L

Digitized by Google

SANCTI PATRIS
BERNARDI
CLARÆVALLENSIS
ABBATIS PRIMI
BIBLIA
SIVE COLLECTIO ET EXPLICATIO omnium locorum Sacræ Scripturæ, quæ ſparſim reperiuntur in omnibus S. Bernardi operibus, Ordine Biblico.

Labore F. DAVIDIS LENFANT Pariſini Doctoris Theologi Ordinis FF. Prædicatorum.

BIBLIOTECA NA.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

PARISIIS,
Apud IOANNEM HENAVLT, Bibliopolam Iuratum, viâ Iacobæâ, ſub ſigno Angeli Cuſtodis, & S. Raphaëlis.

M. DC. LVI.
CVM PRIVILEGIO ET APPROBATIONE.

Digitized by Google

APPROBATIO.

NOS Frater Bertrandus Adet, Sacræ Theologiæ in Facultate Pariſienſi Profeſſor, & Prouinciæ Pariſienſis Ordinis Fratrum Prædicatorum Prouincialis, Facultatem concedimus *R. Patri Fratri Dauidi Lenfant eiuſdem Ordinis Religioſo, & Doctori Theologo, vt Liber ab eo compoſitus, qui inſcribitur Biblia S. Patris Bernardi, ſiue collectio & explicatio omnium locorum Sacræ ſcripturæ, quæ ſparſim reperiuntur in omnibus S. Bernardi operibus ordine Biblico*, typis excudatur. Datum Pariſiis anno 1655. Martis die decima tertia.

F. BERTRANDVS ADET,
Prior Prouincialis.

ERRATA CITATIONVM.

PAG. 1. col. 2. vbi legis Pſ. 66. v. 7. *leg.* Pſ. 84. v. 13. pag. 8. c. 1. Rom. 12. v. 3. *leg.* v. 13. pag. 27. c. 1. Rom. 5. v. 7. *leg.* v 5. p. 53. c. 1. Ioan. 8. v. 5. *leg.* 25. p. 70. c. 1. Ioan. 3. *leg.* 2. p. 75. c. 1. Ioan. 4. *leg.* 1. Ioan. 4. p 154. c. 2. 1. Cor. 3. v. 18. *leg.* 8. p. 176. c. 1. Rom. 8. v 27. *leg.* 7. p. 196. c 1. Iacobi 5. v. 14. *leg.* 16 p. 207. c. 1. 1. Cor. 15. v. 49. *leg.* 46 p. 221. c. 1. Ioan. 11. *leg.* 1. p. 232. c. 1. 1 Cor. 6. *leg.* 2. p. 255 2. Tit. *leg.* 2. Tim. p 282. Epheſ. 1. *leg.* 2. p 298. 1. Tim. 6. v. 11. *leg.* 2. Tim. 4. v. 7. p. 30[illegible]. c. 2. Iacobi 2. v. 26. *leg.* 20. p. 302. Oſee 31. v. 20. *leg.* 14 v. 6 p. 309. Matth. 28 *leg.* Lucæ 24. v. 5 p. 327. c. 2 1. Cor. 7. *leg.* 4.
Ex Epiſtolis B. Pauli. pag. 23. col. 2. 1. Tim. 11. *leg.* 2.

ERRATA VERBORVM.

PAG. 6. col. 2. in margine vbi legis liber, *leg.* labor. p. 16. c. 1. in marg. B. Virgo appoſita, *leg.* oppoſita. p. 64. c. 2. in marg Eccleſiæ dilatio, *leg.* dilatatio. p. 357. c. 1. in marg. mare mari pertranſitur, *leg.* naui. p. vltima c. 2. vbi legis Apoc. cap. 21. v. 5. adde textum. Ecce noua facio omnia.

EXTRAICT DV PRIVILEGE du Roy.

PAR grace & Priuilege du Roy, donné à Paris le 7. Septembre 1655. Signé, SIMON, il eſt permis à IEAN HENAVLT, Marchand Libraire Iuré de noſtre bonne Ville de Paris, d'imprimer ou faire imprimer, vendre, & debiter vn Liure intitulé, *Sancti Patris Bernardi Biblia, &c.* durant le temps & eſpace de neuf ans, finis & accomplis. Et deffenſes ſont faites à toutes perſonnes de quelque qualité ou condition qu'elles ſoient, d'imprimer, vendre ny diſtribuer ladite impreſſion, que de celle dudit Expoſant à peine de cinq cens liures d'amende, & confiſcation des exemplaires, & de tous dépens dommages & intereſts; Comme il eſt plus amplement porté par ledit Priuilege.

Acheué d'Imprimer pour la premiere fois le 15. Septembre 1655.

Les Exemplaires ont eſté fournis.

Regiſtré ſur le Liure de la Communauté, le treziéme Septembre 1655. ſuiuant l'Arreſt du Parlement du 9. Auril 1653.

SANCTI

SANCTI PATRIS BERNARDI CLARÆVALLENSIS ABBATIS PRIMI

BIBLIA

SIVE COLLECTIO ET EXPLICATIO

omnium locorum Sacræ Scripturæ, quæ ſparſim reperiuntur in omnibus S. Bernardi operibus, Ordine Biblico.

GENESIS. CAPVT I. *Verſu* 1. *&* 3.

In principio creauit Deus Cœlum & Terram.

BEne mihi eructauit Moyſes, & bonus odor in ructu eius creantis potentiæ, *In principio*, inquit, *Creauit Deus cœlum & terram. Serm. 66. in Cant. numero 5. Tom. 3.*

GENESIS Cap. I. *v.* 3.

Dixit fiat lux, & facta eſt lux.

OCcurrit Verbum breue; ſed plenum; quod os Domini locutum eſt, vt Propheta teſtatur. *Dixiſti*, ait (loquens ſine dubio ad Dominum Deum ſuum) *Conuertimini Filij hominum*: Nec immeritò ſanè à filiis quidem hominum, videtur exigenda conuerſio peccatoribus vtique neceſſaria. Nam ſupernis Spiritibus, ea magis quæ rectos decet indicta laudatio eſt. Cæterùm quod ait: *Dixiſti*; Meo quidem iudicio, non negligenter præ- *Pſal. 89. v. 3.*

tereundum eſt, nec ſimpliciter audiendum. Quis enim humanis comparare audeat dictis, quod dixiſſe dicitur Deus? *Viuus profecto eſt ſermo Dei, & efficax*; Et vox eius in magnificentia & virtute. *Dixit fiat lux, & facta eſt lux*: Dixit, *Conuertimini filij hominum*, & conuerſi ſunt. Ita planè conuerſio animarum, opus diuinæ vocis eſt, non humanæ. *De conuerſione ad Clericos cap. I. Tom. 4.*

Vis verbi Dei. *Hebr. 4 v. 12.*

GENESIS. Cap. I. v. 4.

Diuiſit Deus lucem à tenebris.

TVnc quaſi diuidit Deus lucem à tenebris, cùm peccator ſole illuceſcente iuſtitiæ, abiectis operibus tenebrarum, induitur arma lucis. *Epiſt. 107. numero 7. Tom. 1.*

Nigra ſunt vitia, virtus candida eſt. Inter candidum & nigrum, certos Deus fixit limites: *Et diuiſit lucem à tenebris. Serm. 71. in Cant. numero 1. Tom. 3.*

Pſ. 66. v. 7.

GENESIS. Cap. I. v. 5.

Veſpere & mane dies vnus.

NOn ſimus ſtulti, vt occidat nos proſperitas noſtra: Sed in die bonorum, non immemores ſimus malorum, & è conuerſo. Iſtis enim mixtum eſt præſens ſeculum; non ſecularibus tantùm, ſed etiam ſpiritualibus viris. Nam ſecularibus viris aliquando quæ placent, quandoque quæ diſplicent videmus accidere: Et ipſis nihilominus ſpiritualibus, non ſemper triſtia, non ſemper læta ſuccedunt; *Sed veſpero & mane dies vnus. Sermone ſecundo in Dominica Palmarum, numero primo, Tomo ſecundo.*

Proſperitas periculoſa.

GENESIS. Cap. I. v. 7.

Diuidantur aquæ ab aquis.

VSque hodie in ciuibus Babylonis aquarum effuſio, id eſt, confuſio cogitationum, terram facit inanem & vacuam. Dum enim fluctuat circa carnem cogitatio vniuerſa, nullum ex ea ſperare eſt fructum ſalutis. *Diuidantur* ergo *aquæ ab aquis*, quatenus anima quæque, (ut dignū eſt) partem ſibi vendicet ſolicitudinis & meditationis. Sanè inferiores certis limitibus coërceantur, certis contineantur alueis, neceſſitatis terminos non excedant, proinde Superiores copioſiùs dilatentur. *Ex hoc ſanè dat Dominus benedictionem, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Sermone quarto inter paruos. Tom. 4.*

Cogitationes bonæ & malæ.

Pſal 66. verſ. 7.

GENESIS. Cap. I. v. 14.

Vt eſſent in ſigna & tempora, & dies, & annos.

DEus dedit vt eſſes, qui ante non fueras; adiecit etiam vnde ſubſiſteres, qui iam eras. Nec minùs liberaliter hoc quàm illud mirabiliter eſt operatus. *Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Quid verò poſtea? *Expreſſit piſcibus maris & beſtijs terræ, &c.* Nam & cœleſtia ſeſe elementa in vſus creaſſe tuos, ante docuerat. Nempe facta memorantur; *vt eſſent in ſigna & tēpora, & dies & annos.* Cui putas? Nulli vtique niſi tibi, cæteræ ſi quidem omnes creaturæ, aut in nullo egent his omnibus, aut non intelligunt ea. *Sermone decimo quarto, in Pſalm. Qui habitat, numero ſecundo, Tom. 2.*

Geneſ. 1. v. 26.

Creaturæ propter hominē.

Digitized by Google

GENESIS Cap. I. *v. 26.*

Faciamus hominem ad imaginem, &c.

Explicatur ſuprà Cap. I. *verſu decimo quarto.*

GENESIS. Cap. I. *v. 27.*

Ad imaginem & ſimilitudinem ſuam creauit Deus hominem.

HEu diruptum eſt ſigillum. Accedens peſſimus latro, recens adhuc ſigillum fregit; & ſic mutatâ ſimilitudine diuinâ *comparatus eſt*
Pſal. 48 miſer homo *iumentis inſipientibus, &*
v. 13. *ſimilis factus eſt illis.* Rectum quidem fecit Deus hominem, veracem quoque & iuſtum fecit eum. Verùm ſuperuenit falſarius, qui indoctis ſigillum promittens melius, fregit quod erat manu diuinitatis impreſſum. *Serm. 2. in natali Domini, n. 3. Tom. 2.*

Diabolus decipit hominem.

Tunicam Chriſti inconſutilem, quæ non diuiditur, ſed ſorte peruenit, ego diuinam arbitror eſſe imaginem, quæ nimirum non aſſuta, ſed inſita, atque ipſi impreſſa naturæ, diuidi ſcindique non poteſt. *Ad imaginem* nempe *& ſimilitudinem Dei factus eſt Homo.* In imagine arbitrij libertatem, virtutes habens in ſimilitudine. Et ſimilitudo quidem periit;
Pſal. 38 *Verumtamen in imagine pertranſit*
v. 7. *ſit Homo:* Imago ſi quidem in gehenna ipſa vri poterit, non exuri, ardere, ſed non deleri. Hæc ergo non ſcinditur, ſed ſorte prouenit: & quocunque perueniat anima, ſimul & ipſa erit. Nam ſimilitudo non ſic; ſed aut manet in bono; aut ſi peccauerit anima, mutatur miſerabiliter, iumentis inſipientibus ſimilata. *Ser. 1. in Annunciat. B. Virg n. 7. Tom. 2.*

Tunica inconſutilis quæ.

Ad imaginem & ſimilitudinem Dei creatus es. Si perdidiſti ſimilitudinem, ſimilis factus iumentis. *Sed in imagine pertranſiſti.* Ergo ſi in ſublimi poſitus non intellexiſti quoniam limus eſſes; noli infixus in limo profundi ignorare quia imago Dei es, & erubeſce, quod peregrinam ei ſuperduxeris ſimilitudinem. *Serm. 12. de diuerſis. n. 2. Tom. 2.* *Pſ.* 38. *v.* 7.

Nobilis creatura in regione ſimilitudinis fabricata, quia *ad imaginem Dei facta; cùm in honore eſſet non intellexit:* Et de ſimilitudine ad diſſimilitudinem deſcendit. Magna proſſus diſſimilitudo, de paradiſo ad infernum, & de angelo ad iumentum, de Deo ad diabolum; execranda conuerſio, gloriam in miſeriam, vitam in pugnam perpetuâ captiuitate conuertere; maledicta deſcenſio, de diuitiis ad paupertatem, de libertate ad ſeruitutem, & de requie ad laborem deſcendere. *Serm. 42. de diuerſis. n. 2. Tom. 2.* *Pſ.* 48. *v.* 13.

Secundùm animam, non ſecundùm terrenam materiam, Deus hominem rectum fecit. *Ad imaginem* quippe *& ſimilitudinem ſuam* creauit illum. Rectus itaque Deus, rectum fecit hominem, ſimilem ſibi, id eſt, ſine iniquitate; ſicut non eſt iniquitas in eo. *Serm. 24. in Cant. num. 5 Tom. 3.*

Animæ & verbi tanta cognatio eſt, vt hoc imago, illa ad imaginem ſit. Deinde cognationem ſimilitudo teſtatur. Nempe non ad imaginem tantùm, ſed ſimilitudinem facta eſt. In quo ſimilis ſit, quæris? An de imagine priùs? Verbum eſt veritas, eſt ſapientia, eſt iuſtitia; & hæc imago cuius? Iuſtitiæ, ſapientiæ, & veritatis. Eſt enim imago hæc iuſtitia de iuſtitia, ſapientia de ſapientia, veritas de veritate, quaſi de lumine lumen, de Deo Deus. Harum rerum nihil eſt anima, quoniam

Animæ & Verbi diuini cognatio.

non eſt imago. Eſt tamen earumdem capax appetenſque, & inde fortaſſis ad imaginem. Celſa creatura in capacitate quidem maieſtatis, in appetentia autẽ rectitudinis inſigne pręferens. *Rectus Dominus Deus noſter, & non eſt iniquitas in eo.* Ab iſto recto & magno Deo, habet imago eius, vt & ipſa recta & magna ſit, habet anima quæ ad imaginem eſt. *Serm. 80. in Cant. n. 2. Tom. 3.*

Pſ. 91. v. 15.

Libertas triplex arbitrii, conſilii & beneplaciti.

Puto in his tribus libertatibus, naturæ, gratiæ, gloriæ, ſiue arbitrij, conſilij & beneplaciti ipſam ad quam conditi ſumus conditoris imaginem atque ſimilitudinem contineti: & imaginem quidem in libertate arbitrij; in reliquis autem duabus bipertitam quandam conſignari ſimilitudinem. Hinc eſt fortaſſis quòd ſolum liberum arbitrium ſui omninò defectum, ſeu diminutionem non patitur; quòd in ipſo potiſſimum æternæ & incommutabilis diuinitatis ſubſtantiæ, quædam imago impreſſa videatur. Nam & ſi habuerit initium, neſcit tamen occaſum, nec de iuſtitia vel gloria capit augmentum, nec de peccato ſiue miſeria detrimentum. Porrò in aliis duabus libertatibus, quoniam non ſolùm ex parte minui, ſed & ex toto amitti poſſunt; accidentalis quędam magis ſimilitudo ſapientiæ atque potentiæ Diuinæ imagini ſuperducta cognoſcitur. Denique & amiſimus illas per culpam, & per gratiam recuperamus; & quotidie quidem, alii plus, alij minus, aut in ipſis proficimus, aut ab ipſis deficimus, poſſunt etiam ſic amitti, vt iam non valeant recuperari: poſſunt & ita poſſideri, vt nec amitti queant aliquando, nec minui. Huius bipertitæ ſimilitudinis ſapientiæ & potentiæ Dei, non quidem in gradu ſummo, ſed qui ipſi tamen eſſet proximior, homo conditus eſt in paradiſo. Quid enim vicinius ad non poſſe peccare, vel turbari, quàm poſſe & non peccare, & non turbari? In quo homo profectò creatus eſt. A quo illo per peccatum, imò nobis in illo, & cum illo corruentibus, rurſus per gratiam, non quidem ipſum, ſed pro ipſo quendam inferiorem gradum recepimus. Neque enim hic poſſumus penitus eſſe ſine peccato & miſeria, poſſumus tamen gratiâ iuuante, nec peccato ſuperari, nec miſeriâ. Diuinæ ergo ſimilitudinis ſummum gradum ſummi Angeli tenent, non in ſimum: Adam tenuit medium, porrò dæmones nullum. Superioribus nempe ſpiritibus datum eſt ſine peccato & miſeria perdurare: Adæ autem abſque his quidem eſſe, ſed non etiam permanere, nobis verò ne eſſe quidem abſque his, ſed ipſis tamen non cedere.

Cæterum diabolus & membra eius, ſicut numquam volunt reluctari peccato, ſic numquam poſſunt pœnam declinare peccati. Cùm ergo iſtæ duæ libertates, conſilij ſcilicet & complaciti, per quas rationali creaturæ vera ſapientia & potentia miniſtratur; ita Deo prout vult diſpenſante, quibuſcumque pro cauſis, locis, temporibus varientur, quatenus in terris modicæ, in cœleſtibus plenariæ, mediocriter in paradiſo, apud inferos nullatenus habeantur: libertas verò arbitrij, de ipſo quo condita eſt ſtatu aliquatenus non mutetur, ſed æqualiter ſemper (quantùm in ſe eſt) à cælis, terris, inferis poſſideatur, meritò illæ ſimilitudini, hæc imagini deputantur. *De gratia & libero arb. cap. 9. Tom. 4.*

GENESIS. Cap. I. *v.* 27.

Maſculum & fœminam creauit illos.

SExuum expreſſa diuerſitas eſt, non virginitas, cùm dictum eſt *maſculum & fœminam creauit illos.* meritò quidem, non enim maritalis copula corporum requirit integritatem, ſed ſexuum aptitudinem. Benè proinde ipſam inſtituens Spiritus ſanctus ſexum expreſſit, & virginitatem tacuit. *Serm. 66. in Cant. n.* 4. *Tom.* 3.

GENESIS CAP. I. *v.* 28.

Creſcite & multiplicamini & replete terram.

Cant. 2. v. 12. Caſtitatis laus. VOx *turturis audita eſt in terra noſtra. Cant.* 2. *v.* 12. Vox eſt turturis prædicatio caſtitatis. Neque enim à principio vox iſta in terra audita fuit, ſed magis illa. *Creſcite & multiplicamini, & replete terram.* in caſſum profectò vox illa pudicitiæ ſonuiſſet; necdum propalatâ reſurgentium patriâ: in qua longè feliciùs homines *neque nubent, neque nubentur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei in cœlis.* (Luc. 20 v. 35.) *Serm.* 59. *in Cant. num.* 7. *Tom.* 3.

GENESIS. Cap. I. *v.* 31.

Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.

VT velle noſtrum, quod ex libero arbitrio habemus, perfectum habeamus, duplici gratiæ munere indigemus, & vero videlicet ſapere, quod eſt voluntaris ad bonum conuerſio; & pleno etiam poſſe, quod eſt eiuſdem in bonum confirmatio. Porrò perfecta conuerſio eſt ad bonum, vt nil libeat, niſi quod deceat, vel liceat: perfecta in bono confirmatio, vt nil deſit iam quod libeat. Tunc demum perfecta erit voluntas, cùm plenè fuerit bona, & benè plena. Habet ſi quidem duplex in ſe bonum ab initio ſui. Vnum quidem generale ex ſola creatione, quod à bono ſcilicet Deo non potuit creari niſi bona, ſecundùm quod *vidit D. cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Alterum ſpeciale ex libertate arbitrij, in qua ad imaginem vtique ipſius qui creauit eſt condita. Quod ſi duobus his bonis accedat & tertium, conuerſio ſcilicet ad creatorem, reputabitur non immeritò perfectè bona. (Bonum triplex.) Bona nimirum in vniuerſitate: melior ſuo genere, optima & ſui ordinatione ad Deum. Eſt autem ordinatio omnimoda conuerſio voluntatis ad Deū, & ex tota ſe voluntaria deuotáque ſubiectio. Huic verò tam perfectæ iuſtitiæ debetur, imò iungitur gloriæ plenitudo, quia ſic ſe comitantur duo iſta, vt nec iuſtitiæ poſſit haberi perfectio, niſi in plena gloria, nec gloriæ plenitudo, abſque perfecta iuſtitia. *De gratia & lib. arbitr. cap.* 6. *Tom.* 4.

GENESIS. Cap. II. *v.* 7.

Formauit Dominus Deus hominem de limo terræ.

NOn ſine cauſa dictum eſt hominem plaſmatum, non de terra qualibet, ſed de limo. Vide enim quàm limoſum ſit corpus, quod ipſi quoque ſpiritui tam fortiter, & pænè indiſſolubiliter inhæret, vt vix cum multa afflictione poſſit aliquando ſeparari.

Serm. 31. *de diuerſis, num.* 2. *Tom.* 2.

GENESIS. Cap. II. *v.* 7.

Factus eſt homo in animam viuentem.

SEcundus homo (Chriſtum loquor) factus eſt non ſolum in animam viuentem, ſed etiam in Spiritum viuificantem, ex vno videlicet moriens, ex altero mortuos ſuſcitans. *Epiſt.* 107. *num* 9. *Tom.* 1.

Plaſmato homine de limo terræ, plaſmator *inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ*, factus proinde illi dies inſpirans. Et ecce inuida nox callidè impegit in diem hanc, luce vtrique ſimulatâ. Nam dum quaſi ſplendidius lumen ſcientiam pollicetur, inopinatus nouæ luci offudit praui tenebras conſilij. Denique *comedit de ligno mulier*, quod ſibi dederat ſerpens, quod vetuerat Deus, *Deditque viro ſuo*: Et cœpit illis quaſi de nouo dieſcere. Nam illicò *aperti ſunt oculi amborum*: Et factus eſt dies conſpirans, inſpirantem extundens, & ſubſtituens expirantem. Conſpirauerunt ſi quidem, & *conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.*

Gen. 3. v. 6.

Gen. 3. v. 7.

Pſal. 2. v. 2.

Serpentis aſtutia, mulieris blanditiæ, viri mollities. Vnde & loquebantur mutuò, Dominus ſcilicet, & Chriſtus eius. *Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis.* Quod ad vtriuſque iniuriam iactantibus ſe peccatoribus acquieuiſſet. In hac die naſcimur vniuerſi. Portamus denique omnes impreſſum nobis cauterium conſpirationis antiquæ: Euâ vtrique viuente in carne noſtra, cuius per hæreditariam concupiſcentiam, ſerpens noſtrum ſuæ factioni, ſedulâ ſatagit ſolicitudine vendicare conſenſum. *Serm.* 72. *in Cant. num.* 8. *Tom.* 3.

Gen. 3. v. 22.

GENESIS. Cap. II. *v.* 8.

Plantauerat Dominus Paradiſum, &c.

PAradiſum habemus multò meliorem, & longè delectabiliorem quàm primi parentes habuerunt, & paradiſus noſter Chriſtus Dominus eſt, in quo 4 fontes inuenimus. Habemus de fonte miſericordiæ ad diluendas culpas, aquas remiſſionis. Habemus de fonte ſapientiæ ad potandam ſitim noſtram, aquas diſcretionis. Habemus de fonte gratiæ ad irrigandas plantas bonorum operum, aquas deuotionis. Quæramus ad decoquendos cibos aquas feruentes, aquas æmulationis. Hæc nimirum condiunt, & decoquunt affectiones noſtras, & ebulliunt de fonte charitatis. Si quidem homo ex dulcedine deuotionis diligens iuſtitiam, & feruore æmulationis odio habet iniquitatem. *Serm.* 1. *in natali Domini, num.* 6. *Tom.* 2.

Chriſt' eſt Paradiſus noſter.

GENESIS. Cap. II. *v.* 15.

Deus hominem poſuit in Paradiſo, vt operatur & cuſtodiret illum.

DVo nobis in hæreditatem reliquerat Adã, laborem videlicet & dolorem: Laborem in actione, dolorem in paſſione. Non hoc ipſe audierat in Paradiſo, quem acceperat *vt operaretur & cuſtodiret illum.* Operaretur delectabiliter, cuſtodiret fideliter, & ſibi & poſteris ſuis. Chriſtus Dominus laborē & dolorem cõſiderauit, vt traderet eos in manus ſuas: & in vita paſſiuam habuit actionem, & in morte paſſionem actiuam ſuſtinuit. *Sermone feriæ quartæ. Hebdomadæ ſanctæ, numero vndecimo, Tom.* 2.

Hom inũ hæreditas labor & dolor.

Teſtantur ſacræ literæ in Paradiſo

olim poſitum primum Adam, *vt operaretur & cuſtodiret illum.* Sic ſecundus Adam in Eccleſia ſanctorum, ita eſt in loco iſto, vt operetur atque cuſtodiat. *Serm. 6. in Eccleſ. dedicat. num. 3. Tom. 2.*

Sciant homines quoniam homines ſunt, actionibus iam & paſsionibus deputati. Erat quando in actione, & meditatione poſitus erat, homo ſine paſſione habens actionem, habens etiam ſine labore meditationem. Dico autem quando poſitus eſt in paradiſum, *vt operaretur & cuſtodiret.* Verùm hinc quoque ſi non caderet, erat aliquando promouendus, vt ſolâ iam frueretur contemplatione: Sicut & ex hoc inferiori gradu, quem modò tenet, niſi reſurgere ſatagat, in infimum eſt quandoque caſurus, videlicet vt in ſola iam paſſione verſetur, quòd nec opus, nec ratio, ſed tantùm paſſio apud inferos ſit. Felix quidem, cuius animam corpus non aggrauabat, quia nec corrumpebatur: ſed longè felicior, ſi ad hoc perueniſſet, vt minoratus actu, pleniùs perfectiúſque perciperet ſapientiam, gratis diligens corpus, tanquam in nullo indigens corpore. Eſſet enim hic pulcherrimus ordo, & erit adhuc quando erit. *Serm. 2. de diuerſis num. 6. Tom. 2.*

Cùm legitur Adam in loco voluptatis ab initio poſitus, *vt operaretur.* Quis ſanum ſapiens, filios eius in loco afflictionis ad feriandum poſitos arbitretur? Operemur ergo, ſed cibum qui non perit, operemur opus ſalutis noſtræ, operemur in vinea Domini, vt denarium diurnum accipere mereamur. *Serm. 15. de diuerſis num. 1. Tom. 2.*

O Eua in Paradiſo poſita es, vt cum viro tuo *opereris & cuſtodias illum.* Si iniunctum perfeceris, quandoque tranſitura ad melius, vbi nec opus ſit te in aliquo opere occupari, nec de cuſtodia ſollicitari. *De gradibus humilitatis, cap. 10. Tom. 4.*

GENESIS. Cap. 2. v. 16.

Ex omni ligno Paradiſi comedes, de ligno autem ſcientiæ boni & mali ne comedas.

AB initio Deus modum acceptat, & nihil vmquam immoderatum illi placuit æquitati. Hinc fuit, quod non modò in pondere & menſura & numero condidit vniuerſa, ſed & protinus ipſi homini modum præſcripſit, mandatum contulit dicens: *Ex omni ligno Paradiſi comedes, &c.* Leuiſſimum planè mandatum, & larga omninò menſura. Sed tranſgreſſus eſt homo præſcriptum ſibi modum, & conſtitutum ſibi terminum prætergreſſus. Vnde & auertens ab eo faciem ſuam Deus, vix tandem in diebus Abrahæ amici ſui, placabilis fieri incipiens, rurſus modum inſtituit, promulgauit legem, ſed non priori ſimilem vſquequaque. Ea ſiquidem ad cautelam fuerat, hæc ad medelam. Ibi prohibitio facta, ne ſuperfluitas ſub intraret, hîc iam indicta abſciſſio eſt, vt Sacramenti remedio, quæ ſub intrauerat, tolleretur poſtremò; illa quidem arbore data eſt lex, ne fructu eius veſceretur: hæc in proprio corpore, vt caro præputij ſcinderetur. *Serm. 2. in Circumciſ. num. 1. Tom. 2.*

Genesis. Cap. II. *v.* 17.

In quacumque die comederitis de ligno ſcientiæ boni & mali, morte moriemini.

Conſtat ab initio in parentibus primis ante primam mandari præuaricationem, non modò non regnaſſe peccatum, ſed nec fuiſſe quidem. Attamen quodammodo iam tunc propriè illis fuiſſe videtur, quod tam facile perſuaſum eſt, quod tam feſtinanter intrauit. Quid verò aliud admonebat, quàm & ipſam quoque peccati pœnam, & ſi necdum ineſſe corporibus, iam tamen velut pro foribus eſſe, qui dixit: *In quacumque die comederitis de ligno ſcientiæ boni & mali, morte moriemini. Serm.* 10. *in Pſalm. Qui habitat, n.* 5. *Tom.* 2.

O Eua omne lignum paradiſi tibi conceditur ad veſcendum, præter illud quod dicitur *ſcientiæ boni & mali.* Si enim cætera bona ſunt, & ſapiunt bonum: quid eſt opus edere de ligno, quod ſapit etiam malum?
Rom. 12. v. 3. *Non plus ſapere quàm oportet ſapere.* Sapere enim malum, ſapere non eſt, ſed deſipere. Serua ergo commiſſum, expecta promiſſum, caue prohibitum, ne perdas conceſſum. Quid tuam mortem tam intentè intueris? Quid ſpectare libet, quod manducare non licet? Oculos, inquis, tendo, non manum, non eſt interdictum ne videam, ſed ne comedam. Ad quod Apoſtolus: *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt.* (1. Cor. 6. v. 12.) Et ſi culpa non eſt, culpæ tamen indicium eſt. Niſi enim mens minùs ſe curioſè ſeruaret, tua curioſitas tempus vacuum non haberet. Et ſi culpa non eſt, culpæ tamen occaſio eſt, & indicium commiſſæ, & cauſa committendæ. Te enim intentâ ad aliud, latenter interim in cor tuum ſerpens illabitur, blandè alloquitur. Blanditiis rationem, mendaciis timorem compeſcit. *Nequaquam*, inquiens, *morieris.* Auget curam, dum incitat gulam. Acuit curioſitatem, dum ſuggerit cupiditatem. Offert tandem prohibitum, & aufert conceſſum. Porrigit pomum, & ſurripit paradiſum. Haurit virus peritura, & perituros paritura. (Gen. 3. v. 4.) *De gradib. humilit. cap.* 10. *Tom.* 4.

Genesis. Cap. II. *v.* 18.

Non eſt bonum hominem eſſe ſolum.

Vehementer quidem nobis vir vnus, & mulier vna nocuêre, ſed gratias Deo per vnum nihilominus virum, & mulierem vnam omnia reſtaurantur, nec ſine magno fœnore gratiarum. Neque enim ſicut delictum, ita & donum, ſed excedit damni æſtimationem beneficij magnitudo. Sic nimirum prudentiſſimus, & clementiſſimus artifex, quod quaſſatum fuerat non confregit, ſed vtilius omnino refecit, vt videlicet nobis nouum formaret Adam ex veteri, & Euam transfunderet in Mariam. Et quidem ſufficere poterat Chriſtus, ſi quidem & nunc omnis ſufficientia noſtra ex eo eſt: ſed nobis *bonum non erat eſſe hominem ſolum.* Congruum magis vt adeſſet noſtræ reparationi ſexus vterque, quorum corruptioni neuter defuiſſet. Fidelis planè & potens mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, ſed diuinam in eo reuerentur homines maieſtatem. Abſorpta videtur in Deitatem humanitas, non quòd mutuata ſit ſubſtantia, ſed affectio deificata. Non ſola illi cantatur

(Chriſt. & V. Maria reſtauratores peccati Adæ & Euæ.)

tatur miſericordia, cantatur pariter & iudicium. Opus eſt ergo mediatore ad mediatorem iſtum, nec alter nobis vtilior quàm Maria. Crudelis nimirum Eua, per quam ſerpens antiquus peſtiferum etiam ipſi viro virus infudit: Sed fidelis Maria, quæ ſalutis antidotum, & viris & mulieribus propinauit. *Serm. 1. de Virg. Deipara, num. 1. Tom. 2.*

GENESIS. Cap. II. v. 16.

Adducta ſunt animalia ad Adam.

IN libertate poſuit Adam Deus, vt inter ſumma & infima verſans, & in illa excederet ſine difficultate, & ad hæc ſine illecebra, aut neceſſitate deſcenderet. Illa penetrans naturali viuacitate, & puritate mentis; hæc auctoritate diiudicans præſidentis. Denique *adducta ſunt animalia ad Adam, vt videret quid vocaret ea.* Non ipſe aliquâ curioſitate ductus eſt, vt videret ea. *Serm. 2. in ſeptuag. n. 2. Tom. 2.*

GENESIS. Cap. II. v. 21.

Chriſti Charitas. *IMmiſit Dominus ſoporem in Adam.* Immiſit & in ſeipſum, factus nimirum ſecundus Adam. Sed eſt diſtantia fortè non parua. Ille enim ſoporatus videtur præ exceſſu contemplationis, Chriſtus miſerationis affectu, vt in illum ſoporem immiſerit veritas, in hunc charitas; cùm vtraque ſit Dominus. Sanè ſoporem Chriſti ſolius charitatis fuiſſe nemo dubitat, vel nomine tenus Chriſtianus. Siquidem accubuit vt Leo, non victus planè ſed victor, poteſtate propria ponens animam, ſomnum mortis excipiens propriâ voluntate. Cæterum qualis & ille ſopor dicendus ſit fuiſſe, vel credendus, quem Dominus immiſit in Adam; in quo ſine ſenſu omnino doloris in mulierem ædificandam coſta ſublata eſt de latere dormientis? mihi quidem non niſi incommutabilis veritatis intuitu, & abyſſo diuinæ ſapientiæ corporeis excedens ſenſibus obdormiſſe videtur. Quod ex eius verbis, vel maximè coniici poteſt. Rediens nimirum indicat quò abiiſſet; dum tanquam ebrius de cella vinaria veniens, & eructans illud magnum Sacramentum. *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea.* An tibi penitus obdormiſſe videtur, qui in hanc vocem excitatus erupit; & non magis dicere potuiſſe: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Neque enim communem arbitror fuiſſe ſoporem, aut noſtris ſimilem ſomnis, quos nec contemplationis exceſſus, nec miſerationis affectus, ſed infirmitatis defectus immittit: quos nec veritas, nec charitas, ſed neceſſitas parit. *Serm. 2. in ſeptuag. n. 1. Tom. 2.* Gen. 2. v. 23. Cant 5. v. 2.

GENESIS. Cap. II. v. 24.

VNitas carnalis eſt inter virum & mulierem, de qua dictum eſt: *Erunt duo in carne vna. Serm. 80. de diuerſis. n. 1. Tom. 2.*

GENESIS. CAP. III. v. 1.

Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ.

NOuum Chriſti militem auſus es dehortari â ſeruitio Domini ſui. Non ſufficiebant tibi peccata tua, niſi te & alienis inuolueres. Tu quidem illi ſerpentem alterum, ſed non tibi ille alteram Euam exhibuit. Tuis impulſus eſt manibus, ſed non euer-

ſu s, fundatus eſt enim ſuprà firmam petram. *Epiſt.* 292. *numero primo, Tomo* 1.

Eramus naturâ Filij iræ, ſed conſequuti ſumus miſericordiam. (Homines per peccatū filij iræ) Cuius iræ Filii? & quam miſericordiam conſequuti? Nempe Filii ignorantiæ, ignauiæ captiuitatis: & conſequuti ſumus ſapientiam, virtutem, redemptionem, ignorantia, mulieris ſeductæ excæcauerat nos: mollities Viri abſtracti & illecti à propria concupiſcentia eneruauerat nos: malitia diaboli expoſitos iuſtè à Deo, captiuauerat nos. Sic ergo naſcimur vniuerſi: primùm quidem viæ ciuitatis habitaculi prorſus ignari, vt & ſi nota nobis eſſet via vitæ, propriâ tamen præpediremur, & detineremur inertiâ. Poſtremò captiui ſub crudeliſſimo tyranno; vt licet prudentes eſſemus atque robuſti; ipſâ tamen miſeriæ ſeruitutis opprimeremur conditione. Numquid non miſericordiâ & miſeratione multâ, opus habet tanta miſeria? Aut certè ſi iam ſalui ſumus ab hac triplici ira per Chriſtum, quantâ nobis vigilantiâ opus eſt: ne fortè inueniantur noſtra nouiſſima peiora prioribus, ſi denuo cōtingat iram incendere, vt pote qui non naturâ iam, ſed propriâ voluntate filij iræ ſumus? *Serm.* 1. *In Purific Beatæ Mariæ, num.* 3, Tom. 2.

In primo parentum noſtrorum peccato, tres quidem auctores extiterunt: ſed manifeſtè defuerunt tria tribus. Dico enim Euam, Diabolum, & Adam. Non habuit Eua
1. *Tim.* 2. *v.* 14. ſcientiam, quia ſeducta eſt in præuaricationem. Verùm hæc quidem ſerpenti non defuit, qui *callidior* deſcribitur *cæteris animantibus*; ſed pietatem malignus non habuit, qui ab initio factus eſt homicida. Adam verò pius fortè videtur mulierem non contriſtando; ſed timorem Domini dereliquit, voci illius magis obediens, quàm diuinæ. In his tribus, timore, pietate, & ſcientia, mediator noſter reconciliauit homines Deo. *Serm. in Annunciat. B. Virg. n.* 3. *Tom.* 2.

Miſſus eſt coluber tortuoſus à diabolo, vt venenum per aures mulieris in ipſius mentem transfunderet in totius poſteritatis originem. Miſſus eſt interim Gabriel Angelus à Deo, vt verbum Patris per aurem Virginis in ventrem & mentem ipſius eructaret, vt eadem viâ intraret & antidotum, qua venenum intrauerat. *Serm.* 2. *in feſto Pentecoſt. n.* 3. *Tom.* 2.

Domine ſalua nos perimus! Ecce enim malleus vniuerſæ terræ: Ecce *ſerpens callidior cunctis animantibus*: Ecce inimicus ille quem nec videre poſſum, quantò minus caueres? Neque enim eſt *colluctatio* ſeruare volentibus continentiam, continentiam autem dico, non à ſola luxuria, ſed à cæteris quoque, ſicut neceſſe eſt, vitiis & peccatis, non *aduerſus carnem & ſanguinem tantùm, ſed aduerſus mundi rectores tenebrarum harum*. (Continentiæ ſeruandæ difficultas. Ephes 6 v. 12.) Et quis eſt qui iacula eorum ignea poſſit extinguere? *Parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittent in obſcuro rectos corde.* (Pſal. 10. v. 3.) Sed & *narrauerunt vt aſbconderent laqueos, dixerunt quis videbit eos?* Nunc quidem apertè & violēter; nunc occultè & fraudulenter: ſemper autem malitioſè & crudeliter impugnant & perſequuntur nos. (Pſal. 63. v. 6.) *Serm.* 3. *Dominica* 6. *poſt Pentecoſten, numero* 6. *Tom.* 2.

Primos parentes non vrſus aut leo, ſed potiùs ſerpens, *callidior* vtique, non fortior cæteris animan-

tibus ſupplantauit. Nec mulierem vir, ſed mulier Virum, ſerpens, ô Eua: decepit te. Decepit profectò, nõ impulit, aut coegit violentiam inferendo: neque enim poteſtate illius, ſed tua factum eſt voluntate; vt eius voci plus obedieris quàm diuinæ. Cæterùm ſi ille ſibi non præcauit ignarus; nos ſaltem nobis, tot exemplis præmoniti, caueamus. Imò verò quoniam periclitati ſumus, & nos miſerabiliter in hac parte, de cætero iam remedium aliquod tantis prouidere malis ſollicitè ſtudeamus. *Serm.* 11. *De diuerſis num.* 2. *Tom.* 2.

Ille inſatiabilis homicida primis parẽtibus noſtris, nõ vrſos, nõ leones, non fortia terræ animalia delegauit, ſed tortuoſum & callidum ſerpentem, qui per ſinuoſa volumina, nunc caput caudâ, nunc caudam capite tegere conſueuit. Denique & *ſerpens*, non fortior erat, ſed *callidior cunctis animantibus terræ*. Vnde & ab interrogatione incœpit, mentem mulieris explorans, ſciens ingenio, non viribus laborandum. *Cur præcepit vobis Deus ne comederetis de ligno ſcientiæ boni & mali?* quæ reſpondit *ne fortè moriamur.* Quod Deus pro certo poſuerat dicens, *morte moriemini*, iſta ſub dubio ſupponit, *ne fortè moriamur*. Et audi ingenium malitiámque ſerpentis. *Nequaquam moriemini*. Deus affirmat, Mulier dubitat, Sathan negat. *Serm.* 22. *De diuerſis, num.* 3. *Tom* 2. *Gen.* 3. *v.* 4.

Diabolus primus à pietate receſſit, & impius factus etiam homines in paradiſo poſitos, ab eadem pietate fraude ſuâ deiecit, volens eos habere ſocios ſui erroris & participes iniquitatis. Ille enim Euam ſeduxit, & illa virum ſibi ſubdidit. Similiter adhuc dæmon ſuggerit carni, caro ſpiritui. *Serm.* 72. *De diuerſis, num* 1. *Tom.* 2.

Incongruè ſimplicitati duplicitas miſcetur. Huiuſmodi ſibi verſutiam ſerpens induerat, cùm ſe, vt deciperet, conſiliarium exibebat, ſimulabat amicum. Huiuſmodi quoque ſeducti ab eo Paradiſi incolæ induerant ſibi, cùm pudendam iam nuditatem tegere conarentur, vt vmbrâ frondoſi ligni, & frondium ſuccinctoriis, & verbis excuſatoriis. Quàm latè ex tunc, & deinceps omnem poſteritatem, hæreditarium hypocriſis virus infecit. *Serm.* 82. *in Cant. n.* 3. *Tom.* 3. Hypocriſis.

Diabolus ſtantes in Paradiſo impulit inuidus, & euertit; ſed conſentientes, non reſiſtentes. *Serm.* 85. *in Cant. n.* 4. *Tom.* 3.

GENESIS. Cap. III. *v.* 4.

Nequaquam morte moriemini.

Explicatur ſupra Geneſis, *Cap.* 3. *verſ.* 1.

Deprehenſa eſt maligne ſerpens verſutia tua, nudata eſt planè falſitas tua. Duo impoſueras Creatori, mendacij & inuidiæ infamaueras eum: ſed in vtroque conuictus es eſſe mentitus. Si quidem & ab initio moritur, cui dixeras, *nequaquam morieris:* Et *veritas Domini manet in æternum.* Sed & nunc reſponde ſi potes, quam ei arborem, cuius arboris fructum inuidere potuit, qui ne quidem fructum ſublimem negauit? Etenim *qui proprio Filio non pepercit*, Quomodo non omnia ſimul cum illo donauit? *Serm.* 2. *De aduentu Domini. n.* 4. *Tom.* 2. *Pſ.* 116. *v.* 2. *Rom.* 8. *v.* 32.

GENESIS. Cap. III. v. 5.

Eritis ſicut Dij.

Mendax fuit Angelus malus dicens, *Similis ero Altiſſimo.* Et Eſai 14. v. 14. mendacij pater, cùm in hominem quoque venenatum ſuæ falſitatis ſeminarium effudit dicens. *Eritis ſicut Dij. Serm. 1. de aduentu Domini num. 3. Tom. 2.* Diabolus mēdax.

Iam experimur miſeri, quid nobis perſuaſerit verſutia diabolicę fraudis. Vbi eſt quod dixiſti nequam, *nequaquam moriemini?* Ecce enim morimur omnes, *& non eſt Homo qui viuat, & non videat mortem.* Pſ. 88. v. 49. *Serm. 2. in natali Domini, n. 3. Tom. 2.*

Eritis ſicut Dij. Perniciosa hæc aſcenſio, imo magis deſcenſio eſt de Hieruſalem in Hierico. Peſſimus mons inflans ſcientia, in quem tamen vſque hodie videns tantā concupiſcentiā plurimos Filiorum Adā, ac ſi non nouerint quātùm Pater eorum, in illius montis aſcenſu deſcenderit, imò quàm grauiter ceciderit, quantum tota deiecta ſit, & conquaſſata poſteritas. Nondum ſanata ſunt vulnera, quæ tibi in aſcenſu montis illius inflicta ſunt; licet adhuc in patre lateres, & nunc iterum in propria perſona conaris aſcendere; vt ſit error nouiſſimus peior priore. *Serm 4. in feſto Aſcenſionis Domini n. 4. Tom. 2.* Peccati diaboli & hominis punitio

Pſal. 6. v. 2. *Domine ne in furore tuo arguas me:* ſicut Angelum extollentem ſe in cœlo. *Neque in ira tua corripias me:* ſicut hominem in Paradiſo. Ambo iniquitatem meditati ſunt, altitudinem affectantes, ille potentiæ, iſtæ ſcientiæ. Denique credidit inſipiens mulier pollicenti, ſed ſeducenti: *Eritis ſicut Dij.* Iam ſeſe ante ſeduxerat, qui perſuaſerat ſimilem fore Altiſſimo. Gal. 6. v. 3. *Nam qui ſe putat aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.*

Verùm vtraque altitudo deiecta eſt; ſed in homine mitiùs: Nam Angelo in furore punito, imò damnato; homo iram tantùm ſenſit, & non furorem. *Serm. 69. in Cant. num. 3. Tom. 3.*

GENESIS. Cap. III. v. 5.

Aperientur oculi veſtri.

Explicatur infrà, *Lib. 2. Paralipo. Cap. 20. v. 17.*

GENESIS. Cap III. v. 6.

Vidit mulier quod bonū eſſet lignū, &c.

Benedictus fructus ventris tui Benedictus in ſapore, benedictus in ſpecie. Luc. 1. v. 42. Audiſti de odore & ſapore, audi de ſpecie. Si enim fructus ille mortis, non ſolùm ſuauis fuit ad veſcendum, ſed etiam *delectabilis aſpectu*: Quantò magis huius vitalis fructus, viuificum Deo rem debemus inquirere: *In quem deſiderant etiam Angeli proſpicere?* Petri 1. v. 12. Cuius pulchritudinem in ſpiritu videbat, & in corpore videre cupiebat, qui dicebat. *Ex Sion ſpecies decoris eius. Super Miſſus eſt, Homil. 3. num. 6. Tom. 2.* Pſ. 49. v. 12.

Perdidit homo iuſtitiam, cùm Eua ſerpentis, Adam mulieris voci obediuit potiùs quàm diuinæ. Erat tamen reſiduum aliquid, quod apprehendere poſſent, idque Dominus ſuo illo ſcrutinio innuebat: Sed abiecerunt etiam illud conuerſi in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis, prior enim iuſtitiæ portio non peccare: Secunda per pœnitentiam damnare peccatum. Perdidit & miſericordiam, cum ſic exarſit Eua in concupiſcentia ſua; vt nec ſibi, nec viro, nec filiis parceret naſcituris; ſimul omnes terribi-

li maledicto, & neceſſitati mortis addicens. Adam quoque indignationi diuinæ, mulierem pro qua peccauerat obiecit; quaſi poſt tergum eius volens declinare ſagittam. *Vidit enim mulier lignum quòd eſſet pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue.* Et à ſerpente audierat tanquam Deos ſe futuros *Funiculus triplex difficilè rumpitur.* Curioſitatis, voluptatis, & vanitatis. His abſtracta & illecta, miſericordiam omnem crudelis mater abiecit. Sic & Adam qui mulieri malè miſertus eſt, vt cum ea peccaret, benè voluit miſereri, vt pœnam ſuſtineret pro ea. Priuata eſt etiam mulier veritate; primò quidem malè detorquens quod audierat *morte morieris*, & dicens, *ne fortè moriamur.* Demum ſerpenti credens, penitus abneganti & dicenti, *nequaquam moriemini.* Priuatus eſt & Adam veritate, vbi eam confiteri erubuit: folia, hoc eſt, excuſationũ operimenta prætendens, pacem quoque protinus amiſerunt: quia non eſt pax impiis. Contrariam enim legem inuenerant in membris ſuis, quos de nouo pudere cœperat nuditatis. *Timui ego*, inquit, *eò quòd nudus eſſem.* Non ſic miſer, non ſic paulò ante timebas, non quærebas folia, licet corpore nudus, ſicut & modò. *Serm.* 1. *in Annunciat. B. Virg. num.* 8. *Tom.* 2.

Eccleſ. 4. *v.* 12.

Gen. 3. *v.* 7.

Gen. 3. *v.* 10.

In primo mandato quod parentibus noſtris datum eſt, ſi diligenter conſideres, & Eua patiens, & Adam beneuolens fuiſſe videntur. Quia tamen vterque cecidit, liquet quod ſtabili non erat ille, vel illa gradu. *Vidit mulier lignum quod eſſet pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue.* Non tibi videtur vix continere manũ? ſic & vbi à ſerpente interrogatã eſt, vidè ſi nõ manifeſtè ſonant verba eius moleſtum fuiſſe ei mandatum. *Ex omni*, inquit, *ligno Paradiſi comedimus, de ligno autem ſcientiæ boni & mali dixit nobis ne comedamus.* Non dicit ſic eſt voluntas Creatoris, quare ſic, ipſe nouit, nobis ſufficit obedire: quia vita noſtra in voluntate eius. Itaque facilè *ſeducta eſt mulier* & promiſſioni credere, & acquieſcere perſuaſioni *Vir autem non ſeductus eſt.* Sed ſubuerſus mulieris amore. Optaret enim ſemper ſeruare mandatum, quod ſibi vtile nouerat; ſi non mulier ei aliud ſuaderet, nec aliquam in ſeruando mandato viſus eſt pati difficultatem: ſed quæ bona voluntas erat, non habuit fortitudinem, quia non habuit feruorem, *Serm.* 1. *de B. Andrea. n.* 9. *Tom.* 2.

Gen. 3. *v.* 3.

Obedientia mala.

Timoth. 2. *v.* 14.

Homo fruendo mortalibus mortalitatem ſe induit, & veſtem immortalitatis incidente mortis ſimilitudine, decolorauit, non exuit Euam attende quomodo eius anima immortalis, immortalitatis ſuæ gloriæ, fucum mortalitatis inuexit, mortalia vtique affectando. Vt quid enim cùm immortalis eſſet, mortalia non cõtempſit & tranſitoria, contẽta ſibi ſimilibus immortalibus & æternis. *Vidit*, inquit, *lignum quòd eſſet pulchrum oculis, & aſpectu delectabile, ac ſuaue ad veſcendum.* Non eſt tua ô mulier iſta, ſuauitas, iſta delectatio, iſtáque pulchritudo. Et ſi tua pro parte luti, non tua ſolius, ſed communis cunctis animantibus terræ. Tua quæ verè tua eſt, aliunde & alia: nam æterna eſt de æternitate. *Serm.* 82. *in Cant. num.* 3. *Tom.* 3.

Immortalitas mortalitati præferenda.

Comedit de ligno mulier, deditque viro ſuo qui comedit. Explicatur, ſuprà *Gen. cap.* 2. *n.* 3.

Digitized by Google

Genessis. Cap. III. *v.* 6.

Deditque viro ſuo, qui comedit.

BEata eſſes Eua, ſi poſt culpam conſolationem quæreres lachrymarum, & conuerſa ad pœnitentiam veniam citiùs obtineres. Nunc autem miſerrimam quæſiſti conſolationem, de ſimili caſu viri tui: & veneno peſſimo, nequiſſimo videlicet vitio totam infeciſti poſteritatem tuam: vt vſque hodie perditionem alterius, alter ſuam reputet conſolationem, miſera prorſus Euæ conſolatio, & eorum qui miſeriam hanc imitantur. *Serm.* 1. *in feſto omnium ſanctorum num* 10. *Tom.* 2.

Primus homo acceptâ per liberum arbitrium licentiâ boni & mali, cœpit eum tædere bonorum ſuorum, à concupiſcentia ſciendi bonum & malum. Egreſſus igitur de paradiſo bonæ conſcientiæ noua quærens quæ neſciebat, qui nulla adhuc niſi bona nouerat, paternis legibus relictis, manducauit de ligno ſcientiæ boni & mali, contra vetitum patris: & abſcondens ſe miſer, & fugiens à facie Domini, cœpit vagari per montes altitudinis, per valles curioſitatis, per campos licentiæ, per nemora luxuriæ, per paludes voluptatum carnalium, per fluctus curarum ſecularium. *Parabola* 1. *num.* 1. *Tom.* 2.

Genesis. Cap. III. *v.* 7.

Aperti ſunt oculi amborum. Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 2. *v.* 7.

Fecerunt ſibi perizomata. Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 5. & *infrà cap.* 3. *v.* 10.

PRotoplaſti cauteriatis conſcientijs texerunt perizomata, videlicet ad velamentum, non ad medicamentum. *Epiſt.* 7. *n* 9. *Tom.* 1.

Homo deſcendit de Hieruſalem in Hierico, & incidit in latrones. A quibus & ante omnia legitur deſpoliatus. An nõ deſpoliatus, qui Domino, veniente nudum ſe eſſe conquerition? Nec verò poterat reueſtiri, vel ablata ſibi recipere veſtimenta, niſi Chriſtus amitteret ſua. Sicut enim viuificari in anima, niſi interueniente corporali morte Chriſti non potuit; ita nec reueſtiri, ſine eius deſpoliatione. *Serm.* 1. *in annunciat. B. Virg. num.* 7. *Tom.* 2. *Luc.* 10. *v.* 30. *Luc.* 17. *v.* 17.

Genesis. Cap. III. *v.* 8.

Abſcondit ſe Adam à facie Domini.

ECce Virgo concipiet & pariet Filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel. Quod interpretatur nobiſcum Deus. Noli fugere Adam, quia nobiſcum Deus, ne timeas ô homo nec audito Dei nomine verearis; quia nobiſcum Deus. Nobiſcum carnis ſimilitudine, nobiſcum vnitate. Propter nos venit tanquam vnus ex nobis, ſimilis nobis, paſſibilis. *Serm.* 2. *de aduentu Domini num.* 1. *Tom.* 2. *Eſai.* 7. *v.* 14.

Non venit Filius vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Alioquin quid agerem audiens Dominum venientem? Numquid non fugerem, ſicut Adam qui à facie eius fugit, ſed non effugit? *Serm.* 1. *in Epiphani Domini. n.* 3. *Tom.* 2. *Ioan.* 3. *v.* 17.

Genesis. Cap. III. *v.* 9.

Adam vbi es?

SAluator nouem leproſos, vbi ſunt quærit. Quoniam longè eſt à peccatoribus ſalus. Sic enim & primum hominem poſt peccatum, vbi *Luc.* 17. *v.* 17.

ſit interrogat: Et in iudicio neſcire ſeſe profitebitur operarios niquitatis *Serm.* 27. *de diuerſis, n.* 6. *Tom.* 1. *Luc.* 13. *v.* 27.

Videre deſideras Chriſtum! oportet te priùs audire eum. Clamantem Deum *Adam vbi es*? Non videbam iam peccator, audiebam tamen. Sed auditus aſpectum reſtituet, ſi fidelis præceſſerit: Fides purgabit, quem turbauit impietas; & quem inobedientia clauſit, aperiet obedientia. *Sermone* 28. *in Cant. numerò* 6. *Tom.* 3.

GENESIS Cap. III. *v.* 10.

Vocem tuam audiui, & timui, eò quòd nudus eſſem, & abſcondi me. Explicatur ſuprà *Gen. cap.* 3. *v.* 6. *& infrà Gen.* 3. *v.* 19.

GENESIS. Cap. III. *v.* 10.

Videre mihi videor quatuor virtutibus amictum primum hominem ab ipſo ſuæ Creationis exordio. Acceperat ergo homo *miſericordiam* cuſtodem ſcilicet atque pediſſequam, vt ipſa præueniret, ipſa & ſequeretur eum, ipſáque protegeret & conſeruaret vbique. Vides qualem nutritium contulit paruulo ſuo Deus. Sed erat illi neceſſarius etiam eruditor tanquam ingenuæ & rationabili creaturæ; & non ſicut iumentum aliquod cuſtodiretur, ſed tanquam paruulus educaretur. Cui ſanè magiſterio nemo poterat aptior inueniri, quàm *veritas* ipſa, quæ eum in agnitionem ſummæ perduceret aliquando veritatis; interim verò ne ſapiens inueniretur vt malum faceret, eſſétque peccatum ei, tanquam ſcienti bonum & minimè facienti, *iuſtitiam* quoque qua regeretur accepit. Adhuc autem & *pacem*, qua foueretur & delectaretur addidit manus benigniſſima creatoris. Pacem vtique duplicem, vt nec intus pugnæ, nec foris timores, id eſt, nec caro concupiſceret aduerſus ſpiritum, nec eſſet ei creatura vlla formidini. Quid huic deerat, quē miſericordia cuſtodiebat, docebat veritas, regebat iuſtitia, pax fouebat? Sed heu homo iſte ad multam perniciem & inſipientiam ſibi, deſcendit de Hieruſalem in Hierico: ſi quidem incidit in latrones, à quibus & ante omnia legitur deſpoliatus, qui Domino veniente *nudum ſe eſſe* conqueritur? Nec verò poterat reueſtiri, vel allata ſibi recipere veſtimenta, niſi Chriſtus amitteret ſua. Sicut enim viuificari in anima, niſi interuenienti corporali morte Chriſti non potuit, ita nec reueſtiri ſine eius deſpoliatione. Et vide ſi non propter has quatuor partes veſtimenti quod amiſerat primus & vetus homo, in totidem quoque diuiſa ſunt ſecundi & noui hominis veſtimenta. *Ser.* 1. *in Ann. B. V. n.* 6. *Tom.* 2. *Luc.* 10. *v.* 30.

Malus audiens vocem Domini, fugit & abſcondit ſe, in ſimilitudine præuaricatoris Adæ. Sed heu me quàm vile operimentum quæris miſera anima, quàm inutile quæris operimentum. Folia enim ſunt ſuntquæ intexis, folia inquam quæ nil tibi caloris præbeant, nihil habeant ſoliditatis; orto denique ſole areſcent, & ventus vrens diſperget illa: tu verò nuda & miſera remanebis. *Serm.* 5. *de diuerſis num.* 2. *Tom* 2. *Gen* 3. *v.* 7.

Quis ille pudor erit in iudicio, quæue confuſio, poſt tanta beneficia tam tepidos, tam imperfectos, tam vacuos apparere ante faciē Dei noſtri? Fugiebat Adam vt abſconderetur ab eo poſt vnius vtique pomi vetiti guſtum? Quid nobis poſt tanta flagitia, poſt tanta facinora præſumemus? *Serm.* 28. *de diuerſis n.* 7. *Tom.* 2.

Digitized by Google

GENESIS. Cap. III. v. 12.

Mulier quam dediſti mihi, &c.

ADam quondam vxorem, vxor ſerpentem ad excuſandas excuſationes in peccatis prætendebant. Vterque tamen ſuæ culpæ dignam excepit ſententiam. *Epiſt. 2. num. 2. Tom. 1.*

B. Virgo appoſita. Lætare pater Adam, ſed magis tu ô Eua mater exulta; quia ſicut omnium parentes, ita omnium fuiſtis peremptores, & quod infelicius eſt, priùs peremptores quàm parentes. Ambo conſolamini ſuper filia: inſtat namque tempus, quo iam tollatur opprobrium: nec habeat vir quid cauſetur aduerſùs fœminam, qui vtique dum ſe impudenter excuſare conaretur, crudeliter illam accuſare non cunctatus eſt dicens: *mulier quam dediſti mihi dedit mihi de ligno, & comedi.* Propterea currc Eua ad Mariam, curre mater ad filiam, filia pro matre reſpondeat, ita matris opprobrium auferat: ipſa patri pro matre ſatiſfaciat, quia ecce ſi vir cecidit per fœminam, iam non erigitur niſi per fœminam. Quid dicebas ô Adam? *Mulier quam dediſti, &c.* Verba malitiæ ſunt hæc, quibus magis augeas, quàm deleas culpam. Verumtamen ſapientia vicit malitiam: cùm occaſionem veniæ, quam à te Deus interrogando elicere tentauit, ſed non potuit, in theſauro indeficientis ſuæ pietatis inuenit. Redditur nempè fœmina pro fœmina, prudens pro fatua, humilis pro ſuperba, quæ pro ligno mortis, guſtum tibi porrigat vitæ; & pro venenoſo cibo illo amaritudinis dulcedinem pariat fructus æterni. Muta ergo iniquæ excuſationis verbum in vocem gratiarum actionis, & dic: Domine mulier quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno vitæ, & comedi, & dulce factũ eſt ſuper mel ori meo, quia in ipſo viuificaſti me. O fœminam ſingulariter venerandam, ſuper omnes fœminas admirabilem, parentum reparatricem, poſterorum viuificatricem! *Hom. 2. ſuper Miſſus eſt n. 3. Tom. 2.*

Deus redemptutus humanum genus pretium vniuerſum contulit in Mariam. Vt quid hoc? Fortè vt excuſaretur Eua per Filiam, & querela viri aduerſùs fœminam deinceps ſopiretur Ne dixeris vltra, ô Adam. *Mulier quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno vetito.* Dic potiùs, mulier quam dediſti mihi, me cibauit fructu benedicto. *Serm. 2. de Virg Deip. num. 6. Tom. 2.*

Beati miſericordes; quoniam miſericordiam conſequentur. Mat. 5. v. 7. Adæ crudelitatem hæc ſententia tangit, qui videbatur vxoris amore peccaſſe. Ecce enim ſcimus ô Adam, quia os de oſſibus tuis, Adam crudelis in vxorẽ. & caro de carne tua eſt, & eius amore peccaſti. Videamus nunc quantùm diligas eam. Venit Dominus igneum tenens gladium, præuaricationis: Oppone te diſcrimini propter illam, & dic: Domine, mulier infirmior eſt, mulier ſeducta eſt; mea eſt iniquitas, meum peccatum, in me ſolum vindicta procedat. Sed non loquitur ſic. *Mulier*, inquit, *quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno.* O peruerſitas! pœnam pro ea ſuſcipere refugis, & culpam admittere non recuſaſti. Quomodo? proh dolor! omnia confudiſti, pernicioſè miſericors, vbi ſeuerus eſſe debueras; & pernicioſiùs crudelis, vbi miſericordiam impendere oportebat? Nam delinquere propter illam, nullomodo; ſatisfacere verò pro ea libenti animo debuiſti. Sic enim oportet fieri, vt numquam propter alium homo peccet,

Digitized by Google

cet, quod eſt iuſtitię: & libenter aliena peccara porter, quod eſt miſericordiæ. *Serm.* 1. *in feſto omnium ſanctorum num.* 12. *Tom.* 2.

Eſt ad Deum quidam redeundi modus, primi hominis caſui oppoſitus; Adam quippe in Paradiſo poſitus, primò perdidit circumſpectionem Dei: nequaquam enim tentaror hominem de Paradiſo eieciſſet, niſi aliqua elatio in anima hominis præceſſiſſet; cùm ſcriptum ſit: *Ante ruinam exaltatur cor.* Prou. 16 v. 18.

Secundò perdidit iuſtitiam, quando vxoris voci pluſquam diuinæ obediuit, iuſtitia enim eſt virtus; quę ſuum cuique reddit. Tertio amiſit iudicium, cùm poſt peccatum correctus, obliquè per mulierem retorſit propriam culpam in auctorem dicens: *Mulier quam dediſti mihi ſociam, &c.* Eiſdem ergo virtutum gradibus, redeundum eſt homini in exilio poſito, quibus primus expelli meruit de Paradiſo. Primùm itaque faciendum eſt iudicium; deinde exercenda iuſtitia; tandem circumſpectio adhibenda. Et iudicium quidē nobis, vt nos ipſos iudicemus & accuſemus; iuſtitiam proximo, circumſpectionem debemus Deo. *Ser.* 102. *de diuerſis. n.* 1. *Tom.* 2.

Veniam ſibi abiudicat, qui reatum ſuum verbis alleuia conatur. Et primus homo non eſt conſecutus veniam; non dubium quin ob rearus mulieris admixrionem. Genus enim excuſarionis eſt, cùm argueris tu, alium incuſare. *Serm.* 16. *in Cant. n.* 10. *Tom.* 3.

Fruſtra comparant quidam quaſlibet inobedientias, antiquæ illi quæ facta eſt in Paradiſo: Quæ nimirum valuit, non ſolùm obligare perſonam; ſed & vitiare naturam. Arbitror tamen & ipſam primam præuaricationem, aut non aliunde, aut inde maximè iudicatam grauiſſimam, hoc eſt ex rebellione defenſionis, quæ ſecuta eſt, quando Deo cauſam requirenre peccati, vt peccatores ad pœnitentiam prouocaret: Nolebat quippe mortem eorum, ſed magis vt conuerrerentur & viuerent: ipſi maluerunt declinare cor ſuum in verba maliriæ, *ad excuſandas excuſationes in peccatis.* Et quidem gemina malitia peccaroris. Primùm quòd nec ſui miſertus eſt, vt culpam propriam faceretur, & ſanaretur: Deinde quod & vxorem, vt ſe fallaciter excuſaret, crudeliter accuſauit. *De precepto & diſpenſat. Cap.* 11. *Tom.* 4. Adæ peccatū grauiſſimum. Pſ. 140. v. 4.

Homines ſe de infirmitate vel ignorantia tegunt *ad excuſandas excuſationes in peccatis.* Sed fruſtra ſibi de infirmitate, vel ignorantia blandiuntur: qui vt liberiùs peccent, libenter ignorant vel infirmantur. Putas primo homini profuit, licet ipſe non libenter peccauit, quod ſe per vxorem, tanquam per carnis infirmitatem defendit? Aut primi martyris lapidatores quoniam aures ſuas contrinuerunt, per ignotiam excuſabiles erunt? Qui igitur ſtudio, amore peccandi, à veritate ſe ſentiunt alienatos, infirmirate & ignorantiâ preſſos; ſtudium in gemitum, amorem in mœrorem, & infirmitatem conuertant: infirmitatem carnis feruore iuſtitię vincant: ignoranriam liberalitate repellāt; ne ſi nunc egentem, nudam & infirmam veritatem ignorant; cum poteſtate magna & virtute venientem, terrentem, arguentem, ſerò cum rubore cognoſcant. *De gradib. humilit. cap.* 6. *Tom.* 4. Pſ. 140. v. 4. Act. 7. v. 56.

GENESIS III. v. 15.

Inimicitias ponam inter te & mulierem.

MAriam prædixiſſe Deus videtur, quando ad ſerpentem ait: *Inimicitias ponam inter te & mulierem.* Et ſi adhuc dubitas an de Maria dixerit, audi quod ſequitur: *Ipſa conteret caput tuum.* Cui hæc ſeruata victoria eſt, niſi Mariæ? Ipſa proculdubio caput contriuit venenatum, quæ omnimodam maligni ſuggeſtione tam de carnis illecebra, quàm de mentis ſuperbia deduxit ad nihilum. *Hom. 2. ſuper Miſſus eſt, num. 4. Tom. 2.*

B Virgo eſt quondam à Deo promiſſa mulier, ſerpentis antiqui caput virtutis pede contritura: cuius planè calcaneo in multis verſutijs inſidiatus eſt, ſed ſine cauſa: ſola enim contriuit vniuerſam hæreticam prauitatem. *Serm. 1. De Virg. Deipara. num. 4. Tom. 2.*

Maria Virgo adeò fortis fuit, vt illius ſerpentis caput contereret, cui à Domino dictum eſt: *inimicitias ponam inter te & mulierem. Serm. 52. de diuerſis n. 3. Tom. 2.*

GENESIS. Cap. III. v. 16.

In dolore paries Filios.

Luc. 1. v. 42. BEnedictus fructus ventris tui. Ex cuius benedictione benedicta tu
Matt. 7. v. 18. etiam in mulieribus; quia *non poteſt mala arbor fructum facere bonum.* Benedicta, inquam tu in mulieribus, quę illam generalem maledictionem euaſiſti, qua dictum eſt: *In triſtitia pa ries filios. Hom 3. ſuper Miſſus eſt. n. 7. Tom. 2.*

Apo. 21. v. 5. *Ecce noua facio omnia.* O noua verè miracula! Conceptus fuit ſine pudore, partus ſine dolore. Mutata eſt in Virgine noſtra maledictio Euæ: peperit enim Filium ſine dolore. Nec mirum ſi dolorem non intulit Matri, qui dolores totius mundi tulit, ſecundùm quod ait, *Quia verè languores noſtros ipſe tulit.* (Eſai. 53. v. 4.) Duo ſunt quæ timet humana fragilitas, pudor & dolor. Vtrumque Chriſtus tollere venit, vnde & vtrumque ſuſcepit quando morte turpiſſimâ condemnatus eſt ab iniquis. Itaque vt fiduciam nobis daret, quòd tolleret hæc à nobis, priùs matrem ſuam immunem ab vtroque ſeruauit; vt nec in conceptu quicquam pudoris, nec in partu quicquam doloris exiſteret. Non ſolùm ſine pudore conceptus, & ſine dolore partus, ſed & Mater eſt ſine corruptione. O verè nouitas inaudita! Virgo peperit, & poſt partum inuiolata permanſit, fœcunditatem prolis cum carnis integritate, & gaudium Matris habens cum Virginitatis honore. Iam ſecurus expecto promiſſam mihi gloriam incorruptionis in carne mea, quandoquidem conſeruata per eum eſt incorruptio, etiam in Matre ſua.

Habes tamen adhuc maiores diuitias, habes gloriam ampliorem. Mater eſt ſine corruptione virginitatis, Filius ſine omne labe peccati. Non cadit in Matrem Euæ maledictio, non cadit in prolem generalis illa conditio, de qua dictum eſt, *nemo mundus à ſorde, nec infans, cuius vnius diei vita ſuper terram.* (Iob. 15. v. 14.) Ecce infans ſine ſorde, ecce Agnus ſine macula, Agnus Dei qui tollit peccata mundi. Hæc manus opertum luto detergat oculum meum, quæ ſola ſine puluere eſt. *Serm. 4 in Vigilia Natiuit. Domini, num. 3 Tom. 2.*

Digitized by Google

Geneſis Cap. III. v. 17.

Maledicta terra in opere tuo.

PRo eo quod obediſti voci vxoris tuæ plusquam meæ, *maledicta terra in opere tuo.* Igitur facere malum, quolibet etiam iubente, conſtat non eſſe obedientiam, ſed potiùs inobedientiam. *Epiſt.* 7. *numero tertio*, *Tom.* 1.

Cadente homine quem conſtituerat Dominus dominum domus ſuæ, & principem omnis poſſeſſionis ſuæ, tota ſimul hæreditas corrupta eſt. Inde diſtemperatus aër, *terra in operibus Adæ maledicta*, & omnia ſubdita vanitati. Nec ſanè reparabitur hæreditas, donec reparentur hæredes. *Serm.* 2. *in vigilia Natiuit. Domini num.* 4. *Tom.* 2.

Primum peccatum, eſt factum in cœlo per ſuperbiam præuaricatoris Angeli. Secundum peccatum commiſſum eſt per inobedientiam mulieris in Paradiſo. Ex hoc peccato facta eſt caro rebellis ſpiritui; vt quoniam ſpiritus eius non fuit ſubiectus Creatori, nec caro ſit ſubiecta ſpiritui. Tertium peccatum fuit, quòd ipſa mulier virum quoque ſecum traxit in culpam. Debuit quidē illa peccatū ſuum deflere, nec addere peccatū peccato: ſed in hoc ſe putauit habere conſolationem, ſi virū faceret peccati ſui participem. Quodammodo enim naturale eſt vnumquemque velle ſiue in vitiis, ſiue in virtutibus aſſociare ſibi conſortem. Quartum peccatum commiſit Adam, qui conſenſit. *Adam enim (ſicut ait Apoſt.) Non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit.* Illa per ignorantiam, iſte peccauit per infirmitatem peccauit autem nimis diligendo vxorem; non quia eius voluntatem fecit: ſed quia eamvoluntati prætulit diuinæ. Vnde & à Domino ei dictum eſt: *pro eo quod obediſti voci vxoris tuæ*, plusquam meæ, *maledicta terra in opere.* Iuſtum quippe erat, vt illius magis, voluntatem faceret, cui plus debebat. Quis verò ambigat plus eum debere conditori quàm, vxori? Si quidem vxori erat aſtrictus tantùm per amorem. Deō autem per timorē ſimul & amorem. Plus ergo debuerunt valere duo vincula ad tenendum eum erga Dei præceptum, quàm vnum tantùm erga coniugis affectum. Contra hoc peccatum adhibitum eſt remedium. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam; quoniam ipſi ſaturabuntur.* Habuit quidem Adam iuſtitiam à iuſto Deo creatus iuſtus: ſed quia non eam ex libero arbitrio direxit, facilè ab ea, per idem liberum arbitrium defluxit. Quintum æquè peccatum commiſit, qui propriam culpam retorſit in vxorem, cùm ait: *Mulier quam dediſti mihi ſociam, &c.* Primò quidem crudelis in ſe, qui peccatum ſuum excuſauit; ſecundò in vxorem quam accuſauit. Et vtique ſatis ſumpta eſt digna de peccato vindicta, quando eam accuſauit, cuius amore peccauit. Sextum peccatum fecit Eua, quæ cùm increparetur à Domino cur hoc feciſſet, reſpondit ei: *Serpens decepit me & comedi.* Sic declinauit & ipſa in verba malitiæ, *ad excuſandas excuſationes in peccatis*, refundens culpam in ſerpentem, quaſi immunis à crimine; cùm nil obfuiſſet ſuggeſtio ſerpentis, ſi illa negaſſet aſſenſum propriæ voluntatis. Et fortè præceſſit in ea aliquis motus ſuperbiæ, vnde ſeduci meruit à ſerpente. *Serm.* 66. *de diuerſis. Tom.* 2.

[Margin notes: 1. Tim. 2. v. 14. — Mat. 5. v. 6. — Pſ. 140. v. 4.]

De ligno Adam, non de carne dam-

natus eſt. *De vita & morib. Religioſor. cap.* 5. *num.* 16. *Tom.* 4.

Genesis. Cap. III. v. 18.

Spinas & tribulos germinabit tibi.

Cant. 2. v. 2. SIcut *Lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.* Non bonæ filiæ quæ pungunt. Attende peſſimum germen eius, cui maledictum eſt terræ noſtræ: *Cùm colueris eam, ſpinas & tribulos germinabit tibi.* Donec ergo in carne eſt anima, inter ſpinas profectò verſatur; & neceſſe eſt vt patiatur inquietudines tentationum, tribulationúmque aculeos. *Serm.* 48. *in Cant. num.* 1. *Tom.* 3.

Donec ſub maledicto fuit terra, ſpinas & tribulos germinauit. At nunc veritas de terra orta eſt, ſpecioſus omnino flos campi, & lilium conuallium. *Serm.* 70. *in Cant. n.* 5. *Tom.* 3.

Habent Lilia & aliqui ſodalium ſponſi, ſed non copiam. *Omnes enim ad menſuram Spiritum acceperunt,* (Ioan. 3. v. 34.) ad menſuram virtutes & dona. Solus ille non habet modum, qui habet totum. Aliud eſt Lilia habere, aliud non niſi Lilia habere. Quē dabis mihi de filiis captiuitatis adeò innocétem; & ſanctū qui totam terram ſuam floribus occupare potuerit iſtiuſmodi floribus? Nec infans certè vnius (Iob. 15. v. 14.) diei ſine ſorde ſuper terram. Magnus eſt qui tria vel quatuor lilia ædificare potuerit in terra ſua, in* tanta denſitate ſpinarum & tribulorum; quæ ſunt germina inueterata maledictionis antiquæ. *Serm.* 70. *in Cant. n.* 8. *Tom.* 3.

Non ad verbum ſed ad ſenſum.

Genesis. Cap. III. v. 19.

In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.

QVid tu times ô homo, quid trepidas à facie Domini quia venit? Venit non iudicare, ſed ſaluare terram. Olim tibi perſuaſum eſt, ab infideli quodam ſeruo, vt furtim tolleres, & imponeres regium Diadema capiti tuo. Deprehenſus in furto quidni timeres? Quidni fugeres à facie eius? Fortè enim iam gladium vibrabat ignitum. Nunc in exilio poſitus, *in ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Et ecce vox audita eſt in terra, quia dominator aduenit. Noli fugere, noli timere; non venit cum armis, non puniendum ſed ſaluandum requirit. Et ne fortè dicas nunc, *vocem tuam audiui & abſcondi me.* (Gen. 3. v. 10.) Ecce infans eſt, & ſine voce: Nam vagientis vox magis miſeranda eſt, quàm tremenda. *Serm.* 1. *in Natiuit. Domini, num.* 3. *Tom.* 2.

Paſtoribus vigilantibus exhibita eſt viſitatio & allocutio Angelorum. Væ vobis diuites, qui habetis conſolationem veſtram, vt iam non mereamini habere cœleſtem. Quàm multi enim nobiles ſecundùm carnē quàm multi potentes, quàm multi ſapiētes huius ſeculi, hora illâ in ſtratis mollibus quieſcebant; & nemo eorum dignus habitus eſt nouam videre lucem, ſcire magnum illud gaudium, Angelos audire cantantes: *Gloria in excelſis Deo.* Agnoſcant igitur homines, quia qui in labore hominum non ſunt, (Luc. 2. v. 14.) viſitari ab Angelis non merentur. Agnoſcant quàm placeat ſupernis ciuibus labor, cuius ſpiritualis intentio eſt; quandoquidem & eos qui pro victu corporis, corporali vrgente neceſſitate laborant, ſuo dignantur alloquio, & al-

Labor Angelis placet.

Digitized by Google

loquio tam felici. Nimirum humanam in eis agnoſcunt ordinationem, qua conſtituit Deus, vt *in ſudore vultus ſui veſcatur Adam pane ſuo. Serm. 3. in Natali Domini, num. 5. Tom. 2.*

Per ſegnitiem & otioſitatem, quæ inimica eſt animæ, multas contraximus ſordes contra Dei ſententiam, in ſudore vultus alieni non noſtri pane veſcentes. Propter hoc hydria nobis apponitur, vt ſordes illæ labore manuum diluantur. *Serm. 2. Dominic. 1. poſt octau. Epiphan n. 7. Tom. 2.*

De corporali cibo ad Adam dictum eſt, & peruenit vſque ad me. *In ſudore vultus tui, &c.* Sed & cum laborauero, panis mihi datur in pondere, potus in menſura, pulmenta in numero: & de corporali quidem ſic. Quid verò de ſpirituali? vtique *antequam comedam ſuſpiro.* Atque vti- *Iob. 3. v. 24.* nam cùm ſuſpirauero & fleuero, vel fragmentum exiguum merear de cæleſti conuiuio, & tanquam catellus edam de micis, quæ cadunt de menſa dominorum meorum. O Ieruſalem ciuitas Regis magni! Qui te ex adipe frumenti ſatiat, & quam fluminis impetus lætificat; in te nec pondus vtique, nec menſura, ſed ſatietas eſt, & affluentia ſumma. Ego verò qui totus ſum in viciſſitudine & numero, quando veniam ad vnam illam vnam quam requiro? *Serm. 1. in Septuag. n. 3. Tom. 2.*

Domine vim patior. Quaſi dicat: *Eſa. 38. v. 14.* Dominenon ſpôte, ſed inuitus retrahor & arceor à tui contemplatione; quia *quod corpus corrumpitur aggrauat animam. Reſponde* ergo tu, ô conditor *Sap. 9. v. 15.* *pro me*, qui noſti naturæ conditionem. Aut ſi peccata mea hoc faciunt nec eſt culpa naturæ, ſed meæ peſſimæ conſuetudinis; etiam ſic nihilominus *reſponde pro me*, affigens peccata cruci, & ſanguine tuo delens vt non ſit quod me impediat contemplantem. *Nam quid dicam, aut quid reſpondebit mihi, cùm ipſe fecerit?* Ad quem me videlicet alium vertã, aut quis alius reſpondebit pro me; cùm ipſe, non alius hanc mihi difficultatem, imò impoſſibilitatem impoſuerit, dando ſuper me illam ſententiam: *In ſudore vultus tui comedes panem tuum. Ser. 3. de diuer. n. 5. Tom. 2.* Ecce vnde doleas, ſi nondum inſenſibilis factus es, quòd in exilio poſitus es, in deſerto moraris, & in tenebris ambulas, & in lubrico, & *in ſudore vultus tui veſceris pane tuo. Ser. 12. de diuerſis, n. 3. Tom. 2.*

Deus facit quod vult, ſolâ ipſâ facilitate volendi, ſine æſtu, ſine motu, ſine præiudicio loci vel temporis, vel cauſæ, vel perſonæ. Porrò Angelus non abſque motu operatur tam locali quàm temporali, ſine æſtu tamen. Homo autem nec ab æſtu animi, nec à motu corporis animique liber eſt in operando. Denique cum timore & tremore ſuam ipſius iubetur operari ſalutem, atque *in ſudore vultus ſui comedere panem ſuum. Serm. 78. in Cant. n. 2. Tom. 3.*

Fidelis anima comedit panem: ſed heu, *in ſudore vultus ſui.* In carne quippe manens adhuc ambulat per fidem: quam ſanè operari per dilectionem neceſſe eſt: quia ſi non operatur mortua eſt. De hinc carne exutâ, iam pane doloris non cibatur: ſed vinum amoris tanquam poſt cibum pleniùs haurire permittitur. *De diligendo Deo cap. 11. Tom. 4.*

Malum impunitum eſſe non poteſt. Non punitur hîc propriâ voluntate, punietur alibi ſine fine, miſera ſanè & extremæ plena de-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
Digitized by Google

mentiæ commutatio, humanum declinare laborem, & paratum diabolo ſtridorem eligere ſempiternum. Animaduertite ſiquidem & videte, non hominibus, ſed diabolo & angelis eius ignem eſſe paratum
Mat.25. v. 41. Illius iniquitas inuenta ad odium, ſuum habeat carcerem, vbi nulla redemptio, vnde nemini liceat reſpirare. Mihi ſanè & labore tolerabilior carcer, & tempore breuior aſſignatur: vbi cùm iratus fuerit Dominus, miſericordiæ recordetur. Denique tempus mihi conſtituit. Mihi dicit *donec*, illi parat æternum. *In ſudore*, inquit, *vultus tui comedes panem tuum, donec in terram de qua ſumptus es reuertaris.* Peſſimus ille Angelus de terra ſumptus non eſt, nec in terram aliquando rediturus. Propterea non habet *donec*, ſed ignis ei paratur æternus. Minimè igitur expedit, vt in ſapientia huius ſeculi, auctoris ſeculi non vereamur fruſtrari iudicium, & deludere velle ſententiam, declinando videlicet laborem hominum & ſudorem, ac ſi nullomodo nos contingere videatur quod Adæ dictum eſt, aut non in eo ſententiam laboris excepérimus, in quo ſine exceptione peccauimus omnes. *De vita & morib. clericorum, cap. 9. Tom. 4.*

Pſal.18. v. 6. *Exultauit ad currendam viam.* Hilarem ſine dubio diligit ſecutorem. Necdum ad brauium perueniſti, necdum apprehendiſti metam, grandis adhuc reſtat via, noli ſiſtere gradum, noli in medio itinere reſidere. *In ſudore*, inquit, *vultus tui comedes panem tuum, donec in terram de qua ſumptus es reuertaris.* Et tunc ſanè tempus erit requiei, nimirum quando iam ſpiritus ipſe dicet, vt requieſcas à laboribus tuis. *Eod. lib. cap 13.*

Qui de terra eſt de terra loquitur. De terra ergo loquamur, quia de terra ſubſiſtimus, & in terra. In terra orimur, in terra morimur, reuertentes in eam vnde ſumus aſſumpti. *Ioan. 3. v. 31.* Hic nobis anguſtus introitus, mora breuis, ſola mors certa. Cogitur totus Adam iudicium portare quod meruit. Dilatatus eſt vehementer, multiplicatus eſt, & repleuit terram: Attamen velit, nolit, quantumcumque recalcitret, vniuerſus adhuc fert ſententiam quam excepit. *Terra es & in terram ibis.* Grauis equidem ſententia, ſed non ſine grandis miſericordiæ temperamento. Dura admodùm: ſed ſi merita penſes, indulgentiæ plena. Siquidem non minus iuſtè peccanti diceretur *terra es:* ſed ex hoc ſub terram ibis. Iuſtus foret etiam, tunc iuſtus Dominus & laudabilis nimis: Dignus planè qui laudaretur: ſed non ego idoneus qui laudarem. Pepercisti ergo creaturæ tuæ: pepercisti gloriæ nominis tui, vt deſcendentem de Hieruſalem, minimè tamen vſque in Hiericо patereris abduci: ſemiuiuus adhuc reli- *Luc.10. v. 30.* ctus in via, ſemilaudare poſſum. Vbi totus vixero, ibi totus erumpam in laudem. Propter hoc nempe cùm iratus fuiſſes, miſericordiæ meminiſti, non damnans hominem in loco perditionis, ſed in loco afflictionis humilians. Quid cauſaris homo, quid ſententiam quereris duriorem? Terræ addictus es, factus è terra: vt ipſa tibi ſit patria, quæ materia fuit. *Serm. in feſto B. Mart. n. 2. Tom. 2.*

GENESIS. Cap. III. v. 21.

Fecit Deus Adæ, & vxori eius tunicas pelliceas.

Speciosus forma præ Filijs hominum. *Pſ. 44. v. 3.* Pro Filijs hominum illuminandis

obſcuretur in paſſione, turpetur in cruce, palleat in morte. Agnoſco pellem Salomonis. Imo ipſum in pelle foris nigra Salomonem amplector. Habet & Salomon nigredinem, ſed in pelle. Foris niger, in cute niger non intus. Intus diuinitatis candor, decor virtutum, ſplendor gloriæ, innocentiæ puritas. Sed tegit hæc deſpicabilior infirmitatis color, & quaſi abſconditus vultus eius, & deſpectus, dum tentatur per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Agnoſco denigratæ formam naturæ. Agnoſco tunicas illas pelliceas, protoplaſtorum peccantium habitum. *Serm.* 28. *in Cant. n.* 1. *Tom.* 3.

Cant. 1. *v.* 4.

GENESIS. Cap. III. *v.* 22.

Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis. Explic. ſuprà. Gen. 2. *v.* 7.

Pſ. 48. *v.* 13.

H*Omo cùm in honore eſſet non intellexit.* Ecce quomodo de grege facta eſt egregia Creatura. Puto dicerent iumenta, ſi loqui fas eſſet. *Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis. Cũ in honore eſſet*, inquit, in quo honore quæris? Habitabat in Paradiſo, & in loco voluptatis conuerſatio eius. Nihil moleſtiæ, nihil indigentiæ ſentiebat, & odoriferis ſtipatus malis, fulcitus floribus, gloriâ & honore coronatus, & conſtitutus ſuper opera manuum plaſmatoris: magis autem ob inſigne diuinæ ſimilitudinis præcellebat, & erat illi ſors & ſocietas cum plebe Angelorum, & cum omni militia cœleſtis exercitus. Sed mutauit iſtam gloriam Dei in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum. Inde eſt quòd panis Angelorum factus eſt fœnum poſitum in præſepio, appoſitum nobis tanquam iumentis. *Serm.* 35. *in Cantica numero* 3. *Tomo.* 4.

GENESIS. Cap III. *v.* 23.

Et emiſit eum Dominus Deus de Paradiſo voluptatis.

HOminem peccantem non diſtulit Deus, ſed protinus expulit de Paradiſo. Nunc iam expectat, diſſimulat, ſuſtinet decem annis, viginti, vſque ad ſenectutem & ſenium. *Serm.* 13. *de diuerſis, num.* 1. *Tom.* 2. Non ad hoc nos de Paradiſo voluptatis animaduerſio diuina eieciſſe videtur, vt alterum ſibi hîc paradiſum adiuuentio humana pararet. Homo ad laborem natus, ſi laborem refugit, non facit ad quod natus eſt, ad quod venit in mundum. *De vita & morib. clericor. cap.* 10. *Tom* 4.

GENESIS. Cap. III. *v.* 24.

Collocauit ante Paradiſum voluptatis Cherubim.

ELecto homine teſte Scripturâ, *Cherubim ad cuſtodiam poſuit Deus.* Nec incongruè forſitan Cherubim flammeus traditur gladius: vt à ligno vitæ inciſio pariter & incenſio, quibus nihil carni terribilius, manum prohibeant corporalem. *Serm.* 5. *de verbis Iſaiæ. n.* 7. *Tom.* 2.

GENESIS. Cap. IV. *v.* 4.

Abel obtulit de primogenitis gregis ſui.

SI ex triſtititia & velut ex neceſſitate quis tribuat, non candidum planè, ſed tetrum præfert manu, & fronte colorem. Profectò qui reſpexit ad Abel ob alacritatis

candorem, auertit faciem à Cain; quia conciderat facies eius, vtique à triſtitia & liuore. Aduerte qualis color triſtitiæ ſeu inuidiæ ſit, qui Dei à ſe auertit aſpectum. *Serm.* 71. *in Cant. n.* 3 *Tom.* 3.

GENESIS. Cap. IV. *v.* 5.

Ad Cain & ad munera illius non reſpexit.

NOn reſpexit Deus ad Cain munera, eò quòd non rectè ambularet cum fratre ſuo. *Serm.* 71. *in Cant. num.* 14. *Tom.* 3.

GENESIS. Cap. IV. *Iuxta* 70. *interpretes.*

Si rectè offers, & non rectè diuidis peccas.

REctè non diuidis ſoli animæ tuæ conſulens; & filios tuos, quos orphanos relinquis, conſilio paterno deſtituens. *Ep.* 4. *n.* 3. *T.* 1.

Quodcumque bonum ita placet, vt ſi rectè fieri non poſſit, placeat tamen fieri, eo etiam modo quo fas non eſt, nimis eſt; ac per hoc iam, quia bene nō fit, non eſt bonum. Scriptum eſt enim *ſi rectè offers, & non rectè diuidis, peccaſti.* Aut ergo oportuit te gregem Dominicum minimè ſeruandum ſuſcipere; aut ſuſceptum nequaquam relinquere, iuxta illud;
1. Cor. 7. v. 27. *Alligatus es vxori, noli quærere ſolutionem. Epiſt* 87. *n.* 3 *Tom.* 1.

Si rectè offers & rectè non diuidis peccaſti; noli eſſe rectus oblator & prauus diuiſor. *Serm.* 24. *in Cant. n.* 7. *Tom.* 3.

Inquiramus pacem, non gloriam proſequamur. Illa enim Dei eſt, & *eam alteri non dabit*. Recordemur Scripturæ dicentis, *ſi rectè offeras &*
Eſai 42. v. 8. *non rectè diuidas, peccaſti.* Recta eſt illa noſtra diuiſio, nemo detractet; Alioquin ſi cui forſitan minùs placet, ſciat non noſtram eſſe, ſed Angelorum. Priores enim Angeli cecinerunt, *Gloria in excelſis Deo* & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. *De Conuerſione ad Clericos, cap. decimo, Tom.* 4. Luc. 2. v. 4.

GENESIS. Cap. IV. *v.* 7.

Sub te erit appetitus tuus.

NIhil prodeſt indicaſſe pericula, ſi nulla conſolatio, nulla adhibeantur remedia. Grande quidem periculum eſt, & grauis lucta aduerſùs domeſticum hoſtem: maximè cùm nos aduenæ ſimus, & ille ciuis ille ſuam inhabitet regionem, nos exules ſcimus & peregrini. Magnum quoque diſcrimen aduerſùs diabolicæ fraudis aſtutias, tam crebros imò continuos habere conflictus: quem nec videre, quidem poſſumus, & quem nimis aſtutum fecerit tam natura ſubtilis, quàm longa exercitatio malitiæ eius. Verumtamen in nobis eſt, ſi vinci nolumus, & nemo noſtrum in hoc certamine deiicitur inuitus *Sub te eſt ô homo appetitus tuus, & tu dominaberis illi.* Poteſt inimicus excitare tentationis motum: ſed in te eſt, ſi volueris, dare ſeu negare conſenſum. In tua facultate eſt, ſi volueris inimicum tuum facere ſeruum tuum, vt omnia tibi cooperentur in Bonum. Ecce enim inflammat inimicus deſiderium cibi, vanitatis aut impatientiæ cogitationes ingerit, aut excitat libidinis motum: tu ſolummodo ne conſenſeris; & quoties reſtiteris, toties coronaberis.

Verumtamen negare non poſſumus moleſta ſunt hęc & periculoſa: ſed & in ipſo certamine ſi viriliter reſiſtimus, quędam pia tranquilli-

tas

Digitized by Google

tas de conſcientia bona naſcitur. Credo etiam ſi cogitationes iſtas, quàm citò in nobis aduertimus, non patimur remorari: ſed in ſpiritu vehementi animus aduerſùs illas excitatur; quoniam inimicus confuſus abſcedet à nobis, non tam libenter illicò reuertetur. *Serm.* 5. *in Quadrag. n.* 3. *Tom.* 2.

Propriæ voluntatis malum. Homo ab ea quæ dormit in ſinu caueat, ſcilicet propriâ voluntate. Erit fortè peccatum in foribus: ſed appetitus eius ſub eo eſt; tantùm ipſe aperire renuat, conſentire recuſet. *Serm.* 11. *de diuerſis, numero* 1. *Tomo* 2.

Peccatum in foribus eſt, niſi ipſe aperias, non intrabit. Appetitus in corde prurit: ſed ſub te eſt; niſi ſponte ceſſeris, nil nocebit. *Serm.* 28. *de diuerſis, n.* 5. *Tom.* 2.

Oportet reprimere quem extinguere non poſſumus appetitum, vt quàm citò cubile noſtrum ingreditur, creſcere eum nullatenus patiamur, ſed ſub nobis ſit. *Serm.* 31. *de diuerſis, n.* 2. *Tom.* 2.

Peccatum factum eſt extra Paradiſum, quando Cain conſurrexit aduerſùs Abel fratrem ſuum, & interfecit eum. Ex eo iam tempore inueteratum eſt, vt mali inſurgant in bonos, & opprimant eos. Huius peccati remedium eſt: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* (Mat. 5. v. 9.) Quod ſi ab infeſtatione ceſſare noluerint iniqui, patienter tolerent eos iuſti audientes conſolationem quæ ſequitur, *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam.* (Matt. 5. v. 10.) *Serm.* 66. *de diuerſis, n.* 3. *Tom.* 2.

GENESIS. Cap. IV. *v.* 8.

Conſurrexit Cain aduerſùs Fratrem ſuum Abel, & interfecit eum.

Non mirum ſi Cain inſurrexerit in fratrem, qui ſuam priùs occiderat fidem. Quid miraris ô Cain, ſi ad tua non reſpicit munera, qui te deſpicit? Nec hoc mirum ſi non reſpicit ad te, qui ita diuiſus es in te. Si manum deuotioni, quid animum das liuori? Non concilias Deum tibi, diſcors tecum. Non placas, ſed peccas: & nondum quidem impiè feriendo, ſed tamen diuidendo non rectè. Et ſi necdum fratricida, iam tamen fideicida teneris. *Serm.* 24. *in Cant. n.* 7. *Tom.* 3. (Cain peccatum.)

GENESIS. Cap. IV. *v.* 10.

Vox ſanguinis Fratris tui clamat ad me de Terra.

Clamor Sanguinis Domini eius effuſio. Effuſus quippe pro diſperſis filijs Dei, vt eos congregaret in vnum, iuſtè fremebat in diſperſores. Odit nimirum diſperſores, qui non nouit niſi colligere. Magnus eius clamor, & vehemens; qui corpora de ſepulchris, animas ab inferis excitauit. Terram cœlóſque tuba illa conuocauit in vnum, quippe quæ in terra, & quæ in cœlis ſunt, pacificans. In omnem terram exiuit ſonus ille, & veſtram non valuit rumpere ſurditatem. (Sanguinis Chriſti virtus.) Sanguis Chriſti eſt, qui pro congregatis aduerſùs impios diſperſores quaſi tuba exaltat vocem ſuam. Minatur autem ſe diſperſores diſpergere, qui pro diſperſis colligendis effuſus eſt. Et ſi eius vocem tu non audis; audit eam de cuius latere manauit. Quomodo namque proprium non audit, (Cōcordia cōmendatur.)

qui Abel ſanguinem audiebat? *Epiſt.* 7. *n.* 11. *Tom.* 1.

De remiſſione peccatorum validiſſimum teneo argumentum, Dominicam Paſſionem. Vox ſiquidem ſanguinis eius inualuit multò plus, quàm vox ſanguinis Abel, clamans in cordibus electorum remiſſionem omnium peccatorum *Traditus eſt* Rom. 4. v. 25. *enim propter peccata noſtra*: Nec dubium, quin potentior & efficacior ſit mors illius in bonum, quàm peccata noſtra in malum. *Serm.* 1. *in Annunciat. B. Virg. n.* 4 *Tom.* 2.

GENESIS. Cap. IV. *v.* 13.

Maior eſt iniquitas mea quàm vt veniam merear.

FReno te inhibebo indulgentiæ meæ, reſpirabíſque in bonis meis, qui de tuis confunderis malis; dum me ſanè benigniorem, quàm te culpabilem inuenies. Hoc freno ſi infrenatus fuiſſet Cain, nequaquam deſperando dixiſſet: *Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear.* Abſit, abſit, maior eſt enim eius pietas, quàm quæuis iniquitas. *Serm.* 11. *in Cant. n.* 2 *Tom.* 3.

Sit fidelis Confeſſio, vt confitearis in ſpe, de indulgentia penitus non diffidens; ne tuo te ore non tam iuſtifices quàm condemnes. Cain certè confeſſus eſt, & diffiſus eſt: *maior*, inquit, *eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear.* Et verax licet, nihil ei profuit infidelis Confeſſio. *Serm.* 16. *in Cant n.* 11. *Tom.* 3.

Peccaui peccatum grande, turbatur conſcientia, ſed non perturbabitur: quoniam vulnerum Domini Eſa. 53. v. 5. recordabor. Nempe *vulneratus eſt propter iniquitates noſtras.* Quid tam ad mortem, quod non Chriſti morte ſaluetur? Si ergo in mentem venerit tam potens, támque efficax medicamentum, nullâ iam poſſum morbi malignitate terreri. Et ideò liquet erraſſe illum qui ait: *Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear.* Niſi quòd non erat de membris Chriſti, nec pertinebat ad eum de Chriſti merito, vt ſuum præſumeret, ſuum diceret, quod illius eſſet tanquam reum capitis membrum Ego verò fidenter quod ex me mihi deeſt, vſurpo mihi ex viſceribus Domini, quoniam miſericordiâ affluunt, nec deſunt foramina per quæ effluãt. *Foderunt manus eius & pedes*, latúſque lanceâ forauerunt: & per has Pſal. 21. v. 17. rimas licet mihi ſugere mel de petra, id eſt, guſtare & videre quoniam ſuauis eſt Dominus. Cogitabat cogitationes pacis, & ego neſciebam: at clauus reſerans, clauus penetrans factus eſt mihi, vt videam voluntatem Domini. Quidni videam per foramen? Clamat vulnus quod verè Deus ſit in Chriſto mundum reconcilians ſibi. Patet arcanum cordis per foramina corporis. *Serm.* 61. *in Cant. n.* 4. *Tom.* 3.

Maior eſt iniquitas mea (ait fratricida primus) quàm vt veniam merear. Quid ergo? Renuat conſolari anima tua, ſi veniam non meretur. Hoc ſolùm deplora, hoc ſolùm plãge aliud ne cogites quidem, ſed nunc inquit Cain: *Omnis qui inuenerit occidet me.* Graue ſcilicet damnum, grandis iactura, ſi perimatur corpus, quandoquidem anima periit. Sed occidendum ſeſe cauſabatur infelix, tanquam pro magno beneficio habiturus ſi prohiberetur occidi: Quod & factum eſt. Cõſolationem miſeram obtinuit quam quærebat, & oblitus eſt conſolationis maximæ, pro qua multò ſtudioſiùs ſupplicare & remedium quærere oportebat. *De vita & mo-*

rib. Clericor. cap. 21. *Tom.* 4.

Genesis. Cap. VI. *v.* 3.

Non permanebit Spiritus meus in homine, quia caro eſt.

SI videris hominem in bonis operibus ſtrenuum, viuere in eo fidem non dubites. Sed ſunt nonnulli qui cùm ſpiritu cœperint, heü, carne poſteà conſummantur. Scimus autem quia iam non permaneat in eis ſpiritus vitæ; quia ſcriptum eſt: *Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt.* Quòd ſi non permanet Spiritus, haud dubium quin excidat charitas, quæ nimirum *diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum. Serm.* 2. *in die Paſchæ. n.* 1. *Tom.* 2. *Pſal.* 11. *v.* 17. *Rom.* 5. *v.* 7.

Non permanebit Spiritus meus in homine, quia caro eſt, id eſt, carnalis, & quicquid in eo Spiritus fuerat, in carnem euanuit. *Serm.* 3. *in Aſcenſ. Domini, n.* 8. *Tom.* 2.

Anima cor. ori præferenda. Dilige carnem tanquam tibi datam in adiutorium, & ad æternæ beatitudinis conſortium præparatam. Cæterùm ſic amet anima carnem, vt non ipſa in carnem tranſiſſe putetur, dicatúrque ei à Domino: *Non permanebit Spiritus meus in homine; quia caro eſt.* Diligit anima carnem ſuam; ſed multò magis ſuam ipſius animam ſeruet. Amet Adam Euam ſuam: ſed non ſic amet; vt voci eius plus obediat, quàm diuinæ. *Serm.* 10. *in Pſal. qui habitat n.* 3. *Tom.* 2.

Non permanebit Spiritus meus in homine quia caro eſt. Carnis nomine hoc loco vitium deſignari intellige, non naturam. Nec enim Spiritum natura expungit, ſed vitium. *Serm.* 35. *in Cant. n.* 4. *Tom.* 3.

Genesis. Cap. VI. *v.* 6.

Pœnitet me feciſſe hominem.

Pœna, inquit, me tenet: mihi incumbit ſuſtinere pœnam, pœnitentiam agere pro homine quem creaui. *Serm.* 1. *in Annuntiat. B. Virg. n.* 14. *Tom.* 2.

Genesis. Cap. VI. *v.* 9.

Noë vir iuſtus atque perfectus fuit.

NOë olim inuentus & dictus eſt iuſtus in generatione ſua, id eſt, præ omnibus ſui temporis, ſuéque generationis. *Serm.* 38. *in Cant. n* 4. *Tom.* 3.

Genesis. Cap. VI. *v.* 14.

Arcæ fabrica.

SAlomon deſperanti ſimilis, aiebat, *Mulierem fortem quis inueniet?* *Prov.* 31 *v.* 10. Nimirum propterea tanto tempore humano generi fluenta gratiæ defuerunt, quòd needum intercederet Virgo Maria. Nec mirabile diutiùs expectatam, ſi recordaris quot annis Noë vir iuſtus in arcæ fabrica laborarit, in qua paucæ, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt, ídque ſatis ad modicum tempus. *Serm.* 2. *de Virg. Deipara, n.* 4. *Tom.* 2.

Digitized by Google

GENESIS Cap. VIII. v. 21.

Senſus & cogitatio humani cordis, in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua.

Propriæ voluntatis malum. OMnis ætas ab adoleſcentia ſua prona eſt ad malum: Et vnuſquiſque voluntatem praui cordis ſui ſectatur. Ab illa enim præuaricationis anguſtia, innatus eſt homini amor propriæ voluntatis, quæ voluntatē ſui Creatoris relinquens: ibi ſubdita eſt ſeruituti, vbi voluit dominari. *Serm.* 41. *de diuerſis n.* 4. *Tom* 2.

Proni ſunt ſenſus hominis, & cogitationes in malum ab adoleſcentia: Non bona adoleſcentia in qua filius iunior bonum incipit velle diuidere, quod in commune dulciùs poſſidetur, & habere ſolus quod participatione non minuitur, partitione amittitur. *Serm.* 44. *in Cant. n.* 5. *T.* 3.

Ex quo cordis palatum, ſenſu carnis præualente infecit virus ſerpentis antiqui, cœpit animæ non ſapere bonum, ac ſapor noxius ſubintrare. Denique *proni ſunt ſenſus hominis, & cogitationes in malum ab adoleſcentiâ*: Hoc eſt ab inſipientia primæ mulieris. Ita inſipientia mulieris ſaporem boni excluſit; quia ſerpentis malitia, mulieris inſipientiam circumuenit. Sed vnde malitia viſa eſt viciſſe ad tempus; inde ſe victam dolet in æternum. Nam ecce denuò ſapientia mulieris cor & corpus impleuit; vt qui per fœminam deformati in inſipientiam ſumus, per fœminam reformemur ad ſapientiam. Et nunc aſſiduè ſapientia vincit malitiam, in mentibus ad quas intrauerit: Saporem mali quem illa inuexit, ſapore exterminans meliori. Intrans ſapientia dum ſenſum carnis infatuat, purificat intellectum, cordis palatum ſanat & reparat: ſano palato ſapit iam bonum. *Serm.* 85. *in Cant. n.* 8. *Tom.* 3.

GENESIS, Cap. XI. v. 2.

Cùm proficiſcerentur de Oriente, inuenerunt campum in terra Sennaar, & habitauerunt in eo.

MIttit duos diſcipulos, vt eant in Caſtellum quod contra eos eſt. Mat. 21. v. 1. Caſtellum quod contra Diſcipulos Chriſti eſt, anima eſt peccatrix, quæ per obſtinationem & elationem, internis & ſpiritualibus Redemptoris noſtri virtutibus contraria eſt. Talis anima turrim elationis, & murum habet obſtinationis, per terram pertinaciæ clauſa, & per eminentiam ſuperbiæ erecta. Hanc turrim facere aggreſſi ſunt quondam illi Filij Adam, qui *proficiſcentes de oriente campum, inuenerunt latiſſimum in terra Sennaar.* Qui ſunt hi niſi reprobi inanis gloriæ cupidi, tumore ſuperbiæ inflati, qui ab eo corde & opere diſcedentes, per viam latam incedunt, quæ ducit ad perditionem. *Habuerunt lateres pro ſaxis, & bitumen pro cæmento.* Saxa robur exprimunt bonæ conuerſationis, lateres igne concoquuntur & indurantur. Reprobi flammâ libidinis exuruntur, & pertinaces efficiuntur. Inuidia bitumen eſt, concordia cæmentum. Aiunt enim bitumen naſci de terra fulminata; & ſcimus in mente oriri inuidiam, tumore ſu-

pectbiæ percuſſa. Cæmento ſimul iunguntur lapides in ædificio. Et quæ eſt alia virtus quàm concordia, qua in charitatis ædificio conglutinantur lapides viui, ex quibus cœleſtis Hieruſalem quotidie conſtruitur? Habent itaque lateres pro ſaxis, & bitumen pro cæmento; quia fortitudinem deſerentes bonæ actionis, luto ſe inquinant ſordidæ libidinis, & abiicientes glutinum concordiæ, pertinaciam amplectuntur inuidiæ. *Serm. 4. in Dominica palmar, num. 6. Tom. 2.*

GENESIS Cap. XII. v. 1.

Dixit Dominus ad Abraham, Egredere de terra tua.

ABrahæ præcipitur exire de terra, & de cognatione ſua, vt videre, & poſſidere mereretur terram viuentium. *Epiſt. 107. n. 13. Tom. 1.*

Exeamus de terra noſtra, vt non comprehendat nos cogitatio ſpectans ad voluptatem carnis. Exeamus & de cognatione noſtra, id eſt, à cogitationibus curioſitatis, quæ nimirum cùm in ſenſibus corporeis habitet, carnali vtique cognata eſt voluptati. Exeamus etiam de domo patris noſtri, vt fugiamus cogitationes ſuperbiæ & vanitatis. *Serm. 6. de diuerſis, n. 2. Tom 2.*

Egredere de terra tua. Ad vnius iuſſionis vocem patriam fugit, relinquit parentes, deſerit hæreditatem, & aliorum fines hoſpes ingreditur nouus. Magna res, & primitiuæ dignitatis priuilegio in patre multarum gentium conſecrata. Primus primùm ſuis facultatibus renuntiat, & obedientiæ viam indefeſſâ velocitate percurrit. *Serm. 41. de diuerſis, n. 2. Tom. 2.*

GENESIS. Cap. XVII. v. 14.

Omnis anima cuius præputij caro circumciſa non fuerit, peribit de populo ſuo.

PRopterea Chriſtus voluit circumcidi, vt oſtenderet auctorem ſe eſſe veteris legis, ſicut & Euangelij: Quoniam qui per ſeipſum ait: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua.* Ipſe idem per ſeruum ſuum priùs dixerat. *Omnis anima cuius præputij caro circumciſa non fuerit, peribit de populo ſuo.* Quòd ſi ſolum Baptiſma ſuſcepiſſet, videri poterat refugiſſe Circumciſionem, tanquam nihil ad ſe pertinentem. Si verò circumcideretur, & non baptizaretur, quomodo mihi perſuaderi poſſet baptiſari, circumciſione relictâ? Nunc itaque poſt Circumciſionem Baptiſma ſuſcipiens, illud mihi tenendum tradidit, quod vltimò ſuſcepit. *Serm. 4. in Epiph. Domini, n. 2. Tom. 2.*

Ioan. 3. v. 5.

Chriſt. Circũciſus & Baptiſatus.

Alia præter baptiſmum contra originale peccatum remedia antiquis non defuerunt temporibus. Abrahæ quidem & ſemini eius, Circumciſionis Sacramentum, in hoc ipſum diuinitus traditum eſt. In nationibus verò quotquot inuenti fideles ſunt, adultos quidem fide & ſacrificiis credimus expiatos; paruulis autem etiam ſolam profuiſſe, imò & ſuffeciſſe parentum fidem. Porrò hoc ita vſque ad baptiſmi tempora perduraſſe quis neſciat? quo vno ſubſtituto vacaſſe cætera. *Ad*

Peccati originalis remedia.

Hugon. de S. Victore, cap. 1. *Tom.* 4.

GENESIS. Cap. XIX. *v.* 15.

Cogebant eũ Angeli dicētes ſurge.

TImor & amor hi duo Angeli ſunt, & de loco perditionis Loth educunt; dum animam quam eligit Deus à vitijs eripiunt. *Serm.* 4. *in ramis palmar. n.* 8. *Tom.* 2.

GENESIS. Cap XIX. *v.* 24.

Dominus pluit ſuper Sodomam ſulphur & ignem.

SOdomitæ non de auditu, ſed magis de viſu puniti ſunt. *Epiſt.* 306. *n.* 1. *Tom.* 1.

GENESIS Cap. XIX *v.* 26.

Reſpiciens Vxor Loth poſt ſe, verſa eſt in ſtatuam Salis.

MEmento Vxoris Loth de Sodoma quidem eiectæ, quia Deo credidit: Sed in via mutatæ, quia retrò reſpexit. *Epiſt.* 2. *n.* 6. *Tom.* 1.

GENESIS. Cap. XIX. *v.* 31.

Pater noſter ſenex eſt, &c.

NOn ſimili penſandum erit indicio, quod diſſimili factum conſtabit affectu. Nihil inceſtius obſceniúſve quàm illas filias Loth paternum vſurpaſſe concubitum: & tamen quis non videat quantùm euacuarit, aut attenuauerit turpis nefandique reatum flagitij; pietas intentionis, & intentio pietatis? *De præcepto & diſpenſ cap.* 7. *Tom.* 4.

GENESIS Cap. XXI. *v.* 10.

Eijce Ancillam & Filium eius.

NVlla conuentio veritati & vanitati, luci & tenebris, ſpiritui & carni, igni & tepiditati. *Serm.* 5. *in Aſcenſione Domini. n.* 13. *Tom* 2.

Inuenite eſt hominem ſemel quidem paratum, non quidem ſecundò. Si dixerit ei Deus. *Eijce Ancillam & Filium eius.* Dico autem opera carnis; non cunctatur. Si dixerit, *Immola mihi Filium tuum, quem diligis Iſaac.* Hoc planè iam patienter audire non poteſt, vt fraternæ vtilitatis, aut vnitatis gratiâ, ſpiritualis ſuſtinere videatur ſtudij detrimenta. Quidni abiiciat facilè ſeruus Chriſti, quicquid ad corpoream pertineat voluptatem? At verò ſpirituali iucunditate æquanimiter fraudari, quando aut obedientia cogit, aut fraternæ charitatis ratio poſtulat; hoc planè magnum, & Deo gratum offerre eſt holocauſtum. Memento tamen non Iſaac in hoc Sacrificio, ſed arietem cōtumaciæ iugulari. *Ser.* 79. *de diuerſis, Tom.* 2.

Pſal. 56. *v.* 8.

Gen. 22. *v.* 2.

GENESIS Cap. XXII. *v.* 2.

Tolle Filium tuum quem diligis Iſaac.

Explicatur ſuprà *Gen. cap.* 21. *v.* 10.

VNigenitus qui eſt in ſinu Patris, ipſe nobis in regione hac vmbræ mortis

Digitized by Google

quam inhabitamus, cœleſtium gloriam Spirituum ſanè per fidem enarrat; corporum verò per ſpeciem manifeſtat. *Audi*, inquit, *Filia & vide* Et factum eſt. Quorum iſta? *Inclina*, ait, *aurem tuam, & obliuiſcere populum tuũ, & domum Patris tui* Vult nos ponere contumaciam, diſcere obedientiam, apprehendere diſciplinam. Vult etiam nos obliuiſci poſteriora, deſpicere inferiora, ſuperna quærere, anterioribus inhiare. Sed in quo viſus ille, inquies vel auditus inclinare me aurem & obaudire monet. Sanè conſidera vniuerſam hanc cœleſtium gloriam corporum inceſſanter legibus obtemperare diuinis, nec vnquam ſibi poſitas in tam continuis motibus metas excedere temporum, aut locorum terminos tranſgredi conſtitutos. Sed & ipſos ſpiritus tam ſublimes, audi omnes ad miniſtratorios eſſe, & in miniſterium mitti dignantiſſimum, vt ne indignum dicam: minimè tamen puto reperies in Scripturis aliquando quemquam illorum, vel contradixiſſe mittenti, vel erga ipſos tam inferiores ſe, propter quos in miniſterium mittebantur, ſaltem tenuiter fuiſſe commotum Sed noui quid ad iſta ſubmurmurat hominis cogitatio ſemper prona ad malum. Quid tu mihi, inquit, elementorum proponis obedientiam Supernorum? Quaſi verò aut ſenſus vllus in eis, aut vlla vigeat deliberatio rationis, & non potiùs agi ipſa, quàm agere videantur. Quid verò vel ipſorum Angelorum obedientiam ſic commendas? Sentiunt quidem Angeli, ſed delectabilia ſola, obedientes equidem Creatori, ſed tam felici, quàm facili voluntate.

Pſ. 44. v. 11.

Obedientiæ exépla.

Produc nobis viros, obedientes ex voluntate, obedientes contra propriam voluntatem. Factum eſt: Exhibetur nobis Abraham ad præceptum Domini exiens de terra ſua, etiam chariſſimum filium Iſaac immolare paratus. *Serm. in Feſto S. Martini, n. 6. Tom. 2.*

Abraham cùm accepiſſet Filium in ſenectute ſua, in quo totius mundi benedictio fuerat cumulanda; dicit ei Deus: *Tolle filium tuum vnigenitum quem diligis Iſaac, & offer illum mihi in holocauſtum.* O quanta in verbis iſtis amaritudo, quanta à corde patris ſeparatio pietatis! iubetur namque filium occidere, os ex oſſibus ſuis, & carnem de carne ſua, filium magnæ promiſſionis, extremæ ſenectutis, propriæ mulieris, filium mirabiliter promiſſum, feliciter natum, educatum innocenter. Et ne quid deeſſet; vt tenerrimum intra paterna viſcera doloris incendium exundaret, *vnigenitum.* Sunt namque multi filij, ſed non vnigeniti. Iſte vnicus patri, vnigenitus Matri, hæreditati reſeruatus. *Serm. 41. de diuerſis, n. 1. Tom. 2.*

Tollite iugum meum ſuper vos, & inuenietis requiem. Mira nouitas, ſed eius qui omnia noua facit. Iugum tollens inuenit requiem. Nouerat hoc qui ei loquebatur in Pſalmo. *Numquid adhæret tibi ſedes iniquitatis, qui fingis laborem in præcepto?* An non fictus in præcepto labor, onus leue, ſuaue iugum, crux inuncta: Huius enim rei Sacramentum eſt quod in dedicatione Eccleſiarum depictas in pariete cruces oleo ſancto Pontifex linit. Sic & olim quidem Abrahæ dictum eſt *Tolle Filium tuum, &c.* Labor fictus eſt in præcepto: Oblatus ſiquidem Iſaac ſanctificatus eſt non mactatus. Et tu igitur ſi vocem Domini audieris, intus in animo; &

Mat. 11. v. 29.

Pſ. 93. v. 20.

Obedientiæ facilitas.

dicatur tibi vt offeras Iſaac; tuũ gaudium immoles Deo (interpretatur enim Iſaac gaudium ſeu riſus) fideliter & conſtanter obedire ne timeas. Nimirum & ſi rem grandem tibi dicit Propheta, facere debes, obtemperandum ei per omnia, etiam ſi oportuerit ipſum Iſaac iugulari. Nunc autem quicquid affectio propria iudicet, ſecurus eſto; non Iſaac, ſed aries morietur; non peribit tibi lætitia, ſed contumacia, cuius vtique cornua vepribus hærent, & ſine punctionibus anxietatis eſſe non poteſt. Tentat enim te Dominus Deus tuus, nec mactabitur Iſaac, vt opinaris, viuens viuet: ſed eleuatus eſt vtique ſuper ligna, vt in ſublime gaudeas: nec in carne propria, ſed in cruce Domini glorieris: per quem nimirum crucifixus & ipſe es: Sed Crucifixus mundo, nam ei viuis. Hæc nimirum conuerſatio perfectorum, hæc ſanctorum vita, hæc gratia ſpiritualis. *De vita & morib. Clerici. Cap.* 18. *Tom.* 4.

GENESIS. Cap. XXII. *v.* 12.

Nunc cognoui quòd timeas Deum.

Cant. 1. *v.* 14. Ecce pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es.* Ecce, admirantis vox eſt, reliquum laudis. Meritò admiranda, cui ſanctitas amiſſa humilitatem non attulit, ſed ſeruata admiſit. Meritò pulchra reperitur, cui neutra defuit pulchritudo. Humilitas cũ ſanctitate. Rara auis in terris, aut ſanctitatem non perdere, aut humilitatem ſanctimoniâ non excludi: & ideò beata quæ vtramque retinuit. Quæ autem deſiderat videre claritatem ſponſi, tamen in-
Cant. 1. *v.* 12. crepata pœnitentiam agit, & dicit, *faſciculus myrrhæ dilectus meus, mihi inter vbera mea commorabitur.* Hoc eſt ſufficit mihi, nolo iam ſcire niſi Ieſum, & hunc Crucifixum. Magna humilitas. Actu innocens ſuſcipit pœnitentis affectum: & quæ non habet vnde pœniteat, habet tamen vt pœniteat.

Cur ergo increpata eſt, ſi nihil mali fecit? Sed audi nunc diſpenſationem & prudentiam ſponſi. Sicut Abrahæ olim obedientia ſanè tentata eſt: ita & nunc humilitas ſponſæ. Et quomodo ille impletâ obedientiâ tunc audiuit: *Nunc cognoui quod timeas Deum:* Sic & huic modò quaſi ſub alijs verbis dicitur: nunc cognoui quòd humilis ſis. Hoc enim eſt quod ait: *Ecce tu pulchra es.* Et ideò præconium iterat, vt gloriæ ſanctitatis additum, ſignet humilitatis decorem. Nunc cognoui quòd pulchra ſis, non ſolùm ex meo amore, ſed etiam ex tua humilitate. Non dico nunc pulchram inter mulieres, nec pulchram in genis, nec in collo, ſicut ante dicebam: ſed pulchram ſimpliciter fateor, non vtique pulchram ex comparatione, non cum diſtinctione, non ex parte. *Serm.* 45. *in Cant. n.* 3. *Tom.* 3.

GENESIS Cap. XXIV. *v.* 2.

Pone manum tuam ſuper femur meum.

Abraham pater omnium credentium exultauit, vt videret diem Chriſti, & vidit & gauiſus eſt. *Ioan.* 8. *v.* 56. Alioquin quando ſeruum iurantem ſibi per Deum cœli ſub femore ſuo manum ponere præcepiſſet, niſi ipſum vtique Deum cœli ex eodem naſciturum femore præuidiſſet? *Serm. 6. in Vigil. Natiuitatis Domini, numero quarto, Tomo* 2.

GENESIS Cap. XXIV. *v.* 14.

Puella cui dixero, inclina Hydriam tuam, ipſa eſt quam præparaſti ſeruo tuo Iſaac.

QVærit Angelus puellam, quam præparauit Domin⁹ Filio Domini ſui. Bibit ipſe de Hydria tua, cognatâ ſibi virtute delectatus. Sed nũquid non & iumentis potũ tribuens? Bibit Angelus quòd virum non co gnoſcis, hoc eſt, virginitatem, bibant iumenta, quod de humilitate
Luc. 1. v. 48. ſingulariter gloriaris. *Reſpexit Dominus humilitatem ancillæ ſuæ.* Nam Virginitas ſine humilitate habet fortaſſè gloriam, ſed non apud Deum. *Serm. 46. de diuerſis. Tom. 2.*

GENESIS C. XXVII. *v.* 16.

Veſtibus Eſau induit eum.

AGnoſco ſub pelle hœdi (qui peccatum ſignificat) & manum quæ peccatum non fecit, & collum per quod mali cogitatio non tranſiuit. Noui quod ſit lenis naturâ, mitis & humilis corde, blandus aſpectu, ſuauis ſpiritu. Vnde ergo nunc inſtar Eſau Piloſus & hiſpidus? Cuiuſnam rugoſa & tetra imago hæc, & vnde hi pili? Mei ſunt, nam piloſæ manus ſimilitudinem proximi exprimunt peccatoris; meos
Iob. 19. v. 26. agnoſco hos pilos, *Et in pelle mea videbo Deum Saluatorem meum.* Non tamen Rebecca ſic illum induit, ſed Maria, tantò digniorem qui benedictionem acciperet, quantò ſanctior quæ peperit. Et benè in meo habitu; quia mihi benedictio vendicatur, mihi poſtulatur hæreditas. *Ser.* 28. *in Cant. n.* 2. *Tom.* 3.

GENESIS. Cap. XXVII. *v.* 22.

Vox quidem Iacob eſt, manus autem ſunt Eſau.

FIlius Dei *debuit fratribus per omnia aſſimilari.* Propterea *vox quidem Iacob eſt, manus autem ſunt Eſau.* Hebr. 2. v. 17.
Suum eſt, quod auditur ex eo; quod in eo videtur, noſtrum. Quod loquitur, ſpiritus & vita eſt; quod apparet mortale & mors: Aliud cernitur, & aliud creditur: nigrum ſenſus renuntiat, fides candidum & formoſum probat. *Eod. Serm. numero tertio.*

Aduerte in ſancto Iſaac. Quomodo præ cæteris ſenſibus, auditus in iam ſene viguerit. Caligant oculi Patriarchæ, palatum ſeducitur, fallitur manus, non fallitur auris. Quid mirum ſi auris percipit veritatem, cùm fides ex auditu, auditus per verbum Dei. Verbũ Dei veritas ſit? *Vox,* inquit, *vox Iacob eſt,* nihil verius: *Manus autẽ manus ſunt Eſau;* nihil falſiùs Falleris, manus ſimilitudo decepit te. Nec in guſtu veritas, & ſi ſuauitas eſt. Nam quomodo habet veritatem, qui ſe putat edere venationem cùm domeſticis veſcatur hœdorum carnibus? Multò minùs oculus, qui nihil videt. Non eſt veritas in oculo. *Serm.* 28. *in Cant. n.* 6. *Tom.* 3.

Sapiens fuit Iſaac, ſed tamen errauit in ſenſibus. *Eod. Serm. n.* 7.

GENESIS. Cap. XXVII. *v.* 27.

Ecce odor Filij mei, ſicut odor agri pleni.

DIfferunt flores horti & campi inter ſe, quòd hortus quidem vt floreat hominum manu & arte excolitur, campus verò ex ſemetip- Flores horti & campi.

ſo naturaliter producit flores & abſque omni humanæ diligentiæ adiutorio. Putáſne iam tibi videris aduertere quiſnam ille ſit campus, nec ſulcatus vomere, nec defoſſus ſarculo, nec fimo impinguatus, nec manu hominis ſeminatus: venuſtatus tamen nihilominus nobili illo flore ſuper quem conſtat requieuiſſe Spiritum Domini? *Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Necdum ſpeciem ſuam ille flos agri induerat, & iam dabat odorem ſuum: quando cum vt hoc præ gaudio exclamaret præſenſit ſpiritu, corpore marcens ſanctus & ſenex Patriarcha caligans viſu, ſed odoratu ſagax. *Serm.* 47. *in Cant. num.* 3. *Tom* 3.

Iſaac Iacob tangens, & Chriſtum ſentiens, *Ecce*, inquit, *odor filij mei, ſicut odor agri pleni*. Cùm hoc dicebat, habebat delicias ſuas ſibi, nec cuiquam illas communicabat: At vbi venit Chriſtus, tunc prorſus odor ille, qui in illo erat, ſeſe vbique ſparſit: adeò vt à finibus terræ ipſum ſentiens clamaret Eccleſia, *Oleum effuſum nomen tuum.* *Serm.* 60. *in Cant. n.* 8 *Tom.* 3. (Cant. 1. v. 2.)

Deus abominabatur ſabbata & ſacrificia Iudæorum. Credo non redolebant lilia manus illorum: & propterea reſpuebat munus ex illis, qui paſci inter lilia conſueuit, & non inter ſpinas. Quidni ſpinoſas habebant manus, quibus aiebat, manus ſtræ ſanguine plenæ ſunt? (Eſai 1. v. 15.) Et manus Eſau Piloſæ erant ſpinoſis ſimiles, ideóque non ſunt admiſſæ vt miniſtrarent Sancto. *Serm.* 71. *in Cant. n.* 14. *Tom.* 3.

Cuius caro ſeminata eſt in morte, refloruit in Reſurrectione. Ad cuius mox odorem in campo conuallis noſtræ reuireſcunt arida, recaleſcunt frigida, mortua reuiuiſcunt. Horum ergo nouitate florum ac fructuũ, & plenitudine agri ſuauiſſimum ſpirantis odorem, ipſe quoque pater in filio innouante omnia delectatur: ita vt dicat, *Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni.* Benè pleni, de cuius plenitudine omnes accepimus. *De diligendo Deo cap.* 3. *Tom.* 4.

De olfactu Iſaac loquitur Scriptura ſic. *Ecce*, inquit, *odor filij mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus.* Veſtimenti fragantiam ſenſit, ſed veſtiti præſentiam non agnouit ſolóque veſtis tanquam floris odore forinſecus delectatus, quaſi fructus interioris dulcedinem non guſtauit: dum & electi filij ſimul, & Sacramenti fraudatus cognitione remanſit. Quò ſpectat hoc? Veſtimentum profectò ſpiritus, litera eſt & caro Verbi. Sed ne nũc quidem Iudæus in carne verbum in homine ſcit deitatem; nec ſub tegmine literæ ſenſum peruidet ſpiritualem: foríſque palpans hœdi pellem quæ ſimilitudinem maioris, hoc eſt, primi & antiqui peccatoris expreſſerat: ad nudam non peruenit veritatem.

Non ſanè in carne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati, qui peccatum non facere, ſed tollere veniebat apparuit, ea ſcilicet de cauſa, quam ipſe non tacuit, *Vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.* (Ioan. 9. v. 39.)

Hac ergo ſimilitudine deceptus, Propheta cæcus hodie quẽ neſcit benedicit, dum quem lectitat in libris, ignorat in miraculis: & quem proprijs attrectat manibus, ligando, flagellando, colaphizando: minimè tamen vel reſurgendo intelligit. *Si enim cognouiſſent, numquam Dominum gloriæ Crucifixiſſent.* (1. Cor. 2. v. 8.) *In exhortat ad milites templi, cap.* 7. *Tom.* 4.

Digitized by Google

GENESIS. Cap. XXVII. *v.* 28.

Det tibi Deus de rore cœli, & pinguedine terræ abundantiam.

CVm in populo Dei carnales alij ſunt, & alij ſpirituales: nec illi tamen æternorum, nec iſti carent omnimodo temporalium deſiderio. In eo ſanè diſtant, quòd plus alia appetunt alij, & ſecundùm ea quæ præferunt, aut ſpirituales aut carnales iudicantur. Hinc eſt quòd in benedictionibus Iacob & Eſau, & ros cœli, & terræ pinguedo nominatur: ſed non eodem ordine in vtroque: *Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam*, ait Iſaac ad Iacob: Ad Eſau verò, *in pinguedine terræ*, inquit, *& in rore cœli deſuper, erit benedictio tua*. Quid autem ſinguli præferant, à ſtudijs eorum, & ſollicitudinibus innoteſcat. *Serm. 5. inter paruos. Tom. 2.*

Appetitus carnalium & ſpiritaliū.

Gen. 27. v. 39.

GENESIS. Cap. XXVII. *v.* 29.

Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus.

MEmento non omnium ſcandalum magnopere eſſe curandum: iuxta reſponſionem Domini dicentis: *Sinite illos, cæci ſunt & duces cæcorum*. Melius eſt enim, vt ſcandalum oriatur, quàm veritas relinquatur. Memento, qui natus fuerit in ruinam & reſurrectionem multorum; & non mireris ſi tu quoque alijs quidem ſis odor vitæ in vitam, alijs odor mortis in mortem. Si maledictiones intentauerint, audi Iſaac pro te reſpondentem: *qui maledixerit tibi ſit ille maledictus, & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur.* Sed & tu muro inexpugnabili conſcientiæ tuæ circummunitus de intus reſponde & dic. *Si conſiſtant aduerſùm me caſtra, non timebit cor meum.* Non enim confunderis cùm ſic loqueris inimicis tuis in porta. *Epiſt. 54. Tom. 1.*

Mat. 15. v. 14.

Luc. 2. v. 34.

Pſ. 26. v. 3.

GENESIS. Cap. XXVII. *v.* 38.

Num vnam tantùm benedictionem habes Pater.

PRetioſa diuina conſolatio eſt nec omninò tribuitur admittentibus alienam. Infelix tu Eſau qui dixiſti, *Num vnam tantùm benedictionem habes Pater?* Quantò melius erat dicere cum Propheta; *Vnam petij à Domino, hanc requiram.* Indignus enim benedictione cœleſti conuincitur, qui dubio quærit affectu, duplici petit intentione, aliud ſibi refugium parans, ſi fortè eam non obtinere contingat. *De vita & morib. Clericor. cap. 21. Tom. 4.*

Pſ. 26. v. 4.

GENESIS. Cap. XXVII. *v.* 39.

Explicatur ſuprà. *Gen* 27. *v.* 28.

GENESIS Cap. XXIIX. *v.* 12.

Vidit Iacob in ſcala Angelos aſcendentes & deſcendentes.

NVnquid ſtantem quempiam ſiue ſedentem? Non ſtare omnino in pendulo fragilis ſcalæ, neque in incerto huius mortalis vitæ quicquam in eodem ſtatu permanet. Non habemus hîc manentem ciuitatem, nec futuram adhuc poſſidemus, ſed inquirimus. Aut aſcendas neceſſe eſt, aut deſcendas. Si attentas ſtare, ruas neceſſe eſt. Minimè pro certo eſt bonus, qui melior eſſe non vult. Et

Homo ſemper aſcēdit vel deſcendit.

vbi incipis nolle fieri melior, ibi etiam deſinis eſſe bonus. *Epiſt.* 91. *n.* 3 *Tom.* 1.

Vidit ſcalam Iacob, & in ſcala Angelos, vbi nullus ſubſiſtens apparuit, ſed vel aſcendere, vel deſcendere videbantur vniuerſi; quatenus palàm daretur intelligi inter profectum & defectum in hoc ſtatu mortalis vitæ nihil medium inueniri; ſed quomodo ipſum corpus noſtrum continuè aut creſcere conſtat, aut decreſcere; ſic neceſſe ſit & ſpiritum, aut proficere ſemper, aut deficere. Intereſt tamen quòd nequaquam iuxta ordinem corporalium viciſſitudinum etiam ſpiritus ſua vel incrementa capit, vel patitur detrimenta. Nam ſemper in robuſto & vegeto corpore animus mollior atque tepidior iacet: Et rurſum in corpore debili, & infirmo fortior viget promptiórque ſpiritus. Quod ſe vtique in ſe expertum conteſtans Apoſtolus: *Quando infirmor*, inquit, *tunc fortior ſum. Epiſt.* 253. *n.* 5. *T.* 1.

Creſcit corpus & anima.

2. Cor. 12 v. 10.

Quiſquis in ſchola Chriſti non proficit, eius indignus eſt magiſterio, præſertim tamen vbi ſumus, vbi nihil in eodem ſtatu permanet; & non proficere, ſine dubio deficere eſt. Nemo proinde dicat, ſatis eſt, ſic volo manere ſufficit mihi eſſe ſicut heri, & nudusſtertius. In via reſidet qui eiuſmodi eſt; in ſcala ſubſiſtit, vbi neminem Patriarcha vidit non aſcendentem aut deſcendentem. Dico ergo: *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat Epiſt.* 341. *n.* 1. *Tom.* 1.

Non proficere deficere eſt.

1. Cor. 10 v. 12.

Beata Virgo facta eſt aquæ ductus, cuius nimirum ſummitas, inſtar profectò ſcalæ illius quam vidit Iacob, cœlos tangeret, imò & tranſcenderet cœlos; vt viuidiſſimum illum aquarum quæ ſuper cœlos ſunt, poſſet attingere fontem. *Serm.* 2. *de Virg. Deip. n.* 4. *Tom.* 2.

Iacob dormiens vidit deſcendentes Angelos & aſcendentes: parum eſt hoc, etiam Dominum Angelorum adeſſe teſtatus eſt dicens; *Verè Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam* Miratur enim gratiam, & dignationis magnitudinem expaueſcit. Terribilis planè locus, & dignus omni reuerentiâ, quem fideles viri inhabitant, quem Angeli ſancti frequentant, quem ſuâ quoque preſentia Dominus ipſe dignatur. Quomodo enim tantus Patriarcha neſcire potuerat, quod non eſſet locus, vbi non eſſet Deus? Sed fortè aliud eſſe miratus eſt, vbi ait: *Verè Dominus eſt in loco iſto.* Ibi verè eſt, & verè Dominus eſt, vbi in eius nomine Angeli ſimul & homines congregantur. Eſt ergo in omni loco, omnia vniuerſaliter continens, omniáque diſponens, ſed longè tamen aliter atque aliter. Apud homines malos eſt præſtans, atque diſſimulans: apud electos homines operans & ſeruans; apud ſuperos paſcēs & cubans; apud inferos arguens & damnans. Apud impios eſt in diſſimulatione; apud iuſtos in veritate; apud Angelos in fœlicitate; apud inferos in feritate ſua. *Verè Dominus eſt in loco iſto.* Vbi enim pluit ſuper iuſtos & iniuſtos Pater eſt: Vbi damnat obſtinatos Iudex eſt: Vbi cubat Sponſus eſt. *Serm.* 6. *in Dedicat. num* 1. *Tom* 2.

Gen. 28. v. 16.

Iacob Dominus vidit Angelos aſcendentes, vt videant faciem Patris: deſcendentes, vt prouideant nobis. *Eod Serm n.* 3.

Eſt via deſcenſionis, ſicut & aſcenſionis. Et via eſt ad bonum, & via eſt ad malum. Caue malam, elige bonam. Si per te non potes, ora cum Propheta & dic. *Viam iniqui-*

Digitized by Google

tatis amoue à me. Quomodo ? *Et de*
Pſ. 118. *lege tua miſerere mei*, illâ ſcilicet lege
v. 29. quam dediſti derelinquentibus veritatem. De quibus vnus ego ſum, qui verè à veritate cecidi. Sed numquid qui cadit, non adiiciet vt reſurgat?
Pſ. 118. Propter hoc, *viam veritatis elegi*.
v. 30. Qua aſcendam humiliatus, vnde ſuperbiendo deſcendi. Duas tibi vias videtur Dauid propoſuiſſe; ſed vnam noueris eſſe, ipſam tamen à ſe diuerſam, & diuerſis nominibus appellatam; aut iniquitatis propter deſcendentes, aut veritatis propter aſcendentes; quia & iidem gradus ſunt aſcendentium in ſolium, & deſcendentium; & eadem via accedentium ad ciuitatem, & recedentium; & vnum oſtium eſt ingredientium domum, & egredientium. Per vnam denique ſcalam aſcendentes Angeli, & deſcendentes Iacob apparuerunt. Quorſum ſpectant hæc? vt videlicet ſi ad veritatem redire cupis, non neceſſe ſit viam quærere nouam quam non noſti; ſed notam qua deſcendiſti, quatenus reciprocis greſſibus, tua ipſe veſtigia ſequens per eoſdem gradus humiliatus aſcendas, per quos ſuperbiendo deſcenderas. *De gradib. humilit. cap. 9. Tom. 4. De gradib. humil. cap. 2. Tom. 4.*

GENESIS. Cap. XXIIX. v. 13.

Terram in qua dormis tibi dabo, & ſemini tuo.

HOc eſt quietem iſtam, ad quam perueniſti labore tuo, & munere meo, ſtabilem tibi faciam atatque perpetuam. Quod autem ſubiungit, *& ſemini tuo*, ſic poſſumus intelligere, vt non ſolùm ſpiritui detur tranquillitas iſta, & hîc & in futuro: ſed etiam ſemini tuo, id eſt, operibus tuis dabitur corporis tui glorificatio. *Serm.* 103. *de diuerſis*, n. 4. *Tom.* 2.

GENESIS. Cap. XXIIX. v. 16.

Verè Dominus eſt in loco iſto. Explicatur ſuprà, *Geneſ.* 28. 12.

GENESIS. Cap. XXIIX. v. 17.

Quàm terribilis eſt locus iſte.

VErè clauſtrum eſt Paradiſus, regio vallo diſciplinæ munita, in qua pretioſarum eſt mercium fœcunda fertilitas. Glorioſa res, homines vnius moris habitare in domo: *bonum & iucundum habitare fra*- Pſ. 32.
tres in vnum. Videas illum pecca- v. 1.
ta ſua deflentem, alium in Dei laudibus exultantem: hunc hominibus miniſtrantem, illum alios erudientem; hunc orantem, illum legentem; hunc miſerentem, alium peccata punientem, hunc charitate flagrantem, illum humilitate pollentem: hunc in proſperis humilem, illum in aduerſitate ſublimem: hunc in actiua laborantem, illum in contemplatiua quieſcentem: & poteris dicere. *Caſtra Dei ſunt hæc. Quàm* Gen. 32.
terribilis eſt locus iſte, non eſt hic aliud v. 2.
niſi domus Dei & porta cœli. Ergo ſi-

GENESIS. Cap. XIIX. v. 13.

Et Dominum innixum ſcalæ.

QVod in ſcala quæ in typo humilitatis Iacob monſtrata eſt, Dominus deſuper innixus apparuit; quid nobis aliud innuit, niſi quod in culmine humilitatis conſtituitur cognitio veritatis? Dominus quippe de ſummitate ſcalæ proſpiciebat ſuper filios hominum tanquam veritas; cuius oculi ſicut fallere nolunt, ita falli non norunt, vt videret ſi eſt intelligens aut requirens Deum.

delis anima perambula virtutes cohabitantium in domo Domini virtutum. Et quæ priùs habitabas in regione vmbræ mortis, tranſi ad regionem vitæ, & veritatis. *Serm.* 43. *de diuerſis n.* 4. *Tom.* 2.

GENESIS. Cap. XXIIX. *v.* 20.

Si dederit mihi Dominus panẽ ad manducandũ, & veſtimentum quo operiar.

QVid tibi cum ſeculo, qui ſeculum ſpreuetas? Si vis habere ſimul hæc & illa: breuiter tibi reſpondebitur: *Memento fili quia recepiſti bo-*
Luc. 16. *na in vita tua.* Recepiſti, dixit, non
v. 25. rapuiſti: ne etiam de hoc tibi fruſtrà
Benefi- blandiaris, quòd tuis contentus, alie-
ciũ pro- na non rapias. Veruntamen quæ
pter of- ſunt illa tua? Beneficia Eccleſiæ? Re-
ficium. ctè. Quia ſurgis ad vigilias, vadis ad Miſſas, horis chorum nocturnis diurníſque frequentas. Benè facis. Sic Eccleſiæ præbendam gratis non accipies. Dignum eſt vt qui altario deſeruit, de altario viuat: non autem vt de altario luxurieris, vt de altario ſuperbias, vt inde compareſtibi frena aurea, ſellas depictas, calcaria deargentata, varia griſeáque pellicea à collo & manibus ornatu purpureo diuerſificata.

Denique quicquid præter neceſſarium victum, ac ſimplicem veſtitum, de altario retines, tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt. Ora-
*Prou.*30 bat quidam ſapiens, *tantùm victui ſuo*
v. 8. *tribui neceſſaria. Habentes*, ait Apo-
1. *Tim.* lus, *victum & veſtitum*, non victum
6. *v.* 8. & ornatum. Et quidam alius Sanctus: *ſi dederit*, inquit, *mihi Dominus panem ad manducandum, & veſtimentum quo operiar.* Nota, *quo operiar.* Sic ergo & nos contenti ſimus veſtimentis quibus operiamur, non quibus laſciuiamus, non quibus ſuperbiamus, non quibus mulierculis, vel ſimilati, vel placere ſtudeamus. Sed hoc faciunt, inquis, cum quibus habito: ſi non facio quod cæteri, de ſingularitate notabor. Propterea, inquam, exi de medio eorum: ne aut in vrbe notabiliter viuas, aut exemplo pereas aliorum. Quid agis in vrbe delicate miles? Commilitones tui quos fugiens deſeruiſti, pugnant & vincunt: pulſant & intrant, cœlum rapiunt & regnant. Et tu ſedens ſuper ambulatorem tuum *indu-* *Luc.* 16.
tus purpura & byſſo, circuis plateas, *v.* 19.
vicos perambulas? Hæc ſunt pacis ornamenta, non belli munimenta. An dicis pax, & non eſt pax? Purpura non propulſat libidinem, non ſuperbiam, non auaritiam repellit, & ſi qua ſunt alia ignea inimici iacula, non extinguit. Denique quod magis metuis, febrem non prohibet, mortem non arcet. Sume arma, reſume vires, dum adhuc prælium durat. Adſunt Angeli ſpectatores & protectores, adeſt ipſe Dominus adiutor, & ſuſceptor, *qui doceat manus*
tuas ad prælium & digitos tuos ad bellũ. *Pſ.* 143
Procedamus in adiutorium fratrum, *v.* 1.
ne ſi fortè ſine nobis pugnent, ſine nobis vincant, ſine nobis ingrediantur: Nouiſſimè cùm clauſa fuerit ianua, ſerò pulſantibus de intus nobis reſpondeatur: *Amen dico vobis,* *Mat.*25.
neſcio vos. Fac quæſo te priùs ſciri, *v.* 12.
fac te priùs videri, ne tunc neſciaris ad gloriam, ſciaris autem ad pœnam. Si te Chriſtus agnoſcit in bello, recognoſcet in cœlo. *Epiſt.* 2. *n.* 11. *Tom.* 1.

Digitized by Google

GENESIS, Cap. XXIX. *v.* 23.

Veſpere Liam filiam ſuam introduxit ad eum.

Ioan. 2. v. 7. AIt Dominus ad miniſtros *implete hydrias aquâ* Quid ſibi iſtud vult Domine? Miniſtri ſolliciti ſunt de vini penuria, & tu dicis *implete hydrias aquâ* ? Illi de poculis cogitant, & tu præcipis vt vaſa purificationis impleant ? Sic omnino ſic ſuſpiranti Iacob ad Rachelis amplexus, Lia à patre ſupponitur. Nobis, fratres qui miniſtri ſumus, & ſerui veſtri, per Chriſtum nobis præcipitur implere Hydrias aquâ, quoties deeſt vinum. Ac ſi dicatur : illi deuotionem deſiderant, vinum requirunt, feruorem flagitant : ſed nondum venit hora mea, implete Hydrias aquâ. Quæ eſt enim aqua ſapientiæ ſalutaris, & ſi non adeò ſuauis, niſi fons vitæ, & initium ſapientiæ timor Domini? Dicitur ergo miniſtris, incutite metum, & ſpiritu timoris, non tam vaſa quàm corda replete; quia vt ad charitatem perueniant, initiandi ſunt à Eſa. 26. v. 18. timore, vt dicant & ipſi : *A timore tuo concepimus Domine* & parturiuimus ſpiritum ſalutis. *Serm.* 2. *Dominica* 1. *poſt octau Epiph. num.* 8. *Tom.* 2. *Simile Serm.* 41. *in Cant. n.* 5. *Tom.* 3.

GENESIS. Cap. XXIX. *v.* 26.

Non eſt in loco noſtro conſuetudinis, vt minores antè tradamus ad nuptias.

AMat Rachelem Iacob, ſed Lia ſupponitur ignoranti. Si de fraude queritur, audiat non eſſe conſuetudinis, vt iuniores priùs tradantur ad nuptias. *Ser.* 3. *in Aſſumpt. B. Virg. n* 1. *Tom.* 2.

Dixit Laban *non eſt conſuetudinis vt minores ante tradamus ad nuptias*, quamquam indifferenter de altera ad alteram tranſeatur. *Serm.* 3. *de diuerſis n.* 4. *Tom.* 2.

Si Liæ fœcunditate neglectâ, ſolis cupias Rachelis amplexibus oblectari; præpoſterus ordo eſt ante meritum exigere præmium, & ante laborem ſumere cibum, cùm dicat Apoſtolus, *qui non laborat non manducet.* Theſſal. 3. v. 10. *A mandatis tuis intellexi*, inquit, vt Pſ. 118. ſcias niſi obedientiæ mandatorum v. 104. contemplationis guſtum penitus non deberi. *Serm.* 46. *in Cant. num.* 5. *Tom.* 3.

Non priùs quod ſpirituale, ſed quod 1. Cor. 15. *animale, deinde quod ſpirituale.* Sicut v. 46. nec Iacob niſi priùs cognitâ Liâ, deſideratos Rachelis amplexus meruit obtinere. Vnde rurſus *Sumite pſalmum, & date tympanum*, quod eſt Pſal. 80 v. 3. dicere; ſumite ſpiritualia, ſed priùs date corporalia. Optimus autem ille, qui diſcretè & congruè hæc & illa operatur. *De vita morib. Religioſor. cap.* 6. *Tom.* 4.

GENESIS. Cap. XXIX. *v.* 28.

Hebdomada tranſactâ Rachel duxit vxorem.

IAcob relicto fratre & patriâ, Iordanem tranſit in baculo, & excipitur Rachelis amplexibus. *Epiſt.* 107. *n.* 13. *Tom* 1.

Meliora ſunt vbera tua vino. Quod Cant. 1. v. 1. poſtulas te quidem delectat : ſed vbera quibus paruulos alis, quos & patis, meliora hoc eſt, neceſſariora ſunt vino contemplationis. Aliud ſiquidem eſt quod vnius lætificat cor-

Digitized by Google

hominis;& aliud quod ædificat multos. Nam & ſi Rachel formoſior, ſed Lia fœcundior eſt. Noli ergo nimis inſiſtere oſculis contemplationis; quia meliora ſunt vbera prædicationis. *Serm.* 9. *in Cant. num.* 8. *Tom.* 3.

Vita actiua & contéplatiua.

Patienter auellor ab infœcundæ Rachelis amplexibus, vt de Lia mihi exuberent fructus profectuorum veſtrorum. *Serm.* 51. *in Cant. n.* 4. *Tom.* 3.

GENESIS. Cap. XXX. *v.* 33.

Cras mihi reſpondebit iuſtitia mea.

Explicatur infrà *lib.* 2. *Paralipom. cap.* 20. *v.* 17.

HOdie iuſtitia colitur cras reſpondebit; hodie exercetur, cras fructificabit: Alioquin quod nõ ſeminabit homo, nec metet. Nec enim tũc videbit maieſtatem, qui contempſerit interim ſanctitatem; nec orietur ei ſol gloriæ, cui ſol iuſtitiæ ortus non fuerit; nec illuceſcet ei dies craſtina, cui non luxerit hodierna. *Serm.* 5. *in Vigilia Natiuit. Domini, numero tertio Tom.* 2.

GENESIS Cap. XXXI. *v.* 26.

Quare ita egiſti, vt clam me abigeres filias meas.

SI me inſecutus Labam arguerit quod receſſerim clam ab eo, audiat me acceſſiſſe ad Deum, & ob hoc clam receſſiſſe: ſubiecit me diabolo cauſa ſecretior peccati, ſubduxit me illi ratio occultioris iuſtitiæ. *De errorib. Abailardi, cap.* 6. *Tom.* 4.

GENESIS Cap. XXXII. *v.* 2.

Caſtra Dei ſunt hæc.

NOueris animam nunquam eſſe ſine Angelorũ cuſtodia, qui eã æmulantur Dei æmulatione, ſolliciti ſuo viro ſeruare, & Virginem caſtam exhibere Chriſto. Et ne dixeris in corde tuo vbi ſunt? Quis eos vidit? Vidit eos Propheta Eliſæus, inſuper & fecit orando, vt videret etiam Giezi. Vidit Patriarcha Iacob & ait, *caſtra Dei ſunt hæc.* Tu non vides, quia non es Propheta, nec puer Prophetæ. *Serm.* 39. *in Cant. n.* 4. *Tom.* 3.

Angelorum cuſtodia.

4. Reg. 6. v. 17.

GENESIS. Cap. XXXII. *v.* 7.

Timuit Iacob valdè, & perterritus diuiſit populum qui ſecum erat, greges quoque & oues & boues & camelos in duas turmas.

O*Mne quod in mundo eſt, concupiſcentia carnis eſt, concupiſcentia oculorum, & ambitio ſæculi.* Hæ ſunt tres turmæ quas fecerunt Chaldæi: Sed memini quoque ſanctum Iacob feciſſe tres turmas, cùm timeret à facie Eſau rediens de Meſopotamia. Et vobis ergo aduerſùs triplex genus tentationis, triplici opus eſt munimento; vt carnis quidem concupiſcentia, ipſius mortificatione vincatur: oculorum verò concupiſcentiam ſuperet ſtudium compunctionis, & aſſiduitas lachrymarum. Porrò

1. Ioan. 2. v. 16.

Cupiditas triplex.

Digitized by Google

Porrò ambitionis vanitatem virtus charitatis excludat; quæ ſola purgat intentionem. *Serm. 71. in 8. Paſcha, num 7.*

GENESIS. Cap. XXXII. *v.* 24.

Ecce vir luctabatur cum Iacob vſque manè.

LVctare cum Angelo ne ſuccumbas, quia *regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* An non lucta, *dilectus meus mihi & ego illi*? Notam fecit dilectionem ſuam, expetiatur & tuam. In multis enim tentat te Dominus Deus tuus. Declinat ſæpiùs, auertit faciem, ſed non in ira. Probationis iſtud eſt, non reprobationis. Suſtinuit te dilectus, ſuſtine tu dilectum, ſuſtine, viriliter age. Non illum vicère peccata tua; te quoque ipſius flagella non ſuperent, & obtinebis benedictionem. Sed quando? Cùm aurora fuerit; *Ecce vir luctabatur cum Iacob vſque manè.* Auditam fac mihi manè miſericordiam tuam, quia ſperaui in te Domine. Non tacebo, nec dabo tibi ſilentium vſque manè. *Serm. 2. De Virg. Deipara. n. 16. Tom. 2.*

Matt. 11. v. 12.

Cant. 2. v. 16.

GENESIS Cap. XXXII *v.* 25.

Qui cùm videret quod eum ſuperare non poſſet, tetigit neruum femoris eius, & ſtatim emarcuit.

AD tactum Angeli neruus femoris Iacob emarcuit. Vtinam & meum neruum Angelus tangat, vt marceſcat; ſi fortè ex hac infirmitate incipiam proficere, qui ex mea infirmitate non poſſum niſi deficere. *De gradib. humilit. cap. 9. Tom. 4.*

GENESIS. Cap XXXII. *v.* 26.

Non dimittam te niſi benedixeris mihi.

AMplexatus eſt nos Dominus Ieſus per laborem & dolorem noſtrum, amplectamur eum nos quoque vicarijs quibuſdam amplexibus propter iuſtitiam, & ad iuſtitiam ſuam; actiones ad iuſtitiam dirigendo, paſſiones propter iuſtitiam ſuſtinendo. Dicamus cum Sponſa, *tenui eum nec dimittam*; Dicamus etiam cum Patriarcha: *non dimittam te niſi benedixeris mihi.* Quid enim iam ſupereſt niſi benedictio? Quid poſt amplexum niſi oſculum reſtat? *Serm. Feria 4. Hebdom. ſancta n. 14. Tom. 2.*

Cant. 3. v. 4.

Sponſa ait, *tenui eum, nec dimittam.* Et ſanctus Patriarcha, *non te*, inquit, *dimittam, niſi benedixeris mihi.* Ita non vult dimittere, & fortè magis quàm Patriarcha id non vult; quia nec pro benedictione quidem. Siquidem ille benedictione acceptâ dimiſit eum: hæc autem non ſic: Nolo, inquit, benedictionem tuam, ſed te. Non dimittam te, nec ſi benedixeris mihi. *Serm. 79. in Cant. n. 4. Tom. 3.*

Cant. 3 v. 4.

GENESIS. Cap. XXXII. *v.* 30.

Vidi Deum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.

IAcob adhuc in corpore manens, vidit Dominum facie ad faciem; vel certè ſicut Moyſes vidit eum non per figuras & ænigmata; ſeu per ſomnia, vti Prophetæ alij; ſed modo planè præcellenti, atque inexperto cæteris, ſibi noto & Deo. Vel ſicut Eſaias reuelatis oculis cordis: *Vidit eum ſuper ſolium excelſum, & eleuatum.* Vel etiam quomodo Paulus *Eſa. 6. v. 1.*

Digitized by Google

raptus in Paradiſum, audiuit verba ineffabilia, & Dominum ſuum Ieſum Chriſtum vidit oculis ſuis. *Ser.* 33. *in Cant. n.* 6. *Tom.* 3.

GENESIS Cap. XXXIV. *v.* 1.

Egreſſa eſt Dina filia Liæ, vt videret mulieres regionis illius.

Dina filiam Iacob, ad videndum alienigenas mulieres egreſſam, Emor filius Sichem rapuiſſe, corrupiſſe. ac deinde triſtem blanditiis deleniſſe legitur: ita vt illius animæ, anima eius adhæſerit. Dico autem in concupiſcentiam, & vt Propheta meminit, *In affectum cordis*, tranſiſſe hominem qui legem ſpreuit, honeſtatem abiecit, valefecit pudori: timorem autem Domini penitus tranſiliit, ſolóque vehitur appetitu, ſequitur concupiſcentiam ſolam, ſolâ trahitur voluptate, & eſt apud eum pro ratione voluntas. *Serm.* 14. *de diuerſis n.* 3. *Tom.* 2.

Pſal 72. *v.* 7.

Sponſa quia ſeipſam ignorat, foras mittitur vt hœdos paſcat. Hœdos quippe qui peccatum ſignificant, rectè oculos auréſque appellauerim: Quoniam ſicut mors per peccatum in orbem, ſic per has feneſtras intrat ad mentem. In his ergo paſcendis ſe occupat curioſus, dum ſcire non curat qualem ſe reliquerit intus. Et verè ſi te vigilanter homo attendas, mirum eſt ſi ad aliud vnquam intendas. Audi curioſe Salomonem, audi ſtulte ſapientem. *Omni cuſtodiâ*, inquit, *cuſtodi cor tuum.* Vt omnes videlicet ſenſus tui vigilent, ad id vnde vita procedit cuſtodiendum. Quò enim à te ô curioſè recedis? Cui te interim committis? Vt quid audes oculos leuare ad cœlum, qui peccaſti in cœlum? Terram intuere vt cognoſcas teipſum. Ipſa te tibi repreſentabit; quia terra es & in terram ibis. Duabus tamen cauſis inculpabiliter oculos leuat, vt vel petas auxilium vel impendas. *Leuauit oculos Dauid in montes*, vt peteret. Leuauit & Dominus ſuper turbas; vt impenderet. Alter miſerabiliter, alter miſericorditer, ambo inculpabiliter. Tu quoque ſi locum tempus, & cauſam conſiderans, tuâ vel fratris neceſſitate oculos leuas; non ſolùm non culpo ſed & plurimùm laudo: Hoc enim excuſat miſeria; illud commendat miſericordia, ſin alias Dinæ imitatorem te dixerim. Dina namque dum ad paſcendos hœdos egreditur, ipſa Patri, & ſua ſibi virginitas rapitur. O Dina quid neceſſe eſt vt videas mulieres alienigenas? Qua neceſſitate? Qua vtilitate? An ſolâ curioſitate? Et ſi tu otioſè vides, ſed non otioſè videris. Tu curioſè ſpectas, ſed curioſiùs ſpectaris. Quis crederet tunc illam tuam curioſam otioſitatem, vel otioſam curioſitatem, fore poſt ſic non otioſam, ſed tibi, tuis, hoſtibúſque tam pernicioſam. *De gradib. humilit. cap.* 10. *Tom.* 4.

Cant. 1 *v.* 7.

Curioſitas damnatur.

Prou. 4. *v.* 23.

Cognitio ſui.

Pſ. 120. *v.* 1.

Ioan. 6. *v.* 5.

GENESIS. Cap. XXXVII. *v.* 3.

Fecit ei tunicam polymitam.

Scindamus corda noſtra, quatenus integra proinde veſtimenta ſeruemus. Veſtes enim noſtræ virtutes ſunt. Bona veſtis charitas, bona veſtis obedientia eſt.

Ioël 2. *v.* 13.

Digitized by Google

Beatus qui cuſtodit veſtimenta hæc, vt non ambulet nudus. Denique *beati quorum tecta ſunt peccata*; etenim *charitas operit multitudinem* peccatorum. Scindamus corda, vt hæc veſtimenta integra ſeruemus, quemadmodum integra ſeruata eſt tunica Saluatoris. Nec modò integram ſeruat veſtem ſciſſio cordis, ſed & talarem eam facit & polymitam, qualem à ſancto Patriarcha Iacob accepit filius, qui præ cæteris amabatur. Hinc nempe virtutum perſeuerantia, hinc conuerſationis pulchræ diſcolor vnitas. *Serm. 2. in cap. ieiunij num. 6. Tomo 2.*

Pſ. 31. v. 1. *Iacobi 5. v. 20.*

GENESIS. Cap. XXXVII. *v.* 5.

Accidit vt viſum ſomnium referret fratribus ſuis.

IOſeph cùm præuidiſſet exaltationem ſuam, non tamen præſciuit ſui venditionem, quamuis propior eſſet venditio quàm exaltatio. Non quod tantum Patriarcham in ſuperbiam crediderim incidiſſe; ſed vt eius exemplo pateat, quòd hi qui futura præuident per ſpiritum Prophetiæ, & ſi non omnia, non ideò tamen putandi ſunt nulla præuidiſſe. Quod ſi quis contendat in eo quòd ſomnia ſua adhuc adoleſcentulus narrabat, quorum tunc myſterium ignorabat, vanitatem poſſe notari: Ego tamen myſterio magis, ſiue ſimplicitati pueri deputandum arbitror, quàm vanitati. Quæ tamen, ſi qua fuit, per ea quæ paſſus legitur, potuit expiari. Nonnullis enim aliqua aliquando de ſe per reuelationem iucunda monſtrantur; quæ etſi humanus animus abſque vlla vanitate ſcire non poteſt: non minùs ideò eueniet quod monſtratum eſt: ſic tamen vt illa vanitas impunita non ſit, qua de magnitudine reuelationis, aut promiſſionis in ſe vel leuiter exultauit. *De gradib. humilit. cap.* 10. *Tom.* 4.

GENESIS. Cap. XXXVII. *v.* 9.

Vidi per ſomnium quaſi Solem, & Lunam, & Stellas vndecim adorare me.

COmparatio Ioſephi Patriarchæ, & coniugis Beatæ Virginis. *Homil. 2. ſuper Miſſus eſt. numero 16. Tom. 2.*

GENESIS. Cap. XXXVII. *v.* 32.

Hanc inuenimus, vide vtrum tunica Filij tui ſit?

VNus homo vnum ordinem eligens in Eccleſia (quæ vtique pluribus variatur diſſimilibus ordinibus, vt pote regina quæ legitur, *circumamicta varietatibus.*) Alios aliter viuentes non ipſe aſpernetur, aut ea ab ipſis ſperni ſuſpicetur: præſertim cùm tenere impoſſibile ſit vnum hominem omnes ordines, vel vnum ordinem omnes homines. Non ſum tam hebes, vt non agnoſcam tunicam Ioſeph, non illius qui liberauit Ægyptum, ſed qui ſaluauit mundũ, & hoc nõ à fame corporis: ſed à morte ſimul animæ & corporis. Notiſſima quippe eſt, quia polymita, id eſt, pulcherrimâ varietate diſtincta: ſed & ſanguine apparet intincta, non quidem hœdi, qui peccatum ſignificat, ſed agni qui deſignat innocentiam, hoc eſt, ſuo ipſius, non alieno. Ipſe eſt profectò agnus manſuetiſſimus, qui coram non quidem tondente, ſed occidente ſe obmutuit: qui peccatum non fecit, ſed abſtulit peccata mundi. Miſerunt autem qui dicerent ad Iacob. *Hanc inuenimus, vide*

Pſ. 44. v. 15.

Digitized by Google

vtrum tunica Filij tui ſit, an non. Vide & tu Domine vtrum hæc ſit tunica dilecti filij tui: Recognoſce omnipotens Pater, eam quam feciſti Chriſto filio tuo polymitam, dando quidem quoſdam Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, & cætera quæ in eius ornatu mirifico decenter appoſuiſti. Dignare etiam Deus pretioſiſſimi purpuram ſanguinis quo aſperſa eſt recognoſcere, & in purpura præclarum inſigne ac glorioſiſſimum indicium obedientiæ. Iam ergo exalta eum Deus, aſcendat in al-
Epheſ 4 v. 8. tum, & donet dona hominibus. Quæ dona? Relinquat videlicet ſponſæ ſuæ Eccleſiæ pignus hæreditatis, ipſam tunicam ſuam, tunicam ſcilicet polymitam, candémque inconſutilem, & deſuper contextam per totum. Sed polymitam ob multorum ordinum, qui in ea ſunt, multimodam diſtinctionem: inconſutilem verò propter indiſſolubilis charitatis indiuiduam vnitatem. Audi quomodo polymitam. *Diuiſiones*
1.Cor.12 v. 4 *gratiarum ſunt, idem autem Spiritus: & diuiſiones operationum ſunt, idem verò Dominus.* Deinde diuerſis enumeratis chariſmatibus, tanquam variis tunicæ coloribus, quibus conſtet eam eſſe polymitam, vt oſtendat etiam inconſutilem, & deſuper
Ibid. contextam per totum, adiungit. *Hæc autem operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult.* Non ergo diuidatur, ſed totam & integram hæreditario iure ſortiatur Eccleſia. *De vita & morib. Religioſor. cap. 3. Tom. 4.*

(Margin: Tunica inconſutilis quæ.)

GENES. Cap. XXXIIX. v. 26.

Iuſtior me eſt.

THamar iuſtificata perhibetur ex Iuda, hoc eſt præ Iuda. *Serm. 38. in Cant. num. 4. Tom. 3.*

GENESIS. Cap. XXXIIX. v. 27.

Vnus protulit manum, in qua obſtetrix ligauit coccinum.

LÆua Chriſtus Ieſus, & hic Cruciſixus: Nam dextera quidem Chriſtus Ieſus, & hic glorioſus. Nobiſcum Deus, ſed per ſiniſtram. Sic enim olim Thamar partente, Zara priùs ſolam protulit manum, quæ in Sacramento Dominicæ Paſſionis coccineo alligata eſt filo. *Serm. 4. in Vigil. Natiuit. Domini, num. 7. Tom. 2.*

(Margin: Chriſti paſſi figura.)

GENES. Cap. XXXIX. v. 6.

Nec quidquam aliud nouerat, niſi panem quo veſcebatur.

QVid Epiſcopo turpius quàm incumbere ſuppellectili, & ſubſtantiolæ ſuæ, ſcrutari omnia, ſciſcitari de ſingulis, morderi ſuſpicionibus, moueri ad quæcumque perdita vel neglecta. Non ita ille Ægyptius, qui Ioſepho omnibus traditis ignorabat quid haberet in domo ſua. Erubeſcat Chriſtianus, Chriſtiano ſua non credens: Homo ſine fide, fidem tamen habuit ſeruo, ſuper omnia bona ſua conſtituens eum. Et hic erat

alienigena. *De conſider. ad Eugen. lib. 4. cap. 6. Tom. 4.*

GENESIS Cap. XXXIX. *Verſ. 9.*

Dominus omnia tradidit mihi, præter te, quæ vxor eius es.

IOſeph cùm domum & omnia bona Ægyptij domini ſui, ſibi credita ſciret, Dominam non ignorauit exceptam, & ob hoc non acquieuit contingere. *Non eſt*, inquit, *ex omnibus bonis domini mei, quod non in mea poteſtate ſit, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es.* Mulierem nouerat gloriam eſſe viri, & iniquum ſibi iudicauit vice contraria in gloriam facere eum, qui ſe fecerat glorioſum. Aduertit homo Dei ſapientiâ prudens, virum vxorem fortiter, tanquam propriam zelare gloriam, ſibíque ipſi retinuiſſe ſeruandam, non alij crediđiſſe: Et manum ad non conceſſum extendere non præſumpſit *Serm. 13. in Cant. num. 4. Tom. 3.*

GENESIS. Cap. XXXIX. *v. 12.*

Relicto in manu eius pallio fugit, & egreſſus eſt foras.

SI beatitudinem quæras intra te, aruit cor tuum, & oblinioni datum te reperis, tanquam mortuum à corde. Si infra te, *corpus quod corrumpitur aggrauat animam.* Si circa te, etiam *terrena habitatio deprimit ſenſum multa cogitantem.* Quære ergo ſupra te, ſed cautus eſto ventoſa agmina tranſilite. Quia enim *omne datum optimum, & omne donum* perfectum non niſi deſurſum eſſe nouerunt: medium iter latrunculi obſedêre. Tranſi ergo, tranſi per vigiles illas nequitias, quæ tam indefeſſè cuſtodiunt & obſeruant, ne quis in illam poſſit euadere ciuitatem Si te percuſſerint, ſi vulnerauerint, dimitte eis pallium, quod in Ægipto olim Ioſeph adulteræ dereliquit: dimitte ſindonem, vt cum Euangelico illo iuuene profugias nudus ab eis. *Serm. 16. in Pſal Qui habitat n. 4. Tom. 2.*

Sap. 9. v. 15. — *Iacobi 1. v. 17.*

GENESIS Cap. XL. *v. 13.*

Recordabitur Pharao Miniſterij tui, & reſtituet te in gradum priſtinum.

QVantò ſibi vicinior & naturali neceſſitudine charior anima carne ſuâ eſt, tantò acriùs doleat neceſſe eſt, & moleſtiùs ferat propriam quàm corpoream læſionem. Sicut è contra bona propria, & delicias ſpirituales, internámque animi voluptatem vbi contigerit experiri, eò vtique delectabilius amplectatur, iucundiúſque fruatur oportet, quò propiùs & expreſſius eam tangunt, nec exterius mendicantur. Nemo quippe eo modo iumenti ſui, quo corporis ſui refectione poterit delectari, placet quidem & illa, ſed longè aliter iſta ſapit, alitérque ſentitur. Quòd ſi iumentum animæ corpus eſſe fateris, eadem vtique ratio tibi obſeruanda eſt, & in ipſis. Noli ergo errare, noli ſeduci, vt non magis ſpiritualibus ſpiritum credas, quàm in corporalibus oblectari. Vel humanam conſule rationem, ſi fides in te penitus obdormiuit. Tres in carcere quondam fuiſſe legimus, tres in Cruce. Ioſeph ſiquidem cum pincerna & piſtore Regis carcerali cuſtodiæ mancipatus: Chriſtus verus Ioſeph

Cõparatio Ioſephi in carcere & Chriſti in Cruce.

Digitized by Google

cum ſceleratis duobus vtique reputatus eſt. Et illi quidem in carcere vidêre ſomnia, audiêre interpretationem: iſti in Cruce verba locuti ſunt,& vnus accepit promiſſionem. Priorum ſiquidem alter propinabat regi, & audiuit; *Reſtitueris in gradum priſtinum.* Alter paſcebat porcos, & reſponſum mortis accepit Porrò eorum qui Crucifixi ſunt cum Saluatore, alteri vtique confitenti dictum
Luc. 23. v. 43. eſt: ***Hodie mecum eris in Paradiſo***, alteri quidem blaſphemanti: non quidem à Domino (neque enim tunc ille iudicabat quemquam) ſed à ſocio reſponſum eſt: ***Neque tu times Deum qui in eadem damnatione es?*** Quid ergo putamus, quid duobus illis, quorum alteri dictum eſt, ***reſtitueris poſt tres dies***: Alteri, ***hodie mecum eris in Paradiſo***: præter ipſam ſanè dilationem interim potuit eſſe moleſtum? Quid verò illum potuit delectare cui dictum eſt, truncato capite poſt triduum ſuſpenderis auium eſca futurus? Sanè in hoc poſiti ſumus omnes, & nemo niſi in carcere, ſine cruce interim nemo. Quippe vbi nec innocens inuenitur immunis quando peccator requiem ſperat? Cæterū ſi quis volens ſuſtinet dicens, ***nos quidem iuſtè***, mercedem habebit: Sin autē inuitꝰ & blaſphemās, & negans Deum factis, duplex ei contritio eſt. Si quis teſtimonium habet ſalutis, etiam & caro eius requieſcit in ſpe: & Prophetæ farinula pulmentum condit, atque dulco-
4 Reg. 4. v. 41. rat, vt in olla iam non mors, ſed vita ſit. ***De vita & morib. Clericor. cap. 19. Tom. 4.***

Sancti tranſeuntes ex hoc mundo ad Patrem, ſancta nobis pignora reliquerunt. Apud nos ſi quidem corpora eorum in pace ſepulta ſunt, quorum nomina viuent in ſeculum, id eſt, quorum numquam gloria ſepelitur. Abſit à vobis animæ ſanctæ Ægyptia illa crudelitas pincernæ Pharaonis, qui in gradum priſtinum reſtitutus, ſtatim oblitus eſt Ioſeph ſancti, qui in carcere tenebatur. Non enim erant vnius capitis membra, nec aliqua pars fideli cum infideli, aut vlla ſocietas Iſraelitæ ad Ægyptium, non plus quàm luci ad tenebras. Interpretatur enim Ægyptus tenebræ, Iſraël verò videns Deum: Atque ideo vbicumque Iſraël erat, lux erat. Non ſic noſter Ieſus, Crucifixi ſecum latronis potuit obliuiſci: Factum eſt vtique quod promiſſum eſt; ipſâ die qua compaſſus eſt, & conregnauit. Hæc igitur noſtra & eorum cohærentia eſt, vt nos congratulemur eis, ipſi compatiantur nobis; nos deuotâ meditatione regnemus in eis; ipſi in nobis, & pro nobis militent piâ interuentione. ***Serm. 5. in feſto omnium Sanctor. n. 11. Tom. 2.***

GENESIS Cap. XL. *v.* 15.

Innocens in lacum miſſus ſum.

Cur homo redēptus, non Angelꝰ.

DEus creauit homines, qui ruinas Hieruſalem reſtaurarent. Sciebat enim nullam Angelis patere redeundi viam; ſuperbia enim eius pœnitentiæ remedium non admittit, ac per hoc nec veniæ. At venit ad redimendum hominem: quem enim ſupplantauit aliena malitia, prodeſſe ei poteſt charitas aliena. Ita Domine obſecro, complaceat tibi vt eruas me; quoniam de terra mea furtim ſublatus ſum, & ***hîc innocens in lacum miſſus ſum.*** Non penitus quidem innocēs ſed quantùm ad eū qui me ſeduxit innocens aliquatenus. Mēdaciū mihi perſuaſū eſt: Domine veniat veritas, vt poſſit falſitas deprehendi,

& cognoſcam veritatem, & veritas liberabit me: Si tamen deprehenſæ falſitati penitus renuntiauero, & cognitæ adhæſero veritati. Alioquin non humana erit tentatio, nec humanum peccatum, ſed obſtinatio diabolica. Nam perſeuerare in malo diabolicum eſt, & digni ſunt perire cum illo, quicumque in ſimilitudinem eius permanenr in peccato. *Serm. 1. in Aduentu Domini n.* 5. *Tom.* 2.

GENESIS. Cap. XL. *v.* 23.

Succedentibus proſperis, præpoſitus pincernarum oblitus eſt interpretis ſui.

PIncerna Pharaonis inuentam gratiam retinuit ſibi, Prophetæ ſui pariter & captiui minimè recordatus. *Serm.* 2. *de S. Victore num.* 3. *Tom.* 2.

GENESIS Cap. XLI. *v.* 40.

Tu eris ſuper domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet.

IOſeph dominatur Ægipto mercatione furtiuâ, Patri ſublatus & patriæ. *Epiſt.* 107. *n.* 13. *Tom.* 1.

GENESIS. Cap. XLII. *v.* 5.

Erat fames in terra Chanaam.

ISraël tempore famis deſcendiſſe legitur in Ægyptum. Periculoſa planè & perniciosa eſuries, quæ liberos addicat miſeræ ſeruituti, ſubiiciat operibus luti & lateris. *Serm.* 8. *De diuerſis, n.* 3. *Tom.* 2.

Fames coëgit Iſraël intrare in Ægyptum: Statim reperit ibi nouum Dominum, & de libero ſeruus efficitur. Verbũ Dei lux vera. Ex illius regionis inhabitatione redigitur ſub poteſtate Pharaonis, qui maſculos præcepit interfici, fœminas reſeruari. Iſraël operibus luti & *Exod.* 1. *v.* 16. lateris duriter affligitur. Pharao paleas miniſtrat laboranribus. Fames coëgit, non fames panis, neque ſitis aquæ, ſed audiendi Verbum Dei, compellit multos intrare Ægyptum. Hoc Verbum Dei eſt lux vera: Qui hanc lucem ſequitur, non ambulat in tenebris, ſed habet lumen vitæ. Qui huius Diuini Verbi patitur egeſtatem, cogitur intrare Ægyptum, id Pharao diaboli figura. eſt, tenebras: Inuoluitur enim tenebris ignorantiæ, & ſubiacet dominio Pharaonis, id eſt, diaboli, qui princeps eſt Ægypti, hoc eſt tenebrarum; iuxta illud, *Eſt nobis colluctatio aduerſus mundi rectores tenebrarum harum.* *Epheſ.* 6 *v.* 12. Sub iugo Pharaonis fiunt lutea opera, id eſt, diſſoluta & ſordida: Ab ipſo dantur paleæ, id eſt, leues cogitationes à diabolo immiſſæ, citò in mentibus noſtris accenduntur, carnis mollitie conſentiente. Sed ſi viriliter ſtudeamus reſiſtere, Deo iuuante protinus extinguuntur. Paleis accenſis coquebatur lutum, & ſolidabatur in lateres: & prauæ cogitationes quæ ſunt lutum, paleis delectationis accenduntur; quæ cùm tranſeunt in actum, tunc decoquuntur; cùm verò ducuntur in conſuetudinem, tunc ſolidantur. *Sermone* 71. *De diuerſis*, *Tom.* 2.

Digitized by Google

Genesis C. XLV. v. 2.

Eleuauit vocem cum fletu.

Veniunt fratres, non iam ante fratrem, ſed ante dominum aſſiſtentes, conſcij proditionis, homicidij rei, fratricidij ſucceſſores. Videt eos Ioſeph, & omnium iniuriarum immemor, dulciſſimis fletibus inundatur;& pietatis adeps qui intus latitat,foras per oculos emanat. Fugit odium,neſcit iram, tempus iracundiæ non reſeruat; reddens bonum pro malo, pro crudelitate dulcedinem. *Serm. in Feſto B Mariæ Magdal. n. 11. Tom. 2.*

Ioſeph poſtquam vniuerſam Ægyptum poſt ſe fecit currere in odorem vnguentorum ſuorum, etiam ſuis venditoribus eandem demum fragrantiam propinauit. Et quidem increpatoria verba vultu præfereb. t irato;ſed erumpebant lachrymæ de pinguedine cordis, non iræ indices, ſed gratiæ proditrices. *Ser. 12. in Cant. num 3. Tom 3.*

Genesis Cap. XLVII. v. 9

Parui & peſſimi ſunt omnes dies vitæ meæ.

Ait ille Sanctus Patriarcha, qui vidit Dominum facie ad faciem, qui cum eo tam familiariter loquebatur. Et quidem in hac ipſa die homini Deus rationem præſtat, tribuit intelligentiam: ſed neceſſe eſt, vt exeuntem de hoc mundo, illuminet lumine ſcientiæ ſuæ; ne ſi de domo carceris & vmbra mortis extinctus exierit, illuminari non valeat in æternum. Ideò quippe Vnigenitus Dei, Sol iuſtitiæ tanquam immenſi luminis cereus, in huius mundi carcerem illuminatus eſt & accenſus: vt omnes qui illuminari voluerint, ad illum accedant illique iungantur, vt nihil medium inter illos ſit & ipſum. Peccata enim noſtra ſeparant inter nos & Deum. Sed illis ſublatis vero lumini illuminandi & quaſi concorporandi connectimur in idipſum, ſicut lumen extinctum lumini lucenti, & ardenti ſine aliquo medio coniungitur, vt illuminetur; quatenus per exemplum viſibilium, effectus rerum inuiſibilium cognoſcamus.

Ad hoc igitur tam magnum & præfulgidum ſydus illuminemus nobis lumen ſcientiæ, priuſquam de mundi huius tenebris exeamus; ne de tenebris tranſeamus ad tenebras, ſempiternas. Quæ eſt autem iſta ſcientia? Profectò ſcire: quia venit Dominus, etſi quando veniet ſcire non poſſumus. Hoc eſt illud totum quod poſtulatur à nobis. At inquis,iſta ſcientia omnium eſt: Quis enim neſciat vel nomine tenus fidelis, quia venturus eſt Dominus iudicare viuos & mortuos? non omnium iſta eſt ſcientia fratres mei, & nec multorum; paucorum eſt, quia reuera pauci ſunt qui ſaluantur. Non multi ſe ita omni impuritate pollucrent, ſi Dominum venturum ſcirent vel formidarent; ſed vigilarent vtique, & non ſinerent tam grauiter perfodi conſcientias ſuas.

Scientia autem iſta in primo gradu operatur pœnitudinem & dolorem, vt riſum in luctum, gaudium in mœrorem conuertat; & incipiant tibi diſplicere quæ vehementer ante placuerant,

cuerant, vt illa ſpecialiter horreas, quæ ſpecialiter appetebas. In ſecundo verò gradu operatur correctionem; vt iam non exhibeas membra tua arma iniquitatis peccato; ſed coërceas gulam, iugules luxuriam, ſuperbiam deprimas, & facias ſeruire corpus ſanctitati, quod, iniquitati ante ſeruierat. Pœnitudo enim ſine correctione non proderit. Sed quia hæc diutius haberi non poſſunt, niſi circa ſe multa circumſpectione mens indefeſſa vigilet & attendat: In tertio gradu operatur ſollicitudinem; vt iam ſollicitus incipiat ambulare cum Deo ſuo; & ex omni parte ſcrutetur, ne vel in leuiſſima re tremendæ illius maieſtatis offendatur aſpectus, in pœnitudine accenditur, in correctione ardet, in ſollicitudine lucet; vt interius & exterius renouetur. *Serm 3. in Vigil. Natiuit. Domini num. 2. Tom. 2.*

Iob. 14. v. 15. *Operi manuum tuarum porriges dexteram.* Delectationes in dextera hac vſque in finem manifeſtiùs ſapiens

Prov. 3. v. 16. dixit. *In ſiniſtra illius diuitiæ & gloria, in dextera eius longiturnitas vitæ.*

Pſal. 33. v. 13. Quis eſt homo qui vult vitam? Hæc enim vita qua viuimus, magis mors eſt; nec ſimpliciter vita, ſed vita mortalis. Moritur homo, dicimus, quando morti certiſſimè appropinquat. Quid verò agimus ex quo primùm incipimus viuere, niſi morti appropinquare, & incipere mori? Sed & *dies qualeſcúmque vitæ huius pauci & mali ſunt*; ſicut ſanctus Patriarcha teſtatur. Ibi verè viuitur, vbi viuida vita eſt & vitalis. Ibi dies boni, vbi interminabilis longitudo dierum. Vbi autem dierum bonitas, æternitas quoque non deerit. *Serm. 17. in Pſal. Qui habitat. num. 1. Tom. 2.*

GENESIS Cap. XLIIX. v. 15.

Domine qui paſcis me à iuuentute mea.

AIt Patriarcha Iacob. Bonus paterfamilias, qui ſuorum domeſticorum curam gerit maximè in diebus malis; vt alat eos in fame, cibans illos pane vitæ & intellectus, & ſic nutriens ad vitam æternam. *Serm. 71. in Cant. num. 4. Tom. 3.*

GENESIS. Cap. XLIIX. v. 22.

Do tibi partem vnam quam tuli de manu Amorrhæi, in gladio & arcu meo.

PArs tua ſumus Domine, *quam tuliſti de manu Amorrhæi in gladio & arcu tuo.* Gladius tuus, ſermo viuus & efficax; arcus tuus incarnatio tua: ibi enim velut curuato ſapientiæ ligno, & pio quodam modo flexâ diuinitate, neruus carnis vehementer extenſus, & humanitas ineffabiliter aucta cognoſcitur. Pars ergo tua ſumus, & populus acquiſitionis tuæ, quem acquiſiſti verbo prædicationis, & myſterio incarnationis. *Serm. 13. inter paruos. Tom. 2.*

GENESIS. Cap. XLIX. v. 3.

Ruben primogenitus meus non creſcas, aſcendiſti enim cubile Patris tui.

QVid agendum cùm limoſa cogitatio mentem ſubierit? planè exclamandum nobis

Digitized by Google

nobis eſt cum ſancto Iacob, atque dicendum: *Ruben Primogenitus meus non creſcas, aſcendiſti enim cubile Patris tui.* Rubea enim & carnalis, atque ſanguinea huiuſmodi concupiſcentia eſt; quæ tunc cubile noſtrum aſcendit, cùm non ſolùm memoriam tangit cogitatione, ſed & ipſum voluntatis ſtratum ingreditur, & polluit praua delectatione. Benè autem primogenitus noſter dicitur appetitus ille carnalis, qui ab ipſo nimirum initio vitæ noſtræ, in nobis pullulat, cùm cætera vitia proceſſu temporis, ex malitia mundi huius, variiſque occaſionibus contrahantur. Oportet ergo reprimere, quem extinguere non poſſumus appetitum: vt quàm citò cubile noſtrum ingreditur, creſcere eum nullatenus patiamur; ſed ſub nobis ſit. *Serm. 31. Tom. 2. De diuerſis n. 2.*

Genesis. Cap. XLIX. *v.* 10.

Non auferetur Septrum de Iuda.

VBique prædicatur, quia Ieſus Chriſtus Filius Dei naſcitur in Bethleem Iudæ. Nec otioſum quod additur Iudæ; ſiquidem admonet nos eius quæ ad Patres facta eſt repromiſſio. *Non auferetur Septrum de Iuda, donec veniat qui mittendus eſt.* Salus quippe ex Iudæis, ſed ſalus vſque ad fines terræ. *Iuda*, ait, *te laudabunt fratres tui.* (*Ibid.*) *Manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum:* Et cætera quæ de Iuda illo nuſquam legimus, ſed in Chriſto videmus impleta. Ipſe eſt enim leo de tribu Iuda, de quo & additur, *Catulus leonis ad prædam,* inquit, *Fili mi, aſcendiſti.* Magnus prædator Chriſtus, qui *aſcendens in altum, captiuam duxit captiuitatem:* (*Epheſ.* 4. v. 8.) Nec tamen abſtulit quicquam, ſed magis ipſe dedit dona hominibus. *Serm. 1. in Vig. Nat. Domini. n. 4. T. 2.*

Libri Geneſis finis.

Digitized by Google

LIBER EXODI.

CAPVT PRIMVM.

Captiuitas Iſraëlitarum ſub Pharaone typus captiuitatis Eccleſiæ ſub diabolo. *Parabola* 4. *Tom.* 2

EXODI Cap. I. *v.* 16.

Si maſculus fuerit interficite eum: Si fœmina, reſeruate.

Explicatur ſupra. *Gen.* 42. *v.* 5.

EXODI Cap. II. *v.* 10.

Vocauit nomen eius Moyſes dicens, quia de aqua tuli eum.

1.Ioã.5. v. 6. HIc eſt qui venit per aquam & ſanguinem Ieſus Chriſtus. Non in aqua ſolùm, ſed in aqua & ſanguine.* Ad Moyſi differentiam arbitror accipiendum. Moyſes quidem in aqua venit, à qua & nomen accepit vt Moyſes vocaretur. Recolant quibus nota eſt hiſtoria veteris teſtamenti, quemadmodum in Ægypto, dum paruuli omnes Iſraëlitici germinis necarentur, expoſitum in aquis Moyſem tulerit filia Pharaonis. Et vide ſi non manifeſtè Chriſti & in hoc ipſo videtur præceſſiſſe figura. Simile nempe cum Pharaone etiam Herodes ſuſpicione laborans, ad eadem conuerſus eſt crudelitatis argumenta: ſed eodem modo eſt ipſe deluſus. Vtrobique pro vnius ſuſpecta perſona trucidatur numeroſitas puerorum: Vtrobique qui quærebatur, euadit. Et quomodo Moyſen filij Pharaonis, ita Chriſtum quoque Ægyptus (quæ non immeritò Pharaonis intelligitur filia) ſuſcepit conſeruandum. Manifeſtè tamen pluſquam Moyſes hic; vt pote qui venerit, non in aqua tantùm, ſed in aqua & ſanguine. *Aqua enim multa populi multi.* Apoc.17 v. 15. Venit ergo in aqua tantùm, qui congregauit quidem populum; ſed populum non redemit. Nam & ipſa quoque de ſeruitute Ægyptia liberatio, non Moyſi, ſed agni ſanguine facta eſt, liberandos nos præfigurans à vana noſtra conuerſatione huius ſeculi, ſanguine Agni immaculati Chriſti Ieſu. Hic eſt verus legiſer noſter, *apud quem copioſa eſt redemptio.* Pſ. 129. v. 7. Mortuus eſt enim non tantùm pro gente, ſed vt filios Dei qui diſperſi erant, congregaret in vnum. *Serm.* 1. *in Octaua Paſcha, num.* 4. *Tom.* 2.

Exodi III. v. 3.

Vadam & videbo viſionem hanc magnam quare non comburatur rubus.

QVid rubus ille quondam Moſaicus portédebat, flammas quidem emittens, ſed non ardens, niſi Mariam parientem, & dolorem non ſentientem? *Hom.* 2. *ſuper Miſſus eſt num. Tom.* 2.

Apoc. 12 v. 1. *Mulier amicta Sole.* Mira omninò vicinitas ſolis & mulieris. Quomodo enim in tam vehementi feruore tam fragilis natura ſubſiſtit? Meritò quidem admiraris Moyſes ſancte, & curioſiùs deſideras intueri. Veruntamen ſolue calceamenta de pedibus tuis, & inuolucra pone carnalium cogitationum, ſi accedere concupiſcis. *Vado*, inquit, *& videbo viſionem hanc ma nam.* Magna planè viſio, rubus ardens ſine combuſtione: magnum ſignum mulier illæſa manens amicta ſole. Non eſt rubi natura, opertum vndique flammis, manere nihilominus incombuſtum: non mulieris potentia vt ſuſtineat ſolis amictum. Non eſt virtutis humanæ, ſed nec Angelicæ quidem, ſublimior quædam neceſſaria eſt. *Spiritus ſanctus*, inquit, *ſuperueniet in te.* Et tanquam reſpondeat illa, quoniam Spiritus eſt Deus, & Deus noſter ignis conſumens eſt.

Luc. 1. v. 35. *Virtus*, ait, non mea, non tua, ſed *altiſſimi obumbrabit tibi.* Nihil itaque mirum, ſi ſub tali obumbraculo, talis etiam à muliere ſuſtineatur amictus. *Serm.* 1. *de Virg. Deipara. n.* 5. *Tom.* 2.

Exodi Cap. III. v. 6.

Ego ſum Deus Abraham.

MOyſes ſcribit Deum ad ſe loquêtē dixiſſe ſic: *Ego ſum Deus Abrahā, & Deus Iſaac & Deus Iacob, & nomen Adonai non indicaui eis*, ſubaudis, ſicut tibi. Oſtendit ergo ſe de Dei notitia plus aliquid præcedentibus patribus accepiſſe. *Ad Hugon. de S. Victore, cap.* 3. *Tom.* 4.

Exodi Cap. III. v. 14.

Ego ſum qui ſum.

ILle qui dicit, *ego ſum qui ſum*, veraciter eſt, cui eſt eſſe quod eſt. *Serm.* 4 *de diuerſis, n.* 2. *Tom.* 2.

Ego ſum qui ſum, & qui eſt miſit me ad vos. Neſcio an vel ipſe Moyſes caperet ſic hoc nomen, ſi non videlicet effunderetur. Sed fuſum eſt, & aptum eſt. Nec modo fuſum, ſed & effuſum. Nam infuſum iam erat, iam cœli habebant illud; iam Angelis innotuerat. Eſt autem foris miſſum: & quod Angelis ita erat infuſum, effuſum & in homines eſt. *Serm.* 15. *in Cant n.* 2. *Tom.* 3.

Cùm pertranſiſſem eos, inueni quem Cant. 3. *diligit anima mea.* Quis eſt? Non ſa- v. 4. nè occurrit melius, quàm *qui eſt.* Hoc ipſe de ſe voluit reſponderi, hoc docuit, dicente Moyſe ad populum, ipſo quidem iniungente: *Qui eſt miſit me ad vos.* Meritò quidem nil competentius æternitati, Dei deſcriptio. quæ Deus eſt. Si bonum, ſi magnum ſi beatum, ſi ſapientem vel quicquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo inſtauratur, quod eſt. Eſt nempe hoc eſt ei eſſe, quòd hæc omnia eſſe. Si & centum talia addas, non receſſiſti ab eſſe, ſi ea dixeris, nihil minuiſti. Si vidiſti hoc tam ſingulare, tam ſum-

mum eſſe; nonne eſſe in comparatione huius quicquid hoc non eſt, iudicas potiùs non eſſe quàm eſſe? Quid item Deus? Sine quo nihil eſt. Tam nihil eſſe ſine ipſo, quàm nec ipſe ſine ſe poteſt. Ipſe ſibi, ipſe omnibus eſt: Ac per hoc quodammodo ipſe ſolus eſt, qui ſuum ipſius eſt, & omnium eſſe.

Ioan.8. v.5. Quid eſt Deus? Principium, & hoc ipſe de ſe reſponſum dedit: Multa in rebus dicuntur principia, ſed reſpectu poſteriorum. Alioquin ſi ad aliquid præcedens reſpicias, ipſum potiùs principium dabis. Quamobrem ſi quæras verum ſimpléxque principium, inuenias oportet quod principium non habuerit. Ex quo vniuerſum cœpit, ipſum profectò minimè cœpit, aliunde cœperit neceſſe eſt. Ante ſe enim cœpit nihil: Niſi fortè quis putauerit, quod non erat, dare ſibi potuiſſe, vt eſſe inciperet; aut fuiſſe aliquid antequam eſſet. Quod vtrumque quia ratio non conſentit, conſtat nihil ſibimet extitiſſe principium. Quod verò aliud principium habuit, primum non fuit. Verum ergo principium nequaquam cœpit.

Quid eſt Deus? Cui ſecula nec acceſſerunt, nec deceſſerunt, nec coæterna tamen. Quid eſt Deus?
Rom.11 v.36. *Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia.* Ex quo omnia creabiliter, non ſeminabiliter, per quem omnia, ne alium auctorem, atque alium opificem arbitreris. In quo omnia, non quaſi in loco, ſed quaſi in virtute. Ex quo omnia tanquam vno principio auctore omnium, per quem omnia, ne alterum inducatur principium artifex. In quo omnia ne tertium inducatur, locus. Ex quo omnia, non de quo; quia non eſt materia Deus. Efficiens cauſa eſt, non materialis.

Fruſtrà Philoſophi materiam quærunt, non eguit materiâ Deus. Non enim officinam quæſiuit, non artificem, ipſe per ſe, in ſe omnia fecit. Vnde? De nihilo. Nam ſi ex aliquo fecit, illud non fecit, ac per hoc nec omnia. Abſit vt de ſua incorrupta incorruptibiliſque ſubſtantia, tam multa fecerit, etſi bona, corruptibilia tamen. Quæris ſi in ipſo omnia, ipſe vbi? Nihil minus inuenio. Quis capiat, locus? Quæris vbi non ſit? Ne hoc quidem dixerim. Quis ſine Deo locus? Incomprehenſibilis eſt Deus: ſed non parum apprehendiſti, ſi hoc tibi de eo compertum eſt, quòd nuſquam ſit, qui non clauditur loco, & nuſquam non ſit, qui non excluditur loco. Suo autem ſublimi atque incomprehenſibili modo ſicut omnia in ipſo, ſic ipſe in omnibus eſt. Denique ſicut ait Euangeliſta, *in mundo erat.* Alias ve- *Ioan.1. v.10.*
rò vbi erat antequam mundus fieret, ibi eſt. Non eſt quòd quæras vltrà vbi erat, præter ipſum nihil erat: ergo in ſeipſo erat.

Quid eſt Deus? Quo nihil melius cogitari poteſt. Si approbas, non oportet aſſentiaris eſſe aliquid quod Deus non ſit. Hoc enim ſine dubio melius. Quomodo non melius Deo, ſi Deus non eſt, quod dat Deo vt ſit? At melius illam diuinitatem qua dicunt Deum eſſe, non aliud quàm Deum eſſe fatemur. Non eſt ergo in Deo niſi Deus. Quid inquiunt: negas Deum habere diuinitatem, non ſed quod habet, hoc eſt. Negas diuinitatem Deum eſſe? Non, ſed non alia quâ quæ ipſe eſt. Aut ſi tu aliam inueniſti, adiuuet me Trinitas Deus, aduersùs illam, vel quaternitatem totâ me contumaciâ erigo. Quaternitas orbem diſterminat, non ſignat

Digitized by Google

deitatem. Deus Trinitas eſt, Deus trium ſingula perſonarum. Si quartam diuinitatem adiicere placet, interim ego hanc quæ Deus non eſt, perſuaſi mihi minimè adorandam. Multa dicuntur eſſe in Deo, & quidem ſanè Catholicéque; ſed multa vnum. Alioquin ſi diuerſa putemus, non quaternitatem habueris, ſed centenitatem. Verbi cauſâ dicimus magnum, bonum, iuſtum & innumera talia: ſed niſi omnia vnum in Deo, & cum Deo conſideres, habebis multiplicem Deum.

Deus meus nihil de rebus trahit in ſe, nihil ex ſe deponit in eis, non habet quod ad numerum diuidat, non quæ colligat ad vnum. Vnum quippe eſt, ſed non vnitum. Non partibus conſtat, vt corpus; non affectibus diſtat, vt anima; non formis ſubſtat, vt omne quod factum eſt: ſed neque formæ vt quibuſdam viſum eſt. Habe reuerentiam Deo, vt quod pluris eſt, illi tribuas. Ipſe ſibi forma, ipſe ſibi eſſentia eſt. Non eſt formatus Deus, forma eſt: Non eſt affectus Deus, affectio eſt. Non eſt compoſitus Deus, merum ſimplex eſt. Et vt liquidò noueris, quid ſimplex dicam, idem quod vnum. Tam ſimplex Deus quàm vnus eſt. Eſt autem vnus, & quomodo aliud nihil. Si dici poſſit vniſſimus eſt. Vnus eſt Sol, quòd non ſit alter: Vna luna quod æquè altera non ſit. Atque id quidem Deus, ſed plus. Quid plus? Vnus eſt etiam ſibi. Idem eſt ſemper & vno modo. Non ſic vnus Sol; non ſic vna luna; clamat vterque non eſſe ſe vnum ſibi. Ille motibus, illa & defectibus ſuis. Deus autem non modò vnus ſibi, & in ſe vnus eſt. Nihil in ſe niſi ſe habet. Non ex tempore alterationem habet; non in ſubſtantia alteritatem: compara huic vni omne, quod vnum dici poteſt, & vnum non erit.

Fortè ſubſtomacharis ſi adhuc pergimus querere quid eſt Deus; tum quia totiens iam quæſitum eſt, tum quia diffidis inuentum iri. Dico tibi ſolus eſt Deus, qui fruſtra numquam quæri poteſt, nec cum inueniri non poteſt. Doceat te de hoc experimentum tuum; aut ſi non experto credito, non mihi ſed ſancto qui ait: *Bonus es Domine ſperantibus in te, animæ quærenti de te.* *Thren. 3. v. 25.* Quid ergo eſt Deus? Quod ad vniuerſum ſpectat, finis. Quod ad electionem, ſalus. Quod ad ſe, ipſe nouit. Quid eſt Deus? voluntas omnipotens, beneuolentiſſima virtus, lumen æternum, incommutabilis ratio, ſumma beatitudo, creans mentes ad ſe participandum, viuificans ad ſentiendum, afficiens ad appetendum, dilatans ad capiendum, iuſtificans ad promerendum, accendens ad zelum, fœcundans ad fructum, dirigens ad æquitatem, formans ad beneuolentiam, moderans ad ſapientiam, roborans ad virtutem, viſitans ad conſolationem, illuminans ad cognitionem, perpetuans ad immortalitem, implens ad felicitatem, circundans ad ſecuritatem.

Quid eſt Deus? Non minus pœna peruerſorum, quàm humilium gloria. Eſt & turpium pœna Deus, Lux eſt enim. Et quid tam inuiſum obſcœnis flagitioſiſque mentibus. Profecto, *omnis qui malè agit odit, lucem.* *Ioan. 3. v. 20.* Sed dico numquid non poterunt declinare? Minimè omnino. Lucet vbique etſi omnibus. Denique, *in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehendunt.* *Ioan. 1. v. 5.* Videt tenebras lux; cui hoc eſt videre quod lucere: ſed non viciſſim à tenebris ipſa videtur; quia tenebræ eam non com-

prehendunt. Et videntur ergo vt confundantur, & non vident ne conſolentur.

Quid eſt Deus? longitudo, latitudo, ſublimitas, & profundum. Vnus Deus ſignatus eſt pro captu noſtro, non pro ſuo ſtatu. Diuiſus eſt hic, non ille. Voces diuerſæ, ſemitæ multæ: ſed vnum per eas ſignificatur, vnus quæritur. Quid igitur eſt Deus? Longitudo inquam. Quid ipſa? æternitas. Hæc tam longa vt non habeat terminum, non magis loci quàm temporis. Eſt & latitudo. Et ipſa quid? Charitas. Quid item Deus? ſublimitas & profundum. In altero ſupra omnia, in altero infra omnia: ſublime, potentiam, profundum, ſapientiam eius conſidera. Res vna eſt longitudo propter æternitatem, latitudo propter charitatem, ſublimitas propter Maieſtatem, profunditas propter ſapientiam. Nouimus hæc. Num ideo & arbitramur nos comprehendiſſe? Non ea diſputatio comprehendit, ſed & ſanctitas: Si quomodo tamen comprehendi poteſt, quod incõprehenſibile eſt. At niſi poſſet, non

Epheſ. 3. v. 18. dixiſſet Apoſtolus: *Vt comprehendamus cum omnibus ſanctis.* Sancti igitur comprehendunt. Sanctum facit affectio ſancta, & ipſa gemina. Timor Domini ſanctus, & ſanctus amor. His perfectè affecta anima, veluti quibuſdam duobus brachiis ſuis comprehendit, amplectitur,

Cant. 3. v. 4. ſtringit, tenet, & ait: *Tenui eum nec dimittam.* Et timor quidem ſublimi & profundo, Amor lato & longo reſpondet. Quid tam timendum quàm poteſtas, cui non potes reſiſtere: quàm ſapientia, cui abſcondi non potes? Poterat minùs timeri Deus, alterutro carens. Nunc autem perfectè oportet timeas illum, cui nec oculus deeſt omnia videns: nec manus potens omnia. Quid item tam amabile quàm amor ipſe, quo amas & quo amaris? Amabiliorem tamen iuncta æternitas facit, quæ dum non excidit, foras mittit ſuſpicionem. Ama igitur perſeueranter & longanimiter, & habes longitudinem. Dilata amorem tuum vſque ad inimicos, & latitudinem tenes. Eſto etiã in omni ſolicitudine timoratus, & ſublime profundumque apprehendiſti.

Aut ſi mauis quatuor æquè tuis, diuinis quatuor reſpondere, facis hoc, ſi ſtupes, ſi paues, ſi ferues, ſi ſuſtines. Stupenda planè ſublimitas maieſtatis, pauenda abyſſus iudiciorum, feruorem exigit charitas, æternitas perſeuerantiam ſuſtinendi. Quis ſtupet, niſi qui contemplatur gloriam Dei? Quis pauet niſi qui ſcrutatur profundum ſapientiæ? Quis feruet niſi qui meditatur charitatem Dei? Quis ſuſtinet & perſeuerat in amore, niſi qui æmulatur æternitatem charitatis? Nempe æternitatis quandam imaginem præ ſe fert. Denique ſola eſt cui æternitas redditur, vel potiùs quæ æternitati hominem reddit: dicente Domino *qui* Matth. 10. v. 22.
perſeuerauerit vſque in finem hic ſaluus erit.

Et nunc aduerte in quatuor iſtis contemplationis ſpecies quatuor. Prima & maxima contemplatio eſt admiratio maieſtatis. Hæc requirit cor purgatum, vt à vitiis liberum, atque exoneratum peccatis, facilè ad ſuperna leuet. Interdum quoque vel per aliquas maculas ſtupore & extaſi ſuſpenſum teneat admirantem. Secunda autem neceſſaria eſt huic: eſt enim intuens iudicia Dei. Quo ſanè pauido aſpectu, dum vehementiùs concutit in-

iuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat ad ſapientiam, humilitatem ſeruat. Virtutum ſiquidem bonum quoddam ac ſtabile fundamentum humilitas. Nempe ſi nutet illa virtutum aggregatio non niſi ruina eſt. Tertia contemplatio occupatur, vel potiùs otiatur circa memoriam beneficiorum; & ne dimittat ingratum, ſolicitat memorantem ad amorem benefactoris. Quarta quæ retrò ſunt obliuiſcens, in ſola requieſcit expectatione promiſſorum, quæ cùm ſit meditatio æternitatis (ſiquidem quæ promittuntur æterna ſunt) longanimitatem alit, & perſeuerantiæ dat vigorem. Puto iam facile eſt quatuor hæc adſignare, dum longanimitatem comprehendit meditatio promiſſorum, latitudinem recordatio beneficiorum, ſublimitatem contemplatio maieſtatis, profundum inſpectio iudiciorum, *De conſider ad Eugen. libro 5. Cap. 6. & ſeq. T 4.*

EXODI Cap. III. v. 17.

Et dixi vt educam vos de afflictione Ægypti in terram Chananei.

IVdicia Dei vera quis neſciat? At iudicium hoc abyſſus tanta, vt videar mihi non immeritò pronunciare bearum, qui non fuerit ſcandaliſatus in eo. Et quomodo tamen humana temeritas audet reprehendere quod minimè comprehendere valet? Recordemur ſupernorum iudiciorum, quæ à ſeculo ſunt, ſi fortè ſit conſolatio. Nam quidam ita dixit:
Pſ. 118. v. 52. *Memor fui iudiciorum tuorum à ſeculo Domine & conſolatus ſum.* Rem dico ignotam nemini, & nunc nemini notam. Nempe ſic ſe habent mortalium corda, quòd ſcimus, cùm neceſſe non eſt, in neceſſitate neſcimus. Moyſes educturus populum de terra Ægypti, meliorem illis pollicitus eſt terram. Nam quando ipſum aliter ſequeretur populus ſolam ſapiens terram? Eduxit; eductos tamen in terram quam promiſerat, non introduxit. Nec eſt quod Ducis temeritati imputari queat iuſtus & inopinatus euentus. Omnia faciebat Domino imperante, Domino cooperante, & opus confirmante ſequentibus ſignis. Sed populus ille, inquis, duræ ceruicis fuit ſemper, contenſiosè agens contra Dominum & Moyſem ſeruum eius. Benè illi increduli & rebelles, hi autem quid? Ipſos interroga. Quid me dicere opus eſt, quod fateantur ipſi? Dico autem ego vnum. Quid poterant proficere, qui ſemper reuertebantur, cùm ambularent? Quando & iſti per totam viam non redierunt corde in Ægyptum? Quod ſi illi ceciderunt, & perierunt propter iniquitatem ſuam; miremur iſtos non eadem facientes, eadem paſſos. Sed numquid illorum caſus aduersùs promiſſa Dei? Ergo nec iſtorum, neque enim aliquando promiſſiones Dei, iuſtitiæ Dei præiudicant. *De conſider. ad Eugen. lib. 2. cap. 1. Tom. 4.*

EXODI Cap. III. v. 22.

Poſtulabit Mulier à vicina ſua.

REgula S Benedicti omni homini proponitur, imponitur nulli; prodeſt ſi deuotè ſuſcipiatur & tenetur; non tamẽ ſi non ſuſcipitur obeſt. Quod autem in voluntate eſt ſuſcipientis, non in poteſtate proponentis, voluntarium meritò dixerim, non neceſſarium. Attamen hoc ipſum quod dico voluntarium, ſi quis ex propria voluntate ſemel admiſerit, & promiſerit, deinceps tenendum; profectò in neceſſarium ſibi ipſe

ipſe conuertit; nec iam liberum habet dimittere, quod ante tamen non ſuſcipere liberum habuit. Ideóque quod ex voluntate ſuſcepit, ex neceſſitate iam tenebit; quia omnino neceſſe eſt, eum reddere vota ſua quæ diſtinxerunt labia ſua, & ex ore ſuo aut condemnari aut iuſtificari.

Neceſſarium triplex.

Verùm neceſſarium in tria diuiditur, *ſtabile*, *inuiolabile*, *incommutabile*. Et quidem *ſtabile* dixerim, quod ita eſt neceſſarium, quod non cuilibet hominum illud mutare fas ſit, niſi ſolis diſpenſatoribus myſteriorum Dei, id eſt, præpoſitis, quoniam non naturaliter, nec per ſe bona ſunt. Porrò inuenta atque inſtituta fuerunt, non quia aliter viuere non liceret, ſed quod ita magis expediret: nec planè ad aliud quàm ad lucrum & cuſtodiam charitatis. Quandiu ergo charitati militant, immobiliter fixa ſunt, mutarique omnino, ne ab ipſis quidem præpoſitis ſine offenſa poſſunt. At ſi è contrario contraria fortè aliquando charitati viſa fuerint, his duntaxat quibus hoc poſſe videre datum eſt, & prouidere creditum eſt. Nonne iuſtiſſimum eſſe liquet, vt quæ pro charitate inuenta fuerunt, pro charitate quoque vbi expedire videtur, vel omittantur, vel intermittantur, vel in aliud fortè commodius demutentur? Sicut è regione iniquum proculdubio foret, ſi ſtatuta pro ſola charitate, contra charitatem tenerentur. Tenent ergo fixam firmámque immobilitatem etiam apud Prælatos quæ ex ſtabili neceſſario ſunt, ſed quatenus charitati deſeruiunt. Neceſſarium deinde quod *inuiolabile* nominaui, illud intelligo quod non ab homine traditum, ſed diuinitus promulgatum, niſi à Deo qui tradidit mutari omnino non patitur: vt exempli cauſâ: non occides, non mœchaberis, non furtum facies: Quæ etſi nullam prorſus humanam diſpenſationem admittunt, nec cuiquam hominum ex his aliquomodo ſoluere, aut licuit aut licebit. Dominus tamen horum quod voluit, & quomodo voluit ſoluit, ſiue cùm *ab Hebræis Ægyptios ſpoliari*; ſiue quando Prophetam cum muliere fornicaria miſceri præcepit. Quorum vtique alterum quid niſi graue furtum facimus, alterum quid niſi flagitij turpitudo reputaretur: ſi non excuſaſſet vtrumque factum auctoritas imperantis? Sanè vbi ſimile aliquid aliquando à Sanctis hominibus fuiſſe legitur vſurpatum, Scriptura non iudicante quod Deus ita præceperit: Aut eos peccaſſe fatendum eſt, ſicut homines: aut certè ſicut Prophetas familiare Dei conſilium accepiſſe. Vnde & vnũ exemplum pono quod occurrit de Sampſone, qui ſeipſum vnàcum hoſtibus opprimens interfecit. Quod vtique factum ſi defenditur non fuiſſe peccatum, priuatum habuiſſe conſilium indubitanter credendus eſt, etſi de Scriptura hoc non habemus.

Oſée 1. v. 2.

Iudic. 16 v. 30.

Iam verò neceſſarium *incommutabile* quid accipi velim? Equidem nil congruentius, quàm quod diuina ita conſtat, & æternâ ratione firmatum, vt nulla ex cauſa poſſit, vel ab ipſo Deo aliquatenus immutari: Verbi cauſa dilectio, & humilitas. Hæc quippe talia ſunt, quæ nec liceat, nec expediat aliquando non haberi. Eò ſi quidem immobiliter, quo & naturaliter bona, numquam niſi innocenter, numquam niſi ſalubriter aut imperantur, aut obſeruantur. Omni tempore, omni perſona contemptâ, cuſtodita ſalutem operantur. Primam ergo neceſſita-

tem ſua cuique facit promittendo voluntas: ſecundam præcipientis auctoritas: tertiam præcepti dignitas.

Differunt autem quibuſdam à ſe inuicem gradibus tres iſtæ neceſſitates: nec vna omnes ſequitur immutabilitatis firmitas. Nam ex prima quidem quod efficitur, etſi non penitus immutabile, tamen vix mutabile eſſe conſtat: Dum ſolis illud liceat mutare prælatis; & hoc non niſi fideli & prouidâ diſpenſatione. Quòd verò fit ex ſequenti, quæ & maior iſtâ, eſt penè iam incommutabile: ſoli quippe Deo eſſe mutabile ſuperiùs demonſtratum eſt. Porrò quod de nouiſſima fit tanquam omnium maxima; omnino incommutabile eſt: vt pote quod nec ipſi quidem Deo mutare liberum eſt. *De præcepto & diſpenſat. cap. 1. & ſeq. Tom. 4.*

Exodi Cap. V. v. 21.

Fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone & ſeruis eius.

HAbent & mores colores ſuos, habent & odores. Neque enim in ſpiritibus idipſum eſt color & odor, non magis quàm in corporibus. Ergo de colore conſcientia conſultetur, de odore fama. *Fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone & ſeruis eius*, aiunt, illi dicentes de opinione. Porrò colorem operi ſuo dat cordis intentio, & iudicium conſcientiæ *Ser. 71. in Cant. n. 1. Tom. 3.*

Exodi Cap. VII. v. 12.

Deuorauit Virga Aaron virgas eorum.

SIcut ſerpens Moyſi deuorauit omnes ſerpentes magorum, ſic Spiritus ſanctus cùm venerit, abſorbebit omnes carnales affectiones. *Serm. 3. in Aſcenſione Domini, num. 9. Tom. 2.*

Exhibere Apoſtolis oportuit verbum in carne, ſolem in nube, lumen in teſta, mel in cera, cereum in laterna. Minimè tamen vel nubes ipſa leuis potuit eſſe otioſa; ſed eâ quoque vſus eſt in ſalutem, & diſcipulorum animos, qui nec ad fidei intellectum, ſine aliqua mutatione affectus poterant promoueri; nec aſſurgere adhuc ad ſpiritalia præualebant, in ſuæ carnis prouocauit affectum: vt amore quodam humano operanti mira, mira loquenti homini adhærerent, amore vtique carnali adhuc: ſed tam valido, vt cæteris omnibus præualeret. Nimirum hic erat ille Moyſi ſerpens, qui ſerpentes magorum Ægypti omnes pariter deuorauit. *Serm. 5. in Aſcenſ. Domini num. 11. Tom. 2.*

Exodi. Cap. X. v. 23.

Vbicumque Iſraël erat lux erat.

INter bonos bonum eſſe ſalutem habet, inter malos verò & laudem. Illud tantæ facilitatis eſt, quantæ & ſecuritatis: hoc tantæ virtutis, quantæ & difficultatis. Quale

Digitized by Google

nempe eſt iſtud, tangere picem & non inquinari ex ea, in igne ſine læſione verſari, & in tenebris abſque caligine? palpabant quondam tenebras Ægyptij: cùm tamen de populo Dei Scriptura dicat: *Vbicumque Iſraël erat, lux erat.* Erat Dauid verus Iſraëlita; & ideo cautè dicebat ſe habitare non in Cedar, ſed *cum habitantibus Cedar.* Tanquam qui ſemper habitaret in lumine; licet ipſi fuerit cum habitantibus Cedar corporalis cohabitatio. Vnde & arguit quoſdam non veros Iſraëlitas, quòd *commixti inter gentes didicerint opera eorum, & factum ſit illis in ſcandalum. Epiſt.* 25. *num.* 1. *Tom.* 1.

Pſ. 119. *v.* 5.

Pſ. 105. *v.* 35.

Quemadmodum olim omni oculo caligante per vniuerſam Ægyptum, ſolus in mediis tenebris clarè videbat populus videns Deum, id eſt, populus Iſraël: dicente Scripturâ, quia *vbicumque Iſraël erat, lux erat:* Sic inter filios tenebrarum in mortis caligine, fulgebunt iuſti & videbunt, eò vtique clariùs, quo exuti corporũ vmbris. *Serm.* 72. *in Cant. n.* 10. *T.* 3.

EXODI Cap. XII. *v.* 9.

Nõ comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua.

IRridetur ſimplicium fides, eniſcerantur arcana Dei, quæſtiones de altiſſimis rebus temerariè ventilantur, inſultatur patribus, quod eas magis ſopiendas quàm ſoluendas cenſuerint. Inde fit quòd agnus paſcalis contra Dei ſtatutum, aut *aquâ coquitur, aut crudus diſcerpitur,* more & ore beſtiali: Quod reſiduum eſt, non igne comburitur, ſed conculcatur. Ita omnia vſurpat ſibi humanum ingenium, fidei nihil reſeruans. Tentat altiora ſe, fortiora ſcrutatur, irruit in diuina, ſancta temerat magis quàm reſerat, clauſa & ſignata non aperit, ſed diripit, & quicquid ſibi non inuenit peruium, id putat nihilum, credere dedignatur. *Epiſt.* 188 *n.* 1. *Tom.* 1.

EXODI Cap. XII *v.* 11.

Comedetis feſtinanter.

FIliis Iſraël præcipitur, vt agnum comedant feſtinanter. Feſtinanter quippe veri agni comeſtio ſignatur implenda; quia verba illa, quæ per legem dedit, quæ per ſemetipſum præſens exhibuit, quæ per Eccleſiæ præpoſitos tradenda reliquit, veloci ſunt obedientiâ conſummanda. *Serm.* 41. *de diuerſis, n.* 7. *Tom.* 2.

Obedientia velox.

EXODI Cap. XII. *v.* 46.

Nec os illius confringetis.

CVius os confractum eſt & comminutum, nouerit præciſum ſe à corpore Chriſti, de quo nimirum legitur. *Os non comminuetis ex eo.* Vnde & in paſſione ſua licet plagis virgarum in liuorem decolarata ſit, cutis, licet clauis vulnerata ſit caro; & lanceâ latus eius apertum: os tamen non eſt comminutum ex eo. *Serm.* 6. *de diuerſis, n.* 3. *Tom.* 2.

Digitized by Google

EXODI. Cap. XIV. *v.* 15.

Quid clamas ad me?

Explicatur infrà, *Pſalm.* 90. *v.* 15.

SPiritus eſt Deus, & in Spiritu clamet neceſſe eſt, quiſquis clamorem ſuum ad eum deſiderat peruenire. Sicut enim non faciem hominis reſpicit tanquam homo, ſed magis intuetur cor; ſic ad cordis potiùs vocem, quàm corporis aures eius, cui meritò dicitur, *Deus cordis mei.* Hinc eſt quòd Moyſes foris tacens intus auditur, dicente Domino, *Quid clamas ad me? Serm.* 16. *in Pſalm. Qui habitat n.* 1. *Tom.* 2. *Pſ.* 72. *v.* 26.

EXODI Cap. XIV. *v* 25.

Fugiamus Iſraëlem quia Dominus pugnat pro eo.

ANima liberatur à iugo peccati, mortificatis vniuerſis operibus carnis, quemadmodum ille populus liberatus eſt à ſeruitute Ægypti, ſubuerſis & ſubmerſis cunctis curribus Pharaonis. *Serm.* 39. *in Cant. num.* 2. *&* 6. *Tom.* 3.

EXODI Cap. XV. *v.* 18.

Dominus regnabit in æternum, & vltra.

PLus pleno quodammodo eſſe videtur quod ſupereffluit. Porrò placidè audies plenum & plenius, ſi te legiſſe memineris, *in æternum & vltra. Serm.* 72. *in Cant. n.* 11. *Tom.* 3.

EXODI Cap. XV. *v.* 25.

Lignum cùm miſiſſet in aquas in dulcedinem verſæ ſunt.

SApientia lignum vitæ eſt, quod & ipſas aquas Marath per Moyſen dulcorauit. *Serm.* 2. *de diuerſis, num.* 4. *Tom.* 2.

EXODI Cap. XVI. *v.* 7.

Hodie ſcietis, quia veniet Dominus.

Explicatur. *Serm.* 3. *in Vigilia Natiuit. Domini Tom.* 1.

EXODI Cap. XVI. *v.* 8.

Non contra me eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum.

BOnum eſt homini præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei. Bonum ſilentium à iactantia, bonum à blaſphemia, bonum à murmure & detractione. Sileat ergo in nobis lingua maledica, lingua blaſphema, lingua magniloqua; quoniam bonum eſt in hoc triplici ſilentio ſalutare Domini præſtolari: Vt dicas: *Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus.* Eiuſmodi quippe voces non ad eum ſunt, ſed aduerſus eum ſicut legiſlator murmurantibus ait, *Non contra me eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum.* Ita tamen ab his taceas, ne omnino taceas, ne dederis ſilentium ei. Loquere ei contra iactantiam in confeſſione, vt obtineas veniam de præteritis: Loquere in gratiarum actione contra murmurationem, vt ampliorem inuenias gratiam in præſenti. Loquere in oratione contra diffidentiam, vt *Thren.* 3. *v.* 26. 1. *Reg.* 3.

conſequaris & gloriam in futuro. Confitere, inquam, præterita, & pro præſentibus gratias age, ac deinceps ora ſtudioſiùs pro futuris; vt ne ipſe quidem ſileat à remiſſione, ab immiſſione, à promiſſione. Ne taceas, inquam, ne dederis ſilentium ei, loquere vt ipſa loquatur, & dicere poſſit: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Iucunda vox & eloquium dulce. *Serm.* 2. *De Virg. Deipara, num.* 14. *Tom.* 2.

Cant. 2. *v.* 16.

EXODI Cap. XVI. *v.* 15

Cùm vidiſſent filij Iſraël manna, dixerunt ad inuicem, manhu? Quid eſt hoc?

ALius eſt ſapor cœli, alius eſt ſapor terræ. Haud quaquam nobis placere poteſt ſapor cœli, dum ſaporem quærimus coci noſtri. In deſerto dantur coturnices & manna, id eſt, in loco diſciplinæ maiora & minora mandata. *Cùm vidiſſent filij Iſraël manna dixerunt ad inuicem, Manhu? Quid eſt hoc? Quibus ait Moyſes: iſte eſt panis quem dedit Dominus vobis ad veſcendum.* Huius facti myſterium in Euangelio conuenienter aperitur, vbi Dominus ait; *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c. Multi ergo ex diſcipulis audientes dixerunt, durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire? Ex hoc multi abierunt retrò.* Ad hunc itaque modum cùm aliqui ſimplices ad conuerſionem veniunt, ſeueritatem ſtatus expaueſcunt; ſi fiat eis ſermo de mundi contemptu, de virtutum vitiorúmque conflictu, dicunt conquerendo inter ſe; Quid eſt hoc? Quis tot & tanta implere ſufficiat? Neſciunt enim quantá ſit virtus aſſumpti ordinis. *Serm.* 95. *de diuerſis, num.* 2. *Tom.* 2.

Ioan. 6. *v.* 61.

EXODI. Cap. XVII. *v.* 12.

Manus Moyſi erant graues.

Explicatur infrà, *Exodi cap* 32. & *Pſalm.* 147. *v.* 4.

EXODI Cap. XX. *Per totum.*

Præcepta Dei.

LEx per Moyſen data eſt; gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. Duplex in lege veteri præceptorum genus inuenio. Sunt enim moralia quædam; vt eſt. *Non concupiſces, non adulterabis, honora Patrem tuum*, & his ſimilia. Sunt etiam figuratiua, & vmbratilia quædam: Vt eſt taurorum immolatio, & ſanguis hircorum. Verumtamen carnalis ille populus, nec illa implere poterat, nec in his obtinere ſalutem. Vnde & Saluator: Legis præcepta improperat Phariſæis, quòd propter traditiones ſuas, irrita facerent Dei mandata, ipſa ſine dubio in quibus eſſet ædificatio morum. Nam de cæteris ipſe loquitur, per Prophetam: *Dedi eis præcepta non bona.* Ipſa planè in quibus eſſet vmbra futurorum. Quæ enim conſequentia rationis, vt homine peccante aries mulctaretur. Meritò ſanè non bona præcepta, populus non bonus accepit, dicente Propheta: *Cum Sancto Sanctus eris, & cum peruerſo peruerteris.* Nouerat enim Iudæorum corda carnalia; vnde & carnalia eis tradidit Sacramenta; quæ non poſſent iuxta conſcientiam, perfectum facere Seruientem in iuſtitiis carnis-

Ioan. 1. *v.* 17. *Mat.* 19 *v.* 19. *Marc.* 7 *v.* 9. *Ezech.* 20. *v.* 25. *Pſal* 17. *v.* 26.

Digitized by Google

Venit proinde plenus gratiâ & veritate Chriſtus Dominus noſter; vt ex hoc iam moralia quidem impleantur per gratiam. Quæ verò vmbratilia & myſtica fuerunt reuelatâ veritate, deinceps, non ad literam obſeruentur, ſed ſecundùm ſpiritum ſpiritualiter intelligantur. Propterea iam non aries, vel taurus homine peccante mactatur; ſed viua corporis hoſtia, rationale & acceptabile Sacrificium, in ieiuniis & laboribus veniam meretur pariter & gratiam. *Serm. 67. de diuerſis. T. 2.*

Exodi Cap XX. *v.* 2.

Ego Dominus.

Explicatur *Serm. 15. in Cant num. 2. Tom. 3.*

Exodi Cap. XXIII. *v.* 15.

Non apparebis in conſpectu meo vacuus.

Mat. 10 v. 7. IN conſpectu Domini vacuum apparere eſt prohibitum. Cùm enim arguantur otioſitatis, ipſi quoque quos nemo conduxit; qui iam conducti ſunt, ſi otioſi inuenti fuerint, quid merentur? *Fides quippe ſine operibus mortua eſt.* (Iacobi 2. v. 20.) *Serm. 2. in Purific. B. Mariæ. n. 2. Tom. 2.*

Non eſt tutum in conſpectu Domini Dei ſui vacuos homines apparere contra legis præceptum; & multò minus id præſumere plenis ſtercore manibus. *Serm. 25. de diuerſis, num. 1. Tom. 2.*

Exodi Cap. XXIII. *v.* 26.

Non erit infœcunda nec ſterilis in terra tua.

MAledicta ſterilis in Iſraël. Dura neceſſitas, & graue iugum ſuper omnes filias Euæ. Et ſi pariunt, cruciantur; & ſi non pariunt, maledicuntur. Et dolor prohibet parere, & non parere maledictio. Maria Virgo ſingularem conſecuta eſt benedictionem, vt nec ſterilis maneat, nec cum dolore parturiat. *Homil. 3. ſuper Miſſus eſt num. 7. Tom. 2.*

Exodi Cap. XXIV. *v.* 2.

Solus Moyſes aſcendet ad Dominum.

V*Idens turbas Ieſus aſcendit in montem: & cùm ſediſſet acceſſerunt ad eum Diſcipuli eius.* (Matt. 5. v. 1.) Benè autem non turbæ, non quilibet de populo, ſed Diſcipuli acceſſiſſe dicuntur. Quatenus ſicut teſtamentum vetus datum legitur in monte Sina, *ſolo Moyſe aſcendente,* & populo expectante deorſum: ſic & modò ſuſciperent montes pacem populo. *Serm. 1. in feſto omnium Sanctor. num. 6. Tom. 2.*

Exodi Cap. XXIV. *v.* 14.

Habetis Aaron & Hur vobiſcum.

NVlli dubium quin ad vos ſpecialiter ſpectet tollere ſcandala de regno Dei, ſurgentes ſuccidere ſpinas, ſedare querelas. Sic enim præcepit Moyſes cùm montem ſubiit: *Habetis*, inquiens, *Aaron & Hur vobiſcum, ſi natum fuerit quæſtio-*

Digitized by Google

nis, referetis ad ipſos. Illum loquor Moyſen: qui venit per aquam, & non in aqua ſolùm, ſed in aqua & & ſanguine. Et ideò pluſquam Moyſes; quia in ſanguine venit. Et quoniam pro Hur & Aaron ſtat zelus & auctoritas Romanæ Eccleſiæ ſuper populum Dei, ad ipſam meritò referimus non quæſtiones, ſed læſiones fidei, & iniurias Chriſti, patrum probra atque contemptus, præſentium ſcandala, pericula poſterorum. *Epiſt.* 188. *n.* 1. *Tom.* 1.

Exodi Cap. XXXII. *v.* 1.

Fac nobis Deos qui nos præcedãt.

SIcut impiorum eſt piis bonorum propoſitis aſſiduè reluctari; ſic contra pietatem non eſt, propter multitudinem aduerſantium, quamuis iuſta & ſancta deſideria paucorum, plerumque non perfici. Sic Aaron ſceleratis tumultuantis populi contra voluntatem ſuam clamoribus ceſſit. Sic Samuel eidem populo inordinatè regem pe-
1. Reg. 10. v. 1. tenti inuitus Saülem inunxit. *Epiſt.* 83. *num.* 2. *Tom.* 1.

Exodi Cap. XXXII. *Verſ.* 6.

Sedit populus manducare & bibere.

INſolentia clericorum, cuius mater eſt negligentia Epiſcoporum, vbique terrarum turbat & moleſtat Eccleſiam. Dant Epiſcopi ſanctum canibus & margaritam porcis, illi conuerſi conculcant eos. Meritò quales fouent, tales & ſuſtinent. Quos ditant Eccleſiæ bonis, non corrigunt eorum mala, malóſque grauati portant. Alienis nimirum laboribus locupletantur Clerici, comedunt fructum terræ abſque pecunia, & prodit quaſi ex adipe iniquitas eorum. Quos propriè hodiéque reſpicit vetus illa Scriptura: *Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.* Mens quippe aſſueta deliciis, nec exculta diſciplinæ ſarculo, multas contrahit ſordes. Porrò inueteratam rubiginem ſi tentes abradere, nec ſummis ſaltem digitis contingi patientur. Sed ſicut Scriptum eſt. Incraſſatus eſt dilectus, & Deut. 32. v. 15.
recalcitrauit. *Epiſt.* 152. *Tom.* 1.

Exodi Cap. XXXII. *v.* 32.

Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo.

MOyſes ſe obiiciens pro delinquentibus, ait: *Si dimittis, dimitte, ſin autem dele me de libro tuo quem ſcripſiſti.* Fidelis aduocatus, quoniam non quærit quæ ſua ſunt, facilè obtinet omne quod quærit. Planè benignus, qui tanquam caput vnitum membris, genti ſuæ firmâ charitate cohærens, aut illam ſaluabit ſecum, aut non poteſt niſi idem cum illis ſubire periculum. *Epiſt* 78. *n.* 2. *Tom.* 1.

Peccat Iſraël, & Moyſes peccantem reconciliare nititur Creatori: ſed diſſimulat Dominus exaudire rogantem. Promittit plurima Moyſi Creator omniũ; & feriendi licentiam quærit à Moyſe, qui Moyſen fecit. *Dimitte me*, inquit, *vt iraſcatur furor meus contra eos, & faciam te in gentem magnam.* Reſpondit Moyſes. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro quem ſcripſiſti.* Obſtupeſcenda profectò dulcedo. Et principatum reſpuit gentis alienæ, & de libro viuentium deleri deſiderat, niſi peccantibus dimittatur offenſa. *Ser. in Feſto B. Mariæ Magd n.* 11. *T.* 2.

Digitized by Google

Si dimittis dimitte, ſin autem dele me de libro tuo quem Scripſiſti. O verè hominem vnctum vnctione miſericordiæ. Loquitur planè parentis affectu, quam nulla poſſit delectare fœlicitas, extorribus quos parturiuit. Verbi gratiâ, ſi diues quiſpiam mulieri paupercnlæ dicat, ingredere tu ad prandium meum: ſed quem geſtas infantulum relinque foris; quoniam plorat, & moleſtus eſt nobis. Numquid faciet? Nonne magis eliget ieiunare, quàm expoſito pignore caro, ſola prandere cum diuite? Ita nec Moyſi, ſi det ſolùm ſe introduci in gaudium Domini ſui, foris ſcilicet remanente populo, cui licet inquieto & ingrato, vice pariter & affectione Matris inhæret. Dolent viſcera: ſed tolerabiliorem ſibi iudicat tortionem, quàm euulſionem. *Serm. 12. in Cant. n. 4. Tom. 3*

Conſolare filia Sion, ſi cæcitas ex parte contigit in Iſraël, quid tu perdis? Mirare myſterium, & noli plangere detrimentum. Dilata ſinum, & collige plenitudinem gentium. Dic ciuitatibus Iudæ: *Vobis oportebat primùm loqui Verbum Dei: ſed quoniam repuliſtis illud, & indignos vos indicaſtis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes.* Moyſi ſanè oblatum eſt à Deo, ſi præuaricatorem populum vellet dimittere, & diuinæ exponere vltioni, ipſum quidem fieri poſſe in gentem magnam; ſed ille renuit. Quare? Ob nimiam profectò dilectionem qua illi fortiter deuinctus populo tenebatur; & quoniam non requirebat quæ ſua ſunt, ſed Dei honorem; & non quod ſibi vtile foret ſed quod multis. Et ille quidem ſic.

Actor. 13. v. 46.

Ego autem conſilio ſecretiori puto hoc munus diuinitus pro ſui magnitudine ſeruatum ſponſæ, vt ipſa potiùs, & non Moyſes mitteretur in gentem magnam. Non enim oportebat amicum ſponſi præripere ſponſæ benedictionem: & propterea non quidem Moyſes, ſed noua ſponſa, cui dicitur. *Ite in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* Ipſa inquam prorſus miſſa eſt in gentem magnam. Num in maiorem potuit, quam in vniuerſitatem? Et facilè vniuerſitas ceſſit portanti pacem, gratiam offerenti. Sed non ſicut gratia ita & lex, quàm diſſimili vultu ad omnem conſcientiam ſe offerunt ſuauitas huius, & illius auſteritas. Quis ſanè ex æquo reſpiciat condemnantem, & conſolantem, repoſcentem & ignoſcentem, plectentem & amplectentem? Non pari profectò acceptabitur voto vmbra & lux, ira & pax, iudicium & miſericordia, figura & veritas, virga & hæreditas, frenum & oſculum. Graues denique Moyſi manus, teſtibus Aaron & Hur. Graue legis iugum teſtibus ipſis Apoſtolis, qui hoc & ſibi & patribus importabile clamitant. Graue iugum & vile præmium: Nam terra eſt in promiſſione. Pro huiuſmodi non eſt Moyſes miſſus in gentem magnam. Verùm tu mater Eccleſia promiſſionem habes vitæ quæ nunc eſt & futuræ; facilè in duplici gratia obtines ab vniuerſis te recipi, & propter iugum ſuaue, & propter regnum ſublime. Pulſa de Ciuitate, ab vniuerſitate exciperis, dum ſic prouocat quod promittis; vt quod imponis non terreat. Pro eo quod fuiſti derelicta, & odio habita: *Ponam te in ſuperbiam ſeculorum, gaudium in generatione & generationem, & ſuges lac gentium, & mamillâ regum lactaberis.* *Serm. 30. in Cant. num. 4. Tom. 3.*

Ecceſiæ dilatio.

Marc. 16. v. 15.

Legis & gratiæ differentia.

Exod. 17 v. 12.

Act. 15. v. 10.

Eſa. 60. v. 16.

Digitized by Google

Exodi Cap. XXXIII. *v.* 13.

Si inueni gratiam in conſpectu tuo, oſtende mihi faciem tuam.

MAgnanimi pro fidei magnitudine, digni inueniuntur qui inducantur in omnem plenitudinem. Talis erat Moyſes qui audebat dicere: *Si inueni gratiam in oculis tuis, oſtende* mihi te ipſum. *Serm. 32. in Canticum. 8. Tom. 3.*

Olim ſanctus Moyſes, quoniam multùm præſumebat de gratia, & familiaritate quam inuenerat apud Deum; aſpirabat ad quandam viſionem magnam, ita vt diceret Deo: *Si inueni gratiam, &c.* Accepit autem pro ea viſionem longè inferiorem, ex qua tamen ad ipſam quam volebat, poſſet aliquando peruenire. *Serm. 34. in Cant. numer. Tom 3.*

Exodi Cap. XXXIII. *v.* 20.

Non videbit me homo & viuet.

QVatuor ſunt genera in proceſſione Domini, Boni prudentes, & Boni ſimplices. Hi ſunt qui præeunt, & qui ſequuntur. Bonos autem addidi, quia prudentes non boni, iniqui ſunt. Iuxta illud: *Sapientes ſunt, vt faciant mala.* Et ſimplices non boni, ſtulti ſunt. In proceſſione autem Domini, nec iniquus locum habet, nec ſtultus. Porrò qui adhærent ei, contemplatiui ſunt. Qui portant eum, & onerantur eo, ipſi ſunt duri corde & parum deuoti. Sed ecce omnes ſunt in proceſſione Domini: & nemo ex ipſis faciem eius videt. Nam qui præcedunt, occupati ſunt in paranda via, ſolliciti circa peccata & tentationes aliorum. Qui ſequuntur ipſi omnino faciem eius videre non poſſunt: Sed ſicut Moyſi dictum eſt, poſteriora eius vident. Iumentum cui inſidet, numquam ad videndum leuat oculos; ſed pronum eſt ſemper in terram. Qui verò adhærent ipſi, aliquando videre poſſunt, ſed raptim & non continuè, nec plenè dum adhuc ſunt in via. Attamen quantùm ad alios, ipſi magis facie ad faciem vident: Iuxta quod verè de Moyſe ſcriptum eſt, quia cæteris quidem Prophetis, per viſiones & ſomnia, Moyſi verò facie ad faciem loquebatur. Quantùm ad plenam ſanè viſionem, nec ipſe Moyſes dum viueret in hoc mundo, impetrare potuit faciei ipſius viſionem: Quia ſicut ipſe ait: *Non videbit me homo, & viuet.* Non videbor, inquit, in hac vita, nod videbit quis faciem meam in hac via, & in proceſſione iſta. *Serm. 2. in Dominica palmarum num 3. Tom. 2.*

Hier. 4. v. 22.

Omnia omnibus eſt, qui omnia adminiſtrat, nec cuiquam eſt omnium propriè. Nam quod in ſe eſt, lucem habitat inacceſſibilem, & pax eius exuperat omnem ſenſum, & ſapientiæ eius non eſt numerus, & magnitudinis eius non eſt finis: *Nec poteſt eum videre homo vt viuat.* Non quòd longè ab vnoquoque ſit, qui eſſe omnium eſt, ſine quo omnia nihil: ſed (vt tu plus mireris) & nil eo præſentius, & nil incomprehenſibilius. Quid nempe cuique rei præſentius, quàm eſſe ſuum? Quid cuique tamen incomprehenſibilius, quàm eſſe omnium? Sanè eſſe omnium dixerim Deum: non quia illa ſunt quod eſt ille; ſed quia ex ipſo

Omniũ eſſe Deus eſt.

& per ipſum & in ipſo ſunt omnia. Eſſe eſt ergo omnium quæ facta ſunt ipſe factor eorum, ſed cauſale, non materiale. Tali proinde modo dignatur illa maieſtas ſuis eſſe creaturis; omnibus quidem quòd ſunt, animantibus autem quòd & viuunt; porrò ratione vtentibus lux, rectè verò vtentibus virtus; vincentibus gloria. Et in his omnibus creandis, gubernandis, adminiſtrandis, mouendis, promouendis, innouandis, firmandis, nullis corporeis indiget inſtrumentis; qui omnia ſolo verbo corpora creauit & ſpiritus. Animæ corporibus & corporeis egent ſenſibus per quæ inuicem innoteſcant & valeant. At non ita omnipotẽs Deus: Valet cui vult, quantùm vult, & abſque corporalium officio, obſequióve membrorum. Nihil omnium omnino latet; aut effugit lucem vbique præſentem: Nec tamen vt agnoſcat aliquid, neceſſarium habet renunciantis ſenſus miniſterium. Nec ſolum vniuerſa noſcit ſine corpore; ſed & innoteſcit mundis corde ſine corpore. *Serm. 4. in Cant. n. 3. Tom. 3.*

EXODI. Cap. XXXIII. *v.* 22.

Ponam te in foramine petræ, & videbis poſteriora mea.

Hier. 48. v. 28 AD admonitionem Prophetæ relinquam ciuitates, & habitabo in petra, ero quaſi columba nidificans in ſummo ore foraminis, vt cum Moyſe poſitus in foramine petræ, tranſeunte Domino merear ſaltem poſteriora eius proſpicere. Nam faciem ſtantis, id eſt, incommutabilis claritatem, quis videat, niſi qui introduci iam meruit, non in ſancta, ſed in ſancta Sanctorum? Nec vilis tamen aut contemnenda poſteriorum contemplatio. Contemnat Herodes, ego tantò magis non contemno, quantò magis contemptibilem ſe oſtendit Herodi. Habent etiam aliquid & poſteriora Domini, quod videre delectet. Quis ſcit ſi conuertatur & ignoſcat Deus, & relinquat poſt ſe benedictionem? Erit cùm oſtendet faciem ſuam, & ſalui erimus. Sed interim præueniat nos benedictionibus dulcedinis, illis vtique quas poſt ſe relinquere conſueuit. Nunc dignationis ſuæ poſteriora demonſtret, aliàs in gloria dignitatis faciem ſuam demonſtraturus. Sublimis in regno, ſed ſuauis in Cruce: In hac me viſione præueniat, in illa adimpleat. Vtraque viſio ſalutaris, vtraque ſuauis: ſed illa in ſublimitate, iſta in humilitate. Illa in ſplendore, hæc in pallore eſt. *Sermone 6. in Cantica, numero ſexto Tomo tertio.*

Libri Exodi finis.

Digitized by Google

LIBER LEVITICI

CAPVT SECVNDVM. *V.* 13.

Quicquid obtuleris Sacrificij ſale condies.

Marc. 9. v. 50. Coloſ. 4 v. 6.

SApientia ſal eſt quod nulli Sacrificio deeſſe iubetur. Inde eſt quòd inſulſos homines dicimus, quos intelligi volumus minimè ſapientes. Et Dominus ſal in nobis habere præcipit. Apoſtolus quoque omnem noſtrum ſermonem ſale monet eſſe conditum. *Serm. 2. de diuerſis num. 4 Tom. 2.*

LEVITICI Cap. III. *v.* 9.

Et offerent de pacificorum hoſtia Sacrificium Domino adipem & caudam totam.

SVpereſt vt laudabile principium, condignum ſequatur finem, & cauda hoſtiæ capiti coniungatur. *Epiſt. 24. Tom. 1.*

LEVITICI Cap. VI. *v.* 12.

Ignis in altari ſemper ardebit.

SApientia ignis eſt, qui ſemper ardere præcipitur in altari. *Ser. 2. de diuerſis num. 4. Tom. 2.*

LEVITICI Cap. XI. *v.* 9.

Omne quod habet pinnulas & ſquamas, tam in mari quàm in fluminibus & ſtagnis comedetis.

PIſces mundos eſſe legalis ſanctio indicat, qui & pennis leuantur, & proteguntur ſquamis; ſiue illi in mari ſint, ſiue in flumine, ſiue in ſtagno. *Serm. 1. in Feſto. B. Andreæ num. 3. Tom. 2.*

LEVITICI Cap. XII. *v.* 2.

Mulier ſi ſuſcepto ſemine pepererit maſculum, &c.

Explicatur, *Serm. 3. in Purific. B. Mariæ, Tom 2.*

LEVITICI Cap. XIX. *v.* 2.

Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum.

ALioquin quomodo non dabitur ſanctum canibus, & margarita porcis, niſi priùs illi ab iniqui-

Digitized by Google

tate, iſti ab illicita voluptate purgati, de cætero totâ ſollicitudine fugiant, illi quidem vomitum, iſti volutabrum luti? Suſcepturus olim diuina mandata carnalis Iſraël, ſanctificabatur in iuſtitiis carnis, in Baptiſmatibus varijs, in muneribus & hoſtijs, quæ non poterant iuxta conſcientiam perfectum facere ſeruientem. Verùm hæc quidem omnia tranſière, nimirum vſque ad tempus correptionis impoſita, quod vtique iam aduenit. Opportunè igitur ex hoc iam perfecta nobis indicitur ſanctificatio, interna mandatur ablutio, exigitur munditia ſpiritualis. *Serm.* 5. *in Vigil Natiuit. Domini num.* 1. *Tom.* 2.

Non ſolùm iuſtus, ſed etiam ipſa diceris iuſtitia, & iuſtitia iuſtificans. Quamobrem quiſquis pro peccatis compunctus eſurit, & ſitit iuſtitiam, credat in te qui iuſtificas impium. Sanctitatem quoque ſuauiſſimè & copioſiſſimè tua redolet, non ſolùm conuerſatio, ſed & conceptio. Peccatum ſi quidem non commiſiſti, nec contraxiſti. Qui ergo iuſtificati à peccatis, ſectari deſiderant, deliberantque ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum, audiant te clamantem: *Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum.* Conſiderent vias tuas, & diſcant à te: quia *iuſtus ſis in omnibus vijs tuis, & ſanctus in omnibus operibus tuis.* *Serm.* 22. *in Cant. n.* 8. *Tom.* 3. *Pſ.* 144. *v.* 13.

LEVITICI Cap. XXI. *v.* 11.

Sacerdos maximus ſuper Patre ſuo & Matre non contaminabitur.

HAbes in Circũciſione Chriſti manifeſtum humilitatis exemplum. Ad quid enim tibi Circumciſio neceſſaria qui peccatum non cõmiſiſti, nec contraxiſti? *Chriſti innocentia.* Quod ipſe non feceris, ætas manifeſtat, quod non cõtraxeris, multò certiùs probat Patris diuinitas, integritas Matris. Summus Sacerdos es, quem nec ſuper Patre, nec ſuper matre contaminandum, Prophetatum eſt in lege potiùs quam mandatum. Eſt enim tibi Pater ab æterno, ſed Deus eſt, in quem peccatum non cadit. Eſt & Mater ex tempore, ſed Virgo: nec parere potuit incorruptio corruptelam. *Serm.* 1. *in Circunciſ. Domini n.* 1. *Tom.* 2.

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Qui ingreditur ſine macula. *Pſal.* 14. *v.* 1. Hæc præparatio ſoli Chriſto conuenire videtur. Nemo enim cæterorum omnium *mundus à ſorde, nec infans cuius eſt vita vnius diei ſuper terram.* *Iob.* 15. *v.* 14. Itaque ſolus intrabit, qui ſolus agnus eſt ſine macula, ſolus argui non potuit de peccato, quod non ab eo factum eſt, nec in eo inuentum. Solus planè Pontifex meus, nec in Patre, nec in Matre contaminatus eſt, vt lex dicit, Patrem quippe ſed Deum, Matrem quoque ſed Virginem habens. Vnde & ſolus ingreditur Sancta Sanctorum. *Serm.* 28. *de diuerſis. num.* 1. *Tom.* 2.

Libri Leuitici Finis.

Digitized by Google

LIBER NVMERORVM.

CAPVT X. *Verſ.* 2.

Fac tibi duas tubas argenteas, quibus conuocare poſſis multitudinem, quando mouenda ſunt caſtra.

Timor & amor, hi duo ſpirituales Leuitæ ſunt, qui in commotione caſtrorum, ad oſtium ſtant tabernaculi, clangentes argenteis tubis; quia ad ipſum mentis aditum ſilentibus quibuſdam mentis clamoribus timor & amor inſonant; quibus interna illa cogitationum collegia, & ad malum deſerendum, & ad bonum exercendum incitant. Quaſi tuba exaltat ille vocem ſuam & dicit, *quieſcite peruerſè*
Iſai. 1. *agere.* Iſte verò, diſcite benefacere:
v. 10. Ille *euelle & deſtrue, & diſperde & diſſipa*, hic autem *ædifica & planta*: Ille denique, *diuerte à malo*, iſte quo-
*Pſal.*33. que *fac bonum. Serm.*4. *in ramis Pal-*
v. 15. *mar. n.* 8. *Tom.* 2.

NVMER. Cap. XII. *v.* 1.

Locuta eſt Maria & Aaron contra Moyſen, propter vxorem eius Æthiopiſſam.

Omnes nos ad ſpirituales nuptias vocati ſumus, in quibus vtique ſponſus
Pſal 18. eſt Chriſtus. *Et ipſe tanquam ſpon-*
v. 16. *ſus, &c.* Sponſa verò nos ipſi ſumus, & omnes ſimul vna ſponſa & animæ ſingulorum quaſi ſingulæ ſponſæ. Multùm hæc ſponſa ſponſo ſuo inferior genere, inferior ſpecie, inferior dignitate. Attamen propter Æthiopiſſam iſtam de longinquo Filius æterni Regis aduenit, & vt ſibi deſponſaret illam, etiam mori pro ea non timuit. Moyſes quidem Æthiopiſſam duxit vxorem, ſed non potuit æthiopiſſæ mutare colorem. Chriſtus verò quam adamauit ignobilem, adhuc & fœdam, glorioſam ſibi exhibuit Eccleſiam, non habentem maculam neque rugam. Murmuret Aaron murmuret Maria non noua, ſed vetus, non Mater Domini, ſed ſoror Moyſi. Vos autem vt dignum eſt, murmurante ſynagogâ, toto affectu in gratiarum actione verſamini. *Serm.* 2. *Dom.* 1. *poſt.* 8. *Epiph. n.* 2. *Tom.* 2.

NVMER. Cap. XII. *v.* 3.

Erat Moyſes vir mitiſſimus.

Moyſes numquam potuit in omni murmure, vnctionem Spiritus, qua ſemel imbutus fuerat exterminare, quominus inter aſſiduas lites & quotidiana iurgia, ipſe in

Digitized by Google

ſua manſuetudine perduraret. Meritò teſtatus eſt Spiritus ſanctus de eo quòd eſſet mitiſſimus omnium hominum, qui morabantur ſuper terram. Siquidem cum his qui oderant pacem, erat pacificus. *Serm. 12. in Cant. num. 4.*

NVMER. Cap. XII. *v.* 8.

Ore ad os loquor ei.

MOyſi ore ad os loquitur Deus, & palàm non per ænigmata & figuras Dominum videre meretur: Cùm Prophetis aliis tantùm in viſione apparere ſe dicat, & per ſomnium loqui. *Serm. 32. in Cantic. num. 9. Tom. 3.*

Moyſes vidit Deum non per figuras & ænigmata, ſeu per ſomnia, vti Prophetæ alij, ſed modo planè præcellenti atque inexperto cæteris, ſibi noto & Deo. *Serm. 33. in Cant. num. 6. Tom. 3.*

Sponſus ore ad os (ſicut quondam cum ſancto Moyſe) loquitur cum ſponſa, & palàm non per ænigmata, & figuras Deum videt. *Serm. 45. in Cant. num. 6. Tom. 3.*

NVMER. Cap. XII. *v.* 10.

Maria apparuit cădens lepra quaſi nix.

QVis noſtrûm exteriorem hanc veſtem qua tegitur, ſi repentè obſcœnis vndique ſpuris illitam, & fœdiſſimis quibúſque ſordibus inquinatam conſideret, non vehementer exhorreat, non velociter exuat, non indignanter abiiciat? Itaque qui non veſtem, ſed ſemetipſum intus ſub veſte talem reperit, eò ampliùs doleat & animo conſternetur oportet, quò propiùs tolerat quod exhorret. Neque enim vt tunicam abiicit ſuam, ſic abiicere contaminata anima poterit & ſeipſam. Denique quis in nobis tantæ patientiæ eſt & virtutis, vt ſi fortè (quemadmodum de Maria ſorore Moyſi legitur) carnem ſuam ſubitaneâ quadam leprâ malè candentem viderit, æquo animo ſtare poſſit, & gratias agere Creatori? Quid verò eſt caro iſta, niſi corruptibilis quædam tunica qua veſtimur? Aut quid lepra hæc corporea electis omnibus æſtimanda, niſi paternæ virga correptionis, & purgatio cordis? Ibi tribulatio vehemens & iuſtiſſima cauſa doloris eſt, cùm excitatus à ſomno miſeriæ voluptatis, interiorem cœperit quis deprehendere lepram, quam ſibi ipſe multo ſtudio & labore quæſiuit. Licet enim nemo oderit carnem ſuam, ſed multò minus odiſſe poterit anima ſemetipſam. *De Conuerſione ad Clericos, cap. 3. Tom. 4.*

NVMER. Cap. XIII. *v.* 24.

Palmitem cum vua ſua portauerunt in vecte duo viri.

TImor & amor, iſti duo viri ſunt, qui botrum ad Filios Iſraël de terra repromiſſionis afferunt, dum internis noſtris meditationibus, quid ſit cœleſtis patriæ fructus innoteſcunt. *Serm. 4. in ramis Palmarum n. 8. Tom. 2.*

Seruaſti bonum vinum vſque adhuc. *Ioan. 3. v. 10.*
Nam optimum quidem vinum ſeruat etiam adhuc, quod videlicet non ex aqua conficiendum, ſed exprimendum magis ex botro illo magno terræ promiſſionis; qui interim in vecte portatur, dum ſecundùm carnem nouimus Christum, & hunc Crucifixum. *Serm. 18. de diuerſis n. 2. Tom. 2.*

Ingentem botrum olim exploratores de Iſraël in vecte ferebant, chorum Propheticum præcedentem, & ſubſequentem apoſtolicum, medium autem Ieſum pulchro ſchemate figurantes. *Serm.* 44. *in Cant. num.* 3. *Tom.* 3.

NVMER. Cap. XIV. *v.* 3.

Vtinã mortui eſſemus in Ægypto.

Legimus de filiis Iſraël, quia corde redierunt in Ægyptum. Nam corpore reuerti, clauſum poſt eorum talos rubrum mare prohibebat. Hoc eſt quod vehementer ſingulis quibúſque timendum eſt; ne quando fortè eatenus Deum offendant, vt manifeſtè abiiciantur, & euomantur ab eo. *Serm.* 3. *in Pſal. qui habitat num.* 5. *Tom.* 2.

NVMER. Cap. XVI. *v.* 33.

Deſcenderunt viui in infernum.

Quantum malum ſchiſma in Eccleſia ſit, & quàm ſit deteſtandum, euidenter quondàm oſtendit famoſa & horrenda mors virorum illorum; quos ob iſtiuſmodi peſtem terra deglutiens viuos tranſmiſit ad inferos. *Epiſt.* 219. *init. Tom.* 1.

NVMER. Cap. XVII. *v.* 8.

Inuenit germinaſſe Virgam Aaron.

Qvid rogo Virga Aaron florida, nec humectata, niſi Mariam concipientem, quamuis virum non cognoſcentem? *Hom.* 2. *ſuper Miſſus eſt numero quinto Tom.* 2.

Noueris apud Moyſen, nec fructu virgæ, nec flore; ſed ipſâ virgâ demonſtrari Chriſtum. Iſtâ vtique virgâ, qua feriente, aquâ vel diuiditur tranſituris; vel de petra excutitur bibituris. Nullum autem inconconueniens eſt, diuerſis rebus, diuerſis ex cauſis Chriſtum figurari: & in virga quidem potentiam, in flore verò fragantiam, in fructu autem saporis dulcedinem, in frondibus quoque ſedulam eius intelligi protectionem, qua videlicet paruulos ad ſe confugientes, ſub vmbra alarum ſuarum protegere non deſinit, ſiue ab æſtu carnalium deſideriorum, ſiue à facie impiorum, qui eos afflixerunt. Bona & deſiderabilis vmbra ſub alis Ieſu, vbi tutum eſt fugientibus refugium, gratum feſſis refrigerium, *Eadem Hom n.* 6.

Quid ſidereum micat in generatione Mariæ? Planè quòd ex regibus orta, quòd ex ſemine Abrahæ, quòd generoſa ex ſtirpe Dauid. Si id parum videtur adde quòd longè ante eiſdem patribus cœlitus repromiſſa; quòd myſticis præfigurata miraculis; quòd oraculis prænunciata Propheticis. Hanc enim *Sacerdotalis Virga*, dum ſine radice floruit: Hanc Gedeonis vellus, dum in medio ſic- *Iudic* 6. *v.* 37.

cæ areæ maduit: Hanc in Ezechielis viſione Orientalis porta, quæ nulli
Ezech. vnquam patuit, præſignabat. *Serm.*
44. v. 2. 1. *de Virg. Deip. n.* 8. *Tom.* 2.

NVMER. Cap. XXI. *v.* 9.

Fecit Moyſes ſerpentem æneum.

Explicatur infrà, *Eſai* 6. *verſ.* 1.

SI tentationum ſentis aculeos, exaltatum in ligno ſerpentem æneum intuere; & ſuge non tam vulnera, quàm vbera Crucifixi. Ipſe erit tibi in Matrem, & tu eris ei in filium: nec pariter Crucifixum lædere aliquatenus poterunt claui, quin per manus eius, & pedes ad tuos vſque perueniant. *Epiſt.* 351. *n.* 1. *Tom.* 1.

Ioã. 12. *Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia*
v. 32. *traham ad meipſum.* Hoc eſt quod doler venenati ſerpentis aſtutia, exaltatum in deſerto ſerpentem æneum, cuius intuitu ſanentur vulnera quæ inflixit. Alioquin quonam alio inſtigante miſiſſe credimus vxorem Pila-
Mat. 27 ti ad ipſum dicentem. *Nihil tibi &*
v. 19. *iuſto illi, multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eum?* Timebat ergo iam tunc, ſed nunc maximè virtute crucis eneruari ſe ſentiens inimicus, ſerâ ducitur pœnitentiâ, & quos inſtigauit ad crucifigendum inſtigat ad ſuadendum, vt de cruce deſcendat. *Si Rex Iſrael eſt* (inquiunt Iu-
Mat. 27 dæi) *deſcendat de Cruce & credimus ei.*
v. 40. *Serm.* 1. *in die Paſcha n.* 3. *Tom.* 2.

NVMER. Cap. XXIII. *v.* 10.

Moriatur anima mea morte iuſtorum.

Explicatur infrà. *Pſalm.* 33. *v.* 2.

BAalam iniquus iuſtorum mortem optabat. Tantus eſt pietatis fructus, tanta iuſtitiæ merces; vt ne ab ipſis quidem non deſiderari queat impiis & iniuſtis. *Serm.* 7. *in Pſal.* 90. *num.* 5. *Tom.* 2.

Volunt omnes te frui, at non ita & imitari, conregnare cupiunt, ſed non compati: *Moriatur anima mea morte iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horum ſimilia.* Optabat ſibi extrema iuſtorum, ſed non ita & principia. Mortem ſpiritualium optant ſibi etiam carnales, quorum tamen vitam abhorrent, ſcientes pretioſam mortem eſſe Sanctorum; *quia beati* *Apoc.* 14.
mortui qui in Domino moriuntur, cùm *v.* 13.
è contrario, *mors peccatorum peſſima* *Pſal.* 33.
ſit. Non curant quærere, quem ta- *v.* 22.
men deſiderant inuenire, cupientes conſequi, ſed non & ſequi. *Serm.* 21. *in Cant. n.* 3. *Tom.* 3.

NVMER. Cap. XXIV.

Per Totum.

SI feci, laude dignum eſt laudabilia peregiſſe, & iniquè redarguor vnde laudari merueram. Si non feci, vt laudem non merui, ſic nec profectò vituperationem. Nouum genus detractionis, & reuerâ ſimile aliquid habens operi Balaam, qui ductus & conductus ad male-

maledicendum populo, magis cumulabat benedictionibus. Quid iuſtius, quid iucundius, quàm vt quem reprehendre intendis, plus commendes; vt præconiis pro conuitiis vtaris neſcius, & volens detrahere, laudes inuitus? Quaſi verò nulla mala mea inueniant, vt pro malis mihi bona obiiciant, vel potiùs adiiciant aliena. At ego nec indignis vituperationibus moueor; nec indebitas recipio laudes: nil mea refert de his, quorum auctor non extiti. *Epiſt.* 48. *n.* 1. *Tom.* 1.

NVMEROR. Cap. XXIV. *v.* 17.

Orietur ſtella ex Iacob.

NOmen Mariæ interpretatum, maris ſtella dicitur, & Matri Virgini valde conuenienter aptatur. Ipſa namque aptiſſimè ſideri comparatur; quia ſicut ſine ſui corruptione ſidus ſuum emittit radium, ſic abſque ſui læſione Virgo parturit filium. Nec ſideri radius ſuam minuit claritatem, nec Virgini filius ſuam integritatem. Ipſa eſt igitur nobis illa *ſtella ex Iacob orta*, cuius radius vniuerſum orbem illuminat, cuius ſplendor & præfulget in ſuperis, & inferos penetrat; terras etiam perluſtrans, & calefaciens magis mentes, quàm corpora: Fouet virtutes, excoquit vitia. Ipſa, inquam, eſt præclara & eximia ſtella, ſuper hoc mare magnum & ſpacioſum neceſſariò ſublenata, micans meritis, illuſtrans exemplis.

O quiſquis te intelligis in huius ſeculi profluuio magis inter procellas & tempeſtates fluctuare, quàm per terram ambulare; ne auertas oculos à fulgore huius ſideris, ſi non vis obrui procellis. Si inſurgant venti tentationum, ſi incurras ſcopulos tribulationum, reſpice ſtellam, voca Mariam. Si iactaris ſuperbiæ vndis reſpice ſtellam, voca Mariam; ſi iracundia aut auaritia, aut carnis illecebra nauiculam concuſſerit mentis, reſpice ad Mariam: ſi criminum immanitate turbatus, conſcientiæ fœditate confuſus, iudicij horrore perterritus, barathro incipias abſorberi triſtitiæ, deſperationis abyſſo, cogita Mariam. In periculis, in anguſtiis, in rebus dubiis Mariam cogita, Mariam inuoca. Non recedat ab ore, non recedat à corde: & vt impetres eius orationis ſuffragium, non deſeras conuerſationis exemplum Ipſam ſequens non deuias, ipſam rogans non deſperas, ipſam cogitans non erras. Ipſâ tenente non corruis, ipſâ protegente non metuis, ipſâ duce non fatigaris, ipſâ propitiâ peruenis. *Homil.* 2. *ſuper miſſus eſt. num.* 17. *Tom.* 2.

Quàm pulcher es Angelis tuis Domine Ieſu in forma Dei! Quàm mihi decorus es Domine mi, in ipſa tui huius poſitione decoris: Etenim vbi te exinaniuiſti, ibi pietas magis emicuit, ibi charitas plus effulſit, ibi ampliùs gratia radiauit. Quàm clara niſi oriris *ſtella ex Iacob*; quàm ſpectabilis & ſtupendus in conceptu de Spiritu, in ortu de Virgine, in vitæ innocentia, in doctrinæ fluentis, in coruſcationibus miraculorum, in reuelationibus Sacramentorum. *Serm.* 45. *in Cant. num.* 9. *Tom.* 3.

Libri Numerorum FINIS.

LIBER DEVTERONOM.

CAPVT QVARTVM. *V.* 24.

Deus noſter ignis conſumens eſt.

QVidni vereatur peccator
Pſal.67 v. 3. accedere; *ne quemadmodum [illegible] cera à facie ignis, ſic pereat ipſe à facie Dei? Serm 1. de Virg. Deipara. n. 1. Tom. 2.*

Si ignitum eloquium ſentis, atque ex eo conſcientiam vri in recordatione peccati. Recordare tunc de
Pſal.96 v. 3. quo Scriptura dicit; *quia ignis ante ipſum præcedet.* Et ipſum prope eſſe non dubites. Si verò non ſolùm compungeris in ſermone illo, ſed & conuerteris totus ad Dominum; etiam adeſſe ipſum iam noueris; præſertim ſi te inardeſcere ſentias amore eius. Etenim vtrumque de illo legis: & ignē ante ipſum præcedere, & ipſum nihilominus ignem eſſe Moyſes
Ignis duplex. ſi quidem de illo dicit: quia *Deus ignis conſumēs eſt.* Differunt autem quod is qui præmittitur ignis ardorem habet ſed non amorem: coquens, ſed non excoquens: mouens nec promouens. Tantùm ad excitandum præmittitur & præparandum, ſimúlque ad commonendum quid ex te ſis, quo dulcius ſapiat poſtmodum, quod ex Deo mox eris. At verò ignis qui Deus eſt, conſumit quidem, ſed non affligit; ardet ſuauiter, deſolatur fœliciter. Eſt enim verè carbo deſolatorius: ſed qui ſic in vitia exerceat vim ignis; vt in anima vicem exhibeat vnctionis. Ergo in virtute qua immutaris, & in amore quo inflammaris, Dominum præſentem intellige. *Ser. 37. in Cant. n. 6. Tom. 3.*

DEVTER. Cap. V. *v.* 16.

Honora Patrem tuum & Matrē.

IVbetur homo honorare Patrem ſuum & Matrem ſuam, & de amore tacetur; non quia non amandi ſint Parentes à Filijs, ſed quia multi filiorum honorare Parentes magis quàm amare affecti ſunt. *Serm. 83. in Cant. n. 5. Tom. 3.*

DEVTER. Cap. VI. *v.* 4.

Audi Iſraël Dominus Deus noſter, Dominus vnus eſt.

SEruatur vnitatis bonum duobus modis, ab his qui curam gerunt ſeruandi. Debet quiſque perfectus vnitatem habere ad Vnitas cōmendatur.
ſeipſum: debet & ad proximum. Ad ſeipſum per integritatem, ad proximum per conformitatem. Omnis

Digitized by Google

quippe creatura, & maximè rationalis debet ſuum principium imitari. Si ergo Deus noſter vnus eſt, dicente Moyſe : *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus vnus eſt.* Sed & ille cùm ſit vnus & idem atque in ſeipſo perfectus, nec vllo indigens, ineſt ei tamen benignitas erga nos, & amor ex beneuolentia in nos veniens. Debemus & nos quiſque ſibi vnus eſſe per integritatem virtutis ; & vnum cum proximis per vinculum dilectionis. Hanc imitationem loquens de charitate commendat nobis Ioannes dicens. *Ioan. 4. v. 17.* *Quia ſicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo. Serm. 5. in Aſſumpt. B. Mariæ, n. 12. Tom. 2.*

DEVTER. Cap. VI. *Verſ.* 5.

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua.

ID eſt, diliges dulciter ſiue affectuosè, diliges prudenter, diliges fortiter. Si quidem amor cordis ſimile quiddam habet carnalis amoris: nam affectiones propriè cordis eſſe dicuntur. Anima verò aliquanto iam ſuperius ſonat, vnde & meritò dicitur ſedes ſapientiæ, vt meritò videatur illi attribuendum prudenter diligere Deum. *Serm. 29. de diuerſis. n. 1. Tom. 2.*

Diliges Dominum, &c. Mihi videtur amor quidem cordis ad zelum quemdam pertinere affectionis : animæ verò amor ad induſtriam, ſeu iudicium rationis: virtutis autem dilectio ad animi poſſe referri conſtantiam, vel vigorem. Dilige ergo Dominum Deum tuum, toto & pleno cordis affectu : Dilige totâ rationis vigilantiâ & circumſpectione: Dilige & totâ virtute, vt nec mori pro eius amore pertimeſcas. *Serm. 20. in Cant. n. 4. Tom 3.*

Ipſe totum Deo ſeſe debere non ignorat, quem ſui totius non ignorat auctorem. Quid ergo ego qui Deum meum teneo vitæ meæ non ſolùm gratuitum largitorem, largiſſimum adminiſtratorem, pium conſolatorem, ſollicitum gubernatorem: ſed inſuper etiam copioſiſſimum redemptorem, æternum conſeruatorem, ditatorem, glorificatorem ?

Quid retribuam Domino pro omnibus his? Illum ratio vrget & iuſtitia naturalis totum ſe tradere illi, à quo ſe totum habet, & ex ſe toto debere diligere. Nondum innotuerat in carne Deus, obiectus in Cruce, nondum, inquam, commendauerat in nobis ſuam multam dilectionem, cùm iam mandatum eſt homini : *Diligere Dominum Deum toto corde, totâ anima, tota virtute ſua.* Id eſt, ex omni quod eſt, quod ſcit, quod poteſt. Vt quid enim non amaret opus artificem, cùm haberet vnde id poſſet? Cæterùm quantùm putamus adiectum beneficij, cùm *homines & iumenta ſaluabit, quemadmodum multiplicauit miſericordiam ſuam Deus* Nos dico qui mutauimus gloriam noſtram in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum, peccando *comparati iumentis inſipientibus.* Quòd ſi totum me debeo pro me facto, quid addam iam & pro refecto, & refecto hoc modo ? Nec enim tam facilè refectus, quàm factus. Si quidem non ſolùm de me, ſed de omni quoque quod factum eſt, ſcriptum eſt: *Dixit & facta ſunt.* At verò qui me tantùm & ſemel dicendo fecit, in reficiendo profectò & dixit multa, & geſſit mira, & pertulit dura, nec tantùm dura, ſed & indigna. *Quid ergo retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi.* In primo opere me mihi

Præceptũ dilectionis fortiùs obligat fideles nouæ legis quã antiquæ.

Pſal. 35. v. 7.

Pſ. 48. v. 13.

Pſ. 148. v. 5.

Pſ. 115. v. 3.

dedit, in ſecundo ſe. Et vbi ſe dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus me pro me debeo, & bis debeo. Quid Deo retribuam pro ſe? Nam etiam ſi me millies rependere poſſem, quid ſum ego ad Deum? *De diligendo Deo cap.* 5. *Tom.* 4.

DEVTER. Cap. VIII. *v.* 3.

Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.

NIhil verius quàm iugum Chriſti eſſe ſuaue. Appone homini ſeculari, & vide ſi non magis lapidem quàm panem reputabit. Et certè huiuſmodi intelligentiâ veritatis internæ viuit anima, & hic eſt ſpiritualis cibus. Veruntamen donec ſapit tibi veritas, non ſine difficultate ad interiora traiicitur. Vbi verò cœperis in ea oblectari, iam non cibus, ſed potus eſt, & ſine difficultate intrat in animam, quo videlicet ſpiritualis cibus intelligentiæ potu ſapientiæ digeratur, ne ipſius interioris hominis artubus, id eſt, affectibus, ſiccitate laborantibus, oneri magis ſit quàm vtilitati. *Serm.* 2. *in Annunciat. B. Virg. n.* 4. *Tom.* 2.

DEVTER. Cap. VIII. *v.* 4.

Veſtimentum tuum quo operiebaris nequaquam vetuſtate defecit.

VEſtes Iſraëlitici populi quadraginta annis in deſerto perſeuerauerunt integræ: multò magis Apoſtolorum veſtes, ſuper iumentum Saluatoris impoſitæ. *Serm.* 3 *in Feſto Apoſtolorum, Petri & Pauli. n.* 6. *Tom.* 2.

DEVTER. Cap. XI. *v.* 24.

Omnis locus quem calcauerit pes veſter, veſter erit.

PEs veſter vtique ſpes veſtra eſt: & quantuncúmque illa proceſſerit, obtinebit, ſi tamen in Deum tota figatur, vt firma ſit & non titubet. *Serm.* 15. *in Pſal.* 90. *n.* 5. *Tom.* 2.

Magnanimi magna audent, & quæ audent obtinent. Iuxta verbum promiſſionis ad ipſos. *Quemcumque locum calcauerit pes veſter, veſter erit.* magna ſi quidem fides, magna meretur: & quatenus in bonis Domini fiduciæ pedem porrexeris eatenus poſſidebis. *Ser.* 32. *in Cant n.* 8. *Tom* 3.

Idem locus explicatur infra. *Ioſue* 1. *v.* 3.

DEVTER. Cap. XIV. *v.* 8.

Sus quoniam diuidit vngulam & non ruminat, immunda erit.

FIlij huius ſæculi agentes in commeſſationibus & ebrietatibus, in cubilibus & impudicitiis. Hæc porcorum cibus ſunt, quos Iudæus verus prohibetur comedere, quia Chriſtianus his non debet adhærere. Sicut enim caro porcina cùm comeditur, adhæret carni, vt iam ſit vna caro; ſic transgreſſor præcepti Dominici, ſpurcos ſibi ſociat ſpiritus, & adhærendo eis, vnus cum eis efficitur dæmon. Nam & idcirco in ſacrificiis prohibetur animal illud offerri, quod ſpur-

cos ſpiritus immundóſque deſignet, qui relictâ omni munditiâ, ſolis ſibi ſpurcitiis complacentes, vitiorum & criminum ſemper cœno delectantur inuolui. Vnde legio illa maledicta,, dum eiiceretur ab homine; tanquam ſimile ſibi animal porcos poſtulat, nec negantur. *Serm de S. Benedicto, num.* 4. *Tom.* 2.

Marc. 5. *v.* 13.

DEVTERON. Cap. XV. *v.* 19.

Non operaberis in primogenito bouis, & non tondebis primogenita ouium.

Spiritus ſancti in nobis operatio duplex.

DVplex eſt operatio Spiritus ſancti in nobis, vna quidem qua nos primò intus virtutibus ſolidat ad ſalutem; altera verò qua foris quoque muneribus ornat ad lucrum, Illas nobis, hæc noſtris accipimus, verbi gratia fides, ſpes, charitas nobis propter nos dantur. Abſque his quippe ſalui eſſe non poſſumus. Porrò ſapientiæ ſermo, gratia curationis, Prophetia ſimiliáque quibus carere cum integritate etiam ſalutis propriæ poſſumus, proximorum proculdubio in ſalutem expendenda donantur. Et has Spiritus ſancti operationes, quas vel in nobis, vel in aliis experimur, vt ex re nomina accipiant, infuſionem ſi placet atque effuſionem nominemus. Sed ſanè cauendum eſt in his aut dare quod nobis accepimus, aut quod erogandum accepimus, retinere. Rem profectò proximi retines tibi, (verbi cauſâ) plenus virtutibus cùm ſis foriſque nihilominus donis ſcientiæ & eloquentiæ adornatus, metu fortè, aut ſegnitie, aut minùs diſcretâ humilitate verbum bonum quod poſſet prodeſſe multis, inutili immò & damnabili ligas ſilentio, certè maledictus quod frumenta abſcondis in populis. Rurſum quod tuum eſt ſpargis & perdis, ſi priuſquam infundaris tu totus, ſemiplenus feſtines effundere contra legem, *arans in primogenito bouis, & ouis primogenitum tondens.* Nimirum vitâ atque ſalute quam alteri das, te fraudas, dum ſanâ vacuus intentione, gloriæ inanis vento inflaris; aut terrenæ cupiditatis veneno inficeris, & lethali apoſtemate turgens interis.

Quamobrem, ſi ſapis, concham te exhibebis & non canalem. Hic ſiquidem penè ſimul & recipit & refundit; illa verò donec impleatur expectat, & ſic quod ſuperabundat ſine ſuo damno communicat, ſciens maledictum qui partem ſuam facit deteriorem. Et ne meum conſilium contemptibile ducas, audi ſapientiorem me, *ſtultus profert totum ſpiritum ſuum ſimul, ſapiens reſeruat in poſterum.* Verùm canales multos hodie habemus in Eccleſia, conchas verò perpaucas. Tantæ charitatis ſunt per quos nobis fluenta cœleſtia emanant, vt ante effundere quàm infundi velint, loqui quàm audire paratiores, & prompti docere quod non didicerunt, & aliis præeſſe geſtientes, qui ſeipſos regere neſciunt. Diſce non niſi de pleno effundere, nec Deo largior eſſe velis; côcha imitetur fontem. Non manat ille in riuum, donec ſuis ſarietur aquis. Non pudeat concham non eſſe ſuo fonte profuſiorem. *Serm.* 18. *in Cant. num.* 1. *Tom.* 3.

Pro. 29. *v.* 11.

Non arabis in Primogenito bonis. Hoc Paulus interpretans, *non neophitum,* inquit, *ne in ſuperbiam elatus incidat in iudicium diaboli.* Et rurſum, *nec*

1. Tim. 3. *v.* 6.

quiſquam, inquit, ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Item ipſe, *quomodo prædicabunt*, ait *niſi mittantur?* Ex his certum eſt, quod publicè prædicare nec Monacho conuenit, nec nouitio expedit, nec non miſſo licet. *Serm. 64. in Cant. n. 3. Tom. 3.*

Hebr. 5. v. 4. Rō. 10. v. 15.

DEVTER. Cap. XIX. v. 16.

Si ſteterit teſtis mendax contra hominem.

MOyſes in lege ſicut adulteram, ſic etiam falſum teſtem non impunitum eſſe præcepit. *Serm. in Annunciat. Dominica, num. 4. Tom. 2.*

DEVTER. Cap. XXV. v. 5.

Suſcitabit ſemen Fratris ſui.

MEminiſtis credo legalis mandati, vt ſuſcitet frater ſuperſtes ſemen fratri defuncto ſine ſemine. Quis ſine ſemine? *ſingulariter* ait Chriſtus, *ego ſum donec tranſeā*. Ideóque reſurgens: *Vade*, inquit, *dic fratribus meis*. Ac ſi dicat: Fratres ſūt, faciāt quod Fratres. Ergo per Euangelium ipſi nos genuerunt; non tamen ſibi, ſed Chriſto; quia per Euangelium Chriſti Hinc eſt quòd moleſtè tulit Paulus quoſdam eorum dici, à quibus geniti fuerant per Euangelium; indignans aduerſus eos qui dicebant. *Ego ſum Pauli, ego ſum Cephæ, ego Apollo.* Chriſti magis omnes & fieri volens, & dici. *Ser. 3. in Feſt. Apoſt. Petri & Pauli, in fin. Tom. 2.*

Pſ. 140. v. 10. Ioan. 20 v. 17. 1. Cor. 1. v. 11.

DEVTER. Cap. XXX. v. 14.

Prope eſt Verbum in corde tuo, & in ore tuo.

B*Eatus homo qui inuenit ſapiētiā, & qui affluit prudentiā* Quære ergo dum inueniri poteſt, & dū propè eſt inuoca illam. Vis audire quā prope ſit; *prope eſt verbum in corde tuo*. Tantùm illud recto ſi quæſieris corde. Erige cor, ſurge de lectulo tuo, vt non fruſtra audias admonentem ſurſum habere cor. Sic enim inuenies in corde ſapientiam, ore affl ues prudentiā; ſed affluere non effluere vel emouere cura. *Serm. 15 de diuerſis. num. 2 Tom. 2.*

Prou. 3. v. 13. — Quomodo inuenitur ſapientia.

Prope eſt verbum in corde tuo & in ore tuo. Crede & inueniſti, nam credere inueniſſe eſt. Norunt fideles habitare Chriſtum per fidem in cordibus ſuis. Quid propius eſt? Quære ergo ſecurus; bonus eſt Dominus animæ quærenti ſe. Quære votis, ſequere actibus, fide inueni. Quid non inuenit fides? Attingit inacceſſa, deprehendit ignota, comprehendit immenſa. *Ser. 76. in Cant. n. 6. T. 3.*

Fidei vis.

Non in altero tantùm, ſed ſimul in vtroque verbum habere meminetis. Etenim verbum in corde peccatoris operatur ſalutiferam contritionem: verbum verò in ore noxiam tollit confuſionem, ne impediat neceſſariam confeſſionem. *Eſt enim pudor adducens peccatum, & eſt pudor adducens gloriam.* Bonus pudor eſt quo peccaſſe, aut certè peccare confunderis. Huiuſmodi pudor fugat opprobrium, parat gloriam, dum aut peccatum omnino non admittit, aut certè admiſſum & pœnitendo

Contritio & Cōfeſſio ſuadetur. Eccl. 4. v. 25.

Digitized by Google

punit, & confitendo expellit. *In exhortatione ad milites templi, cap.* 12. *Tom.* 4.

Devter. Cap. XXXII. v. 27.

Manus noſtra excelſa.

MInùs inuenit requiem qui ſibi placere cupit, & ſuis, id eſt, quibuſdam fatuis de ſemetipſo teſtimoniis gloriatur dicens: *Manus mea excelſa*, putans ſeſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit. *De vita & morib. clericorum cap.* 10. *Tom.* 4.

Devter. Cap. XXXII v. 29.

Vtinam ſaperent & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent.

QVia ſapiens diceris, vt quod diceris veriùs ſis, mitto te ad verum ſapientem: qui ait; Noli prohibere eum qui poteſt bene facere, ſi vales & ipſe benefac. Habes tempus faciendi. Sed quandiu habiturus? Quantulum ſupereſt vitæ tibi præſertim iam ſeneſcenti? Vapor eſt ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Si ſapis non veniet ſuper

Iob. 5. v. 3. te illa maledictio. *Vidi ſtultum firma radice, & ſtatim maledixi pulchritudini eius.* Pulchrè ſtultum pſeudo ſapientem verus ſapiens appellauit, ſciens *ſapientiam huius mundi ſtultitiam eſſe*

1. Cor. 3. v. 19. *apud Deum.* O *vtinam ſaperes, & intelligeres, ac nouiſſima prouideres*: Saperes quæ Dei ſunt, intelligeres quæ mundi ſunt, prouideres quæ inferni ſunt. Profectò inferna horreres, ſuperna appeteres, quæ ſunt ad malum contemneres. *Epiſt.* 292. *n.* 2. *Tom.* 1.

Vtinam ſaperent & intelligerent, ac nouiſſima prouiderent. In his verbis tria nobis video commendari, ſapientiam, intelligentiam, prouidentiam. Arbitror ſanè tribus eas aſſignari poſſe temporibus; vt æternitatis quædam imago reformari videatur in nobis, præſentia moderantibus per ſapientiam, præterita per intelligentiam diiudicantibus, nouiſſima prouidentibus ad cautelam. Hæc nempe ſpiritualis eſt exercitij ſũma; hęc forma ſtudij ſpiritualis vt ſapienter diſponamus præſentia noſtra; recogitemus in amaritudine animæ noſtræ præterita; futura quoque ſollicitè prouideamus. *Serm.* 2. *in Feſto Apoſtol. Petri & Pauli. num.* 7. *Tom.* 1.

Devter. Cap. XXXII. v. 30.

Quomodo perſequatur vnus mille.

NIhil intereſt apud omnipotentem Dominum Sabaoth, in multis, an in paucis, cui volet dare victoriam. Ipſe nimirum cùm voluit fecit, vt vnus mille, & duo fugarent decem millia. *Epiſt.* 97. *numero* 1. *Tom.* 1.

Devter. Cap. XXXII. v. 33.

Fel draconum vinum eorum.

MEliora ſunt vbera tua vino. Duo ſunt vbera ſponſæ, vnum congratulationis, alterum compaſſionis. Cant. 1. v. 1.
Vnde Apoſtolus his duobus paruulos fouens, *gaudere*, ait, *cum gaudentibus, flere cum flentibus.* Vinum accipitur deſiderium ſeculare, de quo Scriptum eſt: *Fel draconum vinum eorum. Serm.* 87. *de diuerſis, num.* 5. *Tom.* 2. Duo vbera ſponſæ. Rom. 12. v. 15.

DEVTER. Cap. XXXII. *v.* 33.

Venenum aſpidum inſanabile.

Explicatur de obſtinatis. *Serm.* 13. *in Pſal. qui habitat, n.* 3. *Tom.* 2.

DEVTER. Cap. XXXII. *v.* 39.

Ego occidam, & ego viuere faciam, percutiam & ego ſanabo.

PErcuſſit carnem, vt anima ſanaretur, occidit auaritiam, vt iuſtitiæ viueretis. Sic viuificato & ſanato, quid ſperandum eſt, niſi vt iam non ſit, qui vos de manu Dei poſſit eruere? Si tamen Euangelicum illud
Ioan. 5. v. 14. conſilium obſeruate non negligitis, *Ecce ſanus factus es, iam noli peccare. ne deterius aliquid tibi contingat.* Quod videlicet idcirco præmonet pius Pater, quia non vult vt contingat, quippe qui non vult mortem peccatoris, ſed magis vt conuertatur & viuat. Ezech. 18. v. 32.

Et meritò. Quæ enim vtilitas in ſanguine peccatoris? Non enim infernus confitebitur Deo, neque mors laudabit eum: ſed vos qui viuitis benedicitis Domino, & dicitis. *Non moriar ſed viuam, & narrabo opera Domini.* Pſ. 117. v. 17. *Epiſt.* 23. *in fin. Tom.* 1.

Noſtis qui dixerit, *percutiam & ego ſanabo.* Abſit vt cuius tenetis vicem, non vſurpetis & vocem, vocem præcipuè pietatis. *Epiſt.* 246. *n.* 2. *Tom.* 1.

Libri Deuteronomij finis.

LIBER

Digitized by Google

LIBER IOSVE.

CAPVT I. *Verſ.* 3.

Quemcumque locum calcauerit pes veſter, veſter erit.

HOc eſt quod tantùm impetrabimus, quantùm porrexerimus pedem fidei. *Serm.* 25. *de diuerſis, num.* 7. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà: *Deuteron.* 11. *v.* 24.

IOSVE Cap. II. *v.* 1.

Ioſué miſit duos viros exploratores.

Luc. 10. v. 38. INtrauit Ieſus in quoddam Caſtellum, &c. Fœlix mulier, quæ non iam exploratores Hierico, ſed potiùs fortiſſimum illum expoliatorem ſtulti illius, qui verè vt luna mutatur, non legatos Ieſu filij Naue; ſed ipſum magis ſuſcipere meruit verum Ieſum Filium Dei. *Serm.* 2. *in Aſſumpt. B. Virg. num.* 1. *Tom.* 2.

IOSVE Cap. V. *v.* 2.

Fac tibi cultros lapideos.

POpulo duræ ceruicis cultellus erat neceſſarius; & lapideis cordibus meritò cultri lapidei debebantur, qualibus à Ieſu Naue facta Circumciſio memoratur. Noſter autem Ieſus tanquam agnus manſuetus, omnem auſteritatem abſtulit. Domine agnus es cum lana & lacte veniens; aufer à me obſecro, cultellum iſtum. Durum enim videtur & crudele, paruulo recenter nato cultrum lapideum adhibere. Sic agit miſericors. Duritiam duris congruam ſeruis, filiis commutauit in manſuetudinem; vt rubiginem originalis peccati, quam vix cultellus eradere poterat, ex hoc iam cum vnctione gratiæ facilè lauet aqua. Nihil ergo mirum, ſi pro diuerſitate temporum mutata ſint Sacramenta: vt daretur vtriſque quod congruum erat eis. *Serm.* 4. *in Epih. n.* 1. *Tom.* 2. Cur Circũciſio & Baptiſma.

IOSVE Cap. V. *v.* 13.

Noſter es, an aduerſariorum?

IOſue non priùs amicum Angelum ſuſcipit, quàm eſſe amicum nouerit. Denique ſciſcitatur, ſuus ne ſit, an aduerſariorum, tanquam qui expertus ſit dæmonij verſutias. *Ser.* 33. *in Cant. n.* 13. *Tom.* 3.

Digitized by Google

Iosve Cap. VI. v. 23.

Eduxerunt Rahab & parentes eius.

Timor & amor, hi duo nuncij ſunt qui Raab de deſtructione Hierico eripiunt; dum animam quam ſuis Deus muneribus dilatat, ab huiuſmodi perditione abſtrahunt. *Sermone quarto in ramis Palmar. numero octauo Tomo 2.*

Iosve Cap. XXI. Per totum.

Ipſe Pſalmum faciet populum ſuũ à peccatis eorum.

Dvos Ieſus lego in typo huius, præceſſiſſe, ambos populis præfuiſſe: Quorum vnus populum ſuum de Babylone eduxit: alter ſuum in terram promiſſionis introduxit. Et illi quidem illos, quibus præerant, ab hoſtibus defendebant: ſed nunquid ſaluabant à peccatis eorum? Is autem noſter Ieſus, & peccatis ſaluat populum ſuum, & introducit in terram viuentium. Vtinam & me peccatorem dignetur Dominus Ieſus annumerare populo ſuo, vt ſaluum me faciat à peccatis meis. *Homil. 3 ſuper Miſſus eſt. num. 31. Tom. 2.*

Mat. 1. v. 21.

3. Eſdra 2.

Libri Ioſue Finis.

LIBER IVDICVM.

CAPVT PRIMVM. *V.* 21.

Habitauit Iebuſeus cum Filij Beniamin in Ieruſalem.

Pvtata repullulant, & effugata redeunt, & reaccenduntur extincta, & ſopita denuo excitantur. Parum eſt ergo ſemel putaſſe, ſæpè putandum eſt. Immo ſi fieri poſſit ſemper, quia ſemper quod putari oporteat inuenis. Quantumlibet in hoc corpore manens profeceris, erras ſi vitia putas emortua, & non magis ſuppreſſa. Velis nolis intra fines tuos *habitat Iebuſeus*, ſubiugari poteſt, ſed non exterminari. *Serm. 58. in Cant. num. 10. Tom. 3.*

Digitized by Google

Ivdicvm Cap. VI. *v.* 37.

Ponam hoc vellus lanæ in area.

IVſtorum conſilium eſt conſilium verè ſecretum, deſcendens nimirum ſicut pluuia in vellus. *Epiſt.* 107. *num.* 11. *Tom.* 1.

Quid illud Gedeonis vellus ſignificat, quod vtique de carne tonſum, ſed ſine vulnere carnis in area ponitur: & nunc quidem lana, nunc verò area rore perfunditur, niſi carnem aſſumptam de carne Virginis, & abſque detrimento virginitatis? Cui vtique diſtillantibus cœlis tota ſe infundit plenitudo diuinitatis; adeò vt ex hac plenitudine omnes accepcrimus: Qui verè ſine illa non aliud quàm terra arida ſumus. Hinc quoque Gedeonico facto Propheticum dictum pulchrè ſatis conuenire videtur, vbi legitur. *Deſcēdet ſicut pluuia in vellus* Nā per hoc quod ſequitur, *& ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram.* Idem datur intelligi, quod per inuentum rore madidam aream. Pluuia quippe voluntaria quam ſegregauit Deus hæreditati ſuæ, placidè priùs & abſque ſtrepitu operationis humanæ, ſuo ſe quietiſſimo illapſu Virgineū demiſit in vterum: poſtmodùm verò vbique terrarum, diffuſa eſt per ora prædicatorum; non iam ſicut pluuia in vellus, ſed ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram, cum quodam vtique ſtrepitu verborum, ac ſonitu miraculorum. Si quidem recordatæ ſunt nubes illæ quæ portabant pluuiam, præceptum ſibi fuiſſe cùm mitterentur: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta.* Quod & fecerunt etenim *in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Hom.* 2. *ſuper Miſſus eſt num.* 7. *Tom.* 2.

Pſal. 71. *v.* 6.

Mat. 10 *v.* 27.

Pſ. 18. *v.* 5.

Benedicta tu in mulieribus & benedictus fructus ventris tui. Singulariter quidem fructus ventris tui; ſed ad omnium quidem mentes, te mediante peruenit. Sic nimirum, ſic olim ros totus in vellere, totus in area; ſed in nulla parte areæ totus, ſicut in vellere fuit. In te ſola rex ille diues, & prædiues exinanitus, excelſus humiliatus, immenſus abbreuiatus, & ab Angelis minoratus eſt; verus denique Deus, & Dei Filius incarnatus. Sed quo fructu? Nempe vt omnes eius paupertate locupletemur; eius humilitate ſubleuemur; eius minoratione magnificemur; eius incarnatione adhærentes Deo, incipiamus vnus eſſe ſpiritus cum eo. *Serm.* 3. *in Feſto Annunciat. Domin. n.* 8. *Tom.* 2.

Luc. 1. *v.* 42.

B. Virgo vellus eſt medium, inter rorem & aream, mulier inter ſolem & lunam: Maria inter Chriſtum & Eccleſiam conſtituta. Sed fortè miraris non tam vellus opertum rore, quàm amictam ſole mulierem. *Serm.* 1. *De Virg. Deipara, n.* 5. *Tom.* 2.

Ivdicvm Cap. X V. *v.* 4.

Caudas vulpium iunxit ad caudas, & faces ligauit in medio.

HÆreticorum in facto Sampſon, ex ſuccenſis vulpium caudis figura præceſſit. *Serm.* 66. *in Cant. num.* 12. *Tom.* 3.

Digitized by Google

IVDICVM. Cap. XVI. v. 30.

Moriatur anima mea cum Philiſtiim. Explicatur ſuprà, *Exodi cap. 3. v. 22.*

IVDICVM Cap. XX. *v.* 18.

Iudas ſit Dux veſter.

Peccauit Beniamin, accinguntur reliquæ tribus ad vltionem, nec ſine nutu Dei. Deſignauit denique ipſe ducem prælianturis. Itaque præliantur, freti & manu validiori, & cauſâ potiori, & quod his maius eſt, fauore diuino. At quàm *terribilis Deus in conſilijs ſuis ſuper filios hominum.* Terga dedere ſceleratis, vltores ſceleris, & paucioribus plures. Sed recurrunt ad Dominum, & Dominus ad eos: *Aſcendite*, inquit, Aſcendunt denuo denuóque fuſi & confuſi ſunt. Ita Deo primùm fauente, ſecundò & iubente, iuſti iuſtum certamen ineunt & ſuccumbunt. Sed quò inferiores certamine, eò fide ſuperiores inuenti ſunt. Iſraëlitæ enim vnam & alteram non reputantes fruſtrationem, tertiò parent, & ſuperant. *De conſiderat. ad Eugen. lib. 2. cap. 1. Tom. 2.* *Pſal. 65. v. 5.*

Libri Iudicum Finis.

LIBER PRIMVS REGVM.

CAPVT SECVNDVM. *Verſ. 25.*

Si peccauerit vir in virum, propitius ei poterit eſſe Deus. Si autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo?

Tutiùs hominē quàm Deum offendere.

Ego igitur ſi me hoc angi articulo ſentiam, vt aut Deum aut hominem offendere neceſſe ſit; Deum potiùs libenter eligo non offendere, & quidem tutiùs iuſtiúſque. Habeo nempe ex præſenti Prophetæ capitulo de hominis læſione meam conſolationem, Dei ſcilicet propitiationem. Cæterùm Deo offenſo, quis orabit pro me? Si ad hominem confugero; id quidem Scriptura non conſulit; quinimo, *maledictus homo*, ait, *qui ſpem ponit in homine. Si autem in Deum peccauerit:* etiam ſi ſubintelligatur propter hominem, *quis* inquit, *orabit pro eo?* Neuter equidem. Nam & à quo offenditur, æquè vtriuſque oratio execranda decernitur apud ipſum qui offenditur, hoc eſt apud Deum. Talis ergo requirendus eſt ad orandum, qui ſit idoneus ad placandum. Porrò culpam, ſi qua eſt. *Ierē. 17. v. 5.*

quòd homo offenditur, cùm ei non obeditur: aut multùm extenuat, aut penitus annullat cauſa melior. Quapropter cùm dicitur, *ſi peccauerit vir in virum*, ſub audiendum eſt propter Deum, quòd nullatenus læſio cuiuſcúmque proximi, nec dùm prælati, excuſetur à culpa, ſi ſolus defuerit in cauſa Deus. Alioquin Paulo contradicit, qui ait: *Sic enim in fratrem* 1.Cor. 8. v. 12. *peccantes in Chriſtum peccatis.* Nam de Luc. 10. v. 16 propoſitis certum tenemus ipſius veritatis teſtimonium ſic loquentis ad Mat. 18. v. 10. ipſos. *Qui vos ſpernit me ſpernit.* ſed & de quolibet fratre: *Nolite*, ait, *contemnere vnum ex his puſillis.* Quod ſequitur auertat Deus à nobis.

Sed non omnium ſcandala, æquâ ſunt lance penſanda: Aliter nàmque accipienda ſunt ſcandala puſillorum, aliter Phariſæorum: De quibus Apoſtolis timentibus & intimantibus, quòd ſcandaliſati eſſent in ſermone veritatis: Reſponſum eſt: *ſinite illos,* Mat. 15. v. 14. *cæci ſunt & duces cæcorum.* Illorum quippe ſcandalum de ignorantia, Scãdalũ duplex. iſtorum de malitia deſcendit. Illi ſcandaliſantur quia veritatem neſciunt, iſti quia oderunt. Vnde & puſillos illos arbitror appellari, quòd voluntatis quidem bonæ, ſed non magnæ ſcientiæ exiſtentes, zelum Dei habeant, ſed non ſecundùm ſcientiam. Talium ſcandala curam non iram prouocare ſolent ſpiritualium duntaxat virorum. Paulo ita Gal. 6. v. 1. docente; *Vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis.* Indignum ſi quidem eſt valde, humanam eos mereri indignationem, qui diuinam tam facilè conſequuntur miſerationem. Nam hi quoque qui Dominnm crucifixerunt, magni quidem peccatores, ſed puſilli æſtimatores, etſi ex vno iram, numquid non tamen ex altero veniã meruerũt?

Probat hoc pia illa in Cruce patientis, ſed nihilominus compatientis ſupplicatio: *Pater*, inquit, *ignoſce illis.* Et quaſi quæreretur indulgentiæ ratio, in tam horrendo facinore: ſequitur, *quia neſciunt quid faciunt.* Ac ſi diceret: eò digni veniâ, quò & puſilli ſcientiâ ſunt. Ideo ignoſco illis, quia non agnoſcor ab illis. *Si enim cognouiſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* Sunt quibus non ita ignoſco, quos vtique non ignoro & vidiſſe & audiſſe, & me & Patrem meum. Ignorãtiæ peccatum. Luc 23. v. 34. 1.Cor. 2. v. 8.

Quod ſi tantopere cauenda ſunt ſcandala paruulorum, quantò ampliùs prælatorum quos ſibi Deus æquare quodammodo in vtraque parte dignatus, ſibimet imputat illorum, & reuerentiam & contemptum, ſpecialiter conſtans eis: Qui vos audit me audit, & qui vos ſpernit me ſpernit. Luc. 10. v. 6.

Quamobrem quicquid vice Dei præcipit homo, quod non ſcit tamen certum diſplicere Deo, haud ſecus omnino accipiendum eſt, quàm ſi præcipiat Deus.

Quid enim intereſt vtrum per ſe an per ſuos miniſtros, ſiue homines, ſiue Angelos, hominibus innoteſcat ſuum placitum Deus? Sed homines, inquis, facilè falli in Dei voluntate de rebus dubiis percipienda, & in præcipienda fallere poſſunt. Teneas de Scripturis: *Labia Sacerdotis cu. odiunt ſcietiam, & legem ex ore eius requirunt: quia Angelus Domini exercituum eſt.* Requirunt, dixerim, legem, non quam vel authentica vlla Scriptura tradiderit, vel ratio manifeſta probauerit. De huiuſmodi quippe nec præceptor expectandus, nec prohibitor auſcultandus eſt: ſed quod ita latere, aut obſcurum eſſe cognoſcitur, vt in dubium venire Malac. 2. v. 7.

Digitized by Google

poſſit, vtrum nam Deus ſic aut aliter fortè velit, ſi non de labiis cuſtodientibus ſcientiam, & ex ore Angeli Domini exercituum certum reddatur. A quo denique diuina potiùs conſilia requiruntur, quàm ab illo cui credita eſt diſpenſatio myſteriorum Dei? Ipſum proinde quem pro Deo habemus, tanquam Deum in his, quæ apertè non ſunt contra Deum, audire debemus.

Nec ſanè contraria loquimur ſancto Prophetæ Samueli, quaſi nos in hac parte diuinam hominibus tribuentes auctoritatem, cùm ille in ſuprà memorato capitulo planè diſcernere inter vtrumque videatur. Siquidem quod nos aſſerimus de dubiis, hoc ille negat de manifeſtis, vt cum ait, *ſi peccauerit vir in virum*, ſubaudiatur propter Deum, cui apertè contraria homines hominibus freguenter mandare præſumunt. *De præcepto & diſpenſatione, cap. 9. T. 4.*

I. REGVM Cap. III. *v.* 10.

Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus.

Explicatur ſuprà. *Exod. cap.* 16. *verſ.* 8.

VOci Dei ſi præparas aurem interiorem, fuge curam exteriorem, vt expedito & vacante interno ſenſu dicas & tu cum Samuele. *Loquere Domine quia audit ſeruus tuus.* Vox hæc non ſonat in foro, ſed nec auditur in publico. *Epiſt.* 107. *n.* 13. *Tom.* 1.

Domine quid me vis facere? O verbum breue ſed plenum, ſed viuum ſed efficax, ſed dignum omni acce- *Act. 9. v. 6.*

ptione! Quàm pauci inueniuntur in hac perfectæ obedientiæ forma, qui ſuam ita abiecerint voluntatem, vt ne ipſum quidem cor proprium habeant, vt non quid ipſi, ſed quid Dominus velit, omni horâ requirant, dicentes ſine intermiſſione, *Domine quid me vis facere?* Et illud Samuelis: *Loquere Domine quia audit ſeruus tuus.* Heu plures habemus Euangelici illius cæci, quàm noui Apoſtoli imitatores. *Quid vis*, ait Dominus ad cæcum illum, *vt faciam tibi?* Quanta eſt miſeratio tua Domine, quanta dignatio tua? Siccine Dominus quærit, vt ſerui faciat voluntatem? Verè cæcus ille, quia non conſiderauit, non expauit, non exclamauit: Abſit hoc Domine, tu magis dic quid me facere velis. Sic enim decet, ſic omnino dignum eſt, non meam à te, ſed à me tuam quæri & fieri voluntatem? Verè cæcus ille, quia non non conſiderauit, non expauit non exclamauit: Abſit hoc Domine, tu magis dic quid me facere uelis. Sic enim decet, ſic omnino dignum eſt, non meam à te, ſed à me tuam quæri & fieri voluntatem. Sic profectò, ſic multorum vſque hodie puſillanimitas & peruerſitas exigit, vt ab eis quæri oporteat, Quid vis vt faciam tibi? Non ipſi quærant: *Domine quid me vis facere?* Conſiderare neceſſe habent vicarij Chriſti, quid ſibi præcipi velint; non ipſi conſiderant quæ voluntas ſit præceptoris. Non eſt obedientia eorum plena, non in omnibus parati ſunt obſequi, non per omnia ſequi propoſuerunt eum qui non ſuam, ſed Patris venit facere voluntatam. *Serm.* 1. *in Conuerſ. B. Pauli, num.* 6. *Tom.* 2.

Luc. 18. v. 41.

Obedientiæ veræ deſcriptio.

Loquere Domine quia audit ſeruus tuus. Scolares pueri, & impuberes adoleſcentuli ob ſanguinis dignita- Pueros ob ſanguinis

tem promouentur ad Eccleſiaſticas dignitates, & de ſub ferula transferûtur ad principandum Presbyteris: lætiores interim quòd virgas euaſerint, quàm quod meruerint principatum: Nec tam illis blanditur ademptum, quàm ademptum magiſterium. Et hoc quidem in initio. Proceſſu verò temporis paulatim inſoleſcentes docti ſunt in breui vendicare altaria, ſubditorum marſupia vacuare, magiſtris nimirum in hac diſciplina vtentes idoneis, ambitione & auaritiâ. Verùm quantauis induſtriâ tuâ, tibi lucra conquirere cautulus videaris, quantalibet vigilantiâ rem poſſis ſeruare tuam, quantocumque ſtudio Regum tibi ac Principum gratiam captare cures, dicimus tamen: *Væ terræ, cuius Rex eſt puer.*

Dignitates promouentur indigniſſima.

Eccl.10. v. 16.

Nec dicimus quamcumque ætatẽ Dei gratiæ præmaturam, ſicut nec ſeram: cùm multos videamus iuniorum ſuper ſenes intelligere, moribus antiquare dies, præuenire tempora meritis, & quod ætati deeſt, compenſare virtutibus. Bonus puer Samuel, qui loquenti Deo promptus aderat auditor dicens, Loquere Domine quia audit ſeruus tuus. Ac ſi diceret, paratus ſum, & non ſum turbatus, vt cuſtodiam mandata tua. Bonus & Hieremias, qui ante ſanctificatus quàm natus cum ſe excuſaret de pueritia, nihilominus conſtitutus eſt ſuper gentes & ſuper regna. Bonus quoque Daniel, cuius Spiritum ſuſcitauit Deus, vt conuinceret iniqua iudicia, & ſanguinem innoxium liberaret. Sicubi huiuſcemodi puer ſenex promotus inuenitur, opus Dei eſt: his, qui tales non ſunt; mirandum; non imitandum. *De morib. & Officio Epiſcopor. cap.* 7. *Tom.* 4.

Hierẽ.1. v. 6.

Dan.13. v. 45.

I. REGVM Cap. III. *v.* 20.

Et cognouit vniuerſus Iſraël à Dan vſque Berſabée, quòd fidelis Samuel Propheta eſſet Domini.

SAmuel lugebat Saul qui ſe quærebat occidere, & ad ignem charitatis incaleſcente pectore liquefactus, intus pietatis adeps foras emanabat per oculos. Ob bonum denique quem circumquaque diffuderat ſuæ opinionis odorem, refert de eo Scriptura, *quia cognouerunt omnes à Dan vſque Berſabée, quòd fidelis Samuel Propheta eſſet Domini. Serm.* 12 *in Cant. num.* 3. *Tom.* 3.

I. REGVM. Cap. IX. *v.* 9.

Eamus ad videntem; qui enim Propheta dicitur hodie, vocabatur olim videns.

PRophetæ viderunt, quem præuiderunt. Niſi ita quis abſque ſpiritu ſit, vt videntem in Spiritu, putet videre nihil. Vnde ergo videntes (non ſic Prophetæ appellati ſunt) ſi nihil viderunt? Inde eſt quod voluerunt videre quæ non viderunt. Nec enim poterant velle videre in corpore, quem in Spiritu non vidiſſent. *Sermone* 70. *in Cant. num.* 2. *Tom.* 3.

I. Regvm Cap. X. v. 31.

Vnxit te Deus in Principem.

Explicatur ſuprà. *Exod. cap. 32. v. 1.*

I. Regvm. Cap. XII. v. 23.

Abſit à me hoc peccatum, vt ceſſem orare pro vobis.

Vir Domini Samuel peccatum ſe perpetrare exiſtimat, ſi pro populo qui eum de principatu deiicit non orat. *Serm. 4. in Dominica Palmar. num. 12. Tom. 2.*

Regvm Cap. XIII. v. 14.

Quæſiuit Dominus ſibi virum ſecundùm cor ſuum.

De æterna vita ſcimus, quia non ſunt condiguæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, nec ſi vnus omnes ſuſtineat. Neque enim talia ſunt hominum merita, vt propterea vita æterna debeatur ex iure, aut Deus iniuriam aliquam faceret, niſi eam donaret. Nam vt taceam quod merita omnia dona Dei ſunt, & ita homo magis propter ipſa Deo debitor eſt, quàm Deus homini; quid ſunt merita omnia ad tantam gloriam? Denique quis melior eſt Propheta,
Pſ. 141. v. 2. cui Dominus ipſe tam inſigne teſtimonium perhibet, dicens; *Virum inueni ſecundùm cor meum.* Verumtamen & ipſe neceſſe habuit dicere Deo: *Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine.* Nemo itaque ſe ſeducat, quia ſi benè cogitare voluerit, inueniet proculdubio, quod nec cum decem millibus poſſit occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad ſe. *Serm. in Feſto Annunciationis Beatæ Virgnis, n. 2. Tomo 2.*

I. Regvm Cap. XV. v. 17.

Cùm paruulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſraël factus es.

Perſeuerantia ſola meretur viris gloriam, coronam virtutibus. Prorſus abſque perſeuerantia, nec qui pugnat, victoriam; nec palmam victor conſequitur. Vigor virium virtutum conſummatio eſt, nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium Soror eſt patientiæ, conſtantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculuum ſanctitatis. Tolle perſeuantiam, nec obſequium mercedem habet nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Denique non qui cœperit, ſed *qui perſeuerauit vſque in finem, hic ſaluus erit. Saul cum eſſet paruulus in oculis ſuis*, Rex eſt ſuper Iſraël conſtitutus: non perſeuerans in humilitate, & regnum amiſit & vitam. Si cautela Samſonis, ſi Salomonis deuotio perſeuerātiā retinuiſſent, necis profectò priuaretur ſapiētiā, nec ille viribus. *Ep. 129. n. 2. T. 1.*

Perſeuerātiæ encomia.

Mat 10. v. 22.

Magna virtus humilitas, ſine cuius obtentu virtus fortitudinis, non ſolùm virtus non ſit, ſed etiam in ſuperbiæ vitium erumpat. Quàm fortiter currebat Saul, cùm eſſet paruulus in oculis ſuis, quanta Philiſtæorum agmina proſternebat, quantis viribus exercebat gladium? Poſtquam

quam autem tenuit eum ſuperbia, & tranſiuit in affectum cordis, debilis & impotẽs factus, incircumciſorum armis facilè proſtratus occubuit. *Sermone 41. de diuerſis numero nono Tom. 2.*

I. REGVM Cap. XV. *Verſ. 22.*

Melior eſt obedientia quàm victimæ.

VNde & vitæ quoque ipſe Saluator prætulit hanc virtutem, eligens magis animam ponere, quàm obedientiam non implere. Poſtremò & ipſum nomen Ieſu, *quod eſt ſuper omne nomen, & in quo flectitur omne genu*, Apoſtolo teſte, obedientiæ remuneratio eſt. *De vita & moribus Clericor. cap. 1. Tom. 4.* (Philip. 2. v. 10.)

REGVM Cap. XV. *v. 23.*

Quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare.

(Cõſilij proprij malum.) LEpra proprij conſilij eò pernicioſior eſt, quo magis occulta; & quantò plus abundat, tantò ſibi quiſque ſanior eſſe videtur. Hæc illorum eſt qui zelum Dei habent, ſed non ſecundùm ſcientiam, ſequentes errorem ſuum; & obſtinati in eo, ita vt nullis velint conſilijs acquieſcere. Hi ſunt vnitatis diuiſores, inimici pacis, charitatis expertes, vanitate tumentes, placentes ſibi, & magni in oculis ſuis, ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere. Et quæ maior ſuperbia, quàm vt vnus homo toti congregationi iudicium ſuum præferat, tanquam ipſe ſolus habeat Spiritum Dei? *Idololatriæ ſcelus eſt non acquieſcere, & quaſi peccatum ariolandi repugnare.* Eam nunc qui ſe faciunt Religioſiores aliis qui non ſunt ſicut cæteri hominum: Ecce arioli & idololatræ facti ſunt. *Serm. 3. in Reſurrect. Domini num. 4. Tom. 2.*

Sicut non omnia vnius eſſe conſtat vel neceſſitatis, vel vtilitatis vel dignitatis: ſic non vna de omnium tranſgreſſione fertur ſententia; nec paria manent diſcrimina diſpares culpas. Porrò nec pari curâ negliguntur, quæ non pari curâ præcipiuntur: nec pari proinde pœnâ puniuntur. Ecce enim Euangelium tam flagitium crapulæ, quàm fornicationis turpitudinem damnat. Verùm quis magis non horreat è duobus malis turpitudine fœdari, quàm cibo exſaturari? Nonne denique veritas in Euangelio, ſub nominibus trabis & feſtucæ, graues leuéſque diſcernit inobedientiæ culpas? Nonne ipſâ diſputante imò diffiniente gradatim nobis diſtinguitur quæ cuique reatui pœna debeatur; dum alium iudicio, alium conſilio, alium & gehennâ reum eſſe proteſtatur? (Mat. 7. v. 3.) (Peccatorum inæqualitas.) Quænam ergo conſequendi neceſſitas cogit; vt ſi magiſtris diuina detur in ſuis præceptis auctoritas, nullum ideo iam Monacho leue aut veniale peccatum inueniri poſſe putetur; & quod eius vniuerſæ actioni crimen inſidietur inobedientiæ? Eſto, ſit crimen cui pœnalis illa gehenna vel gehennalis pœna aſſignatur: Quale quæſo illud diffiniemus eſſe crimen, quod veritate iudice reum tantùm facit iudicio? Nec tamen diffitebimur eſſe reatum, quod vel hactenus reum ſtatuit. Quod ſi reatum, & peccatum. Porrò omne peccatum, contra Dei mandatum præſumitur. Quod autem contra mandatum præſumitur, inobedientia dicitur.

(Peccatum veniale.) Hinc colligitur quod iraſci fratri, & inobediẽtia ſit & crimen non ſit. Peccata enim venialia, non criminalia reputãtur excepto cùm per contemptũ, vertuntur in vſum & conſuetudinẽ: &

Digitized by Google

tunc non peccati ſpecies, ſed peccantis intentio penſatur. Elatio quippe contemnentis atque impœnitentis obſtinatio, in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam, & conuertit in crimen grauis rebellionis, næuum ſatis leuem ſimplicis tranſgreſſionis. Denique in quo inobedientiæ crimen abſque dubio ſit, apud Samuelem aduertite. *Quaſi*, inquit, *peccatum ariolandi eſt repugnare, nolle acquieſcere:* Vt non iuſſionis ſimplex ipſa tranſgreſſio; ſed voluntatis ſuperba conteptio, ſcelus idololatriæ reputetur. Non eſt enim idipſum nolle obedire, & non obedire. Hoc quippe interdum erroris eſt, nonnumquam & infirmitatis, illud verò aut odioſæ pertinaciæ, aut contumaciæ non ferendæ. Quod & ipſum repugnare eſt & reſiſtere Spiritui ſancto: & ſi ad mortem vſque perdurauerit, blaſphemia eſt non remittenda, ſiue in hoc ſæculo ſiue in futuro. Non ergo qualiſcumque mandati præteritio criminalem facit inobedientiam: ſed repugnare, ſed nolle obedire. *De præcepto & diſpenſat. cap.* 11. *Tom.* 4.

I. REGVM Cap. XV. *v.* 24.

Peccaui quia præuaricatus ſum Sermonem Domini.

Confeſſio debet eſſe humilis, defectu cuius non profuit Saul, quòd ſe ad increpationem Samuelis peccaſſe confeſſus eſt. Culpabilis proculdubio fuit illa confeſſio, quæ culpam non diluit. *Serm.* 16. *in Cant. num.* 9. *Tom.* 3.

I. REGVM Cap. XV. *v.* 30.

Nunc honora me coram ſenioribus populi mei.

Renuat conſolari anima tua ſi veniam non meretur. Malè Saul, vbi perſtitit in ſententia Samuel ſanctus, *nunc*, inquit, *honora me vel coram populo*. Ad quid tibi hæc honoratio miſer? Hæccine erat tota illa ſupplicatio, *Peccaui, ora Dominum pro me?* Meritò ſanè non pepercit, qui intuebatur cor. Falſâ non poterat ſupplicatione moueri. Vix adhuc dixerat Dauid, *peccaui*, & reſponſum illi eſt, *Dominus tranſtulit peccatum tuum à te.* 2. *Reg.* 12. *v.* 13. *De vita & morib. Clericor. cap.* 21. *Tom.* 4.

I. REGVM Cap. XV. *v.* 35.

Lugebat Samuel Saulem.

Explicatur ſuprà 1. *Reg. cap.* 3. *v.* 20.

Non expectatur ratio vbi affectio trahit. Lugebat Samuel Saul, miſerans non deliberans. *Epiſt.* 12. *num* 1. *Tom.* 1.

Samuel non ſemel, ſed omnibus diebus vitæ ſuæ lugebat ſuper Saul, cùm ſciret illum longiùs ab oculis diuinitatis elongatum. Non ceſſabat tamen compaſſio, quæ condolentis animum irrepſerat, fundens lachrimas etſi non profuturas, puras tamen. *Serm. de B. Maria Magdal. num.* 11. *Tom.* 2.

Digitized by Google

I. Regvm Cap. XVI. v. 7.

Homo videt in facie, Deus autem intuetur cor.

SI poſſem dicere cũ Paulo, quod quidem longè eſt à me, *nihil*
1. Cor. 4. v. 4. *mihi conſcius ſum*. Non tamen in hoc eſſe iuſtificatum oportet me
1. Cor. 10 v. 18. gloriari. *Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commẽdat*. Si applauſit mihi iuſtitiam humanus dies, pro minimo habeo; quia ille lucet tantùm in facie. *Homo enim videt in facie, Deus autem* intuetur cor. Propter hoc Hieremias fi-
Hier. 17. v. 16. denter loquebatur Deo. *Diem hominis non concupiui tu ſcis*, ſi meus mihi arriſerit dies. *Neque meipſum*, inquit,
1. Cor. 4. v. 3. *iudico*; quia nec ipſe me ſatis intelligo. Solus meritò cõſtitutus eſt iudex viuorum & mortuorum, qui finxit ſigillatim corda vniuerſorum, & intelligit omnia opera eorum. Solum attendo iudicem, quem & ſolum iuſtificatorem agnoſco. *Pater dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis eſt*. Non vſurpo mihi, vel ſuper me ſer-
Ioan. 5. v. 22. uus filij poteſtatem. *Pater non iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio*. Et ego mihi præſumam quod nec ipſe Pater, ſibi aſſumit? Velim nolim, ipſi me aſtare neceſſe eſt; ipſi horum quæ geſſerim in corpore, reddere rationem, cui nec verbum præteruolat, nec ſubterfugit cogitatio, ſub tam æquo libratore meritorum, ſub tam intimo ſecretorum inſpectore, quis glorificabitur caſtum ſe habere cor? *De morib. & officio Epiſc. oper. cap. 6. Tom. 4.*

I. Regvm Cap. XVII. v. 50.

Percuſſum Philiſthæum interfecit.

DE pugna & victoria Dauidis aduerſus Goliath. *Serm. Domin. 4. poſt Pentecoſt. Per totum. Tom. 2.*

I. Regvm. Cap. XVII. v. 52.

Perſecuti ſunt Philiſthæos.

IN *humilitate noſtra memor fuit noſtri, qui fecit nos*. Magna virtus hu- Pſ. 135. v. 23.
militas, ſine cuius obtentu virtus fortitudinis, non ſolùm virtus non ſit, ſed etiam in ſuperbiæ vitium erumpat. Quàm fortiter currebat Saul cùm eſſet paruulus in oculis ſuis, quanta Philiſtæorum agmina proſternebat, quantis viribus exerebat gladium? Poſtquam autem tenuit eum ſuperbia, debilis & impotens factus, incircumciſorum armis facilè proſtratus occubuit. *Serm. 41. de diuerſis. n. 9, Tom. 2.* Humilitas magna virtus.

I. Regvm Cap. XIIX. v. 7.

Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia.

OLim Dauid perfectiore virtute probatâ, necdum verò propalatâ in Iſraël reprobatione Saulis, canebant filiæ in choro dicentes. *Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia. Sermone 7. in Pſalmo qui habitat, numero decimo Tom. 2.*

M ij

I. Regum. Cap. XXXI. v. 6.

Mortuus eſt Saul & tres filij eius.

1. Reg. 18. v. 33. Planxit meritò Dauid ſuper parricicida filio, cui perpetuò ſciret obſtructum exitum de ventre mortis mole criminis. Meritò ſuper Saul & ſuper Ionatham, quibus æquè abſorptis ſemel, emerſio iam non ſeparabatur. Quanquam de Ionatha poſſit non immeritò hærere ſententia. *Serm. 26. in Cant. n. 6. Tom. 3.*

Libri I. Regum Finis.

LIBER SECVNDVS REGVM.

CAPVT PRIMVM. V. 11.

Omnes viri qui erant cum Dauid planxerunt.

Nihil Dauid manſuetius, qui illius mortem lugebat, qui ſuam ſemper ſitiebat. Quid benignius quàm vt eius moleſtè ferret deceſſum, cui ſuccedebat in regnum? *Serm. 12. in Cant. num. 5. Tom. 3.*

II. Regum. Cap. I. v. 21.

Montes Gelboë, nec ros nec pluuia veniant ſuper vos.

Primus Angelus, & primus homo per ambitionem ſuam, duos montes aſcendere voluerunt. Fugiendus nobis eſt mons vterque, ſi præcipitium Angeli, ſi caſum hominis expaueſcimus. *Montes Gelboë nec ros, nec pluuia veniant ſuper vos.* Aſcendere ſic non expedit. *Serm. 4. in Aſcenſione Domini n. 6. Tom. 2.*

Nec ros nec pluuia deſcendant ſuper vos. Atque vt noueris quod ad Angelos qui præuaricati ſunt, ſub figura montium Gelboë iſta loquatur. *Vbi*, inquit, *ceciderunt vulnerati multi?* Quàm multi in his maledictis montibus de exercitu Iſraël ceciderunt à principio, & quotidie cadunt. *Serm. 54. in Cant. n. 4. & 9. Tom. 2.*

Omnes montes qui in circuitu Gelboë ſunt viſitet Dominus, à Gelboë autem tranſeat. Diabolo nempe (qui per Gelboe deſignatur) hinc inde ſunt montes quos viſitat Dominus; ſupra Angeli, infra homines. In pœnam ſiquidem ſuam, locum in aëre iſto, medium inter cœlum & terram de cœlo cadens ſortitus eſt; vt videat & inuideat, ipſáque inuidia torqueatur: Dicente Scripturâ. *Peccator videbit & iraſcetur, dentibus ſuis fremet & tabeſcet.* Pſ. 111. v. 10. Quàm miſer cùm

ſuſpicit cœlos, in quibus innumeros montes intuetur, diuinâ claritate fulgentes, diuinis laudibus reſultantes, ſublimes in gloria, abundantes in gratia. *Eod. Serm. n.* 7.

II. Regvm. Cap. VI. *v.* 22.

Ludam & vilior ſiam.

LVdam ſcilicet, vt illudar. Bonus ludus quo Michol iraſcitur, & Deus delectatur. Bonus ludus, qui hominibus quidem ridiculum, ſed Angelis pulcherrimum ſpectaculum præbet. Bonus, inquam, ludus, quo efficimur opprobrium abundantibus & deſpectio ſuperbis. Nam reuerâ quid aliud ſecularibus, quàm ludere videmur; cùm quod ipſi appetunt in hoc ſeculo, nos per contrarium fugimus; & quod ipſi fugiunt, nos appetimus? Hoc caſto, & religioſo ludo ludebat qui dicebat. *Spectaculum*
1. Cor. 4. v. 9. *facti ſumus Angelis & hominibus.* Hoc ludo & nos interim ludamus vt illudamur, confundamur, humiliemur; donec veniat qui potentes deponit, & exaltat humiles. *Epiſt.* 87. *n.* 12. *Tom.* 1.

Quis locus obedientiæ, vbi triſtitiæ cernitur ægritudo? Reſpice Dauid ante arcam hilariter ſaltantem; & quàm ſapienter ſuperbientis fœminæ reprimit indignationem. *Ludam,* inquit, *& vilior ero in conſpectu Domini.* Cernis igitur quàm neceſſaria & conueniens ſit hilaritas in obedientiæ executione. *Serm.* 41. *de diuerſis num.* 6. *Tom.* 2.

II. Regvm Cap. VII. *v.* 13.

Ipſe ædificabit domum nomini meo.

DAuid cùm vellet Deo conſtruere templum, propter infeſtantium tamen bella inimicorum, quia vir bellicoſus erat, prohibitus eſt facere quod ſanctè propoſuit. *Epiſt.* 83. *n.* 2. *Tom.* 1.

Olim Rex Dauid religioſâ quadam cœpit cogitatione moueri, indignum iudicans, quòd nullam adhuc Dominus Sabaoth domum haberet in terris; ipſe verò domum inhabitaret Regiæ dignitatis. Hoc ipſum fratres, nos quoque decet cogitare fideliter, & viriliter affectui mancipare. Nam quòd licet Deo placuerit cogitatio illa Prophetæ, opus tamen reſeruatum eſt Salomoni, alia ratio eſt. Iam verò ô anima, tu quidem ſublimi in domo habitas, quæ à Deo tibi fabricata eſt, corpus hoc dico quod ſic aptauit & ornauit vt glorioſè in eo & delectabiliter habitares. Sed & ipſi corpori domum fecit exceſſam & decoram, dico autem ſenſibilem hunc & inhabitabilem mundum. Nonne ergo indignum reputas, vt vbi ipſe fecerit domum, tu verò ei templum ædificare diſſimules? *Serm.* 2. *in dedic. Eccleſ. num.* 1. *Tom.* 2.

II. REGVM Cap. XII. v. 13.
Peccaui Domino.

Explicatur ſupra 1. *Reg. cap.* 15. v. 30.

PRæuænienti miſericordiæ, vt veritas noſtræ conuerſionis occurrat neceſſe eſt, vbi enim compungitur quis, iam tunc eum miſericordia præuenit, ſed nequaquam ingreditur, donec ei veritas confuſionis occurrat. *Peccaui Domino, ait* ipſe Dauid, ad Natham Prophetam, cùm de adulterio & homicidio argueretur. *Et tranſtulit Dominus peccatum à te*, ait Propheta, nimirum *miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi.* (Pſal. 84. v. 11.) *Serm.* 1. *in Annun. B. Mariæ, n.* 5. *T.* 2.

Abſque confeſſione iuſtus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputatur. Confeſſio igitur eſt peccatoris vita, iuſti gloria. Video Dauid dicentem. *Peccaui.* & audientem. Tranſtulit Dominus peccatum tuum à te & non morieris. Præclara miſeratio, quæ Regem & Prophetam multiplici criminum inundatione mundauit, & in antiquæ gloriam dignitatis perducendo reduxit. Hæc eſt via, quæ viatorem ſuum numquam fefellit, quæ numquam deſeruit niſi deſerentem ſe. *Serm.* 40. *de diuerſis n.* 2. *Tom.* 2.

II. REGVM Cap. XVI. v. 7.
Egredere vir ſanguinum.

NOlite timere eos qui corpus occidunt, animæ autem non habent quid faciant. Timete autem eum qui poteſtatem habet corpus & animam mittere in gehennam. (Mat. 10. v. 28.) Ac ſi manifeſtiùs dicat, Hunc timete, ne illos timeatis. Repleat vos Spiritus timoris Domini, & timor alienus locum non habebit in vobis. Nolite iraſci eis qui tranſitoria vobis auferunt, qui conuitia inferunt, qui ingerunt fortè ſupplicia, & poſt hoc faciunt nihil. Oſtendam autem vobis cui debeatis iraſci: Iraſcimini ei quæ ſola vobis nocere poteſt, ſola facere vt illa omnia non proſint. Vultis ſcire quænam illa ſit? Iniquitas propria: nulla enim nocebit aduerſitas, ſi nulla dominetur iniquitas. Qui perfectè huic iraſcitur, cæteris non mouetur, magis & amplectitur ea. *Ego in flagella paratus ſum.* (Pſ. 37. v. 18.) Sit damnum, ſit conuitium, ſit læſio corporalis, paratus ſum, & non ſum turbatus; *quoniam dolor in conſpectu meo ſemper.* Quidni exteriora omnia paruipendam in huius æſtimatione doloris? *Filius vteri mei perſequitur me, & conuitianti ſeruulo indignabor?* Cor meum dereliquit me, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & damna temporalia plangam, aut incommoda corporalia reputabo? *Serm.* 13. *in Pſal. Qui habitat, n.* 5. *Tom.* 2.

Duo nobis aduerſantur hoſtium genera, malum videlicet duplex: quod facimus & quod patimur, ſunt autem *culpa* & *pœna.* Sed cùm ſit nobis vtráque contraria, erit ſi voluerimus vtraque pro nobis. Pœna enim facit pro nobis aduerſùs culpam, vt vel omnino non ſit, vel ſit minor; culpa verò agit vt minor ſit pœna. Quiſquis enim perfectè ſenſerit onus peccati, & animæ læſionem; exteriorem vtique aut parum ſentiet, aut ex toto non ſentiet & corporis pœnam; nec reputabit laborem quo peccata nouerit deleri præterita, futura caueri. Sic enim ſanctus Dauid conuitiantis ſerui non reputauit iniurias, memor filij perſequentis. *Serm.* 38. *de diuerſis, n.* 4. *Tom.* 2.

Digitized by Google

II. Regvm Cap. XVI. v. 10.

Dominus miſit illum ad maledicendum Dauid.

PArum eſt cùm per ſeipſum humiliat nos Deus, ſi tunc libérer accipimus; niſi quando & per alium hoc facit ſapiamus ſimiliter. Quamobrem accipite huius rei mirabile documentum, de ſancto Dauid. Aliquando maledictum eſt illi & à ſeruo. At ille nec cumulatam iniuriam ſenſit; quia præſenſit gratiam. *Quid mihi*, ait, *& vobis filij Saruiæ?* O verè hominem ſecundùm cor Dei, qui ſe vlciſcenti potius, quàm exprobanti ſuccenſendum putauit. Vetuit ergo prohiberi maledicum conuitiantem, quæſtum æſtimans maledicta, & addit, *Dominus miſit illum ad maledicendum Dauid.* Prorſus ſecundùm cor Dei, qui de corde Dei ferebat ſententiam. Sæuiebat lingua maledica, & ille intendebat quid in occulto ageret Deus. Vox maledicentis in auribus, & animus inclinabat ſe ad benedictionem. Numquid in ore blaſphemi Deus? Abſit. Sed eo vſus eſt, ad humiliandum Dauid. *Serm. 34. in Cant. n. 2. Tom. 3.*

II. Regvm. Cap. XIIX. v. 12.

Cuſtodite mihi puerum Abſalon.

AMor ſicut nec odium, veritatis iudicium neſcit. Vis iudicium veritatis audire? Sicut audio, ſic iudico. Non ſicut
Ioã. 19. v. 7. odi, non ſicut amo, non ſicut timeo. Eſt iudicium odij, vt illud; *Nos legem habemus, & ſecundùm legem no-*
Ioan. 11. v. 48. *ſtram debet mori.* Eſt & timoris vt illud. *Si dimittimus eum ſic, venient Romani & tollent noſtrum locum & gentem.* Iudicium verò amoris, vt Dauid de filio parricida. *Parcite*, inquit, *puero Abſalon.* Et in legibus humanis ſtatutum; & in cauſis tam Eccleſiaſticis, quàm ſecularibus ſeruatum ſcio; ſpeciales amicos cauſantium non debere admitti ad iudicium: ne vel fallant, vel fallantur amore ſuorum. Quòd ſi culpam amici tuo iudicio amor illius aut minuit, aut prorſus abſcondit; quantò magis amor tui, tuum contra te iudicium fallit? *De gradib. humilit. cap. 4. T. 4.*

II. Regvm Cap. XIIX. v. 33.

Abſalon fili mi, quis mihi tribuat vt ego moriar prote.

Explicatur ſuprà 1. *Reg. cap. 31. v. 6.*

FVndebat lachrimas Dauid filio parricidæ, etſi non profuturas, pias tamen. *Epiſt. 12. num. 1. Tom. 1.*

Dauid parricidam filium continuâ deploratione plorabat, plorans in eo non carnis neceſſitudinem, ſed fidei deſtructionem. *Serm. in Feſto B. Mariæ Magdal. num. 1. Tom. 2.*

De morte parricidæ filij, quàm difficile conſolationem Dauid admiſit. Magnam profectò optimæ vnctionis copiam præferebat talis affectio. *Serm. 12. in Cant. num. 5. Tom 3.*

II. Regvm Cap. XXIV. v. 17.

Ego ſum qui peccaui.

DAuid cernens dolénſque populi ſtragem, Angelo percutienti feſtinus occurrit; & in ſe potiùs domúmque Patris ſui, diuinam transferri flagitat vltionem. *Epiſt. 72. num. 2. Tom. 1.*

Libri II. Regum Finis.

Digitized by Google

LIBER TERTIVS REGVM.

CAPVT III. *V.* 26.

Nec mihi nec tibi ſit, ſed diuidatur.

PLacétne tibi quod alius nunc glorietur de te, qui nihil vtique laborauit in te? Simile mihi contigit, quod & illi meretrici apud Salomonem; cui videlicet paruulus ſuus ab altera, quæ ſuum à ſe oppreſſum extinxerat, furtim ſublatus eſt. Tu quoque de ſinu mihi, & vtero abſciſſus es. Ablatum gemo, repeto violenter auulſum. Non poſſum obliuiſci viſcera mea. *Epiſt.* 1. *n.* 9. *Tom.* 1.

Et tu quidem impia ſinagoga nobis filium peperiſti. Officio quidem matris, ſed non matris affectu. Excuſſiſti eum de ſinu tuo extra ciuitatem eiiciens, & eleuans ſuper terram, tanquam dicens Eccleſiæ gentium, pariter & Eccleſiæ primitiuorum, quæ eſt in cœlis, *Nec mihi, nec vobis ſit, ſed diuidatur.* Diuidatur, inquam, non inter vtraſque, ſed ab vtriſque: Expulſum enim & exaltatum, & eleuatum, & quidem modicè ſatis; tamen vt nec in tuis eſſet manibus, nec in terra, ferro vndique coarctaſti: ne fortè vel hac vel illac excideret, vt videlicet, à te ſeparatus, ad neutram perueniret illarum. Sæua nimirum mater ira abortiuum facere voluiſti, dum non eſſet qui excipere poſſet excuſſum. *Serm.* 6. *in Vigil. Natiuit. Domini*, *num.* 11. *Tom.* 2.

III. REGVM. Cap. XIX. *v.* 3.

Timuit Elias Ieſabel.

Explicatur de proceſſu ſpiritiuali iuxta tropologiam. *Serm* 94. *de diuerſis Tom.* 2.

III. REGVM. Cap. XIX. *v.* 4.

Non ſum melior quàm Patres mei.

REcedant à me & à vobis qui dicunt: Nolumus eſſe meliores quàm Patres noſtri. Aut ſi ſanctis Patribus gloriantur, imitentur certè ſanctitatem, quorum indulgentias, diſpenſationéſque pro lege defendunt. Sanctus Helias, *non ſum*, inquit, *melior quàm Patres mei.* Non dixit ſe nolle patribus eſſe meliorem. *Epiſt.* 91. *n.* 3. *Tom.* 1.

III. Reg.

III. REGVM Cap. XIX. *v.* 6.

Ecce ad caput ſuum ſubcinericius panis & vas aqua.

QVi poſt hoc ſeculum vitam promiſit æternam, ipſe dandum etiam in hoc ſeculo centuplum prouidentiſſimâ pietate promiſit. Quid iam excuſationis habes, ô homo? Profectò obſtructum eſt os loquentium iniqua. Quid plus adferret ad tentandum, niſi quia longa futura eſt via tua? Et ſi grandis tibi reſtat via, cur hoc timeas, cur fortis cibus datur, ne deficere poſſis in via? Heliæ vtique cibus allatus eſt ab Angelo, quo nullus in humana conſuetudine vilior inuenitur, ſcilicet panis & aqua. Tanta tamen fortitudo collata eſt, vt quadraginta diebus ambulans non fatigaretur nec eſuriret. Vis tibi hunc cibum ab Angelis miniſtrari? Mirum valde ſi non vis. *Serm.* 4. *in Pſal. Qui habitat. n.* 1. *Tom.* 2.

III. REGVM Cap. XXI. *Verſ.* 19.

Occidiſti inſuper & poſſediſti.

NIhil tam indignum tibi, quàm vt totum teneas, non ſis contentus toto. Meminiſſe te volo facinoris Regis Achab, qui rerum ſummam tenebat, & vnam vineam affectauit. Auertat Deus à te, quod ille audiuit. *Occidiſti & poſſediſti. De Conſider. ad Eugen. lib.* 3. *cap.* 4. *Tom.* 4.

Libri III. Regum Finis.

LIBER QVARTVS REGVM.

CAPVT SECVNDVM. *Verſ.* 9.

Obſecro vt fiat in me duplex Spiritus tuus.

CVm Helias dixiſſet Heliſæo, vt in diſceſſu vel aſcenſu ſuo poſtularet quod vellet. Reſpondit: *Oro vt fiat Spiritus tuus duplex in me. At ille: Rem difficilem poſtulaſti. Attamen ſi videris quando tollar à te, erit quod petiſti.* Nonne tibi videtur Helias aſcendentis Domini ſignare perſonam; Heliſæus verò chorum Apoſtolicum in Aſcenſione Chriſti anxiè ſuſpirantem? Sicut enim Heliſæus ab Helia nullo pacto auelli poterat; ſic nec Apoſtoli Chriſti à præſentia poterant ſeparari. Vix enim tandem eis perſuaſit, quia ſine fide impoſſibile eſſet placere Deo. Quis eſt ergo ſpiritus iſte duplex qui quæritur, niſi illuminatio intellectus, & affectus purgatio? Res difficilis; quia rarus

Digitized by Google

in terris eſt, qui illum habere mereatur. *Attamen*, inquit, *ſi videris quando tollar à te, erit quod petiſti*. Nihil eſt quod propter hoc habeant perdere, vel debeant alumni tui, Domine Ieſu: quia videntibus illis es eleuatus in cœlum, & deſiderantibus oculis, te ſequuti ſunt gradientem in multitudine fortitudinis tuæ. Vel certè ſpiritum duplicem dicere poſſumus illud quod Saluator ad *Ioan. 14. v. 12.* diſcipulos ait. *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & maiora horum faciet*. Nonne maiora Chriſto, per Chriſtum tamen, fecit Petrus, de quo legitur: quia *in plateis* *Act. 5. v. 15.* *ponebantur infirmi in lectulis, vt veniente Petro, ſaltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis?* Nuſquam enim Dominus vmbrâ ſuâ inuenitur infirmitates ſanaſſe. *Serm. 3. in Aſcenſione Domini, n. 5. Tom. 2.*

Fœlices viri illi per quos Dominica Aſcenſio legitur præſignata, *Eccl. 44. v. 16.* Enoch raptus; *Eccl. 48. v. 3.* tranſlatus Helias. Fœlices planè, qui ſoli iam Deo viuunt, ſoli vacant intelligendo, diligendo, fruendo. *Serm. 5. in Aſcenſ. Domini, n. 9. Tom. 2.*

Heliſæus quondam oraſſe legitur, cùm Heliæ præſentiam ſibi plangeret ſubtrahendam. Sed conſidera diligentiùs quid orauerit, quídue reſponſum ſit poſtulanti. *Oro*, inquit, *Domine, vt fiat Spiritus tuus duplex in me.* Nimirum duplicari ei ſpiritum oportebat; vt Magiſtri abeuntis abſentiam, gratia duplicata ſuppleret. Vnde & Helias ad eum. *Si videris*, inquit, *me, quando tollar à te, fiet quod petiſti.* Duplicauit enim Spiritum viſio abeuntis, cùm euidenter raptus in cœlum, vniuerſa pariter eius deſideria ſecum tulit; vt inciperet ipſe quoque iam ſapere quæ ſurſum ſunt, non quæ ſuper terram. Duplicauit ſpiritum viſio abeuntis; vt intellectui ſpirituali, ſpiritualis iungeretur affectus; cùm ipſa vtrique cui potiſſimùm inhærebat carne raptus in cœlum. Hoc euidentiùs in Apoſtolis inuenitur impletum. *Serm. 5. in Aſcenſione Domini n. 14. Tom. 2.*

Chriſtus non ſubitò raptus, non furtim ſublatus, *ſed videntibus illis*, *Act. 1. v. 9. Chriſti Aſcenſio.* id eſt Apoſtolis, *eleuatus eſt*; Non ſicut Elias qui vnum; non ſicut Paulus qui nullum; vix enim vel ſeipſum teſtem aut arbitrum habere potuit, ipſo perhibente: *Neſcio, Deus ſcit.* *2. Cor. 12. v. 2.* Sed vt omnipotens, qui quando voluit deſcendit, quando voluit aſcendit; pro ſuo arbitrio arbitros & ſpectatores, locum & tempus, diem & horam expectans, eleuatus eſt. Raptus eſt Paulus, raptus eſt Elias, Redemptor noſter legitur eleuatus; hoc eſt ex ſeipſo leuatus, non aliunde adiutus. *De gradib. humilit. cap. 8. T. 4.*

IV. REGVM Cap. II. v. 10.

Si videris me quando tollar à te, erit tibi quod petiſti.

PEtiit quondam aliquid Heliſæus à Magiſtro, cùm diſceſſum eius imminere præſenſit, nec obtinuit, niſi eâ quidem conditione, ſi videret quando tolleretur à ſe. In figura contigit hoc illis. Scriptum eſt autem propter nos: Vigiles eſſe & ſolliciti circa opus noſtræ ſalutis, prophetico docemur & monemur exemplo. Numquam ſanè ſine noſtra conſcientia magiſtra vnctio, quæ docet de omnibus, tollatur à nobis: ſi duplicato volumus munere non fraudari. Numquam cùm venerit inueniat imparatos, ſed ſemper vultus ſuſpenſos, expanſóſque habentes ſimus ad largam Domini benedictio-

Digitized by Google

nem. *Serm. 17. in Cant. num. 2. T. 3.*

IV. Regvm Cap. II v. 11.

Ecce currus igneus, & aſcendit Elias per turbinem in cœlum.

Pſ. 114. v. 8. CONuertere *anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi; quia eripuit animam meam de morte oculos meos à lachrimis, pedes meos à lapſu.* In quibus verbis quid intelligam, paucis audire. Mors animæ peccatum eſt, niſi fortè excidit vobis quod legitis. *Anima quæ peccauerit, ipſa morietur.* Triplex proinde Ezec. 18. v. 4. congratulatio eſt hominis ab omni peccaro, & labore & periculo liberati. Ex hoc ſiquidem nec peccarum in eo habitare dicitur, nec pœnitentiæ luctus indicitur, nec ab vllo deinceps lapſu ei prædicitur eſſe cauendum. Poſuit Elias pallium, non eſt quod timeat, non eſt quòd tangi nedum reneri ab adultera vereatur. Currum conſcendit, non eſt iam trepidare ne cadat, ſuauiter ſcandit, non laborans volaru proprio, ſed celeri in vehiculo ſedens. *Serm. in obitu S. Malachiæ num. 8. Tom. 2.*

IV. Regvm Cap. II. v 23.

Aſcende Calue.

Eſai 8. v. 18. EXitur in Caluariæ locum, vbi verus Heliſæus ab inſenſatis pueris irriſus, riſum ſuis inſinuauit æternum, quibus ait, *Ecce ego & pueri mei, quos mihi dedit Deus.* Boni pueri, quos per contrarium illorum maliPſ. 112. v. 1. gnantium, ad laudem excitat pſalmiſta dicens, *Laudate pueri Dominum, laudate nomen Domini.* Quatenus in ore ſanctorum infantium, & lactentium perficeretur laus, quæ ex ore defecerat inuidorum: Eorum vtique de quibus queritur ita: *Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me.* Eſai. 1. v. 2. Aſcendit itaque crucem caluus noſter, mundo pro mundo expoſitus, & reuelatâ facie, ac diſcoopertâ fronte, purgationem peccatorum faciens, probroſæ & auſteræ mortis tam erubuit ignominiam, quàm nec pœnam exhorruit, vt nos opprobrio ſempiterno eriperet, reſtitueret gloriæ. Nec mirum. Quid enim erubeſceret, qui ita lauit nos à peccatis, non quidem vt aqua diluens & retinens ſordes, ſed veluti ſolis radius deſiccans & retinens puritatem? Eſt quippe Dei ſapientia vbique attingens propter munditiam ſuam. *In exhortat. ad milites templi cap. 10. Tom. 4.*

IV. Regvm Cap. III. v. 14.

Viuit Dominus Deus Iſraël in cuius conſpectu ſto.

DVo loca ſunt animæ rationalis, inferior quem regit corpus; ſuperior in quo quieſcit Deus. De vtroque poreſt rectè intelligi: *Si aſcenderit ſuper te ſpiritus poteſtatem habentis, locum tuum ne dimiſeris:* Ecclef. 10. v. 4. Vel inferiorem, ſcilicet regendo, vel ſuperiorem, quieſcendo. Habet autem anima tria facere in corpore, viuificare, ſenſificare, regere. Sed ſiue auferatur vita, ſiue ſenſus perturbetur, de neutro condemnatur. Sin verò tentatori victa ſuccumbit, hoc illi ad peccatum reputatur. Dicitur ei ergo, ne *aſcendente ſuper eum ſpiritu locum ſuum deſerat,* hoc eſt, ne ingruente tentatione, membra ſua arma iniquitatis peccato exhibeat. Notandum autem

Digitized by Google

quod dicitur, *ſi aſcenderit ſuper te Spiritus poteſtatem habentis.* Nihil quippe aduerſus nos malignus ſpiritus poteſt niſi miſſus aut permiſſus. Vnde cùm eius ſit voluntas ſemper mala, numquam poteſtas eſt niſi iuſta. Nam voluntas quidem mala ex ſeipſo ſibi ineſt, poteſtatem verò non aliunde quàm à Deo habet. Quam tamen poteſtatem ſemper moderatur Dominus, ne ſcilicet ex nequitia voluntatis plus puniat, quàm eorum exigunt merita qui puniuntur. Sequitur, *locum tuum ne dimiſeris*, hoc eſt ne quietem mentis, quam in Deo habet, tentante diabolo deſerat, ſed vndecumque ille tentauerit, ipſa in Deo fixa conſtanter in tranquillitate permaneat. Hæc poſterior ſententia conuenit perfectis, qui cum Helia dicere poſſunt. *Viuit Dominus Deus Iſraël in cuius conſpectu ſto*, qui iam in ſua conuerſatione quodammodo imitantur ſtatum æternitatis. *Ser.* 84. *de diuerſis. Tom.* 2.

IV. Regvm Cap. IV. *v.* 29.

Tolle baculum meum, & vade.

PRobet veridicos nuncios ſuos Deus, & ſequatur eos ipſe, quia ſine ipſo poſſunt facere nihil. Miſit puerum, tulit baculum, & necdum eſt vox neque vita: non ſurgo non ſuſcitor, ſi non Propheta ipſe deſcendat, & oſculetur me oſculo oris ſui. *Serm.* 2. *in Cant. n.* 3. *Tom.* 3.

Habuit Iudæa quoſdam Ieſus, quorum vacuis gloriatur vocabulis. Illa enim nec lucent, nec paſcunt, nec medentur. Idcirco ſynagoga in tenebris eſt vſque adhuc, fame & infirmitate laborans. Et non ſanabitur, nec ſatiabitur; quouſque ſciat meum Ieſum dominari Iacob & finium terræ. Et illi quidem præmiſſi ſunt tanquam baculus ad mortuum. Prophetam præuenientes, & ſua interpretari nomina nequiuerunt. Vacua quippe erant. Superpoſitus mortuo baculus eſt, & non erat vox neque ſenſus. Deſcendit qui baculum miſit, & mox ſaluum fecit populum ſuum à peccatis eorum. Iam oſcitat puer, & oſcitat ſepties, & dicit. *Septies in die laudem dixi tibi Domine. Serm.* 15 *in Cant. n.* 8. *& Serm.* 16. *in Cant. Per totum. T.* 3. *Pſ.* 118. *v.* 164.

IV. Regvm Cap. IV. *v.* 41.

Mors in olla vir Dei.

Explicatur ſuprà. *Gen. cap.* 40. *v.* 13.

ERat fames in terra, & filij Prophetarum habitabant coram Heliſæo, quibus fecit apponi pulmentum. Cúmque guſtaſſent de coctione, exclamauerunt. Mors in olla vir Dei. Fames in terra, penuria verbi Dei in mente humana: Filij Prophetarum, filij Prædicatorum: Heliſæi ſalubri perſuaſione Domini ſalus populis annunciatur. *Serm.* 95. *de diuerſis. Tom.* 2.

Sapientia farinula eſt, quæ pulmentum Prophetarum per Heliſæum ſaporauit *Serm.* 2. *de diuerſis, num.* 4 *Tom.* 2.

Indignus lacte & lanâ conuincitur paſtor, ſi non paſcit oues, ſi non vigilat in cuſtodia gregis, iudicium ſibi manducat. Væ væ tibi Clerice, *mors in olla*, mors in ollis carnium, mors in huiuſmodi delicijs eſt; quia populi conſtar eſſe peccata quæ comedis. Bonum tibi erat magis fodere, aut etiam mendicare. Peccata enim po-

puli comedis, ac ſi propria tibi minùs ſufficere viderentur. *De vita & morib. Clericor. cap.* 7. *Tom.* 4.

IV. Regvm. Cap. V. *v.* 1.

Naaman erat vir fortis & diues, ſed leproſus.

NAaman, qui interpretatur deſcenſus, eſt figura Chriſti, per cuius deſcenſum mundati ſumus à lepra peccati. *Serm.* 3. *in die Paſchæ. n.* 1. *Tom.* 2.

Quàm læto ſinu Iordanis ſuſcipit Chriſtianum, qui ſe Chriſti gloriatur conſecratum baptiſmate. Mentitus planè eſt Syrus ille leproſus, qui neſcio quas Damaſci aquas, aquis prætulit Iſraëlis. *In exortat. ad milites Templi cap.* 9. *Tom.* 4.

Ipſam virtutem quam Naaman conſulente Prophetâ ſenſit in corpore; iubente Chriſto vniuerſus quoque fidelis populus in anima experitur. *Ibid.*

IV. Regvm Cap. V. v. 26.

Nonne cor meum in præſenti erat, quando reuerſus eſt homo de curru ſuo in occurſum tui?

Ieri. 17. v. 9. PRauum eſt cor hominis & imperſcrutabile. Ita vt nemo ſciat quæ ſunt in homine niſi ſpiritus hominis qui in eo eſt: ſed nec ipſe planè, nam

1. Cor. 4. v. 3. cùm Apoſtolus diceret: *Mihi pro minimo eſt, vt à vobis iudicer aut ab humano die:* adiecit: *Sed nec ego meipſum iudico.* Quare? Quoniam non poſſum, ait, ratam vel ipſe de me proferre ſententiam. *Ego enim nihil mihi conſcius ſum, non tamen in hoc iuſtificatus ſum.* Non ex toto credo me vel ipſi conſcientiæ meæ; quippe cùm nec ipſa quidem queat me comprehendere totum. Nec poteſt iudicare de toto qui totum non audit. *Qui autem iudicat me, Dominus eſt.* Dominus, inquit, cuius vtique ſcientiam non effugit, ſententiam non ſubterfugit, etiam quod propriam latet conſcientiam. Audiuit Deus in corde cogitantis, quod non audit vel ipſe qui cogitat. Aderat auris Prophetæ abſentis, ori furtiuè poſcentis pecuniam. Et ego quantumlibet in occulto lædere cogitans aut proximum nequiter, aut turpiter meipſum, non verear aurem nuſquam abſentem? Tremenda prorſus auris & reuerenda, cui non ceſſet quies, non taceat ſilentium. *De morib. & officio Epiſcopor. cap.* 6. *T.* 4.

IV. Regvm Cap. VI. *v.* 17.

Aperuit Dominus oculos pueri & vidit.

Explicatur ſuprà. *Gen. cap.* 32. *v.* 2.

IV. Regvm Cap. XIII. *v.* 21.

Cùm tetigiſſet oſſa Eliſei, reuixit homo.

INeffabile eſt vt à morte ſe excitet ipſe qui dormit, ſingulare eſt, nō eſt qui faciat, non eſt vſque ad vnum. Hæliſeus Propheta mortuum ſuſcitauit, ſed alterum, non ſeipſum. Ecce enim quot annis iacet in monumento, quod à ſe non poteſt, ſperans ab alio ſuſcitari, ab eo vtique qui triumphauit mortis imperium in ſeipſo. Inde eſt quòd cæteros quidem dicimus ſuſcitatos, Chriſtum reſurrexiſſe, qui ſolus virtute propriâ victor prodiit de ſepulchro. *Serm.* 1. *in die Paſchæ, n.* 7. *Tom.* 2.

Libri IV. Regum Finis.

Digitized by Google

LIBER SECVNDVS PARALIPOMENON.

CAPVT VIGESIMVM. *V.* 17.

Cras egrediemini.

IV*da & Hieruſalem nolite timere, cras egrediemini, & Dominus erit vobiſcum.* Veros alloquitur Iudæos, non literâ, ſed Spiritu ſemen Abrahæ, cuius multiplicatio ſicut promiſſa legitur, ſic videtur impleta. Neque enim filij carnis, ſed filij promiſſionis deputantur in ſemine. Sed nec illi Hieruſalem dicimus, quæ occidit Prophetas. Vnde enim illam conſolemur, ſuper quam Dominus fleuit, quæ data eſt in ſubuerſionem? Illi dicimus quæ de cœlo noua deſcendit. *Nolite timere ô Iuda & Hieruſalem.* Nolite timere veri Confeſſores, qui non ſolùm ore, ſed toti pariter, & omni parte Domino confitemini, induti confeſſionem ſicut veſtimentum; imò quorum om-
Pſal.34 v. 10. nia interiora Domino confitentur, *& omnia oſſa dicunt, quis ſimilis tibi?*
Tit.1. v. 16. Non ſicut hi qui *confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Vera confeſſio eſt, ſi omnia opera noſtra, opera eius ſint, & confiteantur ei. Confiteantur autem gemina quadam confeſſione, id eſt, confeſſione peccatorum veſtrorum & confeſſione laudis diuinæ. Tunc enim veri Iudæi eritis, ſi omnis vita veſtra confiteatur vos peccatores. Quiſquis enim ardẽter non deſiderat pœnitentiam, videtur operibus dicere, non indigere ſe pœnitentiâ; & ita ſuam non confitetur culpam: aut non prodeſſe ei pœnitentiam; ſic & diuinam non confitetur bonitatem.

Vos autem eſtote veri Iudæi, ſed & Hieruſalem vera, vt nihil iam timeatis. Eſt enim Hieruſalem viſio pacis. Viſio non poſſeſſio, cuius Pſ.147.
fines Dominus poſuit pacem. Non ini- v. 14.
tium ſanè nec medium. Si ergo pacem nō habetis; imò quia perfectam in hoc ſeculo habere non poteſtis, ſaltem videte eam & deſiderate eam.

His dicimus, *nolite timere*, hos conſolamur, non eos qui viam pacis non cognouerunt. Nam ſi illis dicitur: *Cras egrediemini*, comminatio, non conſolatio erit iſta. Soli nimirum diſſolui deſiderant, & egredi concupiſcunt, qui pacem vident, & ſciunt, ſi terreſtres domus eorum huius habitationis diſſoluantur; quoniam ædificationem habent ex Deo: & non illi qui in inſaniam verſi, ſuis compedibus delectantur. Denique ſi tales moriendo non tam egreſſi dicendi ſunt, quàm ingreſſi: qui non in lucem, non in libertatem

vadunt, ſed in carcerem, ſed in te-
nebras, ſed in infernum. Vobis au-
Homi- tem dicitur, *Nolite timere, cras egre-*
nis ho- *diemini*, & iam non erit timor in fini-
ſtes. bus veſtris. Multos quidem habetis
hoſtes: carnem, qua nullus poteſt
eſſe vicinior hoſtis: præſens ſeculum
nequam, quod vndique circunfu-
ſum eſt vobis: Principes tenebra-
rum, qui viam veſtram obſidenr, in
aëre collocati. Attamen nolite time-
re, cras egrediemini, id eſt, in proxi-
mo: Cras enim in proximo eſt. Vnde
& ſanctus Iacob ait, *Cras reſponde-*
Gen. 30. *bit mihi iuſtitia mea.* Tres enim
v. 33. dies ſunt de quibus legimus: *Viuifi-*
Oſee 6. *cabit nos poſt duos dies, in die tertia re-*
v. 3. *ſuſcitabit nos.* Vnus ſub Adam, alter
in Chriſto, tertius cum Chriſto. Vn-
de & ibi ſubditur, *ſciemus, ſeque-*
múrque vt cognoſcamus Dominum. Et
hic dicitur, *Cras egrediemini, & Do-*
minus erit vobiſcum. His enim dicitur
qui dimidiauerunt dies ſuos; in qui-
bus periit dies in qua nati ſunt quæ
eſt dies Adæ, dies peccati, cui Hiere-
mias quoque maledicebat dicens.
Hier. 20 *Maledicta dies in qua natus ſum.* Om-
v. 14. nes enim in illa naſcimur. Vtinam
pereat in nobis omnibus dies illa,
dies nebulæ & caliginis, dies tene-
brarum & turbinis, quam nobis fe-
Gen. 3. cit Adam, quam fecit inimicus qui
v. 5. dixit, *aperientur oculi ve ri.*

Ecce verò illuxit nobis dies repa-
rationis nouæ, reparationis antiquæ,
Pſ. 117. fœlicitatis æternæ. *Hæc eſt dies quam*
v. 14. *fecit Dominus, exultemus & lætemur*
in ea. Quia cras egrediemur. Vnde?
Niſi de conclaui huius ſeculi, de er-
gaſtulo huius corporis, de compe-
dibus neceſſitatis, curioſitatis, va-
nitatis, & voluptatis, quæ etiam
inuitis nobis pedes tenet affectionis?
Quid enim ſpiritui noſtro cum ter-
renis? Cur non ſpiritualia deſiderat,
ſpiritualia quærit, ſpiritualia ſapit? O
Spiritus qui de ſurſum eſtis quid vo-
bis cum infimis? *Quæ ſurſum ſunt quæ-* Coloſſ. 3.
rite, non quæ ſuper terram. Sed cor- v. 2.
pus *quod corrumpitur aggrauat ani-*
mam, & deprimit terrena habitatio
ſenſum multa cogitantem. Neceſſitates Sap. 9.
multæ miſeri huius corporis deti- v. 15.
nent nos. Viſcus quidam praui de-
ſiderij, & delectationis terrenæ, vo-
lare non patitur, & citiùs retrahit
mentem, ſi fortè aliquando ſuble-
uetur. Sed *nolite timere, cras egredie-*
mini de lacu miſeriæ, & de luto fæ-
cis. Nam vt inde vos educeret, in-
fixus eſt ipſe quoque in limo pro-
fundi. Nolite ergo timere, cras egre-
diemini de corpore mortis, & de
omni corruptione peccati. Agite
diem iſtum in Chriſto vt ambuletis,
ſicut & ipſe ambulauit. *Qui enim di-*
cit ſe in Chriſto manere, debet, ſicut 1. Ioan.
ipſe ambulauit, & ipſe ambulare. No- 2. v. 6.
lite ergo timere; quia cras egrediemi-
ni, & ſic ſemper cum Domino eritis.
Vel quia ſignanter dictum, *& Do-*
minus erit vobiſcum, ſic intelligamus;
vt dum ſumus in corpore, poſſimus
nos eſſe cum Domino, id eſt, adhæ-
rere eius voluntati; ſed non ille no-
biſcum, vt conſentiat voluntati no-
ſtræ. Vellemus enim iam liberi eſſe,
concupiſcimus diſſolui, egredi de-
ſideramus: Sed adhuc differt ille
certa ex cauſa. Cras egrediemur, &
Dominus erit nobiſcum; vt quic-
quid voluerimus, velit, & in nullo à
noſtra voluntate diſcordet.

Itaque *Iuda & Hieruſalem nolite*
timere, ſi perfectiorem quam deſide-
ratis; nondum poteſtis adipiſci
ſed quod minus habet imperfectio
conuerſationis, ſuppleat humilitas
confeſſionis; & qui non poſſumus in
veſtitu innocentiæ ſeu iuſtitiæ, ap-
pareamus veſtiti confeſſione: *Con-*

Digitized by Google

feſtio enim pulchritudo in conſpectu Domini. Talibus enim dicitur, *O Iuda* Pſ. 91. v. 6.
& Hieruſalem, nolite timere, cras egrediemini. Id eſt, quàm citò à corpore exierit anima, omnes ſimul affectiones, omnia deſideria, quibus per vniuerſum interim mundum diſperſa & ligata tenebantur, diſſoluentur; & egredietur de viſco hoc, & Dominus erit vobiſcum. *Serm. 2. in Vigilia Natiuit. Domini, Tom. 2.*

Libri II. Paralipom. Finis.

LIBER TOBIÆ.

CAPVT IV. V. 12.

Magnam fiduciam præſtat apud altiſſimum eleemoſina.

Explicatur infrà. *Pſal. 37. v. 6.*

TOBIÆ Cap. XIII. v. 22.

Plateæ tuæ Hieruſalem ſternentur auro mundo.

IN his recepit à Patre filius claritatem, cui non poterit ſimilis inueniri, ne in cœleſtibus quidem. *Cui enim aliquando Angelorum dictum eſt, ſede à dextris meis?* Hab. 1. v. 13. Non modò autem de numero Angelorum, ſed nec de ſuperioribus quidem reliquis beatorum ordinibus omnino quis repertus idoneus eſt, ad capeſſendam ſuperexcellentem hanc gloriam. *Ser. 76. in Cant. n. 5. Tom. 3.*

Laudo omnes ordines & diligo, vbicũque piè & iuſtè viuitur in Eccleſia Vnum opere teneo, cæteros charitate faciet autẽ charitas (fidenter loquor) vt ne illorum quidem fructu frauder, quorum inſtituta non ſequor. Et quid mirum ſi in hoc exilio peregrinante adhuc Eccleſiâ: quædam ſit pluralis, (vt ita dicam) vnitas, vnáque pluralitas: Cùm in illa quoque patria, quando iam ipſa regnabit, nihilominus fortè talis aliqua diſpar quodammodo æqualitas futura ſit. Inde etenim ſcriptum eſt: *In domo Patris* Ioã. 14.
mei manſiones multæ ſunt. Sicut ita- v. 2.
que illic multæ manſiones in vna domo: ità hic multi ordines ſunt in Eccleſia vna. Et quomodò hic *diuiſiones gratiarum ſunt idem autem ſpiritus*. 1. Cor. 12. v. 4. Ita ibi diſtinctiones quidem gloriarum, ſed vna domus. Porrò vnitas tam hic quàm ibi vna conſiſtit in vna charitate: Diuerſitas autem hic quidem in ordinum vel operationum multifaria diuiſione; illic verò in quadam meritorum notiſſima, ſed ordinatiſſima diſtinctione.

Intelligens denique Eccleſia hanc ſuam quodammodo diſcordem concordiam, concordemve diſcordiam: Pſal 22.
Deduxit me, inquit, *ſuper ſemitas iu-* v. 3.
ſtitiæ, propter nomen ſuum. Ponens quippe

Digitized by Google

quippe ſemitas pluraliter; nec diuerſitatem præmiſit operationum, nec vnitatem operantium. Præuidens quoque & illam in cœleſtibus diſcretam vnitatem futuram, deuotiſſimè læta decantat. *Plateæ tuæ Hieruſalem ſternentur auro mundo, & per omnes vicos tuos alleluya cantabitur.* Audiens enim plateas & vicos, coronas & glorias diuerſas intellige. In auro, quo vno metallo illa ciuitas ornata deſcribitur, & vno alleluya, quod cantandum perhibetur, diſſimilium ſpecierum ſimilem pulchritudinem, & multarum mentium vnam deuotionem attende. Non igitur vnâ tantum ſemitâ inceditur; quia nec vna eſt manſio quò tenditur.

Viderit autem quiſque quacumque incedat; ne pro diuerſitate ſemitarum, ab vna iuſtitia recedat: quoniam ad quamlibet manſionem ſuâ quiſque ſemitâ peruenerit, ab vna domo Patris exors non erit. Veruntamen *vt ſtella ab ſtella differt in claritate, ſic erit*, ait, *& reſurrectio mortuorum.* (1.Cor.15 v.41.) Nam etſi fulgebunt iuſti ſicut Sol in regno Patris eorum: alij tamen aliis ampliùs, pro diuerſitate meritorum. *De vita & morib. Religioſor. cap. 4. Tom. 4.*

Libri Tobiæ Finis.

LIBER IOB.

CAPVT I. *Verſ.* 7.

Circuiui terram & perambulaui eam.

Pſal. 11. v. 9. 1. Petr. 5. v. 8. LEgimus de iniquis omnibus, *In circuitu impij ambulant.* Legimus de eorum principe *circuit quærens quem deuoret.* Quod & ipſe fateri cogitur: *Circuiui terram & perambulaui eam.* Dicamus itaque vias eius circuitionem & circumuectionem. Iſtâ enim ad nos, illâ vtitur in ſeipſo. Semper ille extollitur, ſed deiicitur ſemper: *Pſ. 73. v. 23.* *Superbia eius aſcendit ſemper*, ſemper humiliatur. Numquid non circuitus iſte? Qui enim in circuitu ambulat, proficiſcitur quidem, ſed proficit nihil. Væ homini qui ſequitur hunc circuitum, qui numquam à propria voluntate recedit: Si conaris auellere, paulum ſequi videbitur, ſed in dolo circuitus eſt. *Serm. 12. in Pſalm. Qui habitat, n. 1. Tom. 2.*

IOB. Cap. I. *v.* 21.

Nudus egreſſus ſum de vtero Matris meæ.

TOlle hæreditaria perizomata ab initio maledicta: Dirumpe velamen foliorum celantium ignominiam, non plagam curantium, vt nudè nudum conſideres; quia *nudus egreſſus es de vtero Mátris tuæ.* Nunquid infulatus? Nunquid micans

Digitized by Google

gemmis, aut floridus ſericis, aut coronatus pennis, aut ſuffarcinatus metallis? ſi cuncta hæc veluti nubes quaſdam matutinales velociter tranſeuntes, & citò pertranſituras diſſipes, & exſuffles à facie conſiderationis tuæ; occurret tibi homo nudus, & pauper & miſer, & miſerabilis; homo dolens quod homo ſit; erubeſcens quòd nudus ſit, plorans quòd natus ſit, murmurans quòd ſit. *Homo natus ad laborem.* Nō ad honorem. *Homo natus de muliere*, & ob hoc cum reatu: *breui viuens tempore*, ideóque cum metu: *Repletus multis miſeriis*, & propterea cum fletu. Et verè multis; quia corporis & animæ ſimul. Quid enim clamitare vacat naſcenti in peccato, fragili corpore, & mente ſterili? Verè ergo repletus, cui infirmitas corporis, & fatuitas cordis cumulatur traduce ſordis, mortis addictione. *De conſiderat. ad Eugen. lib* 2 *cap.* 9. *Tom.* 4.

Iob. 5. *v.* 7. — *Iob.* 14. *v.* 1.

Iob. Cap. I. *v.* 21.

Dominus dedit, Dominus abſtulit.

LAudatur Iob quòd ſua patienter amiſit, & non laudabitur Epiſcopus qui & libenter dimiſit, & liberaliter diſtribuit? Non expectauit mortem, quando iam nec dare, nec retinere in ſua haberet poteſtate, quod vtique multi faciunt, quorum videlicet teſtamentum non niſi in mortuis confirmatur: ſed adhuc inter ſpem vitæ metúmque poſitus mortis, viuens libénſque *diſperſit & dedit pauperibus*, vt iuſtitia eius maneret in ſeculum ſeculi. Bona ergo recompenſatio iuſtitiæ pro pecunia, quando pro eo quod teneri non poterat, id reſtitutum eſt quod feliciter maneat in æternum. Melior eſt enim incomparabiliter iuſtitia quàm pecunia, quod illa ditet & repleat arcam, hæc animam. *Epiſt.* 23. *numero* 3. *Tom.* 1.

Pſ. 111. *v.* 9

Iob. Cap. II. *v.* 6.

Ecce in manu tua eſt, veruntamen animam illius ſerua.

HÆc miſericordia Dei in ſeruos eius, vt in eorum interim ſiniſtram quidem velut diſſimulans, dexteræ ſemper ſtudioſus protector aſſiſtat. Hinc eſt quod de ſeipſo Propheta teſtatur: *Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper; quoniam à dextris eſt mihi, ne commouear.* Nunquid non & illius manum dexteram, & ſolam eam putas dexteram tenuiſſe, cuius totam in facultatem pariter, & in carnem licere paſſus eſt, quicquid liberè viſum eſt inimico? *Veruntamen animam*, inquit, *eius ſerua.* Vtinam mihi ſemper à dextris ſis Ieſu bone; vtinam ſemper teneas manum dexteram meam. Scio enim & certus ſum, quoniam nulla nocebit aduerſitas, ſi nulla dominetur iniquitas. Tondeatur interim, & tundatur ſiniſtrum latus, libens illud expono, dummodo ſis ipſe protectio mea. *Serm* 7. *in Pſalm. Qui habitat. n.* 12. *Tom.* 2.

Pſal. 15. *v.* 8.

Iob Cap. II. *v.* 10.

Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala quare non ſuſcipiamus.

BEnedicam *Dominum in omni tempore.* Hoc eſt mane & veſpere: Non ſicut ille qui *confitebitur tibi cùm benefeceris ei.* Non ſicut illi qui *ad tempus credunt, & in tempore tentatio-*

Pſal. 33. *v.* 2. — *Pſal.* 48 *v.* 19. — *Luc.* 8. *v.* 1

Digitized by Google

nis recedunt. Sed dicam cum ſanctis: *Si bona ſuſcepimus de manu Domini, mala autem quare non ſuſtineamus? Serm. 3. de diuerſis n. 4. Tom. 2.*

Iob. Cap. III. *v.* 24.

Antequam comedam ſuſpiro.

Explicatur ſuprà, *Gen.* 3. *v.* 19.

Iob. Cap. IV. *v.* 18.

In Angelis ſuis reperit prauitatem.

Explicatur infrà *Iob. cap.* 15. *v.* 14. & *cap.* 25. *v.* 5.

Iob. Cap. V. *v.* 3.

Vidi ſtultum firmâ radice, & ſtatim maledixi pulchritudini eius.

Explicatur ſuprà *Deuter. cap.* 32. *v* 29.

Iob Cap. V. *v.* 7.

Homo natus ad laborem.

Explicatur ſuprà *Iob cap.* 1. *v.* 21.

Pſal 45. v. 11. V*Acate & videte quoniam ipſe eſt Deus.* Verùm vt hoc quandoque poſſitis, curãdum eſt vobis priùs vt videatis quid eſtis vos: & iuxta
Pſal. 9. v. 21. eiuſdem Prophetæ vocem: *ſciant gentes quoniam homines ſunt.* Huic duplici conſiderationi, tota hæc veſtra vocatio tribuatur. Deus nouerim me, nouerim te. Quomodo enim natus ſibi videtur homo, ſi labores fugitans & dolores? Aut quomodo ſcit ſe eſſe hominem, qui ad id paratus non eſt ad quod natus? *Homo natus ad laborem.* Nam ad laborem natum ſe dubitet, qui non natus eſt in dolore. Sed dolorem parturientis, clamor: laborem, prolis fletus indicat & vagitus. *Quoniam tu laborem & dolorem conſideras.* Pſal. 9. v. 35. Labor in actionibus, dolor in paſſionibus eſt. Proinde qui ſe nouerat hominem, ad vtrumque paratus dicebat. *Paratum cor meum.* Pſ. 56. v. 8. Et geminam hanc præparationem euidentiùs exprimens, de actione quidem, *paratus ſum*, ait, *& non ſum turbatus, vt cuſtodiam mandata tua.* Pſ. 118. v. 60. De paſſione verò. *Ego*, inquit, *in flagella paratus ſum.* Pſ. 37. v. 18. Nemo ſanè in hac miſera vita geminam hanc vexationem ſe euadere glorietur. Nemo quippe ex omnibus filiis Adæ, ſine labore hîc viuit, nemo ſine dolore. *Serm. 2. de diuerſis, n. 1. Tom. 2.*

Labor iſte exilij & paupertatis noſtræ, nos admonet profectò & iniquitatis. Vt quid enim morte afficimur totâ die in laboribus & ærumnis? Nunquid ad hæc creati ſumus? Abſit. Nam licet homo natus ſit ad laborem; ſed minimè ad laborem creatus eſt. Natiuitas eſt in culpa, ideò & in pœna. Omnes enim oportet nos gemere cum Propheta. *In iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* Pſ. 50. v. 7. Aliena ab vtriſque prima creatio, quia ſicut nec culpam, ita nec pœnam Deus fecit. Quod de ea quæ maior eſt omnium, morte videlicet, apertè ſcriptura teſtatur. *Inuidiâ diaboli mors introiuit in orbem terrarum.* Sap. 2. v. 24. Itaque cauſam laboris cogitet in labore, vt ei pœna quam patitur, culpam pro qua patitur, repræſentet: Et dum videt vulnerum ligaturam, ipſa ſub pannis vulnera meditetur. *Serm. 39. de diuerſis, n. 1. Tom. 2.*

Quid iuga emit, & iuga bonum, Luc 14. v. 19. cui iugum ſuaue gratis offertur? Nam

Digitized by Google

iugum Chriſti, iugum hominis eſt, ſi quidem & Chriſtus homo. Nec modò gratis tribuitur, ſed & copioſa his qui tulerint illud, remuneratio eſt, vt à nemine non dico erui, ſed gratis ſuſtineri queat. Quid ergo miſer pro iugo boum diſtrahis animam tuam, qui iugum Chriſti ſuſcipiens, emere poteras regnum Dei, lucrifacere Chriſtum? Nam ſine iugo interim eſſe non potes, homo nimirum qui *natus es ad laborem*. Sed

Eccleſ. 40. v. 1. *graue iugum ſuper omnes filios Adam*, vtique qui ſequuntur eum Nam ſuper eos qui Chriſtum ſequuntur,

Mat. 11. v. 30. *leue eſt & ſuaue*. Poſtremò cum ſine iugo eſſe non poſſint, quale hoc ipſum eſt eligere potiùs quinque quàm vnum? Quis enim poteſt ſeruire quinque Dominis, nedum quinque tyrannis, quinque prædonibus? Siquidem

Thren. 3. v. 51. *oculus meus deprædatus eſt animam meam*. An non ſæpe aliud gula exigit, ad aliud pruritus aurium vocat? Sic odoratus & tactus diuerſa imperant, interdum forſitan & aduerſa, dum vterque communem ſibi geſtit præripere ſeruum, & trahit ſua quemque voluptas.

Quod ſi numeres iuga, qui variis ſeruiunt vitiis morum; erit inuenire ementes non modò quinque, ſed pluſquam quinquaginta quinque, non planè iumentorum iuga, ſed dæmonum. Contendunt ambitio & elatio cordis; altera nidum, altera foueam parat: volare altera iubet, repere monet altera; cùm neutrum profecto ſit hominis. Auaritia quoque & appetitus laudis ſibi inuicem aduerſantur; & quod hæc congregat, hic diſpergit. Hæc autem omnia mala, ex vna radice pullularunt, propriæ ſcilicet voluntatis. *De vita & morib. Clericor. cap. 2. Tom. 4.*

In regeneratione cùm ſederit filius hominis, ſedebitis & vos. Felix regeneratio; quando enim renaſcar ad ſeſſionem, miſer *homo natus ad laborem*? O ſi vnquam ſedero totus, cuius modò ne minima quidem portio ſedet, in quo nil tranquillum, nihil quietum, ſedatum nihil, nihil vnquam in eodem permanens ſtatu. *Sedebitis* & vos, ô ſeſſio! Quis tribuat mihi ſeſſionis huius imperturbatâ frui requie, quam deſidero, quam cupio, quam requiro? Ecce enim dixi, nil in me ſedet, ſed cuncta in motu ſunt, omnia nutant, fluctuant vniuerſa. *Mat. 19. v. 28.*

Poſtremò vbi concupiſcit adhuc caro aduerſus Spiritum, Spiritus aduerſus carnem, quidnam homini ſedere videtur? Nec ſola iam concupiſcentia pacem impedit, turbat ſeſſionem, vetat eſſe ſedatum: ſed duplex quoque ſecundùm corpus miſerum hominem contritio vexat; præſentis videlicet ſenſus doloris, & mortis metus futuræ. *De vita & morib. Clericor. cap. 13. Tom. 4.*

IOB. Cap. V. *v.* 19.

In ſex tribulationibus liberaberis, & in ſeptima non tanget te malum.

Explicatur *Ser. 28. de diuerſis, n. 5. T. 2.*

IOB Cap. VI. *v.* 16.

Qui timet pruinam irruet ſuper eum nix.

VIgilias times & ieiunia, manúmque laborem. Sed hæc leuia ſunt meditanti flammas perpetuas. *Mat 12. v. 36.* Recordatio deinde tenebrarum exteriorum, facit non horrere ſolitudinem. *Mat 13. v. 42.* Si futuram cogitas de verbis otioſis diſcuſſionem, non valde diſplicebit ſilentium.

Digitized by Google

Fletus æternus, & ſtridor ille dentium, ante cordis oculos reductus; pares tibi reddet mattam & culcitram. *Epiſt. 1. num. 11. Tom. 1.*

Confeſſionis impedimenta quatuor. Quatuor ſunt quæ impediunt confeſſionem, pudor, timor, ſpes, deſperatio. Quoſdam enim impedit pudor, qui ſcilicet pro ſola confeſſione dicere erubeſcunt peccata quæ commiſerunt. De quo dicitur, *eſt confuſio adducens peccatum.* Quo contra de his qui confitentur, iterum dicitur: *Eſt confuſio adducens gloriam.* (Eccli 4 v. 25.) Alios impedit timor. Timent enim ſi confiteantur, ne grauis eis pœnitentia iniungatur: Et hos arguit Iob dicens: *Qui timet pruinam, irruet ſuper eum nix.* Sunt autem nonnulli qui in hoc mundo adhuc aliquid concupiſcunt, nec putant ſe adepturos quod deſiderant, ſi hominibus quales ſint, innoteſcant. Horum confeſſionem impedit ſpes, id eſt, cupiditas potiendi deſiderij. Talibus comminatur Dominus, *væ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.* Sunt item alij qui nil horum verentur, ſed ſolùm hoc timent quia poſt peccatorum confeſſionem ab ipſis abſtinere minimè
Mat 24 v. 19. poſſent. Et his obeſt deſperatio, quibus non incongruè illud poteſt aptari; *peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit.* (Prov. 18. v. 3.)

Fit verò nonnumquam vt hæc omnia ſimul confeſſionem impediant. Sed qui quatuor his malis premitur, rectè iam in monumento iacet, & velut ille Euangelicus quatriduanus
Eccli. 17. v. 26. fœret. Scriptum eſt enim, *à mortuo velut qui non ſit, perit confeſſio.* Quod ſi is mortuus eſt qui non confitetur, vtique reuiuiſcet qui confitebitur.
Ioan. 11. v. 43. Veniat ergo Ieſus & dicat, *veni foras.* & ad vocem eius illico ſuſcitabitur mortuus. Excipiat hic noſter mortuus exhortationem, & non differat confeſſionem. Dicatur illi quem pudor afficit, cur te pudet peccatum tuum dicere, quem non puduit facere? Aut cur erubeſcis Deo confiteri, cuius oculis non poteſt abſcondi? Quòd ſi fortè pudor eſt tibi, vni homini & peccatori peccatum tuum exponere, quid facturus es in die iudicij, vbi omnibus expoſita tua conſcientia patebit? Hæc itaque tria proponenda ſunt contra pudorem, ſcilicet conſideratio rationis, reuerentia intuentis Dei, comparatio maioris confuſionis. Similiter contra timorem opponenda ſunt tria; conſiderandum eſt enim quod ſit longa pœna inferni, quàm grauis, quàm infructuoſa. E contrario verò præſentis temporis pœnitentia breuis eſt, & leuis, & fructuoſa. Contra ſpem quoque itidem tria opponuntur, bona ſcilicet futuri ſeculi, præſentis vitæ bonis maiora, certiora, durabiliora; ad quorum comparationem quicquid in hoc mundo deſiderari poteſt, modicum eſt. Ita contra deſperationem vincendi peccatum tria ſunt remedia: Primum eſt vigor ipſe propoſiti boni, quem aſſumit ex confeſſione. Secundum eſt gratia Dei, quam meretur ex humilitate: Tertium eſt auxilium quod ex eius habet cui confitetur compaſſione. *Serm. 104. de diuerſis, Tom. 2.*

Iob Cap. VII. v. 1.

Militia eſt vita hominis ſuper terram.

IN his qui adhuc militant, nec ſine macula quidem Eccleſia eſt; quoniam nemo mundus à ſorde, nec infans cuius eſt vnius diei vita.

Digitized by Google

ſuper terram. Quam vtique vitam beatus Iob militiam eſſe teſtatur. *Serm.* 5. *in feſto omnium Sanctorum, num.* 2 *Tom.* 2.

Quia tentatio eſt vita hominis ſuper terram, meritò in terra homini non gloria, ſed pax eſt quærenda. Pax cum Deo, pax cum proximo, pax cum ſeipſo. *Serm.* 5. *in Feſto omnium Sanctorum. num.* 8. *Tom.* 2.

Marc. 14. v. 38. *Vigilate & orate vt non intretis in tentationem.* Et quis hoc dixerit, ſcitis, & tempus ſcitis: Domini enim eſt verbum iſtud, inſtante iam paſſione ſuâ. Et attendite quoniam ipſe quidem erat paſſurus, & non diſcipuli: Nec tamen pro ſe dicebat orandum, ſed pro illis. Si tantùm illos oportebat timere in paſſione Domini, quantùm nobis timendum eſt in paſſione noſtra? Vigilate proinde & orate vt non intretis in tentationem: Quoniam vndique circundati eſtis tentationibus. Vnde & legiſtis, quia *tentatio eſt* vita hominis ſuper terram. Itaque ſi tot tentationibus plena eſt vita noſtra, vt non immeritò tota ipſa tentatio debeat appellari, peruigili circunſpectione opus eſt, & oratione, ne inducamur in eam. *Serm.* 5. *in Pſalm. Qui habitat. n.* 1. *Tom.* 2.

Chriſtus quater tentatus eſt, ter in deſerto. Erit fortè qui miretur & dicat quartam ſeſe Domini tentationem non legiſſe. Verùm, vt ego arbitror, non hoc diceret, ſi legiſſe ſe meminiſſet quoniam *tentatio eſt vita hominis ſuper terram.* Hoc enim qui meminit, non eâ tantùm triplici tentatione tentatum fuiſſe Dominum arbitratur, quæ facta eſt in ieiunio deſerti, in pinnaculo templi, in verticе montis. Verùm illa quæ ex tunc, & deinceps vſque ad mortem Crucis ei non defuit, etſi occultior, vehementior tamen fuit. *Serm.* 14. *in Pſal. Qui habitat. n.* 4. *Tom.* 2.

Tentatio eſt vita hominis ſuper terram. Siquidem fallax eſt, nec ſimpliciter fallere conſueuit. Vt enim multipliciter illudat hominibus, mutat faciem, mutat vocem; modò air, modò negat, nec erubeſcit. Modò ſe breuem eſſe cauſat, modò ſimulat longiorem. Cùm peccare delectat adhuc, gemit alrius pro breuitate ſua. Nec breuitas falſa, ſed gemitus fallax; quòd id memoret cum mœrore, vnde magis oportuerat gratulari. Si quidem bonum eſt ei, ſi ſic agere perſeuerat, vt flagitiis eius, quibus voluntas modum non ponit, vel neceſſitas finem ponat. Expedit ei qui ſemper animâ moritur, vt corpore citiùs moriatur: magis autem ei bonum erat, ſi natus non fuiſſet homo ille. Et ipſa denique vitæ memoria breuioris, remedium magis, quàm incentiuum debuerat eſſe peccati, ſicut ſcriptum eſt: *memorare nouiſſima* Eccli. 7.
tua, & in æternum non peccabis. Quod v. 40.
ſi vſque adeò regnat in te peccatum, imò vſque adeò delectat te ſeruire peccato, vt doleas tibi modicum tempus eſſe, quòd ſeruias ei: ſed eo vſque latam diligis vitam, vt omnimodis opres, ſi poſſes eam etiam facere longam, velis, nolis, non longè eſt finis eius: ſed tu fateor longè es à regno Dei, & firmiſſimum pepigiſſe videris cum morte fœdus, pactum cum inferno. *Serm.* 1. *de diuerſis. num.* 1. *Tom.* 2.

Si tentatio eſt cuiuſcumque hominis vita ſuper terram, quantis putatis periculis pater vita Pontificis, cui omnium neceſſe eſt ferre tentationes? *De morib. & Officio Epiſcopor. cap.* 1. *Tom.* 4.

Digitized by Google

IOB Cap. VII. *v.* 4.

Si dormiero dico quando ſurgam? Et rurſum expectabo veſperam.

QVieſcens quippe in veſpera contemplationis, mane deſiderabat quo ſurgeret ad actionem: rurſumque negotiis fatigatus expectabat veſperam, libenter repetens otia contemplationis. *Serm.* 3. *de diuerſis n.* 4. *Tom* 2.

Si dormiero dico, quando conſurgam? Hoc eſt & quietus neglecti operis, & occupatus, perturbatæ nihilominus quietis me arguo. Vides virum ſanctum inter fructum operis, & ſomnum contemplationis grauiter æſtuare: & in bonis licet ſemper verſantem, ſemper tamen quaſi de malis pœnitentiam agere, & Dei cum gemitu momentis ſingulis inquirere voluntatem. Vnicum quippe in huiuſmodi remedium, ſeu refugium oratio eſt, & frequens gemitus ad Deum: Vt quid, quando, & quatenus nos facere velit, aſſiduè nobis demonſtrare dignetur. *Serm.* 57. *in Cant. num.* 10. *Tom.* 3.

Actio & contemplatio.

IOB Cap. VII. *Verſ.* 17.

Quid eſt homo quia magnificas eum.

Eſa. 30. v. 27.

E*Cce nomen Domini venit de longinquo* Quis dubitet magnum aliquid in cauſa fuiſſe, vt maieſtas tanta de tam longinquo, in locum tam indignum deſcendere dignaretur? Planè magnum aliquid, quia miſericordia magna, quia miſeratio multa, quia charitas copioſa. Mira quærentis Dei dignatio, magna dignitas hominis ſic quæſiti. In qua ſi gloriari voluerit, non erit inſipiens: Non quod aliquid eſſe videatur tanquam à ſeipſo, ſed quod tanti eum fecerit ipſe qui fecit. Omnes enim diuitiæ, omnis gloria mundi, & quicquid in eo concupiſcitur, minus eſt ad hanc gloriam: imò nec eſt aliquid in comparatione eius. *Domine quid eſt homo quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum.*

Attamen velim noſſe quid ſibi voluerit quod ad nos venit ille, aut quare non magis iuimus nos ad illum? Noſtra enim erat neceſſitas? ſed nec eſt conſuetudo diuitum vt ad pauperes veniant, nec ſi præſtare voluerint. Ita eſt, nos magis ad eum venire dignum fuit: ſed duplex erat impedimentum. Nam & caligabant oculi noſtri; ille verò *lucem habitat inacceſſabilem:* & iacentes paralitici in grabato, diuinam illam non poteramus attingere celſitudinem: Propterea medicus animarum deſcendit, & claritatem ſuam infirmis oculis temperauit, induit ſe laternâ quadam, illo vtique corpore glorioſo quod ſuſcepit. *Serm.* 1. *de Aduent. Domini n.* 6. *Tom.* 2. 1. Tim. 6. v. 16.

Saccum plenum miſericordiâ ſuâ Deus Pater miſit in terram, ſaccum, inquam, in paſſione concidendum, vt effundatur quod in eo latet precium noſtrum, ſaccum vtique etſi paruum, ſed plenum, *paruulus* ſiquidem *datus eſt nobis;* ſed in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis. Eſa. 9. v. 6. Poſtquam enim venit plenitudo temporis, venit & plenitudo diuinitatis. Venit in carne, vt vel ſic carnalibus exhiberetur, & apparente humanitate benignitas agnoſceretur. Vbi enim Dei innoteſcit humanitas, iam benignitas latere non poteſt. In quo enim magis commendare poterat benignitatem ſuam, quàm ſuſcipiendo carnem meam? Meam, inquam, non carnem Adam, id eſt, non qualem ille habuit ante culpam. Quid tantopere declaret

eius miſericordiam, quàm quod ipſam ſuſcepit miſeriam? *Domine quid eſt homo, quia reputas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum*? Hic attendat homo quanta ſit cura eius Deo: Hinc ſciat quid de eo cogitet, aut quid ſentiat. Non interoges ô homo ea quæ pateris, ſed quæ paſſus eſt ille. Quanti te fecit ex his quæ pro te factus eſt, agnoſce, vt appareat tibi benignitas eius ex humanitate. Quantò enim minorem ſe fecit in humanitate, tanto maiorem exhibuit in bonitate; & quantò pro me vilior, tantò mihi charior eſt. *Serm. 1. in Epiph. n. 2. Tom. 2.*

Quid eſt homo quia magnificas eum, aut apponis erga eum cor tuum? Quid? ſine dubio vanitati ſimilis factus eſt homo; ad nihilum redactus eſt homo, nihil eſt homo. Quomodo tamen penitus nihil eſt, quem magnificat Deus? Quomodo nihil, erga quem appoſitum eſt cor diuinum? Reſpiremus fratres, & ſi nihil ſumus in cordibus noſtris, fortè in corde Dei, poteſt aliud latere de nobis. O Pater miſerorum,
Mat. 6. v. 21. quid apponis erga eos cor tuum? Scio, ſcio: *Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.* Quomodo ergo nihil ſumus? Omnes gentes quaſi non ſint, ſic ſunt ante te; ſed non ſic intra te. Sic in iudicio veritatis tuæ, ſed non ſic in affectu pietatis tuæ. *Serm. 5. in dedicat. Templi, n. 4. Tom 2.*

Quid eſt homo quia magnificas eum? Magnus vtique, ſed in Deo; ſiquidem magnificatus eſt ab illo. Aut quomodo non magnus apud illum, cui tam magna cura eſt de eo? *Eod. Serm. n. 5.*

IOB. Cap. VII. v. 20.

Quare poſuiſti me contrarium tibi?

VIcina nimirum lucta & inteſtina ſeditio, bellum non ciuile, ſed domeſticum, ſpiritus aduerſus carnem, & caro aduerſus ſpiritum concupiſcens. Vnde hoc, niſi quia poſuiſti me contrarium tibi? *Serm. 5. in Feſto omnium Sanctorum. num. 8. Tom. 2.*

Gloriam meam alteri non dabo. *Eſa. 48. v. 11.* Quid ergo dabis nobis? *Pacem*, inquit, *do vobis, pacem relinquo vobis.* *Ioã. 14. v. 27.* Sufficit mihi: Gratanter ſuſcipio quod relinquis, & relinquo quod retines: Abiuro gloriam prorſus, ne fortè ſi vſurpauero non conceſſum, perdam meritò & oblatum. Pacem deſidero, & nihil amplius. *Pax cũ Deo.* Cui non ſufficit pax, non ſufficis. Tu es enim pax noſtra, qui feciſti vtraque vnum Hoc mihi neceſſarium, hoc ſatis eſt, reconciliari tibi, reconciliari mihi. Nam *ex quo poſuiſti me contrarium tibi, factus ſum etiam mihi metipſi grauis. Serm. 13 in Cant. num. 4. Tom. 3.*

Homo miſer, ſed liber; Liber quia homo, miſer quia ſeruus; liber, quia ſimilis Deo; miſer quia contrarius Deo. *O cuſtos hominum quare poſuiſti me contrarium tibi.* Poſuiſti enim cùm non prohibuiſti. Alioquin ipſe me poſui, & factus ſum mihimet ipſi grauis. Iuſtiſſimè quidem, vt hoſtis tuus, hoſtis ſit & meus, & qui tibi repugnat, repugnet & mihi. Ego verò qui tibi, ego qui mihimet contrarius factus ſum, atque in membris meis inueni quod contradicat, & menti meæ, & legi tuæ. Quis me liberabit de manibus meis? *Non enim quod volo hoc ago.* *Rom. 7. v. 15.* Sed me non alio prohibente. Et quod odi illud facio, ſed me non alio compellente. Atque

vtinam

Digitized by Google

vtinam prohibitio hæc, vt hæc compulſio, ita eſſet violenta, vt non eſſet voluntaria, forſitan enim ſic poſſem excuſari: Aut certè ita eſſet voluntaria, vt non violenta, profectò enim ſic poſſem corrigi. Nunc verò nuſquam exitus miſero patet, quem & voluntas inexcuſabilem & incorrigibilem neceſſitas facit. *Serm.* 81. *in Cant. n.* 9. *Tom.* 3.

Lex propriæ voluntatis, graue & importabile iugum ſuper omnes filios Adam, heu inclinans & incuruans ceruices noſtras, adeò vt vita noſtra inferno appropinquauerit. Sub hoc onere grauatus gemebat qui dicebat: *Quare poſuiſti me contrarium tibi, & factus ſum mihimetipſi grauis?* Oſtendit quòd lex ipſe ſibi eſſet, nec alius hoc quàm ipſe ſibi feciſſet. Quòd autem Deo loquens præmiſit, *poſuiſti me contrarium tibi*, Dei ſe tamen non effugiſſe legem indicauit. *Epiſt.* 11. *num.* 5. *Tom.* 1. *ſimile Trac. de diligendo Deo, cap.* 13. *Tom.* 4.

IOB Cap. VII. *v.* 21.

Cur non tollis peccatum meum, & quare non aufers iniquitatem meam?

VT abiectâ graui ſarcinâ propriæ voluntatis, ſub leui onere charitatis reſpirem, nec iam ſeruili timore coërcear, nec mercenariâ cupiditate illiciar; ſed agar ſpiritu tuo, ſpiritu libertatis, quo aguntur filij tui; qui teſtimonium reddat ſpiritui meo, quod ego ſim vnus ex filiis. *Epiſt.* 11. *n.* 6. *Tom.* 1.

IOB Cap. IX. *v.* 28.

Verebar omnia opera mea.

NOnnulli propriæ gloriæ cupidi, nullâ ratione quieſcere poſſunt, cùm in ſeipſis penitus nihil inueniunt vnde poſſint aliquatenus gloriari. Perfecta autem & ſecura gloriatio eſt, cùm *veremur omnia opera noſtra*, ſicut teſtatur Iob de ſeipſo, & cū Eſaia Propheta omnes iuſtitias noſtras nō aliud quàm pannum menſtruatæ reputandas eſſe cognoſcimus. *Serm.* 7. *de diuerſis n.* 4. *Tom* 2. *Eſa.* 65. *v.* 6.

IOB Cap. X. *v.* 2.

Noli me condemnare.

DEſiderium vehemens, & prædulcis affectus ſponſam probat: Qui enim nondum inuenitur ita affectus, ſed compunctus magis actuum recordatione ſuorum, loquens in amaritudine animæ ſuæ dicat Deo; *Noli me condemnare*: aut fortè etiam adhuc periculosè tentatur, à propria concupiſcentia abſtractus & illectus: Hic talis non ſponſum requirit, ſed medicum, ac per hoc non oſcula quidem vel amplexus, ſed tātùm remedia vulneribus accipiet ſuis. *Serm.* 32. *in Cant. n.* 3. *Tom.* 3.

Indica mihi cur me ita iudices? Vbi non ſanè ſententiam cauſatur, ſed ſcrutatur cauſam, erudiri flagellis petens, non etui. *Serm.* 33. *in Cant. n.* 1. *Tom.* 3.

Digitized by Google

Iob Cap. X. *v.* 15.

Si iuſtus fuero non leuabo caput.

ASſignata eſt homini iuſtitia aliena, qui caruit ſuâ: & ipſa ſic eſt. Venit Princeps huius mundi, & in Saluatore non inuenit quicquam: & cùm nihilominus innocenti manus iniecit, iuſtiſſimè quos tenebat, amiſit: quando is qui morti nihil debebat, acceptâ mortis iniuriâ, iure illum qui obnoxius erat, & mortis debito, & diaboli ſoluitdominio. Satiſfecit ergo caput pro membris, Chriſtus pro viſceribus ſuis. Quod ſi dixerit diabolus, Pater tuus addixit te: Reſpondebo, ſed frater meus redemit me. Sanè peruenit delictum ad me, ſed peruenit & gratia: A primo homine manauit delictum, à ſummo cœlo egreſſio gratiæ. Vtrumque à parente, illud à primo, iſta à ſummo. Terrena natiuitas perdit me, generatio cœleſtis conſeruat me. Nec vereor ſic erutus de poteſtate tenebrarum, repelli à Patre luminum, iuſtificatus gratis in ſanguine filij eius. Nempe ipſe qui iuſtificat, quis eſt qui condemnet? Non condemnabit iuſtum, qui miſerius eſt peccatori. Iuſtum me dixerim, ſed illius iuſtitiâ. Quænam ipſa? *Finis legis*
Rô. 10. v. 4. *Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti.* Quæ ergo mihi iuſtitia facta eſt, mea eſt: Et ſanè mihi tutior donata quàm innata Nam iſta quidem gloriam habet, ſed non apud Deum: Illa autem cùm ſit ſalutis efficax, materiam non habet gloriandi niſi in Domino.
1.Cor.4 v. 7. Nam *etſi iuſtus fuero, non leuabo caput*, ne videlicet reſponſum accipiam: *Quid habes quod non accepiſti?* *De erroris. Abailardi cap. ſexto Tom.* 4.

Iob Cap. X. *v.* 21.

Ad terram tenebroſam & opertam mortis caligine.

Explicatur infra *Iob cap.* 14. *v.* 13.

Iob Cap. XIII. *v.* 25.

Contra folium quod vento rapitur oſtendis potentiam tuam.

TErribilis eſt locus iſte, & totius expers quietis. Totus inhorrui, illam apud me replicans cum tremore ſententiam. *Quis ſcit ſi eſt dignus amore an odio*: Eccli. 9. Nec mirum ſi titubo ego ibi, *folium vtique quod à* vento rapitur, v. 1. & ſtipula ſicca. *Serm* 23. *in Cant. n.* 15. *Tom.* 3.

Iob Cap. XIV. *v* 1.

Homo natus de muliere.

Explicatur ſuprà *Iob cap.* 1. *v.* 21.

H*Omo natus de muliere.* Quàm verùm verbum hoc ſit, non nos verba docuêre, ſed verbera. *Homo*, inquit, *natus de muliere*, nihil abiectius. Et ne fortè ex ipſa ſibi voluptate corporeorum ſenſuum, quam de ſenſibilibus hauriat, blandiatur, in ipſo ſtatim introitu de exitu quoque terribiliter admonetur, cùm dicitur, *breui* viuens tempore. At ne ſpatiolum illud, quod inter ingreſſum, & egreſſum relinquitur, ſibi liberum putet, *repletur*, ait, *multis miſerijs.* Multis & multiplicibus (inquam) miſeriis corporis, miſerijs cordis, miſeriis

cùm dormit; miſeriis dum vigilat, miſeriis quaquauerſum ſe vertat. Nimirum ipſe quoque natus ex virgine, imo factus ex muliere (ſed benedicta in mulieribus) etiam breui viuens tempore ſuper terram; & nihilominus multis eſt repletus miſeriis: in illa breuitate appetitus inſidiis, interrogatus contumeliis, pulſatus iniuriis, vexatus ſupplicijs, conuitijs laceſſitus. *Serm. feria* 4. *Hebd. ſanctæ n.* 6. *Tom.* 2.

IOB Cap. XIV. *v.* 2.

Fugit velut vmbra.

NIhil ſtat in hoc ſeculo. Et certè de homine ſpecialiter dictum. *Fugit velut vmbra, & numquam in eodem ſtatu permanet.* Ipſe hominis ſæculíque auctor, quandiu in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt, numquid ſtetit? Et
Act. 10. v. 38. quidem teſte ſcripturâ, *pertranſiit benefaciendo, & ſanando omnes.* Pertranſiit ergo ſicut non infructuosè, ita non remiſſè, non pigrè, non lento
Pſal 18. v. 6. greſſu; ſed *exultauit vt gigas ad currendam viam.* Porrò currentem non apprehendit, qui & ipſe pariter non currit. Et quid prodeſt Chriſtum ſe-
1. Cor. 9. v. 24. qui, ſi non contingat conſequi? *Sic currite vt comprehendatis.* Ibi tu Chriſtiane fige tui curſus profectúſque metam, vbi Chriſtus poſuit ſuam.
Phil. 2. v. 8. *Factus eſt obediens vſque ad mortem.* Quantumlibet ergo concurreris; ſi vſque ad mortem non perueneris, brauium non apprehendis. Brauium Chriſtus eſt. Quod ſi illo currente, tu gradum ſiſtis; non Chriſto appropias, ſed te magis elongas: Timendumque tibi eſt, quod ait Dauid:
Pſ. 72. v. 27. *Ecce qui elongant ſe à te Domine peribunt.* Itaque ſi proficere currere eſt: vbi proficere, ibi & currere deſinis. Hinc planè colligitur; quia nolle proficere, non niſi deficere eſt. *Epiſt.* 253. *n.* 4 *Tom.* 1.

IOB Cap. XIV. *v.* 5.

Breues dies hominis ſunt.

MVndus quidem cum ſuis concupiſcentiis tranſit: ſed te priùs emittit, quàm ipſe pertranſit. *Epiſt.* 107. *n.* 2. *Tom.* 1.

Miſerere animæ tuæ placens Deo. Etenim *qui hominibus placent confuſi ſunt, quoniam Deus ſpreuit eos. Breues dies hominis ſunt.* Seni mors in ianuis eſt. Eccl. 30. v. 24. Pſal. 52. v. 6.
Modicum habes prorſus modicum tempus, cum his qui dicunt tibi euge euge. Sic etiam pro modico tibi iudicari ab ipſis, aut ab humano die, qui Angelico examini iam iámque es præſentandus; qui ad tribunal terrificum Chriſti, ipſo iam defectu naturæ miſerandus vrgeris. Illi te oportet præparare iudicio, illi ſeculo conformare, illius curiæ affectare fauorem, formidare repulſam. Quid illorum ſententiâ conturbaris, quorum nec laude probatus, nec vituperatione reprobus inueniris? Denique *vani filij hominum, mendaces filij hominum in ſtateris, vt decipiant ipſi de vanitate in idipſum.* Pſ. 61. v. 10.

Propterea qui te beatificant, in errorem inducunt, dantes verba, munera reportantes. Vana hæc atque illa: ſed verba ampliùs. Et decipitis de vanitate in idipſum, ſed tu magis deciperis, illi minus. Das quippe quod vtrimque pluris eſt, & das ingratis, das immeritis. Si quidem tua non te diligunt. Imò certè nec te, nec tua; ſed quæ ſua ſunt quærunt. Tua quoad poterunt, venabuntur adulationibus vanis & falſis. *Molliti ſunt ſermones eorum ſuper oleum, & ipſi ſunt iacula.* Et ideo di- Pſal. 54. v. 22.

Digitized by Google

cebat Dauid : *Oleum peccatoris non*
Pſ 140. v. 5. *imp.nguet caput meum*. Ab his lau-
datur peccator in deſideriis animæ
ſuæ, & iniquus benedicitur. Ab his
Prov. 1. v. 10. ergo cauere ſapiens docet : *Fili ſi te*
lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis.
Attende potius illi qui iudicat in æ-
quitate, pro manſuetis terræ, quos
tua non paſtoralis diligentia paſcit,
ſed ſecularis premit potentia, quam
non haberes ſuper eos vllam, niſi
data eſſet tibi deſuper. Attende au-
tem iudicium graue his qui præſunt,
Sap. 6. v. 7. & *potentes potenter tormenta patientur.*
Hoc ſi paues, caues: ſi negligis, in-
Heb 10 v. 31. cidis: Et *horrendum eſt incidere in ma-*
nus Dei viuentis. Auertat hoc vnus
Ezech.18 v. 32. & verus *Deus*, qui *non vult mortem*
peccatoris, ſed vt magis conuertatur, &
viuat. Plura adhuc loqui fert animus,
ſed non fert fortè auditus Nec pla-
cent aſpera quamuis recta & ſalu-
bria, quia ſunt amara. *Epiſt.* 185. *n.* 3.
Tom 1.

Iob Cap. XIV. *Verſ.* 13.

Quis mihi hoc tribuat, vt in inferno protegas me?

Apo. 6. v. 9. ILlud mouere poteſt quid ſibi ve-
lit, quòd B. Ioannes ſub altari Dei
audiſſe ſe perhibet ſanctarum voces
animarum, cùm Saluator de Lazari
anima loquens, non ſub altari Dei,
Luc 16. v. 22. ſed *in ſinum Abrahæ* dicat eam ab
Angelis deportatam. Nam & ſan-
ctus Iob, vt apparet, nequaquam ad
altare Dei auſus eſt aſpirare, cùm
diceret: *Quis mihi hoc tribuat vt in*
inferno protegas me, donec pertranſeat
furor tuus; & conſtituas mihi tempus
in quo recorderis mei? Sed iam
venerat tempus illud quod B. Iob
poſtulabat, iam recordandi tempus,
iam venerat tempus miſerandi, quan-
do ſanctorum voces, ſub altari Dei
B. Ioannes audiuit. Donec enim ve-
niret deſideratus ille qui ſanguine
ſuo deleret chirographum damna-
tionis noſtræ, & flammeum accin-
gens gladium, aperiret credentibus
regna cœlorum, nullus omnino cui-
quam ſanctorum, ad ea patebat ac-
ceſſus: ſed prouiderat eis Dominus
in inferno ipſo locum quietis & refri-
gerij, chaos magnum firmans inter
ſanctas illas animas & animas impio-
rum. Quamuis enim vtræque in tene-
bris eſſent, non vtræque erant in pœ-
nis: ſed cruciabantur impij, iuſti verò
conſolabantur. Quòd autem in te-
nebris eſſent: Beati Iob teſtimonio
didicimus, qui ſe quoque in locum
tenebroſum, & opertum mortis ca- Iob. 10 v. 22.
ligine perhibebat iturum. *Serm.* 4.
in Feſto omnium ſanctorum, numero 1.
Tom. 2.

Iob Cap. XIV. *v.* 15.

Operi manuum tuarum porriges dexteram.

Explicatur ſuprà *Gen. cap.* 47. *v.* 9.

IAm quidem tenemus Dei ſini-
ſtram per verbi incarnationem &
paſſionem : ſed adhuc clamare ne-
ceſſe eſt: *Operi manuum tuarum por-*
riges dexteram. Nam *delectationes in* Pſ. 15.
dextera tua vſque in finem. Domine v. 11.
oſtende nobis dexteram & ſufficit
nobis. *Gloria*, inquit, *& diuitiæ in* Pſ. 111.
domo eius, vtique qui timet Domi- v. 3.
num. *Oculus enim non vidit, auris non* 1. Cor. 2.
audiuit, & in cor hominis non aſcendit, v. 9.
quæ præparauit Deus diligentibus ſe.
Lux eſt enim inacceſſibilis, pax eſt
quæ exuperat omnem ſenſum, fons
eſt qui aſcenſum neſcit, ſed deſcen-
ſum. Non vidit oculus lucem inac-
ceſſibilem, non audiuit auris pacem
incomprehenſibilem. Fides quidem

Digitized by Google

ex auditu, ſed fides non ſpecies, &
promiſſio, non exhibitio pacis. Et
quidem pax nunc eſt etiam in terra
hominibus bonæ voluntatis; ſed
quid eſt pax iſta ad illius plenitudi-
nem, & ſupet eminentiam pacis? Vn-
Ioan 14 *v.* 27. de & ipſe Dominus ait; *pacem meam
do vobis, pacem relinquo vobis.* Meæ,
ſiquidem quæ exuperat omnem ſen-
ſum; & eſt pax ſuper pacem, necdum
capaces eſtis; propterea do vobis par-
riam pacis, & relinquo interim
viam pacis.

Sed quid eſt quod diximus, *in cor
hominis non aſcendit*? Vtique quia
fons eſt, & aſcenſum neſcit, ſcimus
enim quia fontium natura eſt riuos
ſectari conuallium, montium ardua
Pſ. 103. *v.* 10. declinare, ſicut ſcriptum eſt: *Qui
Iacobi 4. *v.* 6. emittit fontes in conuallibus.* Quia
*Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus au-
tem dat gratiam.* Fons enim ad altio-
ra non aſcendir, quàm ſir locus eius
vnde procedit. Sed videri poteſt ſe-
cundùm hanc regulam non impediri
à ſuperbis vias gratiæ; præſertim
Iob. 41. *v* 25. quod ille primus ſuperbus, qui *rex
eſt ſuper omnes filios ſuperbiæ*, dixiſſe
Eſai 14. *v.* 14. non legitur, altior ero, ſed *ero*, in-
quit, *ſimilis altiſſimo*: Attamen non
2. Theſſ. 2. *v.* 4. mentitur Apoſtolus. *Quoniam ille
extollitur ſupra omne quod creditur aut
quod colitur Deus.* Dico vobis quod
non tantùm ille, ſed & omnis ſuper-
bus extollitur ſupra Deum: Vult e-
nim Deus fieri voluntatem ſuam. Et
ſuperbus vult fieri ſuam. Iam vide-
tur æqualitas: ſed attende malè con-
gruam proportionem. Deus quidem
in his tantùm quæ ratio approbat,
ſuam vult fieri voluntatem; ſuperbus
verò & cum ratione, & contra ratio-
nem. Vides quoniam altitudo eſt,
& non illuc perueniunt fluenta gra-
tiæ. *Niſi efficiamini ſicut paruulus iſte*
(ſe autem dicit, qui eſt fons vitæ, in
quo habitat, & vnde manat pleni-
tudo omnium gratiarum) *Non intra-
bitis in regnum cælorum.* Para proinde *Mat.* 18 *v.* 3.
riuulos, aggeres terrenæ, & elatæ
cogitationis diſpetge, conformare
filio hominis, non primo homi-
ni; quia fons gratiæ in cor hominis
carnalis ſcilicet & terreni non aſ-
cendit. Oculum quoque purga, vt
videre poſſis meriſſimam lucem: Et
aurem tuam inclina ad obediendum,
vt quandoque peruenias ad pacem
ſuper pacem. Lux enim eſt propter
ſerenitatem, pax propter tranquilli-
tatem, fons propter affluentiam &
æternitatem. Fontem aſſigna Patri
ex quo naſcitur Filius, & procedit
Spiritus ſanctus; lucem Filio, qui eſt
vtique candor vitæ æternæ, & lux
vera illuminans omnem hominem
venientem in hunc mundum; pacem
Spiritui ſancto, qui nimirum ſuper
humilem & quietum requieſcit. Nec
hoc dico tanquam propria iſta ſint
ſingulorum: Nam & Pater lux eſt,
vt ſit Filius lumen de lumine: & Fi-
lius pax eſt; pax noſtra qui fecit
vtraque vnum: Et Spiritus ſanctus
fons eſt aquæ ſalientis in vitam æ-
ternam.

Sed quando ad hoc perueniemus?
Quando adimplebis me Domine,
lætitiá cum vultu tuo. Gaudemus
in te; quoniam viſitaſti nos oriens
ex alto; iterum gaudemus expectan-
tes beatam ſpem in Aduentu ſecun-
do. *Modeſtia veſtra*, ait Apoſtolus, *Philip.* 4 *v.* 5.
*nota ſit omnibus hominibus, Dominus
prope eſt.* De dextera debet intelligi.
Nam de ſiniſtra ipſe loquitur. *Ecce* *Mat* 28 *v.* 20.
*ego vobiſcum ſum vſque ad conſumma-
tionem ſeculi.* Vis noſſe quàm prope
eſt, audi ſponſam. *Ecce ſtat poſt pa-
rietem.* Parietem iſtum corpus tuum *Cant.* 2. *v.* 9.
intellige; quod obſtaculum impedit
vt eum qui prope eſt nondum valeas

intueri *Serm. 4. in Vigil. Natiuit. Domini num.* 8. *Tom.* 3.

Iob Cap. XV. v. 14.

Nemo mundus à ſorde nec infans cuius eſt vnius diei vita ſuper terram.

Explicatur ſuprà *Gen. cap.* 3. *v.* 16. *& v.* 18 *& Leuit. cap.* 21. *v.* 11.

Non ad verbum ſed ad ſenſum. *Nemo mundus à ſorde.* Vnus tamen eſt inter noxios innocens, mundus inter impuros, inter mortuos liber, vnus eſt, & nemo æſtimabitur alius abſque eo. *Serm.* 33. *de diuerſis*, n. 3. *Tom.* 2.

Circuit veritas orbem terræ, & *nemo mundus à ſorde, nec infans cuius eſt vnius diei vita ſuper terram.* Sed & miſericordia cœlum omne perluſtrat, & in Angelis quoque ne dixerim prauitatem, minorem tamen inuenit charitatem. *Serm.* 1. *in Annunciat. B. Virg. n.* 12. *Tom.* 2. *Iob.* 4. *v.* 18.

Iob Cap. XV. v. 20.

Impius cunctis diebus vitæ ſuæ ſuperbit.

Pſal. 54. *v.* 7. Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ: quibus celeriùs volem ad veritatem, vt iam requieſcam in charitate? Quæ quoniam deſunt: *Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua*, & veritas liberabit me. *Pſ.* 85. *v.* 11. Væ mihi quod de illa deſcendi. Niſi enim priùs leuiter, & inaniter deſcendiſſem, in aſcendendo tam diu, tam grauiter non laboraſſem. Sed quid dico, deſcendi? Nam fortaſſe rectiùs cecidi dixerim; niſi quia fortè ſicut nemo repente fit ſummus, ſed gradatim quiſque aſcendit; Sic nemo repente fit poſſimus, ſed paulatim deſcendit. Alioquin quomodo ſtabit illud: *Impius cunctis diebus vitæ ſuæ ſuperbit? De gradib. humilitatis cap.* 9. *Tom.* 4.

Iob Cap. XVII. v. 3.

Pone me iuxta te & cuiuſuis manus pugnet contra me.

NOn Angelo ſed Domino clamant deſideria tua, libera me & *pone me iuxta te, &c.* Hoc nempe non eſt modò aliis, ſed ipſis quoque altioribus altius captare refugium; vt ex ſententia profitenti, *quoniam tu es* ſpes meritò reſpondeatur, *altiſſimum poſuiſti* refugium tuum. *Serm.* 15. *in Pſalm.* 90. *v.* 3. *Tom.* 2. *Pſal.* 90. *v.* 9.

Surge propera & veni. Nec parum confortat quod audit, *veni*, & non vade: per hoc ſe intelligens, non tam mitti quàm duci, & ſecum pariter ſponſum eſſe venturum. Quid enim difficile ſibi illo comite reputet? *Pone me iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me. Serm.* 58. *in Cant. n.* 2. *Tom.* 3. *Cant.* 2. *v.* 10.

Iob Cap. XIX. v. 4.

Mecum erit ignorantia mea.

ALiud eſt dubitare de veritate, quod patiaris neceſſe eſt, cùm ſpiritus minimè ſpirat: & aliud ſapere falſitatem, quod facilè caues, ſi eandem tuam ignorantiam non ignoras, quatenus dicas & tu: *Et ſi quid ignoraui, ignorantia mea mecum eſt.* Peſſimæ Ma-

tris ignorantiæ, peſſimæ itidem filiæ duæ ſunt; falſitas & dubietas. Illa miſerior, iſta miſerabilior: Perniciosior illa, iſta moleſtior. Cùm loquitur Spiritus, cedit vtraque: & eſt non ſolùm veritas, ſed & certa veritas. Eſt quippe veritas ille ſpiritus, cui contraria falſitas eſt. Eſt & ſapientia, quæ cùm ſit candor vitæ æternæ, & vbique attingat propter munditiam ſuam, obſcurum ambigui non admittit. Cauenda ſanè cùm ſpiritus iſte non loquitur, etſi non moleſta dubietas, certè falſitas execranda. Aliud eſt enim ſub incerto hoc vel illud opinando ſentire; aliud temerè affirmare quod neſcias. Aut ergo loquatur ſemper ſpiritus quod noſtri quidem minimè arbitrij eſt: Aut quando ſilere placet, hoc ipſum indicet, & loquatur ſaltem ſuum ſilentium; ne ipſum nobis falsò præire putantes, noſtrum pro ipſo malè ſecuri ſequamur errorem. *Serm.* 17. *in Cant. n.* 3. *Tom.* 3.

IOB Cap. XIX. *v.* 20.

Pelli meæ conſumptis carnibus adhæſit os meum.

Pſ. 101. *v.* 4. OSſa mea vt cremium aruerunt. Quod tunc fit cùm omnem delectationem boni prorſus amiſiſſe videtur anima, ſolámque ſibi aridæ intentionis fortitudinem reſeruaſſe. Et vide ne forte tale aliquid etiam Beatus Iob pateretur cùm diceret, *Pelli meæ conſumptis carnibus adhæſit os meum:* Vt videlicet corruptâ affectione, vix ſolam ſibi intentionem ſpiritualis cogitatio vendicaret. *Ser.* 6. *de diuerſis, n.* 3. *Tom.* 2.

IOB Cap. XIX. *v.* 26.

Et in carne mea videbo Deum Saluatorem meum.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 27. *v.* 16.

TAnta capiet oculus reſurrectionis, quanta nec auditus, nec animus ipſe nunc capiat. *Rurſum circundabor pelle meâ, & in carne mea videbo Deum Saluatorem meum. Quem viſurus ſum ego ipſe & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt.* Et adiecit, *Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.* Conſiderandum attentius quod ait, *oculi mei.* Nunquid enim mei eſſe oculi nunc videntur? Planè non mei. Nunquid meus tunc oculus erat, quando deprædabatur animam meam. *Serm.* 8. *in Pſalm. Qui habitat, num.* 3. *Tom.* 2.

IOB Cap. XXI. *v.* 14.

Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.

NOtas mihi feciſti vias vitæ. *Pſal.* 15. *v.* 11. Ad te libenter accedimus Domine Ieſu, Diſcipuli ad Magiſtrum, infirmi ad medicum, ſerui ad Dominum. Tu es enim Magiſter & Dominus, cuius ſcola eſt in terris, cathedra in cœlis. Tu es ille eximius medicus, qui ſolo verbo reſtauras vniuerſa. *Vias tuas demonſtra nobis.* *Pſa.* 24. *v.* 4. Beati qui ambulant in via tua, beatiores qui currunt viam mandatorum tuorum. *Exultas enim vt gigas ad currendam viam.* *Pſal* 18. *v.* 6. Exultauerunt gigantes Philoſophi, non ad currendam viam tuam, ſed ad quærendam vanam gloriam, euaueſcentes in cogitationibus ſuis, non in humilitate, aut in virtutibus tuis, ſed ſuis. Ma-

Digitized by Google

ledicti qui dixerunt Domino Ieſu. *Recede à nobis. ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Nos quærimus te de die in diem, & ſcire vias tuas volumus. *Serm. 40. de diuerſis, n. 1. Tom. 2.*

Iob Cap. XXV. *v.* 5.

Stellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius.

Beatus, non in quo inuenerit, ſed *cui non imputabit Dominus*
Pſ. 31. v. 2. *peccatum. Inueni*, ait, *hominem ſecundùm cor meum.* Nunquid vt gloriari poſſit caſtum ſe habere cor? Non; quia *Stellæ non ſunt* mundæ in
Pſ. 50. v. 19. conſpectu eius: ſed *cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies:* Cor contritum proximum cordi mundo. Et hoc eſt eſſe iuxta cor Dei. Siquidem prope eſt his qui tribulato ſunt corde. *Serm. 33. de diuerſis num. 4. Tom. 2.*

Pſ. 129. v. 3. Si iniquitates obſeruauerit Dominus, etiam electorum quis ſuſtinebit? Aſtra non ſunt munda in conſpectu
Iob. 4. v. 18. eius, & *in Angelis ſuis reperit prauitatem. Serm. 73. in Cant. n. 4. Tom. 3.*

Iob Cap. XXIIX. *v.* 18.

Trahitur ſapientia de occultis.

Bona & vera *ſapientia trahitur de occultis.* Quid foris eam quæris, in corporis ſenſu? Sapor in palato, in corde ſapientia eſt. Ne quæras ſapientiam in oculis carnis: quia caro & ſanguis non reuelat eam, ſed ſpiritus. Non in guſtu oris; nec enim inuenitur in terra ſuauiter viuentium. *Serm. 28. in Cant. n. 7. Tom. 3.*

Iob Cap. XXIX. *v.* 15.

Oculus fui cæco.

Ille ſimplex & rectus & timens Deum, vide quomodo ſupra hominem ambulat. *Oculus*, inquit, *fui cæco, & pes claudo, Pater eram pauperum. Serm. in Feſto B. Mariæ Magdal. num. 11. Tom. 2.*

Iob Cap. XXX. *v.* 31.

Verſa eſt cithara mea in luctum, & cantatio mea in plorationem.

Qui timore Dei initiatur ad ſapientiam, is continuò dimidiat dies ſuos, exclamans præ timore. *Vadam ad portas* Eſai 38.
inferi. Cuius vtique inferi metu, v. 10.
cùm cœperit quieſcere à malis, incipit de bonis quærere conſolationem; quia neceſſe eſt in alterutro conſolari. Eſt autem bona conſolatio de ſpe ſalutis æternæ, in quam ſublatis peccatis, quæ ſeparabant inter ipſum & Deum; per Dei gratiam reuiuiſcit & hilareſcit. In quo cùm cœperit proficere, hoc eſt, piè viuere in Chriſto, neceſſe eſt perſecutionem patiatur. Vt recens gaudium verta- 2 Tim.
tur in mœrorem, & dulcedo boni 3. v. 12.
vix ſummis (vt ita dicam) labiis attacta in amaritudinem committetur, Ita vt libeat dicere. *Verſa eſt cithara mea in luctum, & cantatio mea in plorationem.* Plorat ergo amariùs amiſſam dulcedinem, quam priùs fleuerat admiſſam peccatorum amaritudinem

dinem: & hoc tandiu, facit, donec Deo miſerante conſolatio redit. Qua denuo redeunte cognoſcit eam quam paſſus eſt tentationem probationem fuiſſe, non deſolationem: Porrò probationem fuiſſe ad eruditionem, non ad deſtructionem. Sicut ſcriptum eſt: *Viſitas eum diluculo & ſubitò probas illum.* Vnde & cognito ſuo de tentatione profectu, non tantùm non refugit; ſed etiam tentari appetit. *Proba me*, inquiens, *& tenta me.* Crebris itaque huiuſmodi viciſſitudinibus, inter gratiæ viſitationem, & tentationis probationem, in ſchola virtutum proficiens, faciente vtique viſitatione ne deficiat, tentatione ne ſuperbiat: & tandem tali exercitio mundato oculo interiori, ſtatim adeſt lux, cui fideliter inhærere cupiens; ſed corpore preſſus non præualens, ad ſeipſum nolens dolenſque reſilit. Guſtato tamen aliquatenus quàm dulcis eſt Dominus, eius etiam cùm ad ſua redierit, in cordis palato ſaporem retinet; quo fit, vt iam ipſum, non ipſius quæcumque bona deſideret. *Serm. 3. de diuerſis, n. 1. Tom. 2.*

Pſal. 25 v. 2.

IOB. Cap. XXXI. *v.* 23.

Quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deum.

Mat. 11. v. 28.

VEnite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis Laborantes ad refectionem inuitat, ad requiem prouocat oneratos. Non tamen interim onus ſubtrahit aut laborem: magis autem onere alio, alio labore commutat; ſed onere leui, ſuaui iugo, in quibus requies ac refectio, etſi minus appareat tamen inueniatur. Graue onus iniquitas: ſub hac gemebat ſarcina qui dicebat. *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum; & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.* Quod ergo onus Chriſti, quod onus leue? Vt quidem ego ſentio, onus beneficiorum, dulce onus, ſed ei qui ſentit, ei qui experitur. Alioquin ſi non inuenias, ſi non aduertas, graue omnino & periculoſum. Oneriferum animal homo tempore ſuæ mortalitatis. Si adhuc portat peccata ſua, onus eſt graue; ſi iam fortè exoneratus eſt à peccatis, minus quidem graue, ſed ſi ſanum ſapiat, non minus graue onus inueniet hanc ipſam quam diximus exonerationem. Onerat nos cùm exonerat Deus; onerat beneficio, cùm exonerat peccato. Vox onerati. *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Vox onerati: *Semper quaſi tumentes ſuper me fluctus, timui Deum.* Semper, inquit, timui: Sicut ante, ſic poſt acceptam indulgentiam peccatorum. Beatus homo qui ita ſemper eſt pauidus, nec minori angitur ſollicitudine; ne fortè magis obruatur beneficiis, quàm peccatis. *Serm. 15. in Pſalm. Qui habitat, num. 1. Tom. 2.*

Pſ. 37. v. 5.

Pſ. 115. v. 12.

IOB Cap. XXXI. *Verſ.* 27.

Si oſculatus ſum manum meam ore meo.

Explicatur *Serm. 4. in Cant. num. 2. Tom. 3.*

SApientia non eſt in tactu manus, cùm ſanctus dicat; *Si oſculatus ſum manum meam ore meo, quod eſt iniquitas maxima, & negotiatio in Deum.* Quod tunc fieri arbitror, cùm donum Dei quod eſt ſapientia, non Deo, ſed meritis aſcribitur actionum. *Serm. 28. in Cant n. 7. T. 3.*

Q

Iob Cap. XL. v. 18.

Habet fiduciam vt Iordanis influat in os eius.

Explicatur infrà, *Pſalm.* 90. *v.* 5.

Longè acrius impugnantur ſpirituales viri Eccleſiæ, quàm carnales. Agit hoc ſanè ſuperba ſemper & inuidioſa malitia, perfectiores quoſque vehementius pulſans, iuxta illud. *Habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius. Serm.* 7. *in Pſalm. Qui habitat numero* 10. *Tom.* 2.

Iob. Cap. XLI. v. 6.

Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia, &c.

Malorũ vnitas mala. Alia eſt vnitas ſanctorum, alia eſt facinoroſorum. De hac ſcriptum eſt: *Aſtiterunt Reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.* Et iterum: *Abeuntes Phariſæi conſilium inierunt vt caperent Ieſum in ſermone.* Quàm verò pertinax ſit iſta reproborum vnitas, docet ipſe Dominus, qui de corpore diaboli ait; *Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia, & compactum ſquamis ſe prementibus. Vna vni coniungitur, & ne ſpiraculum quidem incedit per eas. Vna alteri adhærebit, & tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur.* Peruerſa & execranda talis vnitas. *Serm.* 5. *in Aſſumpt. B. Virg. n.* 10. *Tom.* 2.

Pſal. 2. *v.* 2. *Mat.* 22 *v.* 15.

Iob Cap. XLI. v. 13.

Faciem eius precedet egeſtas.

Nulli eſt dubium illâ ſententiâ nos feriri; *Quoniam abundabit iniquitas refrigeſcet charitas multorum.* Et vt ſuſpicor ego, aut præſto aut prope eſt de quo ſcriptum eſt. *Faciem eius precedet egeſtas.* Ni fallor antichriſtus eſt iſte, quem fames & ſterilitas totius boni, & præit, & comitatur. Siue igitur nuncia iam præſentis, ſiue iamiámque adfuturi prænuncia, egeſtas in euidenti eſt. *In præfat vitæ S. Malachiæ. Tom.* 4. *Mat.* 24 *v.* 12.

Iob Cap. XLI. v. 14.

Rex eſt ſuper omnes filios ſuperbiæ.

Explicatur ſuprà *Iob* 14. *v.* 15.

Iob. Cap. XLII. v. 5.

Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.

Auditus ducit ad viſum; *quia fides ex auditu.* Qua corda mundantur, vt poſſit videri Deus. Sic enim habes, *Fide mundans corda* Vnde Propheta; *Audi filia & vide.* Et Iob, *Auditu auris audiui te, & nunc oculus meus videt te.* Et ſponſa videt venientem, quem loquentem audierat. Sed & vbi Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos deſcendiſſe memoratur, nonne auditus viſum præueniſſe deſcribitur. Ait enim: *Factus eſt repente de cœlo ſonus.* Et infrà: *Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis. Serm.* 53. *in Cant. num.* 2. *Tomo* 3.

Rom. 10. *v.* 17. *Act.* 15. *v.* 9. *Pſ.* 44 *v.* 11. *Act.* 2. *v.* 3.

Digitized by Google

Iob. Cap. XLII. *v.* 10.

Addidit Dominus omnia quæcumque fuerant Iob, duplicia.

Signũ gratiæ à Deo humiliari.

Prov. 16 *v.* 18.

Iacob. 4 *v.* 6,

TV cùm te humiliari videris, habeto id ſignum in bonum omnino argumentum gratiæ propinquantis. Nam ſicut *ante ruinam exaltatur cor*, ita ante exaltationem humiliatur; Sanè vtrumque legis, Deum ſcilicet & *ſuperbis reſiſtere*, & *humilibus dare gratiam*. Nonne denique ſeruum ſuum Iob, cùm poſt inſignem triumphum, tantam & tam probatam ipſius patientiam largâ remunerandam benedictione cenſeret; priùs in multis & diſtrictis percunctationibus humiliare curauit, & hinc parare viam benedictionis? *Serm.* 34. *in Cant. num.* 1. *Tom.* 3.

Libri Iob Finis.

Digitized by Google

LIBER
PSALMORVM.

PSALM. I. *Verſ.* 1.

NOn beatus vir qui non abiit in via peccatorum. Beatus magis cuius eſt auxilium abs te Domine. *Serm.* 37. *de diuerſis num.* 7. *Tom.* 2.

Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum. Pij ſunt qui in Deum credunt, & ipſum colunt. Eſt enim pietas cultus Dei. Hic autem cultus in tribus conſiſtit, fide, ſpe & charitate, quæ ſunt inuiſibilia. His tribus carent impij qui Deum non colunt, & quorum conſilium eſt viſibilia inuiſibilibus, terrena cœleſtibus præponere. Horum caput & princeps eſt Diabolus, qui primus à pietate receſſit, & impius factus, etiam homines in Paradiſo poſitos, ab eadem pietate, fraude ſuâ deiecit; volens eos habere ſocios ſui erroris, & participes iniquitatis.

Qui non abiit. Abire pertinet ad illos qui ſunt inconſtantes & leuiter poſſunt impelli. Quod quidam volentes euitare, fiunt euidenter obſtinati, nullius conſilio acquieſcentes, propoſitum ſuum immobiliter tenentes. Et ideò adiunctum eſt: & non ſtetit. Scilicet vt nec leuis ſit, nec obſtinatus. Via peccatorum eſt mundus, vel propria voluntas, quæ eſt ſuperbia, ex qua omnia mala, ſicut ex communi ſunt bona. *Et in cathedra peſtilentiæ non ſedit.* Sedet qui docet exemplo ſuo faciens peccare alios, cathedra eſt hæc, & quatuor pedibus ſubſiſtit. Primus pes eſt malitia, ſecundus contemptus Dei, tertius irreuerentia, quartus aſtutia. Eminens pars cathedræ, cui ſedens inhæret, eſt potentia. Deinde opponitur puluinar, vt ſuauiter ſedeat. Puluinar fit de leuibus pennis auium, ſignificans vanam gloriam, fauorem popularem, quibus homines delectati extolluntur. Scabellum pedibus ſupponitur, ne terram tangant. Tales enim nonnulli terrenas actiones non faciunt, ſed ſpirituales ſimulant, vt magis decipiant. Horum doctrina eſt quaſi peſtilentia, multa loca occupans & vaſtans.

Sed in lege Domini voluntas eius. Superiori verſu dictum eſt quid ſit reſpuendum: In hoc autem dicitur quid ſit appetendum. In illo dictum eſt tanquam declina à malo, hoc autem & fac bonum: quod vtique eſt ambulare in lege. Sed quoniam hæc via agitur non greſſu corporis, ſed affectu mentis: ideò dictum eſt. *In lege Domini voluntas eius.* Per hanc viam incedunt tria genera hominum: Seruus, mercenarius filius.

Digitized by Google

Seruus timore, mercenarius cupiditate, ſolus Filius Spiritu dilectionis agitur. Notandum autem quod hæc via legis Domini conſummatur ſex diebus. In ſeptima fit quies ab omnibus, ſperans octauam reſurrectionis.

Et in lege eius meditabitur die ac nocte. In quocumque ſtatu ſit homo poſitus, numquam recedendum eſt à lege Domini: ſed ſemper in die bonorum, non immemor ſit malorum: & in die malorum, memor ſit ſemper bonorum. Poteſt etiam per diem & noctem contemplatiua & actiua vita intelligi, quæ ambæ continentur in lege Domini. *Serm.* 72. *de diuerſis, Tom.* 2.

PSAL. I. *v.* 3.

Et erit tanquam lignum quod plantatum eſt, &c.

HVmilis eſt *lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum.* Vbi ſunt decurſus aquarum? Profecto in vallibus; quia inter medium montium pertranſibunt aquæ. Sic
Iacob. 4 profectò, ſic *Deus ſuperbis reſiſtit, hu-*
v. 6. *milibus dat gratiam.* In vallibus pinguedo eſt, ibi proficiunt plantæ, iuxta
Pſ. 94. illud: *Valles abundabunt frumento.*
v. 14. Audis quia vbique vallis laudatur, vbique humilitas prædicatur. Ibi plantare vbi decurſus aquarum, quia ibi copia gratiæ ſpiritualis. *Serm. de B. Benedicto, n.* 3. *Tom.* 2.

Sunt arbores quæ fructum faciunt, ſed non ſuum. Hypocritæ ſunt, cum Simone Cyrenæo crucem portantes non ſuam, qui religioſâ intentione carentes, angariantur, & quæ non amant, amore gloriæ quam deſiderant, facere compelluntur. Iam in eo quod dicitur, *in tempore ſuo*; arguuntur quidam ante tempus fructificare volentes. Nonne enim & arboribus noſtris citiùs quàm oporteat pullulantibus, timemus omnino floribus intempeſtiuis? Sic ſunt aliqui quorum fructus, quia nimis properè, minùs proſperè oriuntur. Hi ſunt qui in initio conuerſionis ſuæ aliis fructificare continuò velle præſumunt, contra legis decreta arare in primogenito bouis, & ouis primogenita tondere feſtinantes. *Eod. Serm. n.* 5.

PSAL. I. *v.* 5.

Non reſurgent impij in iudicio, neque peccatores in conſilio iuſtorum.

EST quippe iuſtorum conſilium, pluuia voluntaria quam ſegregauit Deus hæreditati ſuæ. Eſt conſilium verè ſecretum, deſcendens nimirum ſicut pluuia in vellus. Eſt fons ſignatus, cui alienus non communicat. Eſt ſol iuſtitiæ, qui timentibus Deum tantùm oritur. *Epiſt.* 107. *n.* 11. *Tom.* 1.

PSAL. II. *v.* 2.

Aſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 2. *v.* 7. & *Iob. cap.* 41. *v.* 6.

PSAL. II. *v.* 6.

Ego conſtitutus ſum ab eo Rex ſuper Sion montem ſanctum eius.

DAbit illi Dominus Deus ſedem *Luc.* 1.
Dauid Patris ſui. Quod de ſtir- *v.* 32.
pe Dauid duxerit originem Dominus Ieſus, nemo dubitat. Quæro autem quomodo dederit ei Deus ſedem Dauid Patris ſui, cùm ipſe in Hieruſalem non regnauerit, quinimo rur-

Digitized by Google

bis cum volentibus conſtituere Regem, non acquieuerit, ſed & ante faciem Pilati proteſtatus ſit : *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* (*Ioan 18 v. 36.*) Sed nouimus quandam aliam Hieruſalem ab ea, quæ nunc eſt, in qua regnauit Dauid, ſignificatam, multò iſtà nobiliorem, multò ditiorem. Hanc igitur puto hic fuiſſe ſignificatam. Tunc ſanè dedit illi Deus ſedem Dauid Patris ſui, quando *conſtitutus eſt Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius.* Sed hic Propheta de quo regno dixerat expreſſius aperuiſſe videtur, in eo quod non in Sion poſuit, ſed ſuper Sion. Nam ideò fortaſſis dictum eſt, *ſuper*; quia in Sion quidem regnauit Dauid; ſuper Sion verò regnum eſt illius, de quo dictum eſt ad Dauid: (*Pſ. 131. v. 11.*) *De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.* (*Eſa. 9. v. 7.*) Et alibi *ſuper ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit.* Vides quia vbique reperis: *Super : Super Sion, ſuper ſedem, ſuper ſolium.* Dabit ergo ei Dominus Deus ſedem Dauid Patris ſui, non typicam, ſed veram, non temporalem, ſed æternam, non terrenam ſed cœleſtem. Quæ idcirco memoratur fuiſſe Dauid; quia hæc in qua temporaliter ſedit, æternæ illius gerebat imaginem. *Homilia 4 ſuper Miſſus eſt, n. 1. Tom. 2.*

Psal. II. *v*, 8.

Poſtula à me, & dabo tibi gentes, hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.

QVomodo dabis ei, ſi ſua eſt? Et quomodo ſuam mones vt poſtulet? Aut quomodo ſua, ſi neceſſe habet vt poſtulet? Mihi proinde poſtulat, qui meam ad hoc induit formam, vt ſuſcipiat cauſam. *Serm. 28. in Cant. n. 3. Tom. 3.*

Chriſtus poſſeſſionem ſibi vendicat, & iure creationis, & merito redemptionis, & dono Patris. Poſſeſſionem & dominium cede huic, tu curam illius habe: Pars tua hæc, vltra ne extendas manum. *De conſider ad Eugen lib. 3. cap. 1. Tom. 4.*

Psal. II. *v.* 12.

Apprehendite diſciplinam ne quando iraſcatur Dominus & pereatis de via iuſta.

EGo quos amo, arguo & caſtigo. (*Apo. 3. v. 19.*) Si ergo te zelus deſeruit; & amor. Nec amore dignus, qui indignus caſtigatione cenſeris. Vides quia tunc magis iraſcitur Deus, dum non iraſcitur? (*Eſa. 26. v. 10.*) *Miſereamur impio*, inquit, *& non diſcet facere iuſtitiam.* Miſericordiam hanc ego nolo. Super omnem iram miſeratio iſta, Satius mihi vias iuſtitiæ. Satius profectò, mihi iuxta Prophetæ conſilium; *Apprehendere diſciplinam ne quando iraſcatur Dominus.* Volo iraſcaris mihi Pater miſericordiarum, ſed illa ira qua corrigis deuium, non qua extrudis de via. Illud tua nobis benigna animaduerſio parit, hoc formidoloſa nutrit diſſimulatio. Non enim cùm neſcio, ſed cùm ſentio te iratum, tunc maximè confido propitium: (*Abac. 3. v. 2.*) *Etenim cùm iratus fueris, miſericordia recordaberis. Deus*, inquit, *tu propitius fuiſti eis, & vlciſcens in omnes adinuentiones eorum* (*Pſ. 98. v. 8.*) Moyſen loquitur & Aaron atque Samuelem, quos modò præmiſerat: Et hoc vocat propitiationem, quòd eorum Deus non pepercit exceſſibus. *Serm. 42. in Cant. n. 4. Tom. 3.*

P S A L. II. *v.* 13.

Cùm exarſerit in breui ira eius.

PRopter filios gratiæ apparebit blanda quædam viſio hominis, ſanè firmamentum fidei, ſpei robur, fiduciæ augmentum. *Serm.* 73. *in Cant. n.* 5. *Tom.* 3.

P S A L. III. *v.* 9.

Domini eſt ſalus.

Explicatur infrà, *Pſalm.* 13. *v.* 1.

P S A L M. IV. *v.* 3.

Filij hominum vſquequo graui corde.

MOnemur leuare corda noſtra, hinc audimus quotidie *Surſum corda.* Hinc quoque negligentes arguimur, & dicitur nobis. *Filij hominum vſquequo graui corde? Vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium?* Exoneratum enim cor & leue, leuatur magis, vt quærat & diligat veritatem. *Serm.* 11. *in Pſal. Qui habitat, n.* 12 *Tom.* 2.

Filij hominum vſquequo graui corde, quia corpore pingui, vt quid diligitis vanitatem, & veritatem negligitis? Pinguedo carnis deliciæ corporis. *Serm.* 19. *de diuerſis. numero* 1. *Tom.* 2.

In hac diſſimilitudinis regione quid negociamur Domine Deus? Aſpicio genus humanum ab ortu ſolis vſque ad occaſum, huius mundi nundinas perambulare: Alios diuitias quærere; alios honoribus inhiare; alios fauoralis auræ ſuauitate raptari. Sed quid de diuitiis? Nonne cum labore acquiruntur, cum timore poſſidentur, cum dolore amittuntur? *Theſauriſas & ignoras cui congregabis ea.* (*Pſal.* 38. *v.* 7.) Vide quantum laborem pro perituris diuitiis aſſumpſiſti. Tranſis maria, & alium tibi orbem aperis nauigando, ſecundùm ſapientiam tribus digiris diſtans à morte; patriam fugis relinquis parentes, diuelleris ab vxore, filios neſcis, & omnium neceſſitudinum oblitus, quæris vt acquiras, acquiris vt perdas, perdis vt doleas. *Filij hominum vſquequo graui corde, &c.* Quæ eſt iſta dementia filij Adam, circuire maria, perambulare terras, rapi extra mundum, in laboribus plurimis, in vigiliis multis, in ieiuniis crebris, in mortibus frequenter? Ecce quales diuitiæ.

Diuitiarum cõtemptus.

Sed quid de honoribus? In ſublimi loco poſitus es, ducem te conſtituerunt. Vide ſi non à Deo iudicandus es, ab hominibus ſpectandus, ab omnibus lacerandus. Similis es, excubas ante limina principis, vt principatum acquiras, & ferrato veſtitus amictu, propior es vulneri quàm honori, morti quàm vitæ, periculo quàm præmio. Nunquid in honore ſine dolore, in prælatione ſine tribulatione, in ſublimitate ſine vanitate eſſe quis poteſt? Ecce quales honores. Quid autem de gloria? Gloria tibi vnde fœtide puluis, limus terræ, vas id contumeliam? Non tibi, non tibi, ſed nomini Domini da gloriam. Illi permitte gloriam ſuam, qui glorioſus eſt in ſanctis ſuis. Illum lauda, quem laudant Angeli in cœlis. Nunquid & ipſa inanis gloria, quæ nihil aliud eſt quàm aurium inflatio vana, quæ haberi vix poteſt ſine inuidia? Reſpice quos antecedis, & cogita quia in omnibus inuidiæ ſemina præbuiſti. Omnes ergo aduerſùm te, toruis luminibus inflammantur, tuâ

Honoris & gloriæ contẽptus.

felicitate torquentur, tuâ vtuntur gloria. Ecce vnde glorioſus, vnde odioſus; vnde ſublimis, inde humilis: inde ſollicitus vnde ſecurus. Eides ergò quàm *vanè conturbatur omnis homo*. Hæc ſunt mercimonia quæ inueniuntur in regione diſſimilitudinis. Prudens ergo negotiator; qui videt in diuitiis laborem, in honoribus pœnam, inuidiam in gloria; facit ſarcinam ſuam mundi contemptum, & fugit. *Serm.* 42. *de diuerſis, n.* 3. *Tom.* 2.

Pſ. 38. *v.* 12.

Hominis regeneratio duplex.

Non iam ignoramus quoniam oportet hominem naſci denuo. Non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex aqua & ſpiritu ſanctọ. Infœlix ego homo & miſerabilis caſus meus, cui non vna ſufficit, cui duplex eſt neceſſaria regeneratio. Nimirum ex corpore & anima conſtitutus, cecidi totus ſimul; ſimul totus omnino reſurgere non poſſum. An verò dignum non eſt, vt ea quæ videtur potior priórque portio reparetur? At ipſam ſanè animam eſſe, nemo ſanæ mentis ignorat. Prior ergo reficiatur, quæ prior corruit; præſertim quòd ab eius culpa alterius pœna prodierit: & ipſius corruptio corporeæ quoque fuerit cauſa corruptionis. Hinc eſt quod animabus primùm Saluator aduenit, tollere vtique peccata mundi, non moleſtias carnis. Quod ſanè manifeſtiùs docuit in ſeipſo, pœnis omnibus corpus exponens; animam autem immunem prorſus cuſtodiēs à peccato.

Cur prior reficiatur anima quàm corpus.

Non ſic hodie filij hominum, non ſic, ſed animæ curam negligunt, curam autem carnis perficiunt in omni deſiderio. Neque enim peccare metuunt, ſed puniri: nec virtuti cordis opera datur, ſed valetudini corporis, imò etiam voluptati. De ſcola Hippocratis & Epicuri didicerant hæc. Neque enim ſuis Chriſtus Diſcipulis horum quippiam tradit: Sed *diſcite*, inquit, *à me quia mitis ſum & humilis corde. Filij hominum vſquequo graui corde, vt quid diligitis vanitatem & quæritis mendacium*? Tempus hoc animabus non corporibus eſt aſſignatum; dies ſalutis vtique non voluptatis. *Omnia tempus habent.* Animabus nunc operam dare neceſſe eſt. At nemo, inquiunt, *carnem ſuam odio habuit.* Verum eſt: ſed zelum habens abſque ſcientia, dum prodeſſe feſtinat, inuenitur obeſſe. Cùm iudicium carnis ex anima pendeat; carni nihil poteſt vtilius, quam ſalus animæ prouideri: Vt videlicet in tempore ſit reſpectus illius, & ſocia paſſionis, felicitatis quoque conſortium mereatur. *Saluatorem expectamus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ.* Requieſce in hac ſpe caro miſera: Qui propter animam venit, pro te quoque venturus eſt; qui reformauit illam, tui quoque non obliuiſcetur in finem. Regeneretur interim anima, & tanquam præſcita & prædeſtinata à Domino, conformis fiat imagini filij eius in manſuetudine cordis, & humilitate. Ipſius enim merito, te quoque noueris aliquando regenerandam, & conformandam corpori eius in gloria & claritate. *De vita & morib. Clericor. cap.* 12. *Tom.* 4.

Anima corpori præferenda.

Mat. 11. *v.* 29.

Eccle. 3. *v.* 1.

Eph. 5. *v.* 30.

Phil. 3. *v.* 21.

Psal. IV. *v.* 5.

Iraſcimini & nolite peccare.

VNde te contriſtatum cognouimus, contriſtatum quidem eſſe laudauimus, ſed ſi non nimis. *Contriſtatus* enim (niſi fallor) quomodo ait Apoſtolus *ſecundùm Deum*, nec

2. *Cor.* 7. *v.* 9.

nec dubium eſt huiuſmodi triſtitiam tuam conuerti quandoque in gaudium. Itaque *iraſcere & noli peccare.* Peccabis autem non minus nimis iraſcendo, quàm omnino non iraſcendo. Siquidem non iraſci vbi iraſcendum ſit, nolle emendare peccatum eſt. Plus verò iraſci quàm iraſcendum ſit, peccatum peccato addere eſt. Quòd ſi malum eſt peccatum non emendare, quomodo malum non erit augmentare? *Ep.* 99. *n.* 1. *T.* 1.

Si peccato iraſceris, non ſolùm minimè peccas, ſed & quod peccaras, exterminas. *Serm.* 42. *in Cant. num.* 3. *Tom.* 3.

Non ira ſancto, ſed ipſe animo dominatur, ſanè victor ſui, irâ ſuperari non poteſt. *Serm. de S. Malachia. n.* 5. *Tom.* 4.

PSAL. IV. *v.* 9.

In pace in idipſum dormiam & requieſcam.

QVanta eſt fœlicitas eorum, quàm immenſa lætitia, qui nimirum triplici gaudio de recordatione tranſactæ virtutis, de exhibitione præſentis quietis, de certa expectatione futuræ conſummationis exultant! Nam de futura illa conſummatione, dicunt ſingulæ animæ, quibus iam datum eſt ad hanc requiem peruenire: *In pace in idipſum dormiam & requieſcam, quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me.* Singulariter, inquam in ſpe, non iam inter ſpem & metum, vbi priùs non ſine ſollicitudine, & anxietate plurima fluctuabam. *Serm.* 2. *in Feſto omnium Sanctorum, n.* 6. *Tom.* 2.

In pace in idipſum dormiam & requieſcam, præſertim cùm ſuppetat cauſa quæ ſequitur: *quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me.* Quod equidem tale eſt. Donec quis premitur à ſpiritu ſeruitutis, parùmque habet de ſpe, de timore plurimum, non eſt ei pax, neque requies, fluctuante nimirum conſcientiâ inter ſpem & timorem, maximéque quòd à ſuperexcellente timore abundantiùs crucietur. Et ideò non eſt illi dicere: *In pace in idipſum dormiam, & requieſcam*, quando necdum ſe ſingulariter in ſpe conſtitutum dicere poteſt. Cæterùm ſi paulatim per incrementum gratiæ cœperit deficere timor, & proficere ſpes, cùm demum ad hoc ventum fuerit, vt totis viribus exurgens charitas, in adiutorium ſpei foras mittat timorem, eiuſmodi anima ſingulariter in ſpe conſtituta videbitur, ac proinde etiam in pace in idipſum dormire iam & requieſcere. *Serm.* 51. *in Cant. n.* 10. *Tom.* 3.

PSAL. V. *v.* 7.

Perdes omnes qui loquuntur mendacium.

VEritas perdit omnes qui loquuntur mendacium. *Serm.* 90. *de diuerſis num.* 4. *Tom.* 2.

PSAL. VI. *v.* 2.

Domine ne in furore tuo arguas me.

Explicatur ſuprà *Gen. cap.* 3. *v.* 5.

PSAL. VI. *v.* 7.

Lauabo per ſingulas noctes lectum meum: lachrymis meis ſtratum meum rigabo.

MEmento & vnicum & quotidianum eſſe baptiſmum, ſimi-

lucr & martyrium. Eſt enim & martyrij genus, quædam effuſio ſanguinis in quotidiana corporis afflictione. Eſt baptiſmus aliquis in compunctione cordis,& lachrimarum aſſiduitate. Sic quippe infirmis, & puſillis corde neceſſe eſt, vt quem ſemel pro Chriſto ponere non ſufficiunt, ſaltem mitiori quodam ſed diuturniori martyrio ſanguinem fundant. Sic & baptiſmi Sacramentum quoniam iterari non licet, his qui ſæpius in multis offendunt, frequenti oportet ablutione ſuppleri. Vnde & Propheta, *Lauabo per ſingulas noctes lectum, &c. Serm. 1. in octaua Paſchæ, n. 7. Tom. 2.*

Pſ. 106. v. 4. *Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo.* Solitudo hæc ſuperborum eſt, quia ſolos ſeſe reputant, ſolos appetunt reputari. Literatus eſt, odit ſocium: Aſtutus in negotiis ſecularibus, neminem vellet ſibi ſimilem inueniri, pecunioſus eſt, ſi diteſcere viderit alterum, cruciatur. Fortis eſt aut formoſus, da ei parem & contabeſcit. Solitarius eſt, ſed erroneus. Errat in ſolitudine ſua, non enim ſolus habitare poterit ſuper terram. Nec mirum quod ſolitudini huic, *inaquoſum* additur. Sicut enim in ſolitudinibus aquæ deeſſe ſolent, & loca deſerta, ſterilia quoque & arida eſſe conſueuerunt, ſic ſuperbiam impœnitentia comitatur. Elatum enim cor ſiccum eſt ab omni rore gratiæ ſpiritualis. Hinc eſt quòd de ſeipſo

Pſ. 142. v. 6. conquerens Propheta ait. *Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.* Siquidem aquæ inopia, non modò aridum, ſed & ſordidum facit, dum non eſt quo laueris: Et humanum cor lachrimas neſciens, non modò durum, ſed & impurum eſſe neceſſe eſt. *Lauabo*, ait, *per ſingulas noctes lectum meum*, vt conſcientiæ maculas diluam; *lachrimis meis ſtratum meum rigabo*, ne in me quoque fiat quod ſcriptum eſt de ſemine, quod *cecidit ſupra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Serm. 1. de diuerſis, n. 2. Tom. 2.* Luc. 8. v. 6.

Vox turturis audita eſt in terra noſtra. Donec homines pro Dei cultu mercedem tantùm in terra, & tantùm terram acceperunt, minimè ſe cognouerunt peregrinos ſuper terram; nec more turturis ingemuerunt veluti patriæ reminiſcentes. Magis autem pro patria exilio abutentes, dederunt ſe comedere pinguia, & bibere mulſum. Ita tam diu non eſt vox turturis audita in terra noſtra. Vbi ergo regni cœlorum promiſſio facta eſt; tunc intellexerunt homines ſe non habere hic ciuitatem manentem, ſed futuram inquirere totâ auiditate cœperunt, & tunc primùm manifeſtè ſonuit in terra vox turturis. Nam dum ſancta quæque iam anima Chriſti præſentiam ſuſpiraret, regni dilationem moleſtè ferret, deſideratam patriam gemitibus & ſuſpiriis à longè ſalutaret: Nonne tibi videtur vice fungi gemebundæ turturis, quæcumque anima in terris ita feciſſet? Ex tunc ergo & deinceps vox turturis audita eſt in terra noſtra. Cant. 2. v. 12. Lachrimarum vſus bonus.

Quidni moueat mihi crebras lachrimas, & gemitus quotidianos Chriſti abſentia? *Domine ante te omne deſiderium meum, & gemitus meus à te non eſt abſconditus. Laboraui in gemitu meo*, tu ſcis: ſed beatus qui dicere potuit: *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrimis meis ſtratum meum rigabo.* Non ſolùm autem mihi, ſed & omnibus qui diligunt aduentum eius, gemitus iſti comperti ſunt. Hoc quippe eſt quod ipſe aiebat. *Nunquid poſſunt filij ſpon-* Pſ. 37. v. 10.

Digitized by Google

Mat. 9. v. 15. *ſi lugere, quandiu cum illis eſt ſponſus? Venient autem dies cùm auferetur ab eis ſponſus, & tunc lugebunt.* Ac ſi diceret; & tunc vox turturis audietur. *Serm. 59. in Cant. n. 4 Tom. 3.*

PSAL. VII. *v.* 10.

Scrutans corda & renes Deus.

Sophō.1. v. 12. SCrutabor Hieruſalem in lucernis. Acuto viſu Deus eſt, nihil inſcrutatum relinquet oculus eius. *Scrutabitur renes & corda*, ipſaque cogitatio hominis confitebitur illi. Quid tutum in Babilone, ſi Hieruſalem manet ſcrutinium? Puto enim hoc loco Prophetam Hieruſalem nomine deſignaſſe illos qui in hoc ſeculo vitam ducunt religioſam; mores ſupernæ illius Hieruſalem, pro viribus imitantes: Et non veluti hi, qui de Babilone ſunt, vitam in perturbatione vitiorum, ſcelerumque confuſione vaſtantes. Denique illorum peccata manifeſta ſunt præcedentia ad iudicium, & non egent ſcrutinio, ſed ſupplicio. Mea autem (qui videor Monachus) peccata certè occulta ſunt, nomine & habitu Monachi adumbrata: Et idcirco neceſſe erit ſubtili ea inueſtigari diſcuſſione, & quaſi admotis lucernis de tenebris in lucem prodi. *Serm. 55. in Cant. n. 2. Tom. 5.*

PSAL. VII. *v.* 15.

Concepit dolorem & peperit iniquitatem.

HÆreſis meretrix ſacrilega impregnata de ſpiritu falſitatis, *Concepit dolorem & peperit iniquitatem. Epiſt. 323. n. 2. Tom. 1.*

PSAL. VIII. *v.* 3.

Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem.

CÆlum non habet infantes, habet Eccleſia, quibus & dicit, *lac vobis potum dedi non eſcam.* Et hi ad laudem quaſi complendam à Propheta inuitantur dicente: *Laudate pueri Dominum.* Tu putas Deum noſtrum totam habiturum ſuæ gloriæ laudem, donec veniant qui in conſpectu Angelorum pſallant ſibi? *Lætati ſumus pro diebus quibus nos humiliaſti, annis quibus vidimus mala.* Hoc genus lætitiæ cœli neſcierunt, niſi per Eccleſiæ filios: hoc nemo vnquam lætatur, qui nunquam non lætatur. Opportunè poſt triſtitiam gaudium ſubit, poſt laborem quies, poſt naufragium portus. Placet cunctis ſecuritas, ſed ei magis qui timuit. Iucunda omnibus lux, ſed euadenti de poteſtate tenebrarum iucundior. Tranſiſſe de morte ad vitam, vitæ gratiam duplicat. Pars mea hæc in cœleſti conuiuio, & ſeorſum ab ipſis ſpiritibus beatis. Audeo dicere expertem meæ beatitudinis ipſam beatam vitam, niſi ſe dignetur fateri, quod per charitatem eâ in me fruitur, & per me. Aliquid ſanè videtur etiam perfectioni illi acceſſiſſe ex me, neque hoc parum. Denique *gaudent Angeli ad pœnitentiam peccatoris.* Quod ſi deliciæ Angelorum lachrimæ meæ, quid deliciæ? Omne opus ipſorum laudare Deum, ſed deeſt laudi, ſi deſint qui dicant *Tranſiuimus per ignem & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium. Serm. 68. in*

1 Cor.3. v. 2. Pſ. 112. v. 1. Luc. 15. v. 7. Pſ. 65. v. 12.

Digitized by Google

Cant. num 5. Tom. 3.

PSALM. IIX. *v. 6.*

Minuiſti eum paulominus ab Angelis.

IPſo die Natiuitatis filius Dei minoratus eſt ab Angelis, & habitu inuentus vt homo: Die verò Circumciſionis mirabilius aliquid audio. Iam minoratus eſt multò minùs ab Angelis, qui non ſolùm formam hominis, ſed formam habet peccatoris, & infigitur velut quodam cauterio latronis. Quid eſt enim Circumciſio, niſi ſuperfluitatis & peccati indicium? In te Domine Ieſu quid eſt ſuperfluum quod circumcidatur? Sed quid mirum ſi caput pro membris accepit curationem, quam tamen in ſeipſo non habuit neceſſariam? Nonne & in membris noſtris ſæpe pro vnius infirmitate alteri adhibetur curatio? Dolet caput & in brachio fit coctura; dolent renes & fit in tibia. Ita hodie pro totius corporis putredine cauterium quoddam infixum eſt in capite. *Ser. 3. in Circumſ. Domini, n. 3. Tom. 2.*

Propheta ad Patrem de filio loquens, ait: *Minuiſti eum paulominus ab Angelis.* Sic planè ſic decet vt vincat & humilitate, qui ſublimitate vincebat, ſitque tantò minor Angelis, quantò inferiori ſeſe miniſterio mancipauit; qui tantò excellentior eſt, quantò differentiùs præ eis nomen hæreditauit. Sed quæras forſitan in quo minoratus videatur ab Angelis, cùm miniſtrare venit; quandoquidem in miniſterium mittantur & illi? In eo vtique quòd non modò miniſtrauit, ſed & miniſtratus eſt, erátque vnus & idem qui miniſtrabat, & qui miniſtrabatur. Meritò proinde ſponſa: *Ecce venit iſte ſaliens in montibus, tranſiliens colles.* *Cant. 2. v. 8.* Miniſtrans enim ſaliit inter Angelos, ſed & ipſos tranſiliit miniſtratus. Miniſtrant enim Angeli, ſed de alieno, offerentes Deo bona opera non ſua, ſed noſtra, ac nobis eius gratiam referentes. Vnde & ſcriptura dicens: *Quoniam aſcendit fumus aromatum in conſpectu Domini de manu Angeli,* *Apo. 8. v. 4.* ſolicitè præmiſit, *data ei fuiſſe incenſa multa.* Noſtros enim ſudores non ſuos, noſtras non ſuas lachrimas offerunt Deo: Nobis quoque eius munera referunt, & non ſua. Non ſic miniſter ille ſublimior cunctis, ſed humilior vniuerſis, qui ſemetipſum obtulit ſacrificium laudis, qui Patri offerens animam ſuam, nobis miniſtrat vſque hodie carnem ſuam. *Serm. 1. in Feſto S. Michaël. n. 2. Tom. 2.*

Minuiſti eum paulominus ab Angelis. Hoc ſanè ad commendationem naturæ humanæ dictum poteſt intelligi, quòd homo ad imaginem & ſimilitudinem Dei conditus ac præditus ratione, inſtar vtique Angeli, modicum tamen diſtet ab Angelo propter corpus de terra. *Serm. 53. in Cant. n. 7. Tom. 3.*

Chriſtus tantò Angelis melior effectus, quantò differentiùs præ illis nomen hæreditauit. Quid enim ſi legimus *minoratum ab Angelis?* Neque enim non melior, quia minor; nec contraria ſunt locuti Apoſtolus & Propheta, quippe habentes eundem ſpiritum. Nam ſi dignationis fuit quod minoratus eſt, non neceſſitatis; nihil planè in hoc bonitati præſcribitur, ſed aſcribitur. Denique minoratum Propheta perhibuit non minorem, attollens gratiam, & propellens iniuriam. Nam & minoritatem natura recuſat, & minorationem excuſat cauſa. Nempe minoratus eſt, quia ipſe voluit mino-

ratus eſt ſuâ voluntate, & noſtrâ neceſſitate. Sic minorari, miſereri fuit; acceſſit pietati, quicquid Maieſtati viſum eſt deperiiſſe. Quanquam nec Apoſtolus tacuit hoc magnum magnæ pietatis arcanum; ſed ait. *Eum qui modico quàm Angeli minoratus eſt, videmus Ieſum propter Paſſionem mortis, gloriâ & honore coronatum. Serm.* 73. *in Cant. numero* 8. *Tom.* 3.

Heb. 2. v. 9.

Psal. IIX. *v.* 6.

Gloriâ & honore coronaſti eum.

Cant. 3. v. 11.

VIdete Regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum Mater ſua: in corona paupertatis, in corona miſeriæ. Siquidem coronatus eſt & à Nouercâ ſuâ coronâ ſpineâ, coronâ miſeriæ, coronandus à familia ſua coronâ iuſtitiæ, quando Angeli tollent de regno eius omnia ſcandala, quando veniet ad iudicium cum ſenioribus populi ſui, cùm pugnabit pro eo orbis terræ aduerſus inſenſatos. Coronat eum & Pater coronâ gloriæ ſuæ, ſicut Pſalmus ait, *Gloriâ & honore coronaſti eum. Serm.* 2. *in Epiph. n.* 3. *Tom.* 2.

Psal. IX. *v.* 17.

Cognoſcetur Dominus iudicia faciens.

QVi nunc ignoratur miſericordiam quærens. *De gradibus humilitatis capite* 6. *Tom.* 4.

Psal. IX. *v.* 19.

Patientia pauperum non peribit in finem.

SObriè & iuſtè & piè viuamus. Hæc enim tria ſunt conuerſationi noſtræ maximè neceſſaria: Quoniam primum debemus nobis, ſecundum proximo, tertium Deo. Nam qui fornicatur in corpus ſuum peccat, magno illud priuans honore, & pauendo addicens pudendóque dedecori, tollens membrum Chriſti & faciens membrum meretricis. Ego autem non ab ea tantùm, quæ tam abominabilis eſt, ſed ab omni voluptate carnis continendum dico. Ante omnia igitur perfectam continentiam quære, quam debes tibi ipſi. Nemo enim tibi propinquior eſt. Dehinc adde miſericordiam quam debes proximo; quia cum eo ſaluandus es. Deinde patientiam quam debes Deo; quia ab eo ſaluandus es. *Omnes enim qui piè volunt viuere in Chriſto perſecutionem patientur.* Vide ergo ne per impatientiam pereas, ſed vniuerſa pro eo ſuſtine, qui prior maiora pro te ſuſtinuit, & apud quem infructuoſa patientia non erit. Sicut in Propheta. *Patientia pauperum non peribit in finem. Serm.* 2. *in die Paſchæ, n.* 10. *Tom.* 2.

Tit. 2. v. 12.

2. Tim. 3. v. 12.

Psal. IX. *v.* 21.

Sciant gentes quoniam homines ſunt.

Explicatur ſuprà *Iob cap.* 1. *v.* 21.

PVlchrè locutus eſt beatus ille centurio. *Ego*, inquit, *Homo ſum ſub poteſtate, habens ſub me milites.* Non iactabat poteſtatem, quam nec ſolam protulit, nec priorem. Dicturus quippe habens ſub me milites, præmiſit; *Homo ſum ſub poteſtate.* Iam quicquid ſubinferas, ſuſpectam

Luc. 7. v. 8.

non habemus iactantiam. Præmiſſa ſiquidem eſt humilitas, ne altitudo præcipitet. Nec enim locum inuenit arrogantia, vbi tam clarum humilitatis inſigne præceſſerit. Confitetis ſubiectionem; iam & te ſub te habere milites profitere ſecurus. Reuerâ quia non confuſus eſt de ſubiectione, iure ex prælatione meruit honorari. Non erubuit ſuper ſe poteſtatem; & ideò dignus qui haberet & ſub ſe milites. Iuxta quod intus ordinatus habuit affectiones, foris quoque verba decenter compoſuit. Dedit priùs honorem præpoſitis, vt iam à ſubditis iuſtè reciperet; ſciens ſe à ſuperioribus accipere, quod impenderet inferioribus: & quia meliùs propriæ ſubiectionis diſceret experimento, ſua ipſe moderari imperia. *De morib. & Officio Epiſcopor. cap.* 8. *Tom* 4.

Psal. IX. *v.* 22.

Vt quid Domine receſſiſti longè?

CHriſtus æqualiter atque indifferenter præſto vbique eſt diuinæ vtique præſentiâ maieſtatis & magnitudine virtutis ſuæ. Gratiæ tamen exhibitione ſeu inhibitione quibuſdam longè, quibuſdam propè eſſe dicitur Angelorum duntaxat & hominum. Cæterùm à ſanctis piâ diſpenſatione ad tempus, & non ex toto, ſed iuxta aliquid aliquando longè ſe facit. Peccatoribus autem ſemper valdéque longè eſt, atque in ira hoc, & non in miſericordia. Quamobrem orat ad Deum ſanctus, & ait: *Ne declines in ira à ſeruo tuo.* Sciens quia & in miſericordia potuerit declinare. Prope eſt ergo Dominus ſanctis & electis ſuis, etiam cùm longè eſſe videtur & non æqualiter omnibus; ſed aliis plus, aliis minus, pro meritorum diuerſitate. Nam etſi *prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate*, & *iuxta eſt his, qui tribulato ſunt corde*; non tamen omnibus forſan ita, vt dicere poſſint, quia *ipſe ſtat poſt parietem noſtrum.* Sponſæ verò quàm prope eſt, qui vno tantùm pariete diuiditur: propterea cupit diſſolui, & rupto medio pariete cum illo eſſe, quem poſt parietem eſſe confidit. *Serm.* 56. *in Cant. n.* 4. *Tom.* 3.

(Pſal. 26. v. 9. — Pſ. 144. v. 18. — Pſal. 33. v. 19. — Cant. 2. v. 9.)

Psal. IX. *v.* 23.

Dum ſuperbit impius, incenditur pauper.

ET vnde alter torquetur in corpore, inde alter grauius in anima perit. *Epiſt.* 198. *num* 2. *Tom.* 1.

Psal. IX. *v* 24.

Laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ.

NIl ſimile habet quod loquimur illorum blanditiis qui *dicunt bonum malum, & malum bonum.* Atque ita quemcumque beatificant, in errorem inducunt. Blanda, ſed periculoſa laus, cùm *laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, & iniquus benedicitur.* Noſter qualiſcumque fauor de charitate procedit, & veritatis limitem non excedit. Secutus gloriatur, qui *in Domino gloriatur.* Hoc eſt in in veritate. Non nos malum bonum, ſed malum diximus quod malum erat. *Epiſt.* 78. *n.* 7. *Tom.* 1.

(1. Cor. 1. v. 31.)

PSAL. IX. v. 28.

Sub lingua eius labor & dolor.

Explicatur *Serm.* 97. *de diuerſis, n.* 1. *Tom.* 2.

PSAL. IX. v. 30.

Inſidiatur quaſi leo in ſpelunca ſua.

Pro. 28. *v.* 14. BEatus homo qui ſemper eſt pauidus. Time ergo cùm arriſerit gratia, time cùm abierit, time cùm denuo reuertetur; & hoc eſt ſemper pauidum eſſe. Succedant viciſſim ſibi in animo tres iſti timores, ſecundùm quòd gratia vel adeſſe dignatur, vel offenſa recedere, ſeu iterum placata redire ſentietur. Cùm adeſt, time ne non dignè opereris ex ea. Nam hoc monet Apoſtolus, *videte*, inquiens, 2.*Cor.*6. *v.* 1. *ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Et ad diſcipulum, *noli*, inquit, *negligere* 1. *Tim.* 4.*v.*14. *gratiam quæ in te eſt.* Sciebat redundare in contemptum donantis, donum negligere, nec expendere ad quod donatum eſt, idque eſſe ſuperbiam iudicabat. Et propterea ſtudioſiſſimè hoc malum & ipſe cauebat, docebâtque cauendum.

Sed rurſum latet fouea, de qua ſuperbiæ ſpiritus tantò periculoſiùs quantò occultiùs *inſidiatur quaſi leo in ſpelunca ſua.* Nam ſi impedire non præualet actionem, tentat intentionem, ſuggerens & ſuadens quatenus effectum gratiæ arroges tibi. Quod quidem ſuperbiæ genus longè illo priore intolerabilius eſſe non ambigis. Si ergo timendum manente gratiâ: Quid ſi receſſerit? Num multò magis tunc timendum? Planè multò magis; quia vbi deficit tibi gratia, deficis tu. Audi etenim *Ioan.*15. *v.* 5. quid dator gratiæ dicat, *ſine me*, ait, *nihil poteſtis facere.* Time ergo ſubtractâ gratiâ tanquam mox caſurus. Nec dubites in cauſa eſſe ſuperbiam, etiam ſi non appareat, quod enim tu neſcis ſcit Deus. Ergo argumentum ſuperbiæ, priuatio eſt gratiæ. Quanquam tamen interdum ſubtrahitur gratia ſiue retrahitur, non pro ſuperbia quæ iam eſt, ſed quæ futura eſt, niſi ſubtrahatur, Habes huius rei euidens documentum de Apoſtolo, qui ſtimulos carnis 2. *Cor.* 12. *v.* 7. ſuæ ſuſtinebat inuitus, non quia extolleretur, ſed ne extolleretur.

Iam ſi gratia repropitiata redierit, multò ampliùs tunc timendum, ne fortè contingat recidiuum pati, iuxta illud: *Ecce ſanus factus es, vade & amplius iam noli peccare, ne aliquid* *Ioan.* 5. *v.* 14. *deterius tibi contingat.* Audis recidere quàm incidere eſſe deterius? Proinde inualeſcente periculo, inualeſcat & metus. Beatus es ſi cor tuum triplici iſto timore repleueris, vt timeas quidem pro accepta gratia, ampliùs pro amiſſa, longè plus pro recuperata. *Serm.* 54. *in Cant. n.* 11. *Tom.* 3.

PSAL. IX. v. 31.

Inclinabit ſe & cadet, cùm dominatus fuerit pauperum.

DIaboli qui non modò vmbræ vel tenebræ, ſed & *principes te-* *Eph.* 6. *v.* 12. *nebrarum* perhibentur; non planè cùm aſpirauerit dies in nihil reuertentur. Erunt, ſed inclinatæ & ſubditæ. Deinde *inclinabit ſe & cadet* (haud dubium quin princeps vmbrarum) *cùm dominatus fuerit pauperum.* Ergo non natura delebitur, ſed potentia ſubtrahetur. Non peribit ſubſtantia, ſed tranſibit hora & poteſtas tenebrarum. Tolluntur ne videant gloriam Dei, non adnullantur, vt ſemper vrantur. Quidni in-

clinabuntur vmbræ, cùm deponentur potentes de ſede, ponentúrque ſcabellum pedum? *Serm.* 72. *in Canti-num.* 5. *Tom.* 3.

Pſal. IX. *v.* 34.

Propter hoc irritauit impius Deum, quia dixit in corde ſuo, non requiret.

ET quid eſt in corde ſuo dicere, *non requiret*, niſi non metuere quod requirat? Sed requiret vſque ad nouiſſimum quadrantem, requiret & retribuet abundanter facientibus ſuperbiam. Requiret à redempto ſeruitium; honorem & gloriam ab eo quem plaſmauit. *Serm.* 16. *in Cant. n* 6. *Tom.* 3.

Triplex funiculus qui difficilè rumpitur; clericum miſerum in perniciem trahit: Qui impurè intrat, indignè miniſtrat, ſed & ipſo fructu abutitur tẽporali. Quid ſi in hoc mundo proſperatur in via ſua? Areſcet velociter: parcitur virgæ, quoniam *inuenitur iniquitas eius ad odium*, vtique
Pſal 35. *v* 3. non ad iram. *Virga*, inquit, *tua &*
Pſ. 22. *v.* 4. *baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.* Habet enim virgam, ſed habet etiam baculum. Et hæc conſolatio eſt, quòd is qui virgâ cæditur, baculo ſuſtentetur. Aut certè portat Paſtor virgam & baculum, illam ouibus, illum lupo, omnia autem propter electos. Siquidem & virga eos conſolatur à ſtimulis conſcientiæ: dum hoc
Eſa. 43. *v.* 25. modo ſentiunt ſibi peccata dimitti, dicente Domino: *Ego ſum ipſe qui deleo iniquitates tuas.* Et baculus iuuat ad tolerantiam virgæ, dum illius comparatione fit leuior. Quem enim diligit, arguit, & *flagellat omnem*
Heb. 12. *v.* 6 *filium quem recipit.* Liquet proinde eos, qui in labore hominum non ſunt, & cum filijs non flagellantur; nec diligi à Deo, nec recipi. An tu fortè quos in mundo florere conſpicis, ab auctore mundi diligi putas? Audi ſcripturam. *Omnis qui voluerit amicus eſſe huius mundi, inimicus* *Iacob.* 4. *v* 4.
Dei conſtituitur. Et alio loco. *Chariſſimi nolite diligere mundum, neque ea* 1. *Ioan.* 2. *v.* 15.
quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo. Sed vis noſſe quis ſit qui diligat mundum? Neque enim creaturas Dei iuberis odiſſe; ſed quæ à Deo non ſunt, ea diligere prohiberis. Quæ verò Ibidẽ.
ſint hæc. *Omnia*, ait Ioannes, *quæ in mundo ſunt, concupiſcentia carnis eſt; & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſeculi, quæ non ſunt*, inquit, *ex Patre, ſed ex mundo.* Viderit hic quiſque cuius ſit Spiritus, quid diligat, quid cupiat, quid ſectetur. Ecce enim ſpeculum veritatis; tantùm ne quis conſiderato vultu conſcientiæ ſuę prætereat, & qualis fuerit, obliuiſcatur.

Ambitio, curioſitas & voluptas, non ex Patre ſunt, ſed ex mundo. Aut certè quia multi codices habent, non ambitionem ſeculi, ſed ſuperbiam vitæ: *concupiſcentiam carnis* vniuerſam accipe corporalium ſenſuum delectationem, qua quidem ne ipſa curioſitas caret. Ac deinceps *concupiſcentiam oculorum*, quæcumque ad humanum diem (quem Propheta minimè concupiuit) & ſecularem gloriam, & extrinſecam pertinent vanitatem. Porrò *in ſuperbia vitæ*, elationem cordis intellige. Hæc enim tria qui diligit, mundum diligit, & Dei conſtitutus eſt inimicus.

Suſcipiat autem qui eiuſmodi eſt, reconciliationis officium. Num mediator is, qui etiam proditoris ſcelere inimicitias cumulauit? Vt meritò iam, non vt hoſtis, ſed vt traditor iudicetur; vt Iudas vtique non vt Saulus.

Digitized by Google

Saulus. Nam impudentia & frontoſitas cùm obduruerit vt non paueat, non horreat, non contremiſcat; ea iam demum deſperatio eſt. Quid enim? Hotum ſibi conſcius homo, tanquam qui iuſtitiam fecerit, diuino ſeſe vultui ſiſtere non veretur, tanquam domeſticus intrat & exit, magiſtrum ſalutat, genua flectit, oſculatur ore ſacrilego, doloſè agit, *Pſal 35. v. 3.* ſed in conſpectu Dei; *vt inueniatur iniquitas eius ad odium*. Odibilis planè Deo frontoſa temeritas, & impudentia execranda. *Propter quid enim irritauit impius Deum, exacerbauit Dominum peccator, vt ſecundùm multitudinem iræ ſuæ non quæret?* Num ptopter fornicationes, inceſtus, aut ſacrilegia? Nihil horum Propheta memorat; ſed quod in corde ſuo dixerit, *non requiret*. Sermo cordis affectio eſt. Corde enim dicere *non requiret*, eſt non expaueſcere exquiſiturum. *De vita & morib. Clericor. cap. 8. Tom. 4.*

PSAL. IX. *v.* 35.

Tu laborem & dolorem conſideras.

Explicatur ſuprà *Iob. cap.* 1. *v.* 21.

PSAL. IX. *v.* 35.

Tibi derelictus eſt pauper, orphano tu eris adiutor.

QVàm bene commutaſtis quicquid habere potuiſtis in ſeculo quando nunc relinquendo ea, proprij eſſe meruiſtis auctoris ſeculi, & eum habere propriam poſſeſſionem, qui ſine dubio portio & hæreditas eſt ſuorum. *Serm.* 1. *in dedicat. Eccleſ. n.* 3. *Tom.* 2.

PSAL. IX. *v.* 38

Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus.

EXquiſiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. *Pſa.* 26. *v.* 8. Quidni requirat? neque enim ſubducto ſibi tam dulci ſponſo, interim aliquid aliud, non dico deſiderare, ſed nec cogirare libebit. Reſtat igitur vt abſentem ſtudioſè requirat, reuocet abeuntem. Ita ergo reuocatur verbum deſiderio animæ. Numquid non deſiderium vox, & valida? Denique *deſiderium pauperum exaudiuit Dominus*. Verbo igitur abeunte, vna interim & continua animæ vox, continuum deſiderium eius. *Serm.* 74. *in Cant. n* 2. *Tom* 3.

Ecce nunc tempus acceptabile, tempus planè & quærendi & inuocandi, *2. Cor. 6. v. 2.* quando pletúmque & antequam inuocetur, adeſſe ſentitur. Audi quod polliceatur. *Antequam me inuocetis, dicam, ecce adſum*. *Eſa.* 58. *v.* 9. Nec latuit benignitas hæc, & facilitas temporis quod nunc eſt, illum qui loquitur, *deſiderium pauperum exaudiuit Dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua*. Quòd ſi per bona opera quæritur Deus; ergo *dum tempus habemus operemur bonum ad omnes*. *Gal.* 6. *v.* 10. Præſertim quia Dominus apertè prænuntiat *venire noctem quando nemo poteſt operari*. *Serm.* 75. *in Cant. num.* 4. *Tom.* 3.

PSAL. IX. *v.* 38.

Præparationem cordis eius audiuit auris tua.

QVis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Lapis iſte eſt, vel nimia triſtitia, vel pigritia, vel duritia; quæ dum cordis

Digitized by Google

aditum obſtruit, fruſtra ad vngengendum mortuum mens, vel manus, vel lingua, cum quibuſlibet aromatibus venit. Sed quoniam ſcriptum eſt, *præparationem cordis eius audiuit auris tua*, vident lapidem reuolutum; introeunt in monumentum: Et quem vngere volebant mortuum, audiunt ſuſcitatum. *Serm.* 58. *de diuerſis n.* 2. *Tom.* 2.

Psal. X. v. 3.

Parauerunt ſagittas ſuas vt ſagittent in obſcuro rectos corde.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 1.

Pleiúmque impatientia contemptui iungitur, ita vt aliquis non ſolùm non curet corrigi obiurgatus, ſed inſuper obiurganti indignetur, more phrenetici manum medici repellentis. Mira peruerſitas. Medicanti iraſcitur, qui non iraſcitur ſagittanti: Eſt enim qui *ſagittat in obſcuro rectos corde*, qui & teipſum nunc ſagittauit ad mortem, & in illum non commoueris. Mihi indignaris, qui ſanum te fieri cupio. *Serm.* 42. *in Cant. n.* 3. *Tom.* 3.

Cant. 2. v. 15. *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.* Vulpes puſilla animalia dixerim, non malitiâ, ſed ſubtilitate. Aſtutum ſiquidem natura hoc genus eſt animantis, promptumque admodum ad nocendum in occulto. Et videtur mihi congruentiſſimè deſignare ſubtiliſſima quædam vitia ſpecie palliata virtutum. Nec enim aliter nocere queunt, niſi quod ſe virtutes virtutum quadam ſimilitudine mentiuntur. Sunt autem cogitationes hominum vt vanæ, aut factæ immiſſiones per Angelos malos, *parantes ſagittas ſuas in pharetra*, hoc eſt in occulto *vt ſagittent in obſcuro recto corde*. Vnde & puſillas eas propter hoc reor dici, quòd cùm cætera vitia quadam quaſi corpulentiâ ſui manifeſta ſe præbeant, hoc genus pro ſui ſubtilitate haud facilè agnoſci, & ideo nec caueri poſſit, niſi duntaxat à perfectis & exercitatis, & qui habeant illuminatos oculos cordis ad diſcretionem boni & mali, maximéque ad diſcretionem ſpirituum, qui cum Apoſtolo poſſint dicere, *quia non ignoramus aſtutias ſatanæ, neque cogitationes eius.* Et vide ne fortè ob hoc à ſponſo iubeantur non quidem exterminari, vel abigi, vel occidi, ſed capi, quod videlicet huiuſmodi ſpirituales doloſáſque beſtiolas omni vigilantiâ & cautela obſeruari oporteat & examinari, & ſic capi, id eſt, comprehendi in aſtutia ſua. Ergo cùm proditur dolus, cùm fraus aperitur, cùm conuincitur falſitas, rectiſſimè tunc dicitur, capta vulpes puſilla quæ demoliebatur vineam. *Serm.* 64. *num.* 6. *T.* 3. 2. Cor. 2. v. 11.

Psal. X. v. 6.

Qui diligit iniquitatem, odit animam ſuam.

Qvomodo amat quis, cuius mortem amat? Quod ſi, vt verum eſt, mors animæ iniquitas eſt, abſolutam proinde liquet eſſe ſententiam quòd *iniquitatem qui diligit, odit animam ſuam.* Oderam ergo eam & odiſſem adhuc, niſi hoc mihi quodcunque amoris eius initium, is qui prior eam dilexerat, contuliſſet. *Ser.* 5. *in Dedic. Eccleſ. n.* 2. *Tom.* 2.

Qui bene diligit animam ſuam, debet etiam diligere iuſtitiam. Aliò-

quin ſi diligit iniquitatem, odit planè, non diligit animam ſuam. *Serm 103. de d uerſis n. 2. Tom. 2.*

Ego autem dico odit & carnem. An non odit; cui & gehennæ cumulos mercatur in dies; & cui ſecundùm duritiam ſuam & cor impœnitens, thezauriſat in die iræ? Cæterùm hoc odium tam carnis, quàm animæ; non in affectu, ſed in effectu potiùs inuenitur. Sic nimirum odit & phreneticus carnem ſuam, cum ſibi ipſi manus inferre laborat, rationis deliberatione ſopitâ. An verò grauior vlla phreneſis iudicatur, quàm impœnitentia cordis, & peccandi obſtinata voluntas? Siquidem manus nefarias inijcit ſibiipſi; nec carnem, ſed mentem lacerat & corrodit.

Si vidiſti hominem ſcalpere manus, & vſque ad ſanguinem confricare, euidentem habes in eo ſimilitudinem animæ peccantis expreſſam. Cedit ſiquidem voluptas dolori, & ſuccedit pruritui cruciatus. Neque id ignorabat, ſed diſſimulabat ille dum ſcalperet. Sic laceramus proprijs manibus animas infœlices; niſi quòd tantò grauiùs, quantò excellentior eſt ſpiritualis creatura; & cui difficiliùs medeatur. Neque id quidem inimicitiarum ſtudio gerimus; ſed ſtupore quodam inſenſibilitatis internæ. Effuſus ſiquidem animus, damna interiora non ſentit; quia nec intus eſt, ſed in ventre forſitan, aut ſub ventre. Quid mirum ſi propriam minimè ſentiat anima læſionem, quæ ſui ipſius oblita, & penitus abſens ſibi in longinquam profecta eſt regionem? Erit autem cùm in ſemetipſam reuerſa cognoſcet, quàm crudeliter miseræ venationis obrentu euiſcerauit ſemetipſam. Neque enim id ſentire poterat, dum vilem muſcarum prædam, deſiderio captans inſatiabili, aranearum inſtar ex viſceribus propriis intexere retia videretur. *De Conuerſ ad Clericos cap 4. Tom. 4.*

PSAL. X. *v.* 8.

Iuſtus Dominus & iuſtitias dilexit.

EXhibent Angeli iuſtitiam Deo, pacem inter ſe, gaudium ſibi. Sic & tu homo noli priùs rapere quod tuum eſt, & iuſtitiam quam Deo, & pacem quam proximo debes, contemnere. Iuſtitia virtus eſt qua redditur vnicuique quod ſuum eſt. Tu non ſolùm iuſtitiam, ſed multas & multiplices iuſtitias debes Creatori; *Iuſtus enim Dominus & iuſtitias dilexit. Serm. 19. de diuerſis, num. 3. Tom. 2.*

PSAL. II. *v.* 3.

In corde & corde locuti ſunt.

IN ſimplicitate cordis oporret te quærere Dominum, non in duplicitate; quia væ illis qui *loquuntur in code & corde*, & terram duabus viis ingrediuntur. *Serm. 40. de diuerſis, n. 6. Tom. 2.* Eccli 2. v. 14.

PSAL. XI. *v.* 4.

Diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa, & linguam magniloqnam.

REuertere *Sunamitis vt intueamur te.* Quater dicit reuertere Cant 6. v. 12. propter quadruplicem ſuperbiam, per quam auerſa à Domino non videbatur. Eſt enim ſuperbia cordis, ſuperbia oris, ſuperbia operis, ſuperbia habitus. Superbia cordis eſt quando homo in oculis ſuis ma-

Digitized by Google

gnus eſt. Contra quam ſapiens orat dicens : *Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi.* (Eccl. 23. v. 5.) Superbia oris vel linguæ, quæ & iactantia dicitur, eſt quando homo non ſolùm magna de ſe ſentit, ſed etiam loquitur. Vnde Pſalmiſta, *Diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa, & linguam magniloquam.* Superbia operis eſt, quando homo exteriori quadam ſuperbiâ, vt magnus appareat, agit. De qua idem pſalmiſta ait; *nō habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam.* (Pſ. 100. v. 7.) Superbia habitus eſt, quando homo vt glorioſus videatur, pretioſis ſe ornat veſtibus; vnde Dominus : *Qui mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt:* (Mat. 11 v. 8.) Vbi ſuperbia abundat. Sunt autem quinque quæ ad remedium tam mortiferæ peſtis à Domino rationali animæ ſunt poſita, locus, corpus, tentatio diaboli, prædicatio Chriſti & eius conuerſatio. Locus quia exilium, corpus quia oneroſum, tentatio quia inquietat, Chriſti prædicatio quia ædificat, & eius conuerſatio quia informat. His quaſi quinque ſenſibus Deus humilitatem operatur in anima. Sicut enim anima vita eſt corporis, ita Deus vita eſt animæ: & ſicut corpus mortuū eſt, quod per quinque ſenſus ab anima non vegetatur; ita anima mortua eſt, quæ per hæc à Domino non humiliatur. *Serm. 47. de diuerſis Tom. 2.*

Psal. XI. *Verſ.* 9.

In circuitu impij ambulant.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 1. *v.* 7.

(Pſ. 106. v. 4.) E*Rrauerunt in ſolitudine in inaquoſo, viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt.* Errauerunt planè in inuio, & non in via. Neque enim via eſt lata via. Rectitudo quippe ad viam, latitudo ad planitiem magis quàm ad viam pertinet. Solitudo in via, lata eſt via, & vbi nulla eſt via, totum eſt via: Sic eſt vita expoſita vitiis, latiſſimos habet hinc inde terminos, quia nullos terminos habens. Nec vita ſanè dicenda eſt, qua nimirum ſoli viuitur morti. Sic nec circuitus via, & tamen impiorum eſt via : ſicut ſcriptum eſt : *In circuitu impij ambulant.* Ipſa eſt ſpatioſa via, cuius latitudinis ſpacium nullis clauditur metis, vbi nec lex eſt, nec præuaricatio. *Serm.* 1. *de diuerſis, n.* 3. *Tom.* 2.

Circuibo, ait ſponſa, *ciuitatem.* Ad quid? *In circuitu impij ambulant.* (Cant. 3. v. 2.) Iudæis iſtud relinquito, quibus proprius eorum Propheta hoc vaticinatus eſt, quia *famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem.* (Pſal. 58. v. 7.) Et ſi introieris in ciuitatem ſecundùm Prophetam alium. *Ecce attenuati fame:* (Hier. 14. v. 18.) quod vtique non eſſet ſi in ea fuiſſet panis vitæ. Surrexit de corde terræ, ſed ſuper terram non remanſit; aſcendit autem vbi erat priùs. Nam qui deſcendit ipſe eſt & qui aſcendit, panis viuus qui de cœlo deſcendit. *Ser.* 75. *in Cant. n.* 12. *Tom.* 3.

In circuitu impij ambulant. Ad imaginem Dei facta anima rationalis cęteris omnibus occupari poteſt, repleri omnino non poteſt. Capacem Dei, quicquid Deo minus eſt, non implebit, inde eſt quod naturali quidem deſiderio ſummum quiuis probatur appetere bonum, nullam niſi adepto eo requiem habiturus. Cæterùm errant miſeri non inuenientes viam, & vt ſcriptum eſt *ambulant impij in circuitu*, dum minora quæque bona quærentes, illud ſemper deſiderant, quod ſibi viciniꝰ necdum videntur adepti. *De vita & morib. Clericor. cap.* 10. *T.* 4.

In circuitu impij ambulant. Naturaliter appetentes vnde finiant appetitum, & inſipienter reſpuentes vnde propinquent fini; fini dico, non conſumptionis, ſed conſummationis. Quamobrem beato fine conſummari, ſed conſumi vacuo labore accelerant, qui rerum magis ſpecie, quàm auctore delectati, priùs vniuerſa percurrere, & de ſingulis cupiunt experiri, quàm ad ipſum curent vniuerſitatis Dominum peruenire. *De diligendo Deo cap.* 7. *T.* 4.

PSAL. XIII. *v.* 1.

Non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.

Luc. 10. *v.* 41. PORRÒ *vnum eſt neceſſarium.* Niſi enim opus tuum in vnitate feceris, Deo qui vnus eſt, acceptum (teſte ipſo) profectò non erit. Scriptum quippe eſt. *Non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.* Hinc eſt quod in illa piſcina, *Ioan.* 5. *v.* 4. *mouebatur aqua & ſanabatur vnus.* Hinc eſt quod decem leproſis mundatis, vnus regreſſus eſt cum magna voce magnificans Deum. Paulus quoque ait, *Omnes quidem currunt,* *Luc.* 17. *v.* 15. *ſed vnus accipit brauium.* His itaque *1. Cor.* 9. *v.* 24. ſcripturarum eloquiis perſpicuè docemur, quàm vnitas probabilis ſit. *Serm.* 5. *in Aſſumpt. B. Virg. num.* 9. *Tom.* 2.

Pſal. 3. *v.* 9. Non liberi arbitrij, ſed *Domini eſt ſalus*, imò ipſe ſalus, ipſe & via eſt ad ſalutem. Se fecit viam qui & ſalus erat & vita, vt non glorietur omnis caro. Si ergo bona viæ ſunt merita, ſicut & patriæ ſalus & vita, & verum eſt quod ait Dauid; *Non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum*; illum videlicet vnum de quo dicitur, nemo bonus niſi ſolus Deus. Dei ſunt procul dubio munera tam noſtra opera, quàm eius præmia; & qui fecit ſe debitorem in illis, fecit nos promeritores ex his. Ad quæ tamen condenda merita dignatur ſibi adhibere creaturarum miniſteria, non quibus egeat, ſed quibus per hoc, vel de quibus proſit. Operatur ergo illorum ſalutem, quorum nomina ſunt in libro vitæ, aliquando per creaturam ſine ipſa; aliquando per creaturam contra ipſam; aliquando per creaturam cum ipſa. Multa profectò fiunt hominibus ſalubria per inſenſibilem; & item per irrationalem creaturam. Quæ idcirco dixi fieri ſine ipſa, quod non queat intellectu carens eſſe vel conſcia.

Multa quoque multorum ſaluti vtilia facit Deus per malos, ſiue homines, ſiue Angelos: ſed quoniam inuitos, ideò contra ipſos. Nam dum nocere cupientes iuuant, quantùm aliis valeat vtilis actio, tantùm ipſis peruerſa notat intentio. Porrò per quos & cum quibus operatur Deus, boni ſunt vel Angeli vel homines, qui quod vult Deus & agunt pariter & volunt. Qui enim bono quod opere compleant, voluntate conſentiunt, opus omnino quod per eos Deus explicat, ipſis communicat. Vnde Paulus cùm bona plurima, quæ Deus per ipſum fecerat enarraſſet, *non autem ego*, ait, *ſed gratia Dei mecum.* Potuit dicere per *1. Cor.* 15 *v.* 10. me; ſed quia minus erat, maluit dicere *mecum*; præſumens ſe non ſolùm operis eſſe miniſtrum per effectum, ſed & operantis quodammodo ſocium per conſenſum.

Vtitur ergo Deus in ſalutem ſuorum irrationabili, & item inſenſibili creaturâ, tanquam iumento vel

inſtrumento, quę iam expleto opere, nuſquam erunt. Vtitur creaturâ rationali, ſed maleuolâ quaſi diſciplinæ virga, quàm correcto filio in ignem proiiciet, tanquam ſarmentum inutile: vtitur & Angelis & hominibus bonæ voluntatis, tanquam commilitonibus, & coadiutoribus ſuis, quos peractâ victoriâ ampliſſimè munerabit.

1 Cor. 3 v. 9. Denique & Paulus de ſe, ſuiſque ſimilibus audacter pronuntiat: *Coadiutores D ſumus.* Ibi itaque Deus homini benignè merita conſtituit, vbi per ipſum & cum ipſo, boni quippiam operari dignanter inſtituit. Hinc coadiutores Dei, & cooperatores Spiritus ſancti, promeritores regni nos eſſe præſumimus; quòd per conſenſum vtique voluntarium diuinę voluntati coniungimur. *De gratia & lib. arb. cap.* 13. *Tom.* 4.

PSAL. XIII. *v.* 3.

Contritio & infœlicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt, non eſt timor Dei ante oculos eorum.

VIæ filiorum Adam in neceſſitate & cupiditate verſantur. Ab vtraque ſi quidem ducimur, & ab vtraque trahimur; niſi quod videmur magis vrgeri neceſſitate, trahi cupiditate. Et neceſſitas quidem ſpecialiter corpori tribuenda videtur. Nec ſimplex illa eſt, ſed anfractus habens plurimos. In his neceſſe habet clamare ad Dominum: *De*
Pſ. 24. v. 17. *neceſſitatibus meis erue me.* Nec modò ab hac via neceſſitatis, ſed ab ea quoque quæ cupiditatis eſt optabit educi, quiſquis monitum ſapientis
Eccl 18. v. 30. exceperit. *poſt concupiſcentias tuas non eas.* Siquidem è duobus malis longè melius eſt in neceſſitate gradi, quàm in cupiditate. Res cordis eſt iſta cupiditas, propterea tantò maior, quantò anima plus eſt quàm corpus. Hæ ſunt viæ quæ videntur hominibus bonæ; ſed finem non habent niſi cùm demergunt in profundum inferni. De his dictum eſt *Contritio & infœlicitas in vijs eorum*: Vt ſit contritio in neceſſitate, infœlicitas in cupiditate. Neceſſitas enim ex infirmitate carnis, cupiditas ex cordis inedia, & obliuione procedit. *Serm.* 11. *in Pſ. Qui habitat. n.* 3. *T.* 2.

Contritio & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt, non eſt timor Dei ante oculos eorum. Nam qui timorem Dei ſemper habet præ oculis, vitæ eius viæ pulchræ, & omnes ſemitæ eius pacificæ. *Ser.* 26. *de diuerſis, n.* 4. *Tom.* 2.

Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt. Habet anima corruptionem ſuam, habet & corpus ſuam. Corruptio animæ tripertita eſt; quadripertita eſt corporis. Corpus ſi quidē conſtat ex quatuor elementis. Anima verò in triplici vi ſubſiſtit. Eſt enim rationalis, concupiſcibilis, iraſcibilis. Rationale cuius ſanitas eſt cognitio veritatis, corrumpitur ſuperbiâ. Corrupta autem fallitur duobus modis, in cognitione ſui, & in cognitione Dei. Concupiſcentiam corrumpit vana gloria; iram inuidia. Corruptio corporis fit quatuor modis, ſecundum quatuor elementa ex quibus conſtat. Sunt autem quatuor partes corporis, in quibus ſingulis maximè vigēt ſingula elemēta. Nam in oculis eſt ignis; in lingua quæ vocem format aër; in manibus quarum propriè tactus eſt, terra; in membris genitalibus aqua. Oculos corrumpit curioſitas, linguam loquacitas, manus crudelitas, genitalia voluptas. Sic fiunt homines corrupti & abomina-

Digitized by Google

biles ; corrupti in anima, abominabiles in corpore : corrupti coram Deo, abominabiles coram hominibus. *Non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.* Quatuor genera ſunt hominum, quorum omnium nullum eſt quod faciat bonum niſi vnum. Quidam enim ſunt qui Deum nec intelligunt, nec requirunt, & hi mortui ſunt. Alij intelligunt quidem, ſed non requirunt, & hi impij ſunt. Alij, non autem intelligunt, & hi fatui ſunt. Alij verò & intelligunt & requirunt, & hi ſancti ſunt. De quibus ſolis dici poteſt, quia ipſi ſunt qui faciunt bonum. *Serm. 74. de diuerſis, Tom. 2.*

Detractionis nocumenta.

Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt. Omnis qui detrahit, primùm quidem ſeipſum prodit vacuum charitate: Deinde nil aliud detrahendo intendit, niſi vt is cui detrahit, veniat in odium vel contemptum ipſis apud quos detrahit. Ferit ergo charitatem in omnibus qui ſe audiunt, lingua maledica: ſed & in abſentibus vniuerſis ad quos volans verbum fortè per eos qui præſentes ſunt peruenire contigerit. Dicit de talibus Propheta *Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt, veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem.* Vtique tam veloces, quàm velociter currit ſermo. Vnus eſt qui loquitur, & vnum tantùm verbum profert: Et tamen illud vnum verbum vno in momento multitudinis audientium dum aures inficit, animas interficit. Cor ſiquidem felle liuoris amarum, per linguæ inſtrumentum ſpargere niſi amara non poteſt, *Serm. 24. in Cant. num. 4. Tom. 3.*

PSALM. XIV. v. 1.

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, &c.

Explicatur ſuprà, *Leuit. cap. 21. v. 11.*

HIc requieſcet in monte Domini qui ingreditur ſine macula; qui verò fuerit ſine ruga, exaltabitur ſupra montem. Sed ſi vis ſcire quando erunt ſine ruga animæ ſanctæ, quando extendentur cœli ſicut pellis, quæ dilatatur penitus, vt nec minima quidem ruga inueniatur in ea; tunc ſine dubio, quando iam ſequentur agnum quocumque ierit. Verè enim extendi & dilatari neceſſe eſt animas, quibus vbique ſequendus eſt agnus Quo enim vadit? Attingit profectò à fine vſque ad finem. *Serm. 3. in Feſto omnium Sanctorum, numero 2. Tom. 2.*

PSAL. XIV. v. 3.

Qui non fecit proximo ſuo malum, requieſcet in monte ſancto Dei.

TIbi malum non facias, alteri non noceas, nec conſentias nocenti. Expertus es quàm fragilis ſit voluptatum immerſio: animaduertiſti, quia tranſiit voluptas & peccatum remanſit. Reprime pedem ab infandis itineribus immundiſſimæ libidinis: colla ſubſterne mandatis altiſſimi, ne ſit iniquitas in manibus tuis. Nihil autem prodeſt intra rectitudinis lineam tui curſus opera cohibere, ſi aliis nocere deſideras. *Qui non facit proximo ſuo malum, requieſ-*

Digitized by Google

cet in monte ſancto Dei. Non autem te innocentem præſumas, niſi impios & contra virtutem gradientes quantâ poteris auctoritate redarguas, & opponas te murum pro domo Iſraël, caſtigans te, non nocens alteri, nec nocenti conſentiens. Cùm enim cauſa Dei ventilatur in medium, & falſitas præponitur veritati, qui cum perſona quam gerit non reſiſtit, de ſuo damnabitur ſilentio. *Serm.* 40. *de diuerſis num.* 8. *Tom.* 2.

Psal. XV. *v.* 2.

Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

QVam igitur commutationem ei dabit homo pro gratia ſua, qui nullius eget, & cuius ſunt vniuerſa? Gratia gratis datur, etiam cùm emitur, quia quod datur pro ea, nobis melius retinetur. *Serm* 2. *in die Paſchatis n.* 6. *T.* 2.

Spiritus quadruplex. Quatuor Spirituum genera nota ſunt vobis, pecoris, noſter, angelicus, & qui condidit iſtos. Non eſt ex omnibus cui ſiue propter ſe, ſiue propter alium, ſiue propter vtrumque neceſſarium corpus non ſit, corporiſue ſimilitudo, excepto duntaxat illo, cui omnis tam corporalis, quàm ſpiritualis creatura meritò confitetur & dicit *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.* Et primum quidem ita corpore egere conſtat, vt nec ſubſiſtere abſque illo vtrumque poſſit. Simul quippe & viuificare deſinit & viuere ille ſpiritus, quando moritur pecus Verùm nos viuimus quidem poſt co pus: ſed ad ea quibus beatè viuitur, nullus nobis acceſſus patet niſi per corpus. Senſerat hoc qui dicebat: *Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur.* Rom. 1. v. 20. Ipſa ſiquidem quæ facta ſunt, id eſt corporalia & viſibilia iſta, non niſi per corporis inſtrumentum ſenſa in noſtram notitiam veniunt. Habet ergo neceſſarium corpus ſpiritualis creatura quæ nos ſumus; ſine quo nimirum nequaquam illam ſcientiam aſſequitur.

Hic ſi mihi obiicitur de paruulis regeneratis, quòd abſque ſcientia rerum corporalium exeuntes de corpore, ad beatam vitam nihilominus tranſire credantur. R. hoc illis conferre gratiam non naturam Iam quod & ſupercœleſtes Spiritus opus corporibus habeant; quia de loco ad locum tranſire corporum eſt, quod frequenter Angelos facere diuina probat authoritas. Hinc eſt quod & viſi ſunt patribus, & ad eos intrauerunt & manducauerunt. Ita inferior ſuperiórque ſpiritus propriis corporibus egent, ſed tamen quibus iuuent, non etiam iuuentur. Quomodo Angeli habent corpora. Porrò ſupercœleſtis ſpiritus, abſque adiutorio corporis ſolâ profectò ſuæ viuacitate naturæ, ſufficit apprehendere ſumma, & intima penetrare. Vnde Apoſtolus; *Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur:* Rom. 1. v. 20. Adiecit protinus *à creatura mundi.* Nimirum quoniam à creatura cœli non ita. *Serm.* 5. *in Cant. n.* 1. *Tom.* 3.

Psalm. XV. *v.* 4.

Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea accelerauerunt.

QVid diſſimulant homines in vita ſua agere pœnitentiam, & extrema de confeſſione præſumunt? Quomodo ſub vnius horæ articulo reuocari

Digitized by Google

reuocari poſſe æſtimant omnia animæ membra, cuius concupiſcentiæ & deſideria per totum mundum ſparſa ſunt, & vbique terrarum velut quodam viſco tenentur? Non dico, ait Dominus, quin & talium ſaluem aliquos, potens ſum enim in momento omnia reuocare: Sed *non congregabo conuenticula eorum de ſanguinibus*, id eſt, qui in ſanguine perſeuerant, donec multiplicatis infirmitatibus deſerantur à peccatis antequam deſerant ea; non magna talium conuenticula congregabo. Si bene memini, in toto canone ſcripturarum vnum latronem inuenies ſic ſaluatum. Noli ergo huic tam periculoſæ expectationi credere temetipſum. Et quidem ſpiritus, non modò vbi vult, ſed quando vult ſpirat, nec ei difficile eſt de ſubito perfectam dare contritionem cordis, quam vix multo tempore alij conſequuntur. Sed vnde ſcis quod tunc tibi ita ſubuenire velit, quem tu interim ſic repellis? *Serm.* 75. *de diuerſis*, *Tom.* 2.

PSAL. XV. *v.* 8.

Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 2. *v.* 6.

Eccl. 39. *v.* 6. *Eſa.* 40. *v.* 3. SI quis noſtrum integrè & perfectè *cor ſuum tradat ad vigilandum diluculo ad Dominum qui fecit illum, & in conſpectu altiſſimi deprecetur*; ſimulque votis omnibus ſtudeat *parare vias Domini*, cui cum Propheta ſit dicere, *prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper*? Nonne *hic accipiet benedictionem à Domino & miſericordiam à Deo ſalutari ſuo.* (*Pſal* 23. *v.* 5.) Viſitabitur profecto frequenter, nec vnquam ignorabit tempus viſitationis ſuæ. *Serm.* 57. *in Cant. n.* 4 *Tom.* 3.

PSAL. XV. *v.* 10.

Non derelinques animam meam in inferno.

Ioan. 11. *v.* 39. TOllite lapidem, & poſt pauca, *ſoluite eum.* Nunquid poſt viſitationem gratiæ conſolantis, ceſſabit Lazarus agere pœnitentiam? Abſit hoc, tollatur lapis, ſed pœnitentia maneat; non iam premens & onerans, ſed viuidam & robuſtam mentem roborans atque confirmans; nimirum cuius cibus ſit (quem antea neſciebat) Domini facere voluntatem. Sic & diſciplina, non iam conſtingit liberum ſecundum illud; *iuſto non eſt lex poſita:* (*1. Tim.* 1. *v.* 9.) ſed voluntarium regit & dirigit in viam pacis. Super hac Lazari ſuſcitatione manifeſtiùs pſallit Propheta; *Non derelinques animam meam in inferno*; quia infernus quidam, & carcer animæ, rea conſcientia eſt. *Nec dabis ſanctum tuum* (non ſuum ipſius, ſed tuum vtique, quem ipſe ſanctificas) *videre corruptionem.* Corruptioni ſiquidem proximus erat quatriduanus, qui cæperat iam fœtere. Prope erat vt penitus diſſolueretur, & veniens in profundum malorum contemneret impius, ſed præuentus voce virtutis, & ab ea viuificatus, gratias agit dicens: *Notas mihi feciſti vias vitæ, adimplebis me lætitiâ cum vultu tuo.* (*Pſ.* 15. *v.* 11.) Ad ipſius ſiquidem contemplationem, euocaſti & eduxiſti ab inferno animam meam; dum anxiaretur ſuper me ſpiritus meus, intuens conſcientiæ propriæ faciem nimis abominandam. *Clamauit*, inquit, *voce magna, Lazare veni foras*: Magnâ vtique voce, non tam ſono clamoſa, quàm pietate & virtute magnificâ. *Serm.* 4. *in Aſſumpt. B. Virg. n* 4 *T.* 2.

Digitized by Google

Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Quod nec matri quidem abſtulit incorruptionem. *Serm. 4. in Vigil. Natiuit. Domini num. 6. Tom. 2.*

Non dabis ſanctum, &c. Illud vtique de quo Gabriël ad Mariã: *Quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius Dei. Serm. 5. in Vigilia Natiuit. Domini n. 3. Tom. 2.*

Luc. 1. v. 35.

Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Haud dubium quin de corpore dicat, quod in ſepulchro iacebat exanime. *Serm. 35 in Cant. n. 5. Tom. 3.*

PSAL. XV. v. 11.

Notas mihi feciſti vias vitæ.

Explicatur ſuprà, *Iob. 21. v. 14. & Pſalm. 15. v. 10.*

Adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vſque in finem.

Explicatur ſuprà, *Iob. 14. v. 15.*

INde plenitudo, inde ſatietas, cùm apparuerit gloria tua. Nam quod de corporum reformatione, & conformatione claritati corporis eius expectamus, ex abundanti quodammodo & menſuræ ſuperfluentia erit; vt feliciter quidem in ipſius glorificatione; ſed non principaliter gaudeamus. *Vxor tua ſicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ.* Honorabitur caro, ſed iuxta menſuram, non in medio domus habitans, ſed ſeorſum; nec in facie nobis, ſed in latere conſtituta. *Filij tui ſicut nouellæ oliuarum, in circuitu menſæ tuæ.* Nimirum opera etiam ipſa non deerunt, ſed quæ nunc fiunt, non fient tunc. Sicut ſcriptum eſt: *Opera enim illorum ſequuntur illos. Serm 2. de diuerſis, num. 6. Tomo ſecundo.*

Pſ. 127. v. 3

Ibidẽ.

Apo. 14. v. 13.

Siniſtra Dei, vita præſens eſt. Et quia pro ſiniſtro ducimus, quicquid non multùm curamus, per ſiniſtram præſens vita accipitur, in qua Dominus electos ſuos ſic ab impiis permittit flagellari, vt etiam patiatur occidi. Per dexteram verò illa beata vita ſignatur quæ neſcit niſi gaudia. Ibi ſunt delectationes illæ quas oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt In ſiniſtra tribulationes, in dextera delectationes Vſquequo autem? *Vſque in finem.* Quis eſt iſte finis? Finis ad iuſtitiam, Chriſtus omni credenti: finis ille de quo ſapiens dicit: *Attingit à fine vſque ad finem.* Deum enim cernere, finis eſt conſummatus: Ipſe eſt finis ad quem cùm venerimus, nihil ampliùs ſitiemus. *Serm. 41. de diuerſis, num. 13 Tom. 2.*

Sap. 8. v. 1.

Sponſa ait, *trahe me poſt te*, vt conuerſationis ſponſi valeat veſtigia ſequi, vt poſſit æmulari virtutem, & normam tenere vitæ In his quippe maximè opus eſt adiutorio illius qui ait: *ſine me nihil poteſtis facere.* Scio, inquit, me nequaquam poſſe peruenire ad te, niſi gradiendo poſt te; ſed neque hoc quidem, niſi adiutam abs te; ideóque precor vt trahas me poſt te. *Beatus ſi quidem cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrimarum*, peruenturus quandoque ad te montibus gaudiorum. Quàm pauci poſt te, ô Domine Ieſu, ire volunt; cum tamen ad te peruenire nemo ſit qui nolit, hoc ſcientibus cunctis, quia *delectationes in dextera tua vſque in finem.* Et propterea volunt omnes te frui, at non ita & imitari; conregnare cupiunt, ſed non compati. *Serm. 21. in Cant n 3. Tom. 3.*

Cant. 1. v. 3.

Ioan. 15 v. 5.

Pſ. 83. v. 6.

Quomodo Paulus raptus in Para-

diſum audiuit verba ineffabilia, & Dominum ſuum Ieſum Chriſtum vidit oculis ſuis; ita ego quoque te in lumine tuo & in decore tuo per mentis exceſſum merear contemplari paſcentem vberius, quieſcentem ſecurius. Nam & hic paſcis, ſed non in ſaturitate: nec cubare licet, ſed ſtare, & vigilare oportet propter timores nocturnos. Heu nec clara lux, nec plena refectio, nec manſio tuta. Et ideo *indica mihi vbi paſcas,* vbi cubes in meridie. Beatam me dicis cùm eſurio & ſitio iuſtitiam. Quid hoc ad illorum felicitatem qui repleti ſunt in bonis domus tuæ, qui epulantur & exultant in conſpectu Dei & delectantur in lætitia? Sed & ſi quid patior propter iuſtitiam, nihilominus beatam pronuncias. Et certè paſci vbi timeas pati, iucunditatem habet, ſed non ſecuritatem. Porrò autem paſci & pati ſimul, nonne moleſta iucunditas eſt? Omnia mihi hic cedunt citra perfectum, plura præter votum, & tutum nihil. Quando *adimplebis me lætitiâ cum vultu tuo? Vultum tuum Domine requiram.* Vultus tuus meridies eſt. *Indica mihi vbi paſcas, vbi cubes in meridie.* Scio ſatis vbi paſcas non cubans; indica mihi vbi paſcas & cubes. Non ignoro vbi aliis temporibus paſcere ſoleas, ſed ſcire velim vbi in meridie paſcas. Nam in tempore quidem mortalitatis meæ, & in loco peregrinationis meæ, conſueui ſanè ſub tua cuſtodia paſci & paſcere in lege & Prophetis & Pſalmis de te, nec non in Euangelicis paſcuis, & apud Apoſtolos ſimiliter requieui. *Sermone 33. in Cantic. numero ſexto Tomo tertio.*

Cant 1. *v.* 6.

Pſal. 26. *v.* 8.

Per dextrum & ſiniſtrum aduerſa ſolent atque proſpera deſignari. Item ſiniſtrum comminationem ſupplicij, dextrum verò regni promiſſionem. *Serm. 51. in Cant. n. 9. Tom. 3.*

Nunc Chriſtus dignationis ſuæ poſteriora demonſtret, aliàs in gloria dignitatis faciem ſuam demonſtraturus. Sublimis in regno, ſed ſuauis in Cruce. In hac me viſione præueniat, in illa adimpleat. *Adimplebis me lætitiâ cum vultu tuo.* Vtraque viſio ſalutaris, vtraque ſuauis: ſed illa in ſublimitate, iſta in humilitate: illa in ſplendore, hæc in pallore eſt. Denique & *poſteriora dorſi eius in pallore auri.* Quomodo non in morte palleſcat? Sed melius pallens aurum quàm fulgens aurichalcum; & quod ſtultum eſt Dei, ſapientius eſt hominibus. Aurum verbum, aurum ſapientia eſt. Hoc aurum ſemetipſum decolorauit abſcondens formam Dei, & formam ſerui prætendens. *Serm. 61. in Cant. n. 6. Tom. 3.*

Pſ. 67. *v.* 14.

Fidelis anima dormit, *inter medios cleros*, ſortita iam in præſentiarum de memoria abundantiæ ſuauitatis tuæ Domine Ieſu pennas deargentatas, innocentiæ videlicet pudicitiæque candorem, & ſperans inſuper *adimpleri lætitiâ cum vultu tuo:* vbi etiam fiant poſteriora dorſi eius in pallore auri, quando in ſplendoribus ſanctorum introducta cum gaudio, ſapientiæ pleniùs fuerit illuſtrata fulgoribus. Meritò proinde iam nunc gloriatur, & dicit: *Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* In læua reputans recordationem illius charitatis quâ nulla maior eſt, quod animam ſuam poſuit pro amicis ſuis; in dextera verò beatam viſionem quam promiſit amicis ſuis, & gaudium de præſentia maieſtatis. Meritò illa Dei & deifica viſio, illa diuinæ præſentiæ inæſtimabilis delectatio in dextera de-

Pſ. 67. *v.* 14.

Cant. 2. *v.* 6.

putatur, de qua & delectabiliter canitur; *delectationes in dextera tua vſque in finem.* Meritò in læua admirabilis illa memorata & ſemper memoranda dilectio collocatur; quòd donec tranſeat iniquitas, ſuper eam ſponſa recumbat & requieſcat. *De diligendo Deo, capite quarto Tomo quarto.*

Psal. XVI. *v.* 2.

De vultu tuo iudicium meum prodeat.

EX fonte veritatis procedunt iudicia. Hoc videtur ſenſiſſe Dauid cùm diceret: *De vultu tuo iudicium meum prodeat.* Neque enim vir ſanctus iudicium ſuum diceret, quod de vultu Dei, id eſt, de veritate non prodiret. Nouerat enim electos Dei veritatis iudicijs, tanquam virgâ ferreâ regi. *Serm.* 96. *de diuerſis num.* 2. *Tom.* 2.

Oculi tui videant æquitatem. Videant & iudicent quid potius ſtare debuerit, an votum Patris de Filio, an filij de ſeipſo. *Epiſt.* 1. *numero* 6. *Tomo* 1.

Psal. XVI. *v.* 4.

Propter verba labiorum tuorum, ego cuſtodiui vias duras.

LEgimus quod prædicante Domino, & ſub myſterio edendi corporis ſui diſcipulos ad communicandum paſſionibus ſuis admonente, dixerint quidam, *durus eſt*
Ioan. 6. *v.* 61. *hic ſermo*; & ex hoc iam non fuerint cum eo. Interogati verò diſcipuli an & ipſi vellent abire, *Domine*, inquiunt, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes. Ita dico vobis vſque hodie quibuſdam manifeſtum eſt, quoniam verba quæ loquitur Ieſus, Spiritus & vita ſunt; & propterea ſequuntur illum; alijs dura videntur, & miſeram alibi quærunt conſolationem. *Serm.* 5. *de diuerſis, n.* 1. *Tom.* 2.

Bonum mihi propter verba labiorum eius cum Propheta cuſtodire vias duras, quàm pariter cum impio interfici ſpiritu labiorum eius. *Eod. Serm. num.* 3.

Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias duras. Hæc cogitatio inchoantium eſt, tanquam lac paruulorum. *Serm.* 39. *de diuerſis num* 3. *Tom.* 2.

Propter verba labiorum, &c. Hæc ſunt verba quæ contemptum mundi in vniuerſo mundo, & voluntariam perſuaſêre hominibus paupertatem. Hæc ſunt quæ Monachis clauſtra replent, deſerta anachoretis. *De vita & morib. Clericorum cap.* 1. *Tom.* 4.

Psal. XVII. *v.* 1.

Diligam te fortitudo mea, Dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus.

ET meum denique quicquid optabile atque amabile dici poteſt. Deus meus adiutor meus, diligam te pro dono tuo, & modo meo minus quidem iuſto, ſed planè non minus poſſe meo. Quiet ſi quantùm debeo, non poſſum tamen vltra quàm poſſum. Potero verò plus, cùm plus donare dignaberis, numquam tamen, prout dignus haberis. *Imperfectum meum viderunt*

Digitized by Google

Pſ. 138. v. 16. *oculi tui*, ſed tamen *in libro tuo ſcribentur*: qui quod poſſunt faciunt. *De dilig. Deo cap.* 6. *Tom.* 4.

PSAL. XVII. *v.* 12.

Tenebroſa aqua in nubibus aëris.

IN operibus patrum veteris Teſtamenti decora & delectabilis eſt ſignificatio myſtica; ipſa tamen ſi per ſe conſiderentur, inuenientur aliquanto minus digna, vt ſunt facta Iacob, adulterium Dauid, & multa ſimilia. Pretioſa quidem ſunt fercula, ſed vaſa non adeò pretioſa. Et fortaſſe propterea dictum eſt: *Tenebroſa aqua in nubibus aëris.* Quoniam tenebroſæ nubes illæ fuerunt; & ſubiunctum eſt de Domino. *Præ fulgore in conſpectu eius nubes tranſierunt. Ser.* 2. *Dominicæ primæ poſt octau. Epiph. n.* 1. *Tom.* 2.

PSAL. XVII. *v* 26.

Cum ſancto ſanctus ſanctus eris.

Explicatur ſuprà, *Exodi cap.* 20.

QVòd diuerſis nominibus Deum nunc quidem Patrem, nunc magiſtrum vocemus, aut Dominum; non illius ſimpliciſſimæ, & omnino inuariabilis naturæ diuerſitas illa in cauſa eſt; ſed affectionum noſtrarum multiplex variatio, ſecundùm diuerſos profectus animæ vel defectus; vt cum proficientibus proficere, cum immutatis mutari videatur. Quid Propheta ad ipſum loquatur attende: *Cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris.* Et quemadmodum ſic mutetur, imò ſic mutet immutabilis ipſe, ſecutus adiungit: quoniam tu populum humilem ſaluum facies, & oculos ſuperborum humiliabis. *Serm.* 8. *de diuerſis, n.* 1. *Tom.* 2.

Qualem te paraueris Deo, talis oportet appareat tibi Deus. *Cum ſancto ſanctus eris, & cum viro innocente innocens eris.* Quidni æquè & cum amante amans, & cum vacante vacans, & cum intento intentus, & ſolicitus cum ſolicito? *Serm.* 69. *in Cant. n.* 8. *Tom.* 3.

PSAL. XVII. *v.* 30.

In te eripiar à tentatione, & in Deo meo tranſgrediar murum.

FIdelis anima à tentationibus, poſtmodum verò à difficultatibus tuetur. Vnde Propheta, *in te*, inquit, *eripiar à tentatione.* Quòd ipſo nimirum duce, nec hîc gradiens offendiculum, nec egrediens hinc obſtaculum pateretur. In altero ergo crebra ereptio, in altero plena iam & ſecura liberatio deſignatur. *Serm.* 8 *in Pſalm. Qui habitat, num.* 1. *Tom.* 2.

PSAL. XVII. *v.* 45.

Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi.

NOn eſſet magnæ admirationis, ſi populus à Deo cognitus ſeruiret illi. Cùm verò incognitus illi ſeruiat, & in auditu auris obediat; magnæ laudi adſcribendum eſt. Ex hoc genere cognitorum, & nō cognitorum, & cognoſcentium & non cognoſcentium, ſunt quatuor differentiæ. Quidam enim ſunt qui à Deo cognoſcuntur, & Deum cognoſcunt: Alij non cognoſcuntur, nec cognoſcunt: Alij cognoſcuntur quidem, ſed ipſi non cognoſcunt: Alij non cognoſcuntur, & tamen cognoſcunt. Cognoſcere Dei, eſt fœlicem facere: Cognoſcere hominis eſt gratias agere. Qui ergo cognoſcuntur à Deo, & Deum cognoſcunt, ſancti Angeli ſunt, qui ab eo fœlices facti,

Digitized by Google

eius laudibus ſemper vacant & obſequiis deſeruiunt. Qui nec cognoſcuntur nec cognoſcunt, pauperes ſunt neceſſarij, quos nec rerum temporalium copia ditat, nec beatificat ſeruitus diuina. Qui autem cognoſcuntur, ſed non cognoſcunt, diuites ſunt huius ſæculi, qui acceptis quidem opibus affluunt; ſed carnalibus deſideriis huius ſæculi preſſi, nunquam ad cœleſtia cor ſuſpendunt. Qui verò non cognoſcuntur, & cognoſcunt, pauperes ſunt voluntarij, quos nec tribulatio, nec alia quæcumque pericula, poſſunt ſeparare à charitate Dei. *Serm. 77. de diuerſis, n. 1. Tom. 2.*

Populus quem non cognoui ſeruiuit mihi: Ac ſi apertè diceret Angelis ſuis. Quid, ſi vos mihi ſeruitis quos fœlices facio, quandoquidem illi mihi ſeruiunt quos in ſua paupertate derelinquo? Et quid ſi vos mihi obeditis, qui faciem meam videtis; cùm & illi obediant, qui me tantùm audiunt & non vident? Vident quippe Angeli, audiunt homines; audiunt ſcilicet & obediunt; vt quandoque ſimiles Angelis facti, mereantur ipſi quoque videre. *Serm. 77. de diuerſis, n. 1. Tom. 2.*

PSAL. XVII. *v. 45.*

In auditu auris obediuit mihi.

AVdi quid Dominus de ſimplici populo proteſtetur: *In auditu* auris obediuit mihi: vt videlicet oſtenderet vno eodémque momento proceſſiſſe & imperantis imperium, & obſequium obſequentis. *Serm. 41 de diuerſis, num. 5. Tom. 2.*

Dignum fuerat per ſuperiores oculorum feneſtras veritatem intrare ad animam: ſed hoc nobis ſeruatur in poſterum, cùm videbimus facie ad faciem. Nunc autem vnde irrepſit morbus, inde remedium intret, & per eadem ſequatur veſtigia vita mortem, tenebras lux, venenum ſerpentis antidotum veritatis; & ſanet oculum qui turbatus eſt, vt ſerenus videat quem turbatus non poteſt. Auris primò mortis ianua, prima aperiatur & vitæ, Auditus qui tulit, reparet viſum; quoniam niſi crediderimus, non intelligemus. Ergo auditus ad meritum, viſus ad præmium. Vnde Propheta, *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam*; quòd fidelis retributio auditionis beata viſio ſit, & beatæ meritum viſionis fidelis auditio. *Beati*, ait, *mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*. Porrò fide oportet mundari oculum qui videat Deum, quemadmodum habes: *Fide mundans corda eorum*. Interim ergo dum necdum paratus eſt viſus, auditus excitetur, auditus exercitetur, auditus excipiat veritatem.
Pſ. 50. v. 10.
Mat. 5. v. 8.
Act. 15. v. 9.

Felix cui veritas atteſtatur dicens, *in auditu auris obediuit mihi*: Dignus qui videam, ſi priuſquam videam, obediſſe inueniar; ſecurus videbo ad quem me obedientiæ munus præceſſerit. Quàm beatus qui ait: *Dominus Deus aperuit mihi aurem, & ego non contradico, retrorſum non abij*; Vbi & voluntariæ habes obedientiæ formam, & longanimitatis exemplum. Qui enim non contradicit ſpontaneus eſt, & qui retro non abiit, perſeuerat.
Eſa. 50. v. 5.

Et vt ſcias etiam Spiritum ſanctum hunc in animæ ſpirituali profectu ordinem ſeruare, vt videlicet priùs formet auditum, quàm lætificet viſum. *Audi*, inquit, *filia & vide*. Quid intendis? oculum, aurem para? Videre deſideras Chriſtum, oportet te priùs audire de eo, vt dicas cùm videris: *ſicut audiuimus, ſic vidimus. Ser.*
Pſ. 44. v. 11.
Pſ. 47. v. 9.

Digitized by Google

28. *in Cant. num.* 5. *Tom.* 3.

Psal. XVII. v. 46.

Filij alieni mentiti ſunt mihi, filij alieni claudicauerunt à ſemitis ſuis.

QVidni claudicauerunt, vno pede gratiæ contenti, & non apponentes veritatem? *Serm.* 74. *in Cant. num.* 9. *Tom* 3

Filij alieni mentiti ſunt mihi. Pulchrè appellati ſunt Filij alieni. Nam filij propter retentam magnitudinem, alieni propter amiſſam rectitudinem. Nec dixiſſet *claudicauerunt*, ſed corruerunt, aut quippiam ſimile, ſi ex toto hominis imaginem exuiſſent. *Serm.* 80. *in Cant. num.* 4 *T.* 3.

Psal. XIIX. v. 3.

Dies diei eructat verbum.

MAria verbum ex ipſo Patris corde ſuſcepit, vt ſcriptum eſt *Dies diei eructat verbum.* Vtique dies pater. An non etiam Virgo dies? & præclara. Rutilans planè dies, quæ procedit *ſicut aurora conſurgens, pulchra vt luna, electa vt ſol.* [Cant 6. v. 9.] *Serm.* 2. *de Virg. Deipara n.* 11. *Tom.* 2.

Dies diei eructat verbum. Dies diei, Angelus Virgini: Dies Angelus propter beatitudinem; Virgo dies propter integritatis virtutem. *Et nox nocti indicat ſcientiam.* Serpens nox propter malitiam; mulier nox propter ignorantiam. *Dies diei eructat verbum.* Deitas virginitati de vtero paternæ Maieſtatis, in vtero maternæ integritatis. Aliter: *Dies diei eructat verbum.* Deus Pater animæ rationali per fidem illuminatæ. *Et nox nocti indicat ſcientiam*, creatura rationalis animæ rationali nondum per fidem illuminatæ. *Serm.* 49. *de diuerſis, init. Tom.* 2.

Pater filium oſculans, pleniſſimè illi arcana ſuæ diuinitatis eructat, & ſpirat ſuauitatem amoris, ſcripturâ hoc ſignificante cùm ait: *Dies diei eructat verbum. Serm.* 8. *in Cant. n.* 6. *Tomo* 3.

Psal. XIIX. v. 5.

In omnem terram exiuit ſonus eorum.

Explicatur ſuprâ *Iudicum cap.* 6. *v.* 37. *& infrà Pſ* 147. *v.* 4.

S*Agitta potentis acutæ cum carbonibus deſolatorijs.* [Pſ. 119. v. 4.] *Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Penetrabant & incendebant verba illa incenſa igni, quem Dominus miſit in terram. Occumbebant ſtrenuiſſimi bellatores, ſed non ſuccumbebant, triumphabant & mortui. *Nimis confortatus eſt principatus eorum.* [Pſ. 138. v. 17.] Eis tu ſucceſſiſti in hæreditatem. *Lib.* 3. *de conſider. ad Eugen cap.* 1. *T.* 4.

Psal. XIIX. v. 6.

In ſole poſuit tabernaculum ſuum.

A*Pparuit benignitas & humanitas Saluatoris noſtri Dei.* [Tit. 3. v. 4.] Priuſquam appareret humanitas, latebat benignitas. Promittebatur, ſed non ſentiebatur, vnde & à multis non credebatur. Sed nunc credant homines vel viſui ſuo; quia teſtimonia Dei credibilia facta ſunt nimis. Vt enim nec turbatum quidem oculum lateat: *in ſole poſuit tabernaculum ſuum.* Ecce pax non promiſſa, ſed miſſa; non dilata, ſed data, non Prophetata, ſed præſentata. *Serm.* 1. *in Epiphan n.* 1. *Tom.* 2.

Obtulit carnem ſapientibus, car-

Digitized by Google

nem per quam diſcerent ſapere & ſpiritum. Nam dum in carne & per carnem facit opera non carnis, ſed Dei, naturæ vtique imperans, ſuperánſque fortunam, ſtultam faciens ſapientiam hominum, dæmonúmque debellans tyrannidem, manifeſtè ipſum ſe indicat eſſe per quem eadem & ante fiebant quando fiebant. In carne, inquam, & per carnem potenter ac patenter operatus mira, locutus ſalubria, paſſus indigna, euidenter oſtendit quia ipſe ſit qui potenter, ſed inuiſibiliter ſecula condidiſſet, ſapienter regeret, benignè protegeret. Denique dum Euangeliſat ingratis, ſigna præbet infidelibus, pro ſuis crucifixoribus orat, nonne liquido ipſum ſe eſſe declarat, qui cum Patre ſuo quotidie *oriri fa-*
Mat. 5. v. 45. *cit ſolem ſuum ſuper bonos & malos?*
Ioan. 10 v. 37. Hoc enim eſt quod ipſe aiebat: *Si non facio opera Patris mei, nolite credere. Serm. 6 in Cant. n. 2. Tom. 3.*

Idem locus explicatur. *Serm. 53. in Cant. num. 3. Tom. 3.*

Poſuit in ſole tabernaculum ſuum. En quantum ſaltum dedit à ſummo cœlo ad terras. Sanè enim non inuenio alibi, vbi in ſole poſuerit tabernaculum ſuum, id eſt, in luce & manifeſto ſuam dignatus ſit exibere præſentiam, ipſe lucis inacceſſabilis habitator, niſi vtique in terris. Denique
Baruc 3. v. 38. *in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* In terris, inquam, palam, quod eſt in ſole poſuit tabernaculum ſuum, corpus videlicet quod de Virginis corpore ad hoc ſibi aptare dignatus eſt: Vt in eo in ſe inuiſibilis videretur, & ſic videret omnis caro ſalutare Dei, cùm in carne veniſſet. *Eod Serm. n. 7.*

PSAL. XIIX. *v. 6.*

Exultauit vt gigas.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap. 3. v. 19. & Iob. cap. 14. v. 2 & cap. 21. v. 14.*

AVe gratia plena Dominus tecum. *Luc. 1. v. 28.*
Legimus & Stephanum plenum gratia; ſed longè diſſimiliter à *Act. 6. v. 8.*
Maria. Alioquin nec in illo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria, nec ille concepit de Spiritu ſancto quomodo Maria. Quid mirum ſi gratiâ plena erat, cum qua Dominus erat? Sed hoc potiùs mirandum, quomodo qui Angelum miſerat ad Virginem, ab Angelo inuentus eſt eſſe cum Virgine. Nec mirum: Nam *Cant. 1. v. 11.*
cùm eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus Virginis dedit odorem ſuum, & aſcendit in conſpectu gloriæ eius fumus aromatis, & inuenit gratiam coram oculis Domini: ſtatimque Rex egrediens de loco ſancto ſuo: *Exultauit vt gigas ad currendam viam*: Et licet à ſummo cœlo egreſſio eius, nimio tamen peruolans deſiderio præuenit ſuum nuncium, ad Virginem quam amauerat, quam ſibi elegerat, cuius decorem concupierat. *Hom. 3. ſuper Miſſus eſt, numero ſecundo, Tom. 2.*

Beati qui ambulant in via tua Domine virtutum, beatiores qui currunt viam mandatorum tuorum, qui currunt in odorem vnguentorum tuorum: *Exultas enim vt gigas ad currendam viam.* Exultauerunt gigantes Philoſophi, non ad currendam viam tuam, ſed ad quærendam vanam gloriam, euaneſcentes in cogitationibus ſuis, non in humilitate, aut in virtutibus tuis, ſed ſuis; viam enim

Digitized by Google

enim ſapientiæ neſcierunt. *Ser.* 40. *de diuerſis n.* 1. *Tom.* 2.

1 Cor. 11. v. 3. Si rectè Apoſtolo viſum eſt caput Chriſti referre ad deitatem, puto & nobis non incongruè videri pedes ad hominem pertinere; quorum alterum *miſericordiam*, alterum, *iudicium* nominemus. *(Caput & pedes Dei.)* His duobus ergo pedibus aptè ſub vno diuinitatis capite concurrentibus natus, in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. *Baruc* 3. *v.* 38. His certè pertranſit & nunc, benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos à diabolo, ſed ſpiritualiter, ſed inuiſibiliter. His, inquam, pedibus deuotas perambulat mentes, inceſſanter luſtrans ſcrutánſque corda & renes fidelium.

Vide autem ne fortè hæc illa ſint ſponſi crura, quæ ſponſa tam magnificè commendat, comparans ea columnis marmoreis fundatis ſuper baſes aureas. *Cant.* 5 *v.* 15. Pulchrè omnino, quoniam quidem incarnata Dei ſapientia (quæ auro deſignatur,) *miſericordia & veritas* obuiauerunt ſibi: *Pſ.* 84. *v.* 11. Denique vniuerſæ viæ Domini *miſericordia & veritas.* *Pſ.* 24. *v.* 10. Felix mens cui ſemel Dominus Ieſus vtrumque infixerit pedem. A duobus ſignis cognoſcite eam quæ huiuſmodi eſt, quæ ſecum neceſſe eſt referat, diuinis impreſſa veſtigijs. Ipſa ſunt *timor* & *ſpes*: Ille iudicij, iſta miſericordiæ repræſentans imaginem. Meritò *beneplacitum eſt Deo ſuper timentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius.* *Pſ.* 146. *v.* 11. Cùm ſapientiæ timor initium ſit, ſpes profectus, nam conſummationem ſibi charitas vendicat. *Serm.* 6. *in Cant. num.* 4. *Tom.* 3.

Trahe me poſt te, in odore vnguentorum tuorum curremus. *Cant.* 1. *v.* 3. Et quid mirum ſi indiget trahi, quæ poſt gigantem currit, quæ comprehendere nititur eum qui ſalit in montibus, tranſilit colles, qui *exultat vt gigas ad currendam viam?* Non poteſt ſuis viribus, & propterea rogat ſe trahi. *Serm.* 21. *in Cant. n.* 10. *Tom.* 3.

Exultauit vt gigas. Dixit Simon Petrus ad Ieſum: *Mat* 19. *v.* 27. *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Bene, optimè, & non ad inſipientiam tibi. Nam & mundus tranſit & concupiſcentia eius, & relinquere hæc magis expedit quàm relinqui. Et quia *exultauit vt gigas ad currendam viam*: nec currentem ſequi poteras oneratus. Sed nec inutilis commutatio, pro eo qui ſuper omnia eſt, omnia reliquiſſe. Nam & ſimul cum eo donantur omnia, & vbi apprehenderis eum, erit vnus ipſe omnia in omnibus, qui pro ipſo omnia reliquerunt. Omnia ſanè dixerim, non tantùm poſſeſſiones, ſed etiam cupiditates & eas maximè. Plus enim concupiſcentia mundi quàm ſubſtantia nocet.

Et hæc fugiendarum cauſa diuitiarum præcipua eſt, quòd aut vix, aut nunquam ſine amore valeant poſſideri. Limoſa ſiquidem & glutinoſa nimis, non modò exterior, verùm etiam interior ſubſtantia noſtra videtur, & facilè cor humanum omnibus quæ frequentat, adhæret. Age ergo qui relinquere vniuerſa diſponis, te quoque inter relinquenda numerare memento. Imò verò maximè & principaliter abnega temetipſum, ſi deliberas ſequi eum qui exinaniuit propter te ſemetipſum, pone grauiſſimam ſarcinam, pone illa quinque non hominum planè iuga, ſed boum quæ tibi inſipienter emiſti. *Luc.* 14. *v.* 19. Alioqui ſequi ſponſum, & venire ad nuptias ſpirituales, quinariâ hac preſſus & oppreſſus corporis ſenſualitate non poteris. Sed & ſi nouiſſimè veneris & pulſaueris,

minimè profectò aperietur tibi, ſed reſpondebitur de intus, quod non ſit de bobus cæteriſque iumentis inſipientibus cura Deo. An verò comparatum iumentis eſſe quis dubitet hominem, qui ſibi iuga emerit iumentorum, niſi quòd eo ſanè ipſis quoque iumentis conuincitur ſtolidior, & beſtialior beſtiis comprobatur, quod iuga neceſſitatis earum, propriâ ipſe ſubeat voluntate? Quod enim illis natura eſt, huic culpa; dum tanquam vnum ex his quæ ratione carent, ſine ratione degens & ipſe, ſub corporeis ſimiliter ſenſibus incuruatur. Sed quid eum iuga ſubiſſe cauſamur? Arguamus magis emiſſe: Illud enim ſtoliditatis miſerandæ, iſtud extremæ dementiæ eſt. Dignus eſt operarius mercede ſuâ: Nam vt mercedem pro opere tribuat, inauditum. *De vita & morib. Clericor. cap.* 1. *Tom.* 4.

PSAL. XIIX. *v.* 7.

Non eſt qui ſe abſcondat à calore eius.

RAdiante vbique ſole iuſtitiæ, tunc manifeſta erunt abſcondita cordium. Et ſicut non eſt nunc, *qui ſe abſcondat à calore eius*, ita tunc non erit qui ſe occultet à ſplendore ipſius. *De vita & morib. Religioſor. cap.* 4. *Tom.* 4.

PSAL. XIIX. *v.* 8.

Lex Domini conuertens animas.

SI ſemen bonum iactum in terram bonam, fructum attuliſſe videtur, ipſius eſt gloria qui dedit ſemen ſerenti, fœcunditatem terræ, ſemini incrementum. Quid in his nos capimus? Ego ſanè gloriam Chriſti alteri non dabo, multò verò ſcrupuloſiùs vſurpabo mihi. Profectò *lex Domini conuertit animas*, & non ego. Teſtimonium Domini fidele ſapientiam præſtat paruulis, non ego. Laudatur de bona literæ tornatura manus, non calamus. Fateor, vt multùm tribuam mihi, *lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.* Sibi ergo, inquis, quid afferunt boni ſpecioſi pedes euangeliſantium bona? Multùm per omnem modum: primùm quidem, quia filij ſunt Patris ſui, qui in cœlis eſt; & gloriam quam deferunt Patri, nequaquam à ſe ducunt alienam. Nam ſi filij, & hæredes. Deinde verò quod proximorum ſalutem, ſuam nihilominus arbitrantur; quippe quos tanquam ſeipſos diligunt. Tertiò quoque, quod labor labiorum ipſorum ſibi penitus perire non poterit. *Vnuſquiſque enim mercedem accipiet ſecundum proprium laborem. Epiſt.* 135. *Tom.* 1.

Pſ. 44. *v.* 2.

Prædicatorũ præconia.

1. *Cor* 3. *v.* 18.

Illa vera & ſincera eſt charitas, qua proximi bonum æquè vt noſtrum diligimus. Nam qui magis aut certè ſolum diligit ſuum, conuincitur non caſtè diligere bonum, quod vtique propter ſe diligit; non propter ipſum. Et hic talis non poteſt obedire Prophetæ qui ait: *Confitemini Domino quoniam bonus.* Confitetur quidem quia fortaſſis bonus eſt ſibi, non autem quoniam bonus eſt in ſe. Quapropter nouerit in ſe dirigi illud: *Confitebitur tibi cùm benefeceris ei.* Eſt qui confitetur Domino quoniam potens eſt: Et eſt qui cõfitetur quoniam ſibi bonus eſt: & item qui confitetur quoniã ſimpliciter bonus eſt. Primus ſeruus eſt, & timet ſibi: ſecundus mercenarius eſt, & cupit ſibi: tertius filius, & defert Patri. Itaque & qui timet, & qui cupit, vterque pro ſe agunt. Sola quæ in filio eſt charitas, non quærit quæ ſua ſunt. Quamobrem puto de illa dictum.

Pſ. 117. *v.* 1.

Pſ 48. *v.* 19.

Digitized by Google

Lex Domini immaculata conuertens animas: Quòd ſola videlicet ſit quæ ab amore ſui & mundi, auertere poſſit animum, & in Deum dirigere. Nec timor quippe; nec amor priuatus conuertit animam, mutant interdum vultum, vel actum, affectum nunquam. Facit quidem ſeruus nonnumquam opus Dei: ſed quia non ſponte, in ſua adhuc duritia permanere conuincitur. Facit & mercenarius: ſed quia non gratis, propriâ trahi cupiditate cognoſcitur. Sit itaque ſeruo ſua lex, timor ipſe quo conſtringitur: ſit mercenario ſua cupiditas, qua & ipſe arctatur. Sed harum nulla, aut ſiue macula eſt, aut animas conuertere poteſt. Charitas verò conuertit animas, quas facit & voluntarias. Porrò in eo eam dixerim immaculatam, quòd nihil ſibi de ſuo retinere conſueuit. Cui nempe de proprio nihil eſt; totum profectò quod habet Dei eſt. Quod autem Dei eſt, immundum eſſe non poteſt. Lex ergo Domini immaculata, charitas eſt; quæ non quod ſibi vtile eſt, quærit; ſed quod multis. Lex autem Domini dicitur, ſiue quod ipſe ex ea viuat; ſiue quod eam nullus, niſi eius dono poſſideat. Nec abſurdum videatur quod dixi etiam Deum viuere ex lege; cùm non aliâ dixerim quàm charitate.

Cæterùm ſeruus & mercenarius habent legem, non à Domino, ſed quam ipſi ſibi fecerunt; ille Deum non amando, iſte plus aliud amando. Habent, inquam, legem non Domini, ſed ſuam; illi tamen quæ Domini eſt ſubiectam. Et quidem ſuam ſibi quiſque legem facere potuerunt; non tamen eam incommutabili æternæ legis ordini ſubducere potuerunt. Tunc autem dixerim quemque ſibi ſuam feciſſe legem, quando communi & æternæ legi propriam prætulit voluntatem, peruersè vtique volens ſuum imitari Creatorem; vt ſicut ipſe ſibi lex, ſuique iuris eſt, ita is quoque ſeipſum regeret, & legem ſibi ſuam faceret voluntatem.

Bona itaque lex charitas & ſuauis, quæ non ſolùm leuiter, ſuauitérque portatur; ſed etiam ſeruorum & mercenariorum leges portabiles ac leues reddit, quas vtique non deſtruit, ſed facit vt impleantur. Illam temperat, iſtam ordinat, vtramque leuigat. Numquam erit charitas ſine timore, ſed caſto: Nunquam ſine cupiditate, ſed ordinatâ. Implet ergo charitas legem ſerui, cùm infundit deuotionem; implet & mercenarij, cùm ordinat cupiditatem. Porrò timori permixta deuotio ipſum non annullat, ſed caſtificat; pœna tantùm tollitur, ſine qua eſſe non potuit, dum fuit ſeruilis, & timor manet in ſæculum ſæculi caſtus & filialis. Nam *1. Ioã. 4.*
quod legitur: *Perfecta charitas foras v. 18.*
mittit timorem: Pœna intelligenda eſt, quæ ſeruili numquam deeſt timori; illo ſcilicet genere locutionis, quo ſæpe cauſa ponitur pro effectu. Deinde cupiditas tunc rectè à ſuperueniente charitate ordinatur, cùm mala quidem penitus reſpuuntur, bonis verò meliora præferuntur: nec bona niſi propter meliora appetuntur. Quod cùm plenè per Dei gratiam aſſecutum fuerit, diligetur corpus, & vniuerſa corporis bona tantùm propter animam, anima propter Deum, Deus autem propter ſeipſum. *Epiſt.* 11. *num.* 3. *Tom.* 1. *Simile Tract. de diligendo Deo, cap.* 12. *Tomo* 4.

Digitized by Google

PSAL. XIIX. *v.* 9.

Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.

DE luce præceptorum tranſitur ad lumen præmiorum. *Serm.* 71. *de diuerſis, n. Tom.* 2.

PSAL. XIIX. *v.* 13.

Delicta quis intelligit?

NOn multùm refert noſtra ſcire vnde ineſt nobis malum, dummodo ineſſe ſciamus: vigilandum potiùs & orandum vndecumque ſit, ne conſentiamus. *Serm.* 32. *in Cant. n.* 6. *Tom.* 3.

PSAL. XIIX. *v.* 14.

Ab alienis parce ſeruo tuo.

QValem ad tribunal terrificum conſcientiam portas, vbi iudex teſte non indiget, vbi veritas diſcutit intentiones? Ibi facientes & conſentientes pari pœnâ punientur. Ibi fures & ſocij furum, ſimilem ſunt accepturi ſententiam. Perge igitur iam dicere, quid ad me? Ille viderit. Pone portionem tuam cum adulteris, nihilque tua inter eſſe putato. Non ita Eſaias: Redarguit enim ſeipſum non ſolùm quia ipſe immundus, ſed & quod ſocius ſit immundorum: *Quia*, inquiens, *vir pollutus labijs ego ſum; & in medio populi immunda labia habentis ego habito.* Eſa. 6. v. 5. Redarguit autem ſe, dixerim, non quia cum malis habitaret; ſed quia mala non redargueret. Sic namque air, *væ mihi, quia tacui* Quando verò ipſe malum facere acquieſceret, quod ſe in aliis non redarguiſſe redarguit? Quid enim etiam Dauid? Nonne alieni contagione peccati ſe ſenſerat inquinati poſſe, cùm diceret: *Cùm hominibus operantibus iniquitatem, & non communicabo cum electis eorum.* Pſ. 140. v. 4. Denique & orat dicens: *Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce ſeruo tuo* Vnde etiam malorum quorum noluit participare malum, ſtuduit declinare conſortium. Ait etenim: *Non ſedi cum concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo: Odiui Eccleſiam malignantium, & cum impijs non ſedebo. Epiſt.* 7. *num.* 13. *Tom.* 1.

Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero & emundabor à delicto maximo. Maximum planè delictum quod interiorem & exteriorem hominem occupat vniuerſum. *Ser.* 28. *de diuerſis num.* 5. *Tom.* 2.

Impulſus euerſus ſum vt caderem, & Dominus ſuſcepit me. Pſ. 117. v. 13. Quæris quis ille impulſor? Non eſt vnus. Impulſor diabolus eſt, impulſor mundus, impulſor homo. Quis iſte homo ſit quæris? Quiſque ſui. Noli mirari: vſque adeò homo impulſor ſibi eſt, & ſuimet præcipitator; vt non ſit quod ab altero impulſore formides, ſi ipſe à te proprias contineas manus. Manus tua conſenſus tuus. Si diabolo ſuggerente, vel ſæculo ſuadente quod non oportet, aſſenſum tuum tenueris, & non dederis membra tua arma iniquitati, nec permiſeris regnare peccatum in tuo mortali corpore, ſic cantabis; *Si mei non fuerint dominati tunc immaculatus ero.*

Cùm igitur tres ſint ſtanti imminentes ſtratores: horum diabolus liuore malitiæ, mundus vento vanitatis, homo ſemetipſum pondere ſuæ corruptionis impellit. Impellit diabolus, ſed non euertit, ſiquidem tuum illi negaueris aſſenſum. *Reſiſtite diabolo & fugiet à vobis.* Iacob. 4. v. 7. Eſt & mundus impulſor; quia in maligno

Digitized by Google

poſitus eſt: Impellit omnes; ſed ſolos euertit amicos ſuos, id eſt, conſentaneos ſibi. Nolo eſſe amicus mundi, ne cadam. Nam *qui vult eſſe* Iacobi 4. v. 4. *huius mundi amicus, inimicus Dei conſtituitur*. Quo vtique nullus grauior caſus. Ex quibus ſatis claret quàm ſit homo præcipuus impulſor ſui; qui ſuo ſiue alieno impulſu cadere poteſt; alieno abſque ſuo cadere non poteſt. *Serm.* 85. *in Cant. n.* 3. *T.* 3.

Singuli illiciti motus animi mei quædam in te Deus conuicia; vt puta iracundiæ motus in manſuetudinem, inuidiæ in charitatem, turpitudinis in caſtitatem, & innumera his ſimilia. Fortè iam non ago illa, ſed patior: Aguntur quidem in me, ſed à me non aguntur, ſi non conſentio. Sanè *ſi mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero*; & immaculatus coram eo, ſi non ſolùm caruero, ſed & ſi obſeruauero me ab iniquitate mea. Mea dixerim, non quia facio; ſed quia ſuſtineo. Corpus geſto mortis, carnemque peccati: Sufficit interim mihi, ſi non regnet peccatum in meo mortali corpore. Sic corpus crimini non reputatur, nec quod habitat in eo peccatum; ſi tamen non delector, ſi tamen non exhibeo membra mea arma Pſal. 31. v. 6. iniquitati. *Pro hac orabit* quiuis etiam *ſanctus in tempore opportuno*. Supplex nimirum quod malum ſentiat, & nihilominus ſanctus, dum non conſentiat. Supplex pro periculo, ſanctus pro virtute. Sanctus planè atque beatus, qui condelectatus legi ſecundùm interiorem hominem de malo, quod ita ineſſe corpori ſentit; vt niſi pariter cum corpore carere non poſſit, meritò ſeſe conſo- Rom. 6. v. 17. latur, & ait; *Iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. De morib. & officio Epiſcop. cap.* 6. *Tom.* 4.

PSALM. XIIX. *v.* 16.

Ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo.

Explicatur ſuprà, *Numerorum cap.* 12. *v.* 1.

PSALM. XX. *v.* 3.

Deſiderium cordis eius tribuiſti ei, & voluntate labiorum eius non fraudaſti eum.

Explicatur infrà *Cantic. cap.* 1. *v.* 1.

PSAL. XX. *Verſ.* 4.

Præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis.

Triplex nobis neceſſaria eſt benedictio, præueniens, adiuuans, & conſummans. Prima miſericordiæ, ſecunda gratiæ, tertia gloriæ. Præuenit miſericordia conuerſionem, adiuuat gratia conuerſationem, perficit gloria conſummationem. Niſi trinam hanc benedictionem dederit Deus, non poterit dare terra noſtra fructum ſalutis. Neque enim aut inchoare bonum, donec à miſericordia præueniamur, aut agere bonum, donec adiuuemur à gratia, aut conſummari in bonis poſſumus, donec gloriâ repleamur. Benedictio dulcedinis nominatur ea quæ præuenit; quia quæ adiuuat, fortitudinis; quæ conſummat, plenitudinis eſt. *Serm.* 76. *de diuerſis, n.* 4. *Tom.* 2.

Digitized by Google

PSAL. XXI. *v.* 15.

Sicut aqua effuſus ſum, & diſperſa ſunt omnia oſſa mea.

Ioël. 2. v. 12 CONuertimini ad me in toto corde veſtro. Quid ſibi vult quod præcipit Dominus vt conuertamur ad eum? Vbique enim eſt, & replet omnia, & nihilominus cõplectitur vniuerſa. Quo me vertam, *Pſ. 138. v. 8.* vt conuertar ad te Domine? *Si aſcendero in cœlum, tu illic es, ſi deſcendero in infernum, ades.* Quid iubes quo conuertar ad te? Supra, an infra: ad dexteram, an ad ſiniſtram? Conſilium iſtud ſecretum eſt, quòd ſolis credatur amicis. Miſterium regni Dei eſt, Apoſtolis reuelatur in aure, nam turbis nihil dicitur abſ- *Mat. 18. v. 3.* que parabola. *Niſi conuerſi fueritis,* inquit, *& efficiamini ſicut paruulus iſte, non intrabitis in regnum cœlorum.* Agnoſce planè quò velit vt conuertamur. Ad paruulum conuerti neceſſe eſt, vt diſcamus ab eo quia mitis eſt, & humilis corde. Ad hoc ſi quidem paruulus datus eſt nobis. Sanè & idem magnus eſt, ſed in ciuitate Do- *Eſa. 12. v. 6.* mini, cui & dicitur: *Exulta & lauda habitatio Sion; quia magnus in medio tui ſanctus Iſraël.* Sublimis quidem Dominus, ſed non ita proponitur tibi. Laudabilis magnitudo illius, non etiam imitabilis. Eleuata eſt magnificentia illius, & non poteris ad eam. Nec ſi te ruperis, apprehendes. *Pſa. 36. v. 7.* *Accedet,* inquit, *homo ad cor altum, & exaltabitur Deus. Excelſus* ſiquidem *Pſ. 137. v. 6.* *Dominus & humilia reſpicit, & alta à longè agnoſcit.* Humiliare, & apprehendiſti. Ad Deũ non ſublimi Si forte ſublimitatis eſſet via propoſita, & illic iter quo oſtenderetur ſalutare Dei, quanta facerent ſed humili viâ tẽditur. homines, vt exaltarentur? Quàm crudeliter inuicem conculcarent: Quàm impudenter reperent, manibúſque & pedibus conarentur in altum, vt imponerent ſeſe homines ſuper capita aliena. Et certè qui contendit ſupergredi proximos, multas inueniet difficultates, multos patietur contradictores aſcendentes equidem ex aduerſo. Nihil verò facilius eſt volenti, quàm humiliare ſemetipſum.

Sed iam ad hunc paruulum, ad magnitudinis & humilitatis Magiſtrum quonammodo conuerti neceſſe ſit videamus. *Conuertimini*, inquit, *ad me in toto corde veſtro*: ſi dixiſſet *Conuertimini*, nihil addens, eſſet vobis forſitan liberum reſpondere, factum eſt, iam aliud propone mandatum. Nunc autem ſpiritualis conuerſionis nos admonet, quæ non vnâ die perficitur, vtinam vel in omni vita quâ degimus in hoc corpore, valeat conſummari. Corporis namque conuerſio ſi ſola fuerit, nulla erit. Forma ſiquidem conuerſionis eſt iſta, non veritas, vacuam virtute gerens ſpeciem pietatis. Miſer homo qui totus pergens in ea quæ foris ſunt, & ignarus interiorum ſuorum, putans aliquid ſe eſſe cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit! *Sicut aqua effuſus* (ait pſalmiſta in perſona hominis huiuſcemodi) *Et* *Oſee. 7. v. 9.* *diſperſa ſunt omnia oſſa mea.* Et alius, *comederunt alieni robur eius & ignorauit.* Exteriorem quippe ſuperficiem intuens, ſalua ſibi omnia ſuſpicatur, non ſentiens vermem occultum qui interiora corrodit.

Attende ſolerter quid diligas, quid metuas, vnde gaudeas, aut contriſteris, & ſub pannis conuerſionis inuenies cor peruerſum. Totum enim cor in his quatuor affectioni-

bus eſt, & de his accipiendum puto quod dicitur, vt in toto corde tuo conuertaris ad Dominum. Conuertatur proinde amor tuus, vt nihil omnino diligas niſi ipſum, aut certè propter ipſum: Conuertatur etiam ad ipſum timor tuus, quia peruerſus eſt timor omnis, quo metuis aliquid præter eum, aut non propter eum. Sic & gaudium tuum & triſtitia æquè conuertatur ad ipſum. Hoc autem ita fiet, ſi non niſi ſecundùm eum doleas aut læteris. Quid enim peruerſum magis quàm lætari, cum malefeceris, & in rebus peſſimis exultare? Verùm ne ipſa corporalis quidem eſt paruipendenda conuerſio, quia ſpiritualis huius adminiculum noſcitur eſſe non paruum. Inde eſt quod in hoc loco Dominus, cùm dixiſſet *in toto corde*, adiunxit protinus *in ieiunio*, quod vtique corporis eſt. Sequitur *in fletu & planctu*: Exigit enim planctum à nobis pœnitentia præteritæ conuerſationis, exigit fletum deſiderium futuræ beatitudinis. Si non plangis, planè non ſentis animæ vulnera, conſcientiæ læſionem. *Serm.* 2. *in capite ieiunij Tom.* 2.

Non mirum ſi ſponſi effuſum eſt nomen, cùm ipſe quoque effuſus ſit, ait enim *ſicut aqua effuſus ſum.* Effuſa eſt plenitudo diuinitatis, habitans ſuper terram corporaliter, vt de illa plenitudine omnes qui corpus mortis geſtamus, caperemus. *Serm.* 15. *Cant. n.* 4. *Tom.* 3.

PSAL. XXI. *v.* 16.

Aruit tanquam teſta virtus mea.

SEd talis teſta, cui nec ipſe malleus vniuerſæ terræ nocere vllomodo poſſit. *Serm.* 2. *in Natali Domini n.* 4. *Tom.* 2.

PSAL. XXI. *v.* 17.

Foderunt manus meas & pedes meos.

Explicatur ſuprà, *Gen.* 4. *v.* 13.

NIhil tam efficax ad curanda conſcientiæ vulnera, necnon purgandam mentis aciem, quàm Chriſti vulnerum ſedula meditatio. *Serm.* 62. *in Cant. n.* 7. *Tom.* 3.

PSAL. XXI. *v.* 31.

Et anima mea illi viuet.

QVærite Dominum & viuet anima veſtra. *Et anima mea illi viuet*, quæ mundo mortua erat. Quæ enim mundo viuit, non illi viuit. *Serm.* 4. *de diuerſis n.* 5. *Tom.* 2.

PSAL. XXII. *v.* 3.

Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ.

Explicatur ſupra, *Tobiæ cap.* 13. *v.* 22.

TRia anima curioſa Dei non ceſſat inquirere, iuſtitiam, & iudicium, & locum habitationis gloriæ ſponſi, tanquam viam in qua ambulet, cautelam qua ambulet & ad quam ambulet manſionem. De qua manſione ſic habes: *Vnã petij à Domino hanc requiram; vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Porrò de reliquis duobus, *iuſtitia & iudicium, præparatio ſedis tuæ.* Meritò tria iſta mens deuota requirit vt pote ſedem Dei, & ſedis præparationem. Et pulchrè in ſponſæ prærogatiuam concurrunt pariter omnia ad conſummationem virtutum, vt Pſ. 26. v. 14. Pſ. 88. v. 15.

de forma iuſtitiæ ſit formoſa, de iudiciorum notitia cauta, de deſiderio præſentiæ ſeu gloriæ ſponſi caſta. *Ser.* 33. *in Cant. n.* 1. *Tom.* 3.

PSAL. XXII. *v.* 4.

Si ambulauero in medio umbra mortis non timebo mala.

SI tamen tu mecum es. Nunc autem vt video, & ad terras, & ad ipſum quoque deſcendiſti infernum, non tanquam vinctus, ſed tanquam inter mortuos liber; ſicut lux quæ in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Vnde nec relinquitur anima in inferno; nec ſanctum corpus in terra videt corruptionem. Chriſtus enim qui deſcendit, ipſe eſt qui aſcendit, vt adimpleret omnia. *Serm.* 1. *in Aduentu Domini, n.* 6. *Tom.* 2.

Si ambulauero in medio vmbra mortis non timebo mala; quoniam tu mecum es. Ita ergo Dominus nobiſcum, omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi. Quando autem nos erimus cum ipſo? Nimirum quando rapiemur obuiam Chriſto in aëra, & ſic ſemper cum Domino erimus. Interim ſanè abſcondatur neceſſe eſt, vt præcedat tribulatio ereptionem, ereptio glorificationem. *Serm.* 16. *in Pſalm.* 90. *v.* 3. *Tom.* 2.

Martyr non ſentiet ſua dum Chriſti vulnera intuebitur. Stat Martyr tripudians & triumphans toto licet lacero corpore; non modò fortiter ſed & alacriter ſacrum è carne ſua circunſpicit ebullire cruorem. Vbi ergo tunc anima martyris? Nempe in tuto, nempe in petra, nempe in viſceribus Ieſu. Si in ſuis eſſet viſceribus, ferrum profectò ſentiret, dolorem non ferret, ſuccumberet, & negaret. Nunc autem in petra habitans, quid mirum ſi in modum petræ duruerit? Sed neque hoc mirum, ſi exul à corpore, dolores non ſentiat corporis. Neque hoc facit ſtupor, ſed amor: ſubmittitur enim ſenſus, non amittitur. Nec deeſt dolor, ſed ſuperatur, ſed contemnitur. Ergo ex petra martyris fortitudo: Inde planè potens ad bibendum Calicem Domini. *Et calix hic inebrians* *Pſal.* 22.
quàm preclarus eſt. Præclarus, in- *v.* 5.
quam, atque iucundus non minus Imperatori ſpectanti, quàm militi triumphanti. *Serm.* 61. *in Cant. n.* 8. *Tom.* 3.

Si ambulauero in medio vmbræ mortis non timebo mala; quoniam tu mecum es. Comparemus ſi placet theſauros regum, & faſtigia regnorum, cum huiuſmodi fiducia. Nonne cuncta horum felicitas, præ tanti boni diuitiis miſera reputabitur? *De morib. & officio Epiſcop. cap.* 4. *Tom.* 4.

PSAL. XXII. *v.* 4.

Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 9. *v.* 34.

PSAL. XXII. *v.* 5.

Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſùs eos qui tribulant me.

SEdiſti ad menſam diuitis: diligenter attende quæ apponuntur tibi, & ſcito quoniam talia oportet te præparare. In verbis iſtis loquitur Spiritus conſilij voce ſuaui, ſed & terribili. Vox ſuauis eſt, ſed obedientibus; vox terroris contemnentibus. Recipientibus debentur præmia, reiicientibus intentantur ſupplicia: Viuent qui recipiunt, damnabuntur qui reiiciunt. *Sediſti*, inquit. Ecce principium huiuſmodi

Prov. 23. *v.* 1. *Iuxta v.* 70.

iuſmodi verborum quantæ ſuauitatis præfert inſigne. Verba præcedentia ſuauiter ſonant, affectum mulcent, & de ſenſuum vbertate mentem impinguant. Quæ autem ſequuntur, id eſt, *ſcito quoniam talia oportet te præparare*, dum intellectum quo plus exercent, plus terrent, de altitudine myſteriorum miro modo nos humiliant, ſiue propter indignitatem noſtram, ſiue propter incapacitatem. *Menſa* ad quam reſident fideles epulaturi cum eo, incarnatio ipſius eſt. *Paraſti in conſpectu meo menſam*, id eſt, incarnationis meæ remedium quod ſemper attendo & recogito; aduerſus eos qui tribulant me; ne more antiquo præualeant, qui miſero & exuli inſultare conſueuerant. Porrò in menſa, & de menſa incarnationis Dominicæ refectio acquiritur opulenta: Regia quidem ibi ſumuntur fercula, & accuratiori arte diligentiùs præparata, delicioſa multùm ad ſaporem, ſolida ad nutrimentum, efficacia verò ad medicinam. Primum itaque ferculum, eſt obedientia filialis, habens humilitatem in corde, patientiam in ore, perſeuerantiam in bono opere.

Secundum eſt paupertas ſpiritualis, quam tria conſtituunt, depoſitio rerum & contemptus, vilitas & abiectio ſui ipſius, abdicatio propriæ voluntatis in omnibus. Tertium eſt mors Chriſti reuerenda, præ omnibus Sacramentis affectuoſa: In hoc enim Sacramento pietas magis enituit, gratia plus refulſit, charitas ampliùs radiauit.

Porrò ſedere duo ſignificat: poteſtatem iudiciariam, & ſubiectionem voluntariam. Tu itaque qui ſedes ad menſam diuitis, ferculis quæ præmiſimus appoſitis teipſum ſubiiciens & humilians incarnationis dominicæ Sacramento, non negligenter, ſed *diligenter attende quæ apponuntur tibi.* Attende; inquam, vt diſcas in referendo gratiam non eſſe tardus aut ſegnis; vt diſcas ad ſingula dona agere gratias: Attende, inquam, vt nulla Dei munera debitâ gratiarum actione fruſtrentur, non grandia, non mediocria, non modica. Terribile eſt quod ſequitur, quia oneroſum & quaſi impoſſibile videtur. Sed quibus? Mollibus, effœminatis, ignauis. Sed quid eſt illud quod terribile iudicant? Hoc eſt: *Quoniam talia oportet te præparare.* Nota *quoniam*, compatiendo, commoriendo, & conſepeliendo teipſum, & cætera. Dignum eſt enim & tibi multum expedit, compati, commori, conſepeliri paſſo, mortuo, & ſepulto, vt his omnibus configuretur & conformetur vita Chriſtiani. Qui enim tanquam membrum Chriſti dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit & ipſe ambulare. *Ser. 2. in cœna Domini, n. 1. Tom. 2.*

Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſùs eos qui tribulant me. De ipſa, tuæ quidem beneficio miſerationis accipio, in quo vtrumque reſpiro quotiens triſtis eſt anima mea, & quotiens conturbat me. *Serm. 33. in Cant. n. 7. Tom. 3.*

Psal. XXII. *v. 5.*

Calix meus inebrians quam præclarus eſt.

Explicatur ſuprà, *Pſal 22. v 4.*

Anima ad craterem admiſſa ſapientiæ, illum de quo legitur, *& calix meus inebrians quam præclarus eſt*: Quid mirum iam ſi inebriatur ad vbertatem domus Dei, cùm nullâ mordente curâ, de proprio ſecura bibit purum & nouum illud cum

Chriſto in Regno Patris eius? *Tract. de diligendo Deo, cap.* 11. *Tom.* 4.

Psal. XXIII *v.* 3.

Quis aſcendet in montem Domini.

Explicatur, *Serm.* 33. *de diuerſis per totum, Tom.* 2.

Diabolus & homo vterque aſcendere præpoſterè voluit: hic ad ſcientiam, ille ad potentiam, ambo ad ſuperbiam: non ſic aſcendere velimus: Quin potiùs audiamus Prophetam quærentem quomodo aſcendendum ſit. ***Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo.*** Vbi notandum quòd triplicem gradum aſcendendi conſtituit. Primus gradus eſt innocentia operis, ſecundus munditia cordis, tertius fructus ædificationis, *Serm.* 60. *de diuerſis num.* 4. *Tom.* 2.

Aſcendit quidem ſemel Chriſtus coporaliter ſuper altitudinem cœlorum: ſed & nunc aſcendit quotidie ſpiritualiter in cordibus electorum. Si ergo volumus & nos cum eo aſcendere, aſcendendum nobis eſt in montes virtutum de vallibus vitiorum. *Serm.* 61. *de diuerſis, numero* 1. *Tom.* 2.

Quis aſcendet in montem Domini? Huius ad verticem montis, id eſt ad virtutis perfectionem quiſquis conſcendere adorietur, ſciet profectò quàm ſit aſcenſus arduus, & caſus concitus abſque Verbi adiutorio. Felix anima quæ Angelis ſpectantibus, præbuit gaudium pariter & miraculum ſui, vt audiret de ſe loquentes: *Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto delicijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuum* Alioquin fruſtra nititur, ſi non innititur. Sed omnia poſſibilia ſunt innitenti ſuper eum qui omnia poteſt. Quantæ fiduciæ vox, *omnia poſſum in eo qui me confortat?* Nil omnipotentiam verbi clariorem reddit, quàm quòd omnipotentes facit omnes qui in ſe ſperant. *Ser.* 85. *in Cant. n.* 5. *Tom.* 3. *Cant* 8. *v.* 5. *Philipp.* 4. *v.* 13.

Non aſcendes in montem Domini, nec ſtabis in loco ſancto eius, pro eo quod in vano acceperis animam tuam, hoc eſt, animam rationalem; dum inſtar pecoris ſenſum ſequeris, ratione quidem otioſâ, & non reſiſtente in aliquo. Quorum itaque ratio non præuenit greſſus, currunt, ſed extra viam. *Tract. de diligendo Deo, cap.* 7. *Tom.* 4.

Psal. XXIII. *v.* 4.

Innocens manibus & mundo corde.

Liceat tibi gloriari in laude tua, & vocari ab hominibus Rabbi, & facere tibi nomen grande duntaxat ſuper terram: Quid tibi poſt mortem de his omnibus, niſi ſola fortaſſe memoria relinquetur, & hoc quoque ſolummodo ſuper terram? Scriptum quippe eſt: *Dormierunt ſomnum ſuum & nihil inuenierunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis.* Quod ſi hic eſt finis omnium laborum tuorum (vt pace tuâ dixerim) quid habes amplius iumento? Siquidem & de tuo equo cùm mortuus fuerit, perhibebitur quia bonus fuit. Quid quæſo, dignum te iudicabis, qui factus ad imaginem factoris, tantæ in te maieſtatis non defendis dignitatem? Et tu *homo cum in hono-* *Pſ.* 75. *v.* 6.

ſe eſſes, honorem tuum non intelligens, *comparatus iumentis inſipientibus & ſimilis factus ſis illis*; dum nil ſpirituale . idelicet aut æternum elaboraueris, ſed inſtar belluini ſpiritus, qui vt à corpore, ita cum corpore diſſoluitur, ſolis fueris contentus corporalibus ac temporalibus bonis, Euangelici illius ſurdus auditor conſilij: *Operamini non cibum qui perit*, ſed qui permanet in vitam æternam. Scriptum eſt autem quod non aſcendit in montem Domini, niſi *qui non accepit in vano animam ſuam*: ſed ne is quidem, niſi etiam fuerit *innocens manibus & mundo corde*. Attende quid mereatur iniquitas, ſi ſola ſufficit inutilitas ad damnationem. *Epi.* 104. *n.* 2. *Tom.* 1.

Pſ. 48. v. 13.

Ioan. 6. v. 27.

PSAL. XXIII. *v.* 5.

Hic accipiet benedictionem à Domino.

Explicatur ſuprà *Pſal.* 15. *v.* 8.

PSAL. XXIII. *v.* 6.

Hæc eſt generatio quærentium Deum.

SIc quæramus Deum vt & ſemper quæramus, & cùm venerit quærere nos, dicatur de nobis: *Hæc eſt generatio quærentium Deum, quærentium faciem Dei Iacob*, ſicque aperiantur portæ æternales, & introeat Rex gloriæ, & nos cum illo. *Serm.* 4. *de diuerſis n.* 5. *Tom.* 2.

Hæc eſt generatio quærentium Dominum. Multæ ſunt generationes hominum: prima nec quærens adhuc Dominum, nec quæſita fuit à Domino; cùm in obliuione mentis & reatu iniquitatis vnumquemque genuit mater ſua. Secunda ex aqua & ſpiritu, remedium nobis exhibuit feſtinatum: Et fuit illa generatio, nondum quidem generatio quærentium, ſed tamen iam quæſitorum; quòd nec ſcientes adhuc quærere Dominum, nec valentes ipſe quæſierit. Quæſiuit igitur nos, & acquiſiuit in generatione ſecunda, vt eſſemus iam populus acquiſitionis. Cæterùm ad hoc ſtatim quæſiuit nos Dominus, vt quæreretur tempore opportuno, cùm iam quæri poſſet & inueniri. *Hæc eſt generatio quærentium Dominum.* Quærentium an habentium dicam? Habentium vtique & quærentium. Alioquin non poſſent quærere non habentes. Sed quid habentes, aut quid quærentes? Vel potiùs quomodo habentes, quomodo requirentes? Verbo geniti verbum habent. Quid ergo iam ampliùs quærit generatio quærentium Dominum? Conſidera quid ſequatur. *Hæc eſt generatio quærentium Dominum, quærentium faciem De Iacob.* Eundem proinde habent pariter & requirunt; quia vnus idemque & verbum Patris, & ſplendor paternę gloriæ eſt. Et is quidem non quæſitus haberi forſitan poteſt, non habitus autem quęri omnino non poteſt. Potens enim ipſe eſt præſtare etiam ſe non quærenti, qui de cumulo gratiæ, & benedictione dulcedinis quærit, & præuenit adhuc quærere non valentes. Nemo autem ante idoneus quærere quàm habere; quia *nemo*, inquit, *venit ad me niſi Pater meus traxerit eum*. Adeſt ergo qui trahit, & quodammodo necdum adeſt, qui non aliò trahit quàm ad ſeipſum. Nunquam enim, nec vſquam ſine Filio Pater adeſt per fidem, vt ad ſpeciem trahat. *Serm.* 37. *de diuerſis, Tom.* 2.

Ioan. 6. v. 44.

Memor fui Dei & delectatus ſum. Iuſtum eſt vt quos præſentia non delectant, præſto eis ſit memoria futurorum; & qui de rerum fluentium

Pſ. 76. v. 4.

Digitized by Google

qualibet affluentia deſpiciunt conſolari; recordatio illos delectet æternitatis. *Et hæc eſt generatio quærentium Dominum, quærentium*, non quæ ſua ſunt, *ſed faciem Dei Iacob.* Dei ergo quærentibus & ſuſpirantibus præſentiam, præſto interim & dulcis memoria eſt, non tamen qua ſatientur, ſed qua magis eſuriant vnde ſatientur. *Tract. de diligendo Deo cap. 4. Tom. 4.*

Per virtutem peruenitur ad gloriam, quia *Dominus virtutum ipſe eſt Rex gloriæ. Serm. 5. de Aduentu Domini, n. 1. Tom. 2.*

PSAL. XXIV. *v.* 7.

Delicta iuuentutis meæ & ignorantias ne memineris.

IBi docet ignorantiam eſſe peccatum. *Tract. ad Hugonem cap. 4. Tom. 4.*

PSAL. XXIV. *v.* 8.

Dulcis & rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via.

FOelix qui in ſancti Spiritus thalamo commoratur vt poſſit intelligere triplicem illum ſpiritum de quo ait Propheta: *Ne proiicias me à facie tua & Spiritum ſanctum tuum ne auferas à me. Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum re-*
Pſ. 50. v. 14. *ctum innoua in viſceribus meis. Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.* Spiritum ſanctum ipſum intellige proprio nomine deſignatum. Rogat ergo ne proiiciatur à facie eius tanquam aliquid immundum; quia ſpiritus iſte odit ſordes, nec habitare poterit in corpore ſubdito peccatis. Cui enim proprium eſt peccata repellere, ipſi & proprium eſt peccata odiſſe; nec in vno domicilio pariter morabuntur tanta munditia, & immunditia tanta. Recepto ergo ſancto Spiritu per ſanctimoniam, orandum eſt vt cor mundum creetur in nobis quod vtique fiet, ſi Spiritus rectus fuerit in noſtris viſceribus innouatus. *Spiritum rectum*, quod ait, filio poteſt non inconuenienter aptari, qui nos veterem hominem exuens, nouum induit, qui nos renouauit in ſpiritu mentis noſtræ, tanquam in viſceribus noſtris, vt cogitemus quæ recta ſunt, vt ambulemus in nouitate ſpiritus, & non in literæ vetuſtate. Formam enim rectitudinis de cœlis attulit, reliquit in terris; immiſcens ſanè & mittens dulcedinem rectitudinis in omnibus operibus ſuis, ſicut de eo idem ipſe prædixerat; *Dulcis & rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via.* Caſtigato ergo corpore per ſanctitudinem operum; mundato corde vel potiùs per rectitudinem cogitationum, redditur lætitia ſalutaris, vt iam in lumine vultus Dei ambules & in nomine eius exultes totâ die. Quid igitur reſtat, niſi vt *ſpiritu principali* confirmeris? Patrem intellige ſpiritum principalem; non quòd maior, ſed quod ſolus à nullo, cùm ab eo ſit Filius, Spiritus ſanctus ab vtroque. In quo autem confirmatio hæc, niſi in charitate? Aut quod donum aliud tam dignum Patre? Scis vas tuum poſſidere in ſanctificatione & honore, & non in paſſione deſiderij? *Spiritum ſanctum* accepiſti tibi. Vis vt, quæcunque tibi vis ab hominibus fieri, tu quoque facias illis, & quod tibi fieri non vis, alij ne feceris? *Spi-*

ritum rectum ad opus proximi ſuſcepiſti. Iam ſi in vtroque bono, & in his quæ ad vtrumque pertinent firmiter perſeueras; *principalem ſpiritum*, quem ſolum Deus approbat, recepiſti. Alioquin quæ modo ſunt, modò non ſunt, is qui verè eſt non acceptat, nec in caducis iſtis ſibi poteſt æternitas complacere. Itaque ſi deſideras vt in te Deus eligat partem ſibi; eſto ſollicitus ſicut tibi Spiritum ſanctum, ſicut proximo ſpiritum rectum, ſic ei quoque tanquam vero Principi, & Patri ſpirituum ſpiritum principalem exhibere. *Serm.* 3. *in Feſto Pentecoſt. num.* 5. *Tom.* 1.

In via quippe delinquunt, qui veritatem derelinquunt. Sed nunquid vel ſic à dulci Domino derelinquuntur? Ipſis ergo dulcis & rectus Dominus legem dat viam humilitatis, per quam redeant ad agnitionem veritatis. Dat occaſionem recuperandæ ſalutis, quia dulcis eſt: non tamen abſque diſciplina legis, quia rectus eſt. Dulcis, quia perire non patitur: Rectus, quia punire non obliuiſcitur. *De gradib. humilit. cap.* 1. *Tom.* 4.

PSAL. XXIV. *v.* 10.

Vniuerſæ viæ tuæ miſericordia & veritas, requirentibus teſtamentum tuum, & teſtimonia tua.

Teſtamentum vtique pietatis, & teſtimonia veritatis. Lege homo in corde tuo, lege intra teipſum de teipſo teſtimonia veritatis; etiam hac communi luce iudicabis te indignum. Lege in corde Dei teſtamentum quod firmatum eſt in ſanguine mediatoris; & inuenies quàm longè aliud ſpe poſſidere, quàm re tenere videris. *Serm.* 5. *in Dedicat. Templi, n.* 4. *Tom.* 2.

Docuit vias ſuas Dominus, cùm aperuit labia Prophetæ, vt diceret: *Vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas.* Ita ad ſingulos, ita ad omnes communiter venit, in miſericordia ſcilicet & veritate. Vbi enim multa iam fuerit de miſeratione præſumptio, ſed oblinio veritatis, non continuò ibi Deus. Sed neque vbi terror multus ex recordatione veritatis, nulla autem de memoria miſericordiæ conſolatio. Nam neque veritatem tenet: qui miſericordiam non agnoſcit; nec vera eſſe ſine veritate miſericordia poteſt. Itaque vbi miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, ſeſe etiam iuſtitia & pax oſculantur. *Serm.* 11. *in Pſal. Qui habitat, n.* 8 *Tom.* 2. *Pſ.* 84. *v.* 11.

Fœlix mens cui ſemel Dominus Ieſus vtrumque infixerit pedem. A duobus ſignis cognoſcite eam, quæ huiuſmodi eſt, quæ ſecum neceſſe eſt referat diuinis impreſſa veſtigiis. Ipſa ſunt timor & ſpes: Ille iudicij, iſta miſericordiæ repræſentans imaginem. Meritò *Beneplacitum eſt Deo ſuper timentes eum, & in his qui ſperant ſuper miſericordia eius.* Cùm *ſapientiæ timor initium ſit*; ſpes profectus, nam conſummationem ſibi charitas vendicat. *Serm.* 6. *in Cant. n.* 5. *Tomo* 3.

Iuſtitia & miſericordia duo Chriſti pedes. *Pſ.* 146. *v.* 11. *Pſ.* 110. *v.* 10.

PSAL. XXIV. *v.* 11.

Propter nomen tuum, non propter meum meritum, propitiaberis peccato meo. *Serm.* 22. *de diuerſis, n.* 7. *Tom.* 2.

Psal. XXIV. *v.* 18.

Vide humilitatem meam & laborem meum.

Gal. 6. v. 8. INfœlix qui ſeminat in carne, quia de carne metet corruptionem. Seminauit in terra noſtra tota Trinitas, ſeminauerunt pariter Angeli & Apoſtoli, ſeminauerunt Martyres & Confeſſores, & Virgines. Pater ſeminauit pacem de cœlo, Filius veritatem, Spiritus ſanctus charitatem. Angeli quoque ſeminauerunt, quando cadentibus aliis ipſi ſteterunt. Ipſi vtique *ibant & flebant mittentes ſemina ſua; venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos.* Pſ. 125. v. 6. Duo manipuli ſunt quos quæris: honoris ſcilicet & quietis: ſeſſionem affectas (ô lucifer) & altitudinem: ſed non ſic, non ſic; non colliges quia non ſeminaſti: Qui ſeminauerunt laborem & vilitatem, metent honorem pariter & quietem. Vnde & dicebat quidam: *Vide humilitatem* meam & laborem meum. Audiſtis promittentem Dominum & dicentem diſcipulis: *Sedebitis ſuper ſedes iudicantes duodecim tribus Iſraël.* Mat. 19. v. 28. Ecce quies ſeſſionis, & honor iudicij. Nam & ipſe Dominus ad hæc noluit peruenire niſi per humilitatem & laborem; vnde & morte turpiſſimâ condemnatus eſt. Sed & Apoſtoli ſeminauerunt nobis, quando recedentibus his qui ſapientiam huius mundi ſequebantur, ipſi Domino adhæſerunt. Martyres verò manifeſtum eſt fortitudinem ſeminaſſe. Porrò veri Confeſſores ſeminauerunt iuſtitiam, quam in omni vita ſua ſecuti ſunt. Virgines ſanctæ planum eſt quia temperantiam ſeminarunt, quæ ſic libidinem calcauerunt. *Serm. de S. Benedicto, n.* 8. *Tom.* 2.

Quomodo proprium eſt Deo miſereri, cuius *iudicia abyſſus multa?* Pſal. 35. v. 7. Neque enim dicitur. Omnes viæ eius ſola miſericordia, ſed *miſericordia & veritas.* Non minus iuſtus quàm miſericors eſt, cui *miſericordia & iudicium decantatur.* Pſ. 100. v. 1. Verum id quidem, cui vult miſeretur, & quem vult indurat: Rom. 9. v. 18. ſed quod miſeretur proprium eſt illi; ex ſe enim ſumit materiam, & velut quoddam ſeminarium miſerendi. Nam quod iudicat & condemnat, nos eum quodammodo cogimus; vt longè aliter de corde ipſius miſeratio, quàm animaduerſio procedere videatur. Dei miſericordia & iuſtitia. Rectè igitur non Pater iudiciorum vel vltionum dicitur, ſed Pater miſericordiarum: Non modò quòd Pater videatur miſereri potiùs quàm indignari, & quemadmodum Pater filiorum miſereatur timentium ſe: ſed eo magis quòd miſerendi cauſam & originem ſumat ex proprio: iudicandi vel vlciſcendi magis ex noſtro. *Ser.* 5. *in Natali Domini, n.* 3. *Tom.* 2.

Chriſtus Dominus laborem & dolorem hominum conſiderauit, vt traderet eos in manus ſuas. *Vide* (ad Patrem inquit) *humilitatem meam & laborem meum.* De dolore vide quid dixerit. *Videte ſi eſt dolor, ſicut dolor meus.* Tren. 1. v. 12. *Serm. feria* 4. *Hebdom. ſancta num.* 11. *Tom.* 2.

Totum quod exercet ſeruos Dei, in his duobus eſt. Hæc ergo ſint latera ſcalæ, vilitas & aſperitas, quibus internæ virtutis & gratiæ gradus firmiter inſerantur. Eſt enim videre homines mundanam gloriam contemnentes, fauorem calcantes populi, non deſiderantes humanam diem; ſed non adeò fortes in tole-

Digitized by Google

ſtantia moleſtiæ corporalis, non adeò reiicientes mollia, non adeò carnis illecebras ſuperantes. Quid iſtos dixerim niſi latus alterum non tenere? Porrò vni tantum lateri innitentis periculoſus nimis aſcenſus, & proximus eſt ruinæ. *De vita & morib. Clericor. cap.* 14. *Tom.* 4.

Psal. XXV. *v.* 5.

Odiui Eccleſiam malignantium, & cum impijs non ſedebo.

Malorum quorum noluit participare malum, ſtuduit declinare conſortium. *Epiſt.* 7. *n.* 13. *Tom.* 1.

Psal. XXV. *v.* 8.

Domine dilexi decorem domus tuæ.

Explicatur, *Lib.* 5. *de conſider. ad Eugen. cap.* 4. *Tom.* 4.

Psal. XXVI. *v.* 3.

Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 27. *v.* 29.

Psal. XXVI. *v.* 4.

Vnam petij à Domino.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 27. *v.* 38. *& Pſ.* 22. *v.* 3.

Pſ. 132. *v.* 1. — *Vnitas multiplex.*

Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Eſt vnitas naturalis, vnitas carnalis, vnitas virtualis, vnitas moralis, vnitas ſpiritualis, vnitas ſocialis, vnitas perſonalis, vnitas principalis. Vnitas naturalis eſt inter corpus & animam; vnitas carnalis inter virum & mulierem, de qua dictum eſt, *erunt duo in carne vna.* Vnitas virtualis eſt quæ hominem ſibi ipſi coniungit vt non per diuerſa effluat, ſed cum Propheta *vnam petat à Domino.* Vnitas moralis eſt que nos coniungit proximo: vnde pſalmiſta: *Qui habitare facis vnius moris in domo.* Vnitas ſpiritualis eſt quæ nos coniungit Deo, *qui adhæret Deo vnus Spiritus eſt.* Vnitas ſocialis inter Angelos, quibus omnibus modis idem velle eſt, idem nolle. Vnitas perſonalis in Chriſto. Vnitas principalis, quæ & ſubſtantialis, eſt in Trinitate. *Serm.* 80. *de diuerſis, n.* 1. *Tom.* 2. *Pſal.* 67. *v.* 7. *1. Cor.* 6. *v.* 17.

Vnam petij à Domino, vt inhabitem in domo Domini ac viſitem templum eius. Quidni ibi *probetur quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta?* Bona in ſe, placens in effectibus, beneplacens fruentibus, perfecta perfectis, & nihil vltra quærentibus. *De Conſider. ad Eugen. lib* 5. *cap.* 4. *Tom.* 4. *Rom.* 12. *v.* 2.

Duplex cõtemplationis gradus.

Vt videam voluntatem Domini & viſitem templum eius. Primus contemplationis gradus eſt, vt inceſſanter conſideremus quid velit Dominus, quid placeat ei, quid acceptum ſit coram ipſo. Et quoniam fortitudo noſtra, in illius rectitudinem voluntatis offendit, nec coniungi ei aut coaptari poteſt, humiliamur ſub potenti manu Dei altiſſimi dicentes, *ſana animam meam, quia peccaui tibi.* Poſtquam enim in huiuſmodi cogitationibus mundatus eſt oculus cordis, iam non Spiritu noſtro cum amaritudine, ſed in diuino magis ſpiritu, cum multa delectatione verſamur: Nec iam conſideramus quæ ſit voluntas Dei in nobis, ſed quæ ſit in ſeipſa. Vita enim in voluntate eius, vt hoc nobis in omnibus vtilius atque omnino commodius eſſe non dubitemus, quod eius congruit volun- *Pſ.* 40. *v.* 5.

Digitized by Google

tati. Et propterea quam ſollicitè conſeruare volumus vitam animæ noſtræ tam ſolliciti ſimus quoad poſſumus ab ea non deuiare. Deinde cùm iam in ſpirituali exercitio aliquatenus profecerimus, cogitemus quàm ſuauis ſit Dominus, quàm bonus in ſemetipſo, orantes cum Propheta: *vt videamus voluntatem Domini*, & viſitemus iam non cor noſtrum, ſed templum eius. Et cum eodem Propheta nihilominus dicentes: Pſ. 41. v. 7. *Ad meipſum anima mea conturbata eſt, propterea memor ero tui*. In his enim duobus tota ſpiritualis conuerſationis ſumma verſatur, vt in noſtra conſideratione turbemur, & contriſtemur ad ſalutem, in diuina reſpiremus: Vt de gaudio Spiritus ſancti habeamus conſolationem, & hinc timorem & humilitatem, inde verò ſpem concipiamus & charitatem. *Serm. 5. de diuerſis, n. 5. Tom. 2.*

Psal. XXVI. v. 6.

In petra exaltauit me.

Cant. 2. v. 14. Columba *mea in foraminibus petræ*. Agit vt ſponſus: ſed vt verecundus publicum erubeſcit, decernitque frui deliciis ſuis in loco ſequeſtri, vtique in foraminibus petræ, & in cauernis maceriæ. Puta ergo ſic dicere ſponſum. Ne timeas amica, quaſi hæc ad quam te hortamur opera vinearum negotium amoris impedire, ſeu interrumpere habeat. Erit certè & aliquis vſus in ea, ad id quod pariter optamus. Vineæ ſanè macerias habent, & diuerſoria grata verecundis. Hic literalis luſus. Quidni dixerim luſum? Quid enim ſerium habet hæc literæ ſeries? Ne auditu quidem dignum quod foris ſonat, ſi non intus adiuuet ſpiritus infirmitatem intelligentiæ noſtræ. Ne ergo remaneamus foris, ne & turpium (quod abſit) amorum videamur lenocinia recenſere; afferte pudicas aures ad ſermonem qui in manibus eſt de amore; & cùm ipſos cogitatis amantes, non virum & fœminam, ſed verbum & animam ſentiatis oportet. Et ſi Chriſtum & Eccleſiam dixero, idem eſt; niſi quòd Eccleſiæ nomine non vna anima, ſed multarum vnitas, vel potiùs vnanimitas deſignatur. Nec ſanè foramina petræ, aut cauernas maceriæ, latebras putetis operantium iniquitatem, ne qua prorſus ſuſpicio ſubeat de operibus tenebrarum.

Alius hunc locum ita expoſuit, foramina petræ vulnera Chriſti interpretans. Rectè omnino, nam petra Chriſtus. Bona foramina quæ fidem aſtruunt reſurrectionis, & Chriſti diuinitatem: *Dominus meus*, inquit, Ioã. 20 v. 28. *& Deus meus*. Vnde hoc reportatum oraculum, niſi ex foraminibus petræ? In his *paſſer inuenit ſibi domum, & turtur nidum, vbi reponat pullos ſuos*. Pſ. 83. v. 4. In his ſe columba tutatur, & circumvolitantem intrepida intuetur accipitrem: *Et ideo columba in foraminibus petræ*. Vox columbæ, *in petra exaltauit me*. Pſ. 39 v. 3. Et item, *ſtatuit*, inquit, *ſupra petram pedes meos*. Vir ſapiens *ædificat domum ſuam ſupra petram*, Mat. 7. v. 14. quod ibi nec ventorum formidet iniurias, nec inundationum. Quid non boni in petra? In petra exaltatus, in petra ſecurus, in petra firmiter ſto. Securus ab hoſte, fortis à caſu; & hoc quoniam exaltatus à terra. Anceps eſt enim, & caducum terrenum omne. Conuerſatio noſtra in cœlis ſit, & nec cadere, nec deiici formidamus, & reuera vbi tuta firmáque infirmis ſecuritas & requies, niſi in vulneribus Saluatoris? Tantò illic ſecurior habito, quantò ille potentior

Digitized by Google

potentior eſt ad ſaluandum. Fremit mundus, premit corpus, diabolus inſidiatur; non cado, fundatus enim ſum ſupra firmam petram. Peccaui peccatum grande, turbatur conſcientia, ſed non perturbabitur, quoniam vulnerum Domini recordabor. Nempe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras. Quid tam ad mortem, quod non Chriſti morte ſaluetur? Si ergo in mentem venerit tam potens, támque efficax medicamentum, nulla iam poſſum morbi malignitate terreri. *Serm. 61. in Cant. n. 2. Tom. 3.*

PSAL. XXVI. *v.* 8.

Exquiſiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram.

ANima cùm ſponſi ſentit gratiam, agnoſcit præſentiam: cùm non, abſentiam queritur, & rurſum præſentiam quærit dicens, *exquiſiuit te facies mea, &c.* Quidni requirat? neque enim ſubducto ſibi tam dulci ſponſo, interim aliquid aliud non dico deſiderare, ſed nec cogitare libebit. Reſtat igitur vt abſentem ſtudioſè requirat, reuocet abeuntem. Ita ergo reuocatur, & reuocatur deſiderio animæ, ſed eius animæ cui ſemel indulſerit ſuauitatem ſui. *Serm. 74. in Cant. num. 2. Tomo 3.*

PSAL. XXVI. *v.* 13.

Credo videre bona Domini in terra viuentium.

SVpremas nimirum corporis ſui feneſtras, ſupernæ aperiri deſiderat veritati; per ſpeciem magis ambulare geſtiens quàm per fidem. *Serm. 8. in Pſal. 90. v. 3. Tom. 2.*

PSAL. XXVI. *v.* 14.

Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine Dominum.

SEd quandiu neceſſe eſt ſuſtinere? Prorſus donec miſereatur tui. *Serm. 1. Dominica 6. poſt Pentecoſt. n. 1. Tom. 2.*

PSAL. XXIX. *v.* 6.

Ad veſperam demorabitur fletus & ad matutinum lætitia.

Explicatur infrà *Eſaiæ cap. 38. v. 10. Tom. 2.*

PSAL. XXIX. *v.* 7.

Dixi in abundantia mea non mouebor in æternum.

NOn attendens quod in voluntate tua, non in poteſtate mea, præſtitiſti decori meo virtutem. Quamobrem auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus. *Serm. 3. de diuerſis, n. 2. Tom. 2.*

Amara eſt veritas ſine condimento gratiæ, ſicut abſque veritatis freno leuis & neſciens modum plerumque & inſolens ipſa deuotio. Dixerat ſancta anima quædam in abundantia ſua, *non mouebor in æternum,* cùm ſubitò ſenſit auerſam à ſe faciem verbi; ſéque non modò motam, ſed etiam conturbatam; & ſic in triſtitia didicit opus fuiſſe ſibi cum munere quidem deuotionis, etiam pondere veritatis. Ergo non in ſola quidem gratia plenitudo gratiæ eſt, ſed ne in ſola quidem veritate. Quid prodeſt

ſcire quid te oporteat facere, ſi non detur & velle facere? Quid ſi velis quidem, ſed minimè poſſis? Quæ cùm ita ſe habeant, neutrum ſine altero ſufficit. *Serm.* 74. *in Cant. n.* 8. *Tmo* 3.

PSAL. XXX. *v.* 9.

Statuiſti in loco ſpatioſo pedes meos.

SVfficit mihi gratia tua, cùm defecerit virtus mea. Pedem profectò gratiæ fortiter figens, & meum qui infirmus eſt leuiter trahens, ſecutus aſcendam per ſcalam humilitatis, donec veritati adhærens, ad latitudinem tranſeam charitatis. Tunc pſallam cum gratiarum actione, & dicam: *Statuiſti in loco ſpatioſo pedes meos:* ſic arcta via cautiùs inceditur ſtrictim; ſic ardua ſcala tutiùs pedetentim aſcenditur; ſic miro modo, licet pigriùs, ad veritatem tamen firmiùs claudicando aſcenditur. *Tract. de gradib. humilit. cap.* 9. *Tom.* 4.

PSAL. XXX. *v* 13.

Obliuioni datus ſum tanquam mortuus à corde.

ID eſt, à propria voluntate. Bona obliuio ſi teipſum neſcias, vt proximo proſis. Bene autem mortuus à corde, ſi iam non tibi viuere ſtudeas, ſed ei qui pro te mortuus eſt. Bene *Gal.* 2. *v.* 29. mortuus eſt à corde qui dicit: *Viuo autem iam non ego.* Sed ſi mortuus à ſe, non tamen à Chriſto; ſequitur enim, *viuit verò in me Chriſtus.* Mortem hanc quæ fit à corde infert charitas, de quo loquitur ſponſa; *Cant* 4. *v.* 9. *Vulnerata charitate ego ſum. Fortis* quippe eſt *vt mors dilectio:* Et mortem in nobis, *Cant.* 8. *v.* 6. non vitam occidit. Vnde & audacter minatur: *O mors ero mors tua.* *Oſee* 13. *v.* 14. Peccatum extinguit, quod animæ vitam expulerat, animámque reſtituit innocentiæ.

Verùm ſi præualet morti charitas, ita vt illam in congreſſu perimere poſſit: cur dicitur fortis vt mors, & non potiùs morte fortior? An fortè quia & ipſa eſt mors, & ſeipſâ fortior eſſe non poteſt? Bona mors non vitæ, ſed mortis: Bona mors quæ vitam etſi adimit, non perimit. Adimit quidem, ſed ad tempus, reſtituendam in tempore, duraturam ſine tempore. Libenter igitur carebo ad tempus vt in æternum poſſideam. *De morib. & officio Epiſcopor. cap.* 13. *Tom.* 4.

Ego factus ſum tanquam vas perditum. Bene ſeipſum perdit, qui nihil vnquam pro ſe facit, ſed omnis eius intentio, & omne deſiderium tendit ad Dei placitum, & vtilitatem fratrum ſuorum. *Serm. de S. Benedicto n.* 8. *Tom.* 2.

Felix anima facta ſibi tanquam vas perditum, vt omnium miſerias in ſua continentia colligaret. *Serm. in Feſto B. Mariæ Magdal. num.* 11. *Tom.* 2.

PSAL. XXX. *v.* 20.

Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine?

ECcleſiæ alumnus ex vberibus ſapientiæ, lactis melioris expertus dulcedinem iam in eo cœpit creſcere in ſalutem, iam & ex eo ſatiatus eructat dicens. *Meliora ſunt vbera tua vino.* *Cant.* 1. *v.* 1. Et hoc ad Matrem. Verùm item guſtato ac probato quàm ſuauis eſt Dominus; vt verè Patrem dulciſſimum, ait ad ipſum: *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Do-*

mine, quam abſcondiſti timentibus te. *Epiſt.* 78. *n.* 9. *Tom.* 1.

Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quàm abſcondiſti timentibus te! Quid tamen addidit? *Perfeciſti*, inquit, *eis qui ſperant in te*, in conſpectu filiorum hominum. Eſt ergo multitudo dulcedinis quæ abſcondita eſt, magna quidem, & magna valde, necdum tamen perfecta; quoniam in manifeſto perficiuntur, non in abſcondito, quando non ſub altari requieſcent ſancti, ſed ſuper tronos tanquam iudices reſidebunt. Ad requiem enim exutæ à corporibus animæ ſanctæ protinus admittuntur; ad plenam autem gloriam regni non ita. *Me expectant iuſti* (ait Propheta cùm adhuc detineretur in cuſto-
Pſ. 141. v. 8. dia corporis huius) *donec retribuas mihi.* Et vox diuina ad animas ſanctas corporum ſuorum reſurrectio-
Apo. 6. v. 11. nem flagitantes: *Suſtinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum veſtrorum.* *Serm.* 2. *in Feſto omnium Sanctorum*, *n.* 8. *Tom.* 2.

Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine quam abſcondiſti timentibus te. Vbi putas abſconditur, nempe linguâ ſuâ: Licet enim in promiſſione vitæ eius quæ nunc eſt, dulcedo & multitudo dulcedinis, & magna quoque & per quam magna ſit multitudo, perfectio tamen non niſi in promiſſione futuræ. *Perfeciſti*, inquit, *his qui ſperant in te, in conſpectu filiorum hominum.* Quid perfecit? non eſt hic ſermo in lingua, ſed ſupra linguam. Ideo enim auris non audit, quia nec lingua protulit quod præparauit Deus his qui diligunt eum. Nec ſanè in abſcondito conſummatio illa, ſed in conſpectu filiorum hominum erit. *Serm.* 97. *de diuerſis*, *n.* 3. *Tomo* 2.

PSAL. XXXI. *v.* 1.

Beati quorum tecta ſunt peccata.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 37. *v.* 3

PSAL. XXXI. *v.* 2.

Beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 25. *v.* 5.

Est ad reſtituendam innocentiam efficacior velox clementia, quâm diuturna pœnitentia. *Beatus* ſiquidem *cui non imputauit Dominus peccatum.* Nam quis accuſabit aduerſus electum Dei? Si Deus iuſtificat, quis eſt qui condemnet? Hoc ſalutis compendium ſanctus ille latro conſecutus eſt. Vno Luc. 23.
codemque die ſimul, & confeſſus v. 43.
latrocinia, & introductus in gloriam, breui quodam contentus ponte Crucis, ad tranſigendum de regione diſſimilitudinis in terram viuentium, & de luto fæcis in Paradiſum voluptatis.

Hoc ſubitum pietatis remedium Luc. 7.
percepit felix illa peccatrix, cùm re- v. 47.
pente vbi ſuperabundauerant delicta, abundare cœpit & gratia. Abſque multo pœnitentiæ labore, dimiſſa ſunt ei peccata multa; quoniam dilexit multùm; & in breui meruit charitatis accipere latitudinem, quæ cooperit multitudinem peccatorum. 1. Pet. 4.
Epiſt. 8. *n.* 2. *Tom.* 1. v. 8.

Anima cognoſcere ſe non poteſt niſi pœniteat; pœnitere non poteſt niſi ſe cognoſcat. Pœniteat igitur anima pœnitentiâ triplici; quia innocentiam amiſit, amiſſam non requiſiuit, & neglexit patientiam Dei.

Scio Domine Ieſu quia primam ſtolam innocentiæ nobis in baptiſmate reddidiſti: Cito receſſimus à via quam oſtendiſti nobis, & portionem ſubſtantiæ quæ nobis contingebat, cum prodigo in diſſimilitudinis regione expendimus. Venerunt ad nos viliſſimi Spiritus, & æternorum ignium Reges, ad mundatos immundi, ad ſaluandos damnati, curui ad rectos; & dixerunt animæ noſtræ, incuruare vt tranſeamus. Audiuimus illos & incuruati ſumus; tranſierunt per nos & innocentiam amiſimus.

Si culpa eſt perdidiſſe, quid putas erit non requiſiſſe perditam? Perdit aliquis aliquid in hac mortalitate; quærit iudices, amicos conuocat, trahit in cauſam, nihil intentatum relinquit; donec vel amiſſa inueniat, vel allata reſtituantur & cuſtodiat reſtituta. Nos hæreditatem noſtram incorruptibilem in cœlis, verſutijs illius inſatiabilis homicidæ perdidimus; & non requirimus, & incuruauit nos & non reſurgimus.

Surgamus & eamus ad Patrem
Luc. 15. *v.* 18. noſtrum dicentes ei, *Pater peccauimus in cœlum & coram te.* Offeramus illi pœnitentiam mentis, cordis contritionem: Forſitan iubebit proferri ſtolam primam innocentiæ, & indui nos veſtimentis virtutum. Scimus Domine Ieſu, quia *non priuabis bonis*
Pſ. 83. *v.* 13. *eos qui ambulant in innocentia*: Sed nec illos qui ambulant in pœnitentia. Quia enim peccatum non fecit niſi vnus, *beatus vir* tamen, *cui non imputauit Dominus peccatum.* Omne quod ipſe mihi non imputare decreuerit, fit quaſi non fuerit. *Serm.* 40. *de diuerſis, num.* 4. *Tom.* 2.

Psal. XXXI. *v.* 3.

Quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea.

VNde & optat oſtium poni circumſtantiæ labijs ſuis, vt oris ianuam & aperire confeſſioni, & defenſioni claudere norit. Denique & apertè hoc ipſum orans petit à Domino, ſciens quia *Confeſſio & magnificentia opus eius.* Et quod videlicet noſtram maliriam, & quod æquè diuinæ bonitatis, & virtutis magnificentiam minimè taceremus; magnum quidem geminæ confeſſionis bonum: ſed Dei eſt donum. Ait itaque: *Non declines cor meum in verba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis.* Quamobrem miniſtros verbi Sacerdotes, cautè neceſſe eſt, ad vtrumque vigilare ſollicitos; quo videlicet delinquentium cordibus tanto moderamine verbum timoris & contritionis infligant, quatenus eos nequaquam à verbo confeſſionis exterreant, ſic corda aperiant, vt ora non obſtruant: ſed nec abſoluant etiam compunctum, niſi viderint & confeſſum. Quiſquis igitur verbum in ore habet, & in corde non habet, aut doloſus eſt, aut vanus. Quiſquis verò in corde & non in ore aut ſuperbus eſt, aut timidus. *In exhortatione ad milites templi, cap.* 12. *Tom* 4.

Confeſſio ſua detur.

Pſ. 110. *v.* 3.

Pſ. 140. *v.* 4.

Psal. XXXI. *v.* 4.

Conuerſus ſum in ærumna, dum configitur ſpina.

PEccatorum ſcilicet recordatio. *Ser.* 5. *in Aſſ. B. Mariæ n.* 8. *T.* 2.

Conuerſus ſum in ærumna, &c. Bene confixus, qui cõuerſus exinde eſt bene pungeris, ſi compungeris: Multi cùm ſentiunt pœnam, corrigunt culpam: Et talis dicere poteſt, *conuer-*

ſus ſum in ærumna, &c. Spina culpa eſt, ſpina pœna eſt, ſpina falſus frater, ſpina vicinus eſt malus. *Serm.* 48. *in Cant. n.* 1. *Tom.* 3.

PSAL. XXXI. *v.* 5.

Tu remiſiſti impietatem peccati mei, pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno.

OPus itaque habent & ſancti pro peccatis exorare, vt de miſericordia ſalui fiant, propriæ iuſtitiæ non fidentes. Omnes enim peccauerunt & egent miſericordiâ Dei. *Ser.* 73. *in Cant. n.* 4. *Tom.* 3.

PSAL. XXXI. *Verſ.* 6.

Pro hac orabit ſanctus in tempore opportuno.

Explicatur ſuprà, *Pſalm.* 18. *v.* 14.

AGuntur in me concupiſcentiæ, ſed à me non aguntur, ſi non conſentio. Tunc immaculatus ero coram Deo, ſi non ſolùm caruero, ſed & ſi obſeruauero me ab iniquitate mea. Mea dixerim, non quia facio, ſed quia ſuſtineo. *Pro hac orabit ſanctus in tempore opportuno.* Supplex nimirum quod malum ſentiat, & nihilominus ſanctus, dum non conſentiat. Supplex pro periculo, ſanctus pro virtute. *Tract. de morib. & officio Epiſcopor. cap.* 6. *Tom.* 4.

PSAL. XXXII. *v.* 1.

Rectos decet collaudatio.

FIliæ Babylonis induuntur purpurâ & byſſo, & ſubinde conſcientia pannoſa iacet. Fulgent monilibus, moribus ſordent. E contra tu foris pannoſa, intus ſpecioſa reſplendes, ſed diuinis aſpectibus non humanis. Intus eſt quod delectat, quia intus eſt quem delectat. Denique *omnis gloria filiæ Regis ab intus.* Iocundare filia Sion, & exulta ſatis filia Ieruſalem, quia concupiuit Rex ſpeciem tuam: Si tamen confeſſionem & decorem induis. *Pſ.* 44. *v.* 14.

Audis cui places, ama vnde places, ama confeſſionem ob quam amaris, ama confeſſionem ſi affectas decorem. Confeſſioni iungitur decor, iungitur pulchritudo. Habes vtrumque. *Confeſſionem & decorem induiſti.* Et *Confeſſio & pulchritudo in conſpectu eius.* Reuera vbi confeſſio, ibi pulchritudo, ibi decor. Si peccata ſunt in confeſſione lauantur: Si bona opera, confeſſione commendantur. Cùm mala tua confiteris: *Sacrificium eſt Deo Spiritus contribulatus*: cùm Dei beneficia, immolas Deo ſacrificium laudis. Bonum animæ ornamentum confeſſio, quæ & peccatorem purgat, & iuſtum reddit purgatiorem. Abſque confeſſione iuſtus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputatur. *A mortuo* quippe, tanquam qui non ſit, perit confeſſio. Confeſſio igitur peccatoris eſt vita, iuſti gloria. Et neceſſaria eſt peccatori, & iuſtum nihilominus decet. Denique rectos decet laudatio. Serica & purpura, decorem habent, ſed non præbent. Quicquid tale applices corpori, exponit ſpeciem ſuam, non deponit. Secum denique tollit, cùm tollitur ipſum. Porrò decor qui cum veſte induitur, & cum veſte deponitur, veſtis proculdubio eſt, non veſtiti. Tu ergo noli æmulari in malignantibus &, & mendicantibus pulchritudinem alienam, vbi perdiderint ſuam. Indignum tibi iudica, formam à pellibus murium, & operibus vermium mutuari, tua tibi ſuf-

Pſ. 103. *v.* 1. *Pſ.* 95. *v.* 6. Cõfeſſionis effectus. *Pſ.* 50. *v.* 19. *Pſ.* 49. *v.* 14. *Ecc.* 17. *v.* 26.

Digitized by Google

ficiat. *Epiſt.* 113. *n.* 3. *Tom.* 1.

Psal. XXXII. *v.* 5.

Miſericordiâ Domini plena eſt terra.

TErram viſitauit Dominus non aërem, quia *miſericordia Domini plena eſt terra.* Denique *operatus eſt ſalutem in medio terræ.* Nunquid & in medio aëris? Hoc aduersùs Origenem qui in aëre Dominum gloriæ denuo pro dæmonibus impudenti crucifigit mendacio. Verùm non ſolùm viſitauit terram, qui aërem tranſiliuit, ſed etiam cœlum, dicente ſcripturâ: *Domine in cœlo miſericordia tua, & veritas tua vſque ad nubes.* Vſque ad nubes enim cœlum eſt quod inhabitant ſancti Angeli, quos non tranſiliit ſponſus, ſed ſalit in eis, ita vt imprimat ipſis duo quædam veſtigia pedum ſuorum, miſericordiam & veritatem. A nubibus verò & infra dæmonum habitatio eſt in aëre iſto infimo, & caliginoſo, in quibus non ſalit ſponſus, ſed tranſilit illos & præterit; nec vllum in ſe retinent Dei tranſeuntis veſtigium. Nam quomodo in diabolo veritas eſt, de quo veritatis ſententia extat, quod in veritate non ſtetit, ſed mendax extitit ab initio? Sed nec miſericordem quis dixerit eum, qui ab initio homicida fuiſſe conuincitur. Pulchrè proinde de ſponſo Eccleſia pſallens, quod *in altis humilia reſpicit in cœlo & in terra.* Nullam omnino mentionem facit de his qui in aëre verſantur ſpiritibus ſuperbis. *Serm.* 54. *in Cant. n.* 5. *Tom.* 3.

Pſal. 73. *v.* 12.

Pſ. 35. *v.* 6.

Ioan. 8. *v.* 44.

Pſ. 112. *v.* 5.

Psalm. XXXII. *v.* 6.

Verbo Domini cœli firmati ſunt.

LVcerna pedibus meis verbum tuum. Non parum profecit anima, cuius immutata volũtas, cuius illuminata ratio eſt; vt bonum & velit, & nouerit. In altero vitam, in altero viſum recepit. Nam & malum volendo mortua erat, & bonum ignorando cæca. Iam viuit, iam videt, iam ſtat in bono; ſed ope, & opere verbi. Stat manu verbi leuata veluti ſuper pedes duos, deuotionem & agnitionem. Stat, inquam; ſed ſibi putet dictum: *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.* Putáſne ſtare per ſe poſſit, quæ ſurgere per ſe non potuit? Non opinor. Quid enim? *Verbo Domini cœli firmati ſunt.* Et terra ſtabit ſine verbo? Cur ergo ſi ſtare per ſe poterat, orabat homo de terra; confirma me in verbis tuis. *Serm.* 85. *in Cant. n.* 2. *Tom.* 3.

Pſ. 118. *v.* 105.

1. *Cor.* 10 *v.* 12.

Psal. XXXII. *v.* 17.

Fallax equus ad ſalutem.

EGo dixi in exceſſu meo omnis homo mendax. In quo exceſſu ſuo? In illo proculdubio quo ſeſe excedens, ac veritati adhærens, ſeipſum diiudicat. In illo ergo exceſſu ſuo dicat non indignando aut inſultando, ſed miſerando & compatiendo, *omnis homo mendax.* Quid eſt, *omnis homo mendax*? Omnis homo infirmus, omnis homo miſer, & impotens, qui nec ſe, nec alium poſſit ſaluare. Sicut dicitur, *fallax equus ad ſalutem,* non quod equus aliquem fallat, ſed quia is ſeipſum fallit, qui in fortitudine eius confidit: Sic omnis homo dicitur mendax, id eſt fragilis, mutabilis, à quo ſalus non poſſit, vel ſua, vel aliena ſperari; quin potiùs maledictionem incurrat qui ſpem ſuam in homine ponit. *De gradib. humilit cap.* 5. *Tom.* 4.

Pſ. 115. *v.* 2.

Digitized by Google

PSALM. XXXIII. *v.* 2.

Benedicam Dominum in omni tempore.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 2. *v.* 10.

PSAL. XXXIII. *v.* 3.

In Domino laudabitur anima mea.

BOna profectò conſolatio cùm blaſphemamur à malis benefacientes, ſi recti diligant nos. Omnino ſufficit aduerſùs os loquentium iniqua, opinio bonorum cum teſtimonio conſcientiæ. *In Domino laudabitur anima mea, audiant manſueti,* inquit, *& lætentur*: Manſuetis placeam, & æquanimitater audio quicquid in me iactare voluerit liuor perditorum. *Serm.* 24. *in Cant. num.* 2. *Tom.* 3.

PSAL. XXXIII. *v.* 6.

Accedite ad eum & illuminamini.

NVnquam vidiſti ſolem ſicuti eſt, ſed tantùm ſicut illuminat. Quod nec ipſum quidem aliquatenus poſſes, ſi non aliqua ex parte ipſum lumen corporis tui, pro ſui ingenita ſinceritate, & perſpicuitate cœleſti lumini ſimile eſſet. Sed nec ipſe oculus cùm turbatus fuerit, lumini propinquabit, nimirum ob amiſſam ſimilitudinem. Ita & ſolem iuſtitiæ illum qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, videre in hoc mundo ſicut illuminat illuminatus poteſt, tanquam in aliquo ſimilis: ſicuti eſt, omnino non poteſt, tanquam nondum perfectè ſimilis. Propterea, dicit: *Accedite eum & illuminamini, & facies veſtra non confundentur.* Ita ſanè, ſed ſi quantùm ſatis eſt illuminamur. Ergo accedendum ad eum, non irruendum, ne irreuerens *ſcrutator maieſtatis opprimatur à gloria.* *Pro.* 25. *v.* 27.
Nec locis ſanè accedendum, ſed claritatibus, ipsíſque non corporeis, ſed ſpiritualibus tanquam à Domini Spiritu. A Domini planè & non à noſtro, quamuis in noſtro. Qui itaque clarior, ille propinquior; eſſe autem clariſſimum perueniſſe eſt. Porrò iam præſentibus non aliud eſt videre ſicuti eſt, quàm eſſe ſicuti eſt, & aliquâ diſſimilitudine non confundi. *Serm.* 31. *in Cant. numero* 2. *Tom.* 3.

PSAL. XXXIII. *v.* 9.

Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.

HEu quomodo Chriſtum tam citò faſtidis, de quo ſcriptum eſt, *mel & lac* ſub lingua eius? Miror quod ad guſtum cibi dulciſſimi nauſearis; ſi tamen *guſtaſti quàm dulcis eſt Dominus.* *Cant* 4. *v.* 11.
Aut certè nondum guſtaſti, & neſcis quid ſapit Chriſtus: Ideóque non apperis inexpertum: Aut ſi guſtaſti, & dulce non ſapuit, ſanum non habes palatum. Ipſe quippe Dei eſt ſapientia quæ ait: *Qui comedit me adhuc eſuriet, & qui bibit me adhuc ſitiet.* *Eccl.* 24. *v.* 29.
Sed quomodo poteſt eſurire, vel ſitire Chriſtum, plenus quotidie ſiliquis porcorum? Non potes bibere ſimul *Calicem Chriſti & Calicem dæmoniorum.* *1. Cor.* 10. *v.* 21.
Calix dæmoniorum ſuperbia detractio & inuidia eſt: Calix dæmoniorum crapula & ebrietas eſt. Quæ cùm impleuerint vel mentem, vel ventrem tuum, Chriſtus in te non inueniet locum? *Epiſt.* 2. *n.* 10. *Tom.* 1.

Digitized by Google

Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus. Hoc non fruſtra is ipſe qui monet, ſtuduerat experiri. *Serm.* 97. *de diuerſis, n.* 3. *Tom.* 2.

Affe-ctio tri-plex. Eſt affectio quam caro gignit, & eſt quam ratio regit, & eſt quam condit ſapientia. Prima eſt quam Apoſtolus legi Dei dicit non eſſe ſubiectam, nec eſſe poſſe. *Rom.* 8. *v.* 27. Secunda quam perhibet è regione conſentientem legi Dei, quoniam bona eſt. Longè verò tertia ab vtraque diſtat, quæ & guſtat & ſapit *quoniam ſuauis eſt Dominus.* Primam eliminans, ſecundam remunerans. Nam prima quidem dulcis, ſed turpis; ſecunda ſicca, ſed fortis vltima, pinguis & ſuauis eſt. *Serm.* 50 *in Cant. n* 3. *Tom.* 3.

Quia hic vultum Dei ſicuti eſt videre non poſſumus, adimpletionem lætitiæ non habemus, donec trahat nos ad ſeipſum, & accedat caput corpori, & ſit Deus omnia in omnibus. Illic erit adimpletio. Hic eſt guſtus. *Guſtamus enim hic & videmus, quoniam ſuauis eſt Dominus:* Sed guſtus iſte non tranſit in potum; quia licet videamus, non tamen penetramus. In guſtu eſt ſuauis; in adimpletione mirabilis. Sanctorum autem animæ terrenis exutæ corporibus, quæ iam ad ſedes æthereas euolauerunt, licet bibant; non tamen adimplentur, non tamen inebriantur. Quamuis enim multâ beatitudine perfruantur; expectant tamen reſurrectionem mortuorum corporum; vt cùm in terra ſua duplicia poſſederint, ſempiternâ perfundantur lætitia. Modò enim illis ſingulis, ſingulæ ſtolæ albæ datæ ſunt, & iniunctum vt ſuſtineant tempus adhuc modicum. *Apo.* 6. *v.* 11. Donec impij conterantur duplici contritione, & ipſi geminâ beatitudine coronentur.

Cùm ergo non habeant quod habere deſiderant inebriari non poſſunt, ſed eſt eis illa viſio potus; vt ſicut abſque labore bibitur, ita ſine labore quieſcant, donec ſatientur cùm apparuerit gloria ſua. Cùm autem reſurgemus, tunc adimplebit nos lætitia cum vultu ſuo; quia videbimus eum ſicuti eſt. Tunc *inebriabuntur ad vbertate domus ſuæ, & torrente voluptatis ſuæ potabit nos.* *Pſ.* 35. *v.* 9. Quia & anima illuminationem, & corpus glorificationem iure perpetuo poſſidebunt. *Serm.* 41. *de diuerſis. n.* 12. *Tom.* 2. *Similis eſt diſcurſus, Tract. de diligendo Deo. cap.* 11. *Tom.* 4.

Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt Dominus. Manna abſconditum eſt, nomen nouum eſt, quod nemo ſcit, niſi qui accipit. Non illud eruditio, ſed vnctio docet: Nec ſcientia, ſed conſcientia comprehendit. *De Conuerſ. ad Clericos cap.* 13. *Tom.* 4.

PSAL. XXXIII. *v.* 10.

Timete Dominum omnes ſancti eius.

ILlorum lauda virtutem, quorum iam certa victoria eſt: Illos deuotis extolle præconiis, quorum ſecurè potes adgaudere coronis. Cantamus ſanctis dicentes: *Timete Dominum omnes ſancti eius:* Sed non iſtis. Non, inquam, eos qui perſeuerauerunt vſque in finem timere hortamur; quia ſcriptum eſt, iam non erit timor in finibus noſtris. Illis potiùs dicimus ſanctis quibus cuſtodia multiplex neceſſaria eſt pro multitudine periculorum. *Serm.* 5. *in Feſto omnium Sanctorum. n.* 3. *Tom.* 2.

PSAL.

PSAL. XXXIII. v. 13.

Quis eſt homo qui vult vitam?

Explicatur ſuprà, *Gen. cap. 47. v. 9*

PSAL. XXXIII. v. 15.

Diuerte à malo & fac bonum.

Explicatur ſuprà, *Lib. Num. cap. 10. verſ. 2.*

Eccli. 15. v. 1. QVi timet Deum faciet bona. Sed parum eſt, ſcriptum eſt enim *Diuerte à malo, &c.* Noli eſſe ſalute contentus, quære pacem; ne tibi ſit in periculo etiam ſalus ipſa. *Serm. 1. de S. Andrea n. 8. Tom. 2.*

Inquire pacem & perſequere eam. Vt hoc ſit pacem ſequendam quærere, perſequi inquiſitam, quod eſt ſapienda quætere, quæſita ſapere, quæ ſurſum ſunt non quæ ſuper terram. *Ser. 5. in Aſcenſione Domini, n. 5. T. 2.*

PSAL. XXXIII. v. 17.

Vultus Domini ſuper facientes mala.

QVid quæſo rationis habet verecundari ad diem hominis, & vultum Dei non vereri? Nam *vultus Domini ſuper facientes mala.* Tu ergo plus times opprobria, quàm tormenta; & quid trepidas ad linguam carnis, contemnis gladium qui deuorat carnes? *Epiſt. 108. num. 1. Tom. 1.*

PSAL. XXXIII. v. 19.

Prope eſt Dominus his qui tribulato ſunt corde.

NAm & Mater quem ægrotantem nouit filium, magis fouet, & ſæpiùs amplectitur eum. *Serm. 2. in Dominica Palmar. n. 6. Tom. 2.*

PSAL. XXXIII. v. 21.

Cuſtodit Dominus omnia oſſa iuſtorum, vnum ex his non conteretur.

De cute carne, & oſſibus animæ.

QVod nemo dictum eſſe de corporeis oſſibus arbitretur, præſertim cùm tot beatorum martyrum oſſa confracta ſint manibus hominum impiorum, & contrita dentibus beſtiarum. Ponamus itaque velut quandam animæ cutem, cogitationem, carnem affectionem, vt conſequenter os eius intentionem poſſimus accipere. Sic enim erit in oſſis integritate animæ vita, in carnis incorruptione ſanitas, in cutis ſpecie pulchritudo. Quæ ſunt ergo tribulationes iuſtorum, niſi quod interdum decoloratur cutis, cùm videlicet inutilis cogitatio in corde verſatur? Nonnumquam verò etiam caro vulneratur, quando ſcilicet, ad hoc vſque cogitatio perniciosa procedit, vt delectatione corrumpatur affectio. Nam oſſa quidem iuſtorum, omnino integra atque illæſa cuſtodiuntur à Domino; vt numquam frangatur propoſitum cordis eorum, numquam ſalubris intentio conteratur; vt videlicet concupiſcentiæ titillanti etiam detur aſſenſus. Sicut enim peccati cogitatio decolorat, affectio vulnerat, ſic conſenſus omnino animam necat. *Serm. 6. de diuerſis, n. 1. Tom. 2.*

PSAL. XXXIII. v. 22.

Mors peccatorum peſſima.

Explicatur ſuprà, *Numer. cap. 23. verſ. 10.*

VOlo te mortem etſi non effugere, certè vel non timere. Iuſtus quippe mortem etſi non cauet,

Digitized by Google

tamen, non pauet. Denique *ſi morte*
Sap. 4. *præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.*
v. 7. Moritur quidem & iuſtus, ſed ſecu-
rè; quippe cuius mors, vt præſen-
tis eſt exitus vitæ; ita introitus me-
lioris Bona mors, ſi peccato moriaris,
vt iuſtitiæ viuas. Hæc mors neceſſe
eſt vt præcurrat, vt ſequatur illa ſecu-
ra. In hac vita quandiu durat, com-
para tibi illam quæ ſemper durat.
Dum viuis in carne, morere mundo,
vt poſt mortem carnis Deo viuere
Apo 14. incipias. O quàm *beati mortui qui in*
v. 13. *Domino moriuntur*, audientes à ſpi-
ritu, vt requieſcant à laboribus ſuis.
Non ſolùm autem ſed & ſuccedit
iucunditas de nouitate, ac de æter-
nitate ſecuritas.

Bona proinde mors iuſti propter
requiem, melior propter nouitatem,
optima propter ſecuritatem. E con-
tra, *mors peccatorum peſſima.* Et audi
vnde *peſſima.* Mala ſiquidem eſt in
mundi amiſſione, peior in carnis ſe-
paratione, peſſima in vermis ignís-
Nũ. 23. que duplici contritione. Eia ergo
v. 10. feſtina, exi, recede: *Moriatur ani-
ma tua morte iuſtorum*, quo fiant &
nouiſſima tua horum ſimilia. O quàm
prætioſa in conſpectu Domini, mors ſan-
Pſ. 115. *ctorum eius.* Fuge quæſo in via pec-
v. 15. catorum ne ſteteris. Quomodo vince-
re potes, vbi mori non audes? *Epiſt.*
105. *Tom.* 1.

Mors peccatorum peſſima. Mala in amiſſione mundi; quia non poſſunt ſine dolore ſeparari ab eo quem diligunt. Peior in diſſolutione carnis à qua euelluntur eorum animæ, à ſpiritibus malignis. Peſſima in tormentis inferni, quando corpus & anima perpetuis ſimul addicuntur ignibus. E contrario bonorum mors optima; quoniam quidem fit ibi quies à labore, fit iucunditas de nouitate, fit ſecuritas de æternitate.

Sermone ſexto inter paruos, Tomo ſecundo.

Ego quoniam peccator ſum, diſſolui non cupio, ſed formido, ſciens quia *mors peccatorum peſſima.* Quomodo non peſſima mors, vbi non ſubuenit vita? Formido exire, & in ipſo contremiſco portus ingreſſu, dum non confido prope aſſiſtere qui excipiat exeuntem. *Serm. 56. in Cant. n. 5. Tom. 3.*

PSAL. XXXIV *v.* 10.

Domine quis ſimilis tibi?

Explicatur, *Serm. 82. in Cant. n. 6. Tom. 3.*

PSAL. XXXV. *v.* 4.

Noluit intelligere vt bene ageret.

CVm dignitate atque ſcientia opus eſt & virtute, quæ vtriuſque fructus eſt; per quam ille inquiritur ac tenetur, qui omnium auctor & dator meritò glorificetur de omnibus. Alioquin ſciens & non faciens digna, multis vapulabit. Quare? Vtique quia *noluit intelligere vt bene ageret; magis autem iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo;* dum de bonis quæ à ſe non eſſe ex ſcientiæ, dono certiſſimè comperit, boni Domini gloriam ſeruus impius captare ſibi, imo & raptare molitur. Liquet igitur & abſque ſcientia dignitatem eſſe omnino inutilem, & ſcientiam abſque virtute damnabilem. Verùm homo virtutis, cui nec damnoſa ſcientia, nec infructuoſa dignitas manet, clamat Deo & ingenuè confitetur; *Non nobis,* inquiens, *Domine non nobis, ſed nomini*

Digitized by Google

Pſ. 113. v. 9. *tuo da gloriam.* Hoc eſt nil nobis ô Domine de ſcientia, nil nobis de dignitate tribuimus: ſed tuo totum (à quo totum eſt) nomini deputamus. *De diligendo Deo, cap. 2. Tom. 4.*

Psal. XXXV. v. 6.

Domine in cœlo miſericordia tua, & veritas tua vſque ad nubes.

Philipp. 2. v. 7. EXinaniuit ſe filius Dei formam ſerui accipiens, qui in forma Dei Patri æqualis erat, ſed exinaniuit maieſtate & potentiâ, non bonitate & miſericordiâ. Quid enim ait Apoſto-
Tit. 3. v. 4. lus, *Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris noſtri Dei.* Apparuerat antè potentia in rerum creatione, apparebat ſapientia in rerum gubernatione: ſed benignitas miſericordiæ nunc maximè apparuit in humanitate. Innotuerat Iudæis poteſtas in ſignis atque portentis: Philoſophis quoque abundantibus in ſenſu ſuo
Rom. 1. v. 19. Maieſtas innotuit; quoniam *quod notum eſt Dei manifeſtum eſt in illis.* Veruntamen & Iudæi poteſtate ipſâ premebantur; & Philoſophi ſcrutatores Maieſtatis opprimebantur à gloria. Poteſtas ſubiectionem, maieſtas exigit admirationem, neutra imitationem. Appareat Domine bonitas, cui poſſit homo (qui ad imaginem tuam creatus eſt) conformari: Nam maieſtatem, poteſtatem, ſapientiam, nec imitari poſſumus, nec expedit æmulari. Quouſque anguguſtata eſt miſericordia tua in ſola Angelorum parte, reliquam occupat iudicium, cum toto pariter humano genere? *Domine in cœlo miſericordia tua, & veritas tua vſque ad nubes*, terram vniuerſam condemnans, & aëreas poteſtates. Dilatet miſericordia terminos ſuos, veni miſerationibus affluens, & ſuper fluens charitate. *Serm. 1. in die Nat. Domini, n. 2. Tom. 2.*

Pſ. 47. v. 10. *Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio Templi tui.* Longè eſt hæc gratiarum actio, à voce illa gementis: *Domine in cœlo miſericordia tua.* Quid enim? videturne tibi in medio fuiſſe miſericordia, cùm apud ſolos cœligenas ſpiritus haberetur? At vbi ſanè minoratus eſt Chriſtus paulominus ab Angelis, factúſque eſt Dei & hominum mediator; ex hoc planè iam ſuſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio Templi tui. *Serm. 1. in Purif. B. Mariæ, num. 3 Tom. 2.*

Idem locus explicatur, *Serm. 1. in Annunciat. B. Virg. n. 10. T. 2.*

Psal. XXXV. v. 7.

Iuſtitia tua ſicut montes Dei.

Explicatur de capite & pedibus Dei. *Serm. 5. de verbis Eſaiæ n. 9. T. 2.*

IVſtitia tua ſicut montes Dei. Bene ſicut montes, quia plures cumulos miſerationum ſuarum ingeſſit tibi. Et priùs quidem te cum cæteris, & inter cætera creauit, non ſine magna prærogatiua dignitatis. Poſt hæc vehementiſſimo tui amore inflammata maieſtas illa redemit te. Deus tuus factus eſt frater tuus, non Angelorum frater, quia nuſquam Angelos apprehendit. Commune quidem habes quod factus es, quòd frater es ſpeciale. Adiecit adhuc erga nos ſpecialius quoddam, quòd de lata nos & ſpacioſa via quæ ducit ad mortem, digito ſuo traxit, & poſuit in concilio iuſtorum & congregatione. Quid vltra debuit facere & non fecit? Quicquid igitur es, quicquid potes, debes creanti, redimenti, vocanti. *Serm. 19. de diuerſis, n. 3. Tom. 2.*

Quando homo nec ſeipſum dili-

Digitized by Google

ligit niſi propter Deum, amor iſte mons eſt, & mons Dei excelſus. *Tract. de dilig. Deo, cap.* 10. *Tom.* 4.

PSAL. XXXV. *v.* 7.

Indicia tua abyſſus multa.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 24. *v.* 18.

PSAL. XXXV. *v.* 7.

Homines & iumenta ſaluabis.

Explicatur ſuprà, *Deuter. cap.* 6. *v.* 5.

PSAL. XXXV. *v.* 9.

Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ.

Explicatur ſuprà *Pſal.* 33. *v.* 9. *& infrà Cantic. cap.* 1. *v.* 1.

HViuſmodi ebrietas non inducit faſtidium, ſed indeficientem quibuſdam deſiderijs prouocat appetitum. *Ser.* 94. *de diuerſis num.* 2. *Tom.* 2.

PSAL. XXXVI. *v.* 1.

Nolite æmulari in malignantibus, neque zelaueritis facientes iniquitatem.

INtelligite magis in nouiſſima eorum, & compatimini eis ex animo, & orate pro eis qui præoccupati ſunt in delicto. Hæc enim faciunt miſeri; quia ignorantiam Dei habent. Nam ſi cognouiſſent, numquam Dominum gloriæ, tantâ aduerſum ſe inſaniâ prouocarent. Nos autem excuſationem de ignorantia non habemus. *Ser.* 3. *in Aduentu Domini, n.* 3. *Tom.* 2.

Humilitas ſuadetur. Bona humilitas quæ & in præſentiarũ à mordacibus curis mentem facit eſſe quietam; & à minacibus pœnis in futuro ſecuram reddit conſcientiam. Hæc veſtros animos à peſtifera æmulatione compeſcat. *Noli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem.* Æmulari magis oportet Apoſtolum, non gloriantem in immenſum, nec ſe vltra extendentem, nec audentem ſe comparare quibuſdam, qui ſeipſos commendant; ſed ſe ſibi comparantem & metientem, ſecundùm menſuram regulæ, quam menſus eſt ei Deus. *De morib. & officio Epiſcopor. cap.* 8. *Tom* 4.

PSAL. XXXVI. *v.* 4.

Delectare in Domino, & dabit tibi petiones cordis tui.

Explicatur, *Serm* 5. *in Quadrageſ. n.* 6. *Tom.* 2.

Pſ. 132. *v.* 1. ECce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum: *ſicut vnguentum in capite.* Non vnguento contritionis videtur congruere poſſe. Illud enim etſi bonum ſit, non eſt tamen iucundum; quia recordatio peccatorum amaritudinem facit, non iucunditatem. Sed nec qui illud faciunt, in vnum habitant, cùm quiſque peccata propria lugeat, atque deploret. Qui verò in gratiarum actione verſantur, Deum ſolùm intuentur & cogitant, per hoc ipſi verè habitant in vnum. Bonum eſt autem quod faciunt; quia ſeruant ei iuſtiſſimè gloriam cuius eſt, & nihilominus iucundum; quia delectat.

Quamobrem ſuadeo vobis amicis meis reflectere interdum pedem à moleſta & noxia recordatione viarum veſtrarum, & euadere in itinera planiora ſerenioris memoriæ be-

Digitized by Google

neficiorum Dei; vt quia in vobis confundimini, ipſius intuitu reſpiretis. Volo vos experiri illud, quod ſanctus Propheta conſulit dicens: *Delectare in Domino*, & dabit tibi *petitiones cordis tui*. Et quidam neceſſarius dolor pro peccatis, ſed ſi non ſit continuus. Sanè interpoletur lætiori recordatione diuinæ clementiæ, ne plus pereat. Miſceamus abſinthio mel, vt ſalubris amaritudo ſalutem date tunc poſſit, cùm immixto temperata dulcore bibi poterit. Audi denique Deum, quomodo ipſe contriti cordis temperat amaritudinem; quomodo puſillanimem à deſperationis barathro reuocat, quomodo blandæ & fidelis promiſſionis melle mœrentem conſolatur, erigit
Eſa. 48. diffidentem. Ait per Prophetam:
v. 9. *Ego infrenabo os tuum laude meâ, ne intereas.* Hoc eſt, ne intuitu facinorum tuorum nimiam incurras triſtitiam, atque inſtar effrenis equi deſperatus in præceps ruas & pereas. Freno te, inquit, inhibebo indulgentiæ meæ; & meis laudibus erigam, reſpirabíſque in bonis meis, qui de tuis confunderis malis; dum me ſanè benigniorem, quàm te culpabiliorem inuenies. *Serm.* 11. *in Cant. num.* 1. *Tom.* 3.

PSAL. XXXVI. *v.* 27.

Declina à malo & fac bonum.

QVia mandatum accepimus, vt declinantes à malo faciamus quod bonum eſt, vide quemadmodum Spiritus ſanctus in vtroque adiuuat infirmitatem noſtram. Propterea ad declinandum à malo tria operatur in nobis, compunctionem, ſupplicationem, remiſſionem. Initium enim reuertendi ad Deum, pœnitentia eſt; quam ſine dubio Spiritus operatur, non noſter, ſed Dei: Idque & certa ratio docet, & confirmat auctoritas. Quis enim cùm ad ignem venerit algens, & fuerit calefactus, dubitabit ei ab igne veniſſe calorem, quem habere non poterat ſine illo? Sic ergo qui priùs in iniquitate erat frigidus, ſi poſtmodum feruore quodam pœnitentiæ accendatur, alium ſibi Spiritum, qui ſuum arguit & diiudicat, non dubitet adueniſſe. Habes hoc & in Euangelio, vbi cùm loqueretur de ſpiritu quem accepturi erant credentes in eum. *Ioã.* 16.
Ille, inquit, *arguet mundum de peccato*. *v.* 8.

Sed quid prodeſt pœnitere de culpa, & non ſupplicare pro venia? Neceſſe eſt vt etiam hoc ſpiritus operetur, dulcedine quadam ſpei replens animum, per quam fiducialiter poſtules nihil hæſitans. Denique ipſe eſt qui poſtulat pro ſanctis *gemitibus inenarrabilibus*. Et hæc quidem *Rom.* 8. *v.* 26.
in corde noſtro. Quid autem in corde Patris? Sicut in nobis interpellat pro nobis, ita in Patre delicta donat cum ipſo Patre. Aduocatus noſter ad Patrem in cordibus noſtris, Dominus noſter in corde Patris. Itaque quod poſtulamus, idem ipſe donat, qui donat vt poſtulemus. Et de malo quidem declinando ſic.

Porrò ad faciendum bonum ſpiritus mónet, & mouet & docet. Mouet memoriam, rationem docet, monet voluntatem. Memoriæ ſuggerit bona in cogitationibus ſanctis. Docet rationem: Multi ſiquidem mouentur vt benefaciant, ſed minimè ſciunt, quid agendum ſit, niſi adſit denuò gratia Spiritus ſancti, vt quam inſpirat cogitationem doceat in opus proferre, ne vacua in nobis ſit gratia Dei. Sed quid? Scienti bonum, & non facienti, peccatum eſt illi

gratia. Propterea non ſolùm moneri & doceri, verùm etiam moueri & affici ad bonum neceſſe eſt ab eo vtique ſpiritu, qui adiuuat infirmitatem noſtram, & per quem in cordibus noſtris diffunditur charitas, quæ eſt bona voluntas. *Serm. 1. in die Pentec. n. 3. Tom. 2.*

Integra & perfecta motalitas in duobus præcipuè conſiſtit, in euitandis vitiis,& appetendis virtutibus quoniam non ſufficit à malo abſtinere, ſi non & bonum faciamus. Fugiamus ergo vitia, amplectamur virtutes. *Serm. 71. de diuerſis, num. 1. Tom. 2.*

PSAL. XXXVI. *v.* 31.

Habes de iuſto, quia *lex Dei eſt in corde ipſius*,& non in codice. *In præfat. vitæ S. Malachiæ. Tom. 4.*

PSAL. XXXVI. *V.* 40.

Eruet eos à peccatoribus, & ſaluabit eos.

Quare? Quibus meritis? Audi quod ſequitur. *Quia ſperauerunt in eo.* Dulcis cauſa, attamen efficax, attamen irrefragabilis. Nimirum hæc eſt iuſtitia, ſed quæ ex fide eſt, non ex lege. *Serm. 9. ſuper Pſal. 90. num. 6. Tom. 2.*

PSAL. XXXVII. *v.* 4.

Non eſt ſanitas in carne mea.

Vt ſecundum animam ſanior & fortior ſit; quia carnis infirmitas robur ſpiritui auget & ſubminiſtrat vires: E contrario carnis fortitudo debilitatem ſpiritus operatur. *Serm. 29. in Cant. n. 7. Tom. 5.*

PSAL. XXXVII. *v.* 5.

Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap. 31. v. 23.*

PSAL. XXXVII. *v.* 6.

Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ.

Audite quæ & quantæ ſaluti propriæ neceſſaria ſunt, quæ & quanta infundi oporteat priuſquam effundere præſumamus. Accedit medicus ad vulneratum, ſpiritus ad animam. Ergo ad illam animam quæ dicit: *Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ*, cùm accedit ſpiritus quid primò opus eſt? Vt tumor vel vlcus quod fortè ſupercreuit in vulnere, vt poteſt impedire ſanitatem, ante omnia amputetur. Abſcindatur itaque ferro acutæ compunctionis vlcus inueteratæ conſuetudinis. Sed eſt acerbus dolor, leniatur proinde vnguento deuotionis; quod non eſt aliud niſi concepta de ſpe indulgentiæ exultatio. Iam gratias agit & dicit, *dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis.* (Pſ. 115. v. 8.) Deinde apponitur medicamentum pœnitentiæ, malagma ieiuniorum, vigiliarum, orationum, & ſi quæ ſunt alia pœnitentium exercitia. In labore cibandus eſt cibo boni operis, ne deficiat. Quod opus ſit cibus, inde doceris. *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem Patris mei.* (Ioan. 4. v. 34.) Itaque comitentur pœnitentiæ labores, pietatis opera quæ confortent. *Magnam fiduciam præſtat apud altiſsimum eleemoſina.* (Tob. 4. v. 12.) Cibus ſitim excitat, potandus eſt. Accedat cibo boni operis

Digitized by Google

orationis potus, componens in ſtomacho conſcientiæ quod bene geſtum eſt, & commendans Deo. Orando bibitur vinum lætificans cor hominis, vinum ſpiritus quod inebriat, & carnalium voluptatum infundit obliuionem. Humectat interiora arentis conſcientiæ; eſcas bonorum actuum digerit, & deducit per quædam animæ membra, fidem roborans, ſpem confortans, vegetans ordinánſque charitatem, & impinguans mores.

Sumpto cibo potúque, quid iam reſtat, niſi vt pauſet ægrotus, & quieti contemplationis poſt ſudores actionis incumbat? Dormiens in contemplatione Deum ſomniat, per ſpeculum quidem in ænigmate, non autem facie ad faciem interim intuetur. Sic inardeſcit amore & ait: *Anima mea deſiderauit te in nocte. Serm.* 18. *in Cant. n.* 6. *Tom.* 3.

Eſa. 26. *v.* 9.

PSAL. XXXVII. *v.* 10.

Gemitus meus à te non eſt abſconditus.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 6. *v.* 7.

PRofectò monſtrabat abſconditum eſſe, qui ſoli Deo non eſſet abſconditus. *Serm.* 59. *in Cant numero* 5. *Tom.* 3.

PSAL. XXXVII. *v.* 11.

Cor meum conturbatum eſt.

DEus erit omnia in omnibus. Vt de corpore taceam, in anima tria intueor; rationem, voluntatem, memoriam; Et hæc tria ipſam animam eſſe. Quantum cuique horum horum in præſenti ſeculo deſit de integritate ſua & perfectione, ſentit omnis qui ambulat in ſpiritu. Quare hoc, niſi quia Deus nondum eſt omnia in omnibus? Hinc eſt quòd & *ratio* ſæpiſſimè in iudiciis fallitur, & *voluntas* quadruplici perturbatione iactatur, & *memoria* multiplici obliuione confunditur. Qui replet in bonis deſiderium animæ, ipſe rationi futurus eſt plenitudo lucis; ipſe voluntati multitudo pacis, ipſe memoriæ continuatio æternitatis. O veritas, charitas, Æternitas! O beata & beatificans Trinitas ad te mea miſera Trininitas miſerabiliter ſuſpirat; quoniam à te infeliciter exular. Diſcedens à te, quantis ſe implicauit erroribus, doloribus, timoribus. Heu me qualem pro te commutauimus Trinitatẽ. *Cor meum conturbatum eſt*, & inde dolor; *dereliquit me virtus mea*, & inde pauor, *& lumen oculorum meorum non eſt mecum*, & inde error. En quam diſſimilem trinitatem animæ meæ trinitas exulans offendiſti.

Veruntamen *quare triſtis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi.* *Pſ.* 41. *v.* 6. Cùm error videlicet à ratione, à voluntate dolor, atque à memoria timor omnis receſſerit; & ſucceſſerit illa quam ſperamus mira ſerenitas, plena ſuauitas, æterna ſecuritas. Primum illud faciet veritas Deus: ſecundum charitas Deus: Tertium ſumma poteſtas Deus; vt ſit Deus omnia in omnibus, *ratione* recipiente lucem inextinguibilem, *voluntate* pacem imperturbabilem conſequente, *memoria* fonti indeficienti æternaliter inhærente.

Videritis vos rectè ne primum illud Filio, Spiritui ſancto ſequens, Patri vltimum aſſigneris, ſic tamen vt nihil horum vel Patri, vel Filio, vel Spiritui ſancto ſubtrahatis, ne cui fortè perſonarum, aut plenitudinem minuat diſtinctio, aut proprietatem tollat perfectio. *Ser.* 11. *in Cãt. n.* 6. *T.* 3.

Dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum & ipſum non eſt mecum. Cùm enim luce iuſtitiæ deſtituimur, nil aliud quam peccatorum noſtrorum tenebras inuenimus. *Ser.* 5. *in Aſſumpt. Virg. n.* 8. *Tom.* 2.

PSAL. XXXVII. *v.* 12.

Qui iuxta me erant, de longè ſteterunt, & vim faciebant qui quærebant animam meam.

Angeli custodiſ præſentia neceſſaria.

PRo certo enim ſi ſe à nobis boni ſpiritus elongauerint, impetus malorum quis ſuſtinebit? *Serm.* 7. *in Cant. n.* 5. *Tom.* 3. *Simile Ser.* 1. *in Feſto B. Michaël Archangeli n.* 5. *T.* 2.

PSAL. XXXVII. *v.* 18.

Ego in flagella paratus ſum.

Explicatur ſuprà, 2. *Reg. cap.* 16. *v.* 7. *& Iob. cap.* 5. *v.* 7.

E*Go in flagella paratus ſum.* Sciens me adhuc longè recipere imparia meritis. Vapulem ſanè, vapulem vt malè operans, ſi fortè verbera in merita reputentur fortaſſis miſerebitur flagellato, qui bonum in me non inuenit quod remuneret ſponſus Eccleſiæ *Serm.* 44. *in Cant. n.* 8. *T.* 3.

PSAL. XXXIIX. *v.* 7.

Veruntamen in imagine pertranſit homo.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 1. *v.* 27.

PSAL. XXXIIX. *v.* 7.

Theſauriſat & ignorat cui congregabit ea.

Explicatur ſuprà, *Pſalm.* 4. *v.* 3.

PSAL. XXXIIX. *Verſ.* 12.

Vanè conturbatur omnis homo.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 4. *v.* 3.

PSAL. XXXIIX. *v.* 13.

Aduena ego ſum apud te, & peregrinus.

O*Bſecro vos tanquam aduenas, & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſiderys.* Peregrinus viâ regiâ incedit, non declinat ad dexteram neque ad ſiniſtram. Si fortè iurgantes viderit, non attendit: Si nubentes aut choros ducentes, nihilominus tranſit; quia peregrinus eſt. Ad patriam ſuſpirat & tendit, veſtitum & victum habens, non vult aliis onerari. Beatus planè qui ſuum ſic agnoſcit incolatum, dicens, *aduena ego ſum apud te.* Peregrinus tamen, etſi non admiſcetur ciuibus, aliquando tamen delectatur videre quæ fiunt, aut audire ab aliis, aut ipſe narrare quæ viderit; & his etſi penitus non retinetur, detinetur tamen & retardatur. *Serm.* 7. *in Quadrag. num.* 1. *Tom.* 2.

1. Pet. 2. v. 11.

Peregrini deſcriptio.

PSAL. XXXIX. *v.* 2.

Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi.

HAbes apertè intentionem Domini ad Prophetam; habes & Prophetæ ad Dominum in eo quod ait, *Expectans expectaui.* Nam qui expectat, intendit, & expectare intendere eſt. *Ser.* 67. *in Cant. n.* 9. *Tom.* 3.

PSAL.

PSAL. XXXIX. *v.* 3.

Statuit ſupra petram pedes meos & direxit greſſus meos.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 26. *v.* 6.

Pſ. 35. *v.* 12. NOn *veniat mihi pes ſuperbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem.* Ibi diabolus, & Angeli eius corruerunt, qui licet non pulſi extrinſecus, expulſi ſunt tamen, nec potuerunt ſtare. Denique in veritate non ſtetit, qui non innixus eſt verbo, qui in ſua virtute confiſus eſt. Et ideo fortaſſis ſedere voluit, qui ſtare non valuit. Dicebat enim *ſedebo in monte teſtamenti.* *Eſa.*14 *v.* 13. Cæterùm Deo aliter indicante, nec ſtetit, nec ſedit, ſed cecidit. Ergo qui ſtat, ſi non vult cadere, non fidat ſibi, ſed nitatur verbo. Verbum loquitur, *ſine me nihil poteſtis facere.* *Ioã.* 15. *v.* 5. Ita eſt, nec ſurgere ad bonum, nec ſtare in bono poſſumus ſine Verbo. Tu ergo qui ſtas, da gloriam Deo; & dic, *Statuit ſupra Petram pedes meos, & direxit greſſus meos.* Cuius manu erigeris, ipſius neceſſe eſt virtute tenearis. *Serm.* 85. *in Cant. n.* 6. *Tom.* 3.

PSAL. XXXIX. *v.* 8.

Tunc dixi ecce venio.

VEnit Chriſtus non in initio, nec in medio temporis, ſed in fine. Nec incongruè factum eſt, ſed verè ſapienter diſpoſuit ſapientia; vt cùm magis eſſet neceſſarium, tunc primò ferret auxilium. Verè enim adueſperaſcebat, & inclinata erat iam dies, receſſerat paulominus ſol iuſtitiæ, ita vt exiguus nimis ſplendor eius aut calor eſſet in terris. Nam & lux diuinæ notitiæ parua admodum erat, & abundante iniquitate feruor refrigerat charitatis. Iam non apparebat Angelus, non loquebatur Propheta; at ego, ait filius: *tunc dixi ecce venio. Serm.* 1. *in Aduent. Domini, n.* 9. *Tom.* 2.

PSAL. XXXIX. *v.* 13.

Circumdederunt me mala quorum non eſt numerus.

QVod ſine numero eſt, quomodo numerabo? Quomodo ſatiſfaciam cùm cogar reddere debitum vſque ad nouiſſimum quadrantem? *Ser.* 22. *de diuerſis, n.* 7. *Tom.* 2.

PSAL. XXXIX. *v.* 18.

Dominus ſollicitus eſt mei.

LEgi de quodam. *Quoniam in fide & lenitate ipſius ſanctum fecit illum.* *Ecc.* 45. *v.* 4. Neque enim hominibus ſine lenitate, non plus quàm Deo ſine fide, placere poſſibile eſt. Propterea ſiquidem oportet nos prouidere bona non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus; vt non tantùm Regi noſtro; ſed & conciuibus & commilitonibus noſtris grati eſſe poſſimus. Et quidem ante omnia fides quærenda eſt. Crede ergo te Deo, committe te ei, iacta in eum cogitatum tuum, & ipſe te enutriet; vt fiducialiter & fideliter dicas; *Dominus ſollicitus eſt mei.* Neque enim hoc ſapiunt homines amantes ſeipſos, homines ſcioli, & ſolliciti pro ſeipſis, curam carnis perficientes in deſideriis, ſurdi ad vocem dicentis: *Omnem ſollicitudinem veſtram proiicientes in eum, ipſi enim eſt cura de vobis.* *1. Pet.* 5. *v.* 7. Nam ſibi quidem ipſi fidere, non fidei, ſed perfidiæ eſt; nec confidentiæ, ſed diffidentiæ magis, in ſemetipſo habere fiduciam. Is verè fidelis eſt, qui nec

ſibi credit, nec in ſe ſperat, factus ſibi tanquam vas perditum: Sed ſic perdens animam ſuam, vt in vitam æternam cuſtodiat eam Porrò id quidem ſola facit humilitas cordis; vt non ſibi fidelis anima innitatur, ſed deſerens ſemetipſam, aſcendat iam de deſerto innixa ſuper dilectum, atque adeò deliciis affluens.

Sanè vt perfecta ſit ſanctificatio, etiam manſuetudinem, & ſocialis vitæ gratiam à ſancto Sanctorum diſcamus oportet, ſicut ipſe ait: *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.* Mat. 11. v. 29. Fœlix qui geminâ hac ſanctificatione paratus dicere poteſt: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.* Pſ. 56. v. 8. *Ser. 5. in Vigilia Natiuit. Domini, num. 5. Tom. 2.*

Vide quàm verum dixerit ille qui dixit: *Dominus ſollicitus eſt mei.* Pater vt ſeruum redimat, filio non parcit: Filius ſeipſum libentiſſimè tradit: Spiritum ſanctum vterque mittit: & ipſe Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. *Ser. 2. in Feſto Pentecoſt. n. 7. Tom. 2.*

Ego mendicus ſum & pauper, Dominus ſollicitus eſt mei. Planè artificioſa connexio vtriuſque conſiderationis, qua velut vno momento deſcendens pariter & aſcendens, & ſe pauperem & mendicum, & Deum pro ſe ſollicitum vidit. Angelicum eſt iſtud aſcendere & deſcendere ſimul. *Serm. 5. in Dedicat. Eccleſ. n. 5. Tom. 2.*

PSAL. XL. v. 2.

B*Eatus qui intelligit* non ſuper cupidum, ſed *ſuper egenum & pauperem.* Illum, inquam, pauperem qui inuitus petit, & verecundè accipit, & accipiens glorificat Patrem ſuum qui in cœlis eſt. *Epiſt. 207. Tom. 1.*

PSAL. XL. v. 5.

Sana animam meam.

Explicatur ſuprà, *Pſal. 16. v. 4.*

PSAL. XLI. v. 1.

Sicut deſiderat Ceruus ad fontes aquarum.

ADhærendo ei qui ſemper, & beatè eſt, ſemper & nos eſſe, & beatè eſſe poteramus. Adhærendo autem dixerim non ſolùm per cognitionem, ſed per amorem. Nam quidam ex filijs Adam, *cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt*, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis. Rom. 1. v. 21. Meritò proinde obſcuratum eſt inſipiens cor eorum; quia cùm veritatem cognoſcerent, & contemnerent, iure receperunt in pœnam, vt nec cognoſcerent. Heu ſic adhærendo veritati per cognitionem, ſed ab illa defluendo per amorem, amando pro illa ſcilicet vanitatem: *Homo vanitati ſimilis factus eſt.* Pſ. 143. v. 4. Et quid vanius quàm diligere vanitatem? Et quid iniquius quàm contemnere veritatem? Quid verò iuſtius quam contemptoribus ſubtrahi & ipſam cognitionem? Quid, inquam iuſtius, quàm vt iam de eius cognitione gloriari non poſſit, qui cognitam non glorificauit? Itaque appetitus vanitatis eſt contemptus veritatis, contemptus veritatis cauſa noſtræ cæcitatis. *Et quia non probauerunt*, inquit; *Deum habere in notitiam, tradidit illos in reprobum ſenſum.*

Ex hac ergo cæcitate deſcendit, quod plerúmque pro eo quod eſt,

amamus vel approbamus quod nõ eſt; quoniam dum ſumus in hoc corpore, peregrinamur ab eo qui ſummè eſt. Et
Pſ. 143. *quid eſt homo*, ô Deus, *niſi quod inno-*
v. 3. *tuiſti ei?* Itaque ſi notitia Dei cauſa eſt vt homo aliquid ſit, ignorantia facit vt nihil ſit. Sed qui vocat ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt, miſeratus quodammodo redactos in nihil; quia necdum poſſumus contemplari per ſpeciem, vel plenè amplecti per amorem, dedit interim nobis & ſapere per fidem, & quærere per deſiderium: Per quæ vtique duo, ad eſſe de non eſſe ſecundò reducti, fieri incipiamus initium aliquod creaturæ eius, tranſituri quandoque in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Quod proculdubio erit, cùm iuſtitia conuertetur in iudicium, hoc eſt fides in intellectum, iuſtitia videlicet quæ ex fide eſt, in iudicium plenæ cognitionis: Et item deſiderium peregrinationis, in plenitudinem commutabitur dilectionis. Si enim adhuc abſentes initiat fides & deſiderium, præſentes profecto conſummat intellectus & amor. Sicut autem fides ducit ad plenam cognitio-
Eſa. 7. nem, ſic deſiderium ad perfectam di-
v. 9. lectionem. Et ſicut dicitur, *niſi crediderítis, non intelligetis*, ſic dici æquè non abſurdè poteſt; ſi non deſideraueritis, non perfectè amabitis. Intellectus igitur eſt fructus fidei, perfe-
Abac. 2. cta charitas deſiderij. Interim *iuſtus*
v. 4. *ex fide viuit*, nam beatus ex intellectu: Interim iuſtus *deſiderat ad Deum, ſicut ceruus ad fontes aquarum*: Nam beatus haurit iam in gaudio de fontibus Saluatoris, hoc eſt, delectatur in plenitudine charitatis. His ergo fortaſſis quaſi duobus animæ brachiis, cognitione videlicet & dilectione veritatis, amplectitur & comprehenditur cum omnibus ſanctis, longitudo, latitudo, ſublimitas & profundum, hoc eſt æternitas, charitas, virtus & ſapientia. Et hæc omnia Chriſtus. Sed quando hæc erunt? Quando amabimus eum prout eſt. *Epiſt.* 18 *Tom.* 1.

PSALM. XLI. v. 3.

Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum.

QVatuor fontes in carne viuentibus nobis in ſemetipſo Chriſtus exhibet: Quintum qui eſt fons vitæ, poſt hoc ſeculum repromittens, ad quem ſitiebat Propheta cùm diceret: *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum.* Fortaſſis etiam propter hos quatuor fontes, quatuor in locis vulneratus eſt Chriſtus adhuc viuens in Cruce: Propter quintum, cùm iam tradidiſſet ſpiritum, transforatus eſt in latere: Viuebat adhuc quando foderunt ei manus & pedes, vt nobis adhuc viuentibus, quatuor fontes ex ſeipſo proferret. Quintum pertulit vulnus cùm iam expiraſſet, vt in ſe nihilominus quintum nobis fontem poſt obitum aperiret. *Ser.* 1. *in natali Domini, num.* 8. *Tom.* 2.

PSAL. XLI. v. 4.

Facta ſunt mihi lachrimæ meæ panes die ac nocte.

VBi noctes diéſque in mœrore continuantur, nullum profectò temporis ſpatium complacito vacuum relinquitur. *De gratia & lib. Arb. cap.* 5. *Tom.* 4.

PSAL. XLI. *v.* 5.

Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, vſque ad donum Dei.

Nihil aliud cogitare debet Frater intrans ad orationem, quàm Propheticum illud: *Ingrediar in locum, &c.* Omnino ſiquidem oportet nos orationis tempore curiam intrare cœleſtem, illam vtique curiam, in qua Rex Regum ſtellato ſedet ſolio, circundante innumerabili & ineffabili beatorum ſpirituum exercitu. *Ser. 25. de diuerſis, n.* 8. *Tom.* 2.

PSAL. XLI. *v.* 6.

Quare triſtis es anima mea?

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 37. *v.* 11.

PSAL. XLI. *v.* 7.

Ad meipſum anima mea conturbata eſt.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 26. *v.* 4.

PSAL. XLI. *v.* 8.

Abyſſus abyſſum inuocat in voce cataractarum tuarum.

Cum in terrore iudiciorum ſuorum immenſa illa æternitas, & æterna immenſitas, cuius ſapientiæ non eſt numerus, cor hominis prauum & inſcrutabile, mirâ ſuâ bonitate & potentiâ educit in admirabile lumen ſuum. *Epiſt.* 107. *n.* 5. *Tom.* 1.

Oratio quanto efficacior eſt, ſi fiat vt debet, tantò callidiùs impediri ab aduerſario ſolet. Interdum enim grauiter impeditur oratio à puſillanimitate Spiritus, & timore immoderato. Hoc autem tunc ſolet fieri, cùm ſic cogitat homo propriam indignitatem, vt non conuertat oculos ad diuinam benignitatem; *abyſſus* enim *abyſſum inuocat*, abyſſus luminoſa, abyſſum tenebroſam; abyſſus miſericordiæ, abyſſum miſeriæ. Profundum namque eſt cor hominis, & imperſcrutabile. Sed ſi magna eſt iniquitas mea, multò maior eſt Domine pietas tua. Ideóque cùm ad meipſum turbata fuerit anima mea, memor ſum multitudinis miſericordiæ tuæ, & reſpiro in ea. *Serm.* 4. *in Quadrageſ. num.* 3. *Tom.* 2.

Lazare veni foras, ne in tanto fœtore diutiùs immoreris. *Abyſſus abyſſum inuocat*; Abyſſus luminis & miſericordiæ, abyſſum miſeriæ & tenebrarum. Maior illius bonitas, quàm iniquitas tua; & vbi peccatum abundat, ſuperabundare gratiam facit. *Lazare*, inquit, *veni foras.* Ac ſi manifeſtiùs dicat, quouſque conſcientiæ tuæ caligo te detinet? Quandiu in cubiculo tuo graui corde compungeris? Veni foras; procede, reſpira in lucem miſerationum mearum. *Ser.* 4. *in Aſſumpt. B. Virg. n.* 3. *Tom.* 2. *Ioan.* 11. *v.* 43.

PSAL. XLIV. *v.* 2.

Eructauit cor meum verbum bonum.

Explicatur, *Serm.* 67. *in Cant. n.* 4.

PSAL. XLIV. *v.* 2.

Lingua mea calamus ſcribæ.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 18. *v.* 8.

PSAL. XLIV. *v.* 3.

Speciosus forma præ filijs hominum: diffuſa eſt gratia in labijs tuis.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 21.

PRædicantem Dominum de ciuitatibus & caſtellis populi ſequebantur, quorum ſaluabat animas, ſanabat corpora; & adhærebant ei affatu pariter & aſpectu illius delectati; cuius nimirum vox ſuauis, & facies eius decora, ſicut ſcriptum eſt, *ſpecioſus forma, &c.* Talis eſt quem nos ſequimur, cui adhæremus, totus deſiderabilis, in quem non ſolùm populi, ſed & ipſi quoque Angeli ſancti deſiderant proſpicere: *Ser.* 1. *in Feſto omnium Sanctorum, n.* 4. *T.* 2.

Expedit vt *ſpecioſus forma præ filijs hominum*, pro filijs hominum illuminandis obſcuretur in paſſione, turpetur in Cruce, palleat in morte, ex toto non ſit ei ſpecies neque decor, vt ſibi ſpecioſam atque decoram acquirat ſponſam Eccleſiam ſine macula & ſine ruga. *Serm.* 28. *in Cant. num.* 1. *Tom.* 3.

Specioſus forma præ filijs hominum. Et non præ Angelis. *Serm.* 48. *in Cant. num.* 4. *Tom.* 3.

Altiora te ne quæſieris, & fortiora te
Eccli. 3. *ne ſcrutatus fueris.* In Spiritu ambu-
v. 22. late in illis, & non in ſenſu proprio. Doctrina ſpiritus non curioſitatem acuit, ſed charitatem accendit. Meritò proinde ſponſa quem diligit anima ſua inquirens, non ſe ſuæ carnis
Cant. 1. ſenſibus credit, non curioſitatis hu-
v. 1. manæ inanibus ratiocinijs acquieſcit, ſed petit oſculum, id eſt, Spiritum ſanctum inuocat, per quem accipiat ſimul & ſcientiæ guſtum, & gratiæ condimentum. Et bene ſcientia quæ oſculo datur, cum amore recipitur, quia amoris indicium, oſculum eſt. Scientia ergo quæ inflat, cùm ſine charitate ſit, non procedit ex oſculo. Sed nec qui zelum Dei habent, & non ſecundùm ſcientiam, ſibi vllatenus arrogent illud. Vtrumque enim munus ſimul fert oſculi gratia, & agnitionis lucem, & deuotionis pinguedinem. Eſt quippe Spiritus ſapientiæ & intellectus, qui inſtar apis ceram portantis & mel, habet omnino & vnde accendat lumen ſcientiæ, & vnde infundat ſaporem gratiæ. Neuter ergo ſe oſculum percepiſſe putet, ſiue qui veritatem intelligit, nec diligit, ſiue qui diligit, nec intelligit. Sanè in oſculo iſto nec error locum habet, nec tepor Quamobrem geminæ gratiæ ſacroſancti oſculi ſuſcipiendæ paret è regione duo labia ſua quæ ſponſa eſt: intelligentiæ rationem, ſapientiæ voluntatem, vt de pleno oſculo glorians mereatur audire: *Diffuſa eſt gratia in labijs tuis.* *Ser* 8. *in Cant. n.* 5. *Tom.* 4.

PSAL. XLIV. *v.* 5.

Propter veritatem & manſuetudinem & iuſtitiam.

Explicatur, *Serm.* 70. *in Cant. Per totum, Tom.* 3.

PSAL. XLIV. *v* 8.

Vnxit te Deus oleo lætitiæ præ participibus tuis.

VNguentum quod deſcendit à Pſ. 132.
capite in barbam, deſcendit & v. 2.
in oram veſtimenti; vt ne minima quidem fimbria careat vnctione. In capite ſiquidem plenitudo gratiarum de qua accipimus omnes, in capite vniuerſitas miſerationis, in capite inexhauſtus fons pietatis diuinæ, in capite affluentia tota ſpiritalis vn-

Digitized by Google

guenti ſicut ſcriptum eſt: *Vnxit te Deus oleo, &c.* Ipſum tamen quod tam copioſè Pater vnxerat caput, Maria quoque vngere non veretur. Calumniantur quidem Diſcipuli, ſed reſpondet veritas pro ea, quòd *bonum opus ſit operata.* Denique ait,
Mat. 15. *v.* 10. *Mat.* 6. *v.* 17. *cùm ieiunaueris vnge caput tuum.* Vnctum à Patre eſt caput noſtrum, & nihilominus vngi poſtulat & à nobis. Itáne aquam petit à riuulo fons indeficiens? Petit ſine dubio, aut certè repetit magis: *Ad fontem vnde exeunt, flumina reuertuntur, vt iterum*
Eccle. 1. *v.* 7. *fluant.* Non verò vt minus habens quod dederat Chriſtus, repetit, ſed ne tibi pereat quicquid ad eum referre volueris. Siquidem etiam fluminis aqua, ſi ſtare cœperit, & ipſa putreſcet, & inundatione facta ſupetéueniens repelletur: Sic planè, ſi gratiarum ceſſat decurſus, vbi recurſus non fuerit: Nec modò nihil augetur ingrato, ſed & quod acceperat, vertitur ei in perniciem. Fidelis autem in modico cenſetur dignus munere ampliori. *Vnge* igitur *caput tuum*, refundens in eum qui ſupra te eſt, quicquid in te eſt deuotionis, quicquid delectationis, quicquid afflictionis. *Vnge* igitur *caput tuum*, vt ſi qua in te eſt gratia, referatur ad ipſum, nec tuam quæras gloriam, ſed ipſius. *Ser.* 1. *in capite Ieiunij, num.* 2. *Tom.* 2.

PSAL. XLIV. v. 11.

Audi filia & vide.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 22. *v.* 2. *& Iob. cap.* 42. *verſu.* 5. *& Pſal.* 17. *verſ.* 45.

MEritò concupiuit Rex decorem Virginis: Fecerat enim quicquid longè antea præmonita fuerat à Patre ſuo Dauid dicente ſibi: *Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum, & domum Patris tui.* Et ſi hoc feceris, *concupiſcet Rex decorem tuum.* Audiuit quippe & vidit, non vt quidam qui audientes, non audiunt; & videntes non intelligunt: Sed audiuit & credidit, vidit & intellexit; & inclinauit aurem ſuam ad obedientiam, & cor ſuum ad diſciplinam; & oblita eſt populum ſuum, & domum Patris ſui; quia nec populum ſuum augere prolis ſucceſſione; nec domui Patris ſui relinquere curauit hæredem: Sed quicquid honoris in populo, quicquid de paterna domo rerum terrenarum habere potuiſſet; omnia arbitrata eſt vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaceret. Nec fefellit eam intentio, quando & Chriſtum ſibi filium vendicauit, nec propoſitum pudicitiæ violauit. *Homil.* 3. *ſuper Miſſus eſt, numero tertio, Tomo ſecundo.*

Vnde tibi iam inæſtimabilis gloria, vt eius ſpōſa merearis eſſe, cuius pulchritudinem Sol & Luna mirantur, ſis ſocia menſæ, ſocia regni, ſocia denique thalami? Vide iam quid de Deo tuo ſentias: Vide quibus brachiis vicariæ charitatis redamandus & amplectendus ſit, imò qui tanti te æſtimauit, qui tantā te fecit; de latere enim ſuo te reformauit, quando propter te obdormiuit in Cruce, & ſomnum mortis excepit. Propter te à Deo Patre exiuit, & Matrem ſynagogam reliquit; vt adhærens ei, vnus cum eo Spiritus efficiaris. Et tu ergo *audi filia & vide, & obliuiſcere populum tuum, & domum Patris tui*, deſere carnales affectus, ſeculares mores dediſce, à prioribus vitiis abſtine, conſuetudines noxias obliuiſcere. Iam deſ-

ſponſata es illi, iam nuptiarum prandium celebratur: Nam cœna quidem in cœlo, & in aula æterna paratur. Paratum eſt illis nuptijs flumen viui, vini, inquam, quod lætificat cor, ſiquidem inebriamur ibi, ab vbertate domus Dei, & torrente voluptatis eius potabimur. Nunc autem quoniam grandis nobis reſtat via, prandium quidem accipimus hîc, etſi non in tanta copia quòd plenitudo & ſatietas cœnæ reſeruetur æternæ. Hic ergo nonnunquam vinum deficit, gratia ſcilicet deuotionis, & feruor charitatis. *Ser. 2. Dominicæ primæ poſt octau. Epiphan. num. 3. Tom. 2.*

Auditus meritum videndi, viſio præmium audiendi. Et priùs eſt audire, videre poſterius: Quiſquis ergo in futuro Deum videre deſiderat, profectò neceſſe eſt in vt præſenti priùs Deum audiat. *Serm. de diuerſis, Tom. 2.*

Videre deſideras, ſed audi priùs. Gradus eſt auditus ad viſum. Proinde audi & inclina aurem tuam ornamentis quæ tibi facimus, vt per auditus obedientiam ad gloriam peruenias viſionis. *Serm. 41. in Cant. n. 2. Tom. 3.*

Inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum & domum Patris tui. Vult nos ponere contumaciam, diſcere obedientiam, apprehendere diſciplinam. Vult etiam nos obliuiſci poſteriora, deſpicere inferiora, terrenos mores, & vitia gemina deſerere, cœleſtia ſapere, ſuperna quærere, anterioribus inhiare. *Serm. in Feſto S. Martini, num. 6. Tom. 2.*

Eſto ſolitarius ſicut turtur, nihil tibi & turbis, nihil cum multitudine cæterorum, etiámque ipſum *obliuiſcere populum tuum, & domum Patris tui, & concupiſcet Rex decorem tuum.* O ſancta anima ſola eſto, vt ſoli omnium ſerues teipſam, quem ex omnibus tibi elegiſti. Fuge publicum, fuge & ipſos domeſticos, ſecede ab amicis & intimis.

Solitudinis deſcriptio.

An neſcis te verecundum habere ſponſum, & qui nequaquam ſuam velit tibi indulgere præſentiam præſentibus cæteris? Secede ergo, ſed mente non corpore: Spiritus enim ante faciem tuam Chriſtus Dominus, ſpiritúſque requirit, non corporis ſolitudinem. Quanquam & corpore interdum non ocioſè te ſeparas, cùm opportunè potes, præſertim in tempore orationis. Tenes etiam in hoc & mandatum ſponſi & famam. *Tu,* inquit, *cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora.*

Mat. 6. v. 6.

Et quod dicit, fecit. *Solus in oratione pernoctabat.*

Luc. 6. v. 12.

Non modò ſe abſcondens à turbis, ſed nec vllum quidem Diſcipulorum, nec vllum domeſticorum admittens. Denique tres ſecum intimos ſibi adduxerat, cùm vltro properaret ad mortem, auulſus eſt, & ab ipſis orare volens; ergo & tu fac ſimiliter, quando orare volueris. *Ser. 40. in Cant. n. 5. Tom. 3.*

PSAL. XLIV. *v.* 12.

Concupiſcet Rex decorem tuum.

DEcorem inueniamus, ſine quo ſpecioſo formâ præ filijs hominum placere non poteſt anima, quæ audit, quia *concupiuit Rex decorem tuum.* Scientiam, virtutem, ſapientiam, nihil horum Rex concupiſcere legitur, ſed tantùm decorem. Ait Propheta: *Dominus regnauit, decorem induit.*

Pſ. 92. v. 1.

Quidni imagini ſuæ pariter & ſponſæ ſimile cupiat indumentum? Tantò profectò ſibi charior illa, quantò ſimilior ſibi. *Serm. 85. in Cant. n. 10. Tom. 3.*

Digitized by Google

PSAL. XLIV. *v.* 14.

Omnis gloria filiæ Regis ab intus.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 32. *v.* 1.

MVltæ fulgent monilibus, moribus ſordent. E contra tu foris pannoſa, intus ſpecioſa reſplendes; ſed diuinis aſpectibus non humanis: intus eſt quod delectat, quia intus eſt quem delectat. *Epiſt.* 113. *n.* 3. *Tom.* 1.

Omnis cura ſanctorum, ſpreto ornatu cultuque ſuperfluo exterioris ſui hominis, qui certè corrumpitur, omni ſe diligentiâ præbet, & occupat excolendo ac decorando interiori illi, qui ad imaginem Dei eſt, & renouatur de die in diem. Certi ſunt enim Deo non poſſe eſſe quicquam acceptius imagine ſuâ, ſi proprio fuerit reſtituta decori. Propterea & omnis gloria eorum intus, non foris eſt. Vnde & dicunt, *Gloria noſtra* 2.Cor.1.
v. 12. *hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ:* Quòd conſcientiæ ſolus ſit arbiter Deus, cui ſoli placere deſiderant, & cui placere, ſola vera & ſumma gloria eſt. Non mediocris planè gloria illa quæ intus eſt, in qua gloriari dignatur, & Dominus gloriæ, dicente Dauid: *Omnis gloria Filiæ Regis ab intus.* Et tutior ſua cuique gloria, dum habet eam in ſemetipſo, & non in altero. *Serm.* 25. *in Cant. n.* 7. *Tom.* 3.

PSAL. XLIV. *v.* 15.

Adducentur Regi, &c.

Explicatur infrà, *Pſal.* 75. *v.* 1. & *Serm.* 14. *in Cant. num.* 5. *Tom.* 3.

PSAL. XLIV. *v.* 15.

Circumamicta varietatibus.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 37. *v.* 32.

PSAL. XLV. *v.* 11.

Vacate & videte quoniam ego ſum Deus.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 5. *v.* 7.

STudeamus ſimiles fieri *hominibus expectantibus Dominum ſuum quando reuertatur à nuptijs.* Luc. 12. v. 36.
Nam tenenti carrucam in agro, & vendenti aliquid, vel ementi in foro non dicitur, quid expectas? Neque enim ſimiles ſunt expectantibus. Ei verò quem videmus ſtare ante ianuam, pulſare crebriùs, ſæpius ſuſpicere ad feneſtras; nihil mirum ſi dicitur quid expectas? Illi ergo ſunt ſimiles expectantibus, qui non ſurdâ aure audierunt: *Vacate & videte, quoniam ego ſum Deus.* Veniet Dominus expectantibus eum in veritate. *Serm.* 1. *Dominicæ* 1. *poſt oct. Epiphan. n.* 1. *Tom.* 2.

Vacate & videte quoniam ego ſum Deus. Non eſt oculorum viſio iſta, ſed cordium, cùm Dominus dicat: *Beati mundo corde quoniam ipſi Deum videbunt.* Mat. 5. v. 8. Proprium hoc cordis bonum, nec ſeruili ad hoc indiget inſtrumento; proprius enim animæ cibus eſt. *Serm.* 2. *de diuerſis, num.* 8. *Tom.* 2.

PSAL.

PSAL. XLVII. *v.* 10.

Suſcepimus Deus miſericordiam tuam in medio Templi tui.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 35. *v.* 6.

IN medio Templi miſericordia eſt, non in angulo aut diuerſorio; quia non eſt acceptio perſonarum apud Deum. In communi poſita eſt, offertur omnibus, & nemo illius expers niſi qui renuit. Deriuantur aquæ tuæ foras Domine Deus, nihilominus tamen fons tuus tibi proprius eſt, & non bibit alienus ex eo. In plateis deriuantur aquæ, & alienus non bibit ex eis; & miſericordia in medio Templi eſt, & nec tamen accedunt quos manet æterna damnatio. *Serm.* 1. *in Purif. B. Virg n.* 2. *Tom.* 2.

Cùm in medio vmbræ mortis exortus matutini lux orta eſt nobis, & manè vidimus gloriam Domini. Quanti Reges & Prophetæ voluerunt videre, & non viderunt? Quare, niſi quia nox erat, necdum venerat illud expectatum mane cui fuerat repromiſſa miſericordia? Vnde & orabat quis dicens, *auditam* *Pſ.*142. *v.* 8. *fac mihi mane miſericordiam tuam, quia in te ſperaui.* Fuit quædam huius aurora diei, ex quo ſol iuſtitiæ per Archangelum Gabriëlem nunciatus eſt terris, & Virgo Deum in vtero de Spiritu ſancto concepit, & peperit Virgo, ac deinceps, quoad in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Nam vſque adeò per totum id temporis lux puſilla, & tanquam lux reuera auroræ apparuit, dum ſol adhuc abſconderet radios ſuos, & minimè eos aſpergeret ſuper terram. Paulus quoque dicebar, quoniam *nox præceſſit, dies autem appropinquauit*: Significans eſſe *Rom.*13 *v.* 12. tunc adhuc adeò modicum lumen; vt propinquaſſe quàm veniſſe diem dicere maluerit. Erat ergo aurora tota Chriſti conuerſatio ſuper terram, vſque dum occumbens & rurſum exoriens, ſolaris ſuæ præſentiæ lumine clariori fugauit auroram, & mane facto abſorpta eſt nox in victoria. Denique habes, & *valde mane* *Marc.* 16. *v.* 2. *vna Sabbatorum veniunt ad monumentum orto iam ſole.* An non mane fuit quando ortus eſt Sol? Sanè extunc eleuatus eſt ſol, & ſenſim demum diffundens ſuos radios ſuper terram, cœpit paulatim vbique clarior apparere, feruidiórque ſentiri. Verùm quantumlibet incaleſcat & inualeſcat, multiplicet & dilatet radios ſuos ſuper omne huius noſtræ mortalitatis curriculum; non tamen ad meridianum perueniet lumen, nec in illa ſui plenitudine videbitur modò, in qua videndus eſt poſtea, ab his duntaxat quos hac viſione ipſe dignabitur. *Serm.* 33. *in Cant. n.* 4. *Tom.* 3.

PSALM. XLIIX. *v.* 12.

Sepulchra eorum domus illorum in æternum.

TOlle grabatum tuum & vade in domum tuam. Grabatum noſtrum corpus eſt, in quo priùs languidi iacebamus ſeruientes deſideriis & concupiſcentiis noſtris. Nunc portamus illud cùm ſpiritui obedire cogimur: & mortuum noſtrum portamus; quia corpus mortuum eſt propter peccatum. Ambu-

lamus tamen, non currimus; quia *corpus quod corrumpitur agrauat animam.* Ambulamus etiam in domum noſtram. In quam domum? In matrem omnium, quia *ſepulchra eorum domus illorum in æternum.* Vel potiùs in domum noſtram, quam habemus ex Deo non manufactam, æternam in cœlis. *Serm. Feria 4. Hebdom. ſanctæ, num.* 14. *Tom.* 2.

Sap. 9. *v.* 15.

PSAL. XLIIX. *v.* 13.

Homo cùm in honore eſſet, non intellexit.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 1. *v.* 27. *Gen. cap.* 3. *v.* 22. *Deuter. cap.* 6. *v.* 5. *Pſal.* 23. *v.* 4.

AGnoſce primordia tua, & erubeſce compararum te eſſe iumentis; erubeſce, inquam, quod pro conſortio Angelorum, conſortium ſortitus es pecorum, non modò in neceſſitatibus corporis, ſed etiam in affectibus cordis. Cum iumentis partiris cibum terræ, quia panem Angelicum, panem faſtidiſti cœleſtem. Non ſolùm autem, ſed etiam quod peius eſt, in recto corpore curua eſt anima, & in corpore manet humanæ animæ ſimilitudo, in anima verò beſtiali ſimilitudine, mutata eſt ſimilitudo Dei. An non confunderis ſurſum caput habere, qui ſurſũ cor nõ habes? corpore rectus ſtare, qui corde repis in terra? An non repere eſt in terra carnem ſapere, carnalia deſiderare, carnalia quærere? Veruntamen quia *ad imaginem & ſimilitudinem Dei creatus es*, ſi perdidiſti ſimilitudinem, ſimilis factus iumentis, ſed in imagine pertranſiſti. Ergo ſi in ſublimi poſitus non intellexiſti quoniam limus eſſes, noli infixus in limo profundi ignorare quia imago Dei es; & erubeſce quòd peregrinam ei ſuperinduxeris ſimilitudinem. Memor nobilitatis tuæ, pudeat te tantæ deiectionis. Ne ignores pulchritudinem tuam, vt de fœditate ampliùs confundaris. Hæc eſt confuſio adducens gloriam, quando à tanta gloria cecidiſſe confunderis. Eras enim aliquando gloriâ & honore coronatus, incola paradiſi; Hinc deieciſti teipſum in has interiores tenebras, vnde ad exteriores quoque & palpabiles tenebras eiiciendus eris aliquando, ſi non caues. Ab iſta, inquam, gloria filiorum Dei depoſuiſti temetipſum, à felici illa & dulciſſima patria, ab horto voluptatis exulem te feciſti. *Serm.* 12. *de diuerſis, n.* 1. & 2. *Tom.* 2.

Anima per peccatum diſſimilis Deo, inde diſſimilis eſt & ſibi, inde comparata iumentis inſipientibus, & ſimilis facta eſt illis. Inde iuxta Salomonem: *Vnus exitus homini & iumento.* Quidni ſimiliter exeat, qui ſimiliter vixit? More beſtiali incubuit terrenis, more beſtiali excedet terris. *Serm.* 82. *in Cant. num.* 5. *T.* 3.

Eccle. 3. *v.* 19.

Homo quia ſuum in quo factus eſt honorem non intelligendo, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis; Verbum panis Angelorum, factum eſt pabulum iumentorum; vt habeat carnis fœnum quod ruminet, qui Verbi pane veſci penitus diſſueuit, quouſque per hominem Deum, priori redditus dignitati, & ex pecore rurſus conuertatur in hominem. *In exhortatione ad milites Templi, cap.* 6. *Tom.* 4.

PSAL. XLIIX. *v.* 15.

Sicut oues in inferno poſiti ſunt: mors depaſcet eos.

QVàm bene ſicut oues, qui detracto vellere mundialium di-

Digitized by Google

uitiarum, durè preſſéque detonſi, ſempiternis nudi deputabuntur inſidiis. *Mors depaſcet eos*; quia ſemper morientur ad vitam, & ſemper viuent ad mortem. Ergo hic caro vermibus, illic anima ignibus deputatur, donec rurſus infelici collegio colligati, tormentis pœnalibus ſocientur, qui ſocii fuerunt in vitiis. *Serm.* 19. *de diuerſis, n.* 1. *Tom.* 2.

PSAL. XLIIX. *v.* 18.

Homo cùm interierit, non ſumet omnia.

Explicatur infrà, *Pſ.* 67. *v.* 14.

PSAL. XLIIX. *v.* 19.

Confitebitur tibi cùm benefeceris tibi.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 2. *v.* 10. *Pſ.* 18. *v.* 8.

PSAL. XLIX. *v.* 12.

Meus eſt orbis terræ.

QVid ergo ſtabulum elegit? Planè vt reprobet gloriam mundi, damnet ſeculi vanitatem. *Serm.* 3. *in natali Domini, n.* 2. *Tom.* 2.

PSAL. XLIX. *v.* 13.

Numquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo?

SIgnificans minimè ſibi accepta fore ieiunia ſuperborum vel immundorum, *Serm.* 33. *in Cant. n.* 10. *Tom.* 3.

PSAL. XLIX. *V.* 14.

Immola Deo ſacrificium laudis.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 32. *v.* 1.

PSAL. XLIX. *Verſ.* 15.

Inuoca me in die tribulationis.

INuocatio quippe præſentis temporis eſt. *Serm.* 1. *in die Natiuit. Domini, n.* 6. *Tom.* 2.

PSAL. XLIX. *v.* 16.

Peccatori dicit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?

MVlti puritate neglectâ, ante loqui quàm videre conati ſunt, & aut grauiter errauerunt neſcientes loquibus loquerentur, neque de quibus affirmarent; aut turpiter viluerunt, dum qui alios docerent, ſeipſos non docuiſſent. *Ser.* 62. *in Cant. n.* 8, *Tom.* 3.

PSAL. L. *v.* 1.

Miſerere mei Deus ſecundùm magnam miſericordiam tuam.

SIcut ſunt peccata minima, ſunt mediocria, ſunt & magna; ſic eſt miſericordia parua, mediocris & magna. Magnus ergo peccator magnâ miſericordiâ opus habet: vt vbi abundauit delictum, ſuperabundet, & gratia. Paruam miſericordiam dico expectationem, qua non ſtatim punit peccantem, ſed expectat ad pœnitentiam. Paruam autem non in ſe, ſed ad comparationem aliarum. Alioquin magna planè. Nam peccantem Angelum omnino non expectauit, ſed præcipitauit; Hominem quoque peccantem non diſtulit, ſed protinus expulit de Paradiſo. Nunc iam expectat, diſſi-

mulat, ſuſtinet decem annis, viginti, vſque ad ſenectutem & ſenium. Hanc ergo miſericordiam Domini quâ tardat ferire, paratus ignoſcere, paruam aliarum comparatione nominaui; quia hæc ſi quidem ſola fuerit, nullatenus ſufficit ad ſalutem, imò verò iudicium damnationis accumulat.

Secunda miſericordia omnino maior priore, quæ facit ne prima ſit infructuoſa, eſt qua Deus dat pœnitentiam, ſine qua expectatio non modò nō prodeſt, ſed obeſt plurimùm Tertia miſericordia magna dicitur, qua dat Deus continentiam. Secunda quidem in leuibus peccatis poteſt ſufficere; quoniam in his à quibus abſtinere non poſſumus, dum geſtamus corpus peccati, ad ſalutem ſufficere poteſt pœnitentia quotidiana. At in grauioribus, & quæ peccata ad mortem ſunt, opus eſt non modò pœnitentiâ, verùm etiam continentiâ. Difficilis prorſus res, & ſoli diuinæ virtuti poſſibilis, ſuſceptum ſemel peccati iugum à ceruicibus ex-
Ioan. 8. *v.* 34. cutere; quoniam *qui facit peccatum ſeruus eſt peccati*, nec eſt iam liberari niſi in manu forti. *Serm.* 13 *de diuerſis, Tom.* 2.

PSAL. L. *v.* 5.

Iniquitatem meam ego cognoſco.

SVnt plerique qui aliorum peccata cum magna grauitate numerant, & ſociorum exceſſus multiformi declamatione loquuntur; neſciunt ſua, aliena verò perpetuæ memoriæ commendauerunt. Infelices & miſeri, quibus datum eſt aliena plangere, relinquere ſua. An non
Prov. 18 *v.* 17. legiſtis, quia *iuſtus in principio ſermonis accuſator eſt ſui*? *Sui* dicit ſcriptu-
Iacob. 5. *v.* 14. ra, non alterius. Et *Confitemini alterutrum peccata veſtra*? *Veſtra* dixit, non aliena. *Iniquitatem meam ego cognoſco. Meam* dixit Propheta, non tuam. *Serm.* 40. *de diuerſis, n.* 6. *T.* 2.

PSAL. L. *v.* 6.

Tibi ſoli peccaui.

SVmmum victoriæ genus, diuinæ cedere maieſtati, & auctoritati Matris Eccleſiæ non reluctari, ſummus honor & gloria. *Epiſt.* 185. *n.* 2. *Tom.* 1.

Idem verſus explicatur, *infrà Eſaiæ cap.* 38. *v.* 10.

PSAL. L. *v.* 7.

In iniquitatibus conceptus ſum.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 5. *v.* 7.

PSAL. L. *v.* 9.

Aſperges me Domine hyſſopo & mundabor.

LAuat nos in Confeſſione, lauat nos lachrimarum imbre, lauat ſudore pœnitentiæ; magis autem lauat nos aquâ illâ prætioſâ, quæ de fonte pietatis, id eſt, ab eius latere emanauit. *Aſpergit nos hyſſopo*, quæ humilis herba eſt, & pectoris purgatiua; aqua ſapientiæ ſalutaris, quæ eſt timor Domini. *Serm.* 1. *in Dedic. Eccleſ. num.* 4. *Tom.* 2.

Aſperges me hyſſopo & mundabor. Humili herbâ & pectoris purgatiuâ, humilitatem ſignificans. Hac ſe poſt grauem lapſum Rex & Propheta lauari confidit, & ſic niueum quendam innocentiæ recuperare candorem. *Serm.* 45. *in Cant. n.* 2. *Tom.* 3.

Digitized by Google

PSAL. L. *v.* 10.

Auditui meo dabis gaudium & lætitiam.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 17. *v.* 45.

PSAL. L. *v.* 14.

Spiritum ſanctum ne auferas à me.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 24. *v.* 8.

PSAL. L. *v.* 19.

Sacrificium Deo Spiritus contribulatus.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 32. *v.* 1.

PSAL. L. *v.* 19.

Cor contritum & humiliatum non deſpicies.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap* 25. 5.

PSAL. LII. *v.* 1.

Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus.

IAm verò conuerſus & confeſſus canticiſque diuinis inſtructus, correctâ vitâ corrigit & verba, ſéque ipſum accuſans, mala ſibi computat; Deum autem laudans, bonum quod in ſe videt, non ſibi, ſed illi applicat. *Serm.* 55. *de diuerſis, n.* 1. *Tom.* 2.

Deus licet vnus ſit & vnum ſit, tamen non ſui varietate, ſed animi noſtri mutatione guſtantibus nobis diuerſos videtur habere ſapores. Sapit enim timenti iuſtitiam & potentiam, ſapit amanti bonitatem & mi-
Pſ. 61. ſericordiam: Vnde & alibi, *Semel lo-*
v. 12. *cutus eſt Deus, duo hæc audiui, quia poteſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia.* Idem quippe eſt audire hoc quod guſtare, quia vtrumque fit vnâ & ſimpliciſſimâ mente. Itaque ſemel locutus eſt Deus, quia vnum genuit verbum. Cæterùm nos per vnum Verbum duo hæc audiuimus ſiue ſapimus, *quia poteſtas Dei eſt & tibi Domine miſericordia.* At is quidem penitus inſipiens eſt, cui nec timorem Deus ſapit, nec amorem. Diſcat quantum vult, ego ſapientem non dixerim; dum nec timebit, nec diliget Deum. Quomodo enim dixerimus in ſapientia conſummatum, quem video nec initiatum? Nam *ini-*
tium ſapientiæ timor Domini, conſum- Pſ. 110.
matio amor, media ſibi vendicat v. 10.
ſpes. Cui ergo nec iuſtitiam ſapit Deus per timorem, nec miſericordiam per amorem: is planè dicit *in corde ſuo, non eſt Deus.* Deum enim non putat, quem nec iuſtum nec pium reputat. *Serm.* 73. *de diuerſis, Tom.* 2.

PSAL. LIII. *v.* 8.

Voluntariè ſacrificabo tibi.

CHriſtus *oblatus eſt quia ipſe*
voluit, non quia opus habuit, Eſai 53
non quia ſub legis edicto v. 7.
fuit, ſed quia voluit: & in Cruce nihilominus oblatus eſt, non quia meruit, non quia Iudæus præualuit, ſed quia ipſe voluit. *Voluntariè ſacrificabo tibi* Domine; quia voluntariè oblatus es pro mea ſalute, non pro tua neceſſitate. *Serm.* 3. *in Purif. B. Virg. n.* 2. *Tom.* 2.

Nonne Deo ſubiecta erit anima Pſ. 61.
mea? Totius humilitatis ſumma in eo v. 2.
videtur conſiſtere, ſi voluntas noſtra diuinæ ſubiecta ſit voluntati. Scio

Digitized by Google

quidem creaturam omnem, velit nolit, ſubiectam eſſe Creatori. Sed à creatura rationali voluntaria ſubiectio quæritur, vt voluntariè ſacrificet Domino, & confiteatur nomini eius, non quia terribile & ſanctum, non quia omnipotens, ſed quia bonum eſt. At verò ſubiectionem iſtam triplicem eſſe neceſſe eſt, vt quod certum eſt Deum velle, id nos velimus omnino; & quod certum eſt eum nolle, ſimiliter execremur & nos: Quod autem incertum eſt, vtrum velit aut nolit, neque velimus ex toto, neque penitus non velimus. In hoc medio totum periculum eſt religioſorum, dum infeliciter blandimur nobis. Huic accedit vt diſſimulemus Domini quærere voluntatem, dum & noſtram facere & aliquam de ignorantia habere volumus excuſationem. *Serm. 26. de diuerſis, n. 2. Tom. 2.*

Deus hominẽ vocat timore, cupiditate & amore. Videns Deus homines omnino carnales effectos, tantam eis dulcedinem exhibuit in carne, vt duriſſimi cordis ſit, quiſquis eum toto affectu non diligat. Volens ſiquidem nobilem creaturam hominem recuperare, ſi, inquit, inuitum coëgero, aſinum habeo, non hominem, quoniam quidem non libens veniet, nec ſpontaneus vt poſſit dicere: *Voluntariè ſacrificabo tibi.* Nunquid aſinis dabo regnum meum? Vt ergo habeam voluntarium, terrebo eum, ſi fortè conuertatur & viuat. Et comminatus eſt acerbiora quæ excogitari poſſunt, tenebras æternas, vermes immortales, ignem inextinguibilem. Cùm autem nec ſic homo reuocaretur; ait, non ſolùm timidus, ſed etiam cupidus eſt, promittam ei quod potiſſimùm deſiderabile videatur. Deſiderant homines aurum & argentum & ſimilia, & ſuper hæc omnia vitam deſiderant. Si, inquit, tantopere deſiderant miſeram hanc, laborioſam vitam & momentaneam, quantùm diligent vitam quietam, æternam, beatam? Promiſit itaque vitam æternam.

Videns autem quod nihil proficeret, vnum, inquit reſtat adhuc. Ineſt homini non ſolùm timor & cupiditas, ſed & amor, nec quicquam in eo vehementius ad trahendum. Venit igitur in carne, & tam amabilem ſe exhibuit, vt illam nobis impenderet charitatem, quâ maiorem nemo habet, vt animam ſuam daret pro nobis. Quiſquis ſanè nec ob hoc quidem conuerti voluerit, nonne meritò audiet? *Quid debui facere tibi, & non feci?* Eſa. 5. v. 4. *Serm. 29. de diuerſis, n. 2. Tom. 2.*

Voluntariè ſacrificabo tibi. Sola voluntas eſt quæ totius operis ornat effectum, ſine qua etiam nec bene aliquid agitur, etiam ſi bonum eſſe videatur. *Serm. 41. de diuerſis, num. 4. Tomo 2.*

Psal. LIII. v. 13.

Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 31. v. 2.*

Psal. LIV. v. 7.

Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ.

Explicatur ſuprà, *Iob. capite 15. verſu 20.*

Digitized by Google

PSAL. LIV. *Verſ.* 8.

Ecce elongaui fugiens & manſi in ſolitudine.

RErum cupiditatibus viuendo non teneri, humanæ virtutis eſt; corporum verò ſimilitudinibus ſpeculando non inuolui, angelicæ puritatis eſt: Vtrúmque tamen diuini muneris eſt, vtrumque excedere, vtrumque teipſum tranſcendere eſt. Sed longè vnum, alterum non longè. Beatus qui dicere poteſt: *Ecce elongaui fugiens, &c.* Non fuit contentus exire, niſi & longè ſe faceret, vt poſſet quieſcere. Tranſiliſti carnis oblectamenta, vt minimè iam obedias concupiſcentijs eius, nec tenearis illecebris; profeciſti; ſeparaſti te, ſed nondum elongaſti, niſi & irruentia vndique phantaſmata corporearum ſimilitudinum tranſuolare mentis puritate præualeas. Hûc vſque noli tibi promittere requiem. Erras ſi citra inuenire te exiſtimas locum quietis, ſecretum ſolitudinis, luminis ſerenum, habitaculum pacis, ſed da mihi qui illuc peruenerit, & incunctanter fateor quieſcentem. *Ser.* 52. *in Cant. n.* 5. *Tom.* 3.

PSAL. LIV. *v.* 22.

Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum.

VOlo te talium præconiis delectari, qui tam timeant palpare vitia, quàm detractare virtutibus. Veri ſunt laudatores, qui ita bona laudare ſoleant, vt lactare in malis non nouerint. Sunt enim ficti laudatores, veri autem detractores, quos
Pſ. 61. ſcriptura commemorat dicens. *Vani*
v. 10. *filij hominum, mendaces filij hominum in ſtateris, vt decipiant de vanitate in idipſum.* Hi planè ſunt deuitandi, iuxta conſilium ſapientis: *Fili ſi te lacta-* *Pro.* 1.
uerint peccatores ne acquieſcas eis. Ha- *v.* 10.
bent ergo & lac & oleum peccatores, ſuaue quidem ſed venenoſum, ſed mortiferum. *Molliti ſunt Sermones eius*, hoc eſt adulatoris, *ſuper Oleum*, *Luc.* 10.
& ipſi ſunt iacula Habet Oleum & iu- *v.* 34.
ſtus, ſed miſericordiæ, ſed ſanctificationis, ſed lætitiæ ſpiritualis. Habet etiam & *vinum, quod* animæ inſolentis *infundat vulneribus.* Siquidem dolentis, & quem corde viderit eſſe contrito, oleo miſericordiæ conſueuit delinire triſtitiam. Vbi corripit, vinum infundit; oleum cùm blanditur. Et quidem vinum abſque odio; oleum ſine dolo. Proinde non omnis laus, adulatio; ſicut nec omnis reprehenſio, de animi rancore deſcendit. *Epiſt.* 78. *n.* 8. *Tom.* 2.

Molliti ſunt ſermones ſuper Oleum. Pulchrè non molles, ſed molliti dicuntur ſermones vel ſuaſoris adulatoris, vel ſuaſoris iniqui, quod ſit in eis non tam vera & ſolida quam ſuperducta & ſimulata ſuauitas. Siquidem ipſi ſunt iacula. *Serm.* 97. *de diuerſis, num.* 1. *Tom.* 1.

PSAL. LIV. *v.* 24.

Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos.

PErſeuerantes in ſua vetuſtate vſque ad mortem, & hoc quia non timent Dominum. Verùm qui timore Dei initiatur ad ſapientiam, is continuò dimidiat dies ſuos, exclamans præ timore: *Vadam ad portas* *Eſa.* 38.
inferi. Cuius vtique inferi metu *v.* 10.
cùm cœperit quieſcere à malis, incipit de bonis quærere conſolationem, quia neceſſe eſt in alterutro conſolari. *Serm.* 3. *de diuerſis, n.* 1. *Tom.* 1.

Digitized by Google

Psal. LVI. *v.* 5.

Lingua eorum gladius acutus.

Lancea eſt detractoris lingua, profectò & acutiſſima, quæ tres penetrat vno ictu. *Lingua,* inquit, *eorum gladius acutus.* Gladius equidem anceps, imo triceps eſt lingua detractoris. *Serm.* 17. *de diuerſis, n.* 3. *Tom.* 2.

Psal. LVI. *v.* 8.

Paratum cor meum Deus, Paratum cor meum.

Paratum ad aduerſa, paratum ad proſpera, paratum ad humilia, paratum ad ſublimia, paratum ad vniuerſa quæcumque præceperis. *Serm.* 2. *in cap. ieiunij, numero* 5. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur, *Gen. cap.* 21. *v.* 10. *Iob. cap.* 5. *v.* 7. & *Pſ.* 39 *v.* 18.

Paratum cor meum, paratum cor meum. Non ſemel tantùm, ſed & ſecundò, & vacare tibi, & proximis miniſtrare. *Serm.* 3. *in Aſſumpt. B. Virg. n* 3. *Tom.* 2.

Psal. LVII. *v.* 11.

Lætabitur iuſtus cùm viderit vindictam.

Vt quid ita? *Manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.* Planè non inquinabit in ſanguine ſed lauabit; vt vnde ille cruentus magis, inde ille nitidior videatur; vnde ille plus ſordet, inde iſte pulchrius eluceſcat. *Serm.* 8. *in Pſ.* 90. *numero* 9. *Tom.* 2.

Psal. LIIX. *v.* 7.

Famem patientur vt canes.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 11. *v.* 9.

Psal. LIIX. *v.* 10.

Fortitudinem meam ad te cuſtodiam.

Svnt plurimi qui fortitudinem ſuam non ad Deum, ſed ad inanem gloriam cuſtodiunt, qui confidunt in virtute ſua, qui de acceptis virtutibus, quaſi non acceperint, gloriantur; conditori facientes iniuriam, à quo eſt omne datum optimum, & omne bonum perfectum. Ne ergo fortitudo in ſuperbiam tranſeat, condienda eſt ſale humilitatis; quia nihil proderit fortiter obedire, ſi contigerit infeliciter ſuperbire. *Serm.* 41. *de diuerſis, n.* 9. *Tom.* 2. *Iacobi* 1. *v.* 17.

Psal. LIIX. *v.* 12.

Deus oſtendit mihi ſuper inimicos meos, ne occidas eos.

Non ſunt perſequendi Iudæi, non ſunt trucidandi, ſed nec effugandi quidem. Interrogate eos diuinas paginas. Noui quid legitur Prophetatum de Iudæis: *Deus oſtendit mihi* (inquit Eccleſia) *ſuper inimicos meos, ne occidas eos.* Viui quidam apices nobis ſunt, repræſentantes Dominicam Paſſionem. Propter hoc diſperſi ſunt in omnes regiones; vt dū iuſtas tanti facinoris pœnas luunt, teſtes ſint noſtræ redemptionis. Vnde & addit in eodem Pſalmo loquens Eccleſia: *Diſperge illos in virtute tua, & depone eos protector meus Domine.* Ita factum eſt, diſperſi ſunt, depoſiti *Iudæi nō ſunt perſequendi.*

ſiti ſunt, duram ſuſtinent captiuitatem ſub principibus Chriſtianis. Conuertentur tamen ad veſperam, & in tempore erit reſpectus eorum. Denique cùm introierit gentium multitudo, *tunc omnis Iſraël ſaluus erit*. Interim ſanè qui moritur manet in morte.

Rom. 11. v. 26.

Si Iudæi penitus conterantur, vnde iam proſperabitur eorum in fine promiſſa ſalus, ſiue conuerſio? Planè & gentiles, ſi eſſent ſimiliter expectandi, ſuſtinendi forent, potiùs quàm gladijs expetendi. Nunc autem cùm in nos cœperint eſſe violenti, oportet vim vi repellere eos qui non ſine cauſa gladios portant. Eſt autem Chriſtianæ pietatis, vt debellare ſuperbos, ſic & parcere ſubiectis. *Epiſt.* 322 *n.* 6. *Tom.* I.

PSAL. LXI. *v.* 2.

Nonne Deo erit ſubiecta anima mea.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 53. *v.* 8.

PSAL. LXI. *v.* 10.

Mendaces Filij hominum in ſtateris.

INeſt nobis & velle laudari; cùm ſimus vituperabiles; & nolle laudare quos ſcimus eſſe laudabiles. Sed & hoc vanum eſt, quod noſtra plerumque ignorantia & tacetur quod eſt, & prædicatur quod non eſt. Quid ad iſta dicemus, niſi quia: *Vani filij hominum, mendaces filij hominum in ſtateris, vt decipiant ipſi de vanitate in idipſum*? Laudamus mendaciter, delectamur inaniter; vt & vani ſint qui laudantur, & mendaces qui laudant. Alij adulantur, & ficti ſunt; alij laudant quod putant, & falſi ſunt; alij vtrorumque præconiis gloriantur, & vani ſunt. Solus ſapiens qui cum Apoſtolo dicit: *Parco autem ne quis me exiſtimet ſupra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Epiſt.* 18. *numero quinto Tom.* I.

2 Cor. 12. v. 6.

Idem locus explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 14. *v.* 5. *Pſ.* 54. *v.* 22.

PSAL. LXI. *v.* 12.

Semel locutus eſt Deus.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 52. *v.* 1.

SEmel vtique, quia ſemper; vna enim & non interpolata, ſed continua & perpetua locutio eſt. *Serm.* 5. *de diuerſis, n.* 1. *Tom.* 2.

Poteſtas Dei eſt, & tibi Domine miſericordia. Chriſto moriente propter delicta noſtra, & reſurgente propter iuſtificationem noſtram, & aſcendente ad protectionem noſtram, & quandoque redituro ad conſummationem noſtram. Nempe in morte miſericordiam, potentiam in reſurrectione, vtramque in ſingulis exhibuit reliquorum. *Tract. de diligendo Deo, cap.* 3. *Tom.* 4.

PSAL. LXII. *v.* 2.

Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea.

DEſiderabat quidem anima Prophetalis aduentum priorem Domini quo ſe nouerat redimendam: Sed multò ampliùs caro deſiderabat aduentum poſteriorem, & glorificationem ſuam. Tunc enim implebuntur deſi-

deria noſtra. *Serm.* 6. *in Aduentu Domini*, *num.* 6. *Tom.* 2.

Hominem conſtat ex elementis quatuor eſſe compactum. Habeat ergo terra noſtra *immortalitatem*, ne iam timeat denuo ſe in puluerem redigendam. Sed quid proderit, ſi fortè contingat in æternum viuere in miſerijs & ærumnis paſſibilitatis huius, qua nimirum inceſſanter corruptibile hoc corpus affligitur? Habeat certè etiam aliquando omnimodam *impaſſibilitatem*: Ab humoribus enim inordinatis cauſas aiunt procedere paſſionum. Sed iam deſiderat corpus noſtrum etiam leuitatem, ſecundùm eam nimirum quam habet ex aëre portionem. Tanta itaque futura credenda eſt corporum leuitas & *agilitas* beatorum, vt poſſint, ſi velint, abſque omni mora ſeu difficultate ipſam quoque cogitationum noſtrarũ ſequi ad omnia velocitatem. Quid vltra deeſt ad perfectam corporis beatitudinem? Sola vtique pulchritudo. Hanc perfectiſſimam habituri, non immeritò poſſumus attribuere ei parti quam habemus ab igne. Fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno Patris *Mat.* 13. *v.* 43. eorum. *Serm.* 4. *in Feſto omnium Sanctorum*, *num.* 7. *Tom.* 2.

PSAL. LXII. *v.* 4.

Melior eſt miſericordia tua ſuper vitas.

Explicatur infrà, *Pſ.* 75. *v.* 2.

PSAL. LXII. *v.* 6.

Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.

INfundi nimirum priùs volens, & ſic effundere. Nec ſolùm infundi priùs, ſed & impleri, quatenus de plenitudine eructaret, non oſcitaret de inanitate, caſtè imitans illum, de cuius plenitudine omnes accepimus. *Serm.* 18. *in Cant. num.* 4. *Tom.* 3.

PSAL. LXII. *v.* 9.

Adhæſit anima mea poſt te.

NOn aliud eſt inhærere Deo, quàm videre Deum; quod ſolis mundis cordibus ſingulari felicitate donatur. Cor mundum habebat Dauid qui dicebat Deo: *Adhæſit anima mea poſt te.* Item, *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt.* *Pſ.* 72. *v.* 28. Videndo adhærebat, & adhærendo videbat. *Serm.* 7. *in Cant. n.* 7. *Tom.* 3.

PSAL. LXIII. *v.* 6.

Narrauerunt vt abſconderent laqueos.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 1.

PSAL. LXIII. *v.* 8.

Accedet homo ad cor altum & exaltabitur Deus.

EXcelſus ſiquidem *Dominus, & humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit.* *Pſ.* 137. *v.* 6. Humiliare & apprehendiſti. *Serm.* 2. *in cap ieiunij*, *n.* 1. *Tom.* 2.

PSAL. LXIV. *v.* 5.

Replebimur in bonis domus tuæ.

NOn ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. *Rom.* 8. *v.* 18. Iucunda promiſſio, & votis omnibus amplectanda. Non enim aſtabimus quaſi inanes, & vacui ſpe-

Digitized by Google

ctatores; nec gloria quaſi extrinſecus reuelabitur nobis, ſed in nobis: Videbimus enim Deum facie ad faciem, ſed non extra nos; quia in nobis erit vtique omnia in omnibus. Nimirum plena erit gloria. *Replebimur*, inquit, *in bonis domus tuæ*. Et quid dico quod non aderit nobis gloria, ſed inerit? Nunc quoque in nobis eſt, ſed tunc reuelabitur: Nunc enim Filij Dei ſumus, ſed nondum apparuit quid erimus. *Serm.* 1. *de diuerſis*, *n.* 4. *Tom.* 2.

Replebimur in bonis domus tuæ. Sed quibus quæſo bonis, vel qualibus? Forte frumento, vino, oleo, auro, atque argento, lapidibúſue prætioſis? Sed hæc nouimus, & vidimus, & videmus, & faſtidimus. Id quærimus quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit. Hoc placet, hoc ſapit, hoc delectat inquirere. Plenitudo quam expectamus à Deo, non erit niſi de Deo. *Serm.* 11. *in Cant. n.* 4. *Tom.* 3.

PSAL. LXIV. *v.* 14.

Valles abundabunt frumento.

AVdis quia vbique vallis laudatur, vbique humilitas prædicatur. *Serm. de B. Benedicto, num.* 3. *Tom.* 2.

PSAL. LXV. *v.* 12.

Impoſuiſti homines ſuper capita noſtra.

Ioã. 13. v. 16. NEc dedignandum ſeruo quod præceſſit in Domino, ſiquidem *non eſt ſeruus maior Domino ſuo.* Ille enim cùm iam creuiſſet ætate, ſapientiâ, & gratiâ apud Deum & homines, inuentus à B. Virgine & Ioſeph, cuius filius putabatur, deſcendit cum illis, *& erat ſubditus illis.* Luc. 2. v. 51. *Serm.* 3. *in Circumciſ. Domini, n.* 7. *Tom.* 2.

PSAL. LXV. *v.* 12.

Tranſiuimus per ignem & aquam.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 8. *v.* 3.

PSAL. LXVII. *v.* 4.

Iuſti epulentur in conſpectu Dei.

COnuertimini ad me in toto corde veſtro. Ioël 2. v. 12. Sed quomodo? *In ieiunio*, inquit, *& fletu & planctu.* Mira res! Itáne in ieiunio tu verſaris, & fletu degis, & in planctu habitas? Procul à te omnia iſta: *Iuſti* enim *epulentur in conſpectu Dei, &c.* Quomodo ergo in ieiunio & fletu & planctu conuertemur ad ipſum? An verò iuſtus eum in lætitia & exultatione, qui verò nondum iuſtus eſt, non niſi in ieiunio & fletu & planctu reperiet? Ita planè. Sed iuſtus qui conſpectum meruerit, non qui adhuc viuat ex fide. *Serm.* 5 *in feſto omnium Sanctorum, n.* 8. *Tom.* 2.

Iuſti epulentur & exultent in conſpectu Dei. Hinc ſatietas ſine faſtidio: Hinc ſobria illa ebrietas, vero, non mero ingurgitans; non madens vino, ſed ardens Deo. *Tract. de dilig. Deo, cap.* 11. *Tom.* 4.

PSAL. LXVII. *v.* 7.

Qui habitare facit vnius moris in domo.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 26. *v.* 4.

Digitized by Google

PSALM. LXVII. *v.* 10.

Pluuiam voluntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata eſt.

BOna infirmitas quæ ſegregatur hæreditati, quæ medium non repellit: *Tu verò perfeciſti eam Ser.* 3. *in Feſto SS. Apoſtol. Petri & Pauli. n.* 3. *Tom.* 2.

Vtilis prorſus infirmitas, quæ medici manum requirit; & ſalubriter à ſe deficit, quam perficit Deus. *De Conuerſ ad Clericos, cap.* 7. *Tom.* 4.

PSAL. LXVII. *v.* 14.

Si dormiatis inter medios Cleros.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 15. *v.* 11.

Chriſti aduētus duplex. NOn ſolum cogitetis aduentum, quo venit Dominus quærere & ſaluum facere quod perierat; ſed & illum, quo veniet & aſſumet nos ad ſeipſum. Vtinam circa hos duos aduentus iugi meditatione verſemini, ruminantes in cordibus veſtris, quantum in priore præſtiterit, quantum promiſerit in ſecundo. Vtinam certè *dormiatis inter medios cleros*. Hæc ſunt enim duo brachia ſponſi, inter quæ ſponſa dormiens, aiebat: *Læua eius ſub capite meo, & dextera eius amplexabitur me.* (Cant. 2. v. 6) Nam *in ſiniſtra* quidem *eius, diuitiæ & gloria; in dextera longiturnitas vitæ.* (Prov. 3. v. 16.) In ſiniſtra eius, inquit, diuitiæ & gloria. Filij Adam genus auarum & ambitioſum audite. Quid vobis cum terrenis diuitijs, & gloria temporali, quæ nec veræ, nec veſtræ ſunt? (Diuitiarum contēptus.) Aurum & argentum nonne terra eſt rubra & alba, quam ſolus hominum error facit (aut magis reputat) prætioſam? Denique ſi veſtra ſunt hæc, tollite ea vobiſcum. Sed *homo cùm interierit, non ſumet omnia, neque deſcendet cum eo gloria eius.* (Pſ. 48. v. 18.)

Veræ ergo diuitiæ non opes ſunt, ſed virtutes, quas ſecum conſcientia portat, vt in perpetuum diues fiat. De gloria quoque dicit Apoſtolus: *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* (2. Cor. 1. v. 12.) Gloria verò quam ab inuicem accipiunt, qui gloriam, quæ eſt à ſolo Deo, non requirunt, vana eſt. *Serm.* 4. *in Aduentu Domini, n.* 1. *Tom.* 2.

Si dormire volumus inter medios cleros, id eſt, duos aduentus, pennæ noſtræ deargentatæ; vt illam ſcilicet virtutum formam teneamus, quam verbo & exemplo commendauit Chriſtus præſens in carne. In argento ſiquidem non incongruè intelligitur humanitas eius, ſicut in auro diuinitas. Omnis penna noſtra ad nihilum valet, ſi non fuerit deargentata. Magna quædam penna eſt paupertatis, qua tam citò volatur in regnum cœlorum. Nam in alijs virtutibus quæ ſequuntur, promiſſio futuro tempore indicatur: Paupertati non tam promittitur, quàm datur: *Quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.* (Matt. v. 3.) *Serm.* 4. *in Aduentu Domini, n.* 4. *Tom.* 2.

Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ. Quod propterea dictum puto, quoniam eſt locus inter timorem & ſecuritatem, tanquam inter læuam & dexteram, media videlicet ſpes, in qua mens & conſcientia molli nimirum ſuppoſito charitatis ſtratu ſuauiſſimè requieſcit. *Serm.* 51. *in Cant. n* 11. *T.* 3.

PSAL. LXVII. *v.* 17.

Mons in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo.

MOns ille Chriſtus eſt, excelſus & immenſus. *Serm.* 35. *de diuerſis, num* 8. *Tom.* 2.

Digitized by Google

PSAL. LXVII. *v.* 28.

Principes Iuda duces eorum, Principes Zabulon, & principes Neptalim.

HOc eſt confitentium, continentium, contemplantium. Norunt ſiquidem Principes noſtri Regi ſuo acceptam eſſe pſallentium Confeſſionem, continentium fortitudinem, contemplantium puritatem. Quod enim non ignoratis, *Iudas* laudans vel confitens, & *Zabulon* habitaculum certitudinis: *Neptalim* ceruus emiſſus interpretatur; quia nimirum agilitatis ſuæ ſaltibus exprimitur ſpeculantis exceſſus; ſed & opaca penetrare nemorum (vt ille ſenſuum) conſueuit. *Serm. 7. in Cant. n. 6. Tom. 3.*

PSAL. LXVII. *v.* 34.

Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis

SI mendacium loquimur, id planè de proprio eſt. Cæterùm etſi loquimur iuſtitiam Dei, effectum tamen ab eo poſtulare neceſſe eſt; vt voci ſuæ, vocem virtutis accommodet. *De Conuerſ. ad Clericos, cap. 1. n. 2. Tom. 4.*

PSAL. LXVII. *v.* 36.

Mirabilis Deus in Sanctis ſuis.

COrpora veſtra ſancta eſſe quis dubitet, quæ templum Spiritus ſancti ſunt, vt ſciat vnuſquiſque poſſidere vas ſuum in ſanctificatione? Itaque ſanctæ ſunt animæ propter inhabitantem ſpiritum Dei in vobis: Sancta ſunt corpora propter animas. Adhuc certè corruptibili tenebatur
Pſ. 85. v. 2. in carne, qui dicebat: *Cuſtodi animam meam quoniam Sanctus ſum. Mirabilis* planè *Deus in Sanctis ſuis*, non modò in cœleſtibus, ſed etiam in terrenis. Vtrobique ſanctos habet, & in vtriſque mirabilis eſt; illos quidem beatificans, iſtos ſanctificans. *Ser. 1. in Dedicat. Eccleſ. n. 1. Tom. 2.*

PSAL. LXIIX. *v.* 3.

Infixus ſum in limo profundi.

LImum quidem nos eſſe manifeſtum eſt; quoniam de limo plaſmati ſumus. Sed tunc quidem limus paradiſi fuimus, nunc verò limus profundi. *Infixus ſum*, inquit, non pertranſij, non receſſi. *Vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi.* Ipſe eſt enim Emmanuel nobiſcum Deus. *Serm. 4. in* *Mat. 28 v. 20.*
Vigil. Nat. Domini, n. 7. Tom. 2.

PSAL. LXIIX. *v.* 8.

Operuit confuſio faciem meam.

NOn recuſo inglorius fieri, vt non irruatur in Dei gloriam. Quis mihi det gloriari in voce illa: *Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium, operuit confuſio faciem meam?* Gloria mihi eſt conſortem fieri Chriſti cuius illa vox eſt: *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me. De conſider. ad Eugen. lib. 2. cap. 1. Tom. 4.*

PSAL. LXIX. *v.* 4.

Auertantur retrorſum, & erubeſcant qui volunt mihi mala.

CEſſa iam indebitis me honoribus magis obruere quàm attollere. Alioquin cœtui te

Digitized by Google

inimicantium, mihi amicâ licet voluntate, commiſces. Ipſi ſunt de quibus ſoleo ſoli Deo ita conqueri in
Pſ. 101. v. 9. orationibus; *Et qui laudabant me aduerſum me iurabant.* Ad quam meam querimoniam Deum audio reſpondentem: *Verè qui te beatificant, in errorem te mittunt.* Et ego, *auertantur erubeſcentes, qui dicunt mihi euge, euge.* Eſa. 9. v. 16. Quod tamen ne putetur in quoſcumque aduerſarios à me quandóque intorta maledictio vel imprecatio, exponere debeo qualiter intelligam. Precor nimirum vt quicumque exiſtimant de me ſupra id quod vident in me, aut audiunt aliquid ex me, *auertantur*, id eſt à laudibus meis, in quas ignari nimiè feruntur, & conſequenter *erubeſcentes*, vel errorem ſuum, vel amici deprehenſam inutilitatem. Et hoc modo vtrumque nocentium genus, & illi ſcilicet qui volunt mihi mala, & me adulatoriè commendant; & hi qui licet innocenter, tamen nocent, dum beneuolè quidem, ſed nimiè laudant, auertantur retrorſum & erubeſcant, hoc eſt tam vilis & abiectus eis appaream, quatenus pudeat eos talem ita laudaſſe, & ſic deſinant iam indiſcretè laudare. Igitur aduerſùs vtroſque laudatores illis me duobus munire conſueui verſiculis. Contra maleuolos: *Auertantur retrorſum & erubeſcant, qui volunt mihi mala*: contra beneuolos autem: *Auertantur ſtatim erubeſcentes qui dicunt mihi, euge, euge.* *Epiſt.* 72, *n.* 3. *Tom.* 1.

PSAL. LXX. *v.* 5.

Quoniam tu es patientia mea Domine.

V*Rbs fortitudinis noſtra Sion, Saluator ponetur in ea murus & antemurale.* Murus continentia, antemurale patientia eſt. Eſa 26. v. 1. Bonus continêtiæ murus, qui ſic vndique circundat, & circumcingit; vt nec per oculorũ feneſtras, nec per cæteros ſenſus detur ingreſſus morti. Bonum antemurale patientiæ, quod primos hoſtium ſuſtinet impetus; vt inter plura tentamenta, ſtemus viriliter & perſeueremus iugiter inconcuſſi. Vnicum quippe remedium eſt dum continentia quatitur, & quodammodo nutat, obiicere patientiam, & quantumcunque ferueat ſenſus peccati, negare omnimodo conſenſum. *In patientia veſtra*, inquit, *poſſidebitis animas veſtras.* Luc. 21. v. 19. Ponitur ergo in ciuitate Saluator ipſe murus & antemurale factus nobis à Deo Patre iuſtitia, & Prophetæ patientia, ſicut ait: *Quoniã tu es patientia mea Domine.* Murus, inquam, ponitur in conuerſatione, antemurale in paſſione, ab omnibus carnis & ſeculi præſentis illecebris abſtinens, & aduerſa ſuſtinens fortiter vniuerſa. *Serm.* 3. *in dedicat. Templi, num.* 1. *Tom.* 2.

PSAL. LXX. *v.* 15.

Introibo in potentias Domini, Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius.

QVia carnales ſumus, & de carnis concupiſcentia naſcimur: neceſſe eſt cupiditas vel amor noſter

à carne incipiat: quæ ſi recto ordine dirigitur, quibuſdam ſuis gradibus, duce gratiâ proficiens, Spiritu tandem conſummabitur, quia *non priùs quod ſpirituale, ſed quod animale, deinde quod ſpirituale. Et priùs neceſſe eſt portemus imaginem terreſtris, deinde cæleſtis*. (1.Cor.15 v. 49) In primis ergo diligit ſeipſum homo propter ſe? Caro quippe eſt, & nil ſapere valet præter ſe. (Amoris ordo.) Cúmque ſe videt per ſe non poſſe ſubſiſtere; Deum ſibi quaſi neceſſarium incipit per fidem inquirere & diligere. Diligit itaque in ſecundo gradu Deum, ſed propter ſe, non propter ipſum. At verò cùm ipſum cœperit occaſione propriæ neceſſitatis colere, & frequentare cogitando, legendo, orando, obediendo, quadam huiuſcemodi familiaritate, paulatim ſenſímque Deus innoteſcit, conſequenter & dulceſcit, & ſic *guſtato quàm ſuauis eſt Dominus*, (Pſ. 33. v. 9.) tranſit ad tertium gradum, vt diligat Deum; non iam propter ſe, ſed propter ipſum. Sanè in gradu ſtatur; & neſcio ſi à quoquam hominum, quartus in hac vita perfectè apprehẽditur; vt ſe ſcilicet homo diligat tantùm propter Deum. Mihi fateor impoſſibile videtur. Erit autem procul dubio, cùm introductus fuerit ſeruus bonus & & fidelis in gaudium Domini ſui, & *inebriatus ab vbertate domus Dei*. (Pſ. 35. v. 9.) Quaſi enim ebrius, miro quodam modo oblitus ſui, totus perget in Deum, & deinceps adhærens ei, vnus ſpiritus erit.

Arbitror hoc Prophetam ſenſiſſe cùm diceret: *Introibo in potentias Domini, &c.* Sciebat profectò cum introiret in ſpirituales potentias Domini, exutum ſe iri vniuerſis infirmitatibus carnis, vt iam nil de carne haberet cogitare, ſed totus in ſpiritu memoraretur iuſtitiæ Dei ſolius. Tunc pro certo ſingula Chriſti membra dicere poterunt de ſe, quod Paulus aiebat de capite. *Etſi cognouimus ſecundùm carnem Chriſtum, ſed nunc iam non nouimus*. (2.Cor.5. v. 16.) Nemo ibi ſe cognoſcit ſecundùm carnem; quia *caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt*: (1.Cor.15 v. 50.) Non quod carnis ſubſtantia illic futura non ſit; ſed quod carnalis omnis neceſſitudo ſit defutura, carníſque amor, amore Spiritus abſorbendus; & infirmæ quæ nunc ſunt humanæ affectiones, in diuinas quaſdam potentias habeant commutari. Denique quomodo miſericordiæ recordabitur, vbi memorabitur iuſtitiæ Dei ſolius? Proinde vbi iam non erit miſeriæ locus, aut miſericordiæ tempus, nullus profectò eſſe poterit miſerationis affectus. *Epiſt.* 11. *num.* 8. *Tom.* 1.

Meum meritum miſeratio Domini. Non planè ſum meriti inops, quandiu ille miſerationum non fuerit. Quòd ſi miſericordiæ Domini multæ, multus nihilominus ego in meritis ſum. Quid enim ſi multorum ſim mihi conſcius delictorum? Nempe vbi abundauit delictum, ſuperabundauit gratia. (Rom. 5 v 20.) Et ſi *miſericordia Domini ab æterno & vſque in æternum*, (Pſ. 102. v. 17.) ego quoque *miſericordias Domini in æternum cantabo*. (Pſ. 88. v. 2.) Nunquid iuſtitias meas? *Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius*. Ipſa eſt enim & mea. Nempe factus es mihi tu iuſtitia à Deo. Nunquid mihi verendum ne non vna ambobus ſufficiat? Non eſt pallium breue quod non poſſit operire duos. *Iuſtitia tua iuſtitia in æternum*. (Pſ. 118. v. 142.) Quid longius ęternitate? Et te pariter & me operiet largiter larga & æterna iuſtitia. Et in me quidem operit multitudinem peccatorum, in te autem Domine quid niſi pietatis theſauros, diuitias bonitatis? Hæ in foraminibus petræ repo-

ſitæ mihi. *Serm.* 61. *in Cant. num.* 5. *Tom.* 3.

Introibo in potentias Domini. Sciebat profectò cùm introiret in ſpirituales potentias Domini, exutum ſe iri ab vniuerſis carnis infirmitatibus, vt iam nil de carne habere cogitaret, ſed totus in Spiritu memoraretur iuſtitiæ Domini ſolius. *Epiſt.* 11. *n.* 9. *Tom.* 1. & *Tract. de diligendo Deo cap.* 15. *Tom.* 4.

Psal. LXX. V. 16.

Memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius.

Pſ. 88. v. 16. IN *lumine vultus tui ambulabunt.* Alius enim ambulat in lumine vultus ſui, ſollicitus facere ſuam voluntatem: Alius ambulat in lumine vultus humani, in eo ſemper intentus quid hominibus placeat. Qui autem in lumine vultus tui ambulant Domine, id ſolùm cogitantes quomodo tuam faciant voluntatem; nunc quidem in nomine tuo exultabunt, & non erit illis ſcandalum. Demum in iuſtitia tua exultabunt, & quando exeuntes infirmitates ſuas, & intrantes potentias Domini memorabuntur iuſtitiæ tuæ ſolius, vt eam tunc teneant ſine labore, quam modo ſequi laborant. *Serm.* 26. *de diuerſis, n.* 4. *Tom.* 2.

Psal. LXXI. v. 3.

Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam.

SVſcipiant coadiutores Dei ſinguli pro qualitate miniſterij ſui, excipiant Chriſtum, ſeruiant Chriſto, miniſtrent ei in membris ſuis, ille in infirmis fratribus, ille in pauperibus ille in hoſpitibus & peregrinis. *Ser.* 3. *in Aſſumpt. B. Virg. num.* 6. *Tomo* 2.

Psal. LXXI. v. 6.

Explicatur ſuprà, *Iudicum cap. v.* 37.

Psal. LXXII. v. 5.

In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur.

NOuit Deus qui ſunt eius ſed nobis non facilè innoteſcunt, niſi cùm ipſe reuelare dignabitur. Scimus ſanè de qualibus ſcriptum eſt: *In labore hominum non ſunt, &c.* Et quia vobis hæc ipſa ſententia non congruat, nihilominus modò cognoſcimus. Scriptum quoque eſt: *Quem diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit.* Prov. v. 11. Hab. 12. v. 6. Flagellatum video & emendatum, & aliud ſuſpicerer quàm vnum eſſe ex filijs? *Epiſt.* 23. *n.* 1. *T.* 1.

Nemo ex omnibus filijs Adæ ſine labore hic viuit, nemo ſine dolore. Eſt qui declinat aliquos, ſed incidit proculdubio in grauiores. *In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur.* Non tamen continuò ſine labore ſunt, aut minimè flagellantur. Denique *propterea*, inquit, *tenuit eos ſuperbia.* Grauis equidem labor. *Operti ſunt iniquitate, & impietate ſuâ*, grauibus plane flagellis. Siquidem *non eſt gaudere impijs.* Quòd Eſa. 57. v. 21. enim nec laboris anxietatem, nec flagelli ſentiunt læſionem, ipſa iam inſenſibilitas vehementiam indicat paſſionis. Sudat pauper in opere foris, ſed nunquid minus anxiè diues intus, in ipſa ſua cogitatione laborat?

Aperit

Aperit iſte os ſuum in oſcitatione, aperit ille in eructatione: & interdum ille grauiùs faſtidio, quàm iſte inediâ cruciatur. *Serm. de diuerſis, n.* 2. *Tom.* 2.

In labore hominum non ſunt. Habent ſingula quæque genera hominum laboris aliquid, aliquid voluptatis. Sed aduertere eſt prudentiam aliquorum & mirari quemadmodum nouo inter hæc artificio diſcernentes, & ab inuicem ſequeſtrantes ea, totum quod delectat eligunt & amplectuntur, quod moleſtum eſt fugiunt & declinant. *De vita & morib. Clericor. cap.* 4. *Tomo* 4.

In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur: Ideóque tenuit eos ſuperbia. Ne humilientur ad pœnitentiam, ſed damnentur propter ſuperbiam, cum ſuperbo diabolo, & Angelis eius. Nam qui in labore hominum non ſunt, in labore dæmonum profectò erunt. *Serm.* 23. *in Cant. n.* 15. *Tom.* 3.

PSAL. LXXII. *v.* 7.

Tranſierunt in affectum cordis.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 34. *v.* 1.

PSAL. LXXII. *v.* 22.

Ad nihilum redactus ſum & neſciui.

VErè ad nihilum, id eſt, ad peccatum, & neſciui; quia non fui ibi, cùm primus parens meus deuorauit me morſu amariſſimo. Hinc eſt quod corde confractus & corpore, diffluo in voluptates, in amaridines, habens innatam culpam, pœnam cognatam, totus fluidus & eneruis. *Serm.* 4. *de diuerſis, numero ſecundo, Tom.* 2.

PSAL. LXXII. *v.* 23.

Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum.

TAlia iumenta cognoſcunt poſſeſſorem ſuum, & præſepe Domini ſui; in quo poſitum eſt eis piiſſimum fœnum, ipſe qui panis eſt Angelorum. Ipſe enim eſt panis viuus, de quo viuere debuit homo: ſed quia homo iumentum factus eſt, & panis factus eſt fœnum, vt vel ſic viuat de eo. Et huius quidem mutationis Sacramẽtum die Natiuitatis celebratum eſt, quando Verbum caro factum eſt, cùm ſit *omnis caro fœnum.* *Eſa.* 40. *v.* 6. *Serm.* 4. *Serm. in Circumciſ. n.* 2. *Tom.* 2.

Glorificate & portate Chriſtum in corpore veſtro, onus delectabile, ſuaue pondus, ſarcinam ſalutarem: etiam ſi premere aliquando fortè videtur, etiam ſi interdum latera tundit, & flagellat recalcitrantem. Eſto vt iumentum de quo Propheta: *Vt iumentum factus ſum apud te.* Scio ſimilitudinem aliquam iumentorum homini commendari; ſed planè non eam quæ in non intelligendo & inſipientiæ, ſed patientiæ imitatione conſiſtat. Quis enim non illi iumento plurimùm inuideret, cuius in humili tergo ad commendationem ineffabilis ſuæ manſuetudinis dignatus eſt ſedere Saluator; ſi enim illius tam præcioſi oneris geſtatione, intelligentiam quoque tam ſingularis habuiſſet honoris? Vt iumentum igitur eſto, minimè tamen iumentum, patienter quidem ſuſtinens onus, ſed honorem intelligens, ſapienter & delectabiliter cogitans tam ipſius oneris qualitatem, quà propriam vilitatem. *Serm.* 7. *in Pſal.* 90. *n.* 3. *Tom.* 2.

Digitized by Google

PSAL. LXXII. *v.* 26.

Deus cordis mei.

Explicatur ſuprà, *Exodi cap.* 14. *verſu* 15.

PSAL. LXXII. *Verſ.* 27.

Qui elongant ſe à te, Domine peribunt.

Explicatur ſuprà, *Iob.* 14. *v.* 2.

PSAL. LXXII. *v.* 28.

Mihi adhærere Deo bonum eſt.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 62. *v.* 9.

IMmediatè Deo coniungi non poſſumus, ſed per medium aliquod poterit fieri fortaſſis iſta coniunctio. Tria autem ſunt vincula quibus ei aſtringimur. Et primum accipite *funes*, ſecundum *clauos*, tertium *gluten*. Primum aſtringit fortiter & durè, ſecundum fortius & durius, tertium ſuauiter & ſecurè. Primum eſt memoria promiſſionis, ſecundum memoria gehennalium tormentorum, tertium charitas. *Serm.* 4. *de diuerſis, n.* 3. *Tom.* 2.

Mihi adhærere Deo bonum eſt. Vox experti, bonum planè ſi omni ex parte adhæſeris. Quis eſt qui perfectè adhæret Deo, niſi qui in Deo manens, tanquam dilectus à Deo, Deum nihilominus in ſe traxit viciſſim diligendo? *Serm.* 71. *in Cant. num.* 11. *Tom.* 3.

Quando vides animam relictis omnibus, Verbo, votis omnibus adhærere: Verbo viuere, Verbo ſe regere, de Verbo concipere quod pariat Verbo; quæ poſſit dicere. *Mihi viuere Chriſtus eſt & mori lucrum*: Puta coniugem, Verbóque maritatam. *Sermone* 85. *in. Cantic. numero duodecimo, Tom.* 3. (Phili. 1. v. 21.)

PSAL. LXXIII. *v.* 7.

Polluerunt tabernaculum nominis eius.

OMnes ſeipſos amantes, quæ ſua ſunt quærentes, non quæ Ieſu Chriſti, hæreditatem ſibi vendicauerunt ſanctuarium Dei, & *polluerunt tabernaculum nominis eius*: Non Deo in eo, ſed voluntatibus & voluptatibus ſuis ſeruientes: quæque Deo oblata vel ſacrata in ſuos vſus vertentes, tunicam illam charitatis inconſutilem deſuper textam per totum, purpureúmque illud fidei pallium, pretioſo ſanguine tinctum, quibus nuditatem ſponſæ ſponſus operuerat, cæteráque religionis ornamenta reluctanti, & reclamanti Eccleſiæ detraxerunt, eamque denudantes, nudam reliquerunt, & de ſtatu quietis eam exturbantes, quantùm in ipſis eſt, de mundo fugere compulerunt. *Parabola* 4. *n.* 5. *T.* 2. (Tunica inconſutilis.)

PSAL. LXXIII. *v.* 12.

Operatus eſt ſalutem in medio terræ.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 32. *v.* 5.

CHriſtus operabatur ſalutem noſtram in medio terræ, in vtero videlicet Virginis Mariæ, quæ mirabili proprietate terræ medium appellatur. Ad illam enim ſicut ad medium reſpiciunt & qui in cœlo habitant, & qui in inferno, & qui nos præceſſerunt, & nos qui ſumus, & qui ſequentur, & nati natorum, & qui naſcentur ab illis. Illi qui ſunt in cœlo, vt reſarciantur, & qui in inferno vt eripiantur; Qui præceſſerunt

vt Prophetæ fideles inueniantur, qui ſequuntur vt glorificentur. *Serm.* 2. *in die Pentecoſt. n.* 4. *Tom.* 2.

PSAL. LXXIII. *v.* 12.

Superbia eorum aſcendit ſemper.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 1. *v.* 7.

PSAL. LXXIV. *v.* 3.

Cùm accepero tempus ego iuſtitias iudicabo.

VEniet qui malè iudicata reiudicabit; illicitè iurata confutabit; qui *faciet iudicium* *Pſ.* 145. *v.* 7. *iniuriam patientibus.* Qui *iudicabit in* *Eſa.* 11. *v.* 4. *iuſtitia pauperes, & arguet in æquitate pro manſuetis terræ.* Veniet pro certo qui per Prophetam minatur dicens. *Cùm accepero tempus; ego iuſtitias iudicabo.* Quid faciet de iniuſtis iudicijs, qui ipſas quoque iuſtitias iudicabit? Veniet, inquam, veniet dies iudicij, vbi plus valebunt pura corda, quàm aſtuta verba, & conſcientia bona quàm marſupia plena; quādoquidem iudex ille, nec falletur verbis, nec flectetur donis *Epiſt.* 1. *n.* 6. *Tom.* 1.

Cùm accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo. Quod ſi iuſtitias, quantò magis iniurias? *Epiſt.* 37. *n.* 1. *Tom.* 1.

Vias iuſtorum (ni fallor) & actus eorum diſcuſſurum ſe & examinaturum dicit. Verendum valde cùm ad hoc ventum fuerit, ne ſub tam ſubtili examine multæ noſtræ iuſtitiæ (vt putantur) peccata appareant. Vnum eſt tamen, *ſi noſmetipſos diiudicauerimus,* *1 Cor.* 11. *v.* 31. *non vtique iudicabimur.* Bonum iudicium quod me illi diſtricto diuinoque iudicio ſubducit & abſcondit. Prorſus horreo incidere in manus Dei viuentis. Volo vultui iræ iudicatus præſentari, non iudicandus. *Spiritualis homo omnia diiudicat, & ipſe a nemine iudicatur.* *1. Cor.* 2. *v.* 15. Iudicabo proinde mala mea, iudicabo & bona. Mala melioribus curabo corrigere actibus, diluere lachrimis, punire ieiunijs, cæteriſque ſanctæ laboribus diſciplinæ. In bonis de me humiliter ſentiam & ſeruum me inutilem reputabo, qui quod facere debui, tantùm feci. Dabo operam nec lolia pro granis, nec paleas cum granis offerre. Scrutabor ego vias meas & ſtudia mea, quo is qui *ſcrutaturus eſt Hieruſalem in lucernis*, nihil inſcrutatum in *Sophō.* 1. *v.* 12. me ſiue indiſcuſſum inueniat. Neque enim iudicaturus eſt bis in idipſum. *Serm.* 55. *in Cant. n.* 3. *Tom.* 3.

PSAL. LXXV. *v.* 2.

Notus in Iudæa Deus, in Iſraël magnum nomen eius.

POpulus gentium qui ambulabat *Eſa.* 9. *v.* 2. *in tenebris, vidit lucem magnam:* Quæ erat in Iudæa & in Iſraël, voluitque accedere & illuminari; ſed vetuit ſynagoga, immundam aſſerens Eccleſiam de gentibus & indignam; idololatriæ fecem, & ignorantiæ cæcitatem improperans. Habet quippe Iudæa oleum multum diuinæ notitiæ, idque in ſe tanquam in vaſe clauſum auara retinet, ſola vult poſſidere magnum nomen eius. Nec zelat ſibi, ſed inuidet mihi. *Iudæus gentili inuidet.* Ergo tu Domine iudica iudicium meum, & nomen tuum magnum magnificetur adhuc, & oleum quod multum eſt, multiplicetur magis, deriuetur, & in gentes, & ſentiat omnis caro ſalutare Dei. Quo pacto (vt vult Iudæus ingratus) tota in Barba *Pſ.* 132. *v.* 2.

Digitized by Google

Aaron remaneat vnctio ſalutaris? Non barbæ ſed capitis eſt: Caput autem non barbæ ſolius, ſed & totius corporis. Capiat ſanè prima, non ſola: Refundat & inferioribus membris quod accepit ipſa deſuper. Sed exuberet quæſo adhuc, & perueniat vſque in oram veſtimenti, in me vtique omnium nouiſſimo atque indigniſſimo, de veſtimento tamen.

Quòd ſi murmuret homo, cui de bonitate oculus nequam eſt, Domine reſponde pro me: De vultu tuo iudicium meum prodeat, & non de ſupercilio Iſraël. Imò reſponde pro te, & dic calumniatori, tibi quippe calumniatur quòd tribuas gratis. Dic *Mat. 20. v. 14.* proinde illi: *Volo & huic nouiſſimo dare ſimiliter.* An non licet ei quod vult facere? Mihi quidem miſericordia, ſed tibi minimè iniuria fit. Si decreuerit ſaluare & me, quid tu perdis? Exaggera quantùm vis merita, *Pſ. 62. v. 4.* & extolle ſudores: *Melior eſt miſericordia Domini ſuper vitas.* Fateor non ſuſtinui pondus diei & æſtus, ſed iugum ſuaue & onus leue pro beneplacito patrisfamilias porto. Opus meum vix vnius eſt horæ; & ſi plus, præ amore non ſentio. Si indignatur frater meus ſenior ille, qui hœdum comedere mauult cum amicis ſuis foris, quàm mecum in paterna domo vitulum ſaginatum; reſpondebitur *Luc. 15. v. 32.* illi: *Epulari & gaudere oportet quia hic filius meus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus eſt.* Adhuc ſynagoga foris epulatur cum amicis ſuis dæmonibus, quibus ſatis placet quod hœdum peccati inſipiens deuorat tranſglutiens & reponens, atque quodammodo occultans ſibi illud in ventre ſocordiæ & inſipientiæ ſuæ, dum contemnens Dei iuſtitiam, & ſuam volens conſtituere, dicit ſe non habere peccatum nec morte egere vituli ſaginati, mundam ſiquidem, iuſtámque ex legis operibus reputans. At vero Eccleſia ſciſſo velo occidentis literæ in morte Verbi crucifixi audacter ad eius penetralia præcurre ſpiritu libertatis irrumpit, agnoſcitur, placet, ſortitur æmulæ locum, & fit ſponſa.

Eccleſia ergo recumbit intus, ſed Eccleſia interim perfectorum. Spes tamen eſt in nobis. Excubemus pro foribus qui minùs perfecti ſumus, ſpe gaudentes. Sponſus & ſponſa ſoli interim intus ſint, mutuis ſecretiſque fruantur amplexibus, nullo ſtrepitu carnalium deſideriorum, nullo corporeorum phantaſmatum perturbante tumultu. Turba verò adoleſcentularum, quæ abſque huiuſmodi inquietudinibus nondum eſſe poſſunt, foris expectet: expectentque ſecurè, ſcientes ad ſe illud ſpectare quod legunt: *Adducentur Regi Virgines poſt eam, proximæ eius afferentur tibi.* *Pſ. 44 v. 15.* Et vt quæque ſciat cuius Spiritus ſit: *Virgines* dico illas, quæ antè Chriſto fœderatæ quàm fœdatæ mundi complexibus, ipſi firmiter perſeuerant, cui ſe tantò feliciùs, quantò maturiùs deuouerunt: *Proximas* verò, quæ priſtinam ſuam deformitatem, in qua mundo huic quandoque conformes, mundi principibus, id eſt ſpiritibus ſpurcis in omni carnali concupiſcentia ſeſe turpiter proſtituerant; tandem aliquando erubeſcentes, & exeuntes in noui hominis formam; quantò ſeriùs, tantò ſyncerius reformare feſtinant. *Ser. 14. in Cant. Tom. 3.*

PSAL. LXXV. *v. 5.*

Factus eſt in pace locus eius.

VBi non eſt pax, nec Deus; quia in pace factus eſt locus eius. *Epiſt. 385. num. 4. Tom. 1.*

Digitized by Google

Sicut in pace factus eſt locus Domini, ſic in diſcordia locum diabolo fieri manifeſtum eſt. *Serm.* 3. *in Dedicat. Eccleſ. n.* 3 *Tom.* 2.

Eſt pax ficta vt in Iuda, eſt inordinata, vt in Adam & Eua. Harum neutra eſt locus Dei. Sola pax Chriſtiana quam Dominus reliquit, & dat Diſcipulis ſuis, ipſa eſt in qua Dominus requieſcit. Hęc offertur per ſactos prædicatores vniuerſo generi humano: ſed eam quidam repellunt aliqui recipiunt. Eorũ alij dicũtur recipiẽtes pacem, alij retinentes pacem, alij faciẽtes. Poſſunt alijs nominibus vocari ſcilicet pacati, patiẽtes, pacifici. Et hæc nomina ſortiuntur ſecundùm diuerſos ſtatus pacis, in quibus proficiunt. Nam pacati per hanc pacem poſſident terram corporis ſui, quia mites ſunt. Patientes poſſident animam ſuam, quibus dicitur, *in patientia ve-*
Luc. 21. *v.* 19. *ſtra poſſidebitis animas veſtras.* Pacifici poſſident non ſolùm ſuam, ſed etiam aliorum in quibus faciunt pacem: Vnde meritò Filij Dei vocantur. Pacati ergo dicuntur qui pacem recipiunt: Sed quia puſilli ſunt, ſcandalis exagitati, citò pacem quam receperant perdunt. Patientes autem ſunt qui receptam retinent, nec quauis iniuriâ exaſperati, eam amittunt. Pacifici verò, qui non ſolùm in ſe & in alijs eam faciunt; ſed etiam volentes auferre diligunt: Sicut ſcri-
Pſ. 119. *v.* 7. ptum eſt. *Cum his qui oderunt pacẽ eram pacificus.* Ecce iſti ſunt quos ſicut filios Deus diligit, & de quibus tãquam viuis lapidibus templum ſibi patientia conſtruit. De quo ædificio, ne vllo impulſu poſſint labefactari; ipſo Deo inhabitante pariter & operante, ad ſimilitudinem lapidis quadrantur quatuor modis, ſuperiùs, inferiùs, à dextris, & à ſiniſtris. Superiùs cùm diuinæ voluntati ſuam humiliter & prudenter ſubiiciunt. Inferiùs cùm carnem ſubiectam temperanter regunt. A dextris, iuſtè bonos amplectendo. A ſiniſtris, malos fortiter tolerando. *Serm.* 98. *de diuerſis, Tom.* 2.

Psal. LXXV. *v.* 6.

Dormierunt ſomnum ſuum.

Magnæ diuitiæ bona conſcientia. *Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis.* At verò bona bonæ conſcientiæ reuireſcunt; in laboribus non areſcunt, nec in morte euaneſcunt, ſed refloreſcunt lætificant viuentem, morientem conſolantur, reficiunt mortuum, nec deficiunt in æternum. *Epiſt* 373. *n.* 3. *Tom.* 1. Con: ſcientia bona.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 23. *v.* 4.

Psal. LXXV. *v.* 11.

Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiæ cogitationis diem feſtum agent tibi.

Explicatur, *Ser.* 62. *in Cant. n.* 3 *T.* 3.

Psal. LXXVI. *v.* 3.

Renuit conſolari anima mea.

Deus nec auarus, nec inops eſt gratiæ diſtributor; ſed vbi vacua vaſa deſunt, ſtare oleum neceſſe eſt. Vndique ſe ingerit amor mundi, cum conſolationibus, imò deſolationibus ſuis obſeruat aditus, per feneſtras irruit, mentem occupat, ſed non eius qui dixit: *Renuit conſolari anima mea.* Præoccupatum nempe ſecularibus deſiderijs animum delectatio ſancta declinat; nec miſceri poterunt vera va-

nis, æterna caducis, ſpiritualia corporalibus, ſumma imis; vt pariter ſapias quæ ſurſum ſunt, & quæ ſuper terram. *Serm.* 5. *in Aſcenſ. Domini, n.* 8. *Tom.* 2.

Remuit conſolari anima mea. Id eſt præſentium bonorum inani lætitiâ deſpicit colorari. *Serm.* 28. *in Cant. n.* 12. *Tom.* 3.

PSAL. LXXVI. *v.* 4.

Memor fui Dei & delectatus ſum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 23. *v.* 6. & *infrà Cant.* 1. *v.* 10.

QVid faciet in præſentia, qui in ſola memoria delectatur? *Ser.* 18. *de diuerſis, n.* 2. *Tom.* 2.

Memor fui Dei & delectatus ſum, & exercitatus ſum. Delectatus per voluntatem, exercitatus per rationem. *Ser.* 32. & 68. *de diuerſis, n.* 3. *Tom.* 2.

PSAL. LXXVI. *v.* 5.

Turbatus ſum & non ſum locutus.

Luc. 1. v. 29. TVrbata eſt in Sermone eius, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. Solent Virgines quæ verè Virgines ſunt ſemper pauidæ, & nunquam eſſe ſecuræ; & vt caueant timenda, etiam tuta pertimeſcere. Idcirco & Maria turbata eſt in Sermone Angeli: Turbata eſt, ſed non perturbata. *Turbatus ſum*, inquit Propheta, *& non ſum locutus: Sed cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui.* Ita ergo & Maria turbata eſt, & non eſt locuta; ſed cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. Quod turbata eſt, verecundiæ fuit Virginalis; quod non perturbata, fortitudinis; quod tacuit & cogitauit, prudentiæ. *Homil.* 3. *ſuper Miſſus eſt, n.* 9. *Tom.* 2.

PSAL. LXXVI. *v.* 10.

Veſtigia tua non cognoſcentur.

SAnè per oculos non intrat Deus, quia non eſt coloratus. Sed neque per aures quia non ſonuit. Sed neque per nares, quia non aëri miſcetur, ſed menti, nec infecit aërem, ſed fecit. Neque verò per fauces, quia non eſt manſus vel hauſtus. Nec tactus comperit illum, quia palpabilis non eſt. Quà igitur intrat? An fortè nec intrat quidem, quia non de foris venit? Porrò nec de intra me venit, quoniam bonus eſt, & ſcio quoniam bonus eſt, quoniam non eſt in me bonum. *Ser.* 74. *in Cant. n.* 5. *Tom.* 3.

PSAL. LXXVI. *v.* 11.

Hæc eſt mutatio dexteræ excelſi.

SAulus factus eſt repente Paulus, repente vas electionis & doctor 1. *Tim.*
gentium, miſericordiam conſecutus 1. *v.* 13.
eſt, quia ignorans ipſo teſte peccauit manens in incredulitate: de quo dici veraciter poteſt: *Hæc eſt mutatio dexteræ excelſi*; quæ mutatio non tam exemplum quàm miraculum afferre debeat. *Epiſt.* 8. *n.* 3. *Tom.* 2.

PSAL. LXXVI. *v.* 20.

In mari via tua, & ſemita tua in aquis multis.

QVod eſt: conculcas corda tumentia ſuperborum, & fluxa deſideria carnalium comprimis, iuſtificans impios, & ſuperbos humilians. Quod tamen quia inuiſibiliter fit, carnalis non ſentit à quo fit. Vnde & ſubdit: *Et veſtigia tua non cognoſcentur. Serm.* 6. *in Cant. num.* 3. *Tom.* 3.

Digitized by Google

PSAL. LXXVII. *v.* 39.

Spiritus vadens & non rediens.

Ioan. 15. *v.* 5. SIne me nihil poteſtis facere. Neque enim ad ipſum ſine ipſo, non dicam reuerti, ſed nec conuerti quidem poteram, vt pote ſpiritus vadens & non rediens. *Serm.* 3. *de diuerſis, n.* 2. *Tom.* 2.

PSAL. LXXVII. *v.* 47.

Et occidit in grandine vineas eorum.

NOn poteſt vinea eſſe, vbi vita non eſt. Nam ſtultus quod viuit, mortem potiùs quàm vitam eſſe cenſuerim. Quomodo vita cum ſterilitate? Arbor arida & in ſterilitatem verſa, nonne mortua iudicatur? Et ſarmenta mortua ſunt. *Et occidit*, inquit in grandine vineas eorum, monſtrans vitâ priuatas, quæ ſterilitate damnatæ ſunt. Sic ſtultus eo ipſo quod inutiliter viuit, viuens mortuus eſt. Soli itaque conuenit ſapienti habere vel potiùs eſſe vineam, qui vitam habet. Eſt lignum fructiferum in domo Dei, ac per hoc lignum viuens. *Ser.* 63. *in Cant. num.* 2. *Tom.* 3.

Sapiens vinea eſt.

PSAL. LXXIIX. *v.* 3.

Effuderunt ſanguinem innocentem tanquam aquam in circuitu Hieruſalem.

VIdens Eccleſia defenſores ſuos poſitos vt oues eſcarum, ingemuit, & facta eſt amaritudo eius amara. Sed terra Eccleſiæ ſanguine martyrum impinguata, fidelium ſegetes, multiplici quodam germine refundebat: & in præciſione vnius, centum vel mille reddens, vnde vinci ſperabatur, vincebat. *Parabola* 4 *n.* 3. *Tom.* 2.

PSAL. LXXIIX. *v.* 4.

Facti ſumus opprobrium vicinis noſtris.

Explicatur infrà, *Cant. cap.* 2. *v.* 1.

PSAL. LXXIX. *v.* 3.

Appare coram Ephraim, Beniamin & Manaſſe.

EGo arbitror iſtos tres eſſe qui ſaluantur, quos alius Propheta, Noë, Danielem, & Iob nominauit. Eoſdē quoque, & tribus illis paſtoribus deſignari, quibus nato Angelo magni conſilij, gaudium magnum Angelus euangeliſauit. Vide autem ne fortè ipſi ſint tres Magi venientes iam, non modò ab oriente, ſed etiam ab occidente, vt recumbant cum Abraham, Iſaac, & Iacob. Fortè enim non incongruè videbitur ad Ephraim quidem, quod fructificationem ſonat, pertinere thuris oblationem, quod offerre incenſum dignum in odorem ſuauitatis, proprium ſit eorum, quos poſuit Dominus vt eant, vt fructum afferant, id eſt, Eccleſiæ Prælatorum. Nam & Beniamin filius dexteræ offerat neceſſe eſt aurum, id eſt, ſubſtantiam huius mundi; vt videlicet fidelis populus in parte dextera conſtitutus, à iudice mereatur audire, quia *eſuriui, & dediſtis mihi manducare.* Porrò Manaſſes, myrrham offerat mortificationis, quam quidem à noſtra ſpeciali-

Eſ. c. 14. *v.* 14.

Mat. 25. *v.* 35.

ter arbitror profeſſione requiri. *Ser. 6. in Vigil. Natiuit. Domini, num.* 8. *Tomo* 2.

PSAL. LXXIX. *v.* 13.

Deſtructa eſt maceria eius, & vindemiant eam omnes qui prætergrediuntur viam.

NOn de vinea ſermo eſt, ſed de anima: Ergo anima cogitetur, cùm vinea legitur. Patet expoſita triſtitiæ, iracundiæ atque impatientiæ peruia. Demoliuntur eam ſedulæ quædam vulpeculæ inſtantium neceſſitatum: Irrumpunt vndique anxietates, ſuſpiciones, ſollicitudines: Turbæ diſcordantium cauſarum moleſtiæ rarâ horâ deſunt. *Serm.* 30. *in Cant. n.* 8. *Tom.* 3.

PSAL. LXXX. *v.* 3.

Sumite Pſalmum, Pſalterium iucundum cum cithara.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 29 *v.* 23.

PSalterium & cithara ſunt ſuperiores & inferiores. Nec minus iucundus eſt ſonus citharæ quàm pſalterij, licet hæc ab inferioribus reddat ſonum, illud à ſuperioribus. *Serm.* 9 *de diuerſis, num.* 4. *Tom.* 2.

PSAL. LXXXIII. *v.* 2.

Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum!

TRes ſunt ſanctarum ſtatus animarum, primus videlicet in corpore corruptibili, ſecundus ſine corpore, tertius in beatitudine conſummata. Primus denique in tabernaculis, ſecundus in atrijs, tertius in domo Dei. *Quàm dilecta tabernacula tua, &c.* multò magis tamen atria concupiſcibilia, ſecundùm quod addit: *Concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini.* Sed quoniam in ipſis quoque atrijs nonnullus (vt audit) defectus eſt, *Beati omnino qui habitant in domo tua Domine.* Pſ. 121. *Lætatus ſum* planè *in his quæ dicta ſunt mihi, quoniam in domum Domini ibimus.* v. 1. Quòd ſi quæritis vnde id tam fiducialiter præſumam, inde ſine dubio, quòd iam multi ex nobis in atrijs ſtent expectantes donec recipiant corpora ſua, donec impleatur numerus fratrum. In illam enim beatiſſimam domum nec ſine nobis intrabunt, nec ſine corporibus ſuis, id eſt, nec ſancti ſine plebe, nec Spiritus ſine carne. Neque enim præſtari decet integram beatitudinem, donec ſit homo integer cui detur, nec perfectione donari Eccleſiam imperfectam. Propterea cùm reſurrectionem expectarent corporum, acceperunt diuinum reſponſum, dicens: *Suſtinete modicum tempus, donec compleatur numerus fratrum veſtrorum.* Apo. 6 v. 11. Acceperunt iam ſingulas ſtolas, ſed non veſtientur duplicibus, donec veſtiamur & nos. Quomodo de Patriarchis & de Prophetis ait Apoſtolus: *Deo melius aliquid prouidente pro nobis, vt non ſine nobis conſummarentur.* Stola enim prima ipſa eſt felicitas & requies animarum, ſecunda verò immortalitas & gloria corporum. Vnde & dicunt: *Vindica Domine ſanguinem ſanctorum tuorum qui effuſus eſt;* Non tanquam vindictæ cupidi, nec de propriæ vltionis zelo; ſed ex deſiderio reſurrectionis, & glorificationis corporum ſuorum, quam nimirum

Digitized by Google

mirum vſque in diem iudicij differendam eſſe non dubitant. *Serm.* 3. *in Feſto omnium Sanctorum, n.* 1. *T.* 2.

Quã dilecta tabernacula tua Domine virtutũ, concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini. Verùm multò magis: *Beati qui habitant in domo tua Domine.* In tabernaculis enim gemitus eſt pœnitentiæ, in atrijs guſtus lætitiæ, in te ſatietas gloriæ. *Serm.* 4. *in dedicat. Eccleſ. n.* 4. *Tom.* 2.

Tria ſunt, Tabernacula, Atria, Domus. In tabernaculis ſunt omnes iuſti in carne viuentes & laborantes; quia tabernacula laborantium ſunt & militantium. Tabernaculum verò verò habet tectum, ſed fundamento caret, & portabile eſt; quia iuſti in præſentibus non ſunt fundati, ſed inquirunt ciuitatem deſurſum fundamenta habentem. Fides etiam eorum, quæ eſt fundamentum, non eſt in terrenis; ſed in Domino. Tectum habent, id eſt, munimentum gratiæ & protectionem. Atria ſunt domui vicina, amplitudinem habentia. In illis ſunt animæ ſanctæ corporibus exutæ, quæ in latitudine ſunt, depoſitâ carnis anguſtiâ. Atria habent fundamentum, ſed non tectum; quia animæ quæ in amore Dei ſunt, non

Pſ. 121. ruunt. Vnde *ſtantes erant pedes noſtri.*

v. 2. Sed non habent tectum adhuc expectantes augmentum, quod non erit niſi in reſurrectione corporum ſuorum. Poſt reſurrectionem cum Angelis erunt in domo quæ habet fundamentum & tectum. Fundamentum eſt ſtabilitas æternæ beatitudinis, tectum conſummatio, & perfectio ipſius. *Sermone* 78. *de diuerſis, Tom.* 2.

PSAL. LXXXIII. *v.* 5.

Beati qui habitant in domo tua Domine in ſecula ſæculorum laudabunt te.

QVantò enim plus vident, plus intelligunt, plus agnoſcunt; tantò plus diligunt, tantò magis laudant, tantò ampliùs admirantur. *Serm.* 1. *in Dedicat. Eccleſ. n.* 6. *T.* 2.

PSAL. LXXXIII. *v.* 6.

Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, Aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 15. *v.* 11.

IN *quoddam caſtellum intrauit Ieſus.* *Luc* 10. *v.* 38.
Quod eſt autem hoc caſtellum, niſi cor humanum, quod priuſquam ad illud Dominus veniat, cupiditatis foſſâ vallatur, muróque obſtinationis clauditur, atque in interiori latitudine ſua Babylonica turre erigitur? Tria certè in omni oppido ſunt maximè neceſſaria; victualia quibus ſuſtentētur, munitio qua protegantur, arma quibus hoſtibus reſiſtāt. Sic ergo & huius caſtelli incolæ victum habent voluptatem corporis, & ſeculi vanitatem quibus paſcuntur. Habent & qua teguntur proprij cordis duritiam; vt Verbi Dei ſagittis potentibus vix aut nunquam penetrari valeant. Accincti ſunt armis, carnalis ſcilicet ſapientiæ argumentis, quibus contra hoſtes repugnant. At verò Chriſto viſitante, & intrante, caſtellum hoc euertitur, & pro eo nouum aliud pulchrum ac ſpirituale conſtruitur. Sublatâ quippe cupiditate expanditur ingens ſinus deſiderij, ad eius aduentum multò magis anhelat mens ad cœleſtia, quâm priùs terrenis incubuerat. Iam ponitur munus continentiæ, antemurale patientiæ,

Digitized by Google

Surgit autem hoc opus à fundamento fidei, & creſcit per dilectionem proximi vſque ad charitatem Dei. Ibi autem operante Deo conſtruitur tanquam in monte Sion euangelica illa turris, per quam humiliato corde aſcendunt in cœlum ſancti de conualle plorationis, ſicut ait, *Beatus vir cuius eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit.* Quæris vbi? In conualle plorationis, hoc eſt, in humilitate vitæ præſentis. Et eandem ipſam gratiam replicat dicens: *Etenim benedictionem dabit legiſlator.* Quò autem pertingat aſcenſus, vel ad quem fructum perducat aſcendentes ipſa gratia, protinus ſubiungit, *ibunt*, inquit, *de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion.* Hæc eſt merces & hic eſt finis, & fructus noſtri laboris, viſio ſcilicet Dei. Hæc eſt illa gratia quam nobis commendat Ioannes dicens: *Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia.* Ex quibus verbis innuitur quod triplicem gratiam diuinitus accepimus; vnam qua conuertimur, aliam quâ in tētationibus adiuuamur, tertiam qua probati remuneramur. Prima nos initiat, per quam vocamur: Secunda prouehit, qua iuſtificamur: Tertia conſummat qua glorificamur. Et prima quidem beneplacitum eſt, ſecunda meritum, tertia præmium. De prima dictum eſt: *Et de plenitudine eius omnes accepimus.* De duabus reliquis, dictum eſt: *Et gratiam pro gratia*, id eſt munera gloriæ æternæ pro merito temporalis militiæ. Sit ergo prima gratia in muro continentiæ ad quam vocamur: Sit ſecunda in aſcenſu turris quam aſcendimus; ſit tertia in eius culmine quo peruenimus. *Serm. 5. in Aſſumpt. B. Virg. Tom. 2.*

Ibid.

Ioan. 1. v. 16.

Psal. LXXXIII. *v.* 8.

Benedictionem dabit legiſlator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus Sion.

Qvatuor gradibus diſtinguitur omnium electorum profectus. Primò enim fit quiſque amicus ſuæ animæ; ſecundò fit amicus iuſtitiæ; tertiò ſapientiæ; quartò fit ſapiens. In primo profectu, vitat omnia quæ animam poſſunt offendere, & diligit ea, quæ eam poſſunt mulcere. Horret ergo infernum, & cœlum concupiſcit. Ita poteſt implere illud diuinum præceptum, quod in prima conuerſione ſua accipiet: *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Nam dum ſecundùm carnem ambulat, nullo modo poteſt. Cùm autem Spiritu Dei agitur, facilè poteſt. Quid enim habeat emolumenti homo, ſi proximus eius ardeat in inferno? Aut quid perdiderit, ſi ſecum fuerit in Paradiſo? Neque enim talis eſt illa paradiſi hæreditas, vt poſſidentium numero minuatur. Diligit ergo proximum, quem non vult malum pati, ſicut nec ſeipſum; & quem ſicut ſeipſum, vult poſſidere cœlum.

Mat. 22. v. 39.

Accepto autem hoc dono, non debet eo ſolo cōtentus eſſe, ſed ad maiora prouehi, & in melius proficere, ſecundùm illud: *Benedictionem dabit legiſlator, ibunt de virtute in virtutem.* Diligendo autem iuſtitiam tranſit ad ſecundum gradum, & audit illud Sapientiæ præceptum: *Diligite iuſtitiam qui iudicatis terram.* Quam ſi perfectè dilexerit, debet pro ea ferre patienter omnem pœnam, & quamcunque illatam contumeliam. Duo quippe præſtabit ei iuſtitia, vnum quod faciat quod debet, alterum vt patiatur quod debet; ſcilicet vt ſi bonum

non fecerit quod debuit, malum quod meruit patiatur. Sic mito modo ne deſetendo quidem iuſtitiam, ab ipſa deſetimut, dum pet ipſam quilibet præuaricationis reatus punitut. Neque enim eſt qui ſe abſcondat à calote eius. Hanc autem pœnam non ſolùm vir iuſtus non hotret, verùm etiam libenter excipit; dum per eam præteritæ vitæ peccata purgari fideliter credit. Hinc enim ſcriptum eſt: *Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit.* Opponit igitut variis voluptatibus quibus corruit, contraria medicamenta pet quæ reſurgat. Patitur ab ipſis elementis mundi pœnam, quorum vſu dudum defluxerat ad voluptatem. Quibus cruciatibus, cùm diu tanquam aurum in fornace probatus fuerit; quantum ſcilicet dignum iudicabit is qui in pane lachrimarum nos cibat, & potum dat nobis in lachrimis in menſura, incipit iam conſolari. Poſtquam verò conſolationem receperit, ſollicitus eſt & quærit quomodo placeat ei cui ſe probauit. Facit quicquid boni facit, vt ſoli placeat ſuo conditori. Tranſit ad tertium gradum ſui profectus, vt ſit ſcilicet amicus ſapientiæ, quæ materno affectu loquitur ſibi cùm dicit: *Præbe fili cor tuum mihi.* Cùm ergo ad hunc gradum petuenerit, nihil aliud ei reſtat, niſi vt ad quartum aſcendat, vbi dicitur eſſe ſapiens. Hoc autem fit quando iam operatur, non vt ipſe Deo placeat, quod vtique in tertio gradu fecerat, ſed quia placet ei Deus, vel quia placet Deo quod operatur. Quiſquis talis eſt poteſt cum tota fiducia ac ſecuritate conſcientiæ illud decantare. *In omnibus requiem quæſiui, &c.* Hic enim requieſcit in omnibus, cùm per omnia ei placeat Deus, qui non Dei voluntatem ad ſuam curuate; ſed ſuam ad Dei voluntatem etigere. *Serm.* 103. *de diuerſis Tom.* 2.

Prov. 12. *v.* 21.

Prov 23 *v.* 26.

Eccle. 24. *v.* 11.

Benedictionem dabit legiſlator. Quia dedit legem, dabit & benedictionem. *De gradib. humilit. cap.* 1. *Tom.* 4.

PSAL. LXXXIII. *v.* 11.

Melior dies illa in atriis tuis ſuper millia.

Feſtinemus vt habitemus ſine metu, abundemus ſine defectu, epumur ſine faſtidio. Et propterea quæſo: *Indica mihi vbi paſcas, vbi cubes in meridie*, hoc eſt totâ die. Etenim illa meridies tota eſt dies, & ipſa neſciens veſperam. Et ideo *melior dies illa in atriis tuis ſuper millia*, quia neſcit occaſum. *Serm.* 33. *in Cant. n.* 4. *Tom.* 3. *Cant.* 1. *v.* 6.

PSALM. LXXXIII. *v.* 12.

Gratiam & gloriam dabit Dominus.

NE contemnas ptiota muneta, ſi ſequentia concupiſcis: Nec faſtidias priùs edulium, ſi vis accipere quæ ſequuntur. *Serm.* 5. *in Vigilia Natiuit. Domini, n.* 3. *Tom.* 2.

PSAL. LXXXIII. *v.* 13.

Non priuabit bonis eos qui ambulant in innocentia.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 31. *v.* 2.

PSAL. LXXXIV. *v.* 8.

Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis.

OStende nobis ſalutare tuum & ſufficit nobis. Qui enim videt illum, videt & te; quia

Digitized by Google

ipſe in te, & tu in ipſo. *Hæc eſt* autem *vita æterna, vt cognoſcamus te verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Serm.* 17. *in Pſal. Qui habitat, num.* 7. *Tom.* 2.

PSAL. LXXXIV. *v. 9.*

Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem ſuam, & ſuper ſanctos ſuos, & in eos qui conuertuntur ad cor.

QVibus loquetur pacem? Vtique *in plebem ſuam, & in ſanctos ſuos.* Quæ eſt plebs, aut qui ſunt ſancti? Ipſi nimirum qui conuertuntur ad cor. Nos tamen in his verbis tria ſolemus intelligere hominum genera, quibus ſolis Deus loquitur pacem, ſicut & Propheta alius tres tantùm præuidit ſaluandos, Noë, Danielem, & Iob, contrario quidem ordine, ſed eoſdem ordines ex-
Ezec. 14 primens, continentium ſcilicet, præ-
v. 14. latorum, & coniugatorum, ſi tamen *continentes* à carnalibus illecebris ad ea quæ cordis ſunt, id eſt, ad ſpiritualia deſideria conuertantur. Vnde & Daniel vir deſideriorum ab Angelo nominatur. Et *Prælati* prodeſſe magis ſtudeant quam præeſſe, quoniam ipſos maximè decet ſanctitudo, vnde & hic *ſancti* ſpecialiter appellantur & *coniugati* mandata non tranſgrediantur, vt meritò plebs Domini, & oues paſcuæ eius debeant nominari.

Imò verò & in nobis ipſis tres iſtos ordines aſſignare ſolemus: plebem quidem intelligentes *officiales fratres:* qui exterioribus, & quaſi popularibus negotijs occupantur. At verò qui conuertuntur ad cor, ipſi ſunt *clauſtrales* quos nulla impedit occupatio, ſed liberè vacant, vt videant quoniam ſuauis eſt Dominus. Iam quod interponitur: *Super ſanctos ſuos,* ad prælatos pertinet, quibus nimirum vtraque vita neceſſaria eſt. Et ipſorum vtriſque prouidere, & copulare ſibi parietes è diuerſo venientes, quoniam angularis lapidis (qui eſt Chriſtus Ieſus) Vicarij conſtituti ſunt *Ser. 9. de diuerſis, Tom.* 2.

PSAL. LXXXIV. *v.* 11.

Miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia & pax oſculatæ ſunt.

Explicatur *in Serm.* 1. *in Feſto Annunciat. B. Virg. per totum. Tom.* 2. Et ſuprà, *Pſ.* 24. *v.* 10.

PSAL. LXXXIV. *v.* 19.

Veritas de terra orta eſt.

NOn de Angelica creatura, nec Angelos, ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Magnum eſt Angelo vt miniſter ſit Domini, ſed Maria ſublimius quiddam meruit vt ſit Mater. Fœcunditas itaque Virginis ſupereminens gloria eſt, tantòque excellior Angelis facta munere ſingulari quantò differentius præ miniſtris nomen matris accepit. *Ser. 2. de Virg. Deipara, n.* 12. *Tom.* 2.

Veritas de terra orta eſt. Per fidelium confeſſionem; verbò ſignòque pariter concurrentibus in teſtimonium fidei. *Serm.* 59. *in Cant. num* 8. *Tom.* 3.

PSAL. LXXXV. *v.* 2.

Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus ſum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 67. *v.* 36.

PAuperes quidem videmur & ſumus: Sed ſi ſpiritum qui ex Deo eſt accipiamus, magna ab eo gloria, magna nobis eſt collata poteſtas. *Quotquot*, inquit, *exceperunt eum, dedit eis poteſtatem Filios Dei fieri.* An non poteſtas filiorum Dei eſt iſta, quando etiam nobis ſeruiunt vniuerſa? *Diligentibus* enim *Deum omnia cooperantur in bonum.* Sed fortè dicit aliquis, glorientur certè de poteſtate filiorum Dei, in quibus filialis feruet amor, viget effectus, vt præſumant omnia ſibi cooperari in bonum, qui diligunt in veritate; Ego vero mendicus ſum & pauper, carens affectu filiali, expers dignæ deuotionis. Sed attende quod ſequitur: Nullum enim deſperationi locum reliquit in ſcriptura ſua, qui alio loco ſic loquitur; *Vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus.* Affectus enim ille quem quæris, pax eſt, non patientia; in patria eſt, non in via: Nec eos qui eiuſmodi ſunt, à ſcriptura opus eſt conſolari.

Ioan. 11. *v.* 12. — *Rom* 8. *v.* 28. — *Rom.* 15. *v.* 4.

Ergo per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus, etiam ſi nondum poſſumus apprehendere pacem. Propterea cùm dixiſſet, *diligentibus Deum omnia cooperari in bonum*, ſolerter addidit: *His qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt ſancti.* In quo verbo non te terreat ſanctitatis nomen, quando non ſecundùm meritum, ſed ſecundùm propoſitum; non ſecundùm affectionem, ſed ſecundùm intentionem ſanctos vocat, iuxta illud: *Cuſtodi animam meam, quoniam ſanctus ſum.* Illam enim quam putas ſanctitatem, ne ipſe quidem Paulus corruptibili adhuc grauatus corpore arbitratur ſe comprehendiſſe: *Quæ retro ſunt oblitus*, inquit, *& in ea quæ ante me ſunt me extendens, ſequor ad palmam ſupernæ vocationis.* Vides quia licet nondum apprehendiſſet brauium, habebat tamen propoſitum ſanctitatis. Et tu ergo ſi propoſueris in corde tuo declinare à malo, & facere quod bonum eſt; tenere quod accepiſti, & proficere ſemper in melius: Sed & ſi quid aliquandò minùs rectè egeris (vt eſt humana fragilitas) non in eo perſiſtere, ſed pœnitere & corrigere quantùm præuales; eris ſine dubio ſanctus & tu; ſed cui interim clamare neceſſe ſit, *cuſtodi animam meam quoniam ſanctus ſum.*

Rom. 8. *v.* 28. — Qua ratione homo dicitur ſanctus — in præſenti vita. — *Philip.* 3 *v.* 13.

Vis ergo noſſe quemadmodum huiuſmodi ſanctis omnia cooperantur in bonum. Inimici noſtri ſint iudices: Etenim ſiquidem illi pro nobis, quis contra nos? Si pro nobis faciunt hoſtes noſtri, quomodo non omnia ſimul cum illis? Porrò duo nobis aduerſantur hoſtium genera malum videlicet duplex, quod facimus, & quod patimur Hæc autem ſunt culpa & pœna. Sed cùm ſit nobis vtraque contraria, erit ſi voluerimus vtraque pro nobis. Pœna enim facit pro nobis aduersùs culpam, vt vel omnino non ſit, vel ſit minor: Culpa verò agit vt minor ſit pœna: Quiſquis enim perfectè ſenſerit onus peccati, & animæ læſionem; exteriorem vtique aut parum ſentiet, aut ex toto non ſentiet corporis pœnam, nec reputabit laborem, quo peccata nouerit deleri præterita, futura caueri.

Serm. 38. *de diuerſis*, *Tom.* 2.

PSAL. LXXXV. *v.* 11.

Deduc me in via tua, & ingrediar in veritate tua.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 15. *v.* 20.

PSAL. LXXXVI. *v.* 1.

Fundamenta eius in montibus ſanctis.

NOn illud Propheta longè ante de ciuitate ſuperna Hieruſalem protuliſſet, ſi non verè inibi eſſent montes ſancti. Denique quòd cœleſtis habitatio ſancta illa verè habeat, non modò ſpirituales, ſed & viuos ac rationales montes, colléſque, audi, *montes & colles cantabunt coram Deo laudes.* (*Eſa.* 55. *v.* 12.) Quinam igitur iſti, niſi iidem ipſi cœli inhabitatores Spiritus? *Serm.* 55. *in Cant. n.* 4. *Tom.* 3.

PSAL. LXXXVI. *v.* 2.

Diligit Dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob.

QVod videlicet in tabernaculis etſi quando gaudetur de victoria, laboratur tamen in pugna, & plerumque periclitatur de vita: In illa autem patria nulla prorſus admittetur aduerſitas ſiue triſtitia, (*Ibid.*) quemadmodum de illa canitur, ſicut lætantium omnium habitatio eſt in te. *Tract. de diligendo Deo cap.* 15. *T.* 4.

PSAL. LXXXVII. *v.* 6.

Inter mortuos liber.

QVando Chriſtus Iudæis aiebat: *Si vos Filius liberauerit, verè liberi eritis*; (*Ioan* 8. *v.* 36.) liberum arbitrium liberatore indigere ſignificabat: Sed planè qui illud liberaret, non à neceſſitate, quam voluntatis eſſe penitus non nouerat; ſed à peccato, in quod tã liberè, quam voluntariè corruerat, inuitúmque ferebat, quo vtroque malo liberari omnino non poterat; niſi per illum qui ſolus hominum factus eſt *inter mortuos liber*, liber videlicet à peccato inter peccatores.

Solus namque inter filios Adam, libertatem ſibi vindicat à peccato, qui peccatum non fecit. Porrò & à miſeria quæ eſt pœna peccati, habuit nihilominus libertatem, ſed potentia, non actu. Nemo quippe tollebat animam eius ab eo, ſed ipſe ponebat eam. (*Eſai.* 53. *v.* 7.) Denique *oblatus eſt, quia ipſe voluit*, ſicut & cùm voluit *natus ex muliere, factus ſub lege, vt eos qui ſub lege erant, redimeret.* (*Gal.* 4. *v.* 5.) *De gratia & lib. arb. cap.* 3. *Tom.* 4.

PSAL. LXXXVII. *v.* 16.

QVantùm tollor fauoribus, tantùm his molibus premor. Vnde meritò non canto, ſed plango: *Exaltatus autem humiliatus ſum, & conturbatus.* (*Pſ.* 101. *v.* 11.) Et quia *eleuans alliſiſti me.* Sed veriùs fortaſſe proferrem quod ſentio, quia videlicet qui me exaltat, humiliat; & qui me humiliat exaltat. *Epiſt.* 72. *n.* 1. *Tom.* 1.

Digitized by Google

PSAL. LXXXIIX. v. 2.

Miſericordias Domini in æternum cantabo.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 70. *v.* 15.

PSAL. LXXXIIX. v 15.

Iuſtitia & iudicium præparatio ſedis tuæ.

Ioan. 14 v. 23.

SI quis diligit me, Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Beatus apud quem manſionem facies, Domine Ieſu. Beata anima quæ ſedes eſt ſapientiæ. Quænam eſt illa? Anima vtique iuſti. Meritò planè; quia iuſtitia & iudicium præparatio ſedis tuæ. Quis in vobis eſt qui deſiderat in anima ſua ſedem parare Chriſto? Ecce quænam illi tapetia, quod puluinar oporteat præparari. *Iuſtitia & iudicium præparatio ſedis tuæ.* Iuſtitia virtus eſt, quod ſuum eſt vnicuique tribuens. Tribue ergo tribus quæ ſua ſunt. Redde ſuperiori, redde inferiori, redde æquali: Redde, inquam, reuerentiam prælato, & obedientiam; quarum altera cordis, altera corporis. Sic & fratribus noſtris, inter quos viuimus, conſilijs ſumus, & auxilijs debitores: Conſilium quo erudiatur ignorantia, auxilium quo iuuetur infirmitas.

Iuſtitia erga ſuperiorē, inferiorem & æqualē.

Potrò ſi cui fortè prælatus es, huic ſine dubio teneris debitor ſollicitudinis amplioris. Exigit à te & ipſe cuſtodiam & diſciplinam. Cuſtodiam quidem, vt poſſit cauere peccatum: Diſciplinam verò, vt quod minus cauit, minimè maneat impunitum. Quòd etſi nemini fratrum præeſſe videris, habes tamē ſub te, cui cuſtodiā hanc & diſciplinā oporteat exiberi. Dico autem corpus tuū, quod ſine dubio regendum accepit ſpiritus tuus. Debes ei cuſtodiam, vt non regnet in eo peccatum, nec membra tua arma fiant iniquitati. Debes & diſciplinam, vt dignos faciat pœnitentiæ fructus, caſtigatum & ſubditum ſeruituti. *Serm.* 3. *in Aduentu Domini n.* 4. *Tom.* 2.

PSAL. LXXXIIX. v. 16.

Domine in lumine vultus tui ambulabunt, quoniam gloria virtutis eorum tu es.

PVlchrè non eorum, ſed virtutis eorum gloria commendatur. Quę enim ſine virtute eſt gloria, profectò indebita venit, præproperè affectatur, periculosè captatur. Virtus gradus ad gloriam; virtus mater gloriæ eſt. Fallax, gloria quam illa non parturiuit. Sola eſt cui gloria iurè debetur, & ſecurè impenditur. *Serm.* 1. *in Feſto ſancti Victoris, n.* 1. *Tom.* 2.

Alius ambulat in lumine vultus ſui, ſollicitus facere ſuam voluntatem, & beneplacitum cordis ſui conſiderans. Alius ambulat in lumine vultus humani, in eo ſemper intentus quid hominibus placeat, quid mundus iudicet. *Serm.* 26 *de diuerſis num.* 4 *T.* 2.

PSAL. LXXXIIX. v. 50.

Quis eſt homo qui viuet, & non videbit mortem, eruet animam ſuam de manu inferi?

QVia vtrumque nobis pariter neceſſarium erat, & piè viuere & ſecurè mori: & viuendo viuendo viuere docuit Chriſtus, & moriendo ſecuram reddidit. Quoniam quidem reſurrecturus occubuit, & ſpem fecit morientibus re-

ſurgendi. Sed addidit & tertium beneficium, cùm etiam peccata donauit, ſine quo vtique cætera non valebant. *In exhortatione ad milites templi, cap. 11. Tom. 4.*

PSAL. LXXXIX. *v.* 1.

Domine refugium factus es nobis.

QVisquis neceſſitatem ſuam minus conſiderat, minùs ſentit incommoda, minus pericula pauet, minùs deuotè confugit ad remedia ſalutis, minùs affectuoſè ſe ſubiicit Deo, minùs fideliter pſallit: *Domine refugium factus es nobis.* Huius adoratio minus accepta, huius humiliatio minus habens, imò & minùs viuida fides. *Serm. 6. in Vigil. Natiuit. Domini, n. 5. Tom. 2.*

PSAL. LXXXIX. *v.* 3.

Conuertimini filij hominum.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap. 1. v. 3.*

PSAL. LXXXIX. *v.* 6.

Mane floreat & tranſeat, veſpere decidat.

VEſpere etenim, id eſt quando venit plenitudo temporis, in quo miſit Deus vnigenitum ſuum, dicente ipſo: *Ecce noua facio omnia;* (*Eſa. 43. v. 19.*) vetera tranſierunt & diſparuerunt, quomodo in nouitate ſuccreſcentis fructus flores decidunt. *Hom. 1. ſuper Miſſus eſt, n. 3. Tom. 2.*

PSAL. LXXXX. *v.* 1.

Qui habitat in adiutorio altiſſimi, in protectione Dei cæli commorabitur.

QVis ſit diuini inhabitator adiutorij, per non inhabitantes illud, meliùs poteſt agnoſci. Tria ſiquidem eorum reperies genera. Vnum non ſperantium, aliud deſperantium, tertium fruſtrà ſperantiū. Neque enim inhabitat in adiutorio Dei, qui non poſuit Deum adiutorem ſuum, ſed confidit in virtute ſua. Sunt & alij qui & deſperant, hi ſcilicet qui conſiderantes imbecillitatem propriam, deficiunt. Sunt autem alij qui ſperant quidem in Domino, ſed fruſtra; quia ſic de miſericordia eius ſibi ipſis blandiuntur, vt à peccatis ſuis non emendentur Vana eſt omnino ſpes iſta, & hæc confundit, eo quod charitas deſit.

Nullus ergo horum trium habitat in adiutorio altiſſimi. Primus enim habitat in meritis ſuis, ſecundus in pœnis, tertius in vitiis. Immunda habitatio tertii, anxia ſecundi, ſtulta & periculoſa primi. Quid enim ſtultius quàm habitare in domo vix adhuc inchoata? Conſummaſſe te putas? At cùm conſummauerit homo, tunc incipit. Denique ruinoſa eſt omnino hæc habitatio, & quæ ſuſtentari magis opus habeat, & fulciri quàm inhabitari. Nonne vita præſens fragilis eſt & incerta? Simile eſſe neceſſe eſt quicquid fundatur in ipſa. Quis enim ſuper fragile fundamentum; ſtabile credat ædificium? Periculoſa habitatio eorum qui in meritis ſuis ſperant; periculoſa, quia ruinoſa.

Digitized by Google

ruinoſa. Eorum verò qui conſideratione propriæ infirmitatis deſperatione deiiciuntur; habitatio eſt anxia, & in tormentis habitant. Quandiu enim & pœnas ſuſtinent, in quibus nocte & die conteruntur, cœleſtis panis non ſuſtentantur edulio. Extremi verò propterea longè ſunt, quia eo modo quærunt auxilium Dei, quo obtinere non poſſunt. Soli enim in adiutorio altiſſimi habitant, qui id ſolùm obtinere deſiderant, id ſolùm amittere trepidant.

In protectione Dei cœli commorabitur. Quid ei nocere poterit eorum quæ ſub cœlo ſunt, quem Deus cœli protegere & conſeruare voluerit? Porrò ſub cœlo ſunt quæcumque nocere poſſunt. Sub cœlo ſunt aëreæ poteſtates: Sub cœlo præſens ſeculum nequam, & caro aduerſus ſpiritum concupiſcens. Optimè igitur dictum eſt, *in protectione Dei cœli commorabitur.* At verò diligenter attende, quòd, *in protectione dicit*, non in præſentia. Angelus in præſentia eius exultat, ego vtinam in protectione ſim ſecurus. *Dei cœli*, inquit, Licet enim vbique eſſe non dubitetur, ſic tamen in cœlo eſt, vt ad eius comparationem nec eſſe videatur in terris. Pro-
Mat 6. v. 9. pter quod & orantes dicimus: *Pater noſter qui es in cœlis.* Sicut enim anima cum in toto quoque ſit corpore, excellentiùs tamen & ſingularius eſt in capite, in quo ſunt omnes ſenſus, ita ſi præſentiam illius cogitemus, qua beati Angeli perfruuntur, videri poſſumus vix aliquam Dei protectionem & nomen habere. *Serm.* 1. *in Pſal.* 90. *Tom.* 2.

PSAL. LXXXX. *v.* 2.

Dicet Domino ſuſceptor meus es tu.

OMnis qui adhuc in adiutorio habitat, non in regno; & frequenter opus habet fugere, & interdum cadit. Fugere, inquam, dum in hoc corpore ſumus, à facie tentationis perſequentis oportet. Quod ſi minùs celeriter fugimus, aliquando impellimur, & euertimur, ſed Dominus ſuſcipit nos: vt cum ceciderimus, non collidamur, quia ſupponit manum ſuam. Cùm ergo tentationis impetum ſentimus in cogitatione, ſtatim fugiamus ad ipſum, & humiliter poſtulemus auxilium. Homines enim aliquando cadere neceſſe eſt, dum in hoc ſæculo detinentur, ſed alij colliduntur, alij non, quia Deus ſupponit manum ſuam. Verum hoc intereſt inter eorum caſus, quod iuſtus ſuſcipitur à Domino, ideoque reſurgit fortior. Iniuſtus autem cùm ceciderit, non adiiciet vltra vt reſurgat. Immò verò aut in pudorem noxium, aut in impudentiam cadit. Aut enim excuſat quod fecit, & hic eſt pudor adducens peccatum; aut fit ei frons meretricis, & iam nec Deum timet, nec hominem reueretur: Iuſtus verò ſuper manum Domini cadit, & miro quodam modo etiam ipſum ei peccatum in iuſtitiam cooperatur. *Scimus enim quoniam diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum.* Nonne cooperatur *Rom. 8. v. 28.* nobis ille caſus in bonum, vnde & humiliores efficimur & cautiores? Sic ergo dicet fidelis anima Domino: *Suſceptor meus es tu.* Poſſunt omnia dicere, creator meus es tu. Poſſunt & animalia dicere, Paſtor meus es tu. Poſſunt omnes homines dicere, redemptor meus es tu. At verò *Suſ-*

ceptor meus es tu, is tantùm dicere poteſt qui habitat in adiutorio altiſſimi. Vnde & addit *& Deus meus.* Cur non Deus noſter? Quia in creatione, in redemptione, cæteriſque communibus beneficijs eſt Deus omnium: Sed in tentationibus, tanquam proprium eum habent ſinguli electorum. Sic enim paratus eſt ſuſcipere cadentem & eripere fugientem, vt videri poſſit relictis omnibus alijs, ei ſoli operam dare. *Serm.* 2. *in Pſal.* 90. *Tom.* 2.

PSAL. LXXXX. *v.* 3.

Ipſe liberauit me de laqueo venantium.

EGo in hoc verbo magna mei ipſius pietate compungor, & valde miſereor animæ meæ, *ipſe liberauit me de laqueo venantium.* Ergòne beſtiæ ſumus nos? Beſtiæ prorſus. Quid ſuperbis? ô homo. Vide quia beſtia factus es, cui venandæ laquei præparantur. Sed qui ſunt venatores iſti? Venatores peſſimi, crudeliſſimi, qui cornu non ſonant, vt non audiantur; ſed ſagittant in occultis immaculatum. Quiſnam autem ſit laqueus iſte quærendum eſt.
1. *Tim.* 6. *v.* 9. Oſtendit Apoſtolus: *Qui volunt diuites fieri incidunt in laqueum diaboli:* Ergone laqueus diaboli diuitiæ ſunt huius ſeculi? Heu quàm paucos inuenimus, qui ab hoc laqueo liberari exultent, quàm multos, qui dolent quòd parum ſibi videntur irretiti, & adhuc quantùm poſſunt ipſi ſe inuoluere & intricare laborant.

Audite quod ſequitur; *& à verbo aſpero.* O homo vel magis beſtia, laqueum non timebas? Time vel malleum, *à verbo*, inquit, *aſpero.* Quod eſt hoc verbum, niſi illud inſatiabilis gehennæ, affer, affer, percute, dilacera, citò interfice? *Ser.* 3. *in Pſ.* 90. *Tom.* 2.

PSAL. LXXXX. *v.* 4.

Scapulis ſuis obumbrabit tibi.

CRedo in his ſcapulis, geminam Dei promiſſionem intelligendam, vitæ ſcilicet eius quæ nunc eſt pariter & futuræ. Si enim ſolum promitteret regnum, & in itinere deeſſet viaticum, omnino conquererentur homines & reſponderent: Magnum quiddam eſt quod promittitur, ſed perueniendi illuc nulla facultas datur. Propterea qui poſt hoc ſeculum vitam promiſit æternam, ipſe dandum etiam in hoc ſeculo centuplum prouidentiſſimâ pietate promiſit. Sub his ſcapulis quatuor nobis beneficia conferuntur. Sub his enim *abſcondimur*: Sub his in occurſu accipitrum & miluorum *protegimur*, quæ ſunt aëreæ poteſtates: Sub his vmbraculum ſalubre *refrigerat* nos, & repellit nimium ſolis feruorem: Sub his quoque *alimur* & fouemur. *Serm.* 4. *in Pſal.* 90. *Tom.* 2.

PSAL. LXXXX. *v.* 5.

Scuto circundabit te veritas eius.

AD quid ſcuto circundamur, niſi quia nos vndique bella circundant? Denique quid cauſæ ſit vt te ſcuto circundet attende. *Non timebis*, inquit, *à timore nocturno. A ſagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incurſu & dæmonio meridiano.* Videſne quàm neceſſe ſit, vt ſcuto circundet te veritas, quem ſic hoſtium tela circundant? Ab inferiori enim parte timor nocturnus inſurgit, à ſiniſtris ſagitta volat in die, à dextris perambulat negotium tenebroſum: Et vt nihil ſit vacuum, à ſuperiori parte dæmonium meridianum inſurgit. Nos autem miſeri,

Digitized by Google

inſurgentibus inimicis, nihilominus pernicioſâ ſecuritate, & negligentiâ dormitamus, tam pigri ad ſpiritualia exercitia, ac ſi iam pax ſit & ſecuritas, & non ſit militia vita hominis ſuper terram. *Serm.* 2. *de S. Andrea*, *n.* 6. *Tom.* 2.

Crux eſt ſcutum quo circundamur, vt eius quatuor cornua, quadrifaria hoſtium tela repellant. Sit ergo inferius cornu contra timorem nocturnum, id eſt, aduerſus puſillanimitatem, quæ de carnis afflictione procedit; vt id, quod ſub nobis eſt corpus caſtigare viriliter ſtudeamus, ac ſubiicere ſeruituti. Si quis verò nobis in faciem maledicit, ſi quis apertè mala ſuadere conatur, in die volat ſagitta, & à ſiniſtris eſt, ſiniſtro nihilominus cornu crucis excipienda. Quod ſi adulatur, ſi quaſi conſulentis animo venenum propinat fraternæ detractionis, & odium ſeminare conatur; ſi denique iniquum aliquid tanquam iuſtum perſuadere tentat, à dextris eſt mihi iſte: Sed Iudas eſt, oſculo me prodit, & dextro cornu crucis, negotium perambulans in tenebris neceſſe eſt propulſari. Sed ecce dæmonium meridianum, ſuperbiæ ſcilicet ſpiritus, qui nimirum in ſplendore maiori virtutum acriùs inſurgere ſolet. Propterea quiſquis es, qui ſalutem tuam operari ſtudes, aduerſis hanc ſuper caput tuum cornu Crucis habere memento; vt non eleueris in ſuperbiam; ſed tela ea quæ de ſublimi veniunt ſupereminens capiti tuo cornu crucis excipiat.

Iam vt breuiter repetam quatuor hæc cornua ſunt continentia, patientia, prudentia, humilitas. Felix anima quæ in hac cruce gloriatur & triumphat, tantum, vt perſeueret in ea, & nullis valeat tentationibus deiici. *Serm.* 2. *de S. Andrea*, *numero* 7. *Tom.* 2.

Scuto circumdabit te veritas eius. Quia vndique circundatus es tentationibus: *Scuto circumdabit te* veritas eius; vt quemadmodum vndique bella, ita vndique ſint & præſidia. In quo & omnino illud manifeſtum eſt, ſpirituale ſcutum eſſe opportere quod circundare poteſt. Veritas autem circundat, quia verax qui promittit, & ſic exhibet vt promittit. Nô incôgruè ſanè ſcuto comparatur gratia diuinæ protectionis, quod in ſuperiori parte amplum & latum eſt, vt caput humeroſque cuſtodiat; in inferiori verò ſtrictius, vt minus oneret, maximè quod graciliores ſint tibiæ, nec tam facilè vulnerentur, ſed nec adeò periculoſum ſit illis in partibus vulnerari. Sic militibus ſuis Chriſtus, ad inferiora tuenda, id eſt, carnem, magnam (vt ita dixerim) ſtrictitatem atque penuriam rerum temporalium donat, nec vult eos illarum multitudine prægrauari: Sed vt *victum & veſtitum habentes, his contenti ſimus.* 1. *Tim.* 6. *v.* 8. In ſuperioribus verò ampliorem latitudinem & abundantiam gratiæ ſpiritualis: Sic enim habes. *Primum quærite regnum Dei, & iuſtitiam eius, & omnia adiicientur vobis* *Mat.* 6. *v.* 33. De victu vtique dixit & veſtitu. Vnde dixerat ſollicitos eſſe non debere. Nam & hæc ipſa Pater noſter cœleſtis benigniſſima pietate miniſtrat, ob duplicem ſcilicet cauſam, ne vel omnino crederemus infenſum, ſi iſta negaret, & ſic deſperaremus, vel illorum nimia ſollicitudo, ſpiritualis exercitij fieret detrimentum. Sine his enim neque viuere, neque Deo ſeruire eſt. Cæterùm quantò ſtrictiùs, tantò meliùs.

Itaque *ſcuto circumdabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno, &c.*

Hæ ſunt quatuor tentationes quibus vndique circundati neceſſe habemus circundari etiam ſcuto Domini, vt ſit nobis à dextris, & à ſiniſtris, ante & retro. Hoc enim præmonitos vos eſſe volo, neminem ſuper terram abſque tentatione victurum, vt cui fortè tollitur aliqua, alteram expectet, & ſic petat ab ea liberari. Qua in re conſideranda eſt nobis tam benigna erga nos diuinæ pietatis diſpenſatio, vt quibuſdam nos tentationibus patiatur diutius occupari; ne fortè periculoſiores occurrant: ab aliquibus verò citiùs liberet, vt poſſimus in alijs quas nobis vtiliores fore præuidet, exerceri. *Serm.* 5. *in Pſal.* 90. *Tom.* 2.

Non timebis à timore nocturno. A ſagitta volante in die. Solet in diuinis ſcripturis aduerſitas deſignari per noctem: Et ſcimus quia aduerſùs eos qui conuertuntur, primum eſſe certamen de moleſtijs corporis conſueuit. Caro enim hactenus indomata, caſtigari & in ſeruitutem redigi nequaquam æquanimiter patitur; ſed adhuc memor perditæ libertatis acriùs concupiſcit aduerſùs ſpiritum. Neceſſarium ergo planè nobis inter ipſa noſtræ conuerſationis initia ſcutum Domini, vt non timeamus à timore nocturno. Bene autem dicitur non timendum *à timore nocturno*, & non dicitur à nocte, quia non ipſa afflictio tentatio eſt, ſed magis timor ipſius. Nam & omnes laboramus, cùm tamen non omnes inde tentemur: Et qui tentantur, multo magis timore futuræ pœnæ, quàm præſentis dolore læduntur. Quia ergo timor ipſe tentatio eſt, congruè dictum eſt ei, qui circundatur ſcuto Domini, quod à tentatione hac non timebit. Fortè impugnabitur, forte tentabitur, forte timebit noctem, ſed non ei timor iſte nocebit. Nocturnus plane & tenebroſus timor, ſed facile hunc radius veritatis exuperat.

Sed time ſagittam, leuiter volat, leuiter penetrat, ſed dico tibi, non leue inffligit vulnus, cito interficit. Nimirum ſagitta hæc vana gloria eſt; Non eſt vnde hæc impugnet puſillanimes & remiſſos. Qui feruentiores eſſe videntur, ipſi paueant, ipſi ſibi caueant in hac parte. Negotium perambulans in tenebris eſt ambitio ſubtile malum. Dæmonium meridianum eſt malum ſub ſpecie boni. *Serm.* 6. *in Pſal.* 90. *Tom.* 2.

Scuto circundabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno. Quatuor ſunt tentationũ genera, & ipſa nobis ita Prophetico ſermone deſcribuntur: *Scuto circundabit te veritas eius, &c.* Illud omnes in nobis ſentimus & ſenſimus qui conuerſi ſumus ad Dominum. *Fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta in timore, & prapara animam tuam ad tentationem.* Eccl. 2. v. 1. Itaque primordia noſtræ conuerſionis primus exagitat timor, quem intrantibus ſtatim horror vitæ ingerit arctioris, & inſueta auſteritas diſciplinæ. Aris *timor nocturnus* dicitur, vel quia nox in ſcripturis deſignare ſolet aduerſa, vel quoniam propter quod aduerſa pati aggredimur, id nondum reuelatum eſt. Si enim dies ille luceret in cuius lumine pariter & labores & præmia videremus, timor omnino quorumuis laborum nullus eſſet, præ deſiderio præmiorum, dum clara luce appareret, quoniam *non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* Rom. 8. v. 18. Nunc verò quoniam abſcondita ſunt ab oculis noſtris, & nox eſt interim in hac parte; tentamur nimirum à timore nocturno, & pro bonis quæ non videmus, formidamus quę in præſentia-

rum ſunt aduerſa tolerare. Vigilandum proinde & orandum primò intrantibus contra hanc primam tentationem; ne ſubitò præoccupati à puſillanimitate ſpiritus & tempeſtate, à bono cœpto (quod abſit) reſiliant.

Superatâ autem hâc tentatione, armemus nos nihilominus, & aduersùs hominum laudes, quæ de laudabili potiſſimùm vita ſumunt materiam. Alioquin patebimus vulneri, *à ſagitta volante in die*, quæ eſt inanis gloria. Fama ſiquidem volat, & ideo in die, quia ex operibus lucis. Si hæc exſufflatur tanquam inanis aura, reſtat vt ſolidius aliquid afferatur de diuitijs & honoribus ſeculi, ſi fortè qui non curat laudes, appetat dignitates. Et vide ſi non hic ordo tentandi ſeruatus eſt in Domino noſtro, cui poſt ſuggeſtum ad ſolam vanitatem præcipitium, oſtenſa ſunt omnia regna mundi atque oblata. Tu ergo exemplo Domini & iſta renue. Aliter neceſſe eſt circunueniri *te à negotio perambulante in tenebris*, quod eſt hypocriſis. Etenim iſta de ambitione deſcendit, & in tenebris habitatio eius; quippe abſcondit quod eſt, & quod non eſt mentitur. Negotiatur autem omni tempore, formam retinens pietatis ad ſeſe occultandum, virtutem autem eius venditans & emens honores.

Poſtrema tentatio eſt *dæmonium meridianum*, quod ſoleat maximè inſidiari perfectis, qui videlicet tanquam viri virtutum omnia ſuperauerint, voluptates, fauores, honores. Quid enim iam ſupereſt ei qui tentat in quo poſſit pugnare palam aduersùs huiuſmodi? Venit proinde occultus, qui manifeſtus non audet: Et quem ſatis expertus eſt apertum omne horrere malum, falſo bono ſupplantare molitur. Qui autem dicere poſſunt cum Apoſtolo: *Non enim ignoramus aſtutias eius*, quo plus proficiunt, eo magis ſolliciti ſunt cauere à laqueo iſto. Hinc eſt quòd Maria Angelicâ ſalutatione turbatur, dolum (niſi fallor) ſuſpicans. Apoſtoli quoque aliquando cùm laborarent in remigando, vento aduerſante, & iactante nauiculam, videntes Dominum ambulantem ſuper mare, & putantes eum eſſe phantaſma; ita vt clamarent præ timore; nonne apertam meridiani ſuſpicionem dæmonij prætenderunt? Et recordamini ſcripturæ dicentis, quia *quartâ vigiliâ noctis venit ad eos ambulantes ſupra mare.* Quarto igitur, id eſt ſupremo demum loco hæc tentatio formidetur; & quo ſe in ſummo ſtare quis viderit, eò ſibi vigilantiùs ab incurſu & dæmonio meridiano cauendum intelligat. Porrò diſcipulis verus ſe manifeſtauit meridies, in eo quod audierunt; *ego ſum, nolite timere*. Et falſi ſuſpicio ab eis depulſata eſt. Vtinam & nobis quotiens palliata falſitas molitur irrepere, emittat lucem ſuam & veritatem ſuam ad prodendam illam oriens ex alto verus meridies, & diuidat lucem à tenebris, vt non notemur à Propheta tanquam ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem. *Serm. 33. in Cant. num. 11. Tom. 3.*

1.Cor. 2. v. 11.
Luc. 1. v. 29.
Marc. 6. v. 48.
Ibidem.
Eſa. 5. v. 20.

Non timebis à timore nocturno. Has quatuor tentationes tentabo ſuo ordine aſſignare ipſi corpori Chriſti, quod eſt Eccleſia. Videte primitiuam Eccleſiam, ſi non primò peruaſa eſt acriter nimis *à timore nocturno.* Erat enim nox quando omnis qui interficeret ſanctos, arbitrabatur obſequium ſe præſtare Deo. Hac autem tentatione deuictâ, & ſedatâ tempeſtate, inclyta facta eſt, & iuxta promiſſionem ad ſe factam, in breui poſita in ſuperbiam ſeculorum. Et

dolens inimicus quod fruſtratus eſſet, à timore nocturno, conuertit ſe callide ad *ſagittam volantem in die*, & vulnerauit in ea quoſdam de Eccleſia & ſurrexerunt homines vani, cupidi gloriæ, & voluerunt ſibi facere nomen: Et exeuntes de Eccleſia, diu eandem matrem ſuam afflixerunt in diuerſis & peruerſis dogmatibus. Sed hæc quoque peſtis depulſa eſt in ſapientia ſanctorum, ſicut & prima in patientia martyrum.

En tempora iſta libera quidem Deo miſerante ab vtraque illa malitia, ſed planè fœda, *à negotio perambulante in tenebris.* Væ generationi huic à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis, ſi tamen hypocriſis dici debet, quæ iã latere præ abũdantia nõ valet, & pr̨ impudentia non quærit. Serpit hodie putida tabes per omne corpus Eccleſiæ, & quò latiùs, eo deſperatiùs; eóque periculoſiùs, quò interius. Nam ſi inſurgeret apertus inimicus hæreticus, mitteretur foras, & areſceret: Si violentus inimicus abſconderet ſe forſitan ab eo. Nunc verò quem eiiciet, aut à quo abſcondet ſe? Omnes amici, & omnes inimici: Omnes neceſſarij, & omnes aduerſarij: Omnes domeſtici & nulli pacifici: Omnes proximi, & omnes quæ ſua ſunt quærunt. Miniſtri Chriſti ſunt, & ſeruiunt antichriſto: Honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt. Inde is quem quotidie vides meretricius nitor, hiſtrionicus habitus, regius apparatus; inde aurum in frenis, in ſellis & calcaribus, & plus calcaria quàm altaria fulgent. Inde ſplendidæ menſæ & cibis & ſcyphis, inde comeſſationes & ebrietates, inde cithara & lyra & tibia, inde redundantia torcularia, & promptuaria plena eructantia ex hoc in illud. Inde dolia pigmentaria, inde referta marſupia. Pro huiuſmodi volunt eſſe & ſunt Eccleſiarũ præpoſiti, Decani, Archidiaconi, Epiſcopi, Archiepiſcopi. Nec enim hæc merito cedunt, ſed negotio illi quod perambulat in tenebris.

Olim prædictum eſt, & nunc tempus impletionis aduenit: *Ecce in pace* *Eſa. 38.*
amaritudo mea amariſſima: Amara *v. 17.*
priùs in nece martyrum, amarior poſt in conflictu hæreticorum, amariſſima nunc in moribus domeſticorum. Et pax eſt & non eſt pax. Pax à paganis, & pax ab hæreticis, ſed non profectò à filijs. Vox plangentis in
tempore iſto: *Filios enutriui & exal-* *Eſai. 1.*
taui, ipſi autem ſpreuerunt me. Spre- *v. 2.*
uerunt & maculauerunt me à turpi quæſtu, à turpi commercio, à negotio denique perambulante in tenebris. Supereſt vt iam de medio fiat *dæmonium meridianum*, ad ſeducendos ſi qui in Chriſto reſidui ſunt adhuc permanentes in ſimplicitate ſua: Siquidem abſorbuit fluuios ſapientium, & torrentes potentium, & *ha-* *Iob. 40.*
bet fiduciam vt Iordanis influat *in os* *v. 18.*
eius, id eſt, ſimplices & humiles qui ſunt in Eccleſia: Ipſe enim eſt Antichriſtus, qui ſe non ſolum diem, ſed & meridiem mentietur quem Dominus Ieſus deſtruet illuſtratione aduentus ſui, vt pote verus & æternus meridies. *Serm. 33. in Cant. num. 16. Tom. 3.*

Psal. LXXXX. *v. 6.*

Ab incurſu & dæmonio meridiano.

SVnt paſtores qui dicunt ſe eſſe ſodales tuos & non ſunt, habentes greges ſuos & fines ſuos pabulo mortis refertos, in quibus paſcunt; nec tecum, nec per te. Ipſi ſunt qui dicunt: *Ecce hic eſt Chriſtus*, ecce illic

eſt: Promittentes ſapientiæ & ſcientiæ paſcua vberiora, & creditur eis; & confluunt ad eos multi, & faciunt eos filios gehennæ duplo quàm ſe. Cur hoc niſi quia non eſt ibi meridies & perſpicua lux, vt liquidò veritas cognoſcatur, facilèque pro ea recipitur falſitas propter veriſimilitudinem, quæ non facilè in obſcuro à vero diſcernitur; præſertim quia
Prov. 9. v. 17. *aquæ furtiuæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuauior?* Et propterea quæſo, vt *indices mihi vbi paſcas*
Cant. 1. v. 6. *vbi cubes in meridie*, id eſt, in manifeſto; ne ſeducta incipiam vagari poſt greges ſodalium tuorum, quemadmodum & ipſi vagi ſunt, nullâ ſtabiles certitudine veritatis, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes.

Hæc ſponſa propter Philoſophorum & hæreticorum varia & vana dogmata. Mihi verò videtur, non ſolùm propterea, ſed & propter dolos inuiſibilium poteſtatum, ſicut ſeductorij ſpiritus ſedentes in inſidiis, & parantes ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittent in obſcuro rectos corde: Propter hos, inquam, & maximè videtur mihi illa meridies optanda etiam nobis; vt clarâ luce deprehendamus aſtutias diaboli, atque Angelum ſatanæ illum qui ſe transfigurat in Angelum lucis, ab Angelo noſtro facilè diſcernamus Non enim aliter nos cuſtodire ſufficimus *ab incurſu & dæmonio meridiano*, niſi in meridiano æquè lumine. Quod quidem dæmonium idcirco *meridianum* dictum exiſtimo, quia ſunt aliqui de numero malignorum, qui cùm merito tenebroſæ obſtinatæque voluntatis ſuæ, nox & nox perpetua ſint; diem tamen ſe ad fallendum ſimulare nouerunt: Nec modò diem, ſed & meridiem, ſicut eorum princeps non contentus eſſe æqualis Deo, etiam aduerſatur & extollitur ſupra id quod dicitur, aut quod colitur Deus. Itaque niſi cordi illius quem fortè aliquod iſtiuſmodi dæmonium meridianum tentandum acceperit, oriens ex alto illuxerit verus meridies, qui falſum conuincat & prodat; non poterit omnino cauere ſed tentabit & ſupplantabit ſine dubio ſub ſpecie boni, pro bono ſcilicet malum incauto & improuido perſuadens. Et tunc meridies, id eſt maior claritas apparet, rentans; cùm quaſi boni maioris imaginem præfert. *Serm. in Cant. num.* 8. *Tom.* 3.

PSAL. LXXXX. *v.* 7.

Cadent à latere tuo mille & decem millia à dextris tuis.

Licet multos frangat aduerſitas, tamen multò plures extollit proſperitas, ſicut ſcriptum eſt: *Cadent à latere tuo mille*, ſiniſtro ſcilicet, per quod ſignatur aduerſitas; *Et decem millia*, id eſt multò plures *à dextris tuis*, in quibus proſperitas deſignatur. Deniquè quia vtrobique periculum eſt, orat ſapiens & dicit. *Diuitias & paupertatem ne dederis mihi*: Prov. 30 v. 8.
Ne fortè aut diuitiæ extollerent in ſuperbiam; aut paupertas deiiceret in impatientiam. *Serm.* 2. *in ramis. palmar. n.* 2. *Tom.* 2.

Cadent à latere tuo mille, &c. Quòd multò plures proſperitatis fallaciæ, quàm aduerſitatis flagella deiiciant. *Serm. in obitu S Malachiæ n.* 2. *T.* 2.

Memento cui hæc promiſſio facta ſit, nempe ei qui habitat in adiutorio altiſſimi. Qui cadunt à latere ſunt hoſtes illius hominis. Sed mouet ſtudioſiores quidnam ſibi velit quod à *dextris* quidem *decem millia*, *à ſiniſtris* verò *mille* perhibet eſſe caſuros.

Nam latus ſanè quod ſimpliciter dicitur, nō niſi ſiniſtrum hoc loco licere accipi puto, & quidem non ſine certi ratione myſterij *à ſiniſtris* multos, ſed multò plures *à dextris* caſuros eſſe prædixiſſe videatur. Cadent ergo à ſiniſtris quidem *mille*, *à dextris* autem *decem millia*; quòd videlicet abundantiori malignitate, & velut copioſiore manu dexteris inſiſtere partibus, dextrum latus appetere cōſueuiſſent. Quodquidem, ſi magnum illud Eccleſiæ corpus conſiderare libet, facilè ſatis aduertimus longè acriùs impugnari ſpirituales viros ipſius Eccleſiæ, quam carnales: Quæ nimirum duo eius latera, dextrum ſiniſtrùmque puto non inconuenienter accipimus.

Sin autem ad ſingulos magis placet hoc referri, non incongruè dixerimus duo latera ſpiritualia bona & carnalia.

Cæterùm iam nunc tibi prouide quiſquis de dextri negligens, ſiniſtri lateris cultor, ne cum hœdis locum accipias in ſiniſtra quam elegiſti. Vtrumque ergo nobis tegendum eſt, *per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris.* *Serm.* 7. *in Pſal.* 90. *Tom.* 2.

1 Cor. 6. v. 7.

PSAL. LXXXX. *v.* 8.

Veruntamen oculis tuis conſiderabis & retributionem peccatorum videbis.

IN his verbis felicitatis non modicæ promiſſionem arbitror contineri; & animæ mihi immortalitas commendatur, & ipſius quoque fides aſtruitur corporeæ reſurrectionis. Neque enim ſimpliciter oculis, ſed *oculis* (ait) *tuis conſiderabis*; iſtis vtique qui nunc languent præ inopia, & deficiunt dum ſperas in Deum tuum. *Et retributionem peccatorum videbis.* Hoc planè eis graue tormentum & magnus quidam malorum cumulus erit. Item *retributionem peccatorum videbis* ne videlicet ignarus tanti periculi, ingratus aliquando liberatori poſſe fieri videaris.

Item oculis tuis conſiderabis, quando & ridebis in malorum interitu; non quòd velut quadam immanitate crudelitatis in ipſa tibi vltione complaceat: Sed quòd modus ipſe pulcherrimus diuinæ ordinationis, vltra quam credi poſſit, iuſtitiæ zelatorem & amatorem æquitatis oblectet.

Itaque *oculis tuis conſiderabis, & retributionem peccatorum videbis.* Primo quidem ob tuam euaſionem; ſecundò ob omnimodam ſecuritatem; Tertiò quoque ob comparationem; quartò ob ipſius iuſtitiæ perfectam æmulationem. Erit enim iam tunc non miſericordiæ, ſed iudicij tempus: Nec vlla omnino credenda eſt erga impios futura illic miſeratio, vbi nec vlla ſperanda eſt correctio. *Serm.* 8. *in Pſal.* 90. *Tom.* 2.

PSALM. LXXXX. *v.* 9.

Quoniam tu es Domine ſpes mea.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 17. *v.* 3.

HÆc vna mihi omnium promiſſionum cauſa, hæc tota ratio expectationis. prætendat alter meritum, ſuſtinere ſe iactet pondus diei & æſtus, ieiunare bis in ſabbato dicat; mihi autem adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino Deo ſpem meam. Sperent in alijs alij, fortè hic in ſcientia literarum, hic in aſtucia ſeculi, ille in nobilitate, ille in dignitate, ille in alia qualibet vanitate confidat; propter te omnia detrimenta feci, & vt ſtercora arbitror; *Quoniam tu es Domine ſpes mea*

Altiſſimum

Altiſſimum poſuiſti refugium tuum. Non accedet illuc tentator, non calumniator aſcendet, non peſſimus ille fratrum accuſator attinget. *Altiſſimum poſuiſti refugium tuum.* Sæpe illuc fugiamus, munitus eſt locus, nullus ibi timetur hoſtis. Hoc refugium qui declinat, nihil mirum ſi effugere non meretur. Non dixit Propheta, quoniam in te ſperaui, ſicut in aliis pſalmis quibuſdam inuenitur; ſed dicit: *Tu es Domine ſpes mea:* Hoc aliquid ſublimius ſonat, quod videlicet non modò in eum ſperet, ſed eum. Conuenientius ſiquidem ſpes noſtra dicitur quod ſperamus, quàm in quo ſperamus. Sunt autem fortè nonnulli; qui à Domino obtinere temporalia, ſeu ſpiritalia quælibet concupiſcunt: Sed perfecta charitas ſolùm ſitit quod ſummum eſt. *Ser.* 9. *in Pſal.* 90. *Tom.* 2.

Psal. LXXXX. *v.* 10.

Non accedet ad te malum & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.

Per tabernaculum intellige corpus. Meritò timet & odit flagellum caro noſtra, quo nimirum ab ipſius animæ tam delectabili honorabiliſque conſortio amarum nimis diuortium patiatur. Cæterùm interim quidem donec renouetur, velit, nolit, ſuſtineat illud neceſſe eſt. Expedit autem ſic tolerare vt prorſus euadas, & flagellum deinceps appropinquet tabernaculo tuo.

Per malum autem intellige peccatum, per flagellum verò pœnam peccati. Et quidem optandum nobis ab vtroque liberari: Sed cauendum ſanè interim magis peccatū, quàm peccati pœna, & eò ſtudioſiùs à malo, quàm à flagello declinandum, quò pernicioſiùs, & omnino infeliciùs ſit à Deo animam, quàm à corpore ſeparari. Sanè vbi prorſus de medio factum fuerit omne peccatum, cauſâ quidem omnino ſublatâ, nec ipſe quoque deinceps manebit effectus: vt quomodo accedere iam ad te malum omnino non poterit, ſic nec flagellum quidem valeat appropinquare tabernaculo tuo; quòd videlicet tam longè ſit ab exteriori homine quælibet pœna, quàm longè fuerit culpa ab interiori. Neque enim dicit, non erit in te malū aut flagellum in tabernaculo tuo, ſed *non accedet, non appropinquabit.* Nempe nil tam remotum, quàm quod adeſſe vltra non poteſt. Hic prope videtur eſſe peccatum quod tam facilè primis parentibus perſuaſum eſt, quod tam feſtinanter intrauit. *Serm.* 10. *in Pſal* 90. *T.* 2.

Non accedet ad te malum. Magna promiſſio, ſed vnde id ſperare licet? *Pſal.* 90 *v.* 11.
Quoniam Angelis ſuis mandauit de te vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. In quibus omnibus viis? Quibus declinas à malo, quibus à ventura ira. Multæ ſunt viæ & genera multarum viarum; magnum profectò periculum viatori. Quàm facilè in multarum occurſu errabit in via ſua, qui viarum diſcretione caruerit! Nam neque Angelis mandatum, vt in omnibus viis cuſtodiant nos, ſed in omnibus viis noſtris. Sunt autem à quibus, & in quibus oporteat cuſtodiri. Scrutemur proinde vias noſtras, etiam vias dæmonum, vias quoque beatorum ſpirituum, & vias Domini inueſtigemus. Viæ autem hominum ſunt neceſſitas, & cupiditas, viæ dæmonum præſumptio & obſtinatio, viæ Angelorum aſcenſio & deſcenſio, viæ Domini miſericordia & veritas. Interim mandauit Angelis ſuis Deus, non quidem vt amoueant te à viis tuis, ſed vt in eis ipſis te cuſtodiant;

Digitized by Google

& quaſi per vias ſuas, vias tuas dirigant, in vias eius. *Serm. 11. in Pſal. 90. Tom. 2.*

PSAL. LXXXX. *v.* 11.

Angelis ſuis mandauit de te.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 90. *v.* 10.

QVis, quibus, de quo, quis mandauit? Summa ergo maieſtas mandauit Angelis, & Angelis ſuis mandauit. Illis vtique ſublimibus, tam beatis, tam proximis, ſibi cohærentibus, tam familiariter adhærentibus, & verè domeſticis Dei. *Mandauit de te.* Tu quis es? Domine quid eſt homo quòd memor es eius, aut filius hominis quoniam reputas eum? Quaſi verò non ſit homo putredo, & filius hominis vermis. Sed quid putas mandauit de te? Nunquid ſcripſit contra te amaritudines? Nunquid vt contra folium quod vento rapitur, oſtendant potentiam ſuam, & ſtipulam ſiccam perſequantur? Nunquid vt tollant impium, ne videat gloriam Dei? Mandandum iſtud eſt, non mandatum. Non recedas ab adiutorio altiſſimi, in protectione Dei cœli commorare; ne de te illud quandoque mandetur. Quem enim protexerit Deus cœli, non de illo mandabitur, ſed pro eo. Et quod interim mandatur, pro eo differtur, vt ſint omnia propter electos. *Vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis.* Quantam tibi debet hoc verbum inferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam! Reuerentiam pro præſentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro cuſtodia. Quid ſub tantis cuſtodibus timeamus? Nec ſuperari, nec ſeduci, minus autem ſeducere poſſunt. Fideles ſunt, prudentes ſunt, quid trepidamus? *Serm. 12. in Pſal. 90. Tom. 2.*

PSAL. LXXXX. *v.* 12.

In manibus tuis portabunt te.

IN tuis quidem viis cuſtodient te, & deducent paruulum quà poteſt paruulus ambulare. Cæterùm nec te patientur tentari ſupra quam ſuſtinere potes, ſed in manibus tollent, vt pertranſeas offendiculum. Quàm facilè tranſit, qui illis portatur manibus! Quotiens ergo grauiſſima cernitur vrgere tentatio, & tribulatio vehemens imminere, inuoca cuſtodem tuum, ductorem tuum, adiutorem tuum in opportunitatibus, in tribulatione. *Serm. 12. in Pſal. 90. n. 8. Tom. 2.*

Poſſumus hunc verſum non modò de præſenti conſolatione dictum accipere, ſed etiam de futura. Nempe cuſtodiunt nos in viis noſtris Angeli ſancti: Sed viâ finitâ (quod eſt vtique vita finita) in manibus tollunt. Nec enim deſunt nobis teſtes fideles. Veritas de mendico & vlceroſo ait, *quoniam portatus eſt ab Angelis in ſinum Abrahæ.* Neque enim in illa tam noua nobis, tamque incognita regione ambulare ipſi poſſemus, præſertim cùm tantus ſit lapis in via. Quis lapis? Qui in lapidibus olim conſueuerat adorari, qui lapides obtulit Domino dicens: *Dic vt lapides iſti panes fiant.* Porrò pes tuus affectio tua; pes animæ quam in manibus Angeli portant, ne offendas ad lapidem pedem tuum. Quomodo enim non vehementiſſimè turbaretur anima, ſi ſola hinc egrederetur, ſi illas ſine conſolatione ingrederetur vias, ſi inter illos lapides ſuis pedibus graderetur. *Serm. 13. in Pſ. 90. n. 1. Tom. 2.*

Luc. 16. v. 22.

Matt. 4. v. 3.

PSAL. LXXXX. *v.* 13.

Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis.

Alius ſiquidem aſpis, alius verò baſiliſcus, alius autem leo, & alius quidem draco, quòd videlicet ſuo quidem inuiſibili modo, variè quoque noceant; quaſi alius morſu, alius quoque viſu, alius autem rugitu vel ictu, alius quidem flatu. Aſpis obſtinatio eſt, Baſiliſcus inuidia, draco ira, & leonis rugitus diaboli terror. *Serm.* 13. & 14. *in Pſal.* 90. *Tom.* 2.

PSAL. LXXXX. *v.* 14.

Quoniam in me ſperauit liberabo eum.

Non dedignatur eſſe ſpes miſerorum miſericors Dominus; non ſeipſum liberatorem, ſimul & protectorē in ſe ſperantibus exhibere
Pſ. 126. v. 1. recuſat. *Quoniam in me ſperauit*, inquit, *liberabo eum, protegam eum quoniam cognouit nomen meum.* Nempe niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam: Siue ille homo, ſiue etiam Angelus eſſet Montes in circuitu Hieruſalem, ſed parum hoc, imò nihil hoc foret, ſi non etiam Dominus in circuitu eſſet populi ſui. Meritò proinde ſponſa deſcribitur inuentis licet vigilibus (imò ab eis magis inuenta, nec enim eos ipſa quærebat) non ſubſtitiſſe, nec con-
Cant. 3. v. 3. tenta fuiſſe vigilibus, ſed percontata breuiter de dilecto ad ipſum ociùs peruolaſſe. Erat enim cor eius non in vigilibus, ſed in Domino fiduciam habens. Sed quid fecerunt vigiles, *percuſſerunt me*, ait, *& vulnerauerunt me.* Vt quid ita? Ni fallor, vrgebant vt pertranſiret, proinde inuentura dilectum. Denique etiam, *tulerunt pallium meum;* inquit, haud dubium quia vt curreret expedita.

Quoniam in me ſperauit liberabo eum. Dulciſſima liberalitas in ſe ſperantibus non deeſſe. Hoc enim totum hominis meritum, ſi totam ſpem ſuam ponat in eo, qui totum hominem ſaluum facit. *Quoniam in me ſperauit liberabo eum.* Porrò liberatum quidem, ne iterum egeat liberari, protegam eum, & conſeruabo, ſi tamen cognouerit nomen meum; ne ſibi tribuat quod liberatus eſt, ſed nomini meo det gloriam. *Protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.* Non nouit nomen eius, qui illud aſſumit in vanum: Non nouit nomen eius, qui eum nec honorat vt Patrem, nec vt Dominum timet; Non nouit nomen eius, qui ad vanitates & inſanias falſas conuertitur. Hoc nomen cognouerat Act. 4. v. 12.
qui dicebat: *Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.* Nos quoque ſi nouimus nomen ſanctum quod inuocatum eſt ſuper nos, deſiderandum vtique nobis, vt ſemper ſanctificetur in nobis; Mat. 6. v. 9.
atque ita orandum iuxta doctrinam vtique Saluatoris: *Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum.* Denique audi quid ſequatur: *Clamauit ad me, & ego exaudiam eum.* Hic fructus notitiæ nominis, clamor orationis: Porrò fructus clamoris exauditio Saluatoris. Quomodo enim aut non inuocans exaudiri poterat, aut nomen Domini neſciens inuocare? Gratias ei qui manifeſtauit hominibus nomen Patris, fructum ſalutis, Ioël. 2. v. 32.
in eius inuocatione conſtituens; ſicut ſcriptum eſt, *quicumque inuocauerit nomen Domini ſaluus erit.* *Serm.* 15 *in Pſal.* 90. *Tom.* 2.

Digitized by Google

PSAL. LXXXX. *v.* 15.

Clamauit ad me & ego exaudiam eum.

DVlcis lex quæ meritum exauditionis in clamore conſtituit poſtulationis. *Clamauit*, inquit, *ad me, & ego exaudiam eam.* Meritò non exauditur qui clamare diſſimulat, omnino non poſtulans, aut tepidè poſtulans & remiſſè Si quidem in Dei auribus deſiderium vehemens clamor magnus: E regione autem remiſſa intentio, vox ſubmiſſa. Quando illa penetrabit nubes? Quando audietur in cœlis? Nempe vt clamandum ſibi nouerit homo, inter primordia ſuæ orationis, ipſum quem
Mat. 6. *v.* 9. oraturus eſt Patrem, *in cœlis eſſe* protinus admonetur, quòd videlicet impetu quodam ſpiritus, illo ſibi iaculandam eſſe meminerit orationem.

Spiritus eſt Deus, & in ſpiritu clamet neceſſe eſt, quiſquis clamorem ſuum ad eum deſiderat peruenire. Sicut enim non faciem hominis reſpicit tanquam homo, ſed magis intuetur cor, ſic ad cordis potiùs vocem, quàm corporis aures eius; cui meritò dicitur: *Deus cordis mei.* Hinc eſt quod
Pſ. 72. *v.* 26. Moyſes foris tacens intus auditur, dicente Domino: *Quid clamas ad me?*
Exod. 14. *v.* 15. *Clamauit ad me & exaudiam eum.* Non immeritò clamorem magnum ſanè magnitudo neceſſitatis extorſit. Quid enim clamans petiit niſi conſolationem, liberationem, glorificationem? Alioquin quomodo ſuper his exauditur, ſi pro aliis clamat? *Exaudiam eum,* ait. In quo exaudies Domine, vel in quibus? *Cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum & glorificabo eum.*

Ad magnum Chriſti triduum, hunc mihi ternarium arbitror referendum. Siquidem & ipſe propter nos tribulationem & dolorem inuenit, quando propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit Crucem confuſione contemptâ. Veruntamen quæ de ipſo erant, ſicut ante mortem prædixerat, finem habuerunt: Et ſicut in morte dixit, conſummata ſunt, & ex tunc Sabbatizauit. Nec dilata eſt gloria reſurrectionis die tertiâ, ſummo diluculo ſol iuſtitiæ de tumulo ortus eſt nobis. Ita ergo fructus pariter tribulationis & veritas ereptionis in manifeſtatione glorificationis apparuit.

Nihilominus quoque & in nobis ſimile quoddam triduum poſſe videbitur aſſignari. *Cum ipſo ſum*, ait, *in tribulatione*. Quando hoc niſi in die tribulationis noſtræ, in die crucis noſtræ; dum impletur quod ait Apoſtolus: *Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto perſecutionem patiuntur?* Nam *2. Tim.* 3 *v.* 12.
liberatio plena atque perfecta ante diem ſepulturæ eſſe non poterit, quòd maneat iugum graue ſuper *Eccleſ.* 40. *v.* 1.
filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium. In hac ergo die *eripiam eum*, inquit, quando nihil iam vltra quod vel corpori vel animæ faciat, mundus habebit. Sanè glorificatio diem vltimum manet, diem reſurrectionis, quando ſurget in gloria, quod in ignominia interim ſeminatur.

Vnde ſcimus quod nobiſcum ſit in tribulatione? Ex eo vtique quod in ipſa tribulatione nos ſumus. Quis enim ſuſtineret, quis ſubſiſteret, quis perſiſteret ſine eo? Quando autem nos erimus cum ipſo? Quando apparebimus cum ipſo in gloria? Interim ſanè abſcondatur neceſſe eſt, vt præcedat tribulatio ereptionem, ereptio glorificationem. Et nunc clamemus in cœlum, quia ſub cœlo omnia, labor & dolor, vanitas & af-

flictio ſpiritus. Clama in cœlum vt exaudiatis, & qui in cœlis eſt Pater, mittat tibi auxilium de ſancto; mittat auxilium de tribulatione, eripiat à tribulatione, glorificet in reſurrectione. *Ser.* 16. *in Pſal.* 90. *Tom.* 2.

Cum ipſo ſum in tribulatione. Ad eum pertinet qui per fidem ambulat, non autem qui ad faciem iam peruenit. Equidem vtriſque eſt caput vnum, ſed non vno modo membris omnibus exhibetur. Quibuſdam enim oſtenditur caput hirſutum ſpinis, inclinatum in Cruce, vt humilientur pariter pariter & compungantur. Quibuſdam glorioſum apparet, vt ab ipſo glorificentur, vt in ipſo glorientur, facta ei ſimilia, quem vident ſicuti eſt. *Serm.* 5. *in Feſto omnium Sanctorum,n.* 8. *Tom.* 2.

Cum ipſo ſum in tribulatione. Ait Deus, & ego aliud interim requiram
Pſ. 72. *v.* 28. quàm tribulationem? *Mihi adhærere Deo bonum eſt*, non ſolùm autem ſed & *ponere in Deo ſpem meam.* Deſcendit vt prope ſit his qui tribulato ſunt corde, vt nobiſcum ſit in tribulatione noſtra. Bonum mihi Domine tribulari, dummodo ipſe ſis mecum, quàm regnare ſine te, epulari ſine te, ſine te gloriari. Bonum in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecum, quàm eſſe ſine te vel in cœlo. Quid enim mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram? Aurum probat fornax, & viros iuſtos tentatio tribulationis. Ibi cum eis es Domine, ibi in tuo nomine congregatis medius aſtas; ſicut olim cum tribus pueris es dignatus etiam Ethnico apparere, vt diceret, quia
Dan. 3. *v.* 92. *ſpecies quarti, ſimilis Filio Dei.* Quid trepidamus, quid cunctamur, quid refugimus hunc caminum? Sæuit ignis, ſed Dominus nobiſcum eſt in tribulatione. Si Deus nobiſcum, quis contra nos? Si ille eripit quis eſt, qui rapiat de manu eius? Poſtremo ſi ille glorificat, quiſnam alius inglorium faciet? Si ille glorificat, quis humiliabit? *Serm.* 17. *in Pſal. Qui habitat, num.* 4. *Tom.* 2.

PSAL. LXXXX. v. 16.

Longitudine dierum replebo eum.

QVid enim tam longum, quàm quod æternum eſt? Bonus finis vita æterna, bonus finis qui finem non habet. *Longitudine dierum replebo eum.* Et primò quidem in eo quod dierum nomen pluraliter poſuit, non viciſſitudinem aliquam, ſed multitudinem voluit commendare Vel dies plurimos, diuiſiones dicimus gratiarum. *Longitudine dierum replebo eum*, ac ſi manifeſtius dicat; ſcio quid deſideret, ſcio quid ſitiat, quid ſapiat ei: Non ei aurum vel argentum ſapit, non voluptas, non curioſitas, non dignitas aliqua ſecularis, omnia detrimentum facit, omnia aſpernatur & arbitratur vt ſtercora; exinaniuit penitus ſemetipſum, nec ſe ex his patitur occupari, quibus nouit ſe non poſſe repleri: Non ignorat ad cuius imaginem conditus ſit, cuius magnitudinis capax ſit: Nec ſuſtinet de modico creſcere, vt de maximo minuatur. Itaque *lõgitudine dierũ replebo eũ*, quem niſi lux vera reficere, niſi æterna implere non poteſt. Siquidem nec longiturnitas illa terminum, nec claritas illa occaſum, nec ſatietas illa faſtidium habet. Erit enim ſecuritas de æternitate, gloriatio de veritate, exultatio de ſatietate.

Et oſtendam illi ſalutare meum. Nimirum ex tunc videre merebitur quod optauit. *Oſtendam illi ſalutare meum.* Non iam in fide erudiam, non iam exercebo in ſpe, ſed ſpecie adim-

plebo. *Oſtendam illi ſalutare meum.* Oſtendam illi Ieſum meum, vt in æternum iam videat in quem credidit, quem dilexit, quem ſemper optauit. *Serm. 17. Pſal. Qui habitat, Tom. 1.*

PSAL. LXXXXI. *v.* 15.

Rectus Dominus noſter, & non eſt iniquitas in eo.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap. 1. v. 27.*

PSAL. LXXXXII. *v.* 1.

Dominus regnauit decorem induit, induit Dominus fortitudinem.

QVia veram humanæ carnis, & animæ ſubſtantiam ſuſcepit Filius Dei, veram vtriuſque naturam; nec corporis illi defuerunt, nec animæ paſſiones; ſed ex hoc iam glorificatus eſt in vtroque. Sic ait Propheta: *Dominus regnauit decorem induit, induit Dominus fortitudinem.* Decorem ſanè in corpore claritatis, fortitudinem verò in perturbabili ſtatu mentis. Denique *triſtis,*
Mat. 26. inquit, *anima mea vſque ad mortem.*
v. 38. Vnde & inclinans caput dixit, *con-*
Ioã. 19 *ſummatum eſt*, ne quid deinceps in-
v. 30. firmitatis in eo liceat ſuſpicari. *Ser. 34. de diuerſis, n. 4. Tom. 1.*

Tu quoque eſto fortis fide, decorus in gloria & probaſti te imitatorem Dei. Fortitudo tua; fiducia fidelis conſcientiæ: Decor tuus ſplendor bonæ opinionis. Ita quæſo induere fortitudinem; etenim gaudium Domini fortitudo tua. Porrò ſpecie tuâ & pulchritudine tuâ nihilominus tanquam propriâ ſimilitudine delectatur. Induere veſtimentis gloriæ tuæ, veſtire duplicibus, quibus domeſticos ſuos fortis illa mulier induere conſueuit. Non ſit in conſcientia nutans infirmitas modicæ fidei? Non ſit in fama næuus malæ ſpeciei; & veſtieris duplicibus. *De* *Prou. 31*
conſider. ad Eugen. lib. 3. cap 4. T. 4. *v. 21.*

PSAL. LXXXXII. *v.* 4.

Mirabiles elationes maris.

SEd mirabiliter in altis Dominus. *Epiſt. 25. n. 1. Tom. 1.*

PSAL. LXXXXII. *v.* 5.

Domum tuam decet ſanctitudo Domine in longitudinem dierum.

VBi ſanè & ſanctimoniæ decus & indeficientis gratiæ expreſſa perſeuerantia eſt. *Serm. 46. in Cant. n. 3. Tom 3.*

Domum Dei decet ſanctitudo. Qui non tam politis marmoribus, quàm ornatis moribus delectatur; & puras magis diligit mentes, quàm ſuper auratos parietes. *In exhortatione ad milites Templi, cap. cap. 5. Tom. 4.*

PSAL. LXXXXIII. *v.* 9.

Qui plantauit aurem, non audiet.

DVm peccas videt te Angelus malus, videt te Angelus bonus, videt & bonis & malis maior Angelis Deus: Videt accuſator, videt teſtium multitudo, videt & ipſe iudex, cuius te oportet aſſiſtere tribunali. Noli eſſe ſecurus, Deus omnia videt.
audit planè *qui plantauit aurem & qui finxit oculum, ipſe conſiderat.* Non illius ſolis arcet radios maceria lapi-

Digitized by Google

dum; nuda ſunt eius oculis omnia. Ipſas quoque non modo cernit ſed & diſcernit cogitationum vias & medullas affectionum. *De Conuerſ. ad Clericos, cap. 9. Tom. 4.*

PSAL. LXXXXIII. *v.* 17.

Niſi quia Dominus adiuuit me, paulominus habitaſſet in inferno anima mea.

DIco autem infernum, infernum inferiorem, vbi nulla confeſſio, vnde nemini datur exire. *Ser. 2. in Feſto Aſſumpt. B. Virg. n. 3. Tom. 2.*

PSAL. LXXXXIII. *v.* 20.

Qui fingis laborem in præcepto.

Explicatur ſuprà; *Gen. cap. 22. v. 2.*

MIraris fingere veritatem, nam mirari licet, dubitare non li-
Luc. 24. cet. Si & alterum teſtem quæris, lege
v. 28. in Euangelio, quia *finxit ſe longius ire.* Quidni figmentum figmento exhibeat? Siquidem ipſe nouit figmentum noſtrum, vtique laboris impa-
Fictio tiens, dilationem non ſuſtinens, fra-
licita. gile ad vtrumque. Piè ergo prouidit, vt haberet pietas promiſſionem vitæ eius quæ nunc eſt, & futuræ; laborem verum imponeret, ſed magis fingeret in præcepto. Audi quo-
Mat. 11. modo laborem fingere ipſe ſe pro-
v. 29. dat. *Tollite iugum meum ſuper vos, & inuenietis requiem animabus veſtris.* Quomodo non fictus labor, vbi non labor, ſed requies inuenitur? *Ser. 97. de diuerſis, n. 1. Tom. 2.*

PSAL. LXXXXIV. *v.* 8.

Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra.

VTilius namque & multò ſalubriùs eſt hodie audire eum conſulentem, conſolantem, admonentem, docentem, & multùm arguentem, increpantem, corripientem; quam in die illa tam amara, tam lugubri, tam tenebroſa audire illum iudicantem, indignantem, vlciſcentem, ſæuientem, condemnantem. Bonum, inquam, mihi vt humilier, vt corripiat me iuſtus in miſericordia & increpet me, quàm vt oleum peccatoris impinguet caput meum: Ne fortè terra inueniar, quam percutiat virgâ, quando vaſa figuli virgâ ferreâ conterentur. Bonum mihi propter verba labiorum eius, cuſtodire vias duras, quàm pariter cum impio interfici ſpiritu labiorum eius. *Serm. 5. de diuerſis, n. 3. Tom. 2.*

PSAL. LXXXXIV. *v.* 10.

Quadraginta annis proximus fui generationi huic.

NOn laborandum eſt vt ad vocis diuinę perueniatur auditum; labor eſt potiùs aures obturare ne audias. Nimirum vox ipſa ſe offert, ipſa ſe ingerit; nec pulſare interim ceſſat ad oſtia ſingulorum. Denique *quadraginta annis*, inquit, *proximus fui generationi illi, & dixi, ſemper hi errant corde.* Adhuc nobis proximus eſt, adhuc loquitur, & non eſt fortè qui audiat. Adhuc dicit *hi errant corde*: Adhuc ſapientia clamitat in plateis, redite præuaricatores ad cor. Hoc nempe initium loquendi Do-

Digitized by Google

mino: Et hoc verbum ad omnes qui conuertuntur ad cor præceſſiſſe videtur; & non modò reuocans eos, ſed reducens & ſtatuens contra faciem ſuam. *De Conuerſ. ad Clericos, cap.* 2. *Tom.* 4.

Psal. LXXXXV. *v.* 6.

Confeſſio & pulchritudo in conſpectu eius.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 32. *v.* 1.

Psal. LXXXXV. *v.* 10.

Dicite in nationibus, quia Dominus regnauit à ligno.

Apo. 5. *v.* 5. VIcit leo de tribu Iuda. Vicit planè malitiam ſapientia attingens à fine vſque ad finem fortiter, & ſuauiter vniuerſa diſponens: ſed pro me fortiter, ſuauiter mihi. Vicit Iudæorũ blaſphemias in patibulo, fortem armatum alligauit in atrio, & de ipſo mortis imperio triumphauit. Quid tu Iudæe? Qui ſacrum hominis Chriſti caput exagitabas opprobrijs? *Chriſtus*, inquit, *Rex Iſraël deſcendat de cruce.* (*Mat.* 27 *v.* 42.) Quid conſequentiæ videtur habere & deſcendat, ſi rex Iſraël eſt, & non magis aſcendat? Sic tibi Iudæe excidit quod audiſti, quia *Dominus regnauit à ligno*, vt regem abneges, quia manet in ligno. Sed forſitan nec audiſti, quia non Iudæis, ſed nationibus hæc annunciatio debebatur. *Dicite*, inquit, *in nationibus quia Dominus regnauit à ligno.*

Meritò proinde titulum regni præſes gentilis inſcripſit ligno; nec potuit Iudæus (vt voluit) corrumpere tituli inſcriptionem, nedum impedire Dominicam Paſſionem, & noſtram redemptionem. *Deſcendat*, inquiunt, *ſi Rex Iſraël eſt.* Imò verò quia Rex eſt titulum Regni non deſerat, virtutem imperij non deponat. *Noli*, inquiunt Iudæi ad Pilatum) *noli ſcribere Rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit, Rex ſum Iudæorum.* Et Pilatus *quod ſcripſi, ſcripſi.* (*Ioan.* 19. *v.* 21.) Si Pilatus quod ſcripſit ſcripſit, Chriſtus non perficiet quod incepit? Sed dicunt, *alios ſaluos fecit, ſe ipſum non poteſt ſaluum facere.* (*Mat* 27 *v.* 42.) Imò verò ſi deſcenderit, neminem ſaluum faciet. Cùm enim ſaluus eſſe non poſſit, niſi qui perſeuerauerit vſque in finem, quantò minùs poterit eſſe ſaluator? Operatur ſalutem noſtram, nec caudam deeſſe patitur ſacrificio veſpertino, hoſtiæ ſalutari. Nouit, inique, quid cogites. Non dabit tibi occaſionem ſurripiendæ nobis perſeuerantiæ, quæ ſola coronatur. *Serm.* 1. *in die Paſcha, n.* 1. *Tom.* 2.

Psal. LXXXXVI. *v.* 3.

Ignis ante ipſum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius.

Explicatur ſuprà, *Deuter. cap.* 4. *v.* 24.

ET hoc ſignum aduentus Dei eſt. Oportet namque vt ſancti deſiderij ardor præueniat faciem eius ad omnem animam, ad quam eſt ipſe venturus, qui omnem conſumat rubiginem vitiorum, & ſic præparet locum Domino. *Ser.* 13. *in Cant. n.* 4. *Tom.* 3.

Psal. LXXXXIIX. *v.* 4.

Honor Regis iudicium diligit.

NIhil quod in ſe à nobis exigit ampliùs; tantùm dicamus iniquitates noſtras, & iuſtificabit nos gratis,

gratis, vt gratia cõmendetur. Diligit enim animam, quæ ſine intermiſſione conſiderat, & ſine ſimulatione diiudicat ſemetipſam. Idque iudicium non niſi propter nos, à nobis exigit; quia ſi noſmetipſos iudicauerimus, non vtique iudicabimur. *Serm.* 3. *in Aduentu Domini, n.* 7. *Tom.* 2.

Malac. *1. v. 6.* Deus ad filios clamat, *vbi eſt honor meus?* Et non vbi eſt amor meus dicit, ſeruans ſponſæ prærogatiuam. Eſto quod *honor Regis iudicium diligat*: Sed ſponſi amor, imo ſponſus amor, ſolam amoris vicem requirit & fidem. *Serm.* 83. *in Cant. n.* 5. *T.* 3.

PSALM. LXXXXIIX. *v.* 8.

Deus tu propitius fuiſti eis.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 2. *v.* 12.

PSAL. C. *v.* 1.

Miſericordiam & iudicium cantabo tibi Domine.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 24. *v.* 18.

NOn ſola filio Dei cantatur miſericordia, cantatur pariter & iudicium; quia etſi didicit ex his quæ paſſus eſt compaſſionem, vt miſericors fieret, habet tamen & iudiciariam poteſtatem. *Ser.* 1. *De Virg. deipara, n.* 1. *Tom.* 2.

PSAL. C. *v.* 5.

Superbo oculo & inſatiabili corde cum hoc non edebam.

QVid tantâ ambitione veſtes paras in natale meum? Deteſtor ego ſuperbiam, non amplector. Quid tantâ ſollicitudine ciborum copias reponis in tempus illud? Damno ego carnis delicias, non accepto. Planè inſatiabilis es corde tanta parans, & ex tam longo: Nam corpori vtique & pauciora ſufficerent. Celebrans ergo aduentum meum, labijs me honoras, ſed cor tuum longè eſt à me. Non me colis, ſed Deus tuus venter eſt & gloria in confuſione tibi. *Ser.* 3. *de Aduentu Domini, n.* 2. *Tom.* 2.

Detrahentem ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar. Intrat mors per feneſtras noſtras, cùm prurientes auribus & oribus, lethale poculum detractionis inuicem nobis miniſtrare contendimus. Non veniat anima mea in conſilio detrahentium, quoniam Deus odit eos, dicente Apoſtolo, *detractores Deo odibiles*, & Deus per Prophetam *detrahentem ſecretò proximo ſuo hunc perſequebar.* Nec mirum, cùm id præcipuè vitium charitatem, quæ Deus eſt, & quidem cæteris acriùs impugnare & perſequi cognoſcatur. *Ser.* 24. *in Cant. num* 3. *Tom* 3. *Hier.* 9. *v.* 21. Aduerſus detractores. *Rom.* 1. *v.* 30.

PSAL. C. *v.* 9.

Non habitabit in medio domus meæ qui facit ſuperbiam.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 11. *v.* 4.

PSAL. CI. *v.* 4.

Oſſa mea vt cremium aruerunt.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 19. *v.* 20.

PSAL. CI. *v.* 10.

Cinerem tanquam panem manducabam.

PSalmiſta occupari ſe conqueritur: *quia cinerem tanquam panem manducabam*; cinerem ſcilicet actionis pro pane contemplationis. *Serm.* 5. *in Aſſumpt. B. Virg. n.* 8. *T.* 2.

PSAL. CI. *v.* 11.

Eleuans alliſiſti me.

NOn eſt quod blandiatur celſitudo, vbi ſollicitudo maior. *De conſider. ad Eugen. lib.* 2. *cap.* 5. *T.* 4.

PSAL. CI. *v.* 13.

Domine memoriale tuum in generatione & generationem.

GEneratio & generatio, non Angelorum profectò, ſed hominum eſt. *Serm.* 2. *de Virg. Deipara, n.* 1. *Tom.* 2.

PSAL. CII. *v.* 1.

Benedic anima mea Domino, qui replet in bonis deſiderium tuum.

REplet in bonis, excitat ad bonum, tenet in bono, præuenit, ſuſtinet, implet. Ipſe facit vt deſideres: Ipſe eſt quod deſideras. *Tract. de dilig. Deo, cap* 7. *T.* 4.

PSAL. CII. *v.* 11.

Corroborauit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe, ſecundùm altitudinem cœli à terra.

VT maiores cumulos miſerationum Domini ſentiant, quàm ſit ſpatij inter cœlum & terram: Propoſitum namque Dei ſuper illos manet immobile. *Et miſericordia Domini ab æterno & vſque in æternum ſuper timentes eum* Ab æterno per prædeſtinationem, in æternum per glorificationem. *Ser.* 2. *in Aſcenſ. Domini, n.* 5. *Tom.* 2.

Pſ. 102. *v.* 17.

PSAL. CII. *v.* 17.

Miſericordia Domini ab æterno.

AVdiat in ſui vocatione peccator quod timeat, & ſic accedens ad ſolem iuſtitiæ, videat illuminatus quod diligat. Quidnam eſt illud? *Miſericordia Domini ab æterno, & vſque in æternum, ſuper timentes eum. Ab æterno* propter prædeſtinationem; *in æternum*, propter beatificationem. Altera carens principio, altera neſciens finem. Siquidem quos ab æterno prædeſtinat, in æternum beatificat, intercedente ſanè mediâ vocatione, vna cum iuſtificatione, duntaxat in adultis. Sic ad ortum ſolis iuſtitiæ, Sacramentum abſconditum à ſeculis de prædeſtinatis & beatificandis, emergere quodammodo incipit ex abyſſo æternitatis; dum quiſque vocatus per timorem, iuſtificatus per amorem, præſumit ſe quoque eſſe de numero beatorum, ſciens nimirum, quia quos iuſtificauit, illos & magnificauit. *Epiſt.* 107. *n.* 5. *Tom.* 1.

Miſericordia Domini ab æterno. De Filio Dei dicitur, alioquin quid coæternum Patri, niſi Filius & Spiritus ſanctus? Et vterque quidem non tam miſericors, quàm ipſa verè miſericordia; nihilominus etiam Pater miſericordia eſt: Atque hi tres non niſi vna miſericordia, ſicut vna eſſentia, vna ſapientia, vna maieſtas. In eo tamen quod *Pater miſericordiarum* dicitur Deus, quis nõ videat velut proprio nomine filium deſignari? Sed quare Pater miſericordiarum? quia miſeria noſtra multiplex, non modò magnam miſericordiam, ſed & multitudinem quærit miſerationum. Fortè tamen propter ſubſtantiam duplicem, qua ſubſiſtit humana conditio. Cùm ergo vnus ille & vnicus Dei Filius, iam nunc venerit propter animas, tollere ſcilicet peccata mundi; & ſecundò propter corpora ſit venturus, vt ea reſuſcitet & configuret corpori claritatis ſuæ; non incõgruum fortaſſe videbitur, vt in eo quod *Patrem miſericordiarum* benedicimus,

2. *Cor.* 1. *v.* 3.

duplicem hanc miſericordiam confiteamur. *Serm. 5, in Natali Domini, n. 2. Tom. 2.*

Psal. CIII. v. 1.

Confeſſionem & decorem induiſti.

OMnia in Confeſſione lauantur. Et hæc ablutio in quandam innocentiam tibi deputabitur, vt inter innocentes aſſiſtas. Ad altaris officium nemo accedit in veſte communi: Sed quiſquis acceſſurus eſt, albis induitur. Et tu ergo lauare, dealbare, induere veſtimentis gloriæ, vt dicatur tibi: *Confeſſionem & decorem induiſti.* Quia ibi Confeſſio, vbi in conſpectu Domini pulchritudo eſt. *Serm. 2. in Feſto Paſchæ n. 9. Tom. 2.*

Psal. CIII. v. 10.

Qui emittit fontes in conuallibus.

Explicatur ſuprà, *Iob cap. 14. v. 15.*

Psal. CIII. Verſ. 15.

Panis cor hominis confirmet.

Pſ. 111. v. 7. PAratum cor eius ſperare in Domino, ait Propheta, haud dubiũ quin de iuſto loquens: *Confirmatum eſt cor eius, non commouebitur.* Non eſt paratum cor quod non eſt confirmatum. Scimus autem quod *panis cor hominis confirmet.* Non eſt ergo paratum, ſed aridum & exangue cor eius, qui oblitus eſt comedere panem ſuum. *Ser. 6. in Vigilia, Natiuit. Domini, num. 8. Tom. 2.*

Pſ. 118. v. 28. Vbi fuerit Verbum Domini, non deeſt *panis qui confirmet cor*, dicente Propheta *confirma me in Verbis tuis.* Nimirum in verbo quod procedit de ore Dei, viuit homo, viuit in Chriſto, viuit in eo Chriſtus. Ibi oritur, ibi apparet; nec omnino amat cor titubans aut vacillans, ſed ſtabile & confirmatum. *Eod. Serm. num. 10. Tom. 2.*

Psal. CIII. v. 30.

Emittes Spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ.

SIcut per faciem exterior homo cognoſcitur, ſic per voluntatem demonſtratur interior. Emiſſo igitur Spiritu & renouatur facies terræ, id eſt, terrena voluntas fit cœleſtis, parata ad nutum citiùs obedire. *Ser. 3. in Aſcenſ. Domini, n. 8. Tom. 2.*

Psal. CIV. v. 3.

Lætetur cor quærentium Dominum.

O *Væſiui illum & non inueni.* Cant. 5. v. 6.
Cùm non quæritur Deus inuenitur, & non inuenitur cùm quæritur. Si nati eſſemus ex quo factus eſt homo ſuper terram, & vſque ad centum millia annorum vita noſtra extenderetur; non eſſet tamen condigna quæſitio huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Ecce nunc tempus quærendi, ecce nunc dies inueniendi, præ manibus ſunt. *Quærite Dominum dum inueniri poteſt.* Erit tempus quando non erit locus, cùm ille fons miſerationis interminabili ſiccabitur ſiccitate. *Quæretis me*, inquit, *& non inuenietis.* Bonus es Domine animæ quærenti te. Si quærenti, quantò magis inuenienti? Si tam dulcis eſt memoria, qualis erit præſentia? Si mel & lac dulce eſt ſub lingua, quid

[Margin: Quærere Deum oportet. — Eſa. 55. v. 6. — Ioan. 7. v. 34.]

erit ſupra linguam?

Hinc probate vos, ſi in via eſtis, *lætetur cor quærentium Dominum.* Si gaudetis ad labores, ſi inoffenſo, ſi indefeſſo pede curritis viam mandatorum Dei, profectò quæritis faciem eius ſemper. Quò ergo abijt dilectus ex dilecto, & quæremus eum? Vbi eſt? Quid dixi miſer! Sed vbi non eſt? Altior eſt cœlo, inferno profundior, latior terrâ, mari diffuſior: Nuſquam eſt & vbique eſt; quia nec abeſt vlli, nec vllo capitur loco. Ipſe hic eſt, ſed ego hic non ſum. Quàm veriſſimilius videretur, vt tu hic non eſſes, & ego hic eſſem Domine! Sed nec hic, nec alibi ſum; quia *ad nihilum redactus ſum, & neſcivi.* Verè ad
Pſ. 72. *v.* 22. nihilum, id eſt ad peccatum, & neſciui, quia non fui ibi cùm primus parens meus deuorauit me morſu amariſſimo. *Serm.* 4. *de diuerſis, n.* 1. *Tom.* 2.

PSAL. CIV. *v.* 4.

Quærite faciem eius ſemper.

MAgnum bonum quærere Deum. Ego hoc nulli in bonis animæ ſecundum exiſtimo. Primum in donis, vltimum in profectibus eſt. Quæ enim virtus aſcribi poſſit non quærenti Deum; aut quis terminus quærenti Deum? *Quærenti faciem eius ſemper.* Exiſtimo, quia nec cùm inuentus fuerit, ceſſabitur à quærendo. Non pedum paſſibus, ſed deſiderijs quæritur Deus. Et vtique non extundit deſiderium ſanctum felix inuentio, ſed extendit. *Serm.* 84. *in Cant. n.* 1. *Tom.* 3.

PSAL. CV. *v.* 5.

Viſita nos in ſalutari tuo, ad lætandum in lætitia gentis tuæ, vt lauderis cum hæreditate tua.

NOn ait, vt lauderis ab hæreditate tua, ſed cum hæreditate tua, vt communis intelligatur futura laudatio. *Ser.* 5. *in Feſto omnium ſanctorum, num.* 4. *Tom.* 2.

PSAL. CV. *verſ.* 23.

Dixit, vt diſperderet eos, ſi non Moyſes electus eius ſtetiſſet in confractione.

Explicatur, *Serm.* 56. *in Cant. n.* 2. *Tom.* 3.

PSAL. CVI. *v.* 4.

Errauerunt in ſolitudine.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 6. *v.* 7. *& Pſ.* 11. *v.* 9.

MVlti filiorum Adam *errauerunt in ſolitudine*, errauerunt planè & errant à via veritatis, qui in ſolitudinem ſuperbiæ recedentes, ſocialem vitam habere non volunt, quorum ſingularitas aſſociari non poteſt. Sed *& in inaquoſo*, quia nullo imbre lachrimarum compuncti in terra ſterili & arenti, perpetuâ ſiccitate morantur. Propterea viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt; quia inueterati in terra aliena, coinquinati ſunt cum mortuis, deputati cum his qui in inferno ſunt. Non erat ita ſolitarus ille de quo Hieremias: *Bonum eſt vir*

cùm portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. Sedebit ſolitarius, & tacebit, quia eleuauit ſe ſuper ſe. Illi errauerunt, ſed iſte ſedebit ſemper. Illi enim errant corde; iſte autem ſedet? Sed ſedebit ſolitarius, cùm habuerit honorem ſingularitatis, illius videlicet iudiciariæ poteſtatis inſigne, quod ſancti in terra poſſidebunt, cum lætitia ſempiterna erit eis. Quare? *Quia leuauit ſe ſuper ſe*, id eſt, cùm adoleſcens eſſet, & ætatis lubricæ ſentiret ardores, ſeniem induit, relinquens quod erat, aſſumens quod non erat. *Leuauit*, inquit, *ſe ſuper ſe*; quia non reſpicit ad ſe, ſed ad illum qui eſt ſuper ſe. Sedebit enim & tacebit etiam modò à ſtrepitu diabolicarum ſuggeſtionum, à ſtrepitu carnalium deſideriorum, à ſtrepitu mundi. Felix anima quæ linguas iſtas non exaudit, audiat licet: Illa multùm felicior (ſi tamen aliqua eſt) cui penitus non loquuntur. *Serm. 1. in Feſto SS. Apoſtol. Petri & Pauli, n. 5. Tom. 2.* *Trenor. 3. v. 27.*

Psal. CVI. *v.* 26.

Aſcendunt vſque ad cœlos, & deſcendunt vſque ad abyſſos, Anima eorum in malis tabeſcebat.

VT quid hoc? Propterea ſanè anima eorum in malis interim plus tabeſcit, quàm delectetur in bonis; quòd hæc in re, illa verò tantùm in ſpe videantur haberi. *Serm. 5. in Dedicat. Eccleſ. n. 6. Tom. 2.*

Psal. CIIX. *v.* 29.

Operiantur ſicut diploide confuſione ſuâ.

Explicatur, *Serm. 82. in Cant. n. 4. Tom. 3.*

Psal. CIX. *v.* 1.

Dixit Dominus Domino meo, ſede à dextris meis.

IGitur Domino meo ſingulariter à Domino & dictum eſt, & datum eſt, ſedere à dextris gloriæ ipſius, vt pote in gloria coæquali, in eſſentia conſubſtantiali; pro generatione conſimili, maieſtate non diſpari, æternitate non poſteriori. Ibi, ibi enim illum qui quæret inueniet, & videbit gloriam quaſi vnigeniti à Patre. *Serm. 76. in Cant. num. 5. Tom. 3.* *Ioan. 1. v. 14.*

Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Non conterentur omnes inimici eius, dum nos qui ſumus membra eius, aliquatenus impugnabunt. Non implebitur hæc promiſſio, donec nouiſſima inimica deſtruatur mors. *Ser. 2. in Vigil. Natiuit. Domini, n. 7. Tom. 2.*

Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Hoc eſt donec omnes qui te contemnunt, tuæ voluntati ſubiiciam, ſiue inuitos & miſeros, ſiue voluntarios & beatos. *Serm. 6. in Cant. num. 3. Tom. 3.*

Psal. CX. *v.* 2.

Magna opera Domini.

MAgna quidem omnia opera Dei, ſiquidem magnus & ipſe: Sed ad nos maximè ſpectant, quæ in eis maxima eſſe videntur. Hinc ait idem Propheta, *magnificauit Dominus facere nobiſcum.* *Pſ. 115. v. 3.*

Denique quàm magnifice nobiſcum agat, ſpecialiter tria quædam eius opera clamant; primæ noſtræ creationis, præſentis redemptionis, futuræ glorificationis. Triplicem commixtionem in his tribus conſiderare eſt cœleſtis planè operis, vt diuinæ virtutis. Nam in primo opere conditionis noſtræ, de limo terræ plaſmauit hominem Deus & inſpirauit in faciem eius ſpiritum vitæ. Secunda coniunctio fit ex tribus, verbo, anima, & carne, vt diſcas ex hoc ipſo ad Sacramentum accedere Trinitatis. In tertia vnione erunt duo, non in carne vna, ſed in ſpiritu vno. *Ser.* 2. *in Natali Domini, per totum, Tom.* 2.

PSAL. CX. *v.* 3.

Confeſſio & magnificentia opus eius.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 31. *v.* 3.

PSAL. CX. *v.* 10.

Explicatur ſuprà: *Pſ.* 24. *v.* 10. & *Serm.* 23. *in Cant. num.* 16. *Tom* 3.

HIc timor initium ſapientiæ dicitur, non pudor, non dolor; quia neuter eorum ſic initiat ad ſapientiam, neuter tantam habet efficaciam. Vnde eſt quod non dicitur, memorare primordia, aut media, ſed nouiſſima & non peccabis. Validior enim eſt vt vehementior ſpiritus timoris ad reſiſtendum peccato, quàm pudor & dolor: Quia pudor de multitudine, & dolor de qualicunque huius mundi conſolatione capit ſolatium, timor verò non inuenit vnde conſoletur. *Serm.* 12. *de diuerſis, n.* 4. *Tom.* 2. (*Eccli* 7. *v.* 40.)

Sicut initium ſapientiæ timor Domini, ſic *initium omnis peccati ſuperbia*. Et quomodo perfectionem ſibi ſapientiæ vendicat amor Dei, ita deſperatio ſibi omnem malitiæ conſummationem. Et quemadmodum ex notitia tui venit in te timor Dei, atque ex Dei notitia Dei itidem amor: Sic è contrario, de ignorantia tui, ſuperbia, ac de ignorantia venit deſperatio. Sic autem ſuperbiam parit tibi ignorantia tui, cùm meliorem quàm ſis, decepta & deceptrix tua cogitatio te eſſe mentitur. Hoc quippe eſt ſuperbia, hoc initium omnis peccati, cùm maior es in tuis oculis, quàm apud Deum, quàm in veritate. Et ideo qui primus peccauit, hoc grande peccatum (diabolum loquor) de ipſo dictum eſt, quia *in veritate non ſtetit, ſed mendax eſt ab initio*. Quoniam quod in ſua fuit cogitatione, non fuit in veritate. Quid ſi in eo diſcordaret à veritate, vt minorem ſe, inferiorémque putaret quàm veritas haberet? Excuſaret eum ſua proculdubio ignorantia, & minimè reputaretur ſuperbus; nec tam inueniretur iniquitas eius ad odium, quàm humilitas fortaſſis ad gratiam. *Ser.* 37. *in Cant. n.* 5. *Tom.* 3. (*Eccl* 10. *v.* 15. — Decognitio & amor ſuperbia. — Superbia quid. — *Ioan.* 8. *v.* 44.)

PSAL. CXI. *v.* 3.

Gloria & diuitiæ in domo eius.

HAud dubium quin hominis iuſti. Quam autem gloriam, quáſue dicat diuitias, ſubinde oſtendit: *Iuſtitia*, inquit, *eius manet in ſeculum ſeculi.* Et reuerà nulla talis gloria, nullæ tantæ diuitiæ, quanta iuſtitia in domo conſcientiæ iuſti. *Epiſt.* 313. *n.* 1. *Tom.* 1.

PSAL. CXI. *v. 7.*

In memoria æterna erit iuſtus.

Die 14. v. 6. IVſtus *germinabit ſicut lilium, & florebit in æternum ante Dominum*, cuius *in memoria æterna erit iuſtus, & ab auditione mala non timebit*; illâ ſcilicet auditione qua in clibanum ignis peccatores ire iubentur. *Serm. 70. in Cant. n. 6. Tom. 3.*

PSAL. CXI. *v. 7.*

Paratum cor eius ſperare in Domino.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 103. v. 15.*

PSAL. CXI. *v. 9.*

Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap. 1. v. 21*

PAuperem æquo animo ferre, virtus patientiæ eſt; ſponte appetere, ſapientiæ laus eſt. Laudatur denique & admirabilis prædicatur, qui poſt aurum non abijt, qui verò & abiecit, plus nihil merebitur? Diſperſiſti, dediſti pauperibus, ſed pecuniam. Quid verò pecunia eſt ad illam, quam pro ea commutaſti iuſtitiam? *Iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.* Num ita & pecunia? Quæſtuoſum ſanè honeſtumque commercium, illam quæ præterit, pro illa dare quæ permanet. *Epiſt. 24. Tom. 1.*

PSAL. CXI. *v. 10.*

Peccator videbit & iraſcetur.

Explicatur ſuprà de Diabolo, *2. Reg. cap. 1. v. 11.*

PSAL. CXII. *v. 1.*

Laudate pueri Dominum.

Explicatur ſuprà, *Lib. 4. Reg. cap. 2. v. 23. & Pſ. 8. v. 3.*

PSAL. CXII. *v. 5.*

Quis ſicut Dominus Deus noſter, qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cœlo & in terra?

Explicatur ſuprà, *Pſ. 32. v. 5.*

SOla Deo placet humilitas, ſiue in Angelo, ſiue in homine: Et quia humilitas ſedet in throno, ſolos eligit ſubditos è quibus repleat templum. *Ser. 2. de Verbis Eſaiæ, n. 3. Tom. 2.*

PSALM. CXIII. *v. 2.*

Facta eſt Iudæa ſanctificatio eius

QVia videlicet omnia in confeſſione lauantur. *Ser. 6. in Vigilia Natiuit. Domini, n. 8. Tomo 2.*

PSAL. CXIII. *v. 9.*

Non nobis Domine.

QVod dicimus, *non nobis Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam*, huius temporis vox eſt, quando & ipſi Angeli clamant: *Gloria in excelſis Deo Noli me tangere*, ait; *nondum enim aſcendi ad Patrem meum.* Verbum gloriæ eſt. Noli ergo, ait gloria, noli me tangere. Noli interim quærere gloriam, fuge potiùs, & vide omnino ne me tetigeris, do-

Digitized by Google

nec perueniamus ad Patrem, vbi ſit gloriatio omnis iam ſecura. *Ser.* 5. *in Feſto omnium Sanctorum, n.* 7. *Tom.* 2.

Rom. 9. v. 16. *Neque volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.* Quod ſanè non ideo dicit, quaſi quis velle aut currere poſſit in vanum, ſed quod is qui vult & currit non in ſe, ſed in eo à quo accipit & velle & currere, debeat gloriari. Denique ait, *quid habes quod non accepiſti?* Creatis, ſanaris, ſaluaris; quid horum tibi ex te homo? Quid horum non impoſſibile libero arbitrio? Nec creare qui non eras, nec iuſtificare peccator, nec mortuus poteras teipſum reſuſcitare. Agnoſcis creantis potentiam, ſaluantis gratiam, & ſanantis ignoras iuſtitiam? *Sana me,* ait, *& ſanabor, ſaluum me fac, & ſaluus ero, quoniam laus mea tu es.* Iſte iuſtitiam Dei agnoſcebat, à quo æquè ſperabat, tam ſaluari à peccato, quàm à miſeria liberari. Et ideo laudem ſuam illum, non ſe meritò ſtatuebat.

1.Cor.4. v. 7.

Hier.17 v. 14.

Propter hoc & Dauid ingeminans, *Non nobis*, inquit, *Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam*: Quòd vtramque à Deo ſtolam, & iuſtitiæ ſcilicet expectaret & gloriæ. Quis eſt qui ignorat Dei iuſtitiam? Qui ſeipſum iuſtificat. Quis eſt qui ſeipſum iuſtificat? Qui merita ſibi aliunde, quàm à gratia præſumit. Cæterùm qui fecit quod ſaluaret, etiam dat vnde ſaluet. Ipſe, inquam, merita donat, qui fecit quibus donaret.

Pſ. 115. v. 3. *Quid retribuam*, inquit, *Domino pro omnibus*, non quæ tribuit, ſed *quæ retribuit mihi?* Et quòd eſt, & quòd iuſtus eſt, à Deo eſſe confitetur; ne ſi vtrumlibet negaret, vtrumque perderet; amittendo vtique vnde iuſtus eſt, ſic damnando quod eſt.

Sed ſi vel tertio loco inuenit quod viciſſim rependeret: *Calicem,* ait, *Salutaris accipiam.* Calix ſalutaris, ſanguis eſt Saluatoris. Ergo ſi deeſt tibi omnino de tuo, quod vel ſecundis Dei donis retribuas; vnde tibi ſalutem præſumis? *Nomen Domini*, inquit, inuocabo; quod nimirum quicumque inuocauerit ſaluus erit.

Igitur qui rectè ſapiunt, triplicem confitentur operationem; non quidem liberi arbitrij, ſed diuinæ gratiæ in ipſo, ſiue de ipſo. Prima *Creatio*, ſecunda *reformatio*, tertia *conſummatio*. Primò namque in Chriſto creati ſumus, in libertatem voluntatis: Secundo reformamur per Chriſtum in ſpiritum libertatis; cum Chriſto deinde conſummandi in ſtatum æternitatis. *De gratia & lib. arb. cap.* 14. *Tom.* 4.

PSAL. CXIII. *v.* 24.

Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filijs hominum.

Filius Dei non modo Dominus, ſed & filius hominis eſt. Audi quomodo terram ſibi tanquam filius hominis vendicat, ſed & communicat tanquam ſponſus. *Flores,* inquit, *apparuerunt in terra noſtra. Ser.* 3. *in Annunciat. B. Virg. n.* 7. *Tom.* 2. Cant 2. v. 12.

Cœlum cœli Domino. Ergo vt filius hominis hæreditat terram, vt Dominus ſubiicit, vt conditor adminiſtrat, vt ſponſus communicat. *Ser.* 59. *in Cant. num.* 2. *Tom.* 3.

PSAL. CXIV. *v.* 7.

Conuertere anima mea in requiem tuam.

Loquitur reuerſus de prælio fortis miles. *Conuertere anima mea in requiem tuam.* Dum enim in corpore mortis Domino militaret,

Digitized by Google

litaret, nulla requies erat, tum pro labore certaminis, tum pro periculo exitus adhuc incerti. Hinc excitabat tumultus tentationum, inde ſuccumbendi metus grauiùs ſollicitabat. Habebat tamen & tunc gloriam miles Chriſti, licet & requiem non haberet. *Serm. 2. in Feſto omnium Sanctorum, n. 3. Tom. 2*

Apo. 6. v. 9. Sub altari animas eſſe, & non ſupra, docet Ioannes; quia licet non plenam, habet tamen anima lætitiam multam in corde ſuo; donec veniat dies illa, qua implebit eos lætitia cum vultu ſuo. Interim conuertuntur animæ illæ in requiem ſuam, donec veniat dies quâ introire mereantur in requiem Domini. *Serm in Feſto omnium Sanctorum, n. 4 Tom. 2.*

Cõuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Nec vlla tamen collatæ munera felicitatis enumerat, ſed adiungit: *Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrimis, pedes meos à lapſu.* Inquibus ſanè verbis patenter indicat, quantam ſibi requiem, quantáque Domini beneficia iudicet à tribulationibus & periculis liberari. *Serm. 10. in Pſal 90. n. 1. Tom. 2.*

Psal. CXIV. *v.* 8.

Eripuit animam meam de morte.

Explicatur ſuprà, *Lib. 4. Reg cap. 2. verſ. 11.*

Psal. CXV. *v.* 2.

Omnis homo mendax.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 32. v. 17.*

Psal. CXV. *v.* 3.

Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi.

Explicatur ſuprà, *Deut. cap 6. v. 5. & Iob. cap. 31. v. 23. & Pſ. 113. v. 9.*

Psal. CXV. *Verſ.* 6.

Prætioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius.

MArtyrium facit cauſa, tempus genúſque diſcernunt. Tempus quippe Machabæos à nouis martyribus disiungit, coniungit antiquis. Genus verò nouis aggregat, ſegregat à veteribus. Cæterùm apud Deum vniuerſo cætui ſanctorum commune eſt, quod ſanctus ait Propheta: *Prætioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius.* *Pſ. 116. v. 2.* Vnde autem prætioſam dixerit, exponat nobis: *Cùm dederit*, inquit, *dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas Domini, Filij merces, fructus ventris.* Nec putemus ſolos martyres eſſe dilectos, cùm recolamus dictum de Lazaro: *Lazarus amicus noſter dormit.* *Ioan. 11. v. 11.* Denique, *beati mortui qui in Domino moriuntur.* *Apo. 14. v. 13.* Non ſoli qui pro Domino, ſicut martyres; ſed qui Domino moriuntur ſicut Confeſſores, profectò beati ſunt. Duæ proinde res mihi videntur mortem facere prætioſam, vita & cauſa: Sed ampliùs cauſa quàm vita. Porrò illa erit prætioſiſſima, quam & cauſa commendat & vita. *Epiſt. 98. n. 9. Tom. 1.*

Prætioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius. Peſſima quidem mors peccatorum, quorum & natiuitas mala, & vita peior; ſed *prætioſa eſt mors ſanctorum.* Prætioſa planè tanquam finis laborum, tanquam victoriæ conſummatio, tanquam vitæ ianua, & perfectæ ſecuritatis ingreſ-

Digitized by Google

ſus. *Serm. in tranſitu S. Malachiæ, n.* 4. *Tom.* 2.

Præcioſam in conſpectu Domini mortem ſanctorum eius facit aliquando vita, aliquando cauſa, aliquando vita ſimul cum cauſa. In Confeſſoribus qui in Domino moriuntur facit prætioſam vita. In Martiribus qui pro Domino moriuntur, facit eam præcioſam aliquando cauſa pariter & vita. Et illa quidem mors precioſa eſt, quam commendat vita; pretioſior, verò quam facit cauſa; precioſiſſima verò, quam præuenit vita ſimul cum cauſa.

Porrò tria ſunt, quæ ſanctam faciunt hominis vitam, victus ſobrius, actus iuſtus, ſenſus pius. *Victus ſobrius* erit, ſi continenter, ſi ſocialiter, ſi obedienrer, id eſt, caſtè, charitatiuè, humiliter vixerimus. Per continentiam enim caſtitas, per ſocialitarem charitas, per obedienriam humilitas acquiritur. Et hæc eſt virtus quæ animam perfectè Deo ſubditam, ſub vmbra alatũ ipſius ſecurè facit viuere. *Actus iuſtus* erit, ſi fuerit rectus, diſcretus, fructuoſus. Rectus per bonam intentionem, diſcretus per menſuram poſſibilitatis, fructuoſus per vtilitatem proximorum. *Senſus pius* erit, ſi fides noſtra Deum ſentit, ſummè potentem, ſummè ſapienrem, ſummè bonum: Vt per eius porentiam, noſtram credamus adiuuari infirmitarem Per eius ſapientiam, noſtram credamus corrigi ignorantiam. Per eius bonitatem, noſtram credamus dilui iniquitatem.

Tria ſunt quæ mortem ſanctorum faciũt precioſam, quies à labore, gaudium de nouitate, ſecuritas de æternitate. *Ser.* 64. *de diuerſis, Tom.* 2.

PSAL. CXVI. *v.* 2.

Veritas Domini manet in æternum.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 4.

PSAL. CXVII. *v.* 1.

Confitemini Domino quoniam bonus.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *v.* 8.

PSAL. CXVII. *v.* 13.

Impulſus, euerſus ſum vt caderem.

SEd nihil profecir qui impulit me; *Quoniam Dominus ſuſcepit me. Ser.* 2. *in Pſal. Qui habitat, num.* 2. *Tomo* 2.

Idem verſus explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *v.* 14.

PSAL. CXVII. *v.* 24.

Hæc dies quam fecit Dominus.

Explicatur ſuprà, *Lib.* 2. *Paralip. cap.* 20. *v.* 17.

PSAL. CXIIX. *v.* 4.

Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis.

VBi quia non dicit vniuerſaliter omnia, illa tantùm oportet intelligi, quæ quoniam non ſine graui culpa quacunque occaſione violantur; ideo non ſine graui pœna quomodocumque violata donantur: Vt puta, *non occi-*

des, & ſi qua huiuſmodi ſunt; quorum numquam poteſt eſſe obſeruatio iniuſta vel mala, nunquam bona licitáue tranſgreſſio diſpenſatione duntaxat humanâ. *De præcepto & diſpenſat. cap.* 7. *Tom.* 4.

Exodi 20. v. 13.

PSAL. CXIIX. *v.* 11.

In corde meo abſcondi eloquia tua.

Ioā. 14. v. 23. *SI quis diligit me, ſermones meos ſeruabit.* Sed quid eſt, ſi quis diligit me ſermones meos ſeruabit? Le-

Eccl. 15. v. 1. gi enim alibi: *Qui timet Deum faciet bona.* Sed plus aliquid dictum ſentio de diligente; quia ſermones Dei ſeruabit. Vbi ergo ſeruandi ſunt? Haud dubium quin in corde, ſicut ait Propheta: *In corde meo abſcondi eloquia tua, vt non peccem tibi.* Sed quomodo in corde ſeruandi? An ſufficit ſolâ eos ſeruare memoriâ? At ve-

1 Cor. 8. v. 1. rò ſic ſeruanti dicet Apoſtolus: *Quoniam ſcientia inflat.* Denique & memoriam facilè delet obliuio. Sic ſerua Sermonem Dei, quomodo melius ſeruare potes cibum corporis tui. Nam & ille panis viuus eſt, & cibus mentis. Panis terrenus dum in arca eſt, poteſt à fure tolli, poteſt à mure corrodi, poteſt vetuſtate corrumpi. Vbi verò comederis illum, quid horum timeas? Hoc modo cuſtodi verbum Dei. *Ser.* 5. *in Aduentu Domini, n.* 2. *Tom.* 2.

PSAL. CXIIX. *v.* 14.

In via teſtimoniorum tuorum delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitijs.

ET reuerâ quid diuitiæ ſalutis, deliciæ cordis, quid animæ vera

2. Cor. 10. v. 18. & cauta ſecuritas, niſi Domini atteſtationes. *Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat. Ser.* 57. *in Cant. n.* 3. *T.* 3.

Quid erit in patria, ſi tanta eſt copia delectationis in via? *De vita & morib. Clericor. cap.* 20. *Tom.* 4.

PSAL. CXIIX. *v.* 24.

Conſilium meum iuſtificationes tuæ.

AGnoſce conſilium Dei in iuſtificatione tui. Confitere & dic: *Conſilium meum iuſtificationes tuæ.* Præſens namque iuſtificatio tui, & diuini eſt conſilij reuelatio, & quædam ad futuram gloriam præparatio. Aut certè prædeſtinatio, ipſa potiùs præparatio eſt, iuſtificatio autem magis appropinquatio. *Epiſt.* 107. *num.* 7. *Tom.* 1.

PSAL. CXIIX. *v.* 28.

Confirma me in verbis tuis.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 105. *v.* 15.

PSAL. CXIIX. *v.* 29.

Viam iniquitatis amoue à me.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 28. *v.* 12.

PSAL. CXIIX. *v.* 30.

Viam veritatis elegi.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 28. *v.* 12.

PSAL. CXIIX. *v.* 32.

Viam mandatorum tuorum cucurri.

VElociter currit ſermo Dei, velocem habere deſiderat ſequentem. Vides cum quanta velocitate currit ille qui dicit: *Viam mandatorum cucurri.* Fidelis obediens neſcit moras, fugit craſtinum, ignorat tarditatem, præripit præcipientem, parat oculos viſui, aures auditui, linguam voci, manus operi, itineri pedes, totum ſe colligit, vt imperantis colligat voluntatem. *Serm.* 41. *de diuerſis, n.* 7. *Tom.* 2. Pſ. 147. v. 4.

PSAL. CXIIX. *v.* 52.

Memor fui iudiciorum tuorum Domine, & conſolatus ſum.

Explicatur ſuprà, *Exod. cap.* 3. *v* 17.

PSAL. CXIIX. *v.* 59.

Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in teſtimonia tua.

Prou. 18 *v.* 17. IVſtus non continuè, ſed tantùm in principio ſermonis accuſator eſt ſui. Porrò autem in Dei laudes extrema Sermonis claudere conſueuit. Videte iuſtum hoc ordine procedentem: *Cogitaui*, ait, *vias meas, & conuerti pedes meos in teſtimonia tua.* Vt videlicet qui contritionem & infelicitatem in vijs proprijs perpeſſus fuerat, in via teſtimonium Dei delectaretur, ſicut in omnibus diuitijs. *Serm.* 11. *in Cant. n.* 2. *Tom.* 3.

PSAL. CXIIX. *v.* 60.

Paratus ſum & non ſum turbatus, vt cuſtodiam mandata tua.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 5. *v.* 7.

PSAL. CXIIX. *v* 63.

Particeps ego ſum omnium timentium te.

VIdes quia præcedit timor, vt ſequatur iuſtificatio? Forſitam ergo timore vocamur, amore iuſtificamur. Denique *iuſtus ex fide viuit*, illa proculdubio quæ operatur ex dilectione, *Epiſt.* 107. *n.* 4. *Tom.* 1. *Abac.* 2 *v.* 4.

PSAL. CXIIX. *v.* 70.

Coagulatum eſt ſicut lac, cor eorum.

Eſa. 7. *v.* 15. BVtyrum *& mel comedet.* Ac ſi dicat, paruulus erit, & veſcetur infantilibus alimentis. *Vt ſciat*, inquit, *reprobare malum & eligere bonum.* Et iam hic bonum, & malum audis. Eligens bonum iſte Adam ſecundus, malum reprobat. Nam in eo quod præmiſit: *Butyrum & mel comedet*, aduertere poteris paruuli huius electionem. Duo ſunt in lacte ouis, butyrum & caſeus. Butyrum pingue & humidum, caſeus contra aridus & durus. Bene enim paruulus noſter eligere nouit, qui butyrum comedés, caſeum vtique non comedit. Ouis quæ errauit, eſt genus humanum. In hac oue duo reperies, naturam bonam tanquam butyrum, & peccati corruptionem vt caſeum. Vide ergo quàm optimè puer noſter elegit, qui naturam noſtram ſine vlla peccati corruptione ſuſcepit. Nam de peccatoribus legis, *Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum!*

Sic & apis habet mellis dulcedinem, habet etiam aculei punctionem. Huius apis mel & aculeum non ignorat, qui *miſericordiam ei & iudicium* cum Propheta decantat. Attamen ad nos veniens ſolum mel attulit, & non aculeum, id eſt, miſericordiam, & non iudicium. Sed nolite ſperare in iniquitate, nolite peccare in ſpe. Habet enim apis noſtra quandoque aſſumere aculeum ſuum, & acriter nimis infigere illum in medullas hominum peccatorum. Nunc autem paruulus noſter butyrum & mel comedit, quando bonum naturæ humanæ, diuinæ miſericordiæ ſic vniuit in ſemetipſo, vt eſſet homo verus, & peccatum non habens; Deus miſericors & iudicium non exhibens. *Serm.* 2. *de Aduentu Domini, num.* 2. *Tom.* 2. Apis Chriſt. *Pſ.* 100. *v.* 1.

Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum, ego verò legem tuam meditatus ſum. Inde enim cordis duritia, inde mentis obſtinatio, quia meditatur quis, non legem Domini, ſed propriam voluntatem. *Ser.* 2. *in cap. ieiun. n.* 5. *T.* 2.

PSAL. CXIIX. *v.* 75.

In veritate tua humiliaſti me.

QVisquis in veritate humiliatur, veraciter humiliatur, nec niſi fallaciter exaltatur. Quid eſt autem falſo exaltari, niſi verè non exaltari. *Ser.* 20. *de diuerſis, num.* 2. *Tom.* 2.

Cognitio ſui. *In veritate tua humiliaſti me.* Nam quomodo non verè humiliabitur in vera cognitione ſui anima, cùm ſe perceperit oneratam peccatis, mole huius mortalis corporis aggrauatam, terrenis intricatam curis, carnalium deſideriorum fæce infectam, cæcam, curuam, infirmam, implicitam multis erroribus, expoſitam mille periculis, mille timoribus trepidam, mille difficultatibus anxiam, mille ſuſpicionibus obnoxiam, mille neceſſitatibus ærumnoſam, procliuem ad vitia, inualidam ad virtutes? *Serm.* 36. *in Cant. n.* 5. *Tom.* 3.

PSAL. CXIIX. *v.* 91.

Ordinatione tua perſeuerat dies.

DIem virtutem appellans. *Ser.* 49. *in Cant. n.* 5. *Tom.* 3.

PSAL. CXIIX. *v.* 95.

Me expectauerunt peccatores vt perderent me.

Explicatur infrà, *Pſ.* 141. *v.* 8.

PSAL. CXIIX. *v.* 99.

Super omnes docentes me intellexi.

QVare? Nunquid quia Platonis argutias, Ariſtotelis verſutias intellexi, aut vt intelligerem laboraui? Abſit: ſed quia teſtimonia tua exquiſiui. *Ser.* 3. *in Feſto Pentecoſt. num.* 5. *Tom.* 2.

PSAL. CXIIX. *v.* 100.

Super ſenes intellexi.

DAuid ſuper Doctores & ſeniores donum ſibi intelligentiæ audacter præſumit; ita dicens *Super omnes docentes me intellexi, quia teſtimonia tua meditatio mea eſt*: & rurſum *ſuper ſenes intellexi.* Sed & Propheta *pertranſibunt plurimi, & multiplex erit ſcientia*: Ampliorem ſcilicet rerum notitiam promittens & ipſe poſteris. Dan 12. v. 4.
Denique *Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Multi reges & Prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt.* Quare? Vt videlicet clariùs largiuſque perciperent, quod vix renuiret obſcuréque perſenſerant. Alioquin quid opus erat foris videre carnem, & carnis audire ſermones; ſi iam intus à ſpiritu fuerant perfectè inſtructi de omnibus? Præſertim cùm Dominus dicat: *Caro non prodeſt quicquam ſpiritus eſt qui viuificat? Tract. ad Hugonem, capite* 3. *Tom.* 4. Luc. 10. v. 23. Ioan. 6. v. 64.

PSAL. CXIIX. *v.* 103.

Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua!

QVidam ſcandalizati audientes de Sacramento carnis & ſanguinis, vltra non ibant cum Chriſto. Diſcipuli verò interrogati an & ipſi vellent abire, reſponderunt: *Ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.* Neceſſe habemus hanc prudentiam imitari; quia multi adhuc ambulant cum Ieſu, donec veniatur ad edendam eius carnem, & bibendum ſanguinem illius, ad communicandum ſcilicet paſſionibus eius. Hoc enim & verbum illud, & ipſum Sacramen- Ioan. 6. v. 68.

tum ſignificat: Ex tunc autem ſcandaliſantur & abeunt retro dicentes, quia durus eſt hic ſermo. Nos eum Apoſtolis prudentes ſimus, & dicamus, *Domine ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.* Non diſcedimus à te, viuificabis nos. Non ſolus mundus habet delectationem; ſed multò maior eſt in verbis tuis. Vnde & Propheta ait, *quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel ori meo.* Ad quem igitur eamus? Verba vitæ æternæ habes, & ea quæ ſunt ſuper omnia, quæ mundus habere poteſt. Non ſolùm ipſa vita, ſed & promiſſio vitæ æternæ, & expectatio iuſtorum lætitia eſt, & tanta lætitia, vt omne quod concupiſcitur, ei non valeat comparari. *Ser. de ſancto Benedicto, num.* 11. *Tom.* 2.

Ibid.

PSAL. CXIIX. *v.* 104.

A mandatis tuis intellexi.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 29. *v.* 26.

PSAL. CXIIX. *v.* 105.

Lucerna pedibus meis verbum tuum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 32. *v.* 6.

PSAL. CXIIX. *v.* 109.

Anima mea in manibus meis ſemper.

SIcut quod in manibus noſtris tenemus, non facilè obliuiſcimur; ſic numquam obliuiſcamur negotium animarum noſtrarum, & illa cura principaliter vigeat in cordibus noſtris. *Serm.* 3. *in Vigilia Natiuit. Domini, n.* 5. *Tom.* 2.

PSAL. CXIIX. *v.* 111.

Hæreditate acquiſiui teſtimonia tua.

ILlâ puto hæreditate qua ſe eſſe præſumebat filium Patris ſui qui eſt in cœlis. Magnam verò rem gloriatur ſe acquiſiuiſſe hæreditate iſtâ, teſtimonia Domini. *Ser.* 57. *in Cant. num.* 3. *Tom.* 3.

PSAL. CXIIX. *v.* 120.

Confige timore tuo carnes meas.

COnfigat carnes tuas diuinus timor, ne te decipiat carnalis amor. *Epiſt.* 2. *num* 6. *T.* 1.

Optima timor iſte ſagitta, qui configit & interficit carnis deſideria, vt ſpiritus ſaluus ſit. *Ser.* 29. *in Cant. n.* 7. *Tom.* 3.

PSAL. CXIIX. *Verſ.* 126.

Tempus faciendi Domine, diſſipauerunt legem tuam.

EX quo diſſipauerunt legem Domini parentes noſtri, non modò faciendi tempus eſt, ſed etiam patiendi, & omnium noſtrûm amplius labor & dolor. *Ser.* 10. *de diuerſis, n.* 7. *Tom.* 2.

PSAL. CXIIX. *v.* 132.

Miſerere mei ſecundum iudicium diligentium nomen tuum.

NOn ſicut ego merui, ſed ſicut illi decreuerunt, miſerere. *Ser.* 2. *in Natiuitate Domini, numero* 8. *Tomo* 2.

Psal. CXIIX. *v.* 144.

Da mihi intellectum vt diſcam mandata tua.

Tren. 4 v. 20. SPiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus in ꝟmbra eius viuemus inter gentes. In vmbra in gentibus, in luce cum Angelis. In vmbra ſumus quandiu per fidem ambulamus, non per ſpeciem: Et ideò iuſtus in vmbra qui ex fide viuit. Fides vmbra eſt. At qui viuit ex intellectu beatus eſt; quia non in vmbra iam, ſed in lumine. Iuſtus erat Dauid & ex fide viuebat, cùm dicebat Deo: *Da mihi intellectum, &c.* Sciens ſucceſſurum fidei intellectum, intellectui reuelandum lumen vitæ, & luminis vitam. Priùs eſt venire ad vmbram, & ita ad id cuius vmbra pertranſire; quoniam *niſi credideritis non intelligetis. Serm.* 48. *in Cant. numero* 6. *Tomo* 3.

Intellectum da mihi & viuam. Intellectus non remanet extra, non hæret in ſuperficie, non inſtar cæci palpat forinſeca; ſed profunda rimatur, precioſiſſimas ſolitus exinde veritatis exuuias totâ auiditate diripere ac tollere ſibi. *Ser.* 73. *in Cant. num.* 2. *Tom.* 3.

Psal. CXIIX. *v.* 156.

Miſericordiæ tuæ multæ Domine, ſecundùm iudicium tuum viuifica me.

QVod nimirum temperatum miſericordiâ eſt. *Ser.* 14. *in Cant. n.* 1. *Tomo* 3.

Psal. CXIIX. *v.* 176.

Errauí ſicut ouis quæ periyt, quare ſeruum tuum.

ANima vult & non poteſt, ſed ſpiritus eſt vadens & non rediens. A verbo viſitata iam eſt & quæſita: Nec otioſa quæſitio, quæ operata eſt voluntatem, ſine qua reditus eſſe non poterat. Sed non ſufficit ſemel quæri: Tantus eſt animæ languor, tantáque in reditu difficultas. Quid enim ſi vult? Iacet voluntas, vbi facultas non ſuppetit. Nam *velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio.* Rom. 7. v. 18. Quid ergo ille, quem de pſalmo induximus, quærit? Non planè aliud quàm quæri; quod non quæreret, niſi quæſitus fuiſſet: Et rurſum non quæreret, ſi quæſitus ſatis fuiſſet. Quod & poſtulat, *quare*, inquiens, *ſeruum tuum*; vt qui dedit velle, det & perficere pro bona voluntate. *Ser.* 84. *in Cant. n.* 3. *Tom.* 3.

Psal. CXIX. *v.* 7.

Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus.

SEruum Dei non oportet litigare ſed magis patientem eſſe ad omnes 2. Tit. 2. v. 24. Nec ſolum patientem, qui nolit vinci à malo; ſed & pacificum, qui vincat in bono malum. Alterum vt malos portes; alterum vt & quos ſuſtines, ſanes. *In p tientia tua poſſides animam tuam.* Luc. 21. v. 19. Sed ſis etiam pacificus, vt & commiſſas tibi poſſideas. Quæ tanta gloria quàm dicere poſſe: *Cum his qui oderunt pacem, eram paci-*

Digitized by Google

ficus: Eſto ergo patiens; quia es cum malis; eſto pacificus; quia praees malis. Habeat charitas zelum; ſed adhibeat pro tempore modum ſeueritas. Cenſura quidem numquam remiſſa, intermiſſa tamen plerumque plus proficit. Vigor iuſtitiæ ſemper feruidus, ſed numquam præceps. Sicut non omne quod libet, licet: Sic non omne quod licet, ſtatim etiam expedit. *Epiſtola* 25. *numero ſecundo Tom.* 1.

PSAL. CXX. *v.* 1.

Leuaui oculos meos in montes.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap* 34. *v.* 1.

PSAL. CXX. *v.* 4.

Non dormitabit, neque dormiet qui cuſtodit Iſraël.

Vigilat ſuper nos indefeſſus & peruigil ille ſingularis clementiæ oculus, *non dormitat qui cuſtodit* Iſraël. Id quidem neceſſe: Non enim dormit neque dormitat, qui impugnat Iſraël. Et ſicut ipſe ſollicitus eſt noſtri, & ipſi cura eſt de nobis: Sic ille ſollicitus eſt vt nos mactet & perdat; & ei cura, ne fortè qui auerſus eſt reuertatur. *Serm. in Pſ.* 90. *n.* 1. *Tom.* 1.

PSAL. CXXI. *v.* 3.

Ieruſalem quæ ædificatur vt ciuitas.

Ciuitas Ieruſalē viſio nominatur. Vbi enim ſine fœdere pacis, ſine obſeruantia legis, ſine diſciplina & regimine acephala multitudo congregata fuerit, non populus, ſed turba vocatur; non eſt ciuitas ſed confuſio, Babylonem exhibet, de Ieruſalem habet nihil. *Ser.* 5. *in Dedicat. n.* 11. *Tom.* 2.

PSAL. CXXII. *v.* 2.

Oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri.

Non enim auertentur cùm cœperit miſereri. *Ser.* 72. *in Cant. num* 1. *Tom.* 3.

PSAL. CXXV. *v.* 3.

Magnificauit Dominus facere nobiſcum.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 110. *v.* 2.

PSAL. CXXV. *v.* 6.

Euntes ibant & flebant.

Explicatur ſuprà, *Pſ* 24. *v.* 18.

PS. CXXVI.

PSAL. CXXVI. *v.* 1.

SIcut, *niſi quia Dominus ædificauerit domum, in vanum laborauerunt qui ædificant eam*: Sic nihilominus niſi ipſe cuſtodierit ciuitatem fruſtra vigilat qui cuſtodit eam. *Serm. 6. in dedicatione Eccleſ. num.* 3. *Tomo* 2.

PSAL. CXXVI. *v.* 2.

Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem fruſtra vigilat qui cuſtodit eam.

SIue ille homo, ſiue etiam Angelus eſſet. *Ser.* 15. *in Pſal.* 90. *n.* 3. *Tom.* 2.

Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere. Ita eſt. Fruſtra ad celſitudinem nititur gloriæ, qui priùs non claruit virtute. *Serm.* 1. *in Feſto S. Victoris n.* 1. *Tom.* 2.

Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere. Quod eſt: Fruſtra ſurgitis ad intuenda beneficia quæ delectant, niſi priùs recepto lumine conſolationis, de reatibus qui conturbant. *Serm.* 10. *in Cant. n.* 9. *Tom.* 3.

PSAL. CXXVI. *v.* 2.

Cùm dederit dilectis ſuis ſomnum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 115. *v.* 6.

PSAL. CXXVII. *v.* 1.

Beati omnes qui timent Dominum.

Beatorū viæ & patriæ diſ- Felicia.

TOta beatitudo noſtra eſt timere Deum, dicente pſalmiſtâ: *Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in vijs eius.* Cæterùm longè aliter beati in quibus perfecta charitas foras miſit timorem, nec iam timent ambulantes in vijs eius, ſed laudant potiùs habitantes in domo, ſicut idem ait: *Beati qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.* Noſtra ergo felicitas in timore Dei; nam illorum magis in exultatione & laude verſatur. *Ser.* 5. *in Feſto omnium Sanctorum, n.* 3. *Tom.* 2.

PSALM. CXVII. *v.* 3.

Vxor tua ſicut vitis abundans.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 15. *v.* 11.

B. Paulus ex occaſione ſpiritualis naturæ quia viuimus, ad ſpiritualem conuerſionem excitans diſcipulos ait, *ſi ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus.* Ac ſi dicat, ſi caro non prodeſt quicquam, ſed ſpiritus eſt qui viuificat ipſam; ſeparare oportet precioſum à vili, & digniorem præponere partem; vt ſecundùm ſpiritum ambulemus, non ſecundùm carnem. Ad ſpiritum enim debet fieri conuerſio carnis, vt ſeruiat ipſa, & non ſeruiatur ei, vt dicat ſpiritus ſeruo ſuo, veni & veniat: Fac hoc, & faciat illud. Sic enim erit vxor noſtra ſicut vitis abundans, & ſaluabitur per generationem filiorum, qui ſunt opera bona, ſi fuerit ipſa quidem in lateribus domus noſtræ, id eſt, in abſcondito & humili loco: Anima verò reſideat in medio tanquam Domina, tanquam paterfamilias & Iudex. *Ser.* 23. *de diuerſis, num.* 1. *Tom.* 2. Gal. 5. v. 25. Anima corpori præferenda.

PSAL. CXXIIX. *v.* 6.

Fœnum tectorum priuſquam euellatur exaruit.

QVod ego de hypocritis dictum reor. *Ser.* 59. *in Cant. n.* 9. *Tom.* 3.

PSAL. CXXIX. *v.* 3.

Si iniquitates obſeruaueris Domine.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 25. *v.* 5.

PSAL. CXXIX. *v.* 6.

Acuſtodia matutina vſque ad noctem ſperet Iſraël in Domino.

Explicatur infrà, *Eſaie cap.* 38. *v.* 10.

PSAL. CXXIX. *v.* 7.

Copioſa apud eum redemptio.

Explicatur ſuprà, *Exod. cap.* 2 *v.* 10.

PRorſus copioſa, quia non gutta ſed vnda ſanguinis largiter per quinque partes corporis emanauit. *Serm.* 22. *in Cant. num.* 7. *Tom.* 3.

PSAL. CXXXI. *v.* 9.

Sacerdotes Dei induanturiuſtitiā.

ET multò vtique decentius & ditius, quàm auro vel ſerico. *Epiſt.* 23. *n.* 3. *Tom.* 1.

PSAL. CXXXI. *v.* 11.

De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 2. *v.* 6.

PSAL. CXXXI. *verſ.* 17.

Paraui lucernam Chriſto meo.

IOannes Baptiſta erat lucerna ardens & lucens: Et voluerunt Iudæi ad horam exultare in lumine eius, ſed non ipſe. Vnde ergo? Ipſum interroga, ipſe de ſe loquatur: *Amicus*, inquit, *ſponſi ſtat, & gaudio gaudet propter vocem ſponſi.* Stat ergo Ioannes, neque enim arundo eſt vento agitata. Stat quia amicus, ſtat quia ardens eſt, & Seraphim ſtare deſcribuntur. Verè amicus ſponſi, qui procedentis de thalamo ſuo, non æmulatur gloriam, ſed parat viam, ſed prædicat gratiam. *Serm.* 3. *de verbis Eſaia*, *n.* 3. *Tom.* 2. *Eſai.* 6. *v.* 2.

PSAL. CXXXII. *v.* 1.

Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 28. *v.* 17. & *Pſ.* 26. *v.* 4.

CVius vnitatis cùm deſcripſiſſet ſermo Propheticus pulchritudinem, eius etiam non tacuit vtilitatem; *quoniam illic*, inquiens, *mandauit Dominus benedictionem & vitam*: hic ſcilicet benedictionem, & in futuro ſeculo vitam æternam. *Ser.* 5 *in Aſſumpt. B. Virg. n* 1. *Tom.* 2.

Ecce quam bonum & quam iucundum habitare fratres in vnum, ſicut vnguentum in capite Duplex eſt vnguenrum: pœnitentiæ, & gratiarum actionis. Non priori videtur congruere poſſe. Illud enim etſi bonū ſit, non eſt tamen iuçundum; quia reços-

datio peccatorum amaritudinem facit, non iucunditatem. Sed nec qui illud faciunt, in vnum habitant; cùm quiſque peccata propria lugeat atque deploret. Qui verò in gratiarum actione verſantur, Deum ſolum intuentur & cogitant, ac per hoc ipſi verè habitant in vnum. Bonum eſt autem quod faciunt, quia ſeruant ei iuſtiſſimè gloriam cuius eſt; & nihilominus iucundum quia delectat. *Ser. 11. in Cant. n. 1. Tom. 3.*

Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in vnum. Si tamen in vnum & non in ſcandalum. Alioquin nec iucundum planè nec bonum, ſed peſſimum ac moleſtiſſimum. Væ autem homini illi per quem vnitatis vinculum iucundum turbatur. *Ser. 29. in Cant. n. 3. T. 3.*

Psal. CXXXV. *v.* 23.

In humilitate noſtra memor fuit noſtri.

Explicatur ſuprà, 1. *Reg. cap.* 17. *v.* 52.

Psal. CXXXVI. *v. 6.*

Adhæreat lingua mea faucibus meis, ſi non propoſuero Ieruſalem, in principio lætitiæ meæ.

VErè in principio lætitiæ, quia finis illic repoſitus eſt. *Ser. 19. de diuerſis num. 5. T. 2.*

Psal. CXXXVI. *v. 9.*

BEatus vir qui tenebit & allidet paruulos *Babylonis* ad petram. Etenim ſi creuerint, vix poterunt ſuperari. *Ser. 3. in Feſto SS. Apoſtol. Petri & Pauli n. 3. Tom. 2.*

Psal. CXXXVII. *v. 6.*

Deus humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit.

Explicatur ſuprà, Pſ. 21. *v.* 15.

SIcut enim oculi ſatanæ omne ſublime vident, ita oculi Domini omnem humilem intuentur. *Ser. 47. de diuerſis, Tom. 2.*

Psal. CXXXIIX. *v. 2.*

Tu cognouiſti ſeſſionem meam & reſurrectionem meam.

V*Idens turbas Ieſus aſcendit in montem.* Quid eſt quod priuſquam docere inciperet, aſcendit in montem, niſi quod in hoc ipſo docuit neceſſe habere prædicatores Verbi Dei deſiderijs animi, conuerſatione, ſanctâ ad ſublimia tendere, & virtutum conſcendere montem? *Et cùm ſediſſet acceſſerunt ad eum diſcipuli eius.* Cùm ſediſſet, inquit, alioquin quis ad exceſſum illum gigantem poſſet accedere? Benigniſſimè prorſus inclinauit ſe, & exinaniuit vſque ad ſeſſionem, vt dicat Patri: *Tu cognouiſti ſeſſionem meam.* Sedet enim vt ad eum quem ne ipſi quidem Angeli ſtantem attingere poterant, etiam publicani & peccatores accedant. *Et cùm ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius.* Acceſſerunt non tam inceſſu pedum, quàm affectu cordis & imitatione virtutum. Bene autem non turbæ, non quilibet de populo, ſed diſcipuli dicuntur, quatenus ſuſciperent montes pacem populo, & colles iuſtitiam. *Et aperiens os ſuum*

Mat. 5. v. 1.

Digitized by Google

docebat eos. Aperuit nunc os ſuum, qui Prophetarum priùs aperuerat ora. *Docebat eos dicens, beati pauperes ſpiritu.* Verè apertum eſt os eius, in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ ſunt reconditi: Qui ante prædixerat. *Eructabo abſcondita à conſtitutione mundi.* Quid enim tam abſconditum, quàm paupertatem eſſe beatam? Attamen veritas loquitur, quæ nec falli; nec fallere poteſt. *Serm. 1. in Feſto omnium Sanctorum, n. 6. Tom, 2.*

Psal. CXXXIIX. *v.* 8.

Si aſcendero in cœlum tu illic es, ſi deſcendero in infernum, ades.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 21. *v.* 15.

Sap. 8. *v.* 1. SApientia attingit à fine vſque ad finem fortiter, id eſt, à cœlo vſque ad infernum. *Si aſcendero in cœlum tu illic es, ſi deſcendero in infernum ades.* Vtrobique verò fortiter, quando & de ſupernis expulit ſuperbum, & apud inferos ſpoliauit auarum. Sicque fieret ſuis ſuauis, & hoſtibus fortis appareret. *Hom. 2. ſuper Miſſus eſt, n. 13. Tom. 2.*

Si aſcendero in cœlum tu illic es, &c. Spiritus quippe ſapientiæ vbique præſens, nouit quid in cœlo, & quid agatur in inferno. *Serm 103 de diuerſis, num. 2. Tom. 2.*

Psal. CXXXIIX. *v.* 16.

Imperfectum meum viderunt oculi tui.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 17. *v.* 1.

Ioan 12 *v* 35. AMbulemus dum lucem habemus, ne tenebræ nos comprehendant. Ambulare, proficere eſt. Ambulabat qui dicebat, vnum autem quæ retro, ſunt obliuiſcens, ad ea quæ ante ſunt me extendo. Quid eſt *vnum autem?* Vnum autem inquit, quaſi remanſit mihi ad remedium, ad ſpem, ad conſolationem. Quid illud? *Quæ retro ſunt obliuiſcens, ad ea quæ ante ſunt me extendo?* Magna fiducia, quòd magnum electionis vas perfectum abnuens, profectum fatetur. Ergo non ambulantem, ſed ſedentem à mortis tenebris comprehendi periculum eſt. Et quis ſedens, niſi qui non curat proficere? Id caueto: Et ſi morte præoccupatus fueris, in refrigerio eris. *Phili.* 3. *v.* 13.

Dices Deo, *imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo nihilominus omnes ſcribentur.* Qui omnes? Profectò qui in deſiderio proficiendi inueniuntur. Sequitur enim: *Dies formabuntur, & nemo in eis*, ſubaudis, peribit. Dies proficientes intellige, qui ſi morte præoccupati fuerunt, in eo quod eis deeſt, perficiendi ſunt. Formabuntur, & nemo in eis informis relinquetur. *Serm. 49. in Cant. num. 7. Tom. 3.*

Psal. CXXXIIX. *v* 17.

Nimis honorati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus eſt principatus eorum.

QVid enim? Si enim in terra adhuc poſiti omnia poterant, non quidem in ſe, ſed in Chriſto; quid non poterunt viuentes in æterna felicitate cum ipſo? Mortales adhuc & morituri, imperium vitæ & mortis videbantur habere; ſolo nimirum verbo mortificantes viuos, & mortuos ſuſcitantes; quantò magis nunc cùm *honorati ſunt nimis*, nimis confortatus eſt principatus eorum? *Ser. 2. in Feſto SS. Apoſtolor. Petri & Pauli, n. 4. Tom. 2.*

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *verſ.* 5.

Digitized by Google

PSALM. CXXXIX. *v*. 8.

Obumbraſti ſuper caput meum in die belli.

SIcut enim videns venientem accipitrem Mater expandit alas ſuas, vt pulli ſubeant, & habeant tutum refugium; ſic nobis parata, & quodammodo dilato ſinu extenſa eſt ſumma illa & ineffabilis pietas Domini noſtri. *Ser.* 4. *in Pſ.* 90. *v*. 4. *Tom.* 2.

PSAL. CXL. *v*. 4.

Non declines cor meum in verba malitiæ.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v*. 12. & *v*. 17. & *Pſ.* 31. *v*. 3.

PSAL. CXL. *v*. 5.

Corripiet me iuſtus in miſericordia.

IVſtus corripit in miſericordia, peccator adulatur in impietate, ille vt curet, iſte vt occultet quod erat curandum. *Epiſt.* 78. *n*. 7. *Tom.* 1.

Oleum peccatoris non impinguet caput meum, Emunt oleum iſtud hypocritæ. *Ser.* 1. *in capite ieiunij, num.* 5. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur, *Iob. cap.* 14. *v*. 5.

PSAL. CXL. *v*. 6.

Abſorpti ſunt iuncti petræ iudices eorum.

ABſorpti planè in affectum iuſtitiæ, & petræ ſoliditatem cui iuncti ſunt imitantes. *Iuncti*, inquit, petræ, quam profectò ſolam vt ſequerentur, cætera omnia reliquerunt. *Ser. in Pſal.* 90. *n.* 11, *T.* 2.

PSAL. CXL. *v*. 10.

Singulariter ego ſum donec tranſeam.

Explicatur ſuprà, *Deuteron. cap.* 35. *v*. 5.

PSAL. CXLI. *v*. 4.

In via iſta quam ambulamus, abſconderunt ſuperbi laqueum mihi.

DIfficilis eſt via iſta, & grauis ſpinoſis anfractibus, multiplicium vinculorum nexibus innodata. *Ser.* 41 *de diuerſis, n.* 10. *Tom.* 2.

PSAL. CXLI. *v*. 8.

Me expectant iuſti donec retribuas mihi.

ET item *me expectauerunt peccatores vt perderent me.* Hinc mihi gehenna, inde corona paratur. *Ser.* 70. *de diuerſis, Tom.* 2. *Pſ.* 118. *v*. 95.

PSAL. CXLII. *v*. 2.

Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine.

Explicatur ſuprà, 1. *Reg cap.* 13. *v*.14.

SOla profectò quæ non ſolet gloriari, non nouit præſumere, contendere non conſueuit, gratiam inuentura eſt in oculis pietatis humilitas. *Deus* namque *ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Non contendit iudicio, nec prætendit iuſtitiam qui verè humilis eſt. *Humilitas gratiā inuenit.* *Iacob.* 4. *v*. 6.

ſed dicit: *Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine.* Recuſat iudicium & poſtulat miſericordiam; faciliùs ſibi veniam impetrare poſſe, quàm iuſtitiam vendicare confidens. Nouit naturam diuinam naturaliter piam, quæ noſtram nequaquam humilitatem abhorreat. Non deſpicit illa maieſtas cor contritum & humiliatum in noſtro genere, quæ corpus ex eo humilitatis aſſumere non dedignata eſt: Neſcio quo pacto familiariùs ſemper humilitati propinquare ſolet diuinitas. Denique illa vt appareret hominibus, ſubſtantiam, formam, habitúmque geſtauit humilem, ipſius nobis commendans virtutis excellentiam, quam ſpeciali ſui voluerit honorare præſentiâ. *De morib. & Officio Epiſcopor. cap.* 6. *T.* 4.

Psal. CXLII. *v.* 2.

Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.

NEc ait omnis homo, ſed omnis viuens, fortè vt ne ipſos Angelicos eum noueris ſpiritus excepiſſe. *Ser.* 5. *de verbis. Eſaia, num.* 9. *Tom.* 2.

Psal. CLXII. *v.* 6.

Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 6. *v.* 7.

Psal. CXLII. *v.* 8.

Auditam fac mihi mane miſericordiam tuam quia in te ſperaui.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 47. *v.* 10.

SOla nimirum ſpes apud te miſerationis obtinet locum, nec oleum miſericordiæ, niſi in vaſe fiduciæ ponis. Sed eſt infidelis fiducia, ſolius vtique maledictionis capax, cùm videlicet in ſpe peccamus. Quanquam nec fiducia illa dicenda ſit, ſed inſenſibilitas quædam, & diſſimulatio pernicioſa. Quæ enim fiducia ei qui periculum non attendit? Aut quod ibi timoris remedium, vbi nec timor ſentitur, nec materia ipſa timoris? Fiducia ſolatium eſt, nec eget ille ſolatio, qui lætatur cùm malè fecerit, & in peſſimis rebus magis exultat. Scrutemur vias noſtras periculáque vniuerſa vigili intentione penſemus. Dicat quiſque in pauore ſuo, vadam ad portas inferi; vt iam non niſi in ſola Dei miſericordia reſpiremus. Hæc vera fiducia, cui miſericordia non denegatur, Propheta atteſtante, *quoniam beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius. Ser.* 3. *in Annunciatione B. Virg. n.* 3. *Tom.* 2.

Psal. CXLIII. *v.* 3.

Domine quid eſt homo quia innotuiſti ei, aut Filius hominis quia reputas eum?

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 41. *v.* 1.

IAm ſe ô bone Pater, vermis viliſſimus, & odio digniſſimus ſempiterno, tamen confidit amari; quoniam ſe ſentit amare: Immò quia ſe amari præſentit, non redamare confunditur. Amat proinde non immeritò; quia amatus eſt ſine merito: Amat ſine fine, quia ſine principio ſe cognoſcit amatum. *Epiſt.* 107. *n.* 7. *Tom.* 1.

Psal. CXLIII. *v.* 4.

Homo vanitati ſimilis factus eſt.

Explicatur ſuprà, P*ſal.* 41. *v.* 1.

Psal. CXLIII. *v.* 95.

Domine inclina cœlos tuos & deſcende.

Ioan. 8. v. 5. IN *lege Moyſi mandauit huiuſmodi lapidare*, aiunt de peccatrice peccatores, de adultera Phariſæi. Sed ad duritiam lapidei cordis veſtri, ille locutus eſt. *Ieſus autem inclinauit ſe: Domine inclina cœlos tuos & deſcende.* Inclinans ſe, & ad miſericordiam flexus (neque enim Iudaici cordis erat) *digito ſcribebat*, non iam in lapide, ſed *in terra*. Neque hoc tantùm ſemel, ſed hic quoque duplex ſcriptura, ſicut apud Moyſem tabulæ duæ. Et fortè veritatem & gratiam ſcribens, & iterum ſcribens terræ impreſſiſſe videtur, ſecundùm quod Ioannes ait: Ioan. 1. v. 17. *Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Conſidera denique an videri poſſit de tabula veritatis legiſſe, vnde refelleret Phariſæos. *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in eam lapidem mittat.* Verbum quidem abbreuiatum, ſed viuum & efficax, ancipiti gladio penetrabilius. quàm grauiter enim ad verbum hoc ſaxea corda tranſfoſſa, quàm vehementer hoc vno capillo contritæ ſunt lapideæ frontes, rubor ipſe confuſionis & clandeſtinus probauit abſceſſus. Meruit quidem adultera lapidari; ſed is punire geſtiat, qui dignus non eſt etiam ipſe puniri: Is præſumat à peccatrice exigere vltionem, qui eandem excipere non meretur. Alioquin ipſe ſibi vicinior, à ſe incipiat, in ſe priùs ſententiam ferat, exerceatque vindictam. Hæc veritas. Cæterum adhuc minus eſt. Etſi accuſatores refellit hæc veritas, ſed ream necdum abſoluit; ſcribat iterum, ſcribat gratiam, legat & audiamus. *Nemo te condemnauit mulier? Nemo Domine. Nec ego te condemnabo, vnde & ampliùs noli peccare. Ser.* 3. *in Annunciat. B. Virg. num.* 2. *Tom.* 2.

Domine inclina cœlos tuos & deſcende. Quidni pro eis inclinet cœlos, pro quibus ipſe quoque cœlorum Rex inclinauit ſe, ita vt digito in terram ſcriberet. *Domine inclina cœlos tuos.* Parum eſt. *Et deſcende.* Quid vltra? Vt quibus condeſcendit, faciat etiam coaſcendere ſibi. *Ser.* 5. *in Dedicat. Eccleſ. n.* 6. *Tom.* 2.

Psal. CXLIV. *v.* 7.

NOn omnium eſt quod ait Propheta: *Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuæ eructabunt.* Siquidem nec omnes hæc memoria paſcit. Sanè nemo quod non guſtauit, ſed neque quod tantum guſtauit, eructat. Ructus quippe non niſi de plenitudine & ſatietate procedit. Propterea quorum ſæcularis eſt mens & vita, memoriam natiuitatis Chriſti, etſi celebrant, non eructant; ſine deuotione & affectione, dies iſtos, aridâ quadam conſuetudine obſeruantes. *Ser.* 3. *de Aduentu Domini, n.* 2. *Tom.* 2.

Psal. CXLIV. *v.* 18.

Prope eſt Dominus omnibus inuocantibus eum in veritate.

Explicatur ſuprà, *Pſal* 9 *v.* 22.

Psal. CXLV. *v.* 7.

Dominus ſoluit compeditos.

EGo dico omnes ignorare Deum, qui nolunt conuerti ad Deum. Neque enim ob aliud proculdubio renuunt, niſi quia gra-

Digitized by Google

uem & ſeuerum imaginantur, qui pius eſt; durum & implacabilem, qui miſericors eſt; ferum & terribilem, qui amabilis eſt: Et mentitur iniquitas ſibi, formans ſibi idolum pro eo quod non eſt ipſe. Quid timetis modicæ fidei, vt peccata nolit remittere? Sed affixit ea cruci cum ſuis manibus. Quòd teneri & delicati eſtis? Sed ipſe nouit figmentum noſtrum. Quòd mali aſſueti & ligati peccandi conſuetudine? Sed *Domi-*
Rom. 5. v. 20. *nus ſoluit compeditos*. Fortè ne irritatus multitudine criminum cunctetur porrigere manum adiutorij? Sed vbi abundauit delictum, ſuperabundare & gratia conſueuit. *Ser.* 38. *in Cant. n.* 1. *Tom.* 3.

Psal. CXLVI. *v.* 11.

Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum, & in eis qui ſperāt ſuper miſericordia eius.

DIcturus qui ſperant, ſignanter præmiſit, *ſuper timentes eum.* Fruſtra ſiquidem ſperat qui contemptu ſuo gratiam à ſe repellit, & ſpem ſuam prorſus euacuat. *Ser.* 1. *in Pſal.* 90. *n.* 3. *Tom.* 2.

Idem verſus explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *v.* 6. & *Pſ.* 24. *v.* 10.

Psal. CXLVII. *v.* 1.

Lauda Ieruſalem Dominum.

QVi præſentem habent Dominum, exhortatione non indigent. Et quod ait propheta, *lauda Ieruſalem Dominum*, congratulationis eſt potius quam commotionis. Qui in fide ambulant, egent admonitione ne taceant. *Ser.* 2. *de Virg. Deipara, n.* 13. *Tom.* 2.

Lauda Ieruſalem Dominum. Lauda & laudes replica, quia munitiſſimus vectibus & inconuulſibilibus ſeris clauſæ ſunt portæ tuæ, nullus inimicus intrat, nullus exit amicus, benedicti filij tui in te, omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus cum Chriſto. Iam non eſt timor in finibus tuis, quia poſuit fines tuos pacem, nullæ tibi tentationes, nulla ſeſe cogitationum turma confundit; quia verſipellis ille, & tortor longè eſt à muris tuis & à filijs tuis. *Ser.* 19. *de diuerſis, num.* 2. *Tom.* 2.

Psal. CXLVII. *v.* 2.

Confortauit ſeras portarum tuarum.

ITa vt nullus inimicus intret, nullus exire poſſit amicus. *Serm.* 16. *de diuerſis, num.* 7. *Tom.* 2.

Psal. CXLVII. *v.* 4.

Velociter currit ſermo eius.

IVgum Chriſti ſuaue & onus leue. Libet admirari quàm leue ſit onus veritatis. Num verè leue eſt, quod portantem non grauat, ſed leuat? Quid eo leuius onere, quod non ſolùm non onerat, ſed & portat omnem cui portandum imponitur? Hoc onus potuit vterum grauidare virgineum, grauare non potuit. Hoc onus ipſa quibus ſe præbuit ſuſtentandum, ſenis Simeonis brachia ſuſtentabat. Hoc etiam Paulum in grauj licet, & corruptibili corpore poſitum, rapiebat vſque ad tertium cœlum. Quæro in rebus ſi quid fortè huic exonetanti oneri ſimile inueniamus: Occurrit mihi de pennis auium quod vtrumque coaptem, quæ quodam videlicet ſingulari modo, & corpulentio- Mat. 11. v. 30.

corpulentiorem reddunt ſubſtantiã, & agiliorem. Mirum opus naturæ. Vnde groſſeſcit materia, inde ſarcina leuigatur; & quantùm creſcit in maſſa, tantum decreſcit in pondere. Hoc planè in pennis, Chriſti oneris exprimit, ſimilitudinem; quòd & ipſæ ferunt à quibus feruntur. Quid & de quadriga dicam? Hæc nimirum admota iumento ſarcina, quæ ab ipſo moueri non poterat, auget quidem, ſed portabiliorem facit. Onus oneri additur, & minus onerat. Sic & oneri grauiſſimo legis, accedens quadriga Euangelij, & auxit perfectionem, & difficultatem minuit. *Velociter*, ait, *currit ſermo eius*. Sermo vtique ante notus in Iudæa tantùm; nec ſe
4. Euãgelia 4. Rotis ſimilia. præ ſui quidem grauedine valens vltra extendere, quippe qui & ipſius Moyſis manus ſuo pondere prægrauatas demitteret; leuigatus per gratiam, & rotis Euangelicis, velociter *in omnem terram exiuit*, & in fines orbis terræ celerrimè peruolauit.
Exod. 18. *v.* 5. *Pſ.* 18. *v.* 5.
Epiſt. 72. *num.* 2. *Tom.* 1.

PSAL. CXLVII. *v.* 5.

Qui dat niuem ſicut lanam.

INduens peccatores per iuſtitiam, qui primitus frigidi erant per culpam *Nebulam ſicut cinerem ſpargit*, infuſâ illis, qui obſcuri erant per ignorantiam, notitiâ corruptionis ſuæ, concutit eos per pœnitentiam. *Mittit Chryſtallum ſicut bucellas*, illos ſibi incorporans per manſuetudinem, qui obdurati erant per obſtinationem. Sed qualiter opus illud ſalutis peragit? *Emittet verbum ſuum & liquefaciet ea*; *flabit ſpiritus eius & fluent aquæ*; vt euntibus duobus diſcipulis in caſtellum quod contra eos eſt, faciant de aſina & pullo. *Ser.* 4. *in Dominica Palmar. n.* 7. *Tom.* 2.

PSAL. CXLVII. *v.* 6.

Ante faciem frigoris eius quis ſuſtinebit?

HOc frigore refrigeſcit charitas, vt abundet iniquitas. *Epiſt.* 189. *num.* 2. *Tom.* 1.

PSAL. CXLIIX. *v.* 5.

Dixit & facta ſunt.

Explicatur ſuprà, *Deuter. cap.* 6. *verſu* 16.

VIde quam magnificauerit facere tecum Dei maieſtas. De omnibus quæ in cœlo & ſub cœlo ſunt, *dixit & facta ſunt*. Et quid facilius dictu? Sed numquid ſolo verbo factum eſt, cùm te quem fecerat refecit? Triginta & tribus annis ſuper terram viſus, & cum hominibus conuerſatus, etiam habuit in factis calumniatores, in dictis inſultatores, non habens vbi caput ſuum reclinaret. Quare hoc? Quia Verbum à ſua ſubtilitate deſcenderat, & groſſius acceperat indumentum. Nam caro factum fuerat, & ideo groſſiori & moroſiori opere vtebatur. Sicut autem cogitatio veſtit ſibi veſtẽ corpoream abſque ſui diminutione vel ante vocem, vel poſt vocem: Sic Filius Dei aſſumpſit carnem, non commixtionem paſſus, neque diminutionem, nec ante carnem, nec poſt carnem Apud Patrem inuiſibilis, ſed hic manus noſtræ tractauerunt de verbo vitæ; & quod erat ab initio, vidimus oculis noſtris. Hoc autem Verbum quia carnem puriſſimam & animam ſanctiſſimam vnierat ſibi, liberè moderabatur actiones corporis ſui; tum quia ſapientia & iuſtitia

erat; tum quia nullam habebat prorſus legem in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ. Meum verbum nec ſapientia, nec iuſtitia eſt, ſed tamenvtriuſque capax, & poſſunt ei hęc abeſſe & adeſſe, abeſſe autem faciliùs. Familiare enim magis iam nobis eſt carnis noſtræ ſeruire vitijs, quàm actiones & paſſiones eius ordinare: Pro eo quod omnis ætas ab adoleſcentia prona eſt in malum, inter flagella quoque & gladios, etiam ſub diſcrimine mortis, ad ſuas ambiens voluptates.

Felix cuius cogitatio (hoc eſt verbum noſtrum) omnes actiones ſuas ad iuſtitiam dirigit, vt & intentio ſana ſit, & operatio recta. Felix qui paſſiones corporis ſui propter iuſtitiam ordinat, vt quicquid patitur, propter Dei filium patiatur. *Ser Feria* 4. *Hebdom. ſanctæ, n.* 13. *T.* 2.

Deus te cum cæteris, & inter cætera creauit, non ſine magna prærogatiua dignitatis. *Dixit* enim de omnibus, *& facta ſunt.* poſt hæc vehementiſſimo amore inflammata maieſtas illa redemit te. *Ser.* 19. *de diuerſis, n.* 4. *Tom.* 4.

Super omnia reddit amabilem te mihi, Ieſu Bone, calix quem bibiſti, opus noſtræ redemptionis. Hoc eſt quod noſtram deuotionem & blandiùs allicit, & iuſtiùs exigit, & arctiùs ſtringit, & afficit vehementiùs. Multùm quippe laborauit in eo Saluator, nec in omni mundi fabrica tantùm fatigationis auctor aſſumpſit. Illa denique *dixit & facta ſunt.* At verò hic & in dictis ſuis ſuſtinuit contradictores, & in factis obſeruatores, & in tormentis illuſores, & in morte exprobratores. Ecce quomodo dilexit. Chriſti amor imméſus.

Adde quod hanc ipſam dilectionem non reddidit, ſed addidit, quia ipſe prior dilexit nos. Denique dilexit etiam non exiſtentes: Sed adiecit & reſiſtentes diligere: *Quoniam cùm adhuc inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem Filij eius.* Alioquin ſi non dilexiſſet inimicos, nondum poſſediſſet amicos: Sicut necdum quos ſic diligeret eſſent, ſi non, dilexiſſet qui nondum eſſent. Rom. 5. v. 10.

Dilexit autem dulciter, ſapienter, fortiter. Dulce nempe dixerim quòd carnem induit; cautum quòd culpam cauit, fortè, quod mortem ſuſtinuit. Nam quos ſanè in carne viſitauit, carnaliter tamen nequam amauit, ſed in prudentia ſpiritus. Itaque quos in carne quæſiuit, dilexit in ſpiritu, redemit in virtute.

Diſce à Chriſto quemadmodum diligas Chriſtum. Diſce amare dulciter, amare prudenter, amare fortiter. Dulciter, ne illecti: Prudenter, ne decepti: Fortiter ne oppreſſi ab amore Domini auertamur. Ne mundi gloriâ ſeu carnis voluptatibus abducaris, dulceſcat tibi præ his ſapientia Chriſtus. Ne ſeducaris ſpiritu mendacij & erroris, luceſcat tibi veritas Chriſtus. Zelum tuum inflammet charitas, informet ſcientia, firmet conſtantia. *Serm.* 20. *in Cant. n.* 2. *Tom.* 3.

PSAL. CL. *v.* 4.

Laudate Dominum in tympano & choro.

VT concors ſit mortificatio carnis. *Serm.* 4. *in Quadrag. num.* 2. *Tom.* 2.

Libri Pſalmorum FINIS.

LIBER PROVERBIORUM.

CAPVT PRIMVM *Ver.* 10.

Fili, ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 14. *v.* 5. *&* *Pſ* 54. *v.* 22.

PROVERB. Cap. I. *v.* 20.

Sapientia foris prædicat, in Plateis dat vocem ſuam.

IN lata videlicet & ſpacioſa via quæ ducit ad mortem, vt reuocet ambulantes per eam. *Serm.* 5. *de diuerſis, numero primo, Tom.* 2.

PROVER. Cap. III. *v.* 13.

Beatus homo qui inuenit ſapientiam, & qui affluit prudentiâ.

Explicatur infrà, *Rom.* 12. *v.* 3.

QVid in hoc mundo agimus, aut quid facimus de hoc mundo? Si ſaluari contendimus à præſenti ſeculo nequam, quid adhuc de hoc mundo decernimus? Si exire volumus, quid compedes noſtros nobiſcum trahere laboramus? Ponamus aureos eſſe, ſed multò melius eſt ſine his liberari, quàm eorum occaſione teneri. Non æſtimemus precium, ſed impedimentum conſideremus; ne præter ipſam, quæ dura ſatis reputanda eſt, conditionis neceſſitatem, etiam cupiditatis viſco inhærere hic incipiamus, & inanis ſollicitudinis nexibus irretiri. Quid enim in compedibus faciat quis, quòd videlicet ad patiendum magis, quàm ad aliquid faciendum ſoleant homines compediri? Et actionis impedimenta compedes ſunt, adminicula paſſionis. Agendum tamen nobis aliquid in hoc mundo, agenda vtique pœnitentia: Sed ad paſſionem hæc potiùs, quàm ad actionem videbitur pertinere. Nihilominus tamen agendum hic nobis aliquid: Non quidem de hoc mundo, ſed in hoc mundo. Operemur ergo, ſed cibū qui non perit, operemur opus ſalutis noſtræ, operemur in vinea Domini, vt diurnum accipere mereamur. Ager enim eſt mundus, fodiamus, in eo theſaurus abſconditus latet; effodiamus eum. Ipſa eſt enim ſapientia quæ trahitur de occultis: Omnes eam quærimus, omnes concupiſcimus eam.

Sed fruſtra quærit, qui in lectulo ſuo quærit; neque enim in terra ſuauiter viuentium inuenitur. Lectulus eſt, & ibi gigantem quæris? Tuus eſt, ſperas inuenire eum, qui diuerſoria ſemper ignorat? Si quæritis, quærite, conuertimini & venite. Quæris vnde? A lectulo tuo. Quæris vnde conuertaris? *A voluntatibus tuis auertere.* Surge ergo de lectulo tuo, erige cor, vt non fruſtra audias admonen-

Quomodo ſapientia inuenitur. *Cant.* 3. *v.* 1.

Eſa. 21. *v.* 12.

tẽ ſurſum habere cor. Sic enim *inuenies corde ſapientiam, ore afflues prudentiâ:* Sed affluere, non effluere vel euomere cura. Nimirum mel inueniſti; ſi inueniſti ſapientiam. Tantùm ne multùm comedas; ne ſatiatus euomas illud. Sic comede, vt ſemper eſurias. Noli multùm reputare quod habes. Sicut enim beatus homo qui inuenit ſapientiam; ſic etiam beatus vir, vel beatior etiam *qui morabitur in ſapientia*; fortè enim hoc ad affluentiam ſpectat. *Eccl.* 14. *v.* 22.

Sanè in his tribus ore affluit ſapientiâ, vel prudentiâ, ſi ſit in ore confeſſio propriæ iniquitatis; ſi gratiarum actio & vox laudis; ſi etiam ſermo ædificationis. Nimirum in principio quidem ſermonis iuſtus accuſator eſt ſui: Nam in medio magnificare Dominum; in tertio quoque (ſi eatenus affluit ſapientia) ædificare proximum debet. An verò & in opere affluendum eſt ſapientia? Eſt maxime. Quæramus ergo & in opere triplicem affluentiam continentiæ, patientiæ, obedientiæ; vt fidelis obedientia propriam mortificet voluntatem, humilis continentia carnalem pariter & ſecularem amputet voluptatem, hilaris patientia vtramque ſimul, & corporalem ſcilicet, & mundialem viriliter ſuſtineat aduerſitatem. *Serm.* 15. *de diuerſis*, *Tom.* 2.

PROVER. Cap. III. *v.* 16.

In ſiniſtra illius diuitiæ & gloria.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 47. *v.* 9. *& Pſ.* 67. *v.* 14.

PROVER. Cap. IV. *v.* 23.

Omni cuſtodiâ ſerua cor tuum, quia ex ipſo vita procedit.

Ego hanc conſtare arbitror ſpecialiter in duobus, vt videlicet ſuper affectionum pariter & cogitationum ſuarum greges, mens ſollicita vigilanter intendat. Et bene huic datur omnis cuſtodia, à quo cæteras procedere conſtat. *Ser.* 17. *de diuerſis, num.* 7. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Gen.* 34. *v.* 1.

Duobus modis iſta vita à corde procedit, aut quia fide mundatur cor, aut quia Chriſtus vita noſtra, qui nunc per fidem habitat in cordibus noſtris, erit cùm apparebit, & nos cum ipſo apparebimus in gloria: Et qui nunc latet in corde, tunc quaſi de corde ad corpus procedet, quando reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.

Sed conſiderandum eſt: quomodo dicat, *omni cuſtodia* ſerua cor tuum. Solent dicere homines huius ſeculi, bonum caſtellum cuſtodit, qui corpus ſuum cuſtodit. Nos autem non ſic, ſed ſterquilinium vile cuſtodit qui cuſtodit corpus ſuum: *Quoniam qui ſeminat in carne, de carne metet corruptionem; qui verò in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.* Ac ſi dicat colendum, cuſtodiendum magis animæ caſtrum; quoniam æterna ex ipſo vita procedit. *Gal.* 6. *v.* 8.

Sed caſtrum iſtud in terra inimicorum ſitum vndique inpugnatur; Et idcirco omni cuſtodia, id eſt ex omni parte eſt muniendum, inferius, ſuperius, ante & retro, à dextris & ſini-

Digitized by Google

ſtris. Inferiùs impugnat concupiſcentia carnis, quæ militat aduerſùs animam: Superiùs imminet iudicium Dei: Retro mortifera delectatio eſt, quæ oritur ex recordatione præteritorum peccatorum: Ante inſtantia tentationum: A ſiniſtris verò arrogantium fratrum murmurantium inquietudo: A dextris obedientiùm fratrum deuotio. *Serm.* 82. *de diuerſis, Tom.* 2.

Cogitationũ genus triplex.

Tria occurrunt genera cogitationum, à quibus multa ſollicitudine cauere neceſſe ſit eos qui conuertuntur ad cor, & dignum Deo in ſemetipſis templum exhibere feſtinant. Sunt enim nonnullæ interdum cogitationes penitus otioſæ, & ad rem non pertinentes; quas tam facilè abiicere quàm recipere facilè poſſit anima, dummodo ſit ſecum habitans in corde ſuo. Sunt & aliæ cogitationes violentæ magis & fortiùs adhærentes, quæ videlicet ad neceſſitates naturæ pertinent, & quaſi ex eodem adſumptæ limo de quo & nos facti ſumus: ſi paululum inſederint, auelli nequeunt ſine læſione & difficultate. Sæpe enim ſic afficit nos cogitatio carnalis de cibo, de potu, ſiue veſtimento, vt vix eradicari queat de cordibus noſtris.

Iam verò tertium cogitationum genus immundum nimis ac fœtidum eſt, quod nec admittere quidem vllâ ratione debemus: Sed à longè præſentire fœtorem, & totâ virtute repellere, toto animo propulſare; & conuerſi ſtatim ad gemitus, lachrymis atque ſuſpirijs inuocantes ſpiritum, qui adiuuet infirmitatem noſtram. Sic nimirum confuſus abſcedens, non tam facilè deinceps ſimile aliquid viriliter reſiſtentibus nobis malignus hoſtis offerre, vel afferre præſumet. Dico autem cogitationes illas immundas penitus ac fœtidas, quæ ad luxuriam, ad inuidiam & vanam gloriam pertinent, cæteráque vitia deteſtanda.

Primum genus cogitationum eſt lutum ſimplex, id eſt non inhærens, nec fœtens: Secundum verò cogitationum genus non lutum ſimplex, ſed viſcoſum ac limoſum eſt. Nam tertium quidem ſic cauendum eſt, non tanquam lutum, aut limus, ſed tanquam immundiſſimum ac fœtidiſſimum cœnum. *Ser.* 31. *de diuerſis, T.* 2.

PROVER. Cap. IIX. *v.* 17.

Ego diligentes me diligo.

SEd non in hoc iuſtificatus ſum. Nam & Ethnici hoc faciunt. Non multum laudis habet, ſi amantes me amauero; ſed ſi non amauero, ſceleratus pro ſcelere iudicabor. Dilexi vos & ante meritum, quare etiam poſt meritum non diligerem? *Epiſt.* 324. *n.* 1. *Tom.* 2.

PROVER. Cap. IX. *v.* 1.

Sapientia ædificauit ſibi domum.

CVm multis modis ſapientia intelligatur, quærendum eſt quæ ſapientia ædificauit ſibi domum. dicitur enim *ſapientia carnis*, quæ inimica eſt Deo. Et *ſapientia huius mundi*, quæ ſtultitia eſt apud Deum, vtraque iſta *terrena eſt, animalis, Diabolica*. Secundùm hanc ſapientiam dicuntur ſapientes vt faciant mala, bene autem facere neſciunt: Et ipſa ſua ſapientia arguuntur & perduntur, ſicut ſcriptum eſt: *Comprehendam ſapientes in aſtutia eo-*

Rom. 8. v. 7. 1 Cor. 3. v. 19. Iacob 3. v. 15. 1. Cor 3. v. 19.

Digitized by Google

rum, & perdam ſapientiam ſapientium. Nulla talis ſapientia, ſiue carnis, ſiue mundi ædificat, imò deſtruit quamcumque domum inhabitat.

Eſt ergo alia ſapientia quæ deſurſum eſt, primùm quidem pudica, deinde pacifica, hic eſt Chriſtus Dei virtus & Dei ſapientia. Hæc itaque ſapientia quæ Dei erat, & Deus erat, de ſinu Patris ad nos veniens ædificauit ſibi domum, ipſam ſcilicet matrem ſuam Virginem Mariam, in qua ſeptem columnas excidit. Quid eſt in ea ſeptem columnas excindere, niſi ipſam dignum ſibi habitaculum fide & operibus præparare? Nimirum ternarius numerus ad fidem propter ſanctam Trinitatem: Quaternarius pertinet ad mores, propter quatuor principales virtutes.

Quod autem in Beata Maria ſancta Trinitas fuerit (fuerit dico per præſentiam Maieſtatis) vbi ſolus filius erat per ſuſceptionem humanitatis, teſtatur nuncius cœleſtis, qui ei arcana myſteria reſerans, ait: *Aue gratia plena Dominus tecum.* Et poſt pauca, *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi.* Ecce habes Dominum, habes virtutem altiſſimi, habes Spiritum ſanctum: Habes Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum. Neque enim poteſt eſſe aut Pater ſine Filio, aut ſine Patre Filius, aut ſine vtroque procedens ab vtroque Spiritus Sanctus. Manifeſtum eſt ergo fuiſſe in corde Virginis fidem ſanctæ Trinitatis.

Luc. 1. v. 28.

Trinitas perſonarũ in Maria.

Vtrum autem & quatuor principales virtutes, tanquam quatuor columnas poſſederit, inquiſitione dignum videtur. Primùm ergo videamus an fortitudinem habuerit. Niſi fallor hæc Virgo eſt quæ legitur: *Mulierem fortem quis inueniet?* Quæ adeò fortis fuit, vt ſerpentis caput contereret. Porrò quòd temperans, prudens & iuſta fuerit, ex Angeli collocutione, & ſua ipſius reſponſione luce clarius comprobamus. Salutara quippe tam venerabiliter ab Angelo: *Aue gratia plena Dominus tecum*; non ſe extulit quaſi quæ ex ſingulari gratiæ priuilegio benediceretur; ſed ſiluit, & qualis eſſet inſolita hæc ſalutatio, ſecum cogitauit. Qua in re quid niſi temperans fuit? At verò cùm de cœleſtibus myſterijs ab eodem Angelo doceretur, diligenter quæſiuit quomodo conciperet ac pareret, quæ virum vtique non cognoſceret: Et in hoc ſine dubio prudens extitit. Iuſtitiæ autem præferrinſigne, vbi ſe ancillam Domini confitetur.

Prov. 31. v. 10.

4. Virtutes Cardinales in B. Virgine.

Fuit igitur B. Virgo Maria fortis in propoſito, temperans in ſilentio, prudens in interrogatione, iuſta in Confeſſione. His itaque quatuor morum columnis, & tribus fidei prædictis, extruxit in ea ſibi domum ſapientiæ cœleſtis; quæ adeò mentem eius repleuit, vt de plenitudine mentis fœcundaretur & caro, ac Virgo ſinglari gratiâ, eandem ipſam ſapientiam carne tectam pareret, quam priùs mente pura conceperat.

Nos quoque ſi eiuſdem ſapientiæ fieri domus volumus, neceſſe eſt vt eiſdem ſeptem columnis extruamur, id eſt, vt fide & moribus ei præparemur. Et in moribus quidem ſolam puto ſufficere iuſtitiam, cæteris tamen virtutibus circumfultam. Itaque ne errore fallatur ignorantiæ, ſit ei præuia prudentia. Sint hinc inde temperantia atque fortitudo, ne fortè labatur, vel in dexteram, vel in ſiniſtram partem declinando. *Serm. 52. de diuerſis, Tom. 2.*

Digitized by Google

PROVER. Cap. IX. *v.* 17.

Aquæ furtiuæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuauior.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 90. *v.* 6.

PROVER. Cap. X. *v.* 1.

Filius ſapiens gloria eſt Patris.

NOn eſt dubium quicquid in laudibus Matris proferimus, ad filium pertinere; & rurſum cùm filium honoramus, à gloria matris non recedimus. Nam *ſi Filius ſapiens gloria eſt Patris*, quantò magis glorioſum eſt matrem ipſius effici ſapientiæ? *Homil.* 4. *ſuper Miſſus eſt, num.* 1. *Tom.* 2.

PROVER. Cap. X. *v.* 19.

In multiloquio non deerit peccatum.

QVàm vera ſententia, in multiloquio non effugiendum peccatum. Vt enim prætercam cætera, ſi propterea eſt otioſum verbum, quod rationabilem cauſam habeat, quam rationem de eo reddere poterimus quod eſt præter rationem? Nemo veſtrum parui æſtimet tempus quod in verbis conſumitur otioſis. Siquidem tempus acceptabile eſt, & dies ſalutis. Volat verbum irreuocabile, nec aduertit inſipiens quid amittat. Libet confabulari, aiunt, donec hora prætereat. O donec prætereat hora, quam tibi ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendam gratiam, ad gloriam promerendam miſeratio conditoris indulget. Donec tranſeat tempus quo ſuſpirare ad amiſſam hæreditatem, aſpirare ad promiſſam felicitatem, excitare remiſſam voluntatem, flere commiſſam iniquitatem deberes. *Ser.* 17 *de diuerſis, num.* 3. *Tom.* 2.

Verba otioſa.

PROVER. Cap. XII. *v.* 7.

Verte impios & non erunt.

ERrabat Phariſæus qui mulierem tanquam adhuc peccatricem horrebat, quæ diuinis inhærens veſtigijs, rigabat fletibus; tergebat crinibus, oſculo premebat, vngebat vnguento. Quis enim crimina iam deleta recenſeat, quis tangenti ſuccenſeat, quis eam peccatricem cenſeat, quæ dum commiſſa deplorat, odit iniquitatem: Dum oſculatur pedes Domini, diligit iuſtitiam: Et rurſum, dum tergit crinibus, exhibet humilitatem: Dum vngit vnguento, manſuetudinem præfert. Meritò proinde iam non peccatrix, ſed ſancta & Chriſti diſcipula vocabitur, à quo etiam didicit in tam breui eſſe mitis & humilis corde. Hoc eſt quod dicitur, *Verte impios & non erunt. Ser.* 4. *in Dedicat. Eccleſ. n.* 3. *Tomo* 2.

Luc. 7. *v.* 38.

PROVER. Cap. XII. *v.* 21.

Non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 83. *v.* 8.

PROVER. Cap. XVI. *v.* 4.

Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.

OMnia propter ſemetipſum fecit Deus, omnia propter ſuos. Aliter tamen propter

ſe, aliter propter ſuos: In eo quippe quod dicitur, omnia propter ſe, præueniens cōmendatur origo; in eo autem quod dicitur, omnia propter ſuos, magis exprimitur fructus ſequens. Omnia fecit propter ſemetipſum, gratuitâ vdelicet bonitate: Omnia propter electos ſuos, pro eorum ſcilicet vtilitate; vt illa quidem efficiens cauſa ſit, hæc finis. *Ser. 3. in Feſto Pentecoſt. n. 3. Tom. 2.*

PROVER. Cap. XVI. *v.* 18.

Ante ruinam exaltatur cor.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap. 3. v. 12.*

PSAL. Cap. XVII. *v.* 28.

Stultus dum non loquitur, ſapiens putatur.

NAm quod non loquitur, non ſenſus inopiâ, ſed humilitatis eſſe cuſtodiâ creditur. *Epiſt. 87. n. 11. Tom 1.*

PROVER. Cap. XIIX. *v.* 3.

Impius cùm venerit in profundum malorum, contemnit.

AVt certè diſſimulans, & ſibi qualicumque veriſimili blādiens ratione reuocat ſe irreuocabiliter in ſeculum, ad perfruendum & deliciandum in omnibus bonis eius quoad licuerit. Cùm autem dixerit pax & ſecuritas, tunc repentinus ei ſuperueniet interitus. *Ser. 38 in Cant. n. 1. Tom. 3.*

Idem locus explicatur ſuprà, *Iob. cap. 6. v. 16.* & infrà, *Prouerb. 27. v. 15.*

PROVER. Cap. XIIX. *v.* 17.

Iuſtus in principio ſermonis accuſator eſt ſui.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 50. v. 5.*

PROVER. Cap XIIX. *v.* 19.

Frater adiuuans fratrem ambo conſolabuntur.

QVod ſi alterutrum ſe (quod abſit) corroſerint & momorderint, nonne ambo deſolabuntur? *Epiſt. 243. n. 1. Tom. 1.*

PROVER. Cap. XIIX. *v.* 21.

Mors & vita in manibus linguæ.

MEmentote quoniam lingua eſt quæ contra vitia linguæ loquitur, vt in eo vel maximè haberi debeat excuſata, quòd nec ſibi parcat, & aduerſùs propria quoque ſui ipſius pericula muniat audientes. *Linguæ vtilitas.* *Eſt* quoque magna Sermonis vtilitas, & frequenter in lingua fructus precioſiſſimus reperitur. Nempe iuſti vita ex fide eſt, & fides ex auditu, auditus per Verbum Dei. Si verò ſola ineſſet vita in manibus linguæ, nec circumciſio quidem ei; ſi ſola mors, etiam abſciſſio deberetur. Nunc verò ponenda nobis ori noſtro cuſtodia, & oſtium circunſtantiæ labijs; vt nec vitalem ædificationem clauſura damnet æterna, nec lethalis liberum ſortiatur egreſſum Vigilemus ergo ſuper verba noſtra, ne in eis vel offendere Deum, vel proximum nocere contingat. *Serm. 19. de diuerſis, num. 6. Tom. 2.*

PROVER.

PROVER. Cap. XIX. v. 2.

Qui feſtinus eſt pedibus, offendet.

SI ſic curritis, offenditis; ſi offenditis; caditis. *Parabol.* 1. *num.* 5. *Tom.* 2.

PROVER. Cap. XIX. v. 11.

Doctrina viri per patientiam noſcitur

NVnc quidem Deus per ſeipſum implet ſplendoribus animas noſtras, nunc per Angelos viſitat, nunc per homines inſtruit, nunc etiam conſolatur & erudit per ſcripturas. Rom 15. v. 4. *Quæcunque enim ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt; vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus.* Bene ad doctrinam vt per patientiam ſperemus. Siquidem *doctrina viri per patientiam noſcitur.* Sed & *patientia probationem operatur, probatio verò ſpem.* Rom. 5. v. 4. *Serm.* 11. *in Pſal.* 90. *num.* 1. *Tom.* 2.

PROVER. Cap. XX. v. 23.

Pondus & pondus, abominatio eſt apud Deum.

QVid enim? Tu te depreciaris in ſecreto apud teipſum veritatis trutinâ ponderatus; & foris alterius pretij metiens maiori te pondere vendis nobis, quàm ab ipſa accepiſti. Time Deum, & noli hanc rem peſſimam facere; vt quem humiliat veritas, extollat voluntas: Hoc enim reſiſtere veritati, hoc pugnare contra Deum. Magis autem acquieſce Deo, & ſit voluntas ſubdita veritati, nec tantùm ſubdita, ſed & deuota.

Volunatis humilitas.

Et parum eſt eſſe ſubiectum Deo, niſi ſis & omni humanæ creaturæ propter Deum. Ego plus dico, ſubdere paribus, ſubdere & minoribus. Vade & tu ad minorem, ſi vis in iuſtitia eſſe perfectus, defer inferiori, iuniori inclinato. *Serm.* 42. *in Cant. num.* 8. *Tom.* 3.

PROVER. Cap. XXIII. v. 1.

Diligenter conſidera quæ tibi apponuntur.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 22. *v.* 5.

DIſce in referendo gratiam non eſſe tardus aut ſegnis, diſce ad ſingula dona gratias agere. *Diligenter conſidera quæ tibi apponuntur,* vt nulla videlicet Dei dona debitâ gratiarum actione fruſtrentur; non grandia, non mediocria, non puſilla. Denique iubemur colligere fragmenta ne pereant, id eſt, nec minima beneficia obliuiſci. Ioan. 6 v. 12. *Ser.* 51. *in Cant.* 7. *Tom.* 3.

Gratiarum actio.

PROVER. Cap. XXIII. v. 26.

Præbe fili cor tuum mihi.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 83. *v.* 8.

PROVER. Cap. XXV. v. 16.

Mel inueniſti? Noli multum comedere.

POteſt non incongruè hoc loco mellis nomine, fauor humanæ laudis intelligi. Meritò-

que non ab omni; ſed immoderato mellis huius edulio prohibemur. Eſt enim cùm vtiliter humanas laudes recipimus, fraternæ duntaxat intuitu charitatis, & ad ſalutem eorum qui nobis propterea faciliùs acquieſcunt. Hac ergo parcitate ſeruatâ, mellis huius moderata comeſtio non nocebit. Si quid verò amplius eſt, à malo eſt, & in perniciem conuertetur. Inuento enim melle immoderatius veſcitur, quiſquis apponens omninò cor ſuum fauore humanæ laudis inflatur. *Ser.* 83. *de diuerſis*, *Tom.* 2.

PROVER. Cap. XXV. *v.* 27.

Qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 33. *v.* 6.

QVid ru Pilate ſeorſum interrogas Dominnm, vt tibi ſuſurret in aure, quid ſit veritas? Multùm eſt ad te: Non dabitur ſanctum cani, nec Margarita porco. Quære potiùs fidei guſtum, ſatietatem intelligentiæ interim ne requiras. Meritò reuerberatâ acie protinus reſiliuit; & reſponſum non ſuſtinens, egreſſus eſt ad Iudæos, qui ambulare cœperat in magnis & mirabilibus ſuper ſe, quid eſſet veritas percontatus. *Ser.* 15. *de diuerſis*, *n.* 3. *Tom.* 2.

PROVER. Cap. XXVII. *v.* 15.

Triplex incommodum eÿcit de domo inhabitantem, fumus, ſtillicidium, mala vxor.

Sap. 7. v. 30. SApientia vincit malitiam, dum ſatanam conterat Dei virtus, & Dei ſapientia Chriſtus. *Attingit ergo à fine vſque ad finem fortiter*, in cœlo quidem deiiciendo ſuperbum, in mundo ſuperando malignum, in inferno ſpoliando auarum. *Et diſponit omnia ſuauiter*, in cœlo ſtantes Angelos confirmando, in mundo venundatos redimendo, in inferno captiuos liberando. Aut ſi meliùs placet, accipiamus hoc modo. Ordinatâ procedit acie aduerſùs ſeptem peccati gradus Spiritus ſeptiformis. Et primus contra negligentiam *timor* exurgit; nimirum ipſe eſt quo concutitur anima, diſcutitur conſcientia, excutitur ſopor lethalis, incutitur ſollicitudo. Denique *qui timet Deum nihil negligit*, ſed veretur omnia opera ſua. Sap. 8. v. 1. Septem dona Spiritus ſancti. Eccl. 7. v. 9.

Cæterùm vt grauior ſit conflictus, ſquama ſquamę iúgitur, & comitantia ſunt in humano corde negligentia ſui & curioſitas cæterorum. Triplex enim incommodum eiicit de domo inhabitantem, *fumus*, *ſtillicidium*, *mala vxor*. Quando verò deerunt negligenti? Propria quidem qui negligit, fumum non adigit, vxorem non corrigit, tectum non reficit. Fumant peccata nullo miſericordiæ ſtudio, nullis lachrymarum vndis extincta, & fumus ille teterrimus & intolerabilis. Malignatur voluntas, ipſo neglectu quotidie deterior ſemetipſâ. Stillat ſuperni iudicis indignato ex defectu vtique charitatis, quæ ſola operit multitudinem peccatorum. Egrediatur vtique foras neceſſe eſt & curioſiùs exteriora conſideret, qui ſic interna deſpicit, præterita non reſpicit, præſentia non inſpicit, futura non proſpicit. Curioſitas dãnatur.

Euidenter proinde curioſitati *pietas* aduerſatur, & quem illa à corde euocat, iſta reuocat. Nimirum pietas illa eſt cultus Dei, & in corde colitur, qui in corde cognoſcitur habi-

tare. Parit autem curioſitas experientiam mali, vt facilè qui per multa vagatur offendat, facilè cadat in laqueum, facilè inueniat quod pernicioſè delectet. Confligit ſanè aduersùs hanc *ſcientiæ* Spiritus docens eligere bonum, reprobare malum; docens quid pernicioſum ſit, quidue expediat experiri. Vetuntamen in multis iam in concupiſcentiam experientia tranſire videtur. Contra hanc concupiſcentiam mali dimicat *fortitudo*: Neque enim vlla iam niſi in manu forti liberatio eſt. Indicet ſibi homo ieiunia, corpus caſtiget, & ſubiiciat ſeruituti, ne fortè iam de radice colubri egrediatur regulus, de concupiſcentia conſuetudo. Quemadmodum enim miſera nimium & miſerabilis humana fragilitas, ſine pruritu concupiſcentię, aut impetu deſiderij, ſolâ conſuetudine ipſâ ad illicita trahatur; vtinam omnibus liceat ignorare. Nimirum peccatum faciens, ſeruus eſt peccati ſeruus planè diaboli, ad praua quæque prout ducitur, ſequens, à quo nimirum captiuus, tenetur ad ipſius voluntatem.

Malæ cõſuetudinis deſcriptio. Eſt autem conſuetudo hæc grauis quædam & pernicioſa catena, ſoluenda vtique faciliùs quàm rumpenda; vt hic maximè vulgare illud prouerbium videatur vſurpari, induſtriam violentiâ potiorem: Vt quemadmodum vis vi repellitur, & feruore Spiritus, feruor extinguatur deſideriorum; vt maligni artem arte deludas, & conſuetudini *conſilium* opponas. Alioquin ſi fortè violentiam quæras, & caſtigatione corporis ſperes conſuetudini præualere, timendum omnino eſt, ne ſit pernicioſus labor, & priùs ipſa ſubſtantia deficiat quàm inolita concupiſcentia; præſertim quòd altera quædam natura ſit ipſa conſuetudo. Neceſſarium itaque eſt conſilium, vel ab ipſo magni conſilij Angelo miniſtratum, vel ab homine aliquo ſpirituali, qui cogitationes ſatanæ, ſpiritualiáque remedia non ignoret. Subtrahenda nobis occaſio eſt, & opportunitas fugienda peccati.

Sed fortè nedum venit cui victoria repoſita eſt, quem triumphus manet, cui corona debetur, & contemptus ex conſuetudine prodit; vt tantò liberiùs, quantò deſperatiùs peccans, totas iam concupiſcentiæ laxet habenas, toto impetu feratur in præceps, ſicut ſcriptum eſt: *Peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit.* Pro. 18. v. 3. Hunc ergo contemptum neceſſe eſt vt ſpiritus *intellectus* impugnet, illuminans tenebras cordis, & lucem diuinæ miſericordiæ, & copioſæ miſerationis infundens. Intelligentia nempe diuinis & altiſſimis rebus attribuenda eſt; quas quidem ratio humana nullatenus, difficilè autem vel fides ipſa comprehendere poſſit, vt eſt illud: *Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia.* Rom. 5. v. 20.

Iam ſi contemptus perſtiterit, accedere neceſſe eſt & malitiam; vt quam poteſt conſolationem deſperatus miſer admittat; & cui non eſt pars in bonis, lætetur vel in malis, lætetur cùm malè fecerit, & exultet in rebus peſſimis. Ex his ergo ſolum hoc remedium eſt, vt ipſa aduerſùs malitiam ſapientia congrediatur, propriáque dexterâ prælietur, quæ ſuccumbere omnino non nouit. Quando enim liberetur qui in habitationem deſcendit, niſi præueniatur in benedictionibus ſupernæ dulcedinis; vt clauum clauo expellat, & peſtiferam dulcedinem vitiorum, iucunditas ſpiritualis vnctionis excludat?

Attingit ergo à fine vſque ad finem

Digitized by Google

fortiter ſapientia victrix eradicando ſingula vitia, ſinguláſque inſerendo virtutes. Excutitur ſiquidem *negligentia*, vt timoris ſpiritus repleat mentem: Abiicitur *curioſitas*, vt ſuccedat pietas: *Experientia* mali fugatur, apponitúrque ſcientia. Sic & *concupiſcentiæ* prævalet fortitudo, & conſilium *conſuetudinem* amputat: Et intellectus vigens *contemptum* amouet: Et diſparente omnino *malitiâ*, ſapientia regnat. Qua quidem triumphante, de cætero miſeram illam animam, quam pernicioſè negligentia ſoporauerat, peiùs excitauerat curioſitas, attraxerat experientia, tenuerat concupiſcentia, ligauerat conſuetudo, contemptus in carcerem truſerat, malitia iugulauerat: Timor ſuſcitat; pietas blandè demulcet; ſcientia quid actum ſit iudicans, dolorem apponit; quod ſuum eſt fortitudo erigit; conſilium ſoluit; intellectus educit de carcere; ſapientia menſam ponit, refocillat eſurientem, & ſalutaribus reparat alimentis. *Ser. 14. de diuerſis, Tom. 2.*

PROVER. Cap. XXIIX *v.* 14.

Beatus homo qui ſemper eſt pauidus.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 9. v. 30.*

PROVER. XXX. *v.* 8.

Diuitias & paupertatem ne dederis mihi.

ORat ſapiens, nimirum quia vtrobique laqueus, vtrobique periculum. *Ser. 6. in Quadrageſ. n. 3. Tom. 2.*

Idem locus explicatur ſuprà, *Gen. cap. 28. v. 20. & Pſ. 90. v. 7.*

PROVER. Cap. XXX. *v.* 15.

Affer, affer.

PRopriæ voluntatis ſanguiſugæ duæ ſunt inſatiabiles filiæ, clamantes *affer, affer.* Siquidem nec animus vanitate, nec voluptate corpus aliquando ſatiatur, vt ſcriptum eſt, *Non ſatiatur oculus viſu, nec auris impletur auditu.* *De vita & morib. Cleric. cap. 2. Tom. 4.* *Eccle. 1. v. 8.*

PROVER. XXXI. *v.* 10.

Mulierem fortem quis inueniet?

MVltò magis quis fortem & nobilem? *Epiſt. 113. num. 2. Tom. 1.*

Nouerat vir ſapiens huius ſexus infirmitatem, fragile corpus, lubricam mentem: Quia tamen & Deum legerat promiſiſſe, & ita videbat congruere, vt qui vicerat per fœminam, vinceretur per ipſam, vehementer admirans aiebat: *Mulierem fortem quis inueniet?* Quod eſt dicere, ſi ita de manu fœminæ pendet & noſtra omnium ſalus, & innocentiæ reſtitutio, & de hoſte victoria; fortis omnino neceſſe eſt vt prouideatur, quæ ad tantùm opus poſſit eſſe idonea. *Sed mulierem fortem quis inueniet?* At ne hoc quæſiſſe putetur deſperando, ſubdit prophetando: *procul & de vltimis finibus pretium eius*, hoc eſt, non vile, non paruum, non mediocre, non denique de terra, ſed de cœlo. *Homil. 2. ſuper Miſſus eſt, n. 4.*

Idem locus explicatur ſuprà, *Gen. cap. 6. v. 14. & Prouerb. cap. 9.*

PROVER. Cap. XXXI. *v.* 21.

Omnes domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 92. v. 21.*

Libri Prouerbiorum FINIS.

LIBER ECCLESIASTES.

CAPVT PRIMVM *Ver.* 1.

Generatio aduenit & generatio præterit.

TAnquam tumens vnda vndam impellens. Quia ergo *omnis caro fœnum, & omnis*
Eſa. 40. v. 6. *gloria eius tanquam flos agri*, huiuſmodi leuia facilè ſecum trahit torrens inundans: Verbum autem Domini, nullis fluctibus cedens, manet in æternum. *In Serm. Dominica* 4. *poſt Pentecoſt. n.* 3. *Tom.* 2.

ECCLES. Cap. I. *v.* 7.

Ad locũ vnde exeũt flumina reuertũtur.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 44. *v.* 8.

ECCLES. Cap. I. *v.* 8.

Oculus non ſatiatur viſu.

Explicatur ſuprà, *Prou. cap.* 30. *v.* 15. & infrà, *Luc. cap.* 15. *v.* 12.

ECCLES. Cap. I. *v.* 18.

Qui apponit ſcientiam apponit & dolorem.

COnſtat animarum triplicem eſſe naturam; vnde & ſapientes mundi huius animam humanam, rationalem, iraſcibilem, concupiſcibilem eſſe tradiderunt. Porrò quemadmodum circa *rationale* noſtrum, & ſcientia, & ignorantia conſtat tanquam habitus & priuatio: Sic & circa *concupiſcibile*, deſiderium & contemptus; & circa id quod dicitur *iraſcibile*, & lætitia pariter, & ira verſatur. Implebit ergo Deus *rationale* noſtrum luce ſapientiæ; ita vt penitus nobis nihil deſit in vlla ſapientia. Implebit *concupiſcibile* noſtrum fonte iuſtitiæ, vt omnino deſideremus eam, & eâ penitus repleamur; ſicut ſcriptum eſt. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.* v. 9. Mat 5. Nulla enim alia res implere poteſt deſiderium animæ, nulla alia præter iuſtitiam beatificare animam poteſt. Cùm ergo repleuerit Deus concupiſcibile noſtrum iuſtitiâ, quicquid reſpuere debet anima reſpuet, quicquid debet concupiſcere concupiſcet: Et ex omnibus id magis appetet, quod magis fuerit appetendum. Meritò denique concupiſcibili noſtro iuſtitiam attribuimus, ex quo nimirum aut iuſti, aut iniuſti reputamur. Iam verò quod dicitur in nobis *iraſcibile*, cùm repleuerit illud Deus, perfecta erit in nobis tranquillitas, & in ſummam iucunditatem atque lætitiam replebitur pace diuinâ. Et vide ſi non etiam in his tribus perfecta, quantum ſanè ad animam ſpectat, beatitudo conſiſtat: Quomodo ſcientia iam non inflat propter iuſtitiam; iam non contriſtat propter lætitiã, vt ceſſet prouerbium illud: *Qui apponit ſcientiam, apponit & dolorem*, quoniam iuſtitia nec indiſcreta erit propter ſcientiam, nec

onetoſa propter lætitiam; quando lætitia nec inepta erit propter ſcientiam, nec impura propter iuſtitiam. *Serm.* 4. *in Feſto omnium Sanctorum, num.* 6. *Tom.* 2.

ECCLES. Cap. III. *v.* 1.

Omnia tempus habent.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 4. *v.* 5.

ECLES. Cap. III. *verſ.* 19.

Vnus interitus eſt hominis & iumentorum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 48. *v.* 13.

QVidni ſimiliter exeat, qui ſimiliter vixit? More beſtiali incubuit terrenis, more beſtiali excedet terris. Audi aliud. Quid mirum ſi ſimilem ſortimur exitum, qui & ſimilem habemus introitum? Vnde enim hominibus, niſi de ſimilitudine beſtiali ille tam intemperans ardor in coitu, tam immoderatus dolor in partu. Ita homo in conceptu & ortu, in vita & morte comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Quid quod libera creatura ſibi ſubditum appetitum non regit vt Domina, ſed ſequitur, & obſequitur vt ancilla? *Serm.* 82. *in Cant. n.* 5. *Tom.* 3.

ECCLES. Cap. IV. *v.* 10.

Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet ſubleuantem ſe.

VÆ tibi ſuperbe ſpiritus, ſolitudinis & ſolitariæ præſumptionis amator. Non ſtetiſti in veritate, expulſus eſt pes ſuperbiæ, ſtare non potuit. Solus ſedere volens, tanquam fulgur cecidiſti de cœlo, non habiturus aliquando ſubleuantem. *Ser.* 5. *de verbis Eſaiæ, num.* 6. *Tom.* 2.

ECCLES. Cap. IV. *v.* 12.

Funiculus triplex difficilè rumpitur.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 6.

ECCLES. Cap. IV. *v.* 17.

Melior eſt obedientia quàm victima, & melior eſt patiens viro forti.

INobedientia eſt cauſa mortis, omnes experimur, omnes morimur propter eam. Impatientia, animæ perditio eſt dicente Domino, *In patientia* veſtra poſſidebitis animas veſtras. *Ser.* 2. *de diuerſis, num.* 5. *Tom.* 2. *Luc.* 21. *v.* 19.

ECCLES. Cap. IV. *v.* 25.

Eſt pudor adducens peccatum, & eſt pudor adducens gloriam.

ESt pudor adducens gloriam, ſi videlicet peccare pudeat: Si non pudeat vel peccaſſe: Et ita vel ſerâ gloriâ non carebis, reducente nimirum pudore quam culpa fugauerat. *Epiſt.* 185. *n.* 2. *Tom.* 1.

Idem locus explicatur ſuprà, *Deut. cap.* 30. *v.* 14.

ECCLES. Cap. V. *v.* 10.

Vbi multæ opes, multi etiam qui comedunt eas.

DIuitiarum amor inſatiabilis, longè ampliùs deſiderio torquet animam, quàm refrigeret vſu ſuo; vt pote quarum acquiſitio quidem laboris, poſſeſſio

verò timoris, amiſſio plena doloris inuenitur. Poſtremò *vbi multa opes, multi etiam qui comedunt eas*: Et vſus quidem diuitiarum apud alios, diuitibus ſolùm nomen cedit & ſolicitudo. *De conuerſ. ad Clericos, cap.* 8. *Tom.* 4.

Diuitiarum mala.

ECCLES. Cap. VII. *v.* 17.

Noli nimium iuſtus eſſe.

SIcut iſte corporeus ſol licet bonus ſit, & valde neceſſarius, tamen & feruor eius ſi temperatus non fuerit, infirmo capiti, & ſplendor infirmis oculis nocet; nec eſt ſolis culpa, ſed infirmitatis: Sic etiam ſol iuſtitiæ eſt. Vnde dicitur: *Noli nimium iuſtus eſſe*: Non quòd iuſtitia nõ bona ſit, ſed quia dum adhuc infirmi ſumus, oportet ipſâ bonâ gratiâ temperari, ne fortè elationis aut indiſcretionis vitium incurramus. *Serm.* 4. *ſuper Pſal.* 90. *n.* 4. *T.* 2.

Noli eſſe iuſtus multùm. Oſtendens per hoc ſapiens minimè approbandam iuſtitiam, quæ temperantiæ moderamine non frenetur. Sed & è conuerſo, quod temperantiæ neceſſaria iuſtitia ſit, oſtendit Dominus arguens illorum temperantiam qui abſtinebant, vt viderentur ieiunantes. Erat in cibo temperantia, ſed non iuſtitia in animo; quia non Deo placere, ſed hominibus intendebant. *De conſider. ad Eugen. lib* 1. *cap.* 8. *Tom.* 4.

ECCLES. VII. *v.* 30.

Fecit Deus hominem rectum.

Rectus homo in creatione.

COrporis ſtaturam dedit homini Deus rectam, forſitan vt iſta corporea exterioris viliorisque rectitudo figmenti, hominem interiorem illum qui ad imaginem Dei factus eſt, ſpiritualis ſuæ ſeruandæ rectitudinis admoneret, & decor limi deformitatem argueret animi. Quid enim indecẽtius quàm curuum recto corpore gerere animum? Peruerſa res eſt & fœda, luteum vas quod eſt corpus de terra, oculos habere ſurſum, cœlos liberè ſuſpicere, cœlorumque luminaribus oblectare reſpectus; ſpiritualem verò cœleſtemque creaturam, ſuos è contrario oculos, id eſt, internos ſenſus atque affectus, trahere in terram deorſum; & quæ debuit nutriri in croceis, hærere luto tanquam vnam de ſuibus, amplexarique ſtercora. Erubeſce anima mea, diuinam in pecorinam commutaſſe ſimilitudinem. Erubeſce volutari in cœno, quæ de cœlo es. Erubeſce anima, ait corpus, in mei conſideratione. Creata ſimilis creanti recta, me quoque accepiſti adiutorium ſimile tibi, vtrique ſecundùm lineamenta corporeæ rectitudinis. Quocumque te vertas, ſiue ad Deum ſurſum, ſiue ad me deorſum; vbique occurrit tibi ſpecies decoris tui, vbique pro ſtatu tuæ dignitatis habes de magiſterio ſapientiæ familiarem admonitionem. Me ergo meam (quam tui gratiâ accepi) retinente & ſeruante prærogatiuam; tu quomodo non confunderis amiſiſſe tuam? Cur ſuam in te conditor intuetur abolitam ſimilitudinem; cùm tuam in me tibi conſeruet, aſſiduéque repreſentet? Iam omne adiutorium quod tibi ex me debebatur, vertiſti tibi in confuſionem; abuteris obſequio meo, indignè humanum corpus inhabitas brutus & beſtialis ſpiritus. *Ser.* 24. *in Cant. n.* 6. *Tom.* 3.

Digitized by Google

Eccles. Cap. IX. *v.* 1.

Neſcit homo vtrum amore, an odio dignus ſit.

QVis poteſt dicere ego de electis ſum, ego de prædeſtinatis ad vitam? Quis hæc, inquam, dicere poteſt, reclamante nimirum ſcripturâ, *Neſcit homo ſi ſit dignus amore an odio*? Certitudinem vtique non habemus; ſed ſpei fiducia conſolatur nos, ne dubitationis huius anxietate penitus cruciemur. Propter hoc data ſunt ſigna quædã & indicia manifeſta ſalutis vt indubitabile ſit eum eſſe de numero electorum, in quo ea ſigna permanſerint. Porrò inter ea quæ fiduciam præſtant & materiam fidei, vnum illud maximum
Ioan. 8. *v.* 47. eſt, qui de Deo eſt, verba Dei audit. *Serm. in Septuag. num.* 1. *Tom.* 2.

Eccles. Cap. X. *v.* 4.

Si aſcendit ſuper te Spiritus poteſtatem habentis, locum tuum ne dimiſeris.

Explicatur ſuprà, *lib.* 4. *Regum cap.* 3. *v.* 14.

Eccles. Cap. X. *v.* 16.

Væ terræ, cuius Rex eſt puer.

Explicatur ſuprà, 1. *Reg. cap.* 3. *v.* 10.

Eccles. Cap. XI. *v.* 3.

Siue ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem arbor ceciderit, ibi erit.

AVſtri calor & lenitas in ſacra ſcriptura bonam ſolet habere ſignificationem: *Ab*
Ierem. 1. *v.* 14. *aquilone verò panditur omne malum.* Porrò homines ſicut arbores vidit aliquis. Exciditur autem arbor in morte, & quocumque ceciderit, ibi erit; quia ibi te iudicabit Deus vbi inuenerit. Ibi, inquam, erit immutabiliter & irretractabiliter. *Marc.* 8. *v.* 24. Videat quo caſura ſit antequam cadat; quia poſtquam ceciderit, non adiiciet vt reſurgat, ſed nec vt ſe vertat. Quò verò caſura ſit arbor, ſi ſcire volueris, ramos eius attende. Vnde maior eſt copia ramorum & ponderoſior; inde caſuram ne dubites, ſi tamen fuerit tunc exciſa.

Rami noſtri deſideria noſtra ſunt, quibus ad auſtrum extendimur, ſi ſpiritualia fuerint: Si carnalia, ad Aquilonem. Quæ verò præponderent, medium corpus indicat. Ea namque præponderant, quæ ſecum traxerint corpus. *Serm.* 85. *de diuerſis*, *Tom.* 2.

Eccles. Cap. XII. *v.* 13.

Deum time, & mandata eius obſerua.

QVi non amat Dominum Ieſum, anathema ſit Valde omnino amandus eſt, per quem ſum, viuo & ſapio. Si ingratus ſum & indignus. Dignus planè eſt morte, qui tibi Domine Ieſu, recuſat viuere, & mortuus eſt: Et qui tibi non ſapit, deſipit: Et qui non curat eſſe niſi propter ſe, pro nihilo eſt, & nihil eſt. Propter temetipſum Deus feciſti omnia, & qui eſſe vult ſibi, & non tibi, nihil eſſe incipit inter omnia. *Deum time & mandata eius obſerua*, *hoc eſt*, inquit, *omnis homo* Ergo ſi hoc eſt omnis homo, abſque hoc nihil omnis homo. *Ser.* 20. *in Cant. num.* 1. *Tomo* 3.

Libri Eccleſiaſtis FINIS.

LIBER

LIBER CANTICORVM.

CAPVT PRIMVM *Ver.* 1.

Oſculetur me oſculo oris ſui.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 44. *v.* 3.

TRia ſunt oſcula: Primum pedum, ſecundum manuum tertium oris. Cùm primò conuertimur, pedes Domini oſculamur. Duo autem ſunt pedes Domini, miſericordia & veritas. Hunc vtrumque pedem Deus conuertentium cordibus imprimit, & vtrumque pedem peccator quiſque, ſi verè conuertitur, amplectitur. Si enim ſolam miſericordiam ſine veritate reciperet, per præſumptionem caderet. Ruſſus ſi veritatem ſine miſericordia reciperet; nihilominus per deſperationem periret. Sed vt fiat ſaluus, ad vtrumque pedem humiliter prouoluitur; vt per veritatem peccata damnet, & per miſericordiam veniam ſperet: Et hoc primum oſculum.

Secundum oſculum fit, cùm primum ad bona opera conſurgimus. Tunc manus Dei oſculamur, cùm ei noſtra bona offerimus; vel cùm ab eo virtutum dona recipimus. At verò tertium oſculum tunc fit, cùm iam conſumpto luctu pœnitentiæ, iam acceptis virtutum donis, mens cœleſti deſiderio inſpirata, ad ſecreta interioris cubiculi gaudia, impatiens amoris introduci deſiderat; cum dulcibus ſuſpirijs vocem animi interrumpentibus, pio cordis affectu decantat: *Vultum tuum Domine requiram.* Et ita ex vehementi deſiderio *Pſ.* 26. *v.* 8. fit ei præſens ſponſus, quem ſic amat, quem ſic affectat, cui ſic ſuſpirat.

Primum itaque oſculum fit in remiſſione peccatorum, & dicitur propitiatorium. Secundum fit in donis virtutum, & vocatur muneratorium. Tertium fit in contemplatione cœleſtium & vocatur contemplatorium. *Serm.* 87. *de diuerſis*, *T.* 2.

Oſculetur me oſculo oris ſui. Os patris intelligitur filius. Videtur ergo ſponſam gratiam habere Spiritus ſancti, per quam cognoſcat filium æqualẽ Patri: Nec dicit *oſculetur me* ore ſuo (quod ſolius filij eſt dicere) non cuiuſquam creaturæ; quippe quæ nullomodo poteſt eſſe æqualis Patri; ſed *oſculo oris ſui.* Porrò oſculum commune eſt oſculantis & oſculati. Si igitur ſe inuicem oſculantur Pater & Filius, quid eſt eorum oſculum niſi Spiritus ſanctus?

Hoc itaque flagrat ſponſa oſculari, *oſculetur me*, inquiens, *oſculo oris ſui.* Ex huius oſculi impreſſione, ſuſpicit anima rationalis, ab ipſo ſponſo ſuo verbo Dei cognitionem, & amorem veritatis; quæ duo quaſi labia imprimit ei ipſa Dei virtus & Dei ſapientia. Siquidem ſapientia cognitionem, virtus confert amorem. Habet & ipſa anima ſimiliter duo labia, quibus oſculatur ſponſum ſuum, id eſt; rationem & voluntatem. Ratio-

nis eſt percipere ſapientiam, voluntatis virtutem. Si ſola ratio percipiat ſapientiæ cognitionem, & voluntas non habet virrutis amorem, non eſt plenum oſculum. Aut ſi ſola volunras obtineat amorem, & ratio minimè percipiat cognitionem, nihilominus eſt ſemiplenum. Tunc verò plenum & perfectum eſt, quando & ſapienria illuſtrat rationem, & virrus afficit voluntatem. *Serm.* 89. *de diuerſis*, *Tom.* 2.

Oſculetur me oſculo oris ſui. Tria ſunt oſcula: reconciliatorium, numeratorium, contemplatorium. Primum ad pedes, ſecundum ad manum, tertium ad os ſumitur. In primo accipitur remiſſio peccatorum, in ſecundo munus virtutum, in tertio cognitio ſecretorum. Vel ita, oſculum doctrinæ, naturæ, gratiæ. *Ser.* 8. *inter paruos*, *Tom.* 2.

Dic quæſo nobis à quo, de quo, ad quemue dicitur: *Oſculetur me oſculo oris ſui*. Aut quale eſt iſtud ita ſubitaneum Sermonis exordium? Deinde ſi ſe oſculari à neſcio quo petit, cur nominatim ore, & ore ſuo; quaſi aliud quàm os, aut alienum, & non potiùs ſuum exhibere ſibi ſoleant oſculantes? Quanquam nec hoc quidem dicit *oſculetur me ore ſuo*: Sed aliud profectò inuſitatius: *Oſculo*, inquit, *oris ſui*. Et quidem iucundum eloquium, quod ab oſculo principium ſumit, ſed quid? Titulum prætermus? Titulus talis eſt, incipiunt *Cantica canticorum Salomonis*. Obſerua in primis pacifici nomen quod eſt Salomon, conuenite principio libri qui incipit à ſigno pacis, id eſt, ab oſculo. Non ſimpliciter cantica, ſed *Cantica canticorum* habet inſcriptio. Multa quippe legi cantica in ſcripturis, & nullum illorum memini taliter appellari. Cecinerunt ſinguli pro ſingulis cauſis, ne ingrati diuinis beneficijs inuenirentur: Salomon autem diuinitus inſpiratus Chriſti & Eccleſiæ laudes, & ſacri amoris gratiam, & æterni connubij cecinit Sacramenta, ſimulque expreſſit ſanctæ deſiderium animæ. *Serm.* 1. *in Cantica*, *Tom.* 3.

Oſculetur me oſculo oris ſui. Intendite, ſit os oſculans, Verbum aſſumens; oſculatum caro quæ aſſumimitur: Oſculum verò quod pariter ab oſculante & oſculato conficitur, Perſona ipſa ex vtroque compacta, mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus. Hac ergo ratione ſanctorum nemo dicere præſumebat, oſculetur me ore ſuo; ſed tantùm oſculo oris ſui: Ipſi ſanè ſeruantes prærogatiuam iſtam cui ſingulariter, ſemelque os verbi impreſſum tunc eſt, cùm ei ſe corporaliter plenitudo omnis diuinitatis indulſit. Felix oſculum, ac ſtupenda dignatione mirabile; in quo non os ori imprimitur, ſed Deus homini vnitur. Et ibi quidem contactus labiorum, complexum ſignificat animorum; hic autem conſideratio naturarum, diuinis humana componit, quæ in terra ſunt, & quæ in cœlis pacificans. *Ipſe enim eſt pax noſtra qui fecit vtraque vnum.* *Epheſ.* 2. *v.* 14.
Ad hoc igitur oſculum ſanctus quiſque antiqui temporis ſuſpirabat, eo quod iucunditatem & exultationem theſauriſari ſuper eum, & theſauros omnes ſapientiæ & ſcientiæ in ipſo abſconditos præſentirent, cuperentque & ipſi de plenitudine eius accipere. *Ser.* 2. *in Cant. n.* 1. *Tom.* 3.

Oſculetur me oſculo oris ſui. Sumpto ad pedes primo oſculo, nec ſic quidem præſumes ſtatim ad oſculum oris aſſurgere: Sed erit tibi gradus ad ipſum, medium quoddam aliud oſculum, quod ſecundo loco ad ma-

Oſculũ triplex: pedum; manus & oris. num accipies. Longus ſaltus & arduus eſt de pede ad os, ſed nec acceſſus conueniens. Quid enim? Recenti adhuc reſperſus puluere, ora ſacra continges? Heri de luto tractus, hodie vultui gloriæ præſentaris? Per manum tibi tranſitus ſit. Illa prius te tergat, illa te erigat. Quomodo erigat? Dando vnde præſumas. Quid iſtud? Decor continentiæ, & digni pœnitentiæ fructus, quæ ſunt opera pietatis Iam ſummum miræ ſuauitatis oſculum credo non negabitur ſic affecto. *Serm.* 3. *in Cant. num.* 3. *Tom.* 3.

De triplici profectu animæ, qui fit per oſculum pedis, manus, & oris Domini, *Serm.* 4. *in Cant. Per totum, Tom.* 3.

Oſculetur me oſculo oris ſui. Quis dicit? Sponſa. Quænam ipſa? Anima ſitiens Deum. Sed pono diuerſas affectiones, vt ea quæ propriè ſponſæ congruit, diſtinctius elucefcat. Si ſeruus eſt, timet à facie Domini: Si mercenarius, ſperat de manu Domini: Si diſcipulus, aurem parat Magiſtro: Si filius honorat Patrem. Quæ verò oſculum poſtulat, amat. Excellit in naturæ donis affectio hæc amoris, præſertim cùm ad ſuum recurrit principium, quod eſt Deus. Nec ſunt inuenta æquè dulcia nomina quibus verbi animæque dulces adinuicem exprimerentur affectus, quemadmodum ſponſus & ſponſa; quippe quibus omnia communia ſunt, nil proprium, nil à ſe diuiſum habentibus. Sponſa Dei quæ. Vna vtriuſque hæreditas, vna domus, vna menſa, vnus thorus, vna etiam caro.

Si ergo amare ſpecialiter ſponſis principaliterque conuenit, non immeritò ſponſæ nomine cenſetur anima quæ amat. Amat autem quæ oſculum petit. Non petit libertatem, non mercedem, non hæreditatem, non denique vel doctrinam, ſed oſculum. More planè caſtiſſimæ ſponſæ ac ſacrum ſpirantis amorem, nec omnino volentis flammam diſſimulare quam patitur. Vide enim quale prætipiat Sermonis exordium. Magnum quid à magno petitura, nullo tamen, vt aſſolet, vtitur blanditiarum fuco, nullis circunuolutionibus ad id quod deſiderat ambit. Non facit procœmium, non captat beneuolentiam: Sed ex abundantia cordis repente prorumpens, nudè frontoſéque ſatis, *oſculetur me*, ait, oſculo oris ſui. Amat profectò caſtè, quæ ipſum quem amat, quærit; non aliud quicquam ipſius. Amat ſanctè quia non in concupiſcentia carnis, sed in puritate ſpiritus. Amat ardenter, quæ ita proprio ebriatur amore, vt maieſtatem non cogitet. Quid enim? Reſpicit terram & facit eam tremere: Et iſta ſe ab eo poſtulat oſculari? Ebria eſt? Ebria prorſus. Et fortè tũc cùm ad iſta prorupit, exibat de cella vinaria, quo ſe nimirum introductam poſtmodum gloriatur. Nam & Dauid de quibuſdam dicebat Deo. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* O quanta amoris vis, quanta in ſpiritu libertatis fiducia! Quid manifeſtius quàm quod perfecta charitas foras mittit timorem. Sponſa amat caſtè ſanctè & ardenter. Cant. 2. v. 3. Pſ. 35. v. 9.

Verecundè tamen non ad ipſum ſponſum ſermonem dirigit, ſed ad alios tanquam de abſente. Grandis quippe res petitur, & opus eſt verecundiâ comitari precem, commendare petentem. Itaque per domeſticos & intimos acceſſus ad intima quæritur, ambitur ad deſideratum. Quinam illi? Credimus Angelos ſanctos aſtare orantibus, offerre Deo preces & vota hominum; vbi tamen

Digitized by Google

ſine iracundia & diſceptatione leuari putas manus perſpexerint. *Serm.* 7. *in Cant. num.* 1. *Tom.* 3.

Angelicos ſpiritus puto inter orandum alloqui ſponſam, & ipſis tanquam ſponſi domeſticis ac ſodalibus deſiderium cordis ſui aperire cum ait; *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Et vide familiare amicùmque colloquium animæ in carne ſuſpirantis cum cœleſtibus poteſtatibus. Geſtit in oſcula, petit quod cupit, non tamen nominat quem amat; quia illos noſſe non dubitat, vt pote de quo ſibi frequens cum illis ſoleat eſſe confabulatio. Propterea non dicit, oſculetur me ille vel ille, ſed oſculetur me tantùm. Sicut & Maria Magdalena non exprimebat ex nomine quem quæreret, ſed tantùm aiebat ei quem putabat hortulanum, *Domine ſi tu ſuſtuliſti eum.* Quem eum? Non aperit; quia palam omnibus eſſe credit, quod à ſuo corde nec ad momentum recedere poteſt. *Eod. Ser. num.* 8.

Ioan. 20 v. 15.

Oſculetur me oſculo oris ſui. Patris & Filij mutua gignentis genitique cognitio pariter & dilectio, quid niſi oſculum eſt ſuauiſſimum, ſed ſecretiſſimum? Ego pro certo ad tantum & tam ſanctum diuini amoris arcanum, ne ipſam quidem angelicam admitti arbitror creaturam. Vnde nec ſponſa (quanquam multum præſumens) audet tamen dicere; oſculetur me ore ſuo, ſoli illud ſcilicet reſeruans Patri: Sed aliquid minus poſtulans; *oſculetur me* (inquit) *oſculo oris ſui.* Videte nouam ſponſam, nouum oſculum accipientē, non tamen ab ore, ſed ab oſculo oris. *Inſufflauit,* inquit, *eis*, haud dubium quin Ieſus Apoſtolis, id eſt, primitiuæ Eccleſiæ: *Et dixit accipite Spiritum ſanctum.* Oſculum profectò fuit. Quid? Corporeus ille flatus? Non: Sed inuiſibilis Spiritus, qui propterea in illo dominico flatu datus eſt; vt per hoc intelligeretur & ab ipſo pariter tanquam à Patre procedere, tanquam verè oſculum, quod oſculanti oſculatoque commune eſt. Itaque ſufficit ſponſæ ſi oſculetur ab oſculo ſponſi, etiam ſi non oſculetur ab ore. Nec enim exiguum quid aut vile putat oſculari ab oſculo; quod non eſt aliud niſi infundi Spiritu ſancto.

Ioā. 20. v. 22.

Nempe ſi rectè Pater oſculans, Filius oſculator accipitur; non erit abs re oſculum Spiritum ſanctū intelligi: Vt pote qui Patris filiique imperturbabilis pax ſit, gluten firmum, indiuiduus amor, indiuiſibilis vnitas. De ipſo igitur audet ſponſa, ipſumque infundi ſibi fidenter ſub oſculi nomine petit. Tenet quippe aliquid, vnde non deſit occaſio præſumendi. Dicens enim Filius, *Nemo nouit Filium niſi Pater, & nemo nouit Patrem niſi Filius*: adiecit, *aut cui voluerit Filius reuelare.* Non autem diffidit ſponſa quin ſibi velit, ſi cui voluerit. Petit ergo audenter dari ſibi oſculum, hoc eſt ſpiritum illum in quo ſibi & Filius reueletur & Pater. Alter enim ſine altero nequaquam innoteſcit. Trinæ ergo huius agnitionis infundi ſibi gratiam, quantum quidem capi in carne mortali poteſt, ſponſa petit cùm oſculum petit. Petit autem à Filio, quia Filij eſt cui voluerit reuelare.

Mat. 11. v. 27.

Reuelat ergo Filius ſeipſum cui vult, reuelat & Patrem. Reuelat autem ſine dubio per oſculum, hoc eſt per Spiritum ſanctum. Porrò reuelatio quæ per Spiritum ſanctum fit, non ſolum illuſtrat ad agnitionem, ſed etiam accendit ad amorem; dicente Paulo: *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum*

Rom. 5. v. 5.

Digitized by Google

qui datus eſt nobis. Et ideò forſan de his, qui cognoſcentes Deum, non tanquam Deum glorificauerunt; non legitur quòd Spiritu ſancto reuelante cognoſcerent; quia cùm cognoſcerent non amauerunt. Sic quippe habes; *Deus enim illis reuelauit.* Nec enim adiunctum eſt per Spiritum ſuum, ne ſibi ſponſæ oſculum mentes impiæ vſurparent, quæ contentæ ea quæ inflat, eam quæ ædificat neſcierunt. Denique ipſe Apoſtolus
Rom. 1. v. 20. dicat per quid cognouerunt. *Per ea*, inquit, *quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.* Vnde & conſtat quia nec perfectè cognouerunt, quem minimè dilexerunt. Si enim integrè cognouiſſent, bonitatem qua pro eorum redemptione in carne naſci & mori voluit, non ignoraſſent. Audi denique quid eis de Deo reuelatum fuerit: *Sempiterna*, ait, *virtus eius & diuinitas.* Vides quia quod ſublimitatis, quod maieſtatis eſt, in præſumptione ſpiritus, non Dei, ſed ſui rimati ſint: Quod autem mitis ſit, & humilis corde, non intellexerint. *Ser. 8. in Cant. Tom. 3.*

Non quieſco, niſi *oſculetur me oſculo oris ſui.* Gratias de oſculo pedum, gratias & de manus: Sed ſi cura eſt illi vlla de me: *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Non ſum ingrata, ſed amo. Accepi, fateor, meritis potiora, ſed prorſus inferiora votis. Deſiderio feror, non ratione. Ne quæſo cauſſemini præſumptionem, vbi affectio vrget. Pudor ſanè reclamat, ſed ſuperat amor. Nec ignoro quod *honor*
Pſal. 98 v. 4. *Regis iudicium diligit:* Sed præceps amor, nec iudicium præſtolatur, nec conſilio temperatur, nec pudore frenatur, nec rationi ſubiiciatur. *Ser. 9. in Cant. n. 2. Tom. 3.*

CANTIC. Cap. I. *v.* 1.

Meliora ſunt vbera tua vino.

Explicatur ſuià, *Gen. cap. 29. v. 28. & Deuter. cap. 32. v. 33. & Pſ. 30. v. 20.*

HÆc verba cuius ſint, auctor non loquitur. Mihi non deeſt vnde illa congruenter aſſignem ſiue ſponſæ, ſiue ſponſo, ſiue etiam ſponſi ſodalibus. Et primùm ſponſæ qualiter congruant indicabo. Sponſa ergo ſponſum adeſſe perſentiens ſubſiſtit. Pudet enim præſumptionis, in qua ſe deprehenſam intelligit. Nam verecundiùs id moliri per internuncios exiſtimarat. Moxque conuerſa ad ipſum, temeritatem prout valet excuſare conatur; quia *meliora ſunt*, inquit, *vbera tua vino, fragrantia vnguentis optimis.* Ac ſi dicat, ſi altum ſapere videor, tu feciſti ô ſponſe, qui in dulcedine vberum tuorum tantâ me dignatione lactaſti, quatenus omni metu tui depulſo, audeam plus forte quàm expediat. Audeo ſanè pietatis memor, immemor maieſtatis.

Nunc qualis ſit iſta vberum ſponſi commendatio, videamus. Duo ſponſi vbera, duo in ipſo ſunt ingenitæ manſuetudinis argumenta; quòd patienter expectat delinquentem, & clementer recipit pœnitentem. Gemina, inquam, dulcedo ſuauitatis exuberat in pectore Domini Ieſu, *longanimitas* videlicet in expectando, & in donando *facilitas.* Huius ergo geminæ bonitatis experimento in eam ſe fiduciam excreuiſſe fatetur ſponſa, vt auderet petere oſculum: Quid mirum (dicens) ſi ſic præſumo de te, ô ſponſe, quæ de tuis vberibus tantam ſum experta abundantiam ſuauitatis? Ergo ad audendum me prouo-

Digitized by Google

cat dulcedo vberum tuorum, non meorum confidentia meritorum. Quod autem dicit: *Meliora ſunt vbera tua vino*, hoc eſt, pinguedo gratiæ quæ de tuis vberibus fluit, efficacior mihi eſt ad ſpiritualem profectum, quàm mordax increpatio prælatorum. Nec ſolùm meliora vino, ſed & *fragrantia vnguentis optimis*: Quia non modò interno dulcedinis lacte præſentes alis; ſed bonæ quoque opinionis grato odore reſpergis abſentes, bonum habens teſtimonium & ab his qui intus, & ab his qui foris ſunt. Habes, inquam, lac intus & foris vnguenta: Quoniam quidem non eſſent quos lacte reficeres, ſi non priùs odore attraheres.

Nunc hæc ipſa verba quæ ſponſæ data ſunt, an & ſponſo congruant videamus. Sponſa loquente de ſponſo repente adeſt ille, annuit de voto, dat oſculum, impletque in ea ſermonem
Pſ. 20. v. 3. qui ſcriptus eſt: *Deſiderium cordis eius tribuiſti ei, & voluntate labiorum eius non fraudaſti eum.* Quod & probat ex eius vberum repletione. Tantæ nempe efficaciæ oſculum ſanctum eſt, vt ex ipſo mox cùm acceperit illud ſponſa concipiat, tumeſcentibus nimirum vberibus, & lacte quaſi pingueſcentibus in teſtimonium. Dicat ergo, habes ſponſa quod petiiſti, hinc te noueris oſculum accepiſſe, quod te concepiſſe ſentis. Vnde & vbera tibi intumuerunt, facta in vbertate lactis meliora vino ſcientiæ ſecularis, quæ quidem inebriat, ſed curioſitate, non charitate; implens, non nutriens; inflans, non ædificans, ingurgitans, non confortans.

Sed demum & ſodalibus iſta depromere: in[illegible] (inquiunt) murmuras aduerſus ſponſum; quia id plus valet quod ille iam dedit, quàm quod tu petis. Quod enim poſtulas, te quidem delectat: Sed vbera quibus paruulos alis, quos & paris, meliora, hoc eſt, neceſſariora ſunt vino contemplationis. Aliud ſiquidem eſt quod vnius lætificat cor hominis, & aliud quod ædificat multos. Noli ergo nimis inſiſtere oſculis contemplationis, quia meliora ſunt vbera prædicationis.

Occurrit & alius ſenſus. Quod aiunt *meliora ſunt vbera tua vino.* Carnis, inquiunt, voluptatem qua paulò antè tanquam vino ebrij tenebamur, vincunt hæ quas tua nobis vbera ſtillant deliciæ ſpiritales. Et pulchrè vino comparant carnalem affectum: Vt enim vua ſemel expreſſa non habet iam quod denuo fundat, ſed perpetuâ ariditate damnatur; ſic caro in preſſura mortis ab omni protſus ſuâ delectatione ſiccatur, nec vltra reuireſcit ad libidines. Vnde Propheta: *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni.* Et rurſum: *Eſca ventri, & venter eſcis, Deus autẽ & hunc & has deſtruet.* Vide autem ne non carni tantùm, ſed & mundo fortè competat iſta proportio, ſiquidem *ipſe tranſit & concupiſcentia eius*: Omnia enim quæ in mũdo ſunt, finem habent. Verùm vbera non ſic: Hæc enim cùm exhauſta fuerint, rurſum de fonte materni pectoris ſumunt quod propinent ſugentibus; ſemper abundant de viſceribus charitatis, vt iterum fluant. *Serm. 9. in Cant. Tom. 3.*

Eſa. 40. v. 6.
1. Cor. 6. v. 13.
1 Ioan. 2. v. 17.

CANTIC. Cap. I. *v.* 2.

Fragrantia vnguentis optimis.

INnuit quod aliqua ſunt vnguenta bona, aliqua meliora, quibus omnibus ſuperferantur optima. Dicamus ergo tria genera eſſe vnguentorum. Primum fit de recordatione

Tria ſũt genera vnguẽtorum.

Digitized by Google

peccatorum, cùm pro ipſis compungimur, & veniam petimus: Et hoc vnguentum bonum eſt; quia cor tritum & humiliatum Deus non ſpernit. Effunditur autem ad pedes Domini, ibíque remunerationem accipit, ſcilicet remiſſionem peccatorum. Secundum vnguentum fit de recordatione beneficiorum Dei: Et hoc rectè ad caput effunditur; quia virtutes non niſi ad Deum, à quo ſunt, referuntur. Hoc autem vnguenguentum componitur de pretioſis aromatibus, ſicut de quibuſdam ſanctis mulieribus ſcriptum eſt, quod *emerunt aromata vt venientes vngerent Ieſum.* Sed huius tertij vnguenti non fit aliqua effuſio vel perditio; quia noluit Dominus illud ſuper corpus ſuum effundi, ſed ſeruari viuo corpori ſuo, id eſt, Eccleſiæ ſanctæ, cui nimirum mulieres, quæ cum vnguentis venerant, mittuntur reſurrectionem Euangeliſare.

Mar 16 *v.* 1.

Primum itaque vnguentum vocatur vnguentum compunctionis, & abſumitur igne contritionis. Secundum deuotionis, & abſumitur igne charitatis. Tertium vocatur vnguentum pietatis, quod non abſumitur, ſed integrum conſeruatur. *Serm.* 87. *de diuerſis, num.* 6. *Tom* 2.

CANTIC. Cap. I. *v.* 2.

Oleum effuſum nomen tuum.

Explicatur *Ser.* 15. *in Cant. Per totum, Tom.* 3.

CANTIC. Cap. I. *v.* 3.

Trahe me poſt te, curremus in odorem vnguentorum tuorum.

Felix qui ſic cucurrerit vt comprehendat, imò vt ipſe comprehendatur. *Serm.* 33. *de diuerſis, num.* 9. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur, *Serm.* 21. *in Cant. Per Totum, Tom.* 3. & ſuprà, *Pſ.* 15. *v.* 11. & *Pſ.* 18. *v.* 6.

Oritur quæſtio cur ſimiliter cùm ſe petiit trahi, etiam adoleſcentulas non adiunxit, vt non *trahe me*, ſed trahe nos diceret. *Trahimur* cùm tentationibus & tribulationibus exercemur. *Currimus* cùm internis conſolationibus & inſpirationibus viſitati, tanquam in ſuaueolentibus vnguentis reſpiramus. Ergo quod auſterum & durum videtur, retineo mihi tanquam forti, tanquam perfectæ, & dico ſingulariter, *trahe me.* Quod ſuaue & dulce, tanquam infirmo communico & dico *curremus.* Noui ego adoleſcentulas delicatas & teneras eſſe, & minùs idoneas ſufferre tentationes; & propterea mecum volo vt currant, ſed non vt mecum trahantur. Volo habere ſocias conſolationis, non autem & laboris. *Ser.* 21. *in Cant. num.* 12. *Tom.* 3.

Multi Eccleſiaſtici honorati incedere volunt, placere ſtudent hominibus, delectari & ſuperbire, & huic ſeculo per omnia conformari. Audi querelas Domini, quid ſuper hac tanta hominum temeritate loquatur. *Ipſi regnauerunt, & non ex me: Principes extiterunt, & ego non vocaui eos.* Vniuerſos ſiquidem in ordinibus Eccleſiaſticis, cæteríſque ad ſanctuarium pertinentibus honorem quærentes proprium aut diuitias, ſeu corporis voluptatem, poſtremò quæ ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti; manifeſtè prorſus & indubitanter, non ea quæ Deus eſt charitas, ſed aliena à Deo cupiditas introducit. Sponſa nec cubiculum, nec cellam ingredi, niſi rege introducente præſumit, tu irreuerenter irruis nec vocatus, nec introductus? *Trahe me poſt te*, ait illa, *in odorem vnguentorum tuorum curre-*

Oſée 8. v. 4. Eccleſiaſtico. rũ mundanorũ deſcriptio.

mus. Nunc autem trahit ſua quemque voluptas, & odorem turpis lucri ſectantes, quæſtum æſtimant pietatem, quorum certa eſt damnatio. *De vita & morib. Clericor. cap.* 5. *Tom.* 4.

CANTIC. Cap. I. *v.* 3.

Introduxit me Rex in cellaria ſua.

Explicatur, *Serm.* 23. *in Cant. Per totum*, *T.* 3. & ſuprà, *Cant. cap.* I. *v.* 1.

Cant. 5. v. 1. VEni in hortum meum ſoror mea ſponſa. Alibi dicit: *Introduxit me Rex in cellarium ſuum.* Alibi dicitur, *in cubiculum ſuum.* Hæc triplex introductio fit animæ rationali à ſponſo ſuo, verbo ſcilicet Dei, ſecundùm triplicem ſenſum ſcripturarum, hiſtoricum, moralem, myſticum. In *horto* eſt hiſtoricus, in *cellario* moralis, in cubiculo myſticus. In horto, id eſt, in hiſtoria continetur triplex Trinitatis operatio; creatio cœli & terræ, renouatio cœli & terræ, confirmatio cœli & terræ. Pater creauit, Filius reconciliauit, Spiritus ſanctus confirmauit. Et aliud tempus eſt creationis, aliud reconciliationis, aliud confirmationis: Sicut & in horto aliud eſt tempus plantationis, aliud fructus colligendi, aliud veſcendi. Creatio & reconciliatio ſunt præſentis, confirmatio futuri ſeculi. In principio temporis creauit Pater, in plenitudine temporis reconciliauit Filius; poſt omne præſens tempus, confirmabit Spiritus ſanctus.

Triplex ſcripturæ ſenſus.

Secunda introductio eſt in cellarium. Hoc cellarium continet moralem ſcientiam, & habet tres diſtinctas manſiones. Prima dicitur aromatica; ſecunda fructuaria; tertia cella vinaria. In prima ſunt qui bene ſe habent cum Prælatis; in ſecunda qui cum æqualibus; in tertia qui cũ ſubditis. Eſt ergo prima cella diſciplinæ, ſecunda naturæ, tertia gratiæ. His tribus cellulis continentur & formantur omnium hominum mores: Omnes enim homines vel ſunt prælati, vel æquales, vel ſubditi. *Serm.* 92. *in Cant Tom.* 3.

Recti diligunt te. Opera quamuis recta rectum cor efficere non ſufficiunt ſine fide. Quis enim rectum dicat hominem non placentem Deo? *Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo.* Qui non placet Deo, non poteſt illi placere Deus. Nam cui placet Deus, Deo diſplicere non poteſt. Porrò cui non placet Deus, nec ſponſa eius. Quomodo ergo rectus qui nec Deum diligit, nec Eccleſiam Dei cui dicitur, *recti diligunt te*? Si ergo nec fides ſine operibus, nec opera ſine fide ſufficiunt ad animi rectitudinem: Nos qui in Chriſtum credimus, rectas ſtudeamus facere vias noſtras & ſtudia noſtra; leuemus corda cum manibus ad Deum, vt toti recti inueniamur. *Serm.* 24. *in Cant. n.* 9. *Tom.* 3.

Heb. 11. v. 6.

Opera ſine fide nulla.

CANTIC. Cap. I. *v.* 4.

Nigra ſum ſed formoſa.

Explicatur, *Serm.* 25. *in Cant. Per Totum*, *Tom.* 3. & ſuprà, *Gen. cap.* 3. *verſu* 21.

CANTIC. Cap. I. *v.* 5.

Nolite me conſiderare quod fuſca ſim, quia decolorauit me ſol.

HOc eſt, nolite me notare quaſi deformem, quia cernitis pro ingruente perſecutione minùs florentem, minùs ſecundùm gloriam ſeculi coloratam. Quid exprobratis nigredinem

dinem, quam feruor perſecutionis, non conuerſationis pudor inuexit? *Serm.* 28. *in Cant. num.* 12. *Tom.* 5.

Decolorauit me ſol. Lux interior exterioris impatiens. Nimirum ignis eſt, & inania folia non admittit. Alioquin aut exuri folia, aut certè ſi præualuerint, ignem extingui neceſſe eſt. *De vita & morib. Cleric. r. cap.* 18. *Tom.* 4.

Filij matris meæ pugnauerunt contra me. Annas & Caiphas & Iudas Iſcarioth filij Synagogæ fuerunt, & hi contra Eccleſiam æquè Synagogæ filiam in ipſo exortu ipſius acerbiſſimè pugnauerunt, ſuſpendentes in ligno collectorem ipſius Ieſum. Et pulchrè *filios matris ſuæ*, non autem & Patris ſui illos vocat, qui non habebant Patrem Deum, ſed ex Patre diabolo erant; homicidæ vtique, ſicut & ille homicida erat ab initio. Propterea non dicit fratres mei, aut filij Patris mei; Sed *filij Matris meæ pugnauerunt contra me. Serm.* 29. *in Cant. num.* 1. *Tom.* 3.

Poſuerunt me cuſtodem in vineis. Ego loci huius occaſione meipſum reprehendere ſoleo, quòd animarum ſuſceperim curam, qui meam non ſufficerem cuſtodire, vineas animas interpretans. *Serm.* 30. *in Cant. n.* 7. *Tom.* 3.

CANTIC. Cap. I. *verſ.* 6.

Indica mihi quem diligit anima mea vbi paſcas, vbi cubes.

Cant. 2. v. 18. ECce venit hic ſaliens in montibus. Venientem vides, ſed cubantem ante videre non poteras. Dixiſti enim, *Indica mihi quem diligit anima mea, vbi paſcas, vbi cubes.* Cubans paſcit Angelos, in illas perpetuas æternitates, quos ſatiat viſione æternitatis & immutabilitatis ſuæ. Veruntamen ecce egreſſus eſt de loco ſancto ſuo: *Ecce venit hic ſaliens in montibus, tranſiliens colles.* Montes & colles Patriarchas & Prophetas accipe *Serm.* 1. *in Aduentu Domini*, *num.* 1 *Tom.* 2.

Indica mihi vbi paſcas, vbi cubes in meridie. Explicatur de excellentia diuinæ viſionis, *Serm.* 31. *in Cant. per totum Tom* 3.

Indica mihi vbi cubes in meridie. Hoc eſt totâ die: Etenim illa meridies tota eſt dies, & ipſa neſciens veſperam. *Serm.* 33. *in Cant. num.* 4. *Tom.* 3.

Indica mihi vbi cubes in meridie, id eſt, in manifeſto; ne seducta incipiam vagari poſt greges ſodalium tuorum, quemadmodum & ipſi vagi ſunt, nulla ſtabiles certitudine veritatis, ſemper diſcentes, & numquam ad ſcientiam veritatis peruenientes. Hæc ſponſa propter Philoſophorum & hæreticorum varia & vana dogmata. Mihi verò videtur, non ſolùm propterea; ſed & propter dolos inuiſibilium poteſtatum, ſicut ſeductorij Spiritus ſedentes in inſidijs, & parantes ſagittas ſuas, vt ſagittent in obſcuro rectos corde. Propter hos, inquam, & maximè videtur mihi illa meridies optanda etiam nobis, vt clara luce deprehendamus aſtutias diaboli, atque Angelum Satanæ illum qui ſe transfigurat in Angelum lucis, ab Angelo noſtro facillimè diſcernamus. *Ser.* 33 *in Cãt n* 9. *T.* 3.

Abſit vt de Dei ignorantia ſponſam commonitam ſentiamus, quæ tantâ ſponſi pariter & Dei ſui non dico agnitione, ſed amicitiâ & familiaritate donata eſt; vt eius crebra colloquia, & oſcula mereatur, & nunc familiari auſu loquatur *Indica mihi vbi paſcas, vbi cubes in meridie.* Vbi ſanè non ipſum, ſed locum habita-

tationis gloriæ eius ſibi indicari requirit: Quanquam non aliud ipſe, & aliud locus eius vel gloria. Sed reprimenda cenſetur propter præſumptionem, & de ſua ipſius commonenda cognitione, in qua nimirum viſa eſt aliquatenus caligare, quæ tantæ ſe æſtimauit idoneam viſioni, ſiue minus attendens præ exceſſu ſuo, quod eſſet in corpore; ſiue fruſtra ſperans etiam manentem in corpore, ad illam ſe poſſe inacceſſibilem accedere claritatem.

Ergo ad ſeipſam protinus reuocatur, & ignorantia conuincitur, & inſolentia caſtigatur. *Si ignoraste* (inquit) *egredere*. Terribiliter ſponſus intonat in dilectam, non tanquam ſponſus, ſed tanquam magiſter, & quaſi iratus; ſed vt territa purgaretur, purgata idonea redderetur huic ipſi cui inhiat viſioni. Mundis cordibus nempe illa viſio ſequeſtratur.

Pulchrè autem pulchram, non omnimode quidem, ſed *pulchram inter mulieres* eam dicit; videlicet cum diſtinctione. Quatenus & ex hoc ampliùs reprimatur, & ſciat quid deſit ſibi. Ego enim puto mulierum nomine hoc loco appellatas animas carnales ac ſeculares, nihil in ſe virile habentes, nihil forte aut conſtans in ſuis actibus demonſtrantes; ſed totum remiſſum, totum fœmineum & molle quod viuunt & quod agunt. Spiritualis autem anima, etſi inde iam pulchra, quòd non ſecundùm carnem ambulat, ſed ſecundùm ſpiritum; ex eo tamen quod in corpore viuit; citra perfectum adhuc pulchritudinis proficit, ac proinde non pulchra omnimodo, ſed pulchra inter mulieres, id eſt, inter animas terrenas, & quæ non ſunt ſicut ipſa, ſpirituales; non autem inter angelicas beatitudines, non inter virtutes, poteſtates, dominationes. *Serm.* 38. *in Cant. num.* 4. *Tom.* 3.

Idē locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 15. *v.* 11.

Cantic. Cap. I. v. 7.

Si ignoraste, egredere & abi.

Explicatur ſuprà *Gen. cap.* 34. *v.* 1.

Cognitio ſui ſtat in tribus, vt cognoſcat homo quid fecit, quid meruit, quid amiſit. *Serm.* 40. *de diuerſis, n.* 3. *Tom.* 2. Cognitio ſui.

Idem locus explicatur, *Ser.* 34. *in Cant. Per totum, Tom.* 3.

Dura & aſpera increpatio quod dicit *egredere*. Hoc quippe verbum ſerui audire ſolent à valde iraſcentibus & indignantibus dominis; vel ancillæ à dominabus ſuis, cùm grauiter illas offenderint. Hoc ergo verbo aſpero, & amaro ſatis, nimium increpatorio, vtitur modò ſponſus contra dilectam; ſub conditione tamen, ſi ſeipſam ignorauerit. Nil quippe validius efficaciúſue ad terrendum potuit in eam intendere, quàm vt egredi minaretur. Quod & tu aduertere potes, ſi bene attendas vnde, quò egredi iubeatur. Vnde enim; quo putas, niſi de Spiritu ad carnem, de bonis animi ad ſecularia deſideria, de interna requie mentis, ad mundi ſtrepitum, & inquietudinem curarum exteriorum? In quibus omnibus non eſt niſi labor & dolor, atque afflictio Spiritus. Quæ enim anima ſemel à Domino didicit & accepit intrare ad ſeipſam, & in intimis ſuis, Dei præſentiam ſuſpirare; neſcio an vel ipſam gehennam ad tempus experiri horribilius pœnaliuſue ducat, quàm poſt ſpiritualis ſtudij huius guſtatam ſemel ſuauitatem, exire denuo ad illecebras, vel potiùs ad moleſtias carnis, ſenſuumque inexplebilem re-

petere curioſitatem. *Serm.* 35. *in Cant. num.* 1. *Tom.* 3.

Ego te dico pulchram, ſed inter mulieres, hoc eſt ex parte. *Cùm au-*
1. Cor. 13 v. 10. *tem venerit quod perfectum eſt, tunc euacuabitur quod ex parte eſt. Serm.* 38. *in Cant. n.* 5. *Tom.* 3.

Sunt in homine eminentiora bona, in ea parte ſui qua præeminet ſibi, hoc eſt, in anima, quæ ſunt dignitas, ſcientia, virtus. Dignitatem in homine liberum arbitrium dico; in quo ei nimirum datum eſt cæteris non ſolùm præeminere, ſed & præſidere animantibus. Scientiam verò, qua eandem in ſe dignitatem agnoſcat, non à ſe tamen. Porrò virtutem, qua ſubinde ipſum à quo eſt, & inquirat non ſegniter, & teneat fortiter cum inuenerit.

Itaque geminum vnumquodque trium horum apparet: Dignitatem ſiquidem demonſtrat humanam, non naturæ prærogatiua, ſed & potentia dominatus; quòd terror hominis ſuper cuncta animantia terræ imminere decernitur. Scientia quoque duplex erit, ſi hanc ipſam dignitatem, vel aliud quodque bonum in nobis, & nobis ineſſe, & à nobis non eſſe nouerimus. Porrò virtus & ipſa æquè bifaria cognoſcetur, ſi auctorem conſequenter inquirimus, inuentoque inſeparabiliter inhæremus.

Dignitas ergo ſine ſcientia non prodeſt: Illa verò etiam obeſt, ſi virtus defuerit: Quod vtrumque ratio declarat ſubiecta. Habere enim quod habere te neſcias, quam gloriam habet? Porrò noſſe quod habeas, ſed quia à te non habeas ignorare, habet gloriam, ſed non apud Deum. Apud ſe autem glorianti dicitur: *Quid habes*
1 Cor. 4. v. 7. *quod non accepiſti? Si autem accepiſti quid gloriaris quaſi non acceperis?* Non ait ſimpliciter, *quid gloriaris?* Sed addit, *quaſi non acceperis* vt adſerat reprehenſibilem, non qui in habitis, ſed qui tanquam in non acceptis gloriatur. Meritò vana gloria nuncupatur huiuſmodi, veritatis nimirum ſolido carens fundamento. Veram enim gloriam ab hac ita diſcernit: *Qui gloriatur*, ait, *in Domino glorietur*, hoc eſt in veritate; veritas quippe Dominus eſt. 1. Cor. 1. v. 31.

Vtrumque ergo ſcias neceſſe eſt, & quid ſis, & quòd à teipſo non ſis: ne aut omnino videlicet non glorieris, aut inaniter glorieris, Denique *ſi non cognoueris teipſum, egredere poſt greges ſodalium tuorum.* Reuerâ ita fit, homo factus in honore, cùm honorem ipſum non intelligit, talis ſuæ ignorantiæ meritò comparatur pecoribus, velut quibuſdam præſentis ſuæ corruptionis & mortalitatis conſortibus. Fit igitur vt ſeſe non agnoſcendo, egregia rationis munere creatura, irrationabilum gregibus aggregari incipiat, dum ignara propriæ gloriæ, quæ ab intus eſt, conformanda foris rebus ſenſibilibus ſuâ ipſius curioſitate abducitur; efficiturque vna de cæteris quòd ſe præ cæteris nihil accepiſſe intelligat.

Itaque valde cauenda hæc ignorantia, qua de nobis minus nobis fortè ſentimus; ſed non minus, imò & plus illa qua plus nobis tribuimus: Quod fit, ſi bonum quodcunque in nobis eſſe, & à nobis, decepti putemus. At verò ſuper vtramque ignorantiam declinanda & execranda illa præſumptio eſt, qua ſciens & prudens fortè audeas de bonis non tuis, tuam quærere gloriam: Et quod certus es à te tibi non eſſe, inde tamé alterius rapere non verearis honorem. Prior equidem ignorantia gloriam non habet; poſterior verò habet quidem, ſed non apud Deum.

Digitized by Google

Cæterùm hoc tertium malum quod iam ſcienter committitur, vſurpat & contra Deum.

In tantum denique ignorantia illa poſteriori, hæc arrogantia grauior atque periculoſior apparet, quo per illam quidem Deus neſcitur, per iſtam & contemnitur: In tantum & priori deterior ac deteſtabilior; vt cùm per illam pecoribus, per iſtam & dæmonibus ſociemur. Eſt quippe ſuperbia & delictum maximum, vti datis tanquam innatis, & in acceptis beneficijs gloriam vſurpare benefici. Quamobrem cum duabus iſtis, dignitate atque ſcientiâ opus eſt & virtute; quæ vtriuſque fructus eſt, per quam ille inquiritur ac tenetur, qui omnium auctor & dator meritò glorificetur de omnibus. Liquet igitur & abſque ſcientia dignitatem eſſe omnino inutilem, & ſcientiam abſque virtute damnabilem. *De diligendo Deo, cap. 2. Tom. 4.*

CANTIC. Cap. I. *v.* 8.

Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te amica mea.

Explicatur, *Ser. 39. in Cant. Per totum, Tom. 3.*

CANTIC. Cap. I. *v.* 9.

Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis.

TEnera eſt ſponſæ verecundia, & ad increpationem ſponſi, puto facies eius rubore ſuffuſa eſt, pulchriórque ex eo apparens illico audit. *Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut turturis.* Vide autē ne carnaliter cogites coloratam carnis putredinem, ſed ſpiritualem eſſentiā ſpirituali ſi potes attinge intuitu; & ad coaptandum propoſitæ ſimilitudinis ſchema cogita animæ faciem, mentis *intentionem*; ex qua nimirum rectitudo operis, ſicut ex facie pulchritudo corporis æſtimatur. Porrò verecundiam intellige tanquam colorem in facie, quòd hæc potiſſimùm virtus & venuſtatem ingerat & augeat gratiam.

Duo quædam in intentione, quam faciem animæ eſſe diximus, neceſſariò requiruntur, *res* & *cauſa*, id eſt, quid intendas, & propter quid. Et ex his ſanè duobus animæ vel decor vel deformitas iudicatur. Et hæ ſunt duæ genæ ſponſæ. Cur verò *ſicut turturis?* Pudica auicula eſt, & conuerſatio eius non cum multis, ſed ſolo degere fertur contenta compare, ita vt ſi illum amiſerit, alterum non requirat, ſed ſola deinceps conuerſetur. Sic ô ſancta anima, ſola eſto, vt ſoli omnium ſerues teipſam, quem ex omnibus tibi elegiſti. Spiritus ſolitudo.
Secede ergo, ſed mente, non corpore: Spiritûs enim requirit non corporis ſolitudinem; quanquam & corpore interdum non otioſè te ſeparas, cùm opportunè potes, præſertim in tempore orationis.

Solus es ſpiritu, ſi non communia cogites, ſi non affectes præſentia, ſi deſpicias quod multi ſuſpiciunt, ſi faſtidias quod omnes deſiderant, ſi iurgia deuites, ſi damna non ſentias, ſi non recorderis iniuriarum. Alioquin nec ſi ſolus corpore es, ſolus es. *Ser. 40. in Cant. Tom. 3.*

Collum tuum ſicut monilia. Solet ornari collum monilibus, non ipſis comparari: Sed hoc illæ faciant, quibus quia de proprio non ineſt decor, aliunde neceſſe eſt vt mendicent, vnde ſe ſpecioſas mentiantur. Nam ſponſæ collum, ita in ſeipſo formoſum, vt extrinſecus non requirat ornatum. Et meo quidam intellectui nihil veriſimilius elucet, quàm ipſum animæ intellectum colli nomine deſi-

Digitized by Google

gnari; ſiquidem colli quodammodo vice fungitur intellectus, per quem tua anima traiicit in ſe Spiritus vitalia alimenta, atque in quædam tranſfundit viſcera morum affectuumque ſuorum. *Serm.* 41. *in Cant. n.* 1. *T.* 3.

CANTIC. Cap. I. *v.* 10.

Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento.

QVæ ſunt aurium ornamenta. Atque hoc propterea (vt opinor) quia fides ex auditu: Et quandiu per fidem ambulatur, & non per ſpeciem, dãda opera potiùs inſtruẽdo auditui, quàm viſui exercendo. *Aureas*, inquit, *& vermiculatas argento.* Aurum diuinitatis eſt fulgor, aurum ſapientia quæ deſurſum eſt. *Vermiculatas argento.* Quod nõn puto eſſe aliud quàm texere quaſdam ſpirituales ſimilitudines, per quas anima contemplans videat ſaltem per ſpeculum & in ænigmate, quod nondum facie ad faciem valet vllatenus intueri. Nunc ergo ſponſa ſcire cupiens, & inquirens vbi in meridianis horis dilectus paſcat & cubet, murenulas pro eo reportat aureas, vermiculatas argento, id eſt, ſapientiam cum eloquentia. *Serm.* 41. *in Cant. Tom.* 3.

CANTIC. Cap. I. *v.* 11.

Cùm eſſet Rex in accubitu ſuo, nardus mea dedit odorem ſuum.

NArdus quippe herba humilis eſt, & pectus purgat; vt manifeſtum ſit humilitatem nardi nomine deſignari, cuius odor & decor inuenerit gratiam apud Deum. *Ser* 4. *in Aſſumpt. B. Virg. n.* 7. *Tom.* 2.

Bonus humilitatis odor, qui de hac valle plorationis aſcendens, perfuſis circumquaque vicinis regionibus, ipſum quoque regium accubitum gratâ ſuauitate reſpergat. Eſt nardus humilis herba, quam & calidæ ferunt eſſe naturæ, hi qui herbarum vires curioſiùs explorarunt: Et ideo per hanc videor mihi non inconuenienter hoc loco virtutem humilitatis accipere, ſed quæ ſancti amoris vaporibus flagret. *Ser.* 42. *in Cant. n.* 6. *Tom.* 3.

Nardus mea dedit odorem ſuum. Odor deuotio eſt, odor bona opinio, quæ ad omnes peruenit; vt Chriſti ſis bonus odor in omni loco, ſpectabilis omnibus, amabilis omnibus. Non poteſt hoc ille humilis, quem veritas ad humilitatem cogit; quoniam ſibi habet illam, & exire non patitur, vt ſparſa foris redoleat. Humilitas vera Magis autem non habet odorem, quia non habet deuotionem; vt pote qui non ſponte, neque libenter ſe humiliat. Sponſæ verò humilitas, tanquam nardus ſpargit odorem ſuum, amore calens, deuotione vigens, opinione redolens. Sponſæ humilitas voluntaria eſt, perpetua eſt, fructifera eſt. Non gloriatur in meritis, nec inter laudes ſuas humilitatis obliuiſcitur, quam humiliter confitetur ſub nardi nomine. Ac ſi voce Virginis Mariæ dicat, nullius mihi meriti conſcia ſum ad tantam dignationem, niſi quod *reſpexit Deus humilitatem ancillæ ſuæ* Nam quid eſt aliud, *nardus mea dedit odorem ſuum*, quàm placuit mea humilitas? Non mea, inquit, ſapientia, non mea nobilitas, non mea pulchritudo, quæ nulla erant mihi; ſed quæ ſola inerat humilitas, dedit odorem ſuum.

Ergo *cùm eſſet Rex in accubitu ſuo.* Accubitus regis ſinus eſt Patris; quia ſemper in Patre Filius. Regem nominat, nam ſponſum territa

increpatione non audet, & in alto habitare fatetur; nec ſic tamen diffidit humilitas. *Serm.* 42. *in Cant. num.* 9. *Tom.* 3.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *verſu.* 6.

CANTIC. Cap. I. v. 12.

Faſciculus Myrrhæ dilectus meus mihi, inter vbera mea commorabitur.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 22. *v.* 12.

ANte Rex, modò dilectus. Ante in accubitu regio, modò inter ſponſæ vbera. Magna humilitatis virtus, cui etiam deitatis maieſtas tam facilè ſe inclinat. Citò reuerentiæ nomen in vocabulum amicitiæ mutatum eſt; & qui longè erat, in breui factus eſt prope.

Faſciculus myrrhæ. Myrrha amara res, dura & aſpera tribulationum ſignificat. Denique non faſcem, ſed faſciculum dilectum dicit; quòd leue præ amore ipſius ducat quicquid laboris immineat & doloris. Bene
Eſa. 9. *v.* 6. *faſciculus*, quia *paruulus natus eſt nobis.* Bene *faſciculus*, quia *non ſunt condigna*
Rom. 8. *v.* 18. *paſſiones huius temporis ad futuram gloriam.* Erit ergo quandoque nobis ingens cumulus gloriæ, qui modò eſt faſciculus myrrhę. An non faſciculus,
Mat. 11. *v.* 30. cuius *iugum ſuaue eſt & onus leue.* Non quia leue in ſe (nec enim leuis paſſionis aſperitas, mortis amaritudo) ſed leuis tamen amanti. Et ideo non ait tãtùm, *faſciculus myrrhæ dilectus meus*; ſed *mihi*, inquit, quæ diligo, faſciculus eſt. Vnde & *dilectum* nominat, monſtrans dilectionis vim omnium amaritudinum ſuperare moleſtiam. Et vt ſcias non de propria virtute, ſed de Domini adiutorio præſumere fortitudinem, dicit illum inter vbera ſua commoraturum.

Hunc & vos tam dilectum faſciculum colligite vobis. Habete illum ſemper non retro in humeris, ſed ante præ oculis; ne portantes, & non odorantes, & onus premat, & odor non erigat. Mementote quia accepit eum Simeon in vlnis ſuis, Maria geſtauit in vtero, fouit in gremio; ſponſa ſibi inter vbera collocauit. Arbitror & Ioſeph virum Mariæ ſuper genua frequenter illi arriſiſſe. Hi omnes ante ſe eum habuerunt, & nullus retro. Exemplo ergo ſint vobis, vt & vos ſimiliter faciatis. Si enim ante oculos habueritis quem portatis, pro certo videntes anguſtias Domini, leuius veſtras portabitis. *Serm.* 43. *in Cant. Tom.* 3.

CANTIC. Cap. I. v. 13.

Botrus Cypri dilectus meus mihi.

SI dilectus in myrrha, multò magis in botri ſuauitate. Ergo Dominus meus Ieſus myrrha *mihi in* morte, botrus in reſurrectione, ſeipſum mihi ſaluberrimum temperauit in potum, in lachrymis in menſura. Itaque tu ſi peccata luxiſti, bibiſti amaritudinem; ſi autem iam reſpiraſti in ſpem vitæ vitâ ſanctiori, mutata eſt tibi myrrhæ amaritudo in vinum quod lætificat cor hominis. Et fortaſſis hoc illud ſignificauerit, quod Saluatori oblatum eſt in cruce vinum myrrhatum; & ideo noluit bibere, quoniam iſtud ſitiebat.

In vineis Engaddi. Ferunt in Engaddi arbuſculas balſami creſcere, quæ in modum vinearum ab indigenis excoluntur. Ergo vineas Engaddi dicit plebes Eccleſiæ, quæ habet balſami liquorem, ſpiritum manſuetudinis, in quo paruulorum adhuc in Chriſto teneritudinem blandè fouet, & dolores pœnitentium conſo-

latur. *Ser.* 44. *in Cant. Tom.* 3.

Cantic. Cap. I. *v.* 14.

Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui columbarum.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 22. *v.* 12.

GEmina animæ pulchritudo, innocentia & humilitas. Meritò pulchra repetitur cui neutra defuit pulchritudo. Rara auis in terris, aut ſanctitatem non perdere, aut humilitatem ſanctimoniâ non excludi; & ideo beata quæ vtramque retinuit. Et addit, *Oculi tui columbarum*. Apertè adhuc commendatur humilitas. Ad hoc ſiquidem reſpicit, quod illa reprehenſa de alta inquiſitione ſua, continuò non cunctata eſt ad ſimpliciora deſcendere, ita vt diceret: *Faſciculus myrrha dilectus meus mihi*. Multùm profectò diſtat inter vultum gloriæ & faſciculum myrrhæ: Et ideo magnum humilitatis inſigne, inde huc acquieſcere reuocari. *Ergo oculi tui columbarum*. Iam, inquit, non ambulas in magnis, neque in mirabilibus ſuper te; ſed inſtar ſimpliciſſimæ volucris contenta es ſimplicioribus, nidificans in foraminibus petræ, meis vulneribus immorans, & libenter ea quæ ſunt de me duntaxat incarnato & paſſo, oculo intuens columbino. Aut certè quia in ſpecie auis huius Spiritus ſanctus apparuit, ſpiritualis magis quàm ſimplex in ea intuitus columbæ nomine commendatur. *Serm.* 45. *in Cant. num.* 3. *T.* 3.

Sanctus humilis ratus.

Cantic. Cap. I. *v.* 15.

Lectulus noſter floridus, tigna domorum noſtrarum cedrina, laquearia noſtra cypreſſina.

QVid ſpiritualiter iſta contineant, requiramus. Et in Eccleſia quidem *lectum* in quo quieſcitur, monaſteria exiſtimo eſſe, in quibus quietè à curis viuitur ſeculi, & ſollicitudinibus vitæ. Atque is lectus floridus demonſtratur, cum exēplis & inſtitutis Patrum tanquam quibuſdā bene olētibus reſperſa floribus fratrum conuerſatio & vita refulget.

Monaſterium lectus eſt.

Porrò *domos* populares conuentus intellige Chriſtianorum, quos hi qui in ſublimitate poſiti ſunt, Chriſtiani vtique vtriuſque ordinis Principes, qua *tigna* parietes, iuſtis impoſitis legibus fortiter ſtingunt; ne ſuâ quiſque lege vel voluntate viuentes, tanquā parietes inclinati & maceriæ depulſæ diſſideāt à ſemetipſis & ſic ōnis ſtructura ędificij corruēs diſſipetur.

Laquearia verò quæ à tignis firmiter pendent, & domos inſigniter ornant; puto bene inſtituti cleri manſuetos & diſciplinatos mores, ritéque adminiſtrata officia deſignare. Quomodo namque ſtabunt ordines clericorum, & adminiſtrationes eorum; ſi non Principum tanquam tignorum beneficio & munificentiâ ſuſtententur, & protegantur potentiâ?

Quòd autē *tigna* cedrina, & cypreſſina *laquearia* deſcribuntur, natura abſque dubio habet in his ſpeciebus lignorum, quod congruat prę fatis ordinibus. Et *Cedrus* quidem, quoniam imputribile eſt, nec non & odoriferum, altęque proceritatis lignum; ſatis indicat quales oporteat aſſumi viros in vices tignorum. Ergo validos & conſtantes neceſſe eſt eſſe eos, qui ſu-

Digitized by Google

per alios ordinantur, nec non & longanimes in ſpe, atque ad ſuperna mentis verticem attollentes; qui etiam bonum fidei ſuæ & conuerſationis vbique odorem ſpargentes dicere poſſint, *Chriſti bonus odor ſumus.* 2 *Cor.* 2. *v.* 15.

Cupreſſus item boni æquè odoris & imputribile ſimiliter lignum, incorruptæ vitæ & fidei, etiam quemuis de clero debere eſſe demonſtrat; vt meritò decoris domus ac laquearium ornatui deputetur. *Serm.* 46. *in Cant. Tom.* 3.

Quæ lectulum monſtrat, ſatis quid deſideret aperit: Et cùm floridum nunciat, ſatis indicat vnde quod deſiderat obtinere, præſumat. Non enim de ſuis meritis, ſed de floribus agri cui benedixit Deus, delectatur floribus Chriſtus, qui in Nazareth & concipi voluit & nutriri. Gaudet ſponſus cœleſtis talibus odoramentis, & cordis thalamum frequenter libentérque ingreditur, quòd iſtiuſmodi refertum fructibus floribuſque reſperſum inuenerit. Vbi ſuæ videlicet aut paſſionis gratiam, aut reſurrectionis gloriam ſedulâ inſpicit cogitatione verſari: Ibi profectò adeſt ſedulus, adeſt libens. *De diligendo Deo cap.* 3. *Tom.* 4.

CANTIC. Cap. II. *v.* 1.

Ego flos campi.

FLos Filius Virginis, flos candidus & rubicundus, electus ex millibus, flos ad cuius odorem reuiuiſcunt mortui, *flos campi* eſt & non horti: Campus enim ſine omni humano floret adminiculo, non ſeminatus ab aliquo, non defoſſus ſarculo, non impinguatus fimo. Sic omnino, ſic Virginis aluus floruit, ſic inuiolata integra & caſta Mariæ viſcera, tanquam viroris florem protulere; cuius pulchritudo non videat corruptionem, cuius gloria in perpetuum non marceſcat. *Serm.* 2. *de Aduentu Domini. n.* 4. *Tom.* 2.

Aduerte trifarium quendam floris ſtatum: in *campo*, in horto, in *thalamo*: Vt poſt hoc illud faciliùs compertum fiat, cur ſe potiſſimùm campi florem elegerit appellare. Et in campo quidem & in horto oritur flos, in thalamo autem minimè. Redolet & lucet in eo, non tamen erectus & ſtans, vt in horto vel campo; ſed planè iacens tanquam qui illatus ſit, non innatus. Propterea & neceſſe eſt ſanè reparare frequenter & ſemper recentiores apponere flores, quod diu odorem ſuum minimè retineant nec decorem.

Quòd ſi lectulus reſperſus floribus conſcientia eſt bonis referta operibus, vides certè vt ſimilitudo ſeruetur, nequaquam ſufficere ſemel vel ſecundò operari quod bonum eſt, niſi inceſſanter addas noua prioribus, quatenus ſeminans in benedictionibus, de benedictionibus & metas. Alioquin iacet & marcet flos boni operis, atque in breui omnis ex eo & nitor exterminatur & vigor, ſi non alijs atque alijs ſubiectis pietatis actibus continuè reparetur. Hoc in thalamo.

In horto autem non ita, ſed neque in campo ſimiliter. Ex ſe enim ſemel productis floribus aſſiduè ſubminiſtrant, vnde diu in ipſis decus ingenitum perſeueret. Differunt tamen & ipſi inter ſe, quòd hortus quidem vt floreat, hominum manu & arte excolitur; campus verò ex ſemetipſo naturaliter producit flores, & abſque omni humanæ diligentiæ adiutorio.

Putáſne iam tibi videris aduertere, quiſnam

quiſnam ille ſit campus, nec ſulcatus vomere, nec defoſſus ſarculo, nec fimo impinguatus, nec manu hominis ſeminatus; Chriſtus eſt ex Virgine: Qui non ſe proinde debuit florem *thalami* proteſtari, qui flos eſt perpetuò vigens: Sed neque item horti, ne humano videretur opere generatus. Pulchrè autem & conuenientiſſimè *flos campi*, ſum, ait, qui & abſque humana induſtria prodiit; & ſemel prodeunti nulla eſt deinceps dominata corruptio. *Ser.* 47. *in Canticum.* 1. *Tom.* 3.

Chriſt' eſt flos campi.

Iuxta præfatam de floris ſtatu partitionem, flos eſt virginitas, flos martyrium, flos actio bona. In horto virginitas, in campo martyrium, bonum opus in thalamo. Et bene in horto virginitas, cui familiaris verecundia eſt fugitans publici, latibulis gaudens, patiens diſciplinæ. Denique in horto flos clauditur, qui in campo exponitur, ſpargiturque in thalamo. Et habes: *Hortus concluſus, fons ſignatus.* Quod vtique clauſtrum pudoris ſignat in Virgine, & inuiolatæ cuſtodiam ſanctitatis; ſi tamen talis fuerit quæ ſit ſancta corpore & Spiritu.

Flos triplex Virginitas Martyrium, actio bona.

Cant 4. v. 12.

Bene item in campo martyrium, dum martyres ludibrio omnium exponantur, ſpectaculum facti & Angelis & hominibus. Nonne illorum miſeranda vox eſt in Pſalmo. *Facti ſumus opprobrium vicinis noſtris, ſubſannatio & illuſio his qui in circuitu noſtro ſunt?*

Pſal. 78 v. 4.

Bene quoque in thalamo actio bona, quæ conſcientiam & quietam facit & tutam. Poſt bonum denique opus ſecuriùs in contemplatione dormitur, & tantò quis fiducialius ſublimia intueri & inueſtigare aggreditur, quantò ſibi conſcius eſt minimè ſe propriæ amore quietis charitatis operibus defuiſſe.

Et hæc omnia ſecundùm aliquid Dominus Ieſus. Ipſe flos *horti*, Virgo virgâ virgine generatus. Idem flos *campi*, martyr, martyrum corona, martyrij forma. Denique foras ciuitatem eductus eſt, extra caſtra paſſus eſt, in ligno eleuatus eſt, ſpectandus hominibus, ſubſannandus ab omnibus. Ipſe item *thalami* flos, ſpeculum & exemplum totius beneficentiæ, quemadmodum ipſe Iudæis proteſtatus eſt dicens: *Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo.*

Ioã. 10. v. 32.

Si igitur hæc tria Dominus, quæ cauſa vt è tribus ſe *campi florem* maluerit appellare? Profectò vt ſponſam ad tolerantiam animaret, cui nouerat imminere (ſiquidem vellet piè viuere in Chriſto) perſecutionẽ pati. Id ſe ergo libenter profitetur ad quod potiſſimum vult habere ſequacem.

Illâ ergo monſtrante lectulum ille vocat ad campum, ad exercitium prouocat. Nec putat quicquam perſuaſibilius fore illi ad ineuntem certamen, quàm ſi ſeipſum certantis, aut exemplum proponat aut præmium. *Ego flos campi*: ſanè vtrumuis in hoc ſermone intelligi datur, vel quòd ſit videlicet pugnantis forma, vel quod gloria triumphantis. Vtrumque es mihi Domine Ieſu & ſpeculum patiendi & præmium patientis. Vtrumque fortiter prouocat, ac vehementer accendit. Tu doces manus meas ad prælium exemplo virtutis tuæ: Tu caput meum poſt victoriam, tuæ coronas præſentiâ maieſtatis; ſiue quia pugnantem te ſpecto, ſiue quia te expecto non ſolùm coronantem, ſed & coronam: In vtroque mirabiliter tibi me allicis; vterque funis violentiſſimus ad trahendum. Trahe me poſt te, libenter te ſequor, libentius fruor. Si ſic bonus es Domine ſe-

quentibus te, qualis futurus & con-
quentibus?

Ego flos campi. Qui diligit me ve-
niat in campum, non refugiat mecum,
1.Tim.6 v. 11. & pro me inire certamen, vt poſſit
dicere: *Bonum certamen certaui.* Et
quoniam non ſuperbi vel arrogantes,
ſed humiles potiùs qui de ſe præſu-
mere neſciunt, martyrio idonei ſunt,
addit ſe etiam *lilium* eſſe *conuallium*,
id eſt, humilium coronam, ſpecia-
lem gloriam futuræ exaltationis ipſo-
rum huius eminentia floris deſignãs.
Erit namque cùm omnis vallis im-
Eſa 40. v. 4. plebitur, & omnis mons & collis hu-
miliabitur. Et tunc candor ille vitæ
æternæ lilium planè non collium, ſed
Oſée 14 v. 6. conuallium apparebit. *Iuſtus germi-*
nabit ſicut lilium. Quis iuſtus niſi hu-
Nemo iuſtus niſi humilis. milis? Denique cùm ſe manibus Ba-
ptiſtæ ſerui Dominus inclinaret, &
ille expaueſceret maieſtatem; *ſine*,
Mat. 3. *v.* 15. inquit, ſic enim decet nos implere
omnem iuſtitiam, conſummationem
profectò iuſtitiæ in humilitatis per-
fectione conſtituens. Iuſtus ergo hu-
milis, iuſtus *conuallis* eſt. Et ſi hu-
miles inuenti fuerimus, germinabi-
mus & nos ſicut lilium, & florebi-
mus in æternum ante Dominum. An
non verè vel tunc maximè ſe lilium
conuallium comprobabit, cùm refor-
mabit corpus humilitatis noſtræ con-
figuratum corpori claritatis ſuæ?
Phil. 3. *v.* 21. Non ait corpus noſtrum, ſed *corpus*
humilitatis noſtræ; vt huius Lilij mi-
ro & ſempiterno candore ſolos ſigni-
ficet humiles illuſtrandos. *Serm.* 47.
in Cant. Tom. 3.

CANTIC. Cap. II. *v.* 2.

Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 18.

NOn mediocris titulus profectò virtutis inter prauos viuere bonum, & inter malignantes innocentiæ retinere candorem, & morum lenitatem. Id planè tibi ſimilitudinem datam, de Lilio, iure quodam proprietatis ſpecialiter vendicabit; quòd ipſas vtique pungentes ſe ſpinas candore proprio illuſtrare & venuſtare non ceſſat. *Serm.* 48. *in Cant. num.* 2. *Tom.* 3.

Eſt Lilium ſponſus, ſed non Lilium inter ſpinas; quoniam non habet ſpinas qui peccatum non fecit. Denique ſponſam proteſtatus eſt *Lilium inter ſpinas*; quoniam ſi dixerit vel ipſa, quia ſpinas non habeat, ſeipſam ſeducit; & veritas in ea non eſt. Se verò florem quidem & lilium profeſſus eſt, non tamen inter ſpinas. Magis autem, *Ego* (inquit) *flos campi & lilium conuallium*, & non eſt ſpinarum mentio. Ergo abſque lilijs nunquam eſt, qui abſque vitijs ſemper eſt, quia totus & ſemper eſt candidus. *Serm.* 71. *in Cant. numero* 1. *Tom.* 3.

CANTIC. Cap. II. *v.* 3.

Sicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios.

SPonſa non magni æſtimaſſe videtur ſponſum. Cur enim omiſſis melioribus & nobilioribus lignis, huius mediocritas arboris adducta in medium eſt ad formandum ſponſi præconium? Ergo non maieſtas attollitur hic, ſed commendatur hu-

militas. Vna inter ligna ſyluarum Dominus Ieſus arbor faciens fructum ſecundùm hominem ſanè, etſi prælatus hominibus; ſed ab Angelis minoratus. Miro etenim modo & Angelis ſeſe factus caro ſubiecit, & Angelos ſibi manens Deus ſubiectos retinuit. Denique *videbitis* (inquit) *Angelos aſcendentes & deſcendentes ſuper Filium hominis*; quod in vno eodémque homine Chriſto Ieſu, & infirmitatem foueant, & ſtupeant maieſtatem.

Ioan. 1. v. 51.

Quia ergo ſponſæ id dulcius quod ſe imminuit, ſapit; libentius attollit gratiam, præfert miſericordiam, ſtupet dignationem. Libuit proinde hominem, inter homines admirari; non inter Angelos Deum, tanquam malus inter ligna excellit ſyluarum; & non planè inter hortorum plantaria. Nec putat minui laudes, vbi de conſideratione infirmitatis, pietatis bonitas exaltatur. Ergo ſub typo fructiferæ arboris ſylueſtriúmque lignorum, hoc loco efferre voluit hominem Deum, ſuper omnem gratiam hominum, non autem ſuper excellentiam Angelorum. *Ser.* 48. *in Cant. num.* 4. *Tom.* 3.

Bene inter filios, quia cùm eſſet vnicus Patris ſui, multos illi & abſque inuidia filios acquirere ſtuduit, quos non confunditur vocare fratres, vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Iure autem præponitur vniuerſis adoptatis per gratiam, is qui per naturam filius eſt.

Sicut malus. &c. Meritò ſicut *malus*, qui inſtar fructiferæ arboris, & vmbram refrigerij habet, & fert fructum optimum. *Eod. Ser. n.* 5.

CANTIC. Cap. II. *v.* 3.

Sub vmbra eius quem deſideraueram ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.

LVcem quippe meridianam vbi paſcit ſponſus, ſibi petierat indicari, ſed repreſſa eſt, & pro plenitudine luminis vmbram, pro ſatietate interim guſtum recepit. Denique non ait, ſub vmbra eius quam deſideraueram; ſed, *ſub vmbra eius quem deſideraueram ſedi.* Neque enim ipſius expetierat vmbram, ſed ipſum profecto meridiem, lumen plenum de lumine pleno. *Et fructus*, ait, *dulcis gutturi meo*, ac ſi dicat guſtui meo. *Serm.* 2. *de Virg. Deipara*, *num.* 2. *Tom.* 2.

Meritò eius deſiderauerat vmbram, de quo & refrigerium eſſet, & refectionem pariter acceptura. Nam cætera quidem ſyluarum ligna, etſi vmbram ſolatij habent, ſed non vitæ refectionem, non fructus perpetuos ſalutis. Vnus eſt enim vitæ auctor qui dicit ſponſæ ſuæ, ſalus tua ego ſum. Propterea ergo Chriſti potiſſimum deſiderauerat vmbram, quòd ſolus ſit, qui non ſolùm ab æſtu refrigerat vitiorum, ſed & replet delectatione virtutum.

Sub vmbra eius quem deſideraueram ſedi. Vmbra eius caro eius; vmbra eius fides. Mariæ obumbrauit proprij filij caro, mihi Domini fides. Quanquam & mihi quomodo non obumbrat caro, qui in myſterio manduco eam? Et ſancta nihilominus Virgo, fidei & ipſa experta eſt vmbram, cui dictum eſt, *& beata quæ credidiſti.* *Luc. 1. v. 45.*

Sub vmbra illius quem deſideraueram ſedi. Et Propheta, *Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus, in vmbra eius viuemus inter gentes.* Non *Thrē. 4. v. 20.*

Digitized by Google

contentus fuit ſequi & dicere, in vmbra eius ſumus; ſed *in vmbra* (inquit) *eius viuimus inter gentes*. Fortaſſis felicius aliquid ſponſa expertam ſe gloriatur in eo, quòd ſe in vmbra dicit, non vt Propheta viuere, ſed ſediſſe: Sedere enim quieſcere eſt. Plus eſt autem quieſcere in vmbra, quàm viuere: Sicut viuere plus eſt, quàm tantummodo eſſe in ea.

Igitur quod eſt commune multorum, Propheta aſſumens ſibi, *In vmbra eius viuimus*, inquit; ſponſa verò habens prærogatiuam, etiam quòd ſub ea ſingulariter ſederit, gloriatur. Non enim, vt ille pluraliter viuimus dixit ita & hic ſedimus, ſed ſingulariter *ſedi*; vt agnoſcas prærogatiuam. Vbi itaque nos cum labore viuimus, qui conſcij peccatorum ſub timore ſeruimus; ibi hæc deuota & amans ſuauiter requieſcit. Denique timor pœnam habet, amor ſuauitatem. Vnde ait, *& fructus eius dulcis gutturi meo*; guſtum contemplationis ſignificans, quem obtinuerat per amorem ſuauiter ſubleuata. At iſtud in vmbra, quia per ſpeculum & in ænigmate. *Serm. 48. in Cant. numero 6. Tom. 3.*

CANTIC. Cap. II. v. 4.

Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.

Zelus abſque ſciẽtia. OMnino neceſſariè. Importabilis ſiquidem abſque ſcientia eſt zelus. Vbi ergo vehemens æmulatio, ibi maximè diſcretio eſt neceſſaria, quæ eſt ordinatio charitatis. Semper quidem zelus abſque ſcientia minus efficax, minúſque vtilis inuenitur, plerumque autem & pernicioſus valde ſentitur. Quo igitur zelus feruidior, ac vehementior ſpiritus, profuſiórque charitas; eo vigilantiori opus ſcientiâ eſt, quæ zelum ſupprimat, ſpiritum temperet, ordinet charitatem.

Ordinauit in me charitatem. Eſt charitas in *actu*, eſt & in *affectu*. Et de illa quidem quæ eſt, puto datam eſſe legem hominibus, mandatumque formatum. Nam in affectu quis ita habeat, vt mandatur? Ergo illa mandatur ad meritum, iſta in præmium datur. *Ser. 50. in Cant. n. 1. Tom. 3.*

Ordinauit in me charitatem. Charitas etſi vna in ſe, diuiſa tamen eſt ordinatione. *De vita & morib. Religioſor. cap. 4. Tom. 4.*

CANTIC. Cap. II. v. 5.

Fulcite me floribus, ſtipate me malis.

IN *floribus* nouella & tenera adhuc incipientium conuerſatio demonſtratur, in fructibus verò proficientium fortitudo, & maturitas profectorum. His ſtipata Mater Eccleſia peregrinans & fructificans; profecto æquanimius fert moleſtiam ſuæ dilationis.

Si autem in vna anima vis tibi vtraque hæc aſſignari, & *flores* videlicet & *fructus*; fidem florem, fructum actum intellige. Nec incongruè id tibi videtur, ſi aduertas quomodo inſtar floris neceſſariò præcedentis fructum, bonum quoque opus fide oporteat præueniri. Itaque nec ſine flore fructus, nec ſine fide opus bonum. Sed & *fides ſine operibus mortua eſt*, ſicut inutiliter quoque flos apparet, vbi non ſequitur fructus. Iacob. 2. v. 26.

Fulcite me floribus, &c. Ergo ex bonis operibus in fide non ficta radicatis, recipit conſolationem mens aſſueta quieti; quoties ſibi, vt aſſolet, lux contemplationis ſubtrahitur.

Quia amore langueo. Cùm præſto eſt quod amatur, viget amor; lan-

guet cùm abeſt. Quod non eſt aliud quàm tædium quoddam impatientis deſiderij, quo neceſſe eſt affici mentem vehementer amantis, abſente quem amat; dum totus in expectatione, quantamlibet feſtinationem reputat tarditatem. *Serm.* 51. *in Cant. num.* 2. *Tom.* 3.

Facilè plus diligunt, qui ſe ampliùs dilectos intelligunt. *Cui autem minus donatum eſt, minus diligit.* Iudæus ſanè ſiue paganus, nequaquam talibus aculeis incitatur amoris, quales Eccleſia experitur. Cernit auctorem vitæ & gloriæ confixum clauis, percuſſum lanceâ, opprobrijs ſaturatum, tandem illam dilectam animam ſuam ponere pro amicis ſuis. Cernit hæc & ſuam magis ipſius animam gladius amoris tranſuerberat, & dicit. *Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo.* Hæc ſunt quippe mala punica quæ in hortum introducta dilecti, ſponſa carpit ex ligno vitæ, à cœleſti proprium mutuata ſaporem, colorem à ſanguine Chriſti. *De diligendo Deo, cap.* 3. *Tom.* 4.

Eccleſiæ amor erga Chriſtū

CANTIC. Cap. II. *v.* 6.

Læua eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 15. *v.* 11. & *Pſ.* 67. *v.* 14.

Phili. 4. v. 4.

GAudete in Domino ſemper, iterum dico gaudete. Gaudete de exhibitione, iterum gaudete de promiſſione; quoniam & res plena gaudio, & ſpes plena gaudio eſt. Gaudete quia iam percepiſtis dona ſiniſtræ; gaudete, quia expectatis præmia dexteræ. *Læua*, inquit, *eius ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Læua quidem leuat, dextera ſuſcipit: Læua medetur & iuſtificat dextera amplectitur & beatificat. In læua eius merita, in dextera verò præmia continentur. In dextera, inquam, deliciæ, in ſiniſtra ſunt medicinæ. *Serm.* 4 *in Vigil. Natiuit. Domini*, *n.* 1. *Tom.* 2.

Tranſcendit beata anima Chriſti incarnationem & humanitatem, quæ nimirum læua eius iure vocatur; vt diuinitatem eius & maieſtatem eius, quam non incongruè dexteram nominat, ſublimiùs contempletur. *Ser.* 4. *in Feſto omnium Sanctorum*, *n.* 3. *Tom.* 2.

Læua eius ſub capite meo, & dextera eius amplexabitur me. Non ait amplexatur, ſed *amplexabitur* me; vt noueris priori gratiæ adeò non ingratam, vt ſecundam gratiarum actione præuenerit. *Ser.* 51. *in Cant. n.* 6 *T.* 3.

Quia per dextrum & ſiniſtrum aduerſa ſolent atque proſpera deſignari: Videtur mihi hoc loco intelligi poſſe *læuam* quidem Verbi, comminationem ſupplicij, *dextram* verò regni promiſſionem. Eſt autem cùm mens noſtra formidine pœnæ ſeruiliter premitur: Et tunc nequaquam *ſub capite*, ſed ſuper caput læua eſſe dicenda eſt. Nec poteſt ſic affecta anima omnino dicere, quia *læua eius ſub capite meo.*

At verò ſi proficiens, ex hoc ſpiritu ſeruitutis tranſierit in quendam ſpontanei obſequij digniorem affectum; quatenus videlicet præmiis potiùs prouocetur, quàm arceatur ſupplicijs: Magis autem ſi amore boni ipſius agatur; tunc indubitanter dicere poterit, quia *læua eius ſub capite meo.* Quippe qui illum ſeruilem metum, qui in ſiniſtra eſt, meliori atque excellentiori habitudine ſuperarit animi; & dignis deſideriis etiam ipſi appropiauerit dexteræ, in qua ſunt omnes promiſſiones. *Eod. Ser. n.* 9.

Digitized by Google

CANTIC. Cap. II. *v.* 7.

Adiuro vos filiæ Ieruſalem, &c.

MAgna & ſtupenda dignatio, quòd quieſcere facit animam contemplantem in ſinu ſuo, inſuper & cuſtodit ab infeſtantibus curis, protegitq; ab inquietudinibus actionum & moleſtiis negotiorum: Nec patitur omnino ſuſcitari, niſi ad ipſius vtique voluntatem. ***Serm.* 51. *in Cant. n.* 11. *Tom.* 3.**

CANTIC. Cap. II. *v.* 8.

Ecce venit is ſaliens in montibus, tranſiliens colles.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *v.* 6. *Cant. cap.* 1. *v.* 6. *& Serm.* 1. *de Aduentu, num.* 11. *Tom.* 2.

MIniſtrans enim ſaliit inter Angelos, ſed & ipſos tranſiliit miniſtratus. Miniſtrant enim Angeli, ſed de alieno, offerentes Deo bona opera, non ſua, ſed noſtra, ac nobis
Apo. 8. eius gratiam referentes. Vnde &
v. 4. ſcriptura dicens: *Quoniam aſcendit fumus aromatum in conſpectu Domini de manu Angeli*, ſibi citè præmiſit, *data ei fuiſſe incenſa multa*; Noſtros enim ſudores, non ſuos, noſtras, non ſuas lachrimas offerunt Deo: Nobis quoque eius munera referunt & non ſua. Non ſic miniſter ille ſublimior vniuerſis, qui ſemetipſum obtulit ſacrificium laudis, qui Patri offerens animam ſuam, nobis miniſtrat vſque hodie carnem ſuam.

Huius vtique tanti miniſtri gratiâ nihil mirum ſi dignanter nobis, imò & libenter Angeli ſancti miniſtrent. Ipſi enim amant nos, quia nos Chriſtus amauit. Dicitur certè vulgari quodam prouerbio, qui me amat, amat & canem meum. Nos verò ô beati Angeli catelli ſumus Domini illius quem tanto affectu diligitis; catelli, inquam, cupientes ſaturari de micis quæ cadunt de menſa Dominorum noſtrorum, qui eſtis vos. Et hæc dixerim, vt ampliorem de cætero erga beatos Angelos fiduciam habeatis, ac proinde familiariùs in omni neceſſitate veſtra eorum inuocetis auxilia: Sed & digniùs in eorum præſentia conuerſari, & magis ac magis eorum vobis conciliare gratiam, captare beneuolentiam, exorare clementiam ſtudeatis. ***Serm.* 1. *in Feſto S. Michaël. n.* 2. *Tom.* 2.**

Compertâ ex auditu vocis dilecti præſentia incunctanter intendit bene curioſos oculos ad videndum quem audierat. Auditus ducit ad viſum,
quia *fides ex auditu*, qua corda mun- *Rom.* 10.
dantur, vt poſſit videri Deus. ***Ser.* 53.** *v.* 17.
***in Cant. n.* 2. *Tom.* 3.**

Saliens in montibus, tranſiliens colles: Non ſolùm montes, id eſt maiores ſuperioréſque beatitudines; ſed etiam minores Angelos deſcendendo tranſiliit, qui quidem in comparatione ſuperiorum, meritò collium nomine deſignantur. Nec modò illis ſupernis ſpiritibus, ſed & ipſis qui domos luteas inhabitant, ſubiectum ſe exhibuit, tranſiliens & vincens humilitate etiam hominum humilitatem. ***Eod. Serm. num.* 8.**

CANTIC. Cap. II. *v.* 9.

En ipſe ſtat poſt parietem.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 14. *v.* 15. *& Pſ.* 9. *v.* 22.

D*Ominus Deus aperuit mihi au-* *Eſa.* 50.
rem. Aurem meam aperuit, vt *v.* 5.
audiam quid loquatur; non oculum, vt videam vultum eius, illuminauit.

Aut certè ſuam mihi aperuit aurem, non faciem reuelauit Poſt parietem ſtat, audit & auditur: Sed necdum apparet. Audit orantes, erudit audientes. *Ser. in Feſto B. Ioan. Baptiſtæ, n.* 2. *Tom.* 2.

· Sponſus appropiauit parieti, cùm adhæſit carni Caro paries eſt, & appropiatio ſponſi, Verbi incarnatio. Porrò *cancellos & feneſtras* per quas reſpicere perhibetur, ſenſus vt opinor carnis, & humanos dicit affectus, per quos experimentum cœpit omnium humanarum neceſſitatum. Humanis ergo affectionibus ſenſibúſque corporis pro foraminibus vſus eſt & feneſtris; vt miſerias hominum homo factus experimento ſciret, & miſericors fieret. Sciebat & ante, *Heb.* 5. *v.* 8. ſed aliter. Sciebat denique virtutem obediendi, & tamen, *didicit ex his quæ paſſus eſt obedientiam*. In hunc modum & miſericordiam didicit, etſi miſericordia Domini ab æterno. Tot autem in ruinoſo & pleno rimarum pariete inuenit foramina, quot noſtræ infirmitatis & corruptionis in ſuo corpore ſenſit experimenta.

Sic itaque ſponſus poſt parietem ſtans, & per feneſtras & cancellos reſpiciens erat. Et bene *ſtans*, quia ſolus reuerà in carne ſtetit, qui carnis peccatum non ſenſit. Poſſumus & hoc fideliter ſapere, quia ſtetit per diuinitatis potentiam, qui per carnis infirmitatem occubuit. *Serm.* 56. *in Cant. num.* 1. *Tom.* 3.

Vnicuique noſtrum, qui deſideramus Aduentum ſponſi, puto illum poſt parietem ſtare; dum corpus hoc noſtrum, quod certè peccati eſt, abſcondat interim nobis faciem eius, & præſentiam intercludat. Denique *2 Cor.* 5. *v.* 6. *quandiu ſumus in hoc corpore, peregrinamur à Domino*. Non quia in corpore, ſed quia in corpore hoc, quod vtique de peccato eſt, & ſine peccato non eſt. Et vt ſcias quoniam obſtant non corpora, ſed peccata; audi, *peccata noſtra ſeparant inter nos & Deum*. *Eſa.* 59. *v.* 2. Et vtinam vnus mihi tantùm obſtet paries corporis, ſolúmque obicem patiar id quod eſt in carne peccatum; & non multæ interſint maceriæ vitiorum. Vereor enim ne etiam præter illud quod in natura eſt, quàm plurima de propria iniquitate adiecerim, quorum à me interiectu nimium elongauerim ſponſum: Ita vt ſi verum dicere velim, poſt parietes magis mihi illum ſtare fatear, non poſt parietem. *Eod. Serm. num.* 3.

Cantic. Cap. II. *v.* 10.

En dilectus meus loquitur mihi.

Mihi non loquitur, & ideo formido aſpectum, quoniam non habeo teſtimonium. *Serm.* 55. *in Cant. num.* 4. *Tom.* 3.

Venit in Angelis, accelerat in Patriarchis, appropiat in Prophetis, adeſt in carne, reſpicit in miraculis, alloquitur in Apoſtolis. Vel ſic: venit affectu & ſtudio miſerendi, accelerat ſubueniendi zelo appropiat humiliando ſemet ipſum, adeſt præſentibus, proſpicit in futuros, loquitur docens & ſuadens de regno Dei. Sic ergo eſt aduentus ſponſi. Benedictiones & diuitiæ ſalutis cũ eo, & vniuerſa quæ de ipſo ſunt, affluunt delicijs redundantia certè iucundis ac ſalutaribus Sacramentis.

Porrò quæ amat, vigilat & obſeruat, & beata quam Dominus inuenerit vigilantem. *Luc.* 12. *v.* 37. Non tranſibit illam, nec præteribit ab ea, ſed ſtabit & loquetur ei, loqueturque amatoria, ſiquidem vt dilectus. Sic quippe habes. *En dilectus meus loquitur mihi.* Bene dilectus qui venit amatoria lo-

cāturus; non autem increpatoria.

Hæc igitur bene vigilans, & venientem à longè proſpexit, & cùm ſtaret & occultaret ſe poſt parietem, nihilominus præſentem agnouit, & nunc pro remuneratione religioſæ ſollicitudinis loquentem audit. Sanè ſi reſpexiſſet, & minimè locutus fuiſſet, ſuſpectus poterat eſſe ille reſpectus; ne fortè magis indignationis foret, quàm dilectionis. Denique reſpexit Petrum, & non fecit ei verbum: Et ideo fortaſſis fleuit ille, quòd reſpiciens, ſe tacuerit.
Luc. 22. *v.* 62. Hæc autem quoniam poſt aſpectum meruit & affatum; non modò non flet, ſed & gloriatur præ lætitia clamans: *En dilectus meus loquitur mihi.*

Vides intuitum Domini cùm in ſe ſemper maneat idem, non tamen eiuſdem ſemper efficaciæ eſſe, ſed conformari meritis ſingulorum quos reſpicit; & alijs quidem incurere metum, alijs verò magis conſolationem & ſecuritatem afferre? Denique reſpicit terram, & facit eam tremere. Cùm è regione reſpexerit Mariam,
Luc. 1. *v.* 48. & infuderit gratiam: *Reſpexit*, ait, *humilitatem ancillæ ſuæ, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Non ſunt hæc verba plorantis aut trepidantis, ſed gaudentis. Reſpexit ſimiliter hoc loco ſponſam, & nec tremuit illa, nec fleuit inſtar Petri; quia non ſapiebat terram, ſicut ille. Dedit verò lætitiam in corde eius, afflatu teſtificans quo eam reſpexerit affectu. *Serm.* 57. *in Cant. Tom.* 3.

CANTIC. Cap. II. *v.* 10.

Surge propera amica mea, columba mea, formoſa mea, & veni.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 17. *v.* 3.

Felix conſcientia, quæ de ſe iſta meretur audire. *Serm.* 57. *in Cant. num.* 3. *Tom.* 3.

Audit ſponſa vt ſurgat & properet, haud dubium quin ad animarum lucra. *Eod. Serm. n.* 9.

Habes tria, id eſt, prædicationem, orationem, contemplationem, in tribus commendata ſponſa & deſignata vocabulis. Etenim meritò *amica* dicitur, quæ ſponſi lucra ſtudioſè ac fideliter prædicando, conſulendo, miniſtrando conquirit. Meritò columba, quæ nihilominus pro ſuis delictis in oratione gemens & ſupplicans; diuinam ſibi non ceſſat conciliare miſericordiam. Meritò quoque formoſa quæ cœleſti deſiderio fulgens, ſupernæ contemplationis decorem ſe induit, horis duntaxat quibus commodè & opportunè id poteſt.

Quæuis etiam anima ſi ſimiliter vigilet, ſimiliter & ſalutabitur vt amica, conſolabitur vt colūba omnis amplexabitur vt formoſa. Perfectus omnis reputabitur in cuius anima tria hæc congruenter opportunè concurrere videbuntur, vt & gemere pro ſe, & exultare in Deo nouerit, ſimul & proximorum vtilitatibus potens ſit ſubuenire, placens Deo, cautus ſibi, vtilis ſuis. *Serm.* 57. *in Cant. num* 10. *Tom.* 3.

Surge propera amica mea & veni. Quis hoc dicit? Abſque dubio ſponſus. Et nonne ipſe eſt, qui paulò ante ſuſcitari dilectam tantopere prohibebat? Quo pacto ergo nunc non

ſolùm

Digitized by Google

ſolum vt ſurgat, ſed & vt acceleret iubet? Quid ſibi vult tam ſubita hæc mutatio voluntatis ſiue conſilii? Putamuſne leuitate vſum ſponſum, & aliquid voluiſſe priùs quod mox noluerit? Minimè. Sed more ſuo ſponſus vbi dilectam paululo in ſinu proprio quieuiſſe perſenſit, ad ea denuo quæ vtiliora viſa ſunt, trahere non cunctatur.

Non tamen quaſi inuitam, nec enim quod fieri vetuit, faceret vllatenus ipſe. Sed trahi ſanè à ſponſo ſponſæ eſt ab ipſo accipere deſiderium quo trahatur, deſiderium bonorum operum, deſiderium fructificandi ſponſo.

Et eſt deſiderium vehemens, quòd eam non tantùm ſurgere, ſed & ſurgere feſtinanter ſollicitat. Sic quippe habes: *Surge, propera & veni;* & non vade: Per hoc ſe intelligens non tam mitti quàm duci, & ſecum pariter ſponſum eſſe venturum.

Non ſuſcitatur præter quam velit, quandò fit priùs vt velit; quod non eſt aliud niſi quæſtûs immiſſa auiditas. Animatur etiam ad opus iniunctum, & de temporis opportunitate redditur alacrior. Tempus faciendi, inquit, ô ſponſa; quia *hyems tranſiit,*
Cant. 2. v. 11. quando operari nemo poterat. *Imber* quoque, qui inundatione facta operiebat terram, culturas impediebat, & vel ſata necabat, vel ſeri vetabat. Is, inquam, *imber* excurrit, *abiit & receſſit*, flores apparuerunt in *terra noſtra*; Vernalem profectò temperiem adeſſe ſignantes, operandi commoditatem, frugum vicinitatem ac fructuum. Deinde ſubdit vbi & quid primùm operari oporteat. *Tempus*, inquiens, *putationis aduenit.* Ad vineas ergo excolendas ducitur. Quæ vt poſſint vberioribus fructibus reſpondere colonis, ante omnia neceſſe eſt Sacramenta ſterilia proiici, ſuccidi noxia, putari ſuperflua. *Ser.* 58. *in Cant. num.* 1. *Tom.* 3.

Cantic. Cap. II. v. 11.

Hyems tranſiit, ficus protulit groſſos ſuos.

Explicatur ſuprà, *Cantic. cap.* 2. *v.* 10.

Sedebitis iudicantes. In exilio vobis afflictio duplex, humilitatis Mat. 19 v. 28. vtique & laboris. Sed conſolamini, quoniam in terra veſtra, terra vtique viuentium, duplex vos nihilominus remuneratio manet, ſublimitatis & delectationis. In ſedibus enim quies imperturbata eſt, in iudicio dignitatis eminentia commendatur. Iudicent nunc ſuperbiæ filii, cum rege ſuo ſedeant; exaltentur ſicut cedri libani, tranſibimus & ecce non erunt. Amant illi cathedras primas, quæ velut groſſi ficuum velocitet ſunt caſuræ: Sunt enim groſſi primæ quædam ficus prorſus inutiles, ſolam habentes ſpeciem ficuum, non ſaporem; nec tam fructus, quàm futurorum quædam præſagia fructuum, quas & decidere neceſſe eſt, vt ei aliæ humano vſui, & eſui aptæ ſuccedant. Vnde ſponſa, *Hyems tranſiit*, & poſt pauca, *ficus protulit groſſos ſuos:* Quòd videlicet perſecutione ceſſante, inclyta facta ſit Eccleſia, poſita in ſuperbiam ſeculorum. Quam ſanè ſublimitatem & excellentiam dignitatum, congruè ſatis groſſos vocat, vt futura in his moueat potiùs quàm præſentia cogitare. Quæ enim videntur temporalia ſunt; quæ non videntur, æterna.

Caueant igitur qui primas cathedras amant, ne contingat cauere ſecundis: Et qui primos nunc recubitus eligunt, incipiant cum rubore

Digitized by Google

locum tenere nouiſſimum. *Sedebitis iudicantes.* Hæ iam ficus erunt, non vtique groſſi. *De vita & morib. Cler. cap.* 15 *Tom.* 4.

CANTIC. Cap. II. *v.* 12.

Tempus putationis aduenit.

Explicatur de putatione vitiorum. *Ser.* 58. *in Cant. num.* 3. *& ſequentibus, Tom.* 3.

FLores apparuerunt in terra noſtra, *vox turturis audita eſt in terra noſtra.* Ergo ſi in terra noſtra & flores apparuerunt, & vox turturis audita eſt; profectò & viſu veritas comperta eſt, & auditu. Vos quippe auditur, flos cernitur. Et ſi fides ex auditu, ſed ex viſu confirmatio eſt. Sonuit vox, ſplenduit flos, & veritas de terra orta eſt, per fidelium confeſſionem verbo ſignóque pariter concurrentibus in teſtimonium fidei. Teſtimonia iſta credibilia facta ſunt nimis, dum flos voci, auri oculus atteſtatur. Audita viſa confirmant. Propterea Dominus aiebat, *Ite renunciate Ioanni quæ audiſtis & vidiſtis.* Nec breuiùs nec planiùs intimari fidei valuit certitudo. Citò perſuadetur quod dicitur, dum quod ſtupetur oſtéditur. Apoſtoli *prædicauerunt vbique Domino cooperante & Sermonem confirmante ſequentibus ſignis. Serm.* 59. *in Cant. num.* 8. *Tom.* 3.

Fides ex auditu & viſu.

Luc. 7. *v.* 22.

Mar 16 *v.* 20.

Idem locus explicatur, *Pſ.* 113. *v.* 24.

Vox turturis audita eſt in terra noſtra. Non plane principatum ſonat vox iſta, ſed conſortium, ſed familiaritatem. Tanquam ſponſus hoc dicit, non tanquam Dominus. Quid? conditor eſt, & conſortem ſe reputat? Amor loquitur qui Dominum neſcit. Amat & Deus nec aliunde hoc habet; ſed ipſe eſt vnde amat. Et ideò vehementius, quia non amorem tam habet quàm hoc eſt ipſe. Verùm quos amat amicos habet, non ſeruos. Denique amicus fit de Magiſtro; nec enim amicos diſcipulos diceret ſi non eſſent.

Dei amor.

Vides amori cedere etiam maieſtatem? Ita eſt, neminem ſuſpicit amor, ſed ne deſpicit quidem. Omnes ex æquo intuetur, qui perfectè ſe amant, & in ſeipſo celſos humiléſque contemperat: Nec modò pares, ſed vnum eos facit.

Tu Deum forſitan adhuc ab hac amoris regula excipi putas: Sed *qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt.* Quid miraris hoc? Ipſe factus eſt tanquam vnus ex nobis. Minùs dixi, non tanquam vnus, ſed vnus. Parum eſt parem eſſe hominibus, homo eſt. Inde terram noſtram vendicat ſibi, ſed quaſi patriam, non quaſi poſſeſſionem. Quidni vendicet? Inde illi ſponſa, inde ſubſtantia corporis. Inde ſponſus ipſe, inde duo in carne vna. Si caro vna, cur non & patria vna? Dicendo nempe *in terra noſtra*, proprietatem profectò abnuit, ſocietatem non reſpuit.

1 *Cor* 6. *v.* 17.

Vox turturis audita eſt in terra noſtra. Turturis vox nõ dulce admodũ ſonat, ſed ſignat dulcia; ipſa auicula, ſi emis, non magni; ſi diſcutis, non parui pretij eſt. Et vox quidem gementi, quam canenti ſimilior; peregrinationis noſtræ nos admonet. Illius doctoris libenter audio vocem, qui non ſibi plauſum, ſed mihi planctum moueat. Verè turturem exhibes, ſi gemere doceas. Et ſi perſuadere vis, gemendo id magis, quã declamando ſtudeas oportebit. Exemplum ſanè tum in alijs multis, tum vel maximè in hoc negotio, verbo efficacius eſt. Dabis voci tuæ vocem virtutis, ſi quod ſuades prius, tibi illud cognoſcaris.

Turturis deſcriptio.

Prædicatoris deſcriptio.

perſuaſiſſe. Validior operis, quàm oris vox. Fac vt loquaris, & non ſolùm me faciliùs emendas; ſed te quoque non leuiſliberas probro. Non iam pertinebit ad te, ſi quis dicat;
Mat. 23. v. 4. *Alligant onera grauia & importabilia, & imponunt ea in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea mouere.* Sed
Rom 2. v. 21. neque illud verearis oportet: *Tu qui alios doces, teipſum non doces? Serm.* 59. *in Cant. num.* 1. *Tom.* 3.

Idem locus explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 1. *v.* 28 *Pſ.* 6. *v.* 7.

Vox turturis audita eſt in terra noſtra. Donec homines pro Dei cultu mercedem tantùm in terra, & tantùm terram acceperunt (illam vtique & melle manantem) minimè ſe cognouerunt peregrinos ſuper terram; nec more turturis ingemuerunt veluti patriæ reminiſcentes: Magis autem pro patria exilio abutentes, dederūt ſe comedere pinguia, & bibere mulſum. Ita tandiu non eſt vox turturis audita in terra noſtra. Vbi ergo regni cœlorum promiſſio facta eſt, tunc intellexerunt homines ſe non habere hic ciuitatem manentem, ſed futuram inquirere totâ auiditate cœperunt, & tunc primùm manifeſtè ſonuit in terra vox turturis. Nam dum ſancta quæque iam anima Chriſti præſentiam ſuſpiraret, regni dilationem moleſtè ferret, deſideratam patriam gemitibus & ſuſpiriis à longè ſalutaret; nonne tibi videtur vice fungi gemebundæ ac caſtiſſimæ turturis, quæcumque anima in terris ita feciſſet? Quidni moueat mihi crebras lachrymas & gemitus quotidianos Chriſti
Coloſſ. 3. v. 3. abſentia? Vbi palam clamatum eſt, *quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens*; ad omnes iam cæpit pertinere gemitus iſte turtureus.

Cæterum ſi multi gementes, quid ſibi vult vnius expreſſio? *Vox turturis*, inquit, quare non turturum? Forte Apoſtolus id ſoluit vbi ait, quia Rom 8. v. 26.
ipſeſpiritus poſtulat pro ſanctis *gemitibus inenarrabilibus.* Ita eſt, ipſe inducitur gemens, qui gementes facit, & quamlibet multi ſint; quos ita gemere audias; vnius per omnium labia vox ſonat.

Nec ſoli commendant turturem gemitus, commendat & caſtitas. Huius denique merito digna fuit dari hoſtia pro Virgineo partu; ſic quippe habes. *Par turturum aut duos pullos columbarum.* Et licet aliàs quidem Luc. 2. v. 24.
per columbam Spiritus ſanctus ſoleat deſignari; ramen quia libidinoſa auis eſt, non decuit offerri eam in ſacrificium Domini; niſi eâ ſane ætate, qua neſciret libidinem. At turturis non deſignatur ætas, quoniam agnoſcitur caſtitas in quacunque ætate. Denique compare vno contenta eſt, quo amiſſo alterum iam non admittit; numeroſitatem in hominibus nuptiarum redarguens. Nam etſi forſitan culpa propter incontinentiam venialis eſt, ipſa tamen tanta incontinentia turpis eſt. Pudet ad negotium honeſtatis rationem non poſſe in homine, quod natura poſſit in volucre. *Serm.* 59. *in Cant. num.* 4. *Tom.* 3. Turturis caſtitas.

CANTIC. Cap. II. *v.* 13.

Ficus protulit groſſos ſuos.

NOn comedamus ex eis, nec enim eſui habiles ſunt ob immaturitatem ſui. Bonarum ficuum habent ſpeciem, ſed ſimilitudinem non ſaporem; fortè hypocritas deſignantes. *Serm.* 59. *in Cant. num* 9. *Tom.* 3.

Per ficum deſignatur populus, præſertim Iudaicus. *Ser.* 60. *in Cāt. n.* 3. *T.* 3.

Qq ij

Vineæ florentes odorem dederunt. Hic odor ſerpentes fugat. Cæterùm ſi vineæ anima, flos opus, odor opinio eſt, fructus quid eſt? Martyrium. Et verè fructus vitis, ſanguis eſt Martyris. *Ser.* 60. *in Cant. num.* 6. & 7. *Tom.* 3.

CANTIC. Cap. II. *verſ.* 14.

Columba mea in foraminibus petræ.

Explicatur ſuprà de vulneribus Chriſti. *Pſ.* 26. *v.* 6.

IN *cauernis maceriæ.* Quod ſi *maceriæ*, non congeriem lapidum, ſed ſanctorum communionem accipimus; videamus ne fortè cauernas maceriæ dixerit Angelorum, qui ob ſuperbiam lapſi ſunt, loca quaſi vacua derelicta: Quippe quæ repleri ex hominibus habent, tanquam ruinæ de lapidibus viuis reficiendæ. *Ser.* 62. *in Cant. n.* 1. *Tom.* 3.

Foramina petræ perfectioribus, cauerna maceriæ imperfectioribus conueniunt. *Eod. Ser. n.* 6.

Vox tua dulcis. Quia non placet vox, ſi diſplicet facies, illico ſubdit, & *facies tua decora.* *Ser.* 62. *in Cant. num.* 8. *Tom.* 3.

CANTIC. Cap. II. *v.* 15.

Capite nobis vulpes paruulas.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 10. *v.* 3. & *Serm.* 63. *in Cant. Per totum. Tom.* 3.

CANTIC. Cap. II. *v.* 16.]

Dilectus meus mihi & ego illi, qui paſcitur inter lilia.

Oſée 32. v. 10. ETſi iuſtus *germinat ſic ut Lilium* ſed non ad lilium ſponſæ paſcitur, nec in ſingularitate complacet ſibi. Audi inter lilia commorantem. *Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Amat ſemper media Ieſus, diuerticula ſemper & reclinatoria reprobat filius hominis, Dei & hominum mediator. Curemus habere lilia, extirpare ſpinas, ſi quando fortè & ad nos paſcendus dignetur dilectus deſcendere. *Ser.* 2. *de Virg. Deipara, n.* 17. *T.* 2. Mat. 18. v. 20.

Idem locus explicatur, *Ser.* 67. *in Cant. Per totum, Tom.* 3.

CANTIC. Cap. II. *v.* 16.

Qui paſcitur inter lilia.

QVi in altiſſimis eſt Dominus, in imis eſt dilectus, ſuper ſidera regnans, & inter lilia amans. Amabat & ſuper ſidera, quia nuſquam & nunquam potuit non amare, quia amor eſt: Sed, donec ad lilia deſcendit, & paſci inter lilia compertus eſt; nec amatus eſt, nec factus dilectus. *Ser.* 70. *in Cant. n.* 2. *Tom.* 3.

De lilijs ſponſi, candore, & odore. *Eod. Serm.* 2. *n.* 4.

CANTIC. Cap. II. *v.* 17.

Donec aſpiret dies & inclinentur vmbræ

Explicatur de iuſtis & impiis. *Ser.* 72. *in Cant. Tom.* 3.

CANTIC. Cap II. *v.* 17.

Similis eſto dilecte mi capreæ hinnuloque ceruorum.

Explicatur de ſecundo Chriſti Aduentu. *Serm.* 73. *in Cant. Tom.* 3.

CANTIC. Cap. III. *v.* 1.

In lectulo quæſiui quem diligit anima mea, quæſiui & non inueni.

Explicatur ſuprà, *Prou. cap.* 3. *v.* 13.

MAria fuit quæ Dominum quæſiuit in lectulo, quæſiuit in tumulo: nec inuenit. Magis autem inuenerunt eam vigiles, & dixerunt:
Mat. 28 *Quid quæris viuentem cum mortuis?* Fuit quidem cum mortuis, ſed iam non eſt; fuit inter mortuos, ſed & tunc liber fuit; ſiquidem ipſe animam
Eſa. 53. v. 7. ſuam poſuit, *quia ipſe voluit oblatus eſt*: Et omnis ei infirmitas de voluntate fuit, non de neceſſitate. *Ser.* 34. *de diuerſis, num.* 2. *Tom.* 2.

In lectulo quæſiui per noctes quem diligit anima mea. An fortè non in lecto, quippe cui orbis anguſtus eſt? Sed non horreo lectulum; quia noui paruulum. An non lectulus vterus Virginis? Neque enim magni Patris vterus lectulus eſt; ſed lectus magnus. Meritò proinde ſponſa ponens lectulum dicit ſuum, quia omne quod infirmum eſt Dei, non de proprio ineſſe illi manifeſtum eſt, ſed de noſtro. Ex nobis aſſumpſit quæ pro nobis ſuſtinuit, naſci, lactari, mori, ſepeliri. Mea eſt mortalitas nati, mea infirmitas paruuli, mea expiratio crucifixi, mea ſepulri dormitio.

Pulchrè verò ſponſa, non quem diligo ego, ſed *quem diligit anima mea*, inquit, quòd vere & proprie ad ſolam pertineat animam illa dilectio qua aliquid ſpiritualiter diligit. Nam cùm ſecundùm carnem quippiam diligit vel potiùs appetit anima, carnis potiùs quàm animæ amor dicendus eſt. Et bene per noctes ſe quæſiſſe eum, ait, qui enim ignorant nocte ignorant; ac per hoc qui quærunt nocte quærunt. Quis enim quærat, quod palam habet? Porrò dies palam facit quod nox abſcondit; vt reperias in die quod in nocte quæſieras. Nox eſt itaque donec quæritur ſponſus. *Ser.* 375. *in Cant. n.* 6. *Tom.* 3.

CANTIC. Cap. III. *v.* 2.

Circuibo ciuitatem.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 11. *v.* 9.

CANTIC. Cap. III. *v.* 3.

Inuenerunt me vigiles qui cuſtodiunt ciuitatem.

Explicatur de Angelis, ſanctis & viris Apoſtolicis, qui ſunt Eccleſiæ vigiles cuſtodes. *Serm.* 77. *in Cant. Tom* 3.

N*Vm quem diligit anima mea vidiſtis?* O amor præceps vehemens, flagrans, impetuoſe, qui præter te aliud cogitare non ſinis, faſtidis cætera, contemnis omnia præter te, te contentus. Confundis ordines, diſſimulas vſum, modum ignoras, totum quod opportunitatis, quod rationis, quod pudoris, quod conſilij iudiciiue videtur triumphas in temetipſo, & redigis in captiuitatem. En omne quod cogitat iſta & quod loquitur, te ſonat, te redolet, & aliud nihil. Ait, Num quem diligit anima mea, vidiſtis. Quaſi vero ſciant quid cogitat ipſa, quem diligit anima tua de ipſo ſciſcitaris, & non haber nomen? *Ser.* 79. *in Cant. num.* 1. *Tom.* 3. Amoris deſcriptio.

CANTIC. Cap. III. *v.* 4.

Paululum cùm pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea.

BEne *Paululum*, quia verbum & abbreuiatum fecerunt ei, ſymbolum fidei tradentes. Oportebat quidem ſponſam tranſire per eos, per quos cognoſceret veritatem, ſed tamen & pertranſire. Niſi enim pertranſiſſet & ipſos, non inueniſſet quem quærebat. *Serm. 79. in Cant. num. 2 Tom. 3.*

Idem locus explicatur ſuprà, *Exod. cap 3. v. 14.*

Tenui eum nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ. Ita eſt. Ex tunc deinceps, non deficit genus Chriſtianum, nec fides de terra, nec charitas de Eccleſia. Venerunt flumina, flauerunt venti, & impegerunt in eam; & non cecidit, eo quod fundata eſſet ſuprà petram. Itaque nec verboſitate Philoſophorum, nec cauillationibus hæreticorum, nec gladijs perſecutorum, potuit iſta aut poterit aliquando ſeparari à charitate Dei.

Tenui eum, inquit. Sed nihilominus ipſa viciſſim tenetur ab eo quem tenet. Quæ tenetur & tenet, quomodo iam cadere poteſt? Tenet fidei firmitate, tenetur deuotionis affectu; at nequaquam diu teneret, ſi non teneretur. Tenetur autem potentiâ & miſericordiâ Domini. *Ser. 79. in Cant. num. 4. Tom. 3.*

Idem locus explicatur ſuprà, *Exod. cap. 3. v. 14.*

CANTIC. Cap. III. *v.* 6.

Quæ eſt iſta, quæ aſcendit per deſertum.

Cãt. 4. v. 13.

EMiſſiones tuæ paradiſus. Vox illius cœleſtis Hieruſalem, congaudentis huic quæ peregrinatur in terris. Sunt autem tres emiſſiones. Prima coniugatorum pœnitentium in mundo. Secunda conuerſorum continentium in clauſtro. Tertia Prælatorum prædicantium, & orantium pro Dei populo. De prima emiſſione, id eſt, pœnitentia dicunt Angeli, quibus gaudium eſt ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, *Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum ſicut virgula fumi?* Aſcendere autem dicitur hæc anima pœnitens per deſertum, terram ſcilicet inuiam & inaquoſam, peccatorum ſuorum recordando. Aſcendit *ſicut virgula*, eadem peccata humiliter confitendo. Quæ confeſſio rectè fieri *ſicut virgula fumi* dicitur, quia per plures peccatorum ſpecies, tanquam fumus de thuribulo per plura foramina deriuatur. Et notandum quòd cùm fumus nunquam habeat ſplendorem, nonnunquam tamen habere poſſit odorem. Quòd hic fumus confeſſionis odorem quendam pietatis habeat, innuitur ex his quæ ſubiunguntur: *Ex aromatibus* myrrhæ & thuris & vniuerſi pulueris pigmentarij. Confeſſionem debet ſemper comitari myrrha & thus, id eſt, mortificatio carnis, & oratio cordis.

Confeſſionis comites mortificatio & oratio.

Sequitur *& vniuerſi pulueris pigmentarij*. Poſt recordationem & confeſſionem peccatorum, poſt mortificationem & orationem, exhibendus eſt fructus eleemoſinarum. Quæ bene *puluis* dicuntur, quia de terrena ſubſtantia fiunt. *Pigmentarij* verò, quia ſuauiſſimum odorem emittunt. Vel *vniuerſi pulueris pigmentarij* ideo dicitur, quia non ſolùm magna, ſed etiam minima quæque peccata conterenda ſunt per confeſſionem, & diluenda per compunctionem.

Secunda eſt vita continentium in clauſtro vel eremo. In hac emiſſione nulla fit deſerti mentio, aut fumi ſeu

pœnitentiæ; ſed lucis, ſplendoris atque virtutis. Denique in huius laude angelicâ cantatur; *Quæ eſt iſta quæ aſcendit ſicut aurora conſurgens, &c.* In quibus verbis triplex eius virtus oſtẽditur, humilitas, caſtitas, charitas. Aurora quippe finis eſt noctis, & initium lucis. Nox autem vitam peccatoris, lux ſignificat vitam iuſti. Aurora ergo quæ fugat tenebras, lucem nunciat, meritò humilitatem deſignat: quia ſicut illa diem & noctem, ita iſta diuidit iuſtum & peccatorem. Nam hinc, id eſt ab humilitate iuſtus quiſque incipit, & inde proficit. Vnde etiam ipſa aurora conſurgens dicitur, vt videlicet virtutum ſtructura ſurgens ab humilitate tanquam proprio fundamento erigatur. Igitur ad oſtendendam eius humilitatem dictum eſt, *ſicut aurora conſurgens.* Illud verò quod ſequitur: *Pulchra vt luna* caſtitatem demonſtrat. Porrò luna dicitur ſplendorem ſuum non à ſe habere, ſed à ſole trahere; quãtóque magis ſolis conſpectui cernenda apponitur, tãtò maiore ſui parte ab eiuſdem ſolis lumine illuſtratur. Similiter congregatio ſeu quæque fidelis anima, ſi veri ſolis obtutibus offeratur intuenda, ſine dubio ex viſione illius admittit protinus in ſe decus quoddam pulchritudinis, & venuſtatem caſtitatis. Vnde fit, vt ex eius lumine creſcens & proficiens, etiam ad perfectionem prouehatur, vt rectè dicatur de illa quod ſequitur.

Cant. 6. v. 9.

Electa vt ſol. Quæ eſt virtus charitatis, quam quiſquis in ſe rectè ordinauerit, erit proculdubio *terribilis vt caſtrorum acies ordinata.* Nam de cæteris quidem virtutibus, quantaſcumque ſine charitate habuerit, non curant dæmones. Cùm verò charitatem & ipſam ordinatam in acie viderint; illico præcipites aguntur in fugam.

Poteſt in eo quod dicitur *electa vt ſol* perſeuerantia intelligi, quæ tantùm electorum eſt. In eo autem quod ſequitur, *terribilis vt caſtrorum acies ordinata*, diſcretio mater virtutum, per quam terrentur & fugantur dæmones, acquiruntur & conſeruantur virtutes.

Tertia emiſſio conuenit ſanctis prædicatoribus, de quorum vita & doctrina, etiam vox illa ſub admiratione profertur; *Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto delicijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuum?* In prima emiſſione dictum fuerat, *quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum*, in hac autem *quæ aſcendit de deſerto*: Quia nimirum ibi pœnitentes compungunt ſpinæ per quas incedunt; hic verò doctores quicquid de ſeculo potuerunt, ſublimi mente calcauerunt. Ideò dictum eſt *de deſerto delicijs affluens:* Quæ deliciæ mentis ſunt non ventris, ſpiritus non carnis, interioris non exterioris hominis. *Serm. 91. de diuerſis, Tom. 2.*

Cant. 8. v. 5.

CANTIC. Cap. III. *v.* 9.

Ferculum fecit ſibi Salomon.

BOnus cibus charitas, quæ media in ferculo Salomonis conſiſtens diuerſarum odore virtutum, eſurientes reficit, iucundat reficientes. Habet & humilitas in eodem ferculo ſuas epulas, panem ſcilicet doloris, & vinum compunctionis; quas primò veritas incipientibus offert. Habet ibidem contemplatio ex adipe frumenti ſolidum cibum ſapientiæ, cum vino quod lætificat cor hominis; ad quæ veritas perfectos inuitat dicens, *comedite amici mei & bibite, media*, inquit, *charitate conſtrauit, pro-*

Cant 5. v. 1.

Digitized by Google

propter filias Ieruſalem, propter imperfectas videlicet animas; quæ dum adhuc illum ſolidum cibum minus capere poſſunt, lacte interim charitatis pro pane, oleo pro vino nutriendæ ſunt. Quæ rectè media deſcribitur; quia eius ſuauitas nec incipientibus præſto eſt prohibente timore; nec perfectis ſatis eſt pro abundantiori contemplationis dulcedine. Hi adhuc à noxiis carnalium delectationum humoribus, timoris amariſſima potione purgandi; nondum lactis dulcedinem experiuntur. Illi iam auulſi à lacte, epulari ab introitu gloriæ glorioſiùs delectantur: Solis mediis, id eſt, proficientibus, ita iam melleas quaſdam ſorbitiunculas charitatis expertis; vt illis interim pro ſui teneritudine contenti ſint.

Primus ergo cibus eſt *humilitatis*, purgatorius cum amaritudine: Secundus *charitatis*, conſolatorius cum dulcedine: Tertius contemplationis, ſolidus cum fortitudine. *De gradib. humilit. cap. 2. Tom. 4.*

CANTIC. Cap. III. *v. 11.*

Egredimini Filiæ Sion & videte Regem Salomonem in diademate quo coronauit eum Mater ſua.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 18. v. 6.*

EGredimini de ſenſu carnis, ad intellectum mentis, de ſeruitute carnalis concupiſcentiæ, ad libertatem ſpiritualis intelligentiæ. *Et videte Regem Salomonem;* Alioquin non erit tutum vobis videre eum Eccleſiaſten. Idem enim qui Salomon, id eſt, pacificus in exilio eſt; Eccleſiaſtes, id eſt, concionator erit in iudicio. In exilio manſuetus & amabilis, in iudicio iuſtus & terribilis, in regno glorioſus & admirabilis. Egredimini igitur, & videte Regem Salomonem; nam vbique Rex eſt: Licet enim regnum eius non ſit de hoc mundo, tamen Rex eſt etiam in hoc mundo. Interogatus ſiquidem, *Ergo Rex es tu? Ego*, inquit, *in hoc natus ſum, & in hoc veni in mundum.* Hic ergo rector eſt morum, in iudicio diſcretor meritorum, in regno diſtributor præmiorum. *Ioan. 18. v. 37.*

In diademate quo coronauit eum Mater ſua. In corona paupertatis, in corona miſeriæ: Siquidem coronatus eſt & à nouerca ſua coronâ ſpineâ, corona miſeriæ, coronandus à familia ſua coronâ iuſtitiæ. Coronat eum & Pater coronâ gloriæ. *Ser. 2. Epiphan. Domini, n. 2. Tom. 2.*

O Regem, ô Diadema! Mater ſiquidē ſynagoga, non Matrē ſanè exhibuit, ſed nouercam, Regem noſtrum coronâ ſpineâ coronauit. Pudeat ſectari gloriam membra, quibus caput ſuum tam inglorium exhibetur. Pudeat ſub ſpinato capite membrum fieri delicatum. *Ser. 5. in Feſto omnium Sanctorum, n. 9. Tom. 2.*

Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in diademate. Non dicit Eccleſiaſtem aut Ididan: Nam & his nominibus appellatus eſt Rex ille; & ſignificat Ieſum Chriſtum noſtrum verum Salomonem, qui & Salomon, id eſt, pacificus in exilio; Eccleſiaſtes, id eſt, concionator in iudicio; Idida, ideſt dilectus Domini in regno. Vbique diſtributor præmiorum. In exilio manſuetus, in iudicio diſcretor meritorum, in regno glorioſus. In exilio rector morum, in iudicio diſcretor meritorum, in regno diſtributor præmiorum. In exilio manſuetus, in iudicio iuſtus, in regno glorioſus. In exilio amabilis, in iudicio terribilis, in Regno admirabilis

Digitized by Google

rabilis. *In diademate quo coronauit eum Mater ſua.* Eſt autem hæc corona miſericordiæ, & in hac imitabilis. Coronauit eum & nouerca ſua coronâ miſeriæ, & in hac contemptibilis. Synagogam loquor quæ ſe ei non Matrem exhibuit, ſed nouercam. Coronabit eum familia ſua coronâ iuſtitiæ, & in hac terribilis Coronat eum Pater ſuus coronâ gloriæ, & in hac deſiderabilis.

Chriſtꝰ quatuor modis coronatus.

Videant ergo eum peccatores in corona miſeriæ, id eſt ſpinea, & compungantur. Videant eum filiæ Sion animæ affectuoſæ in corona miſericordiæ & imitentur. Videbunt eum impij in corona iuſtitiæ & peribunt. Videbunt enim ſancti in corona gloriæ, & perpetualiter gaudebunt.

Egredimini filiæ Sion, animæ delicatæ de ſenſu carnis ad intellectum mentis, de ſeruitute carnalis concupiſcentiæ ad libertatem ſpiritualis intelligentiæ: *Et videte Regem Salomonem in Diademate quo coronauit eum Mater ſua* Coronantur quidem & alij imitatores ipſius, ſed hoc ex induſtria adiuti per gratiam. Solus iſte à matre coronatus eſt; quia ſolus cum ordinatis affectionibus, tanquam ſponſus è thalamo proceſſit ex vtero matris Sunt autem affectiones iſtæ quatuor notiſſimæ, amor & lætitia, timor & triſtitia. Abſque his non ſubſiſtit humana anima: ſed quibuſdam ſunt in coronam, quibuſdam ſunt in confuſionem. Purgatæ enim & ordinatæ, glorioſam in virtutum corona reddunt animam. Inordinatæ per confuſionem deiectam & ignominioſam. Purgantur autem ſic ſi amantur quæ amanda ſunt, ſi magis amantur quæ magis amanda ſunt, ſi non amantur quæ amanda non ſunt, amor purgatus erit. Sic & de cæteris. Ordinantur autem ſic: In initio timor, deinde lætitia, poſt triſtitia, in conſummatione amor. Compoſitio quarum talis eſt: De timore & lętitia, naſcitur prudentia. Et eſt timor cauſa prudentiæ, lætitia fructus. De lætitia & triſtitia naſcitur temperantia; cuius eſt triſtitia cauſa, lætitia fructus. De triſtitia & amore naſcitur fortitudo; & eſt triſtitia cauſa fortitudinis, amor fructus. Clauditur circulus coronæ: De amore & timore naſcitur iuſtitia; & eſt timor cauſa iuſtitiæ, amor fructus.

Affectiones in Chriſto ordinatæ ab vtero.

Affectiones quomodo purgandæ.

Quomodo ordinandæ.

Quomodo naſcuntur 4. virtutes cardinales.

Conſidera ergo quomodo iſtæ affectiones ordinatæ virtutes ſunt nordinatæ perturbationes. Si timorem ſequatur triſtitia, deſperationem generat: Si amorem lætitia, diſſolutionem. Sequatur ergo timorem lætitia, quia timor futura cauet, lætitia de præſenti gaudet, prudentis cautelæ finem lætitia poſſidet. Probet ergo lætitia timorem. Probatus timor nihil aliud quàm prudentia eſt Comitetur lætitiam triſtitia, quia moderatè læta amplectitur, qui triſtia reminiſcitur. Temperet ergo lætitiam triſtitia. Temperata lætitia, nihil aliud quàm temperantia eſt Iungatur amor triſtitiæ, quia fortiter ſuſtinet triſtia, qui per amorem quæ ſunt amanda deſiderat. Confortet ergo amor triſtitiam. Confortata verò triſtitia nihil aliud quã fortitudo eſt. Iungatur amor timori, quia ordinatè amandis inhæret, qui timenda non negligit. Ordinet ergo amor timorem; ordinatus timor nihil aliud quàm iuſtitia eſt. Duæ affectiones lętitia & triſtitia non ſe extendunt ad alia; in nobis enim lætamur, & in nobis triſtamur. Amor & timor ad alia ſe extendunt. Timor enim affectio eſt naturalis, quæ nos coniungit ſuperiori per inferiorem partem, & habet ſe ad ſolum Deum. Amor

Affectiones ordinatæ virtutes ſunt.

Digitized by Google

affectio eſt, quæ nos coniungit ſuperiori, & inferiori, & æquali; & habet ſe ad Deum & proximum. In his autem duobus perfecta conſiſtit iuſtitia, vt timeamus Deum propter potentiam, amemus propter bonitatem, & proximum propter naturæ ſocietatem. *Serm.* 50. *de diuerſis, Tom* 2.

CANTIC. Cap. IV. *v.* 2.

Dentes tui ſicut grex tonſarum.

Dentiũ proprietates.

DEntes candidi ſunt & fortes, carnem non habent, carent corio, nihil intra ſe pati poſſunt, non eſt dolor ſicut dolor eorum, clauſi ſunt labijs ne videantur, indecens eſt cùm videntur niſi ridendo, toti corpori maſticant cibum, nullum inde ſaporem habent, non facilè conſumuntur, per ordinem poſiti ſunt, ſuperiores alij, & alij inferiores; & cùm inferiores moueantur, ſuperiores nunquam.

Huiuſmodi dentes ego arbitror homines monaſticæ profeſſionis, qui viam compendioſiorem & ſecuriorem vitam eligentes, de toto Eccleſię corpore quod candidum eſt, candidiores eſſe videntur. Quid enim illis candidius, qui totius immunditias ſpurcitiæ euitantes, cogitationum ſicut actionum peccata deplorant? Quid fortius illis, quibus tribulatio pro ſolatio, contumelia pro gloria, inopia pro abundantia ducitur? Iſti carnem non habent, quia in carne carnem obliti audiunt, *Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu.* Corio carent, quia nitorem & diſtenſionem mũdanarum ſollicitudinum non habentes, in pace in idipſum dormiunt & requieſcunt. Nihil morari intra ſe patiuntur, quia nec modicum quidem offendiculum tolerabile reputant aut intra ſe, aut in conſcientijs ſingulorum. Non eſt dolor ſicut dolor eorum. quia nihil tam horrendum & horribile eſt ſicut murmur & diſſenſio in congregatione. Clauſi ſunt labijs ne videantur, ſic & nos materialibus vallis circumcingimur, ne ſecularium oculis & acceſſui pateamus. Indecens eſt ſi appareant, niſi interdum fortè ad riſum, quia nihil turpius quàm monachus per vrbes & caſtella diſcurrens, niſi cùm illa cogit quæ operit multitudinem peccatorum. Charitas enim riſus eſt, quia hilaris; læta quidem, non tamen diſſoluta.

Rom. 8. v. 9.

Perfecti monachi deſcriptio.

Toti corpori maſticant cibum dentes, quia ipſi pro toto Eccleſiæ corpore videlicet tam viuis quàm mortuis orare ſunt conſtituti. Nullum inde ſaporem habere debent, nullam ſibi gloriam aſſignare. Non facilè conſumuntur, quia quantò annoſiores, tantò feruentiores, & eò rapidiùs currunt, quo viciniùs appropinquant ad palmam. Per ordinem poſiti ſunt, vbi enim aliquid ordinatum eſt, ſi hic non eſt, vbi cibus & potus, vigilare & dormire, laborare & quieſcere, ambulare & ſedere, & cætera omnia in numero & menſura & pondere conſtituuntur? Superiores & inferiores ſunt; quia inter nos prælati & ſubditi ſunt; & ſic ſuperiores inferioribus iunguntur, vt inferiores à ſuperioribus non diſcordent. Cùm autem inferiores moueantur, ſuperiores nunquam moueri debent; quia etſi ſubditi quandoque turbentur, prælatorum eſt in mente compoſita perdurare.

Sicut grex tonſarum, inquit. Quàm bene monachi tonſis ouibus comparantur, quia reuera tonſi ſunt quibus nec corda nec corpora, nec aliquid mundanum in proprietate reli-

ctum eſt. *Quæ aſcenderunt de lauacro*, lauacrum baptiſmus eſt, de quo aſcendit qui ad celſitudinem vitæ mancipat inhoneſtæ. *Omnes gemellis fœtibus*, quia & verbo patiunt & exemplo, & ſterilis non eſt in eis, quia nullus eſt infœcundus. *Ser. 93. de diuerſis, Tom. 2.*

CANTIC. Cap. IV. *v. 7.*

Tota pulchra es amica mea.

Rom 12. v. 17. PRouidentes bona non tantùm coram Deo, ſed etiam corã hominibus. Tribus modis prouidemus bona coram hominibus, id eſt, habitu, actione, Sermone. Habitu, ne ſit notabilis; actione, ne ſit reprehenſibilis; ſermone, ne ſit contemptibilis. Tribus etiam modis coram Deo, cogitatione, affectione, & intentione. Cogitatio debet eſſe ſancta, affectio pura, & intentio recta. Sunt autem tria iſta in anima. Sed in ea quoque proprijs ſingula locis diſtincta videntur. Nam cogitatio in memoria eſt, affectio in voluntate, intentio in ratione conſiſtit.

In anima ſunt cogitatio, affectio & intentio.

Atque vt eorum vſum ac differentiam clarius videamus, ſumamus nobis exemplum de rebus exterioribus. In corporibus ſi quilibet deformis color cutem tantùm inficiat; corpus quidem turpius redditur, ſed nil ei de ſua ſanitate ex hoc adimitur. Si carni putredo aliqua vel liuidus tumor inſederit, iam non ſolùm decus corporis, ſed ſalus quoque perturbatur. Quod ſi languor forſitan inualeſcens, cum ipſa carne oſſa quoque medullitus occuparit, tunc demum de vita non immeritò poteſt deſperari. Eodem modo in anima, ſi peccatum ſuggeritur memoriæ per cogitationem; nullum tamen præbuerit aut voluntas affectum, aut deliberatio ipſa conſenſum; fateor quidem deformitas eſt, nec audire interim anima illa meretur: *Tota pulchra es amica mea.* Et ſi næuus eſt, ſed non morbus. Quòd ſi voluntas quoque præoccupata ſenſu delectationis afficitur, reſiſtit tamen adhuc deliberatio rationis; infirmatur quidem, ſed necdum moritur anima. Tunc verò mori dicitur, quando & ipſa ratio ad peccatum per intentionem curuatur, tunc enim conſentit.

Ne ergo à memoria repellat Deum irruens turba plurimarum cogitationum, quæ ſolent effluere tanquam vilis plebs in atrium, ponatur ad eius portam Ianitor, cuius nomen eſt *recordatio propriæ profeſſionis*: Vt cùm turpibus ſeſe cogitationibus ſenſerit animus prægrauari, increpet ſe & dicat ſibi: Tu ne hæc debes cogitare, qui Sacerdos es, qui clericus es, qui monachus es? Cultor iuſtitiæ debet in ſe quicquam iniquum admittere? Hæc dicendo, excludet fluxum illicitæ cogitationis, per recordationem profeſſionis.

Similiter ad portam voluntatis, in qua ſolent manere carnalia deſideria, tanquam in domo domeſtica familia, ſtatuatur oſtiarius qui vocatur, *recordatio cœleſtis patriæ*. Hic enim poteſt prauum deſiderium quaſi cuneus cuneum expellere; & ipſum qui ait; *Ecce ſto ad oſtium & pulſo*, ſine cunctatione recipere. Iam verò ad thalamum rationis, talis & tam ferox adhibendus eſt cuſtos, qui nemini parcat; ſed quicunque hoſtis, ſiue clam, ſiue palam ingredi præſumpſerit, procul cum arceat: Et hic ſit *recordatio gehennæ*. In cæteris ſiquidem, id eſt, memoria & voluntate; non ita eſt intolerabile, ſi vel memoria recipiat quandoque vagam cogitationem, vel voluntas impuram affectio- Apo. 3. v. 20.

nem. Hoc verò grauiſſimum & omnino damnoſum, ſi vnquam ratio perdiderit rectitudinem intentionis *Serm.* 32. *de diuerſis*, *Tom.* 2.

In anima ſi peccatum ſuggeritur memoriæ per cogitationem, nullum tamen præbuerit, aut voluntas affectum, aut deliberatio ipſa conſenſum; fateor quidem deformitas eſt, nec audire interim anima illa meretur: *Tota pulchra es amica mea.* Cæterum & ſi næuus eſt, ſed non morbus. Quòd ſi voluntas quoque ipſa iam ſenſu delectationis afficitur, reſiſtit tamen adhuc deliberatio rationis; infirmatur quidem, ſed necdum moritur anima: Clamet tamen neceſſe eſt; *Sana me Domine & ſanabor.* Tunc enim mori dicitur quando & ipſa ratio ad peccatum per intentionem curuatur. Hoc nempe eſt peccatum de quo dicitur; *Anima quæ peccauerit ipſa morietur. Ser.* 68. *de diuerſis*, *num.* 2. *Tom.* 2.

Hier. 17. *v.* 14.

Ezech. 18 *v.* 4.

CANTIC. Cap. IV. *v.* 9.

Vulnerata charitate ego ſum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 30. *v.* 13.

CANTIC. Cap. IV. *v.* 11.

Mel & lac ſub lingua eius.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 33. *v.* 9.

CANTIC Cap. IV. *v.* 12.

Hortus concluſus.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 2. *v.* 1.

CANTIC. Cap. IV. *v.* 13.

Emiſſiones tuæ.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap* 3. *v* 6

CANTIC. Cap. V. *v.* 1.

Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa.

SOror ſiquidem eſt, quia ex vno Patre: Sponſa, quia in vno ſpiritu. Nam ſi carnale matrimonium conſtituit duos in carne vna, cur non magis ſpiritualis copula duos coniunget in vno ſpiritu? Denique qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt. Sed audi etiam de patre quàm amanter filiam eam nominat, & nihilominus tanquam nurum propriam, ad Filij blandos inuitet amplexus. *Audi*, inquit, *filia & vide. Serm.* 8. *in Cant. num.* 9. *Tom.* 3.

Pſ. 44. *v.* 11.

CANTIC. Cap. V. *v.* 1.

Comedite amici.

Explicatur ſuprà, *Cantic. cap.* 3. *verſu* 9.

COntemplatio tribus modis pro diuerſo ſtatu temporum diſtinguitur. Et primò quidem vocatur cibus, ſecundò potus, tertiò ebrietas. Priùs ergo electi comedunt, dum in carne adhuc corruptibili degunt. Poſtmodum verò corpore exuti, & in cœlum tranſlati, iam bibere dicuntur eadem quæ priùs comederant; quia iam per ſpeciem contemplantur ſine labore, quæ priùs per fidem crediderant; dum in corpore poſiti peregrinarentur à Domino, & in ſudore vultus ſui veſcerentur pane ſuo. Sicut & nos faciliùs ſumimus ea quæ bibimus, quàm illa quæ mandimus; quia in illis nonnullus labor, in his leuis eſt tranſitus. In hoc ergo ſtatu poſiti ſancti bibere quidem poſſunt,

Contẽplatio tribus modis diſtinguitur.

ſed inebriari non poſſunt, quoniam à perfectiſſima contemplatione diuinitatis quodammodo retardantur, dum adhuc reſurrectionem ſui corporis in fine ſæculi præſtolantur. Quâ factâ ita corpus menti, & Deo mens inhærebit, vt iam deinceps nihil ſit, quo ab interna ebrietate contemplationis reuocari poſſit. Primâ itaque imitatione qui comedunt vocantur amici, id eſt, chari: In ſecunda quia bibunt, chariores: In tertia quia inebriantur, chariſſimi. *Ser.* 87. *de diuerſis, num.* 4. *Tom.* 2.

CANTIC. Cap. V. *v.* 2.

Ego dormio & cor meum vigilat.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 2. *v.* 21.

CANTIC. Cap. V. *v.* 6.

Quæſiui & non inueni.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 104. *v.* 3.

CANTIC. Cap. V. *v.* 10.

Dilectus meus candidus & rubicundus.

FOrmoſus planè, quem circundant flores roſarum, & lilia conuallium, hoc eſt Martyrum Virginúmque chori. *Electus ex millibus.* Millia millium cum dilecto, & decies centena millia circa dilectum, & nemo ad dilectum. *Serm.* 28. *in Cant. num.* 9. *Tom.* 3.

CANTIC. Cap. V. *v.* 15.

Crura illius columnæ marmoreæ.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *v.* 6.

CANTIC. Cap. VI. *v.* 8.

Vna eſt columba mea.

VBi vnitas, ibi perfectio. Reliqui numeri perfectionem non habent, ſed diuiſionem, recedentes ab vnitate. *De conſider. ad Eugen. lib.* 2. *cap.* 8. *T.* 4.

CANTIC. Cap. VI. *v.* 9.

Quæ eſt iſta quæ aſcendit ſicut aurora, &c.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *v.* 3. & *Cant. cap.* 3. *v.* 6.

AScendit planè ſuprà omne humanum genus V. Maria, aſcendit vſque ad Angelos, ſed & ipſos quoque tranſcendit, & cœleſtem omnem ſupergreditur creaturam. Nimirum ſupra Angelos hauriat neceſſe eſt, quam refundat hominibus aquam viuam. *Serm.* 2. *de virg. Deipara n.* 9. *Tom.* 2.

CANTIC. Cap. VI. *v.* 12.

Reuertere Sunamitis vt intueamur te.

FOrtè propterea quater reuocat animam, quo videlicet nec in peccandi conſuetudine, nec in conſcientia peccatorum, ſed nec in tepore & torpore ingratitudinis, aut in elationis cæcitate perſiſtat. *Serm.* 3. *in Annunciat. B. Virg. n.* 10. *Tom.* 2.

Reuertere primò ab inepta lætitia, reuertere ſecundò ab inutili triſtitia, reuertere tertio ab inani gloria, quartò reuertere à latenti ſuperbia. Inanis gloria eſt quæ ab ore hominum venit extrinſecus. Superbia latens oritur intrinſecus. Cùm hæc omnia

vitia reliquerit anima, intuebitur eam ſponſus eius. *Serm. 10. inter paruos, Tom. 2.*

Reuertere vt intueamur te. Intuebitur ſimilem, qui diſſimilem non videbat, ſed & ſe intuendum præſtabit. *Serm. 81. in Cant. n. 7. T 3.*

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ. 11. verſu 4.*

CANTIC. Cap. IIX. v. 5.

Quæ eſt iſta quæ aſcendit de deſerto delicijs affluens innixa ſuper dilectum ſuum?

ALioquin fruſtra nititur, ſi non innititur. Sanè etiam contra ſe innitens inualeſcet, & facta ſeipſâ validior, coget pro ratione vniuerſa, iram, metum, cupiditatem, & gaudium veluti quendam animi currum bonus auriga reget, & in captiuitatem redíget omnem carnalem affectum, & carnis ſenſum ad nutum rationis in obſequium virtutis. Quidni omnia poſſibilia ſint innitenti ſuper eum qui omnia poteſt? Quantæ fiduciæ vox: *Omnia poſſum in eo qui me confortat?* Nil omnipotentiam Verbi clariorem reddit, quàm quod omnipotentes facit omnes qui in ſe ſperant. Denique *omnia poſſibilia ſunt credenti.* An non omnipotens, cui omnia poſſibilia ſunt? Ita animus, ſi non præſumat de ſe, ſed ſi confortetur à Verbo; poterit vtique dominari ſui, vt non dominetur ei omnis iniuſtitia. Ita, inquam, Verbo innixum, & indutum virtute ex alto, nulla vis, nulla fraus, nulla iam illecebra poterit, vel ſtantem deiicere, vel ſubiicere dominantem. *Serm. 85. in Cant. n. 5. Tom. 3.*

Phili. 4. v. 13

Marc. 9 v. 22.

Idem locus explicatur ſuprà, *Cant. cap. 3. v. 6.*

CANTIC. Cap. IIX. v. 6.

Pone me ſignaculum ſuper brachium tuum, ſignum ſuper cor tuum.

S*Icut portauimus imaginem terreni, ſic & portemus imaginem cæleſtis.* 1. Cor. 15 v. 49.
Sicut fuit vetus Adam effuſus per totum hominem, & totum occupauit; ita modò totum obtineat Chriſtus, qui totum creauit, totum redemit, totum & glorificabit. Erat in nobis aliquando vetus homo, tam in manu quàm in ore & in corde. In manu dupliciter per facinus & flagitium. In ore ſimiliter per arrogantiam & detractionem. In corde quoque per deſideria carnis, & deſideria gloriæ temporalis. Nunc autem ſi qua noua creatura in ipſo, vetera tranſierunt. Et contra facinus in manu, innocentia; contra flagitium continentia eſt. In ore contra arrogantiam, verbum confeſſionis: Contra detractionem, verbum ædificationis, vt recedant vetera de ore noſtro. In corde verò contra carnis deſideria, charitas: Humilitas contra gloriam temporalem. Et vide ſi non in his tribus Chriſtum Dei Verbum recipiant ſinguli electorum, quibus dictum eſt: *Pone me ſignaculum ſuper brachium tuum, ſignum ſuper cor tuum.* Et alibi; *Prope eſt Verbum in ore tuo, & in corde tuo. Ser. 5. de Aduentu Domini, n. 3. Tom. 2.* Rom. 10. v. 8.

Habitans in corde eſt ſapientia, habitans in ore veritas, habitans in corpore iuſtitia. *Ser. 69. de diuerſis, n. 3. Tom. 2.*

Cantic. Cap. IIX. *verſ.* 6.

Fortis eſt vt mors dilectio.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 30. *v.* 13.

FOrtis eſt vt mors, non patientia aut ſpes, ſed dilectio. Non timor aut ratio, ſed ſpiritus fortitudinis eſt. Dicit patientia, ſic oportet fieri, quia timore vrgetur. Dicit voluntas bona, ſic expedit, & ſic agendum eſt, quia ſpei attrahitur ratione. Charitas verò quæ inflammatur à ſpiritu, neque ſic oportet dicit, neque ſic expedit: Sed ſic volo (inquit) ſic cupio, ſic deſidero vehementer. Felix anima quæ ad hunc charitatis peruenerit ſtatum. *Serm.* 1. *de S. Andrea num.* 10. *Tom.* 2.

Libri Canticorum FINIS.

LIBER SAPIENTIÆ.

CAPVT PRIMVM *Ver.* 1.

Diligite iuſtitiam qui iudicatis terram.

Explicatur ſuprà, *Pſ* 83. *v.* 8.

PArum eſt iuſtitiam tenere, niſi & diligas. Qui tenent tenent, qui diligunt zelãlantur. Amator iuſtitiæ inquirit iuſtitiam, & proſequitur eam, porrò omnem iniuſtitiam perſequitur. *De conſider. ad Eugen. lib.* 3. *cap.* 2. *Tom.* 4.

In ſimplicitate cordis quærite Deum.
Deus quomodo quærẽdus. Non aliud tanquam illum, non aliud præter illum, non aliud poſt illum. *In ſimplicitate cordis quærite illum.* Simplex natura ſimplicitatem cordis exquirit. *Vir duplex animo, inconſtans eſt in omnibus vijs ſuis.* (Iacob. 1. v. 8.) Non poteſt quem quæritis inueniri ab his qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Æternitas eſt, quæ niſi perſeueranter quæſita, minimè inuenitur. Veritas eſt Deus, & tales quæſitores requirit qui quærunt eum in ſpiritu & veritate. Si nolumus fruſtra quærere Dominum, quæramus veraciter, quæramus frequenter, quæramus perſeueranter; vt nec pro illo quæramus aliud, nec cum illo aliud; ſed nec ab illo ad aliud conuertamur. Facilius eſt enim cœlum & terram tranſire, quàm vt ſic quærens non inueniat, ſic petens non accipiat, ſic pulſanti non aperiatur. *Serm.* 36. *de diuerſis, num.* 8. *Tom.* 2.

Sapient. Cap. II. *v.* 24.

Inuidiâ diaboli intrauit mors in orbem terrarum.

QViſquis es qui ſaluti inuides alienæ, parcito vel tuæ. An neſcis quod *inuidia diaboli intrauit mors in orbem terrarum*? Attende itaque tibi; ſi enim vbi inuidia, ibi

mors; profectò non potes ſimul & inuidere & viuere. *Epiſt* 17. *n.* 8. *T.* 1.

Idem locus explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 5. *v.* 7.

SAPIENT. Cap. IV. *v.* I.

O quàm pulchra eſt caſta generatio cum charitate.

Explicatur infrà, 1. *Cor. capite* 13. *verſu* 3.

CAſtitas ſine charitate nec precium habet, nec meritum. Nec mirum. Quod enim abſque illa bonum ſuſpicitur? Fides? Sed nec ſi montes transferat. Scientia? Sed ne illa quidem quæ lingua loquitur Angelorum. Martyrium? *Nec ſi tradidero*, inquit, *corpus meum, ita vt ardeam.* Nec abſque illa quodlibet bonum ſuſcipitur, nec cum illa quamlibet exiguum reſpuitur. *De morib. & Officio Epiſcopor. cap.* 3. *Tom.* 4. [1 Cor. 13 v. 3.]

SAPIENT. Cap. VI. *v.* 7.

Potentes potenter tormenta patientur.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 14. *v.* 5.

SAPIENT. Cap VII. *v.* 10.

Super ſalutem & ſpeciem dilexi ſapientiam.

SI ſuper ſalutem & pulchritudinem, quantò magis ſuper voluptatem & turpitudinem? *Serm.* 30. *in Cant. n.* 12. *Tom.* 3.

SAPIENT. Cap. VII. *Verſ.* 30.

Sapientia vincit malitiam.

Explicatur ſuprà, *Prouerb. cap.* 17. *verſ.* 15.

S*Apientia vincit malitiam*, non induſtria, vel natura. *Serm.* 82. *in Cant. num.* 7 *Tom.* 7.

SAPIENT. Cap. IIX. *v.* I.

Attingit à fine ad finem.

N*Emo aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit, Filius hominis qui eſt in cœlo.* Saluator noſter volens nos docere quomodo in cœlum aſcenderemus, ipſe fecit quod docuit, aſcendit in cœlum. Et quoniam aſcendere non poterat niſi prius deſcenderet: Deſcendere autem eum vel aſcendere non patiebatur, diuinitatis ſuæ ſimplicitas; quippe nec minui poteſt nec augeri, aut aliquomodo variari; aſſumpſit in vnitatem ſuæ perſonæ naturam noſtram, id eſt, humanam, in qua deſcenderet & aſcenderet; viamque nobis qua & nos aſcenderemus, oſtenderet. Quod totum indicant verba propoſita: In eo enim quod dictum eſt: *Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit*, aſſumptio humanæ naturæ exprimitur: In eo autem quod infertur, *qui eſt in cœlo*, diuinitatis ſuæ incommutabilitas oſtenditur. In quibus verbis illud etiam innuitur quod ipſe ſit *via* per quam aſcendamus, ipſe *patria* vbi maneamus: Via ſcilicet tranſeuntibus, patria peruenientibus. Manens itaque quod erat in natura ſua, deſcendit & aſcendit propter nos in noſtra; *attingens*, nimirum *à fine vſque ad finem fortiter, & diſponens omnia ſuauiter.* Deſcendit ſiquidem quo inferius non decuit, aſcendit quo celſius non potuit. Ipſum deſcenſum egit fortiter, quia virtus erat: Aſcenſum diſpoſuit ſuauiter, quia ſapientia erat. *Deſcendit* autem [Ioan. 3. v. 13.]

autem dictum eſt, non cecidit; quia qui cadit, ſine gradu ruit; qui autem deſcendit, gradatim pedem ponit.

Chriſti triplex deſcenſio & aſcenſio. Sunt ergo gradus in deſcendendo, ſunt in aſcendendo. In deſcendendo primus quidem gradus eſt à ſummo cœlo, vſque ad carnem; ſecundus vſque ad crucem; tertius vſque ad mortem. Vidimus deſcenſum: videamus & aſcenſum: Sed & ille quoque triplex eſt; & eius primus gradus gloria reſurrectionis; ſecundus poteſtas iudicij, tertius conſeſſus ad dexteram Patris. Et de morte quidem meruit reſurrectionem; de cruce iudicij poteſtatem: Vt quoniam in illâ iniuſtè iudicatus eſt, de illa iuſtam obtineret iudicis cenſuram; ipſo

Mat. 28 *v.* 18. poſt reſurrectionem dicente, *data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.* Ipſam verò ſerui formam, id eſt, carnem in qua paſſus & mortuus eſt, reſuſcitatam euexit ſuper omnes cœlos, & ſuper omnes Angelorum choros, vſque ad dexteram Patris.

Sumamus & nos de myſterio eius,

1 *Ioã.* 2. *v.* 6. moribus noſtris exemplum. *Qui enim dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ipſe ambulauit, & ipſe ambulare.* Deſ-

Humilitatis gradus tres. cendamus per viam humilitatis, ponaturque nobis primus eius gradus, id eſt, primus profectus, nolle dominari: Secundus velle ſubiici; tertius in ipſa ſubiectione quaſlibet contumelias, & iniurias illatas æquanimiter pati. Primo gradu caruit in

Eſa. 14. *v.* 14. cœlo lucifer qui dixit, *in cœlum aſcendam, ſimilis ero altiſſimo.* Hæc dicens irreparabiliter cecidit de cœlo; & hoc ideò fortè quia omnino intolerabilis ſuperbia eſt velle dominari. Secundo gradu caruerunt primi homines in Paradiſo, qui licet ſua maluerint voluntate abuti, quam creatori ſubiici, non tamen præſumpſerunt cæteris ſuæ ſortis dominari. Ideóque culpa eorum & pœna longè extitit diſſimilis ſuperbiæ atque ruinæ diaboli: Vnde & diuinâ clementiâ quandoque meruerunt reparari. Tertium gradum non habent qui ad tempus credunt, ſed in tempore tentationis recedunt. *Ser.* 60. *de diuerſis, Tom.* 2.

Sapientia attingit à fine vſque ad finem fortiter. Hoc eſt à ſummo cœlo vſque ad inferiores partes terræ: A maximo Angelo, vſque ad minimum vermiculum. *Attingit* autem *fortiter,* non quidem mobili diſcurſione, vel locali diffuſione, vel ſubiectæ creaturæ tantùm officiali adminiſtratione, ſed ſubſtantiali quadam, & vbique præſenti fortitudine, qua vtique vniuerſa potentiſſimè mouet, ordinat, miniſtrat. Et hæc omnia nullâ ſui cogitur facere neceſſitate: Nec enim aliquâ in his laborat difficultate, ſed diſponit omnia ſuauiter placidâ voluntate.

Vel certè *attingit à fine vſque ad finem,* hoc eſt, ab ortu creaturæ vſque ad finem deſtinatum à Creatore; ſiue in quem vrget natura, ſiue quem accelerat cauſa, ſiue quem concedit gratia. *Attingit fortiter,* dum nil horum euenit, quod non prout vult, potenti præordinet prouidentiâ. *De gratia & lib. arb. cap.* 10. *Tom.* 4.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 15. *v.* 11. *Pſ.* 138. *v.* 8. *Prouerb. cap.* 17. *verſ.* 15.

SAPIENT. Cap. IX. *v.* 15.

Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem.

PEr *ſenſum* hic ego arbitror intellectum deſignari, qui tunc verè deprimitur, cùm multa cogitat, cùm non colligit ſe circa illam vnam & vnicam meditationem, quæ concipitur de ciuitate illa cuius participatio eius in idipſum. Huiuſmodi intellectum oportet deprimi & diſtrahi per multa, multis & multiplicibus modis. *Animam* verò hic æſtimo dici affectiones, quæ corrupto corpore, diuerſis paſſionibus afficiuntur, quæ mitigari numquam poſſunt (ne dicam ſanari) donec voluntas vnum quærat, & tendat ad vnum. Duo ergo ſunt quæ in nobis purganda ſunt, intellectus & affectus: Intellectus, vt nouerit; affectus vt velit. *Serm 3. in Aſcenſ. Domini*, n. 1. *Tom.* 2.

Quod quæritis de contrarietate, quæ ineſſe videtur duabus illis Pauli ſententijs *conuerſatio noſtra in cælis eſt.* Et *quandiu ſumus in corpore, peregrinamur à Domino.* Quomodo videlicet anima eodem tempore poſſit & in corpore peregrinari à Domino, & in cœlis ſimul eſſe cum Domino, ipſe ſoluit Apoſtolus, cùm dicit: *Ex parte cognoſcimus, & ex parte Prophetamus.* In quantum quidem cognoſcimus tanquam præſentia contemplantes, iam cum Domino ſumus. In quantum adhuc tanquam de futuris prophetamus, credentes quæ non intelligimus, ſperantes quæ non videmus, à Deo peregrinamur, & in corpore. *Cùm autem venerit quod perfectum eſt*, hoc eſt, gloriæ plenitudo, quæ in reſurrectione futura eſt, *tunc euacuabitur quod ex parte eſt*, corporis videlicet omnis corruptio, ex qua ſine dubio contingit hæc quæ adhuc ex parte manet noſtra in corpore peregrinatio. Hoc eſt quod in ſe miſerabiliter ingemiſcens plangit, & ait: *Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius?* Non conquæritur de corpore tantùm, ſed de corpore mortis huius, hoc eſt eius quæ adhuc durat corruptionis; monſtrans non corpus, ſed corporis moleſtias eſſe cauſam peregrinationis: *Corpus quippe quod corrumpitur, aggrauat animam.* Non corpus ſimpliciter, ſed corpus quod corrumpitur, aggrauat animam: Vt corruptio corporis oneri ſit, non natura. Vnde & qui intra ſemetipſos ingemiſcunt, redemptionem expectant corporis ſui, non amiſſionem. Meritò proinde grauati corporis neceſſitate, non ſocietate, cupimus diſſolui & eſſe cum Chriſto: Vt id quod manet ex parte adhuc exilium, finiatur, & quæ ex parte iam cœpit, cœleſtis habitatio perficiatur.

Aut certè *conuerſatio noſtra in cælis eſt*, quomodo idem dicit Apoſtolus, *ſpe enim ſalui facti ſumus* Spe itaque iam in cœleſtibus habitamus, cùm adhuc re ipſâ in terris peregrinemur & in corpore. Vel aliter: Habemus & vnde corpori, & vnde Domino inhæreamus. Illud viuificando & ſenſificando, illum credendo & diligendo. Neque enim præſentior ſpiritus noſter eſt vbi animat, quàm vbi amat: Niſi fortè putetur eſſe magis vbi inuitus & neceſſitate tenetur, quàm quo ſponte & alacri fertur voluntate. *De præcepto & diſpenſatione cap.* 20. *Tom.* 4.

Idem locus explicatur ſuprà, *Gen.*

[Margin notes: Phil. 3. v. 20. — 2 Cor 5. v. 6. — 1 Cor. 13 v. 9 — Ibid. — Rom. 7. v. 24. — Rom. 8. v. 24.]

Digitized by Google

cap. 39. v. 12. & Pſ. 48. v. 12.

SAP. Cap. X. v. 10.

Iuſtum deduxit Dominus per vias rectas.

Prou 18. v. 17. Rom. 1. v. 17. Prou. 28 v. 1. EST iuſtus qui in principio Sermonis accuſator eſt ſui. Et eſt iuſtus qui ex fide viuit. Et eſt iuſtus qui abſque terrore eſt. Et primus quidem bonus, qui accedit ad viam: Secundus melior, quia currit per viam: Tertius optimus, quia iam appropinquat ad finem viæ. Hîc tamen accipiamus primum quem velocius inuenimus. Hunc deduxit Dominus, & non alius; quia ipſius eſt de via iniquitatis ad viam veritatis reducere, & deducere per eam. *Per vias*, inquit, *rectas*. Viæ Domini viæ rectæ, viæ pulchræ, viæ plenæ, viæ planæ. Rectæ ſine errore, quia ducunt ad vitam. Pulchræ ſine ſorde, quia docent munditiam. Plenæ multitudine, quia totus iam mundus eſt intra Chriſti ſagenam. Planæ ſine difficultate, quia donant ſuauitatem.

Viæ Dei.

Et oſtendit illi regnum Dei. Regnum Dei conceditur, promittitur, oſtenditur, percipitur. Conceditur in prædeſtinatione; promittitur in vocatione; oſtenditur in iuſtificatione, in glorificatione percipitur. Vnde eſt illud: *Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum.* Sic enim ait Apoſtolus: *Quos prædeſtinauit hos & vocauit, & quos vocauit, illos & iuſtificauit, quos autem iuſtificauit, & magnificauit.* In prædeſtinatione eſt gratia, in vocatione potentia, in iuſtificatione lætitia, in magnificatione eſt gloria.

Mat. 25. v. 34. Rom 8. v. 30.

Et dedit illi ſcientiam Sanctorum. Scientia Sanctorum eſt hîc temporaliter cruciari, & delectari in æternum. Et in contrarium ſcientia malorum relabitur. Alia eſt ſcientia mundi quæ docet vanitatem; & alia ſcientia carnis quæ docet voluptatem. Illa tanquam Pater, iſta tanquam Mater nobis eſt. Sicut enim Mater filio ſuo ſemper optat quietem, & omnem prorſus laborem claudit à filio ſuo: ſic caro incraſſata, impinguata, dilatata recalcitrat; nec minimis ſaltem digitis patitur ſe contingi. Et ſicut Pater vult Filium ſuum huc illucque diſcurrere, vt addiſcat vnde aliquando magnificetur: Sic & mundus vult hominem multis laboribus intricari, vt habeat vnde ſuperbiat, vnde infletur & deſipiat de vanitate in idipſum.

Scientia bonorũ & malorum.

Honeſtauit illum in laboribus. Nonne & nos & in ipſis laboribus noſtris honeſtamur, cùm omnia quæ facimus, ad vnitatis vinculum adunamus? *Et compleuit labores illius*, vel illic in perſeuerantia, vt vſque in finem iuſtitiam non relinquat; vel illic in gloria, vt gaudeat in æternum. Felix vtraque completio, cùm & hic moritur iuſtus plenus dierum; & illic oritur in plenitudine dierum, vtrobique plenus, & hic gratiâ, & illic gloriâ, quia gratiam & gloriam dabit Dominus. *Serm. 21. de diuerſis, Tom. 2.*

SAP. Cap. XI. v. 21.

Omnia in menſura & numero & pondere diſpoſuiſti.

CReaturæ in pondere & menſura & numero factæ ſunt, ſolus creator his omnibus caret. Pondus in dignitate rei conſideratur. Menſura vero in loco & tem-

pore conſideratur. In numero autem facta ſunt omnia, vel ſecundùm partium compoſitionem, vt ſunt corpora: vel ſecundùm varietatem, & mutabilitatem, vt ſunt etiam incorporea. *Serm.* 86. *de diuerſis num.* 1. *Tom.* 2.

Libri Sapientiæ F I N I S.

LIBER ECCLESIASTICI.

CAPVT SECVNDVM *Verſ.* 1.

Fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta in timore.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 90. *v.* 5.

ECCL. Cap. II. *v.* 14.

Væ terram ingredienti duabus vijs.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 11. *v.* 3.

Iacob. 1. *v.* 8. VIr duplex animo inconſtans eſt in omnibus viis ſuis. Vias quippe Domini ſimpliciter ac per hoc confidenter ambulans, non ſentit illud væ, de quo dicitur: *Væ terram ingredienti duabus vijs. Epiſt.* 99. *Tom.* 1.

SAP. Cap. III. *v.* 20.

Quantò maior es, tantò humilia te in omnibus.

VT ſecurè præeſſe poſſitis, ſubeſſe & vos ſi cui debetis non dedignemini. Dedignatio quippe ſubiectionis, prælatiuis reddit indignum. Sapientiæ eſt
Luc. 9. *v.* 28 præceptum: *Qui maior eſt veſtrum, fiat ſicut iunior.* Quod ſi expedit etiam minoribus eſſe ſubiectum, maiorum iugum quomodo licebit contemnere? Videant in vobis potiùs ſubditi quod vobis redhibeant. *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* *Rom.* 13. *v.* 1. Si omnis, & veſtra. Quis vos excipit ab vniuerſitate? Si quis tentat excipere, conatur decipere. *De morib. & Officio Epiſcopor. cap.* 8. *Tom.* 4.

ECCL. Cap. III. *v.* 22.

Altiora te ne quæſieris.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 44. *v.* 3.

ECCL. Cap. IV. *v.* 25.

Eſt pudor adducens peccatum, & eſt pudor adducens gloriam.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 6. *v* 16. & *Serm.* 86. *in Cant. num.* 2. *T.* 3.

BOnus pudor eſt quo peccaſſe, aut certè peccare confunderis: Et omnis quo, licet humanus arbitror fortè abſit, diuinum tanquam humanum, tantò verecundiùs reuereris aſpectum, quantò & veriùs Deum quàm hominem cogitas puriorem: Tantóque cum

grauiùs offendi à peccante, quantò conſtat longiùs ab illo eſſe omne peccatum. Huiuſcemodi proculdubio pudor fugat opprobrium, parat gloriam; dum aut peccatum omnino non amittitur, aut certè admiſſum & pœnitudo punit, & confitendò expellit. *In exhortatione ad milites Templi, cap.* 12. *Tom.* 4.

Eccl. Cap. VII. *v.* 10.

Filiæ tibi ſunt? Noli oſtendere lætum vultum ad ipſas.

VT ſcilicet remiſſis & mollibus & fugitantibus diſciplinam, non candorem ſerenitatis, ſed obſcurum ſeueritatis exhibeat. *Serm.* 28. *in Cant. num.* 12. *Tom.* 3.

Eccl. Cap. VII. *v.* 40.

Memorare nouiſſima tua, & non peccabis.

NImirum quod hæc maximè recordatio faciat timoratum, timor expellat peccatum, negligentiam non admittat. *Serm.* 2. *in Feſto SS. Apoſtol. Petri & Pauli, num.* 6. *Tom.* 2.

Nouiſſima ſunt mors, iudicium, gehenna. Quid horribilius morte? Quid iudicio terribilius? Nam gehenna nihil poteſt intolerabilius cogitari. Quid metuet, ſi quis ad iſta non trepidat, non expaueſcit, non timore concutitur? Time ergo ô homo, quòd in *morte* ſeparandus es à bonis omnibus huius corporis, & tam dulce carnis & animæ vinculum amariſſimo ſecandum diuortio erit.
Heb 10. *v.* 31. Time quod in terribili *iudicio* ei præſentandus es, *in cuius manus horrendum eſt incidere*; & eo examinante quem nihil latet, ſiquidem inuenta fuerit in te iniquitas, alienandus ab vniuerſitate quietis & gloriæ, & ſegregandus à numero beatorum. Time quod in *gehenna* cruciatibus æternis & immenſis exponendus es, in ſorte diaboli, & angelorum eius, in igne æterno qui præparatus eſt eis. *Serm.* 12. *de diuerſis, numero quarto Tomo* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 7. *v.* 1. & *Pſ.* 110. *v.* 10.

Eccl. Cap. X. *v.* 15.

Initium omnis peccati ſuperbia.

SI ſuperbientibus Angelis Deus non pepercit, quantò magis tibi putredo & vermis? Nihil ille fecit tantùm cogitauit ſuperbiam, & in momento irreparabiliter præcipitatus eſt Fugite ſuperbiam quæ non modo Angelum, ſed Angelorum primum in diabolum commutauit. *Serm.* 1. *in Aduentu Domini, num.* 3. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 110. *v.* 10.

Eccl. Cap. XI. *v.* 30.

Ante mortem ne laudes hominem quenquam.

LAudarem vos, & iure laudarem, ſi non me reuocaret illa ſententia: *Neminem laudaueris in vita ſua.* Siquidem rem laude dignam egiſtis; ſed ei laus adſcribenda eſt, à quo accepiſtis & velle, & perficere, quod meritò laudaretur. Deum ergo per vos & in vobis ope-

rantem glorificamus: Qui tamen ad hoc in vobis voluit glorificari, vt & vos redderet glorioſos. Qui nimirum cùm ſit mirabilis in maieſtate ſua, etiam in ſanctis ſuis glorioſus apparere dignatur, ne ſolus habeat gloriam. Ipſe nempe licet ſibi ſufficiens ad omnem magnificentiam, quærit tamen gloriam & in ſanctis, non vt augeat ſibi, ſed vt ſuis communicet. *Epiſt.* 23. *n.* 1. *Tom.* 1.

Ne lauaueris hominem in vita ſua. Pro eo quod non eſt ſecura laudatio niſi poſt mortem. *Serm. in obitu deuoti Humberti Monachi*, *n.* 5. *T.* 2.

ECCL. Cap. XIV. *v.* 22.

Beatus vir qui in ſapientia morabitur.

Explicatur ſuprà, *Prouerb. cap.* 3. *verſ.* 13.

ECCL. Cap. XV. *v.* 1.

Qui timet Deum faciet bona.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 33. *v.* 15. & *Pſ.* 118. *v.* 11.

ECCL. Cap. XV. *v.* 3.

Aqua ſapientiæ ſalutaris potabit illum.

BEne ſapientiæ ſalutaris, quoniam ſapientia carnis mors eſt, & ſapientia mundi etiam ipſa inimica eſt Deo. Sola quæ ex Deo eſt ſapientia, ſalutaris eſt, quæ primum pudica eſt, deinde pacifica eſt. Nam ſapientia carnis voluptuoſa eſt, non pudica: Sapientia mundi tumultuoſa eſt, non pacifica. Sapientia verò quæ ex Deo eſt, primùm pudica eſt, non quærens quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, vt non ſuam quiſque faciat voluntatem, ſed conſideret quæ ſit voluntas Dei: Deinde pacifica non abundans in ſuo ſenſu, ſed alieno magis acquieſcens conſilio vel iudicio. *Serm.* 1. *in Nat. Domini n.* 5. *Tom.* 2.

ECCL. Cap. XV. *v.* 9.

Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.

ETiam quæ eſt in ore peccatoris pœnitentis, non videtur ſpecioſa; quia adhuc de peccati recordatione & memoria confuſionem patitur, & frequenter inde compungitur. Sed tamen in eo eſt vtilis & fructuoſa confeſſio, etſi non ſpecioſa decoraque laudatio. Poſtquam verò de beneficijs Dei proficiens adhæret diuinæ laudi, & in ea aſſiduè delectatur & proficit; ita vt nihil aliud placeat ei, tunc in ore eius eſt ſpecioſa laus Dei: Ad ſimilitudinem agricolæ, qui dum ſtercorat agrum ſuum, totus in luto eſt & ſtercoribus; & non eſt pulcher labor eius, etſi ſit fructuoſus: Sed quando colligit manipulos ſegetis, tunc labor eſt ſpecioſus & dulcis. *Serm.* 81. *de diuerſis T.* 2.

ECCL. Cap. XVII. *v.* 26.

A mortuo velut qui non ſit, perit confeſſio.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 6. *v.* 16. & *Pſ.* 31. *v.* 1.

ECCL. Cap. XIIX. *v.* 30.

Poſt concupiſcentias tuas non eas.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 13. *v.* 3.

Digitized by Google

Eccl. Cap. XIX. *v.* 4.

Qui credit cito, leuis eſt corde.

Citò credere eſt adhibere fidem ante rationem, cùm hoc Salomon non de fide in Deum, ſed de mutua inter nos dixerit credulitate. *De erroribus Abailardi cap. 1. Tom. 4.*

Eccl. Cap. XX. *v.* 32.

Sapientia abſcondita, & theſaurus inuiſus, quæ vtilitas in vtriſque.

Duplex eſt operatio ſancti Spiritus. Operatur enim in nobis aliud propter nos, aliud propter proximos. Propter nos, id eſt, propter vtilitatem noſtram, operatur in nobis primò compunctionem, conſumendo peccata. Secundò deuotionem vngendo & ſanando vulnera. Tertiò creando intellectum, tanquam pane confirmat nos & roborat. Quartò hæc ipſa multipliciùs augendo, & amorem infundendo quaſi vino inebriat. Cætera chariſmata, id eſt ſapientia, conſilia & huiuſmodi, dantur nobis ad vtilitatem aliorum. Vnde Apoſtolus cùm de diſtributione donorum loqueretur, non ait ſimpliciter, alij datur ſapientia, alij ſcientia; ſed addidit dicens: *Sermo ſcientiæ, Sermo ſapientiæ*; vt oſtenderet quod huiuſmodi dona propter alios dantur, ſcilicet vt alij ædificentur.

Spiritus ſancti duplex operatio.

1. Cor. 12. v. 8.

In quibus operibus cauendum eſt duplex periculum, ne vel illa quæ dantur propter nos, diuidamus proximis; vel illa quæ propter proximos, reſeruemus nobis. Si enim quæ pro vtilitate aliorum accepimus, retinemus tantùm nobis, charitatem non habemus & dicitur nobis, *ſapientia abſcondita, &c.* Rurſus ſi de donis Dei velimus innoteſcere hominibus, non Deo in occultis cordis placere, humilitatem perdimus, & meritò illâ voce increpamur, *quid habes quod non accepiſti?* Sic vtroque modo periclitamur, hinc humilitatem, illinc amittendo charitatem. Et quis ſine humilitate & charitate poteſt ſaluus fieri?

1. Cor. 7. v. 7.

Rectus ergo profectus noſtri ordo eſt, vt illis donis ſcilicet compunctione & cæteris ſtudeamus impleri primùm: Deinde ſi per gratiam Spiritus ſancti cætera ſupercreuerint, id eſt, ſapientia & ſcientia; curemus illa proximis partiri. Ita ſanè obtinebimus illud Spiritus ſancti donum, quod vocatur *diſcretio ſpirituum*, ſi & ea quæ nobis tantùm congruunt, nobis reſeruemus & ea quæ ad aliorum vtilitatem conferuntur, nobis largiamur & proximis. *Serm.* 88. *de diuerſis, Tom.* 2.

Eccl. Cap. XXII. *v.* 2.

De ſtercore boum lapidatus eſt piger.

Boues ſunt qui in opere Dei ſtrenuè exercentur: Qui ſeminant in lachrimis, ſed in gaudio metent, iſti ſanè quæcumque ſunt mundi huius arbitrantur vt ſtercora. Piger verò cuius ſabbata videntes hoſtes derident, de honeſtatur ab hoſtibus in otio ſuo; ſicut boues ſtrenui in laboribus ſuis honeſtantur à Deo. Quem enim maligni

ſpiritus pigrum vident ad ſpiritualia exercitia, in cogitationibus eius ingerunt importunè terrena; velut de ſtercoribus boum maſſas coagulantes, & pigrum, ſicut dignus eſt, lapidantes *Serm. 7. inter paruos, T. 1.*

Væ miſero, dum ſtercoratur, putatur ornari. His lapidatur ſtercoribus, qui Chriſtum lucrifacere negligens, corde vacuo & deſerto foras cogitur euagari. *De vita & morib. Clericor. cap. 19. Tom. 4.*

ECCL. Cap. XXIII. v. 5.

Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 11. v. 4.*

ECCL. Cap. XXIV. v. 11.

In omnibus requiem quaſiui.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 83. v. 8.*

ECCL. Cap. XXIV. v. 27.

Spiritus meus ſuper mel dulcis.

ITa vt ne ipſa quidem dulcedini eius præualere queat, amariſſima licet mortis amaritudo. Quid non temperabit illa dulcedo, quæ mortem quoque facit eſſe dulciſſimam? Quæ reſiſtere poſſit aſperitas vnctioni illi, quæ mortem quoque facit ſuauiſſimam? Quæramus hunc ſpiritum, totâ ſollicitudine operam demus, vt mereamur habere hunc ſpiritum, imò vt quem iam habemus, abundantiùs habeamus? Quicumque enim Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Teſtimonium præſentiæ eius præbent opera ipſa ſalutis & vitæ, quæ nullatenus agere poſſemus, niſi Spiritus qui viuificat, Spiritus Saluatoris adeſſet. Nullum autem omnino præſentiæ eius certius teſtimonium eſt quàm deſiderium gratiæ amplioris; quoniam ipſe dicit. *Qui edunt me adhuc eſurient, &c. Ser. 1. de S. Andrea, n. 5. Tom. 2.* Eccl 24. v. 29.

ECCL. Cap. XXIV. v. 29.

Qui edit me adhuc eſuriet, & qui bibit me adhuc ſitiet.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 33. v. 9. & Eccl. cap. 24. v. 27.*

VTique propter ſaporis dulcedinem hoc dicebat qui ſemel guſtatus magis excitat appetitum Bonus fructus qui animarum eſurientium & ſitientium iuſtitiam, & eſca & potus eſt. *Homil. 3. ſuper miſſus eſt; num. 6. Tom. 2.*

Scriptum eſt, *oratio iuſti penetrat cælos.* Et quis iuſtus, ſi non Maria iuſta, de qua ſol iuſtitiæ ortus eſt nobis? Quomodo ergo illa inacceſſam attigit maieſtatem niſi pulſando, petendo, quærendo? Denique & quod quærebat inuenit: cui dictum eſt; *Inueniſti gratiam apud Deum.* Quid? plena eſt gratiâ, & gratiam adhuc inuenit? Digna prorſus inuenire quod quærit, cui propria non ſufficit plenitudo, nec ſuo poteſt eſſe contenta bono: ſed quemadmodum ſcriptum eſt: *Qui bibit me adhuc ſitiet,* petit ſuperfluentiam, ad ſalutem vniuerſitatis. *Spiritus ſanctus,* ait, *ſuperueniet in te,* & prætioſum illud balſamum tantâ tibi copiâ, tantâque plenitudine influet, vt copioſiſſimè effluat circunquaque. *Serm. 2. de Virg. Deipara, n. 5. Tom. 2.*

Eccl. 35. v. 21.
Luc. 1. v. 30.
Luc. 1. v. 35.

ECCL.

Eccl. Cap. XXVII. v. 12.

Sapiens permanet vt ſol, ſtultus autem vt luna mutatur.

Ioan. 5. v. 35. ERat lucerna ardens & lucens. Magnum teſtimonium; magnus enim eſt cui perhibetur, ſed maior eſt ipſe qui perhibet. *Ille,* inquit, *erat lucerna ardens & lucens.* eſt enim tantùm lucere vanum, tantùm ardere parum, & ardere & lucere perfectum. Audi quid dicat ſcriptura, *ſapiens permanet vt ſol, ſtultus autem vt luna mutatur.* Quia enim ſplendet luna ſine feruore, modò plena, modò exigua, modò nulla videtur. Mutuatum ſiquidem lumen, nunquam in eodem permanet ſtatu; ſed creſcit, deficit, extenuatur, annihilatur, & penitus non comparet. Hi qui conſcientias ſuas in alienis labijs poſuerunt, modò magni, modò parui ſunt, modò nulli; ſecundùm quod adulantium linguis vel vituperare placuerit, vel laudare. At verò ſolis ſplendor igneus eſt, & cùm feruet acriùs, etiam occulis lucidior exhibetur. Sic ſapientis ardor internus, foris lucet: Et ſi ei non datur vtrumque, curat ſemper ardere magis, vt Pater ſuus qui videt in abſcondito, reddat ei. Dominus enim ab omnibus feruorem exigit, ſplendorem verò non

Luc. 12. v. 49. ita. *Ignem*, inquit, *veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur?* Hoc nempe commune mandatum; hoc eſt quod exigitur ab vniuerſis, nec vlla, ſi deeſſe contigerit, admittitur excuſatio.

Matt. 5. v. 16. Cæterùm ſingulariter Apoſtolis, & Apoſtolicis viris dicitur: *Luceat lux veſtra coram hominibus*, nimirum tanquam accenſis & vehementer accenſis, & quibus non timeatur à flatu quolibet, aut impulſione ventorum. Dictum eſt & Ioanni: Sed illi in aure audiunt, Ioannes in ſpiritu tanquam Angelus eruditur. Nimirum tantò propinquior Deo, quantò vox verbo vicina, cui nullâ voce aliâ mediâ quod foris ſonet oporteat intimari. Neque enim Ioannem prædicatio, ſed inſpiratio docuit, quem repleuit ſpiritus in vtero matris ſuæ. Illuminauit iam tunc modium ſuum ſub quo latebat, illa ardens lucerna, totum paulò poſt mundum nouis illuſtratura fulgoribus. *Ille erat*, inquit, *lucerna ardens & lucens.* Non ait, lucens & ardens; quia Ioannis ex feruore ſplendor, non feruor prodiit ex ſplendore. Sunt enim qui non eò lucent, quia feruent: Sed magis feruent vt luceant. At iſti planè non feruent charitatis ſpiritu, ſed ſtudio vanitatis. *Ser. in Feſto B. Ioan. Baptiſtæ, num. 3. T. 2.*

Stultus vt luna mutatur: ſapiens autem permanet vt ſol. In ſole nimirum & feruor & ſplendor ſtabilis, in luna ſolus ſplendor, atque is omnino mutabilis & incertus, qui numquam in eodem ſtatu permaneat. *Serm. 1. de Virg. Deipara, n. 3. Tom. 2.*

Luna (vt aiunt) habet abſque feruore ſplendorem, ſed & ipſum mutuatur à ſole, ideóque tam frequenter, imò & ſemper mutuatur, nec vnquam in eodem ſtatu permanet. Sic profectò *ſtultus vt luna mutatur, ſapiens permanet vt ſol. Serm. 3. de verbis Eſaiæ, n. 4. Tom. 2.*

Eccl. Cap. XXX. *v.* 24.

Miſerere animæ tuæ placens Deo.

Explicatur ſuprà, *Iob.* 14. *v.* 5.

NEc dubium quin ea quæ Deo placet miſeria, facilè poſſit eius miſericordiam obtinere. *Serm.* 39. *de diuerſis, n.* 1. *Tom.* 2.

Ego nullum ad ſalutem pietatis gradum illi gradui anteponendum exiſtimo, quem ſapiens poſuit dicens, *Miſerere animæ tuæ placens Deo. Serm.* 18. *in Cant. n.* 3. *T.* 3.

Bona miſericordia miſereri animæ tuæ; nec poteſt non mereri miſericordiam, qua fit vt placeas Deo. Aliàs autem non eſt miſericordia, ſed crudelitas; non eſt charitas, ſed iniquitas; non diſcretio, ſed confuſio, ſterilem quæ non parit paſcere, id eſt, inutilis carnis concupiſcentijs inſeruire, & viduæ nil boni facere, animæ videlicet excolendis virtutibus, nullam operam dare. *De vita & morib. Religioſor. cap.* 7. *Tom.* 4.

Eccl. Cap. XXXI. *v.* 8.

Beatus vir qui poſt aurum non abijt.

Paupertatis elogiũ NObilis reuera titulus paupertatis, quam ipſe Deus ore commendans prophe-
Thrẽ. 3. *v.* 1. tico; *Ego ſum*, ait, *vir videns paupertatem meam.* Super omnes regios theſauros, hic vos titulus nobilitat amplius & reddit illuſtrem. Scio non eſſe laudandum hominem in vita ſua. Verùm quomodo me poſſum cohibere à laude illius, qui poſt aurum abire iam deſiit, & ſperare iam contempſit in pecuniæ theſauris? De quali nimirum ſcriptura hic loquitur: *Quis eſt hic & laudabimus eum?* Vana quidem laus & ſeductoria, qua laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ; ſed non idcirco prædicanda, & multùm commendanda non erit illius vita qui dicere poteſt; *Viuo ego iam non ego, viuit verò in me Chriſtus.* Cùm *Gal.* 2. *v.* 19. ergo laudatur homo in quo iam viuit non ipſe, ſed Chriſtus, non in ſua laudatur, ſed in Chriſti vita; ac per hoc non laudatur contra ſententiam, quæ prohibet hominem laudari in vita ſua. *Epiſt.* 23. *n.* 1. *Tom.* 1.

Laudatur & admirabilis prædicatur qui poſt aurum non abijt, qui verò & abiecit, plus nihil merebitur? *Epiſt.* 24. *in med. Tom.* 1.

Eccl. Cap. XXXV. *v.* 1.

Oratio iuſti cælos penetrat.

Explicatur ſuprà, *Eccl. cap.* 24. *v.* 29.

ORatio, inquam, non cuiuſlibet, ſed iuſti. Nam qui auertit aurem ſuam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. *Ser.* 3. *in Epiphan. Domini, n.* 5. *Tom.* 2.

Eccl. Cap. XL. *v.* 1.

Graue iugum ſuper omnes filios Adam.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 5. *v.* 7. *& Pſ.* 90. *v.* 15.

GRaue iugum ſuper filios Adam. Non autem in principio ſuper Adam, ſed nunc iam ſu-

per filios eius. Quid non graue miſeris, quibus & viuere labor eſt? Quibus & ipſe quoque ſenſualitatis vſus inuenitur oneri, adeò vt nequeat ſuſtineri, niſi alternâ requie foueamur? *Serm. 2. in Septuageſ. num. 2. Tom. 2.*

Eccl. Cap. XLII. *v.* 14.

Melior eſt iniquitas viri quàm mulier benefaciens.

SI is qui de clauſtro eſt, eum qui verſatur in populo, interdum minus diſtrictè, minúſue circunſpectè ſeſe agere deprehenderit (verbi gratia in verbo, in cibo, in ſomno, in riſu, in ira) non ad iudicandum confeſtim proſiliat, ſed meminerit ſcriptum: *Melior eſt iniquitas viri, quàm benefaciens mulier.* Nam tu quidem in tui cuſtodia vigilans benefacis, ſed qui iuuat multos, & melius facit, & virilius. Quod ſi implere non ſufficit abſque aliqua iniquitate, id eſt abſque inæqualitate vitæ & conuerſationis ſuæ, memento quia charitas operit multitudinem peccatorum. *Serm. 12. in Cant. num. 9. Tom. 3.*

Eccl. Cap. XLIV. *v.* 10.

Hi ſunt viri miſericordiæ.

APoſtoli ſunt hi planè viri miſericordiæ, ſiue quia miſericordiam conſecuti, ſiue quia miſericordiâ pleni, ſeu quia miſericorditer à Deo nobis donati ſunt. *Ser. 3. in Feſto SS. Apoſtol. Petri & Pauli, num. 1. Tom. 2.*

Eccl. Cap. XLV. *v.* 1.

Quoniam in fide & lenitate ipſius ſanctum fecit illum.

NEque enim hominibus ſine lenitate, non plus quàm Deo ſine fide, placere poſſibile eſt. *Serm. 5. in vigil. Natiuit. Domini, num. 4. Tom. 2.*

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ. 39. v. 18.*

Libri Eccleſiaſtici FINIS.

Digitized by Google

LIBER ESAIÆ.

CAPVT PRIMVM *Verſ.* 2.

Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me.

Explicatur ſuprà, 4. *Reg. cap.* 2. *v.* 23 & *Pſ.* 90. *v.* 5.

Esai. Cap. I. *v.* 16.

Auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis.

Cogitationes hominū oculis Dei conſpicuæ.

SEd quid eſt quod dicit *ab oculis meis?* An & noſtra Deus non ſolùm audit, ſed & videt arcana? Quales oculi qui contemplantur cogitationes? Non ſunt coloratæ vt videantur, ſicut nec ſonant vt audiantur. Solent ſentiri à cogitante, non audiri ab auſcultante, non à cōtemplante videri. Meritò tamen Deus ſcit cogitationes hominū: Cur enim neſciret quas & audit & videt? His præcipuè duobus ſenſibus, id eſt, viſui & auditui nemo fidem putat eſſe negandam. Hoc nos ſcire conſtanter aſtruimus, quod vidimus & audiuimus. Meritò itaque non erat opus Domino Ieſu, vt quis teſtimonium perhiberet de homine: Ipſe nimirum ſciebat quæ eſſent in homine. *Quid cogitatis* (ait) *mala in cordibus veſtris?* Reſpondebat non ſermonibus, ſed cogitationibus. Audiebat non loquentes, videbat non apparentes *Tract. de morib. & officio Epiſcopor. cap. 6. Tom.* 4.

Matt. 9. v. 4.

Esaiæ Cap. IV. *v.* 2.

Erit in die illa germen Domini, & fructus terræ ſublimis.

Explicatur de Chriſto. *Serm.* 2. *in Feſto Pentecoſt. num.* 1. *Tom.* 2.

Esaiæ Cap. V. *v.* 4.

Quid debui facere vineæ meæ, & non feci?

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 53. *v.* 8.

Esaiæ Cap. VI. *v.* 1.

Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum.

MAgnum ſpectaculum, & beati oculi qui viderunt. Sed aliam audio Prophetæ eiuſdem, & eiuſdem Domini longè diſſimilem viſionem, ſic enim loquitur: *Vidimus eum, & non erat ei ſpecies, neque decor, & æſtimauimus eum tanquam leproſum.* Eſai. 53. v. 4. Vbi illud primum conſiderandum eſt, quod communis illa; hæc propheticæ prærogatiuæ propria videatur. Non ſino au-

Digitized by Google

ſa ſanè ibi, *vidimus*, ſcriptum eſt; & hic, *vidi*: Niſi vt illam quidem intelligas eſſe communem, hanc verò excellentiæ ſingularis. Siquidem abſque ſpecie & decore vidit eum & ſpreuit Herodes. Iam verò ſuper hac viſione beata manifeſtè Propheta denuncians ait: *Tollatur impius ne videat gloriam Dei.*

V. Similis explicatio vtriuſque viſionis. *Ser. 5. de verb Eſaiæ, n. 4*

Eſa. 26. v. 10. Iuxta Sept. *Pſal. 8. v. 6.* *Baruch. 3. v. 38.*

Multifariè ergo, multiſque modis, non ſolùm locutus in Prophetis, ſed & viſus eſt à prophetis. Agnouit eum Dauid minoratum ab Angelis: Hieremias etiam vidit eum cum hominibus conuerſantem: Eſaias modò ſuper ſolium excelſum, modò non ſolùm infra Angelos, aut inter homines, ſed tanquam leproſum ſe vidiſſe teſtatur, id eſt, non in carne tantùm, ſed in ſimilitudine carnis peccati. Tu quoque ſi deſideras videre ſublimem, humilem prius Ieſum videre curato. Intuere priùs *exaltatum in deſerto ſerpentem*, ſi videre deſideras regem in ſolio reſidentem. Iſta te humiliet viſio, vt illa exaltet humiliatum. Reprimat & ſanet iſta tumorem tuum, vt illa repleat & ſatiet deſiderium tuum. Exinanitum vides? Non ſit otioſa viſio, quia exaltatum otioſè videre non poteris. Similis eris illi, cùm videris eum ſicuti eſt; eſto & nunc ſimilis ei, videns eum ſicut propter te factus eſt. Si enim ne in humilitate quidem, ſimilitudinem eius abnuis, certa tibi ſublimitatis quoque ſimilitudo debetur. Nunquam ille ſocium tribulationis à communione gloriæ patietur arceri. Denique vſque ade non dedignatur paſſionis ſuæ conſortem, & in regnum mittere ſecum, vt in cruce confitens latro, eadem die cum eo fuerit in Paradiſo.

Nū. cap. 21. v. 9. *Luc. 23. v. 43.*

Hinc eſt quod ait etiam ad Apoſtolos: *Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tribulationibus meis, & ego diſpono vobis regnum.* Quia ergo ſi compatimur, & conregnabimus, ſit interim meditatio noſtra Chriſtus, & hic crucifixus.

Luc. 22. v. 28.

Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum. Sed quid putamus, quale eſt ſolium iſtud? Neque enim altiſſimus in manifeſtis & manu factis inhabitat: Nulla omnino materia corporalis apta tanto ſolio, tanto habitatori videtur. Viuis eſt conſtruenda lapidibus fabrica ſpiritualis, quam vera & æterna vita ſua inhabitare dignetur.

Quòd ſi minùs tanto ædificio ſufficit angelica creatura, præuaricatorum vtique minorata præcipitio, ſuſcitet certè de terra inopem, & ſolium gloriæ compleat. Et fortaſſis propterea ipſe qui vidit, non modò excelſum ſolium, ſed & eleuatum quoque deſcribit, vt proinde & Angelorum ſtabilis celſitudo, & hominum miſericors eleuatio deſignetur *Serm. 1. de verbis Eſaiæ, Vidi Dominum, T. 2.*

Plena erat maieſtate eius omnis terra. Replebitur maieſtate eius omnis terra, quando iam voluntatis eius tranſgreſſio nulla erit. Replebitur maieſtate Domini terra noſtra, quando prorſus de medio fiet & peccati omnis ſenſus, & debitum mortis. Replebitur, inquam, omnis terra noſtra Domini maieſtate, quando reſurrectionis gloriâ veſtietur, induet immortalitatis ſtolam, configurabitur denique claritati corporis Chriſti.

Et ea quæ ſub ipſo erant replebant templum. Vide vt ſub ipſo inueniaris, alioquin non eſſe poteris cum ipſo. Sola ei placet humilitas, ſiue in Angelo, ſiue in homine; & qui ſedet in throno, ſolos eligit ſubditos, è quibus repleat templum. *Serm. 2. de verbis Eſaiæ, Tom. 2.*

Digitized by Google

Commendant nobis ſacræ literæ Chriſtum Dominum & ex Patre, & in patre, & cum patre, & à patre & pro patre, & etiam ſub patre. Quòd dicitur ex patre, ineffabilis eſt natiuitas; quòd in patre, conſubſtantialis vnitas; quod cum patre, æqualitas maieſtatis. Sanè enim tria hæc ab æterno. Cæterùm ſi ex patre naſcens, quid in patre, aut cum patre? Non incongruè forſitan in patre cubans, cum patre ſedens dicatur. Et audite conſeſſus & huius accubitus rationem. Sicut enim ſeſſio maieſtatem, ſic conſeſſio æqualem exprimit maieſtatem; præſertim cùm ſit ei ſedes à dextris patris, non ſanè ſub pedibus, vel quaſi à tergo. Et ſedere quidem iam quieſcere eſt, ſed iacere magis. Vnde parum videtur ſponſæ videre ſedentem, cubantem, ſibi flagitat indicari, *Indica mihi vbi cubes in meridie.* Cant. 1 v. 6.

Iam verò quod dicitur à patre, ambulantem ſignificat, & ad incarnationis eius ſpectat aduentum. In terris viſus, & cum hominibus conuerſatus, medius noſtrum quem neſciebamus ſtetit, verus quidem Emmanuel, nobiſcum Deus, nobiſcum ſtans, ſed pro patre. Quod enim nobiſcum ſtetit, adiutorium: Quòd pro patre ſtetit, zelum deſignat. Paternam namque quærebat in omnibus gloriam, cuius & venerat facere voluntatem. Cæterùm ſi pendentem conſideres, ſi Chriſtum & hunc crucifixum attendas, ibi maximè euidentiſſimè ſiue eum ſub patre reperies. Hoc enim propriè ac ſpecialiter ad humanæ pertinuit naturæ humilitatem, ſecundùm quam ipſe ait: *Pater maior me eſt.* Ioh. 14. v. 28. Dicerene audebimus quòd aliquando fuerit etiam ſine patre? Nemo id præſumeret, ſi non prior ipſe dixiſſet, *Deus meus vt quid dereliquiſti me?* Matt. 27 v. 46. Quaſi quædam enim ibi derelictio fuit, vbi nulla fuit in tanta neceſſitate virtutis exhibitio, nulla oſtenſio maieſtatis.

Habemus itaque Chriſtum ex patre *naſcentem*, in patre *cubantem*, cum patre *ſedentem*, à patre *ambulantem*, pro patre *ſtantem*, ſub patre *pendentem*, ſine patre quodammodo *morientem*. *Serm. 5. de verbis Eſaiæ Tom. 2.*

Idem locus explicatur ſuprà, *Gen. cap. 32. v. 30.*

Esaiæ. Cap. VI. v. 2.

Seraphim ſtabant ſuper illud.

IN duobus Seraphim duplicem arbitror intelligi creaturam rationabilem, angelicam ſcilicet & humanam. Nec mireris hominem Seraphim factum: Memento quia creator & Dominus Seraphim factus eſt homo, & nouos in terra Angelos fabricaturus aduenit; non qualeſcunque, nec inferiores alicuius ordinis Angelos, ſed Seraphim. Audi enim quid ipſe loquatur, *Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur?* Luc. 12. v. 49. Vult ergo Seraphim fabricari, vt ibi ſtent, vnde tu lucifer corruiſti. *Seraphim*, inquit, *ſtabant ſuper illud.* Vt quid ergo tu qui mane oriebaris lucifer, in veritate non ſtetiſti, niſi quia Seraphim non fuiſti? Seraphim quippe ardens vel incendens interpretatur. Tu verò habuiſti miſer lucem, ſed ardorem non habuiſti. Bonum erat tibi, ſi ignifer magis eſſes quàm lucifer, nec tam immoderato appetitu lucendi, vt eras frigidus ipſe, frigidam quoque eligeres regionem. Dixiſti enim: *Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſedebo in lateribus aquilonis.* Eſa. 14. v. 13.

At cecidit lucifer vt fulgur de cœlo. *Seraphim verò ſtabant ſuper illud.*

Digitized by Google

1 Cor. 13 v. 8. Stant planè Seraphim; quia *charitas nunquam excidit*. Stant attoniti & ſuſpenſi in contemplatione ſedentis in throno, ſtant in æterna incommutabilitate; & æternitate incommutabili. Tu ſedere tentaſti, ô impie, propterea tui moti ſunt pedes, & effuſi ſunt greſſus tui. Sola ſedet Trinitas, quæ ſola habet immutabilitatem. Seraphim verò ſtant immutabiles quidem, ſed ſuo modo, non in eius comparatione. Stant extendentes ſe, & intendentes in eum in quem proſpicere concupiſcunt. Qui ſedere præſumpſit, ſeipſo voluit eſſe contentus: Vnde ſolam hodie quoque malitiam eſurit; quia ſolam habet hanc à ſemetipſo. Cùm loquitur mendacium, de proprio loquitur; quia mendax eſt, & pater eius. (Ioan. 8. v. 44.) Quod audis de verbo mendacij, intellige & de opere malitiæ. Et licet malè ſibi in malo complaceat, ſufficere tamen ſibi nunquam poterit, nec in ipſo. Sola proinde ſedet Trinitas ſumma, quæ ſola in ſe eſt, & ideo ſola verè eſt, ſola ſe fruitur, ſola nullius eget, ſola ſufficit ſibi ipſi. *Serm.* 3. *de verbis Eſaiæ, Tom.* 2.

Sex alæ vni & ſex alæ alteri. Cùm dixiſſet Propheta, *& Seraphim ſtabant:* adiunxit deinde & ait, *Sex alæ vni; & ſex alæ alteri.* Quid ſibi volunt alæ iſtæ? Credo ſicut in ſtatione immutabilitatem, ſic & in volatu alacritatem promitti; ne videlicet inſenſibilis quædam & quaſi lapidea ſtabilitas æſtimetur. Sed dicas. Etſi alas habere neceſſe eſt, quare tam multas? Quid ſibi vult multiplicitas iſta pennarum? Audi quod ſequitur. *Duabus alis velabant caput, duabus pedes, duabus volabant.*

Quo Seraphim volant niſi in eum cuius ardent amore? Sed quia diximus quo volant, ipſas quoque quibus volant alas exigere religioſa curioſitas veſtra videtur. Ego opinor non incongruè pennas iſtas *agnitionem & deuotionem* intelligi poſſe, quibus in eum qui ſupra ipſos eſt, Seraphim rapiuntur. Leuat quippe cognitionis ala, ſed ſola non ſufficit. Ruit citiùs qui vnâ tantùm alâ volare contendit, & quo magis attollitur, peius colliditur. Experti ſunt hoc Philoſophi gentium; qui *cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt*. (Rom. 1. v. 21.) Adeò vera probatur illa ſententia, *Scienti bonum & non facienti peccatum eſt illi*. (Iacob. 4. v. 17.) Sic & zelus abſque ſcientia, quo vehementius irruit, eo grauius corruit. Vbi verò intelligentiam charitas, agnitionem deuotio comitatur, volet ſecurè quiſquis eiuſmodi eſt, volet ſine fine, quia volat in æternitatem.

Dicuntur autem Dei caput pedéſque velari, eo quod lateat, quid ante mundum fuerit, quídue futurum poſt conſummationem. Quod ſi de ipſis quoque Seraphim licet accipere, ſic pinge ea vt operto capite & pedibus, ſolum appareat corpus medium, ſed & ipſum quoque non penitus, propter eas nimirum alas quibus volare perhibentur. Conſidero ſiquidem quaſi quoddā caput, corpus, & pedes meos in verbis Apoſtoli, quibus ait: *Quos prædeſtinauit, hos & vocauit: Quos autem vocauit, hos & iuſtificauit & quos iuſtificauit, hos & magnificauit.* (Rom. 8. v. 30.) Ita initium meum ſolius gratiæ eſt, & non habeo quid mihi in prædeſtinatione attribuam: Non ſic ſanè ab opere iuſtificationis alienus ſum, operatur & illud gratia, ſed planè mecum. Porrò conſummatio ipſa ſolius gratiæ eſt. *Serm.* 4. *de verbis Eſaiæ, Tom.* 2.

Seraphim nomen eſt ordinis Angelorum ſummi atque ſupremi, vt meritò ſtare ſuper cæteros deſcri-

bantur: Et ipſi tamen quamlibet cæteris præſtent, aſtant nihilominus Domino præſidenti, deuotum vtique miniſterium, & plenum reuerentiæ obſequium exhibentes. Aliter enim Domini, aliter Angeli, aliter hominis intelligi conuenit ſtationem. Stat Chriſtus pro patre zelans, patris gloriam quærens, & zelo patris adiuuans adoptiuos. Sic illum Stephanus ſtantem vidit, quem habuit adiutorem. Sanè angelica ſtatio
Act. 7. v. 55. miniſtratio eſt. Nam hominis quidem ſtare, perſiſtere eſt in vigore animi, & obſeruatione propoſiti.

Seraphim ſtabant ſuper illud. Quid ſibi vult quod non vnum, non plurimos ſtantes vidiſſe perhibet Propheta, ſed duos? Duos ſiquidem ei apparuiſſe conſtat, ex eo quod ſecutus adiunxit: *Sex alæ vni, & ſex alæ alteri.*
Eccl. 4. v. 10. Et bene duo ſtabant. *Væ* enim *ſoli quia ſi ceciderit, non habet ſubleuantem.* Væ tibi ſuperbe ſpiritus, ſolitudinis & ſolitariæ præſumptionis amator. Non ſtetit in veritate, expulſus eſt pes ſuperbiæ, ſtare non potuit. Solus ſedere volens tanquam fulgur cecidiſti de cœlo, non habiturus aliquando ſubleuantem.

Sex alæ vni & ſex alæ alteri. Ad quid multiplicitas iſta pennarum? *Duabus*, inquit, *velabant caput eius, & duabus pedes, & duabus volabant.* Grande myſterium & profundum vtique Sacramentum. Quid enim æſtimare vetat, deiecto lucifero, ad peruigiles excubias Seraphim conſtitutos, ſicut eiecto homine, Cherubim ad custo-
Gen. 3. v. 25. diam poſuit Deus? Nec incongrue forſitan Cherubim flammeus traditur gladius, vt à ligno vitæ inciſio pariter & incenſio, quibus nihil carni terribilius, manum prohibeant corporalem. Porrò Seraphim tantùm alas accipiunt, quarum velamine arceant oculum ſpiritualem. Denique *duabus*, inquit, *velabant caput eius, & duabus pedes*; vt nec alta Dei, nec profunda eius iniquus ille valeat contemplari. Velatur caput, velantur pedes, vt medium quidem aliquid eidem impio videndum, ſed ad inuidendum vtique relinquatur. Et velantur alis, quæ nimirum ſic illum arceant, vt iſtos ſuſtineant & ſuſtollant.

Quærendum tamen priùs quibus alis volare dicantur, quia *duabus*, inquit, *volabant.* Nec incongruè forſitan duas iſtas naturæ & gratiæ dicimus, præſertim cùm priùs quoque in his ipſis etiam ſolij celſitudo & eleuatio à nobis fuerit aſſignata Viuaci ſiquidem per naturam *intellectu*, & feruenti nihilominus *affectu*; per gratiam in eum qui ſupra ipſos eſt extenti iugiter & intenti, ſtare quidem per miniſterium, ſed & volare per ſtudium perhibentur. Licet enim velent caput Domini, velent etiam pedes, ſed ſibi iſta non velant, magis autem ſedulè volant & volitant inter iſta; & alta potentiæ eius, & profunda ſapientiæ veſtigantes. Nec ſane ſcrutatores ſunt maieſtatis, vt proinde opprimantur à gloria, quòd non minùs diligant, quàm intelligant, vt pote quos ille regit, & agit ſpiritus qui ſcrutatur etiam alta Dei. Superbus ille lucifer lucem præferens, non ignem habens, alteri tantùm innixus alæ, caſum facere potuit, non volatum. Exultauit enim lucidus eſſe, non feruidus, non incenſus, quod Seraphim ſonat. Non ergo ſtetit quia contempſit, ſed nec volare potuit, quod præſumpſit. Suſtulit eum naturæ viuacitas, ſed in ſuam plane perniciem, quippe quem defectus gratiæ mox deiecit. *Serm. 5. de verbis Eſaiæ Tom. 2.*

Idem

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 131. *v.* 17.

ESAIÆ. Cap. VI. *v.* 3.

Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.

Mat. 6. v. 10. NOn ſimpliciter petimus vt *fiat voluntas Domini*, quam in omnibus & per omnia fieri certiſſimè conſtat: Sed vt fiat, *ſicut in cœlo & in terra.* Quam nimirum adiectionem duabus præcedentibus petitionibus reor aptandam; vt Patrem noſtrum qui in cœlis eſt exoremus, quatenus & *nomen eius ſanctificetur*, & *regnum eius adueniat*, & *voluntas fiat.* Hæc omnia *ſicut in cœlo, ſic & in terra:* Alioquin vbi non ſanctificatur nomen eius? Vbi iam regnum eius non venit, quando *in nomine Ieſu omne genu flectitur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum*? *Scio te quia es ſanctus Dei*, ait etiam ipſe malignus. At longè aliter, & diſſimili prorſus affectione nomen iſtud ſanctificatur in cœlis, vbi tam inenarrabili iucunditate clamatur, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth.* Sic & regnat non in terra ſolùm, verùm etiam in gehenna, imperium habens vitæ & mortis. Sed omnino diſſimiliter regnat in his qui inuiti ſeruiunt, & qui voluntariè famulantur. *Ser.* 2. *de diuerſis, num.* 3. *Tom.* 2.

Nominis Dei ſanctificatio.

Philip. 2. v. 10. Marc. 1. v. 24.

Deus regnat in cœlo & in terra, & in gehenna.

ESAIÆ. Cap. VI. *v.* 5.

Vir pollutus labijs ego ſum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *v.* 14.

ESAI. Cap. VII. *v.* 9.

Niſi credideritis non intelligetis.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 41. *v.* 1.

DVas ad intelligendum ſe condidit vniuerſitatis amator creaturas, Hominem & Angelum. Hominem iuſtificant fides & memoria; Angelum beatificant intellectus & præſentia. Et quia homines quandoque perducendi ſunt ad æqualitatem Angelorum, neceſſe eſt vt interim iuſtificentur per fidem, & proficiant ad intellectum. Scriptum eſt enim, *niſi credideritis, non intelligetis.* Itaque fides via eſt ad intelligendum: Nam mundatur cor fide, vt intellectus videat Deum. Similiter & memoria Dei, via eſt ad præſentiam Dei. Qui enim hic habet mandatorum eius vt ea faciat, memoriam, merebitur quandoque, vt eius quoque videat præſentiam. *Ser.* 12. *inter paruos Tom.* 2.

ESAIÆ. Cap. VII. *v.* 11.

Pete tibi ſignum à Domino.

Explicatur *Serm.* 2. *de Aduentu Domini, n.* 1. *Tom.* 2.

ESAIÆ. Cap. VII. *v.* 14.

Ecce Virgo concipiet.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 8.

ESAI. Cap. VII. *v.* 15.

Butyrum & mel comedet vt ſciat reprobare malum, & eligere bonum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *v.* 70.

MAlum ergo voluptas corporis, bonum verò afflictio eſt. Siquidem & hanc eligit, & illam repro-

V

bat puer ſapiens, verbum infans: Verbum enim caro factum eſt, caro infirma, caro infantilis, caro tenera, caro impotens omnis operis, omnis laboris impatiens. *Serm.* 3. *in natali Domini n.* 2 *Tom.* 2.

ESAIÆ. Cap. IIX. *v.* 18.

Ecce ego & pueri mei, quos mihi dedit Deus.

Explicatur ſuprà, 4. *Reg. cap.* 2. *verſ.* 23.

ESAIÆ Cap. IX. *v.* 2.

Populus gentium qui ambulabat in tenebris.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 75. *v.* 2.

ESAI. Cap. IX. *v.* 6.

Paruulus natus eſt nobis.

MAgnificetur & à nobis paruulis magnus Dominus, quos vt faceret magnos, factus eſt paruulus. *Paruulus*, ait, *natus eſt nobis*: Nobis, inquam, non ſibi, qui vtique ante tempora, multò nobiliùs natus ex Patre, naſci temporaliter non indigebat ex matre. Non Angelis quoque, qui cùm magnum haberent, paruulum non requirebant. Nobis ergo natus, nobis & datus, quia nobis neceſſarius. Iam de nobis nato & dato, faciamus ad quod natus eſt & datus. Vtamur noſtro in noſtram vtilitatem, de Saluatore ſalutem operemur. *Homil.* 3. *ſuper Miſſus eſt, numero* 13. *Tm.* 2.

Quaſi ſaccum plenum miſericordiâ ſuâ Deus Pater miſit in terram, ſaccum, inquam, in paſſione concidendum, vt effundatur quod in eo latet pretium noſtrum. Saccum vtique etſi paruum, ſed plenum, *paruulus* ſiquidem *datus eſt nobis*: Sed in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis. *Ser.* 1. *in Epiphan. Domini*, *n.* 2. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur infrà, *Iob. cap.* 7. *v.* 17. *Hier. cap.* 51. *v.* 9. *& Cant. cap.* 1. *v.* 12.

Vocabitur nomen eius admirabilis, *&c.* Magna quidem nomina; ſed vbi eſt nomen quod eſt ſuper omne nomen? Nomen Ieſu in quo omne genu flectatur. Fortè in his omnibus vnum illud inuenies, ſed expreſſum quodammodo & effuſum. Nec omnino aut vocari poſſet, aut eſſe Saluator, ſi fortè quippiam horum defuiſſet. *Admirabilis* fuit in mutatione voluntatum noſtrarum. *Conſiliarius* in electione pœnitentiæ, & vitæ ordinatione. *Deus* in remiſſione priorum delictorum. *Fortis* in expugnando impugnantes nos. *Pater futuri ſeculi*, vt per eum in immortalitatem reſurgeremus, qui per præſentis ſeculi patrem generamur ad mortem. Neque hoc ſatis, ſi non etiam princeps Patri nos reconciliaret, cui traditurus eſt regnum; ne fortè ſicut filij perditionis, vtique non ſalutis, reſurrecturi videremur ad pœnam, *Ser.* 2. *in Circumciſ. n.* 4. *Tom.* 2.

Admirabilis eſt in Natiuitate, conſiliarius in prædicatione, Deus in operatione, fortis in paſſione, pater futuri ſeculi in reſurrectione, Princeps pacis in perpetua beatitudine. Hæc etiam nomina poſſunt ei congruè aſſignari in opere noſtræ ſalutis. Nam primò dicitur *admirabilis* in conuerſione noſtræ voluntatis, quæ mutatio eſt ſolius dexteræ excelſi. Poſtmodum dicitur *conſiliarius* in reuela-

tione ſuæ voluntatis, quando reuelat quod ſequendum ſit iam conuerſis. Conuerſi autem neceſſe eſt compungantur pro præteritis delictis, in quorum remiſſione dicitur *Deus*, cuius tantùm eſt peccata remittere.
2. Tim. 3. v. 12. Quartò dicitur *fortis*, *qui enim piè volunt viuere perſecutionem patientur.* Sed quis ſuſtineret, niſi ille iuuaret? Et quoniam ipſa conuerſio, & vita noſtra in Chriſto agenda eſt, non intuitu temporalium rerum, ſed ſpe futurorum bonorum,
1. Cor. 15 v. 51. ideo quinto loco ponitur: *Pater futuri ſeculi.* Pater ſcilicet in regeneratione corporum noſtrorum. Quia verò *omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur*; vt diſcernat immutationem iuſtorum ab iniquorum reſurrectione, ponitur ſexto loco *Princeps pacis*: Quâ obtentâ tota perfectio impletur, nec iam vltra aliud quicquam appetendum relinquitur. *Serm. 53. de diuerſis, Tom. 2.*

Vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, &c. Primum, tertium, quartum; maieſtatem ſonant, reliqua pietatem. *Serm. 15. in Cant. n. 1. Tom. 3.*

ESA. Cap. IX. *v.* 7.

Super ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 2. *v.* 6.

ESA. Cap. IX. *v.* 16.

Verè qui te beatificant, in errorem te mittunt.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 69. *v.* 4.

ESA. Cap. XI. *v.* 1.

Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.

Virgam Virginem, florem Virginis partum intellige; quoniam & virga floruit abſque germine, & Virgo concepit non ex homine. Nec virgæ virorem floris læſit emiſſio: Nec Virginis pudorem ſacri partus editio. *Homil. 2. ſuper Miſſus eſt, n. 6. Tom. 2.*

Illud ſanè diligenter attende, quo florem hunc de radice, non de virga dixerit aſcenſurum. Quia etenim ſi noua Chriſti caro in Virgine creata eſſet ex nihilo, quod æſtimauerunt nonnulli, non de radice flos, ſed forte de virga dici poterat aſcendiſſe. Nunc autem quia prodiit ex radice, ſine dubio ab origine communem probatur habuiſſe materiam. Nam quod ſuper eum ſpiritus requieuit, nihil in eo contradictionis fuiſſe declarat. In nobis enim quia non omnino ſuperior eſt ſpiritus, non requieſcit, carne nimirum aduerſus ſpiritum, & ſpiritu aduerſus carnem concupiſcente. *Serm. 2. in Feſto Annunciat. B. Virg. n. 5. Tom. 2.*

Dixiſſe poterat, & flos de virga, ſed maluit *de radice*: Vt vnde virgam, inde florem duxiſſe originem demonſtraret. Inde igitur ſumpta caro, vnde orta Virgo: Nec noua in Virgine, quæ prodiit ex radice. *De Conſider. ad Eugen. lib. 5. cap. 10. T. 4.*

ESAI. Cap. XI. *v.* 4.

Iudicabit in iuſtitia pauperes.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 74. *v.* 3.

ESAI. Cap. XI. *v.* 10.

Erit ſepulchrum eius glorioſum.

REuerâ impletum cernimus quod legimus propheratum: Nouum quidem intuenti, ſed legenti antiquum: Vt ſic adſit de nouitate iucunditas, vt de vetuſtate non deſit auctoritas *In exhortatione ad milites templi, cap.* 11. *Tom.* 4.

ESA. Cap. XII. *v.* 3.

Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.

Explicatur, *Serm.* 1. *in Natali Domini, Per totum Tom.* 2.

PRo Paradiſo quem perdidimus, reſtiturus eſt nobis Chriſtus Saluator. Sicut ergo de vno fonte Paradiſi deriuantur quatuor flumina ad irrigandum paradiſum, ita de pectoris huius arcano procedunt quatuor fontes, ex quibus hauriuntur quatuor aquarum genera; vnde tota per vniuerſum mundum rigatur Eccleſia. Sunt autem quatuor fontes, veritas, ſapientia, virtus, & charitas. Ex his ergo fontibus hauriuntur aquæ, ex ſingulis ſcilicet, ſingulæ Nam de fonte veritatis, ſumuntur aquæ iudiciorum: De fonte ſapienriæ, aquæ conſiliorum: De fonte virtutis, aquæ præſidiorum: De fonte charitatis, aquæ deſideriorum. *Serm.* 96. *de diuerſis, num.* 1. *Tom.* 2.

Chriſt' Homini Paradiſus.

ESAI. Cap. XII. *v.* 6.

Exulta & lauda habitatio Sion.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 21. *v.* 15.

ESA. Cap. XIV. *v.* 13.

Sedebo in monte teſtamenti, & ſimilis ero altiſſimo.

Explicatur. *Serm.* 2. *in octaua Paſchæ, n.* 1. & 2. *Tom.* 2. & ſuprà, *Pſ.* 39. *verſ.* 3.

C*Hriſtus qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit.* Ego credo eum in hoc ipſo quod deſcenderit, aſcendiſſe. Sic enim oportebat Chriſtum aſcendere, vt nos aſcendere doceremur. Cupidi quidem ſumus aſcenſionis, exaltationes concupiſcimus omnes. Nobiles enim creaturæ ſumus, & magni cuiuſdam animi; ideóque altitudinem naturali appetimus deſiderio. Sed væ nobis, ſi voluerimus eum ſequi qui ait, *Sedebo in monte teſtamenti, in lateribus aquilonis* Heu miſer in lateribus aquilonis? Frigidus eſt mons ille, non te ſequimur. Quem ſequimini miſeri homines? An non videtis Satanam tanquam fulgur de cœlo cadentem? Nonne iſte eſt mons in quem aſcendit Angelus, & diabolus factus eſt? *Serm.* 4. *in Aſcenſ. Domini, num.* 3. *Tom.* 2.

Epheſ 4. v. 9.

Non in Paradiſo, ſed in delicijs Paradiſi Dei poſitus es. Quid ampliùs quærere debes? Sta in te, ne cadas à te, ſi ambulas in magnis & in mirabilibus ſuper te. Sed audi, cœlum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum. Non dixit oriens aut occidens, aut vna aliqua cœli plaga, ſed totum cœlum mihi ſedes eſt. Non potes ergo in parte ſedere cœli, cùm ille totum elegerit ſibi. In terra non potes, quia ſcabellum pedum eius eſt. Quid facies? E

cœlo pulſus, in terra remanere non potes. Elige ergo tibi in aëre locum non ad ſedendum, ſed ad volandum; vt qui tentaſti concutere ſtatum æternitatis, pœnam ſentias propriæ fluctuationis.

O Lucifer qui mane oriebaris, imò non iam lucifer, ſed noctifer, aut etiam mortifer, rectus curſus tuus erat ab oriente ad meridiem; & tu præpoſtero ordine tendis ad aquilonem! Quantò magis ad alta feſtinas, tantò celeriùs ad occaſum declinas. *Ponam*, inquit, *ſedem meam ad aquilonem*. Nec aquilonem hunc corporalem, nec ſedem hanc (cùm ſis ſpiritus) intelligo materialem. Puto autem per *aquilonem*, reprobandos homines fuiſſe deſignatos; per *ſedem* poteſtatem in illos. *De gradib. humil. cap.* 10 *Tom.* 4.

ESAI. Cap. XLV. v. 14.

Similis ero altiſſimo.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 5. *& Iob. cap.* 14. *v.* 15.

ESAI. Cap. XXI. v. 12.

A voluntatibus tuis auertere.

Explicatur ſuprà, *Prov. cap.* 2. *v.* 13.

ESAI. Cap. XXVI. v. 1.

Vrbs fortitudinis noſtra Sion.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 70. *v.* 5.

ESAI. Cap. XXVI. v. 9.

Anima mea deſiderauit te in nocte.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 37. *v.* 6.

ESAI. Cap. XXVI. v. 10.

Miſereamur impio, & non diſcet facere iuſtitiam.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 2. *v.* 12.

ESAI. Cap. XXVI. v. 18.

A timore nocturno concepimus Domine.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 29. *v.* 23.

ESAI. Cap. XXIIX. v. 19.

Vexatio dat intellectum auditui.

Libenter ſuffertis inſipientes, cùm ſitis ipſi ſapientes. Niſi fallor, ironia erat, & non laus ſed, 2. Cor. 11 v. 19.
ſuggillatio quorumdam manſuetudinis, qui quaſi datis manibus Pſeudo Apoſtolis (à quibus & ſeducti erant) ad quæque ipſorum peregrina & praua dogmata trahi ſe patientiſſimè ferrent. Vnde & ſubdens, *ſuſtinetis enim ſi quis vos in ſeruitutem redigit.* Non bona patientia cùm poſſis eſſe liber, ſeruum te permittere fieri. Nolo diſſimules ſeruitutem, in quam certe in dies dum neſcis redigeris. Hebetati cordis indicium eſt, propriam non ſentire continuam vexationem. *Vexatio dat intellectum auditui*; ſed ſi nimia non fuerit, nam ſi ſit, non plane intellectum dat, ſed contemptum. *De conſider. ad Eugen. lib.* 1. *cap.* 3. *Tom.* 4.

ESA. Cap. XXX. v. 15.

In ſilentio & ſpe erit fortitudo veſtra.

Eneruat quippe animam præſentium conſolatio, roborat expectatio futurorum. *Epiſt.* 341. *n.* 3. *Tom.* 1.

ESAI. Cap. XXX. v. 27.

Ecce nomen Domini venit de longinquo.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 7. *v* 17.

ESA. Cap. XXXVII. *v.* 30.

Seminate vobis ad iuſtitiam, metite ſpem vitæ.

SEcurus intendam ſcientiæ, ſi vitæ priùs per beneficium ſpei ſecuritatem accepero. Tu ergo ſeminaſti tibi ad iuſtitiam, ſi ex vera notitia tui euigilaſti timere Deum, temetipſum humiliaſti, fudiſti lachrymas, eleemoſinas profudiſti. Semina enim ſunt bona opera, ſemina lachrymæ ſunt. *Serm.* 37. *in Cant. n.* 2. *Tom.* 3.

ESA. Cap. XXXIIX. *v.* 10.

Ego dixi in dimidio dierum meorum, vadam ad portas inferi.

QVi timore Dei initiatur ad ſapientiam, is continuò dimidiat dies ſuos, exclamans præ timore, V*adam ad portas inferi.* Quo tamen timore nequaquam deſperans, *quæſiui reſiduum annorum meorum*, vt iam mihi viuere inciperem, qui contra me vixeram vſque adhuc. *Dixi non videbo Dominum*, id eſt Patrem, *in terra viuentium. Non aſpiciam hominem vltra*, videlicet filium, de quo dictum eſt. *Et homo eſt, & quis cognouit eum?* Sed nec habitatorem quietis, id eſt, Spiritum ſanctum, de quo ſcriptum eſt, *Super quem requieſcit ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum?* Addidit, *generatio mea ablata eſt, & conuoluta eſt à me.* Hoc eſt bonorum operum proles, quam ex timore cœperam parturire, ablata eſt & conuoluta eſt à me, *quaſi tabernaculum Paſtorum*, ad tempus vtique credita, non tradita in æternum. Item adiecit, *præciſa eſt velut à texente vita mea*, vt diſcerem profectus vitæ meæ, non in mea, ſed in manu omnipotentis, ſicut tela in manu texentis; quandoquidem *dum adhuc ordirer*, hoc eſt, ſtatim in initio *ſuccidit me*, quatenus eodem pene tempore & dederit & tulerit quod donatat. Sed ſi defecit virtus mea, non tamen dereliquit me; ne qui cœperat, non poſſe perficere videretur. Quid multa? In veritate mox comperi, quia virtus in infirmitate perficitur. Cognoui enim quia *de mane vſque ad veſperam finies me*, id eſt, conſummabis me. Non in ſolo mane viſitationis, aut tantum in veſpera tentationis, ſed in vtroque ſimul erit perfectio mea. Stultus ego qui tantùm ſperabam vſque ad mane, cum Dauid dicat: *A cuſtodia matutina vſque ad noctem, ſperet Iſraël in Domino.* Et quoniam puſillus in ſpe, *quaſi leo ſic contriuit omnia oſſa mea*, robur omne videlicet, de quo adhuc ſub tutela gratiæ futurorum improuidus confidebam.

Hier 17 v. 9. iuxta 70. Eſa. 66. v. 2. iuxta 70. Pſ. 129. v. 6.

Contriuit autem quis, niſi aduerſarius noſter diabolus, qui tanquam leo rugiens circuit quem deuoret? Quamobrem benedicam Dominum in omni tempore, & in mane quidem *ſicut pullus hirundinis ſic clamabo*; in veſpere autem *meditabor vt columba*: Quatenus & cùm gratiæ matutinum arriſerit, in modum hirundinis exultans, & clamitans gratias agam pro viſitatione: Et cùm veſpera ingruerit, non deerit ſacrificium veſpertinum, cùm inſtar columbæ gemens, lachrimas fundam in tribulatione. Sic enim deſeruiet tempus vtrumque Deo, cùm ad *ad veſperam demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.* Mœrens moerebo in veſpera, quo lætus fruar matutino. Placet

Pſ. 29. v. 6.

vtrumque Deo, & peccator compunctus, & iuſtus deuotus: cui è regione diſplicet tam ingratus iuſtus, quàm peccator ſecurus.

Diſplicet Deo iuſtus ingrat' & peccator ſecurus.

Poteſt & per garrulam auiculam, cantus ſimul pſallentium in Eccleſia, & per gementem columbam priuata orationum ſuſpiria deſignari. Sed mediam ſententiam magis velle videtur ſequens verſiculus. *Attenuati ſunt oculi mei ſuſpicientes in excelſo.* Siue enim dicatur, *attenuati*, hoc eſt ſubtiles facti, pro aſſiduitate *ſuſpiciendi in excelſo*, videlicet ſublimia atque excelſa contemplandi, ſiue intelligatur attenuari, id eſt reuerberati, & à ſuo quodammodo acumine imminuti, non aliud quàm contemplatio deſignatur. Cæterùm poſterior expoſitio ſequentibus magis conuenire videtur. Ait enim *Domine vim patior.* Quaſi dicat, Domine non ſponte, ſed inuitus retrahor & arceor à tui contemplatione, quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam; *Reſponde* ergo tu, ô conditor, *pro me*; qui noſti naturæ conditionem. Aut ſi peccata mea hoc faciunt, nec eſt culpa naturæ, ſed meæ peſſimæ conſuetudinis, etiam ſic nihilominus reſponde pro me, affigens peccata cruci, & ſanguine tuo delens, vt non ſit quod me impediat contemplantem. *Nam quid dicam, aut quid reſpondebit mihi cùm ipſe fecerit?* Ad quem me videlicet alium vertam, aut quis alius reſpondebit pro me; cùm ipſe non alius, hanc mihi difficultatem, imò impoſſibilitatem impoſuerit, dando ſuper me illam ſententiam, in ſudore vultus tui comedes panem tuum. Quòd ſi non *fecerit* legitur, ſed *fecerim*; arguit ſe quaſi culpam in auctorem retorſerit, cùm de natura cauſatus eſt; & totam ſibi imputat, & ſuis peccatis dicens: *Quid dicam, aut quid reſpondebit mihi, cùm ipſe fecerim?* Hoc eſt id quod patior, peccando meruerim. Quamobrem vnum eſt quod facere poſſum. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Nempe non ſum dignus vt valeam te recogitare cum dulcedine, faciam quod poſſum, cogitabo meipſum in amaritudine animæ meæ. Lucem habitas inacceſſibilem, nec queo diu infirmam mentis aciem radio tui fulgoris infigere; & ob hoc confuſus redeo ad conſuetas & familiares mihi tenebras vitæ meæ priſtinæ: Non quidem in eis iterum iacendo cum mortifera delectatione; ſed puniendo eas, & recogitãdo in amaritudine animæ meæ. Oportebat quidem ſi fieri poſſet reuiuere me denuò quod malè vixi: Sed quia hoc nõ poſſum, ſaltem recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ; faciam recogitando, quod reoperando non poſſum. Recogitabo autem tibi, quia *tibi ſoli peccaui*: vt in quo ego me condemno, tu *iuſtificeris*, & vincas miſericordiâ, cum de me iudicabis. Nempe *ſi ſic viuitur*, imò quia ſic viuitur, non quidem carne, ſed ſpiritu; *& in talibus vita ſpiritus mei*; hoc eſt tam in mei conſideratione, quàm in tui contemplatione, ac magis corripies me, & viuificabis me. Siquidem corripior, cum me cogitando compungor; reuiuiſco cùm te ſubleuatus vtcumque intueor. Itaque oſtendendo me mihi corripies, oſtendendo te viuificabis. Porrò viuifices neceſſe eſt; quia *ecce in pace amaritudo mea amariſſima.* Amaram paſſus ſum amaritudinem pro peccatis in principio conuerſionis, vnde exclamaui, *vadam ad portas inferi*; amariorem pro terroribus in profectu conuerſationis, quando dixi, *non videbo Dominum Deum in terra viuentium.* Sed ecce

Pſ. 50. v. 6.

iam peccatis pœnitentiâ punitis, & ſopitis terroribus, quæ impugnare ſolebant, in hac tamen pace amariſſimam ſuſtineo amaritudinem pro defectu contemplationis. Verum qui & mihi peccata, miſerando donaſti, & tentationes iuuando ſuperaſti, etiam nunc ô Domine reddes mihi lætitiam ſalutaris tui. Hoc quippe eſt quod ait: *Tu autem eruiſti animam meam vt non periret*; In conflictu videlicet vitiorum, ſiue in impetu tentationum: *Proieciſti poſt tergum tuum omnia peccata mea*, ſecundùm multitudinem miſerationum tuarum. Nec immeritò, neque enim *infernus confitebitur tibi*, quo vtique ego pene deſcenderam, cum irruentibus pulſarer tentationibus: Sed *neque mors laudabit te*, quia nimirum aliquando detinebar, dum iacerem mortuus in peccatis. *Nec expectabunt qui deſcendunt in lacum, veritatem tuam*; qui ſcilicet poſt guſtatam dulcedinem contemplationis, in lacum deſcendunt deſperationis. *Mors* ſiquidem eſt iacenti in peccatis ante conuerſionem: *Infernus* ſuccumbenti tentationibus poſt acceptam remiſſionem; *Lacus* verò deſperanti poſt expertam contemplationem. Nam quantò quis ad altiora profecerit, tantò grauius ſi corruerit colliditur, quando ruit.

Non itaque *infernus confitebitur tibi*, hoc eſt, qui iam quidem ſunt conuerſi, ſed tentationibus ſuperantur. *Neque mors laudabit te*; Hi vtique qui necdum conuerſi ſunt aut confeſſi, lætantur potiùs cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis. *Nec expectabunt qui deſcendunt in lacum, veritatem tuam*; quos de faſtigio diuinæ contemplationis in lacum propriæ diffidentiæ fortè deuolui contigerit. Quod proculdubio fit cùm nimiâ quis triſtitiâ, poſt acceptam tantam lætitiam abſorbetur. At verò *viuens viuens, ipſe confitebitur tibi.* Eſt qui viuens carne, mortuus eſt ſpiritu; & eſt qui mortuus carne, nihilominus mortuus eſt ſpiritu: Sed horum neuter laudabit te, aut confitebitur tibi. Cæterùm viuens viuens ipſe confitebitur tibi: Qui videlicet non tantùm carne, ſed & ſpiritu viuit; ipſe confitebitur tibi, *ſicut & ego hodie*, hac me duplici vitâ, tuo munere viuere confido. Sequitur.

Pater filijs notam faciet veritatem. Reuelatur ſeruo veritas, quia ſeruus neſcit quid faciat Dominus eius. Sed nec mercenarius capitur ad contemplandam veritatem, qui propriam quærit vtilitatem. Filio autem Pater notam faciet veritatem ſuam, quem audit dicentem: *Non quod ego volo, ſed quod tu Pater.* Reuelatur itaque Mat.26 v.39. ſeruo Dei poteſtas, mercenario felicitas, Filio veritas: Non quod in Deo iſta diſcreta ſint, cui idem poſſe, quod felicem & veracem eſſe: Sed quòd à creatura Creator pro diuerſis eiuſdem creaturæ affectibus, diuerſis ſentiatur reſpectibus. Audi denique vocem filij. *Domine ſaluum me fac.* Quare? Fortè ne ardeat in inferno, fortè ne fraudetur præmio? Non, inquit, ſed *Pſalmos noſtros cantabimus cunctis diebus vitæ noſtræ in domo Domini.* Non, inquit, quæro ſalutem vt pœnas vitem, aut in cœlo regnem; ſed vt te in æternum laudem. Seruus dicit *vadam ad portas inferi.* Mercenarius, *non videbo Dominum Deum in terra viuentium.* Filius, *Pſalmos noſtros cantabimus, &c.* Et qui timet ire ad portas inferi, & qui Deum cupit videre propter quietem ſui; vterque profectò quærit quæ ſua ſunt. Porrò qui pſalmos cantare deſiderat in domo Domini, non ſua vel pericula fugit, vel lucra appetit; ſed illum proculdubio

culdubio diligit, quem laudare geſtit cunctis diebus vitæ ſuæ. *Serm 3. de diuerſis, Tom. 2.*

Idem locus explicatur ſuprà, *Iob. cap. 30. v. 31.*

ESAI. Cap. XXXIIX. *v.* 14.

Domine vim patior.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap. 3. v. 19.*

ESAI. Cap. XXXIIX. *v.* 17.

Ecce in pace amaritudo mea amariſſima.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 90. v. 5.*

ESAIÆ Cap. XL. *v.* 2.

Loquamini ad cor Hieruſalem.

NAm Babylon quoniam terra eſt, nec poteſt ſuſtinere vniuerſos ſermones Dei, elongatur à corde, & in carne magis ambulat, tanquam mortua à corde; imò tanquam columba ſeducta non habens cor. Vult enim lætari cùm malè fecerit, & exultare in rebus peſſimis. *Serm. 5. de diuerſis, n. 2. Tom. 2.*

Loquimini ad cor Hieruſalem & aduocate eam, quoniam completa eſt malitia eius. Id eſt afflictio. *Ser. 103. de diuerſis, num. 3. T. 2.*

ESAI. Cap XL. *v.* 3.

Parate vias Domini.

Explicatur ſuprà, *Pſ 15. v 8.*

ESAI. Cap. XL. *v.* 4.

Omnis vallis implebitur.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap. 2. v. 1.*

ESAI. Cap. XL. *v.* 6.

Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 72. v. 25. Eccl. cap. 1. v. 1. & Cant. cap. 1. v. 1.*

VApor eſt ad modicum parens, quod æternæ fœlicitatis aditum intercludit, quod perennis luminis incircumſcriptam claritatem abſcondit, quod vniuerſitatis ſcientiâ fraudat, quod ſummæ priuat dignitatis honore. Quouſque tu tantæ gloriæ præfers *fœnum quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur*, carnem dico & eius gloriam? Siquidem *caro fœnum, &c* ſi ſapis, ſi habes cor, ſi tecum eſt lumen oculorum tuorum, deſine iam ea ſequi, quæ & aſſequi miſerum eſt. *Epiſt. 103. n. 2. Tom. 1.*

ESA. Cap. XL. *v.* 8.

Fœnum aruit & flos cecidit, verbum autem Domini manet in æternum.

CRedo non ambigis quin verbum fructus ſit: verbum autem Chriſtus eſt. Bonus itaque fructus Chriſtus, qui manet in æternum. Sed vbi eſt fœnum quod aruit? Vbi eſt flos qui decidit? Propheta reſpondeat: *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius tanquam flos fœni.* Si omnis caro fœnum aruit, ergo populus carnalis Iudæorum vt fœnum aruit. An non fœnum aruit, dum idem populus ab omni ſpiritus pinguedine vacuus, ſiccæ literæ adhæſit? An non etiam flos decidit, quando gloriatio quam habebant in lege, non remanſit? Si flos non decidit, vbi ergo regnum, vbi Sacerdotium, vbi Prophetæ, vbi templum? *Homil. 1. ſuper Miſſus eſt, n. 3. Tom. 2.*

Digitized by Google

Esaiæ Cap. XLII. v. 8.

Gloriam meam (Dominus ait) *alteri non dabo.*

ET ſuperbus, ego, inquit, mihi eam (licet non dederis) vſurpabo. *Serm. 4. in natali Domini, n. 2. Tom. 2.*

1 Cor. 1. v. 31. *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Nouerat Apoſtolus gloriam propriam eſſe Creatoris non creaturæ, ſecundùm illud, *Gloriam meam alteri non dabo.* Sed conſiderauit rationalem creaturam adeò affectare gloriam, vt aut vix, aut numquam ab hoc compeſci deſiderio poſſit: quippe quæ ad imaginem facta eſt Creatoris. Propterea ſecundùm datam ſibi à Deo ſapientiam, ſalubertimum adinuenit conſilium, dicens: Quandoquidem perſuadi nobis non poteſt non gloriari, ſaltem *qui gloriatur, in Domino glorietur.* Et conſidera quantùm ſuperexcedit Pauli Philoſophia Philoſophiam ſapientium mundi huius, quæ nimirum ſtultitia eſt apud Deum. Cùm enim nonnullos viderent Philoſophi alienis delectari laudibus, & gloriam abinuicem quærere; qui inter eos fuêre præcipui, prudenter aduerterunt vanam eſſe huiuſcemodi gloriam, & penitus contemnendam. Sed conſiderantes deinde ac ſtudioſiùs inquirentes quænam appetenda eſſet gloria ſapienti, hic iam planè euanuerunt in cogitationibus ſuis, propriam cuique ſufficere gloriam arbitrantes: Quaſi verò anima quæ à ſemetipſa eſſe non poteſt, à ſe poſſit eſſe beata. Sicut ergo cupidi laudis alienæ, totâ ſollicitudine operam dabant ea operari, quæ mirarentur homines & laudarent; Sic iſti ſola ea iudicabant ſectanda eſſe, quæ interior arbiter animus approbaret.

Et hæc quidem ſumma Philoſophia ſapientium huius mundi eſt, ipſa quoque minus habens, licet propinquior veritati. Vnde & vtramque gloriam ſublimi veritatis contemplatione tranſcendens Apoſtolus; *qui gloriatur*, inquit, non in altero, non in ſe, *ſed in Domino glorietur.* Et eam quæ veritati videbatur eſſe vicinior, maiori proinde redarguens ſollicitudine, & condemnans certo iudicio veritatis. *Non enim*, inquit, *qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt, ſed quem Deus commendat.* (1 Cor. 10. v. 18. Gloriādum nō alterius aut ſui ipſius teſtimonio, ſed Dei) Vt quid enim aut de alterius hominis, aut de meo ipſius iudicio ſollicitus ſum; cuius nec vituperio reprobus, nec laude probatus inueniar? Fratres ſi me ante veſtrum oporteret tribunal adſtare, meritò ſuper veſtris laudibus gloriarer. Quod ſi vel meo ipſius eſſem iudicandus examine, iure meo ipſius teſtimonio contentus, proprijs laudibus delectarer. Nunc autem cùm nec veſtro, nec meo, ſed Dei ſim iudicio præſentandus; quantæ inſipientiæ, imò & inſaniæ eſt, aut in veſtro me, aut in meo ipſius teſtimonio gloriari? *Serm. 7. de diuerſis, Tom. 2.*

Idem locus explicatur, *Gen. cap. 4. verſ. 6.*

Esai. Cap. XLIII. v. 19.

Ecce noua facio omnia.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 89. v. 6.*

Esai. Cap. XLIII. v. 25.

EGo ſum qui deleo, non te, *ſed iniquitates tuas. Epiſt. 23. num. 4. Tom. 1.*

Digitized by Google

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 9. *v.* 34.

Esaiæ Cap. LIIX. *v.* 9.

Ego infrenabo os tuum laude mea.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 36. *v* 4.

Esaiæ. Cap. XLIIX. *v.* 11.

Gloriam meam alteri non dabo.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 7. *v.* 20. & *Eſai. cap.* 42. *v.* 8.

Esai. Cap. XLIIX. *Verſ.* 22.

Non eſt pax impijs.

NEmo eſt qui gaudere non velit. Non ſtabit & non erit iſtud, quia ſicut *non eſt pax impijs*, ſic nec gaudere impijs. Priùs eſt iuſtitiam facere, inquirere pacem & perſequi eam, & ſic demum apprehendere gaudium; imò à gaudio comprehendi. *Serm.* 19. *de diuerſis*, *n.* 2. *T.* 2.

Esai. Cap. LIX. *v.* 6.

Dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ.

HOc impletum eſt per Mariam, quæ in carne viſibilem edidit; quem inuiſibilem nec de carne, nec cum carne ſuſcepit. *Serm.* 29. *in Cant. n.* 9. *T.* 3.

Esa. Cap. L. *v.* 5.

Dominus Deus aperuit mihi aurem.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 17. *v.* 45. & *Cant. cap.* 2. *v.* 9.

Esa. Cap. LIII. *v.* 4.

Verè languores noſtros ipſe tulit.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 16.

Esa. Cap. LIII. *v.* 5.

Vulneratus eſt propter iniquitates noſtras.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 4. *v.* 13.

Esa. Cap. LIII. *v.* 7.

Oblatus eſt quia ipſe voluit.

Explicatur ſuprà, *Pſ* 53. *v.* 8. & *Cantic. cap.* 3. *v.* 1.

NOn modò voluit & oblatus eſt, ſed quia voluit. Solus nimirum poteſtatem habuit ponendi animam ſuam, nemo eam abſtulit ab eo. Vltro cùm accepiſſet acetum, dixit, *conſummatum eſt.* Nihil reſtat implendum, iam non eſt quod expectem. *Et inclinato capite tradidit ſpiritum.* (*Ioã.* 19. *v.* 30.) Quis tam facilè quando vult dormit? Magna quidem infirmitas mori: Sed planè ſic mori virtus immenſa. Tibi, impie Iuda, miſera planè facultas fuit non ponendi animam, ſed pendendi: Solus in mortem tradidit animam ſuam, qui ſolus virtute propriâ regreſſus eſt ad vitam, imperium habens vitæ & mortis. *Serm. feria* 4. *Hebdom. ſanctæ. num.* 4. *Tom.* 2.

Esa. Cap. LV. v. 1.

Venite, emite abſque argento, & abſque vlla commutatione vinum & lac.

NOn ignoratis quid lactis dulcedo, quid vini deſignet auſteritas. Quid eſt autem emere ſine argento, & ſine vlla commutatione? Non talis eſt eruptio apud amatores huius ſeculi; ſed apud auctorem ſeculi, alia eſſe non poteſt. *Serm. 2. in die Paſcha, n. 6. T. 2.*

Esa. Cap. LV. v. 6.

Quærite Dominum dum prope eſt.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 104. v. 3.*

NEque enim tunc erit inuocandi tempus, quando nemini proximus erit Deus: Sed alijs quidem præſens, alijs verò nimis valde remotus. Interim ſanè eo quod proximus dicitur, manifeſtum eſt quod nondum habetur; ſed tamen haberi facilè poteſt. Quis tibi videtur proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones? Vtique qui fecit cum eo miſericordiam; ergo quia toto hoc tempore miſericordiæ proximus eſt, quærite Dominum dum prope eſt. *Serm. 3. in Quadrageſ. n. 3. Tom. 2.*

Luc. 10. v. 36.

Esai. Cap. LV. v. 12.

Montes & colles cantabunt coram Deo laudes.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 86. v. 1.*

Esai. Cap. LVII. v. 21.

Non eſt gaudere impijs.

Explicatur ſuprà, *Pſ 72. v. 5.*

Esa. Cap. LIIX. v. 1.

Clama ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam.

OVaſi tuba, inquit, quia in ſpiritu vehementi increpandi ſunt temerarij. Me etenim quærunt, qui ſeipſos nondum inuenerunt. Nec hoc dico vt peccatoribus auferam orandi fiduciam; ſed volo eos orare tanquam gentem, quæ peccatum fecerit, non iuſtitiam. Orent pro indulgentia peccatorum ſuorum in animo contrito, & ſpiritu humilitatis.

Temeritatem enim dico, quando is, in cuius conſcientia peccatum adhuc aliquod regnat, ambulat in magnis, & in mirabilibus ſuper ſe, minùs ſollicitus pro periculo animæ ſuę. *Serm. 4. in Quadrageſ. num. 4. T. 2.*

Esa. Cap. LIX. v. 2.

Peccata noſtra ſeparant inter nos & Deum.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap. 2 v. 9.*

Esai. Cap. LX. v. 16.

Ponam in te ſuperbiam ſeculorum.

Explicatur ſuprà, *Exod. cap. 32. v. 32.*

ESA. Cap. LXVI. *v.* 5.

Occurriſti lætanti & facienti iuſtitiam.

PRophetas legis, putas intelligis quæ legis? Nam ſi intelligis, ſentis vtique ſenſum Propheticæ lectionis eſſe Chriſtum: Quem videlicet ſi apprehendere cupis, citiùs illum ſequendo, quàm legendo conſequi potes. Quid quæris verbum in verbo, quod iam caro factum præſto eſt oculis? Iam enim de latibulo Prophetarum egreſſus eſt ad oculos piſcatorum; iam de monte vmbroſo & condenſo tanquam ſponſus de thalamo ſuo proſiliuit in campum Euangelij; iam qui habet aures audiendi audiat illum clamantem in templo: *Qui ſitit veniat ad me & bibat.* *Epiſt.* 106. *n.* 1. *T.* 2. *Ioan.* 7. *v.* 37.

ESAI. Cap. LXVI. *v.* 2.

Super quem requieſcet ſpiritus meus?

Explicatur ſupra, *Eſai, cap.* 38. *verſ.* 10.

ESAI. Cap. XLVI. *v.* 24.

Vermis eorum non morietur.

TRes ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, Pater & Filius & Spiritus ſanctus. Tres in terra, ſpiritus, aqua & ſanguis. Similiter in inferno, *vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Duo mala ſunt vermis & ignis, altero roditur conſcientia, altero concremantur corpora. Tertium additur deſperatio, quæ in eo vtique intelligitur quòd dicitur, *non morietur,* & *non extinguetur.* His qui in cœlo ſunt, datur teſtimonium beatitudinis: His qui in terra iuſtificationis. His qui in inferno ſunt, damnationis. Primum teſtimonium eſt gloriæ, ſecundum gratiæ, tertium iræ. *Serm.* 1. *inter paruos. T.* 2. *1 Ioan 5. v. 7.*

Optimum eſt tunc ſentiri vermem, cùm poſſit etiam ſuffocari. Itaque mordeat nunc vt moriatur, & paulatim deſinat mordere mordendo. Rodat interim putredinem, vt rodendo conſumat, & ipſe quoque pariter conſumatur, ne foueri incipiat in immortalitatem. *Vermis,* inquit, *eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* A facie illorum morſuum quis ſuſtinebit? *De Conuerſione ad Clericos, cap.* 5. *Tom.* 4.

Libri ESAIÆ FINIS.

Digitized by Google

LIBER HIEREMIÆ.

CAPVT PRIMVM *Verſ.* 6.

Quia puer ego ſum.

Explicatur ſuprà, 1. *Reg. cap* 3. *v.* 10.

HIER. Cap. I. *v.* 10.

Vt euellas & deſtruas.

Explicatur ſuprà, *Num. cap.* 10. *v.* 2.

HIER. Cap. I. *v.* 14.

Ab aquilone pandetur omne malum.

Explicatur ſuprà, *Eccle. cap.* 11. *v.* 3.

HIER. Cap. IV. *v.* 19.

Ventrem meum doleo; ventrem meum doleo.

IPſa ingeminatio, geminum videtur innuere ſenſum. Puto enim quod in ſua perſona potuit hoc dixiſſe Propheta, quod videlicet ſcientiâ plenus, & æſtuans charitate, & omnino effundere cupiens; non poterat. Plangit itaque pius Eccleſiæ doctor tam illos qui ſcire contemnunt quomodo ſit viuendum, quàm illos qui ſcientes, malè nihilominus viuunt. *Serm.* 36. *in Cant. num.* 4. *Tom.* 3.

HIER. Cap. IV. *v.* 22.

Sapientes ſunt, vt faciant mala.

Explicatur ſupra, *Exod. cap.* 33. *v.* 20.

HIER. Cap. IX. *v.* 21.

Aſcendit mors per feneſtras.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 100. *v.* 5.

HIER. Cap. XIV. *v.* 18.

Ecce attenuati fame.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 11. *v.* 9.

HIER. Cap. XVII. *v.* 5.

Maledictus qui ſpem ponit in homine.

CApnt Chriſti Deus. Caput vngit, qui gratias agit, quoniam Deum tangit, non hominem. Non quia non ſit homo qui Deus eſt, ſiquidem Deus & homo vnus eſt Chriſtus: Sed quia omne bonum à Deo, non ab homine eſt, etiam ipſum quod per hominem miniſtratur. Profectò enim *Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquam.* Propterea & *maledictus qui ſpem ſuam ponit in homine*: Quoniam etſi ſpes noſtra tota meritò pendet ex homine Deo, non tamen quia homo, ſed quia Deus eſt. *Serm.* 10. *in Cant. num.* 8. *Tom.* 3. — *1 Cor.* 12 *v.* 3. — *Ioan.* 6 *v.* 63.

Idem locus explicatur ſuprà, 1. *Reg. cap.* 2. *v.* 25.

HIEREM. Cap. XVII. *v.* 9.

Prauum eſt cor omnium & inſcrutabile.

Explicatur ſuprà 4 *Reg. cap.* 5. *v.* 26. *& Eſai. cap.* 38. *v.* 10.

HIEREM. Cap. XVII. *v.* 14.

Sana me & ſanabor.

Explicatur ſuprà *Pſ.* 113. *v* 9. *& Cant. cap.* 4. *v.* 7.

HIEREM. Cap. XVII. *v.* 16.

Diem hominis non concupiui.

Explicatur ſuprà 1. *Reg cap.* 16. *v.* 7.

HIEREMIÆ. Cap. XX. *v.* 14.

Maledicta dies in qua natus ſum.

Explicatur ſuprà 2. *Paralip. cap.* 20. *v.* 17.

HIEREMIÆ. Cap. XXIX. *v.* 11.

Ego cogito cogitationes pacis.

SEd penes te eſt cogitatio tua, & quid cogites nos neſcimus. Deſcendit itaque cogitatio pacis in opus pacis. *Verbum caro factum eſt*, & habitat iam in nobis. Habitat planè per fidem in cordibus noſtris, habitat in memoria noſtra, habitat in cogitatione; quia vſque ad ipſam deſcendit imaginationem. Quid enim priùs cogitaret homo de Deo, niſi forſitan idolum corde fabricaretur? Incomprehenſibilis erat, inacceſſibilis, inuiſibilis, vt inexcogitabilis omnino. Nunc verò comprehendi voluit, videri voluit, cogitari voluit; nimirum iacens in præſepio, in virginali gremio cubans, in monte prædicans, & in cruce pendens. Quicquid horum cogito, Deum cogito, & per omnia eſt Deus meus. *Serm.* 1. *de Virg. Deipara. nu* 10. *Tom.* 2.

Ioan 1. *v.* 14.

HIEREMIÆ. Cap. XXXI. *v.* 22.

Nouum creauit Dominus ſuper terram, fæmina circumdabit virum.

Explicatur Homil 2. *ſuper Miſſus eſt numero* 8. *Tom.* 2.

Fœmina circumdans virum, virgo eſt concipiens Deum. *ead. Homil. num.* 11.

Nouum faciet Dominus ſuper terram.

QVæris quid nouum? *Mulier*, inquit, *circumdabit virum.* Non ab altero viro virum ſuſcipiet, non humanâ lege concipiet hominem: Sed intra viſcera intacta & integra virum claudet: Ita ſanè vt intrante & exeunte Domino, porta orientalis clauſa iugiter perſeueret. *Serm.* 3. *in Purific. B. Virg. nu* 1. *Tom.* 2.

HIEREMIÆ. Cap. XXIX. *v.* 16.

HIeremias vinctus inſeparabiliter ſuis, ſed affectu compaſſionis, non contentionis aſſenſu, præ communi exilio & ſeruitute contempſit natale ſolum, ac propriam voluntatem. Quippe cui cæteris migrantibus, liberè manere in patria liberum fuit, ſed maluit captiuus adduci cum populo, cui ſe fore

Digitized by Google

& in ipſa captiuitate nouerat neceſſarium. *Epiſt.* 78. *nu.* 2. *Tom* 1.

HIEREM. Cap. XLVIII. *v.* 28.

Relinquite ciuitates & habitate in petra.

Explicatur ſuprà *Exod. cap.* 33. *v.* 22.

HIEREMIÆ. Cap. LI. *v.* 9.

Curauimus Babylonem & non eſt ſanata.

OMnia quæ de Saluatore legimus, medicamina ſunt animarum noſtrarum. Videamus ergo ne quando fortè dicatur de nobis, *Curauimus Babylonem, & non eſt ſanata.* Cogitet vnuſquiſque quantùm operentur in eo tam ſalutaria medicamenta. Sunt enim quibus nondum natus eſt Chriſtus, ſunt quibus nondum eſt paſſus, ſunt quibus non reſurrexit vſque adhuc, aliis quoque nondum aſcendit, aliis nondum miſit ſpiritum ſanctum. Quomodo enim Dei humilitas in ſuperbo homine operatur? De quo dicitur, *paruulus natus eſt nobis.* Sunt quibus nondum eſt paſſus Chriſtus, qui labores fugiunt, & mortem metuunt. Sunt quibus nondum ſurrexit, qui in laborum anxietate & afflictione pœnitentiæ morte afficiuntur totâ die, nondum ſpirituali conſolatione receptâ. Aliis ſurrexit Chriſtus, ſed nondum aſcendit, imò cum eis adhuc piâ dulcedine commoratur in terris, ſcilicet qui in deuotione ſunt totâ die. Sed oportet lac eis ſubtrahi, vt diſcant veſci ſolido cibo, & expedit eis vt Chriſtus vadat, & hæc temporalis deuotio ſubtrahatur. Sed quando hoc capere poterunt? Deſertos ſeſe à Domino, priuatos gratiâ conqueruntur. Sed expectent paululum, ſedeant in ciuitate, donec induantur ſolidiori quadam virtute ex alto, & maiora percipiant chariſmata Spiritus ſancti; Sicut Apoſtoli promoti ſunt in gradum altiorem, & ſupereminentiorem viam charitatis ingreſſi; non iam ſolliciti quomodo flerent, ſed quomodo magnâ quadam victoriâ, de communi aduerſario triumpharent, & conculcarent ſub pedibus ſuis. *Serm.* 44. *de diuerſis, Tom.* 2.

Eſai. 9. *v.* 6.

Libri HEREMIÆ Finis.

LIBER

Digitized by Google

LIBER THRENORVM

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 12.

O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite, & videte, ſi eſt dolor ſicut dolor meus.

Explicatur ſuprà *Pſ.* 24 *v.* 18.

HOC de cruce clamat tranſeuntibus Chriſtus: ſed vnde tranſeuntibus? De mundo non cum mundo. Quà & quò tranſeuntibus? Per viam momentaneæ paupertatis, ad diuitias æternæ felicitatis. *Epiſt.* 38, *n.* 8. Tom. 1.

THRENOR. Cap. II. *v.* 19.

Conſurge in nocte in principio vigiliarum tuarum.

QVàm ſecura aſcendit de nocte oratio, ſolo arbitro Deo, ſanctóque Angelo, qui illam ſuperno altari ſuſcipit præſentandam. Quàm ſerena & placida, nullo interturbata clamore vel ſtrepitu. *Serm.* 86. *in Cant. num.* 3. Tom. 3.

THRENOR. Cap. III. *v.* 25.

Bonus es Domine ſperantibus in te, animæ quærenti te.

Oratio nocturna Deo grata.

VBi ſanè & ipſam numeri diſcretionem prudenter aduerte, quòd ſperantes quidem in eo pluraliter dixerit, quòd hoc videatur commune multorum: Quærentem verò eum ſingulariter, quòd ſingularis ſit puritatis, ſingularis gratiæ, ſingularis perfectionis, non modò nil ſperare niſi ab eo, ſed nil quærere niſi eum. Quòd ſi bonus illis, quantò magis iſti? *Serm.* 9. *in Pſalm.* 90. *num.* 8. Tom. 2.

Idem locus explicatur ſuprà *Exod. cap.* 3. *v.* 14.

THRENOR. Cap. III. *v.* 26.

Bonum eſt homini præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei.

Explicatur ſuprà *Exod. cap.* 16. *verſ.* 8.

THRENOR. Cap. III. *v.* 27.

Sedebit ſolitarius & tacebit.

Explicatur ſuprà *Pſ.* 105. *v.* 4.

THRENOR. Cap. III. *v.* 51.

Oculus meus deprædatus eſt animam meam.

Explicatur ſuprà *Iob. cap.* 5. *v.* 7.

THRONOR. Cap. IV. v. 2.

Filij Sion incliti, & amicti auro primo.

FIlij Sion, illius videlicet ſpeculatiuæ ciuitatis quam ædificauit Dominus, vt videatur in gloria ſua: incliti per dignitatem conditionis, amicti auro primo per diuinitatis imaginem. *Serm 19. de diuerſis num. 3. Tom 2.*

THRENOR. Cap. IV. v. 5.

Qui nutriebantur in croceis, amplexati ſunt ſtercora.

IBi maximè Propheta deplorat, oblitas propriæ conditionis ingenuas creaturas, ſtatúſque naturæ corruptæ, tantam diſſimulare miſeriam: nec modò non reputare quod tolerant, ſed tanquam bona magna complecti, quæ extrema ſunt mala. *Serm. 2. de diuerſis, n. 7. Tom. 2.*

THRENOR. Cap. IV. v. 20.

In vmbra tua viuemus inter gentes.

Explicatur ſuprà, *Pſal. 158. v. 144. & Cant cap. 2. v. 3*

FIlius Dei vmbrâ corporis ſui temperauit ſe diſcipulis, vt obiectu viuificæ carnis viderent verbum in carne, ſolem in nube, lumen in teſta, cereum in laterna. Spiritus enim oris noſtri Chriſtus Dominus, cui diximus, *in vmbra tua viuemus inter gentes.* Vmbra, inquit, tua inter gentes, non inter Angelos, vbi puriſſimum lumen puriſſimis oculis intuebimur.
Luc. 1 v. 35. Vnde & virtus altiſſimi obumbrauit Virgini, ne nimio ſplendore præſtricta, diuinitatis fulgur etiam illa ſingularis aquila tolerare non poſſet. Ad hoc autem carnem eis propoſuit, vt omnem cogitatum eorum ab humanis rebus ad carnem ſuam (qua & mirabilia dicebat, & mirabilia faciebat) adunaret; Et ſic de carne transferret ad ſpiritum; quia *Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Ioan. 4. v. 23. Sed illi ſanctiſſimæ carni eius aſſuefacti, verbum de diſceſſu eius audire non poterant, vt eos relinqueret, pro quo omnia reliquiſſent. Quare hoc? Quia intellectus illuminatus erat, ſed nondum purgatus affectus. Vnde & benignus magiſter blandè eos conſolabatur dicens. *Expedit vobis vt ego vadam: ſi enim non abiero, paracletus non veniet ad vos.* Ioan. 16. v. 7. Quid eſt quod Chriſto commorante in terris, Spiritus ſanctus ad eos venire non potuit? An carnis illius conſortium abhorrebat, quæ de ipſo & per ipſum in Virgine & de Virgine matre concepta erat & nata? Abſit: Sed vt oſtenderet nobis per quam ambularemus viam, formam apponeret cui imprimeremur. Et ille quidem illis plorantibus eleuatus in cœlum, Spiritum ſanctum miſit, qui affectum eorum, id eſt, voluntatem mundauit, imò potiùs alterauit, vt iam magis Deum velint aſcendiſſe, quàm priùs detinuiſſe voluerant. Sic ergo eorum intelligentia per Chriſtum illuminata eſt, & voluntas emundata per Spiritum; vt ſicut bonum nouerint, ſic & velint; quod ſolùm perfecta religio vel religioſa perfectio eſt. *Serm. 3. in Aſcenſ. Domini, n. 3. Tom. 2.*

Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus, in vmbra eius viuemus inter gentes.

Nam inter cœleſtes quidem beatitudines non in vmbra viuitur, ſed potiùs in ſplendore. *Serm. 2. de*

Virgin. Deipara, *num.* 1. *Tom.* 2.

Mihi videtur ex perſona incipientium dixiſſe, vt quieſcant ſaltem in vmbra, qui ſolis ferre ardorem minùs validos ſe ſentiunt, & carnis dulcedine nutriantur, dum nec valent ea percipere quæ ſunt ſpiritus Dei. Vmbram ſi quidem Chriſti, carnem reor eſſe ipſius, de qua obumbratum eſt & corpus Mariæ; vt eius obiecto feruor, ſplendórque Spiritus illi temperaretur. In carnis ergo deuotione interim conſoletur, qui viuificantem Spiritum necdum habet; eo duntaxat modo quo habent illi qui aiunt, *Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus.* Nam aliàs quidem nequaquam ſine Spiritu ſancto vel in carne diligitur Chriſtus, etſi non in illa plenitudine. *Serm.* 20. *in Cant. num.* 8. *Tom.* 3.

Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus, in vmbra eius viuemus inter gentes. Quòd ſcilicet videamus nunc per ſpeculum & in ænigmate, & necdum facie ad faciem. At iſtud ſanè donec viuimus *inter gentes*: nam *inter Angelos* aliter, quando iam indifferenti omnino felicitate cum ipſis videbimus eum & nos ſicuti eſt, hoc eſt in forma Dei, & non in vmbra. *Serm.* 31. *in Cant num.* 9. *Tom.* 3.

Libri THRENORVM Finis.

LIBER BARVCH.

CAPVT III. *Verſ.* 24.

O *Iſraël quàm magna eſt domus Domini, & ingens locus poſſeſſionis eius!*

AN non ingens cuius comparatione caſtellum dicitur terræ huius ſpatioſiſſima latitudo? An non ingens patria & regio inæſtimabilis, quando ab ea Saluator adueniens, cùm ingrederetur orbem terræ, introiret caſtellum? Feſtinemus in illam ingredi beatitudinis amplitudinem, vbi nemo alium coanguſtat; vbi poſſimus cum omnibus Sanctis comprehendere quænam ſit longitudo, & latitudo ſublimitas, & profundum. Neque id deſperemus, quandoquidem ipſe cœleſtis habitator patriæ, etiam & creator, noſtri huius caſtelluli anguſtias non refugit. *Serm.* 2. *in Aſſumpt. B. Mariæ. init.*

BARVCH. Cap. III. *v.* 38.

In terris viſus eſt.

Explicatur ſuprà *Pſ.* 18. *v.* 6.

Libri BARVCH Finis.

Digitized by Google

LIBER EZECHIELIS.

CAPVT III. *Verſ. 19.*

Anima que peccauerit ipſa morietur.

SPIRITVS non datur niſi credentibus in Crucifixùm; nec fides valet, ſi non operatur ex dilectione: Dilectio autem
1. Cor. 15. v. 47. donum Spiritus eſt Quod ſi ſecundus homo (Chriſtum loquor) factus eſt non ſolùm in animam viuentem, ſed etiam in Spiritum viuificantem, ex vno videlicet moriens, ex altero mortuos ſuſcitans; quid mihi prodeſſe poteſt quod in ipſo moritur, abſque eo quod viuificat? Denique
Ioan. 6. v. 63. ipſe ait, *Caro non prodeſt quicquam, ſpiritus eſt qui viuificat.* Quid eſt autem viuificat, niſi iuſtificat? Cùm enim mors animæ peccatum ſit; *anima* quippe *quæ peccauerit, ipſa morietur*: Vita eius ſine dubio iuſtitia eſt; quoniam *iuſtus ex fide viuit.* Iuſtus
Abac. 2. v. 4. autem quis eſt, niſi qui amanti ſe Deo, vicem rependit amoris? Quod non fit niſi reuelante Spiritu, per fidem homini æternum Dei propoſitum ſuper ſua ſalute futura. Quæ ſanè reuelatio non eſt aliud, quàm infuſio gratiæ ſpiritualis, per quam dum facta carnis mortificantur, homo ad regnum præparatur, quod caro & ſanguis non poſſident, ſimul accipiens in vno ſpiritu & vnde ſe præſumat amatum, & vnde redamet, ne gratis amatus ſit. *Epiſt.* 107. *num.* 9. *Tom.* 1.

EZECHIELIS. Cap. II. *v.* 19.

Auferam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum.

VTinam Domine, ſicut Verbum caro factum eſt, ita & cor meum fiat. *Serm.* 3. *in natali Domini, num* 3 *Tom.* 2.

Idem locus explicatur infrà *Ezech. cap.* 36. *v.* 26. Apoc. 2.

EZECHIELIS. Cap XIV. *v.* 14.

Noë, Daniel, & Iob, ipſi iuſtitiâ ſuâ liberabunt animas ſuas.

Explicatur *Serm.* 1. *in natali Domini nu* 7. *Tom.* 2. *& ſuprà Pſ.* 79. *v* 3. *& Pſ.* 84. *v.* 9.

OMnes, ſi fideliter ſuo quiſque intentus fuerit miniſterio, in proceſſione Saluatoris ſunt, & cum eo ingrediuntur in ſanctam ciuitatem: Quoniam tres prænidit Propheta ſaluandos, Noë cadentem ramos in arcæ fabricam, Danielem in vili edulio, & labore abſtinentiæ factum tanquam iumentum, ſaluatorémque portantem, tertium quoque Iob bene diſpenſantem

Digitized by Google

huius mundi, & de velleribus ouium ſuarum, pauperum latera calefacientem. *Serm.* 1. *in Dominica Palmar. n.* 4. *Tom.* 2.

Hoc mare magnum & ſpatioſum, videlicet præſens ſeculum, tribus hominum generibus ſuo cuique modo peruium eſt, vt tranſeant liberati. Tres enim ſunt, Noë, Daniel, & Iob; quorum primus naui, ſecundus ponte, tertius vado tranſit. Porrò tres homines, tres ordines Eccleſiæ ſignant. *Noë* quidem arcam rexit, ne periret diluuio, vbi protinus rectorum Eccleſiæ formam agnoſco. *Daniel* vir deſideriorum abſtinentiæ & caſtimoniæ deditus, ipſe eſt ſoli Deo vacans pœnitentium, & continentium ordo. *Iob* quoque ſubſtantiam huius mundi bene diſpenſans in coniugio, fidelem deſignat populum terrena licitè poſſidentem. Ipſe eſt qui maximè mare magnum vado pertranſit, laborioſum prorſus & periculoſum etiam & longum habens iter, quippe qui nulla viæ compendia captet. Nam quod periculoſum ſit iter, in eo patet quod tam multos in eo perire dolemus, tam paucos videmus, ſicut neceſſe eſt, pertranſire.

Mare ſeculi vado, ponte mari pertrāſitur.

At continentium quidem ordo & ponte pertranſit quod iter breuius & facilius & ſecurius eſſe nemo eſt qui neſciat. Porrò prælati quidem ipſi ſunt qui deſcendunt in mare nauibus, facientes operationem in aquis multis. Neque enim certâ pontis ſeu vadi ſemitâ coarctantur; vt liberè poſſint vſquequaque diſcurrere, & occurrere ſingulis vt oportet. Denique aſcendunt vſque ad cælos, & deſcendunt vſque ad inferiores; nunc quidem ſpiritualia tractantes atque ſublimia, nunc infernalia & horribilia facta diiudicantes. *Serm.* 35. *de diuerſis. Tom.* 2.

Prælatorum Officiū.

EZECHIELIS. Cap. XVIII. *v.* 4.

Anima quæ peccauerit ipſa morietur.

Explicatur ſuprà *4. Reg. cap.* 2. *v.* 11. *& Cant. cap.* 4. *v.* 7.

EZECH. Cap. XVIII. *v.* 24.

Si conuerſus fuerit iuſtus à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem, omnium iuſtitiarum eius non recordabor.

NOn qui incœperit, ſed *qui perſeuerauerit, ſaluus erit.* Incipere multorum eſt, perſeuerare paucorum. Perſeuerantia ſingularis eſt filia ſummi regis, virtutum fructus, earúmque conſummatio, totius boni repoſitorium, virtus ſine qua nemo videbit Deum, nec à Deo videbitur; finis eſt ad iuſtitiam omni credenti, in qua virtutum conuentus reuerendum ſibi thalamum conſecrauit. Quid enim currere prodeſt, & ante metam curſus deficere? *Sic currite* vt comprehendatis. Vides ergo quàm profundâ obliuione virtutes illæ ſepeliantur, quas perſeuerantia non inſigniuit. Sola eſt quæ amatorem obedientiæ ad regis cubiculum introducit, vt eum videat in decore ſuo. *Serm.* 4. *de diuerſis, num.* 10. *Tom.* 2.

Matt. 10. *v.* 22. Perſeuerātiæ deſcriptio. 1. *Cor.* 9 *v.* 24.

EZECHIELIS. Cap. XVIII. *v.* 32.

Viuo ego, dicit Dominus, nolo mortem peccatoris.

Explicatur ſuprà *Deut. cap.* 32. *v.* 39. *& Iob cap.* 14. *v.* 5.

MOrituro Domino Iudæus mortuas hoſtias offerebat, ſed iam nunc, *viuo ego*, dicit Dominus, *nolo mortem peccatoris, ſed magis vt con-*

Digitized by Google

uertatur, & viuat. Non vult Dominus mortem meam, & non libenter offeram illi vitam meam? Hæc eſt enim hoſtia placabilis, Deo placens hoſtia, hoſtia viua. *Serm.* 3 *in Purific. B. Virg n* 3. *Tom.* 2.

Quantùm mihi videtur, vox Chriſti reſurgentis eſt iſta: Ac ſi dicat, velit nolit Iudæus, viuo ego. Nolo mortem peccatoris, qui mori volui pro peccatoribus. Volo vt fructuoſa ſit mors mea, & copioſa per eam redemptio. *Serm.* 13. *de diuerſis, num.* 1. *Tom.* 2.

EZECH. Cap. XX. *v.* 25.

Dedi eis præcepta non bona.

Explicatur ſuprà *Exod. cap.* 20.

EZECH. Cap. XXXVI. *v.* 26.

Auferam cor lapideum de carne veſtra.

INterroga Pharaonem nemo duri cordis ſalutem vnquam adeptus eſt, niſi quem fortè miſerans Deus, *abſtulit ab eo cor lapideum, & dedit cor carneum.* Quid ergo cor durum? ipſum eſt quod nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia eſt, ad conſilia infidum, ad iudicia ſæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiſcens, præſentia negligens, futura non prouidens. Ipſum eſt cui præteritorum præter ſolas iniurias, nihil omnino non præterit, præſentium nihil non perit, futurorum nulla, niſi fortè ad vlciſcendum, proſpectio ſeu præparatio eſt. Et vt breui cuncta horribilis mali mala complectar, ipſum eſt quod nec Deum timet, nec hominem reueretur. *De Conſider. ad Eugen. li b.* 1. *cap.* 2. *Tom.* 4.

Libri EZECHIELIS Finis.

LIBER DANIELIS,

CAPVT III. *Verſ.* 92.

Species quarti ſimilis Filio Dei.

Explicatur ſuprà *Pſ.* 90. *v.* 15.

DANIEL. Cap. XII. *v.* 4.

Multiplex erit ſcientia.

Explicatur ſuprà *Pſal.* 118. *v.* 100.

DANIEL. Cap. XIII. per totum.

Hiſtoria Suſannæ *explicatur Serm.* 3. *in Annunciat. B. Virg. num.* 4. Tom. 2.

Libri DANIELIS Finis.

LIBER OSEE,

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 2.

Sume tibi vxorem fornicationum.

Explicatur ſupra. *Exod. cap.* 3. *v.* 12.

OSEE. Cap. II. *v.* 20.

Deſponſaui te mihi in fide.

SI non fecit ille quod ſponſus, ſi non tanquam ſponſus amauit, ſi non relatus eſt tanquam ſponſus, noli acquieſcere ſponſam te arbitrari. *Serm.* 5. *in Dedicat. num.* 11. *Tom.* 2.

OSEE. Cap. VI. *v.* 3.

Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos.

Explicatur ſuprà. 2. *Paralip. cap.* 10. *v.* 17. *& infra Rom. cap.* 1. *v.* 20.

DEcet nimirum vt quemadmodum caput præceſſit, ſequantur membra. In patibulo ſextâ Feriâ redemit hominem ipſâ die, qua fecerat hominem initio: ſequenti die Sabbatiſauit in monumento, conſummato opere quod ſuſceperat. Tertiâ verò quæ prima dierum eſt, primitiæ dormientium apparuit mortis victor nouus homo. Ita & nos quicumque ſequimur caput noſtrum, totâ die hac qua plaſmati & redempti ſumus, non ceſſemus agere pœnitentiam, non ceſſemus tollere crucem noſtram, perſeuerantes in ea ſicut ipſe perſeuerauit, & donec dicat Spiritus, vt requieſcamus à laboribus noſtris. Neminem audiamus, non carnem & ſanguinem, non ſpiritum quemlibet, deſcenſum à cruce ſuadentem. Perſiſtamus in cruce, moriamur in cruce, deponamur aliorum manibus, non noſtrâ leuitate. Caput noſtrum depoſuêre viri iuſti, nos ergo dignatione ſuâ Angeli ſancti deponant; vt conſummatâ viriliter die crucis ſecundâ, quæ poſt mortem eſt, quieſcamus ſuauiter expectantes aduentum gloriæ magni Dei, qui reſuſcitabit corpora noſtra tertiâ demum die, configurata corpori claritatis ſuæ. Fœtent quatriduani, ſicut de Lazaro ſcribitur.

Adinuentio filiorum Adam quartam formauit diem, quam à Domino non accepit. *Ioan.* 11. *v.* 39. Diuinæ ſiquidem ordinationis eſt triduum quod prædiximus, in labore, in requie, in reſurrectione. Non placent hæc filiis hominum, ſed ſuam volunt præferre diem; differentes pœnitentiam vt indulgeant voluptati. Non eſt hæc dies quam fecit Dominus: Non nouit hanc, quod de Maria natum eſt, ſanctum: tertiâ reſurrexit die, ne videret corruptionem. *Serm.* 1. *in Feſto Paſchæ, n.* 8. *Tom.* 2.

Digitized by Google

OSEE. Cap. III. v. 9.

Comederunt alieni robur eius.

Explicatur ſuprà. *Pſ.* 21. v. 15.

OSEE. Cap. VIII. v. 4.

Ipſi regnauerunt & non ex me.

Explicatur ſuprà. *Cant. cap.* 1. v 3.

OSEE. Cap. X. v. 12.

Seminate vobis iuſtitiam, metite ſpem vitæ, illuminate vobis lumen ſcientiæ.

Vides quia non rectè proditur ad lumen ſcientiæ, niſi iuſtitiæ germen præcedat ad animam, ex quo formetur granum vitæ, & non palea gloriæ. *Epiſt.* 108. *n.* 2. *Tom.* 1.

OSEE. Cap. XIII. v. 14.

O mors ero mors tua.

Explicatur ſuprà. *Pſal.* 30. v. 13.

OSEE. Cap. XIV. v. 6.

Iuſtus germinabit ſicut lilium.

Explicatur ſuprà. *Pſal.* 111 *v.* 7. & *Cant. cap.* 2. v. 11 & v. 16.

Libri OSEE Finis.

LIBER IOELIS,

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 14.

Sanctificate ieiunium, vocate cœtum.

Vnitas ſuadetur. QVID eſt cœtum vocare? Vnitatem ſeruare, diligere pacem, fraternitatem amare: Superbus ille Phariſæus ieiunium habuit, ieiunium ſanctificauit, qui nimirum ieiunauit bis in Sabbato: Sed non vocauit cœtum, dicens: Lucæ 18 verſ. 9. *Non ſum ſicut cæteri hominum. Serm.* 4. *in Quadrageſ. n.* 2. *Tom.* 2.

IOEL. Cap. II v. 12.

Conuertimini ad me in toto corde veſtro.

Explicatur ſuprà. *Pſ.* 21. v. 15. & *Pſ.* 67. v. 4

IOELIS. Cap. II. v. 13.

Scindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra.

His verbis manifeſtè prior ille populus Iudæorum, & duritiæ cordis & vanæ ſuperſtitionis arguitur; crebra ſiquidem apud eos ſciſſio veſtium, ſed non cordium eſſe ſolebat. Scindat peccator cor ſuum gladio ſpiritus, quod eſt verbum Dei, & in multas minutias feſtinet diſpartiri: Alioquin non eſt conuerti ad Dominum in toto corde, niſi ſciſſo corde.

corde. Scindamus itaque corda noſtra, quatenus integra proinde veſtimenta ſeruemus. Veſtes enim noſtræ virtutes ſunt. Poteſt tamen & aliter hæc ſciſſio cordis intelligi, vt ſiquidem prauum fuerit, ſcindatur ad confeſſionem; ſi durum, ad compaſſionem. Quidni ſcindatur cor, vt viſceribus effluat pietatis? Quidni ſcindatur vlcus, vt ſanies effluat? Vtilis prorſus vtraque ſciſſio, vt nec clauſum lateat peccati virus in corde, nec indigenti proximo claudamus viſcera miſericordiæ. *Serm. 2. in cap. ieiun. n. 6. Tom. 2.*

Idem locus explicatur ſuprà. *Gen. cap. 37. v 5.*

Libri IOELIS Finis.

LIBER ABACVC.

CAPVT SECVNDVM, *Verſ.* 3.

Si moram fecerit, expecta eum, quia non tardabit.

QVOMODO non turbabit ſi moram fecerit, niſi quod ad meritum ſatis eſt, ſed non ſatis ad votum? Porrò anima amans votis fertur, trahitur deſideriis, diſſimulat merita, maieſtati oculos claudit, aperit voluptati. *Serm 74. in Cant. num. 4. Tom. 3.*

ABACVC. Cap. II. *v.* 4.

Iuſtus ex fide viuit.

NOn in corde naſcitur Chriſtus, cui deeſt fidei fortitudo, quòd videlicet animæ vera vita (quæ ipſe eſt) non niſi per fidem interim habitet in cordibus noſtris. *Serm. 6. in Vigil. Natiu. Domini, num. 10 Tom. 2.*

Oratio-nis vis. Sicut ad orationem accedimus, ſic redire videmur, nemo nobis reſpondet verbum, nemo quiquam donat, ſed laboraſſe videmur in caſſum. Sed Ioan 7. v. 24. quid dicit Dominus, *Nolite iudicare ſecundùm faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.* Quod eſt autem iuſtum iudicium, niſi iudicium fidei? *Quoniam iuſtus ex fide viuit*: Ergo iudicium fidei ſequere, & non experimentum tuum; Marc. 11. v. 24. quoniam fides quidem verax, ſed experimentum fallax. Quæ eſt ergo veritas fidei, niſi quod promittit ipſe filius Dei? *Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis.* Nemo veſtrum paruipendat orationem ſuam: Dico enim vobis quia ipſe, ad quem oramus, non paruipendit eam; Priuſquam egreſſa ſit ab ore noſtro, ipſe ſcribi iubet eam in libro ſuo. Et vnum è duobus ſperare poſſumus, quoniam aut dabit quod petimus, aut quod nobis nouerit eſſe vtilius. Nos enim quòd oremus ſicut oportet neſcimus; ſed miſeretur ille ſuper ignorantiam noſtram; & orationem benignè ſuſcipiens, quod nobis aut omnino non ſit vtile; aut non tam citò dari neceſſe eſt, minimè tribuit: Oratio tamen

Digitized by Google

infructuoſa non erit. *Serm.* 5. *in Quadrageſ. nu* 5. *Tom.* 2.

Iuſtus ex fide viuit.

1 Beatus exultat in ſpecie. Et ideo Sanctus homo viuit interim in vmbra Chriſti, Sanctus Angelus in ſplendore vultus gloriæ gloriatur. *Serm.* 31 *in Cant. num.* 9. *Tom.* 3.

Idem locus explicatur *Tract. de Morib. & Officio Epiſcoporum cap.* 4. *Tom.* 4. & ſuprà *Pſ.* 41. *v.* 1. *Pſ.* 118. *v.* 63. *& Ezech. cap.* 3. *v.* 19.

ABACVC. Cap. III. *v.* 2.

Cùm iratus fueris, miſericordiæ recordaberis.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 2. *v* 12.

NVnc ſi quid amaritudinis ſentio in voce Dei, non ſine dulcedine eſt; quoniam cùm iratus fuerit, miſericordiæ recordabitur: Imò verò & ipſa indignatio non aliunde quàm de miſericordia eſt. Quem enim amat arguit & caſtigat, viſitans in virga iniquitates eius, & in verberibus peccata ipſius: Miſericordiam autem ſuam non diſpergit ab eo. Propterea qui prudentes ſunt, non operiunt vulnera ſua, ſed detegunt:
Luc. 10. Et ſic vinum reprehenſionis infun-
v. 34. dit, vt non deſit oleum conſolationis. *Serm.* 5. *de diuerſis, num.* 4. *T.* 2.

ABACVC. Cap. III *v.* 5.

Ibi abſcondita eſt fortitudo eius.

IN nullo ſic commendat Deus charitatem ſuam, quomodo in myſterio Incarnationis eius & paſſionis; in nullo ſic reuelatur eius pietas, in nullo ſic apparet benignitas, quomodo in humanitate Apoſtolo teſte, qui ait, *Apparuit benignitas & humanitas ſaluatoris noſtri Dei.* *Tit.* 3. *v.* 4. Nam potentia quidem occultata eſt, quoniam in infirmitate venit, vnde *abſcondita eſt*, inquit, *fortitudo eius.* Haud dubium quin in cruce, cuius *cornua in manibus eius.* Sapientia quoque abſcondita eſt & incarnata. Placuit enim per ſtultitiam verbi ſaluos facere credentes. Nonne quodammodo ſtultum ſe fecerat, qui tradidit in mortem animam ſuam, & tulit peccata multorum, & quæ non rapuit tunc exſoluebat? Nonne ebrius erat vino charitatis, & immemor ſui? Itaque abſcondita eſt fortitudo, maximéque velata & incarnata ſapientia: Sed benignitas non potuit ampliùs declarari, nec abundantiùs exprimi, non euidentiùs commendari. *Serm.* 29. *de diuerſis, nu.* 3. *Tom.* 2.

ABACVC Cap. III *v.* 5.

Egredietur Diabolus ante pedes eius.

SEcus corporales Chriſti pedes iacens ac pœnitens audit pecca- *Luc.* 7.
trix, *Remittuntur tibi peccata tua.* Et *v.* 48.
recognoſcit eum de quo ex multis retro temporibus ſcriptum legebat, *Egredietur diabolus ante pedes eius.* Vbi nempe peccatum remittitur, ibi proculdubio diabolus de corde peccatoris expellitur. *Serm.* 6. *in Cant. num.* 3. *Tom.* 3.

ABACVC. Cap. III. *v.* 6.

Incuruati ſunt colles mundi ab itineribus æternitatis.

Explicatur de peccatis dæmonum. *Serm.* 11. *in Pſal.* 90. *num.* 9. *Tom.* 2.

Libri ABACVC Finis.

Digitized by Google

SCOPVS ET VSVS LIBRI.

BERNARDVS tibi nouus affertur, (amice Lector) non quò vetus diſpliceat, ſed arrideat magis. De operis nouitate non glorior, ſatis erit ad qualemcumque illius laudem, ſi tu eius vtilitate fruaris. Prodeſſe ſiquidem hoc opere maluerim quàm laudari.

Placuit igitur magis innouare vetera, quàm noua ſcribere, vt labor iſte meus antiquitatis auctoritate non vacaret, nec nouitatis careret voluptate. Quod vt cùm faciliùs, tum vtiliùs efficerem, Sanctorum Patrum Biblia, eorumdem præterea Concordantias, Biblicarum inſtar, ſeorſim publico dare inſtituebam: immenſum planè opus; quódque vnius hominis facultatem longè adeò ſuperat; vt vel Auguſtinianis Bibliis, concordantiiſque componendis, vix ipſis viginti annis laborioſior quiſque ſufficeret.

Quod ſi tam diuturni laboris fructum ſeriùs acceperis, Typographorum penuriam velim accuſes, quâ factum fuit, vt ne biennio quidem ipſum Auguſtinianarum Concordantiarum volumen primum, Cramoyſiano prælo mandari cœptum, vix potuerit abſolui.

Quòd enim illud nullâ meâ incuriâ contigerit, argumento erit præſens iſtud opus, quod interea (ne aliquando otiarer) in cæterorum præiudicium, & veluti prælibamen tibi oblaturus elaboraui.

Bernardus eſt quem nouo ordine digeſtum, ſed abbreuiatum, ſecundâ veluti menſâ tibi appono. Vt ad Lectionem illius inuitere nihil addam. Quis enim vel ex antiquis patribus Bernardo fœcundior, & tam breuis? Quis in exponendis Sacræ ſcripturæ ſenſibus excelſior, & tam clarus? Quis in ſententiis grauibus inueniendis & referendis eloquentior & tam pius? Adeò vt in eo nec orationis Romanæ deſideres eloquentiam, nec deuotionem Chriſtianæ. Verùm illa melliflui noſtri doctoris eloquia paſſim diſperſa ſic latebant; vt nec ſine graui labore, quo pauci delectantur, nec ſine otio quo multi carent in ſingulos ſcripturæ locos colligi potuerint,

nec facilè ab vnoquoque animaduerti, ſine attento iudicij diſcrimine. Fuerit igitur certè vnus hic laboris mei fructus, tui leuaſſe laboris partem: ſatis meus videbitur fuiſſe Bernardus, ſi tuum faciliùs reddidero, atque ſi tuos per me frequentiòr venerit in vſus.

Vt autem vtaris faciliùs his meis elucubrationibus, te monitum velim, me in citationibus nouum, à D. D. Iacobo Merlono Horſtio, SS. Theol. Licent. excogitatum ordinem ſequutum fuiſſe; qui genuina omnia S. Bernardi opera quatuor in Tomos diuiſit: Quorum hic tibi appono paragdima.

Tomus I. complectitur Epiſtolas omnes.

Tomus II. Sermones omnes.

De Aduentu.	*Serm. 7.*
Super Miſſus eſt.	*Homil. 4.*
In Vigilia Natiuit. Domini.	*Serm. 6.*
In die Natiuit. Domini.	*Serm. 5.*
In natali Sanctorum Innocentium.	*Serm. 1.*
In Circunciſione Domini.	*Serm. 3.*
In Epiphania Domini.	*Serm. 4.*
Dominica prima poſt Octauam Epiphan.	*Serm. 2.*
In Conuerſione S. Pauli.	*Serm. 2.*
In Purificatione B. Mariæ.	*Serm. 3.*
In Septuageſima,	*Serm. 2.*
In Capite ieiunij & de Quadrageſima,	*Serm. 7.*
De S. Benedicto Abbate,	*Serm. 1.*
In Feſto Annunciationis B. Mariæ Virginis,	*Serm. 3.*
Dominica Palmarum,	*Serm. 4.*
Feria quarta Hebdomadæ Sanctæ,	*Serm. 1.*
In Cœna Domini,	*Serm. 2.*
Meditatio in vitam & paſſionem Domini,	*Serm. 2.*
In die Sancto Paſchæ,	*Serm. 3.*
In Octaua Paſchæ,	*Serm. 2.*
In Rogationibus,	*Serm. 1.*
In Aſcenſione Domini,	*Serm. 5.*
In Feſta Pentecoſtes,	*Serm. 3.*
In Natiuitate S. Ioannis Baptiſtæ,	*Serm. 1.*

Digitized by Google

In Vigilia Sanctorum Petri & Pauli Apoſtolorum,	*Serm.* 1.
In Feſto Sanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli,	*Serm.* 3.
Dominica quarta poſt Pentecoſten,	*Serm.* 1.
Dominica ſexta poſt Pentecoſten,	*Serm.* 3.
In Natali ſancti Victoris Confeſſoris,	*Serm.* 2.
In Feſto B. Mariæ Magdalenæ,	*Serm.* 1.
In Aſſumptione B. Mariæ,	*Serm.* 5.
De Virgine Deipara,	*Serm.* 2.
Ex verbis Apocalipſ. Signum magnum, *&c.*	
Ad B. Virginem Deiparam,	*Sermo Panegyricus.*
In Feſto S. Michaëlis,	*Serm.* 2.
In Feſto omnium Sanctorum,	*Serm.* 5.
In obitu S. Malachiæ Epiſcopi,	*Serm.* 1.
De verbis Eſaiæ Vidi Dominum ſedentem, *&c.*	*Serm.* 5.
In Feſto S. Martini Epiſcopi,	*Serm.* 1.
De S. Clemente Papa & Martyre,	*Serm.* 1.
In Vigilia S. Andreæ,	*Serm.* 1.
In Feſto S. Andreæ Apoſtoli,	*Serm.* 2.
In obitu deuoti Humberti Monachi,	*Serm.* 1.
In Dedicatione Eccleſiæ,	*Serm.* 6.
In Pſalm. 90. Qui habitat,	*Serm.* 17.
De diuerſis,	*Serm.* 111.
Parui Sermones,	
Parabolæ.	

Tomus III. habet expoſitionem in Cantica Canticorum Serm. 86.

Tomus IV. continet varios Tractatus ordine quo ſequuntur.

De Conſideratione ad Eugenium,	*Lib.* 5.
De moribus & Officio Epiſcoporum.	
De vita & moribus Religioſorum.	
De vita & moribus Clericorum.	
De diligendo Deo.	
De gratia & libero arbitrio.	
De præcepto & diſpenſatione.	

Digitized by Google

De gradibus humilitatis & ſuperbiæ.
Exhortatio ad milites Templi.
De conuerſione ad Clericos.
De erroribus Petri Abailardi.
Ad Hugonem de S. Victore.
De vita & rebus geſtis S. Malachiæ Epiſcopi Hiberniæ.

FINIS.

LIBER SOPHONIÆ,

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 12.

Scrutabor Hieruſalem in lucernis.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 7. *v.* 10. & | *Pſal.* 74. *v.* 3.

Libri SOPHONIÆ Finis.

LIBER MALACHIÆ,

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 6.

Si ego Dominus vbi eſt timor meus? Si Pater, vbi eſt honor meus?

ET Patris quidem habere me erga te affectum non nego; ſed auctoritatem renuo. *Epiſt.* 72. *n.* 4. *Tom.* 1.

Verbũ eſt ſpõſus animæ. Anima ſi perfectè diligit verbum, nupſit. Nec verendum ne diſparitas perſonarum claudicare in aliquo faciat conuenientiam; quia amor reuerentiam neſcit. Ab amando quippe amor, non ab honorando denominatur. Honoret ſanè qui horret, qui ſtupet, qui metuit, qui miratur; Vacant hæc omnia penes amantem. Amor ſibi abundat, amor vbi venerit, cæteros in ſe omnes traducit & captiuat affectus. Amor cæteros animi affectus abſorbet. Properea quæ amat, amat, & aliud nouit nihil. Ipſe qui honori merito, merito ſtupori & miraculo eſt, amari tamen plus amat. Sponſus & ſponſa ſunt. Quam quæris aliam inter ſponſos neceſſitudinem, vel connexionem præter amari & amare? Hic nexus vincit etiam, quod natura arctius vinxit, vinculum parentum ad filios. Denique propter hoc ait, *Relinquet homo patrem ſuum & matrem ſuam, & adhærebit ſponſæ.* Matt. 19. v. 5. Vides, iſte affectus, quàm ſit in ſponſis, non cæteris tantùm affectibus, ſed etiam ſeipſo potentior.

Adde quod iſte ſponſus, non modò amans, ſed amor eſt. Nunquid honor? Contendat quis eſſe, ego non legi. Legi autem quia *Deus charitas eſt*, & non quia honor eſt, vel dignitas legi; non quia honorem non vult Deus, qui ait, *ſi ego Pater, vbi eſt honor meus?* 1. Ioan. 4. v. 8. Verum id Pater. Sed ſi ſponſum exhibeat, puto quia mutabit vocem, & dicet, ſi ego ſponſus, vbi eſt amor meus? Exigit ergo Deus timeri vt Dominus, honorari vt Pater, vt ſponſus amari. Abſque amore &

timor pœnam habet, & honor non habet gratiam. Seruilis eſt timor quandiu ab amore non manumittitur; & qui de amore non venit honor, non honor, ſed adulatio eſt. Et quidem *ſoli Deo honor & gloria*, ſed horum neutrum acceptabit Deus, ſi melle amoris condita non fuerint. *Serm.* 83. *in Cant. num.* 3. *Tom.* 3.

Idem locus explicatur infrà *Pſ* 98. *v.* 4.

MALACH. Cap. II. *v.* 7.

Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam.

Explicatur ſuprà, 1. *Reg. cap.* 2. *v.* 25.

Nugæ in ore ſacerdotis blaſphemiæ ſunt.

INter ſeculares nugæ, nugæ ſunt; in ore Sacerdotis, blaſphemiæ. Conſecraſti os tuum Euangelio: Talibus iam apetire illicitum, aſſueſcere ſacrilegum eſt. *Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt de ore eius*: Non nugas profectò vel fabulas. Verbum ſcurrile quod faceti vrbaniue nomine colorant, non ſufficit peregrinari ab ore; procul & ab aure relegandum. *De conſider. ad Eugen. lib.* 2. *cap.* 13. *Tom.* 4.

MALACH. Cap. IV. *v.* 2.

Vobis qui timetis Deum, orietur ſol iuſtitiæ.

QVos prædeſtinauit, hos & vocauit. Quis enim niſi vocatus ad Dei accedit conſi- *Rom.* 8. *v.* 30.
lium? *Quos autem vocauit, hos & iuſtificauit.* Oritur quippe ſol, non is qui *Ibid.*
timentibus Deum promittitur, ſolis ad conſilium vocatis. Manentibus igitur in tenebris filiis diffidentiæ, euadit in nouam hanc lucem lucis filius de poteſtate tenebrarum. *Epiſt.* 107. *n.* 4. *Tom.* 1.

Libri MALACHIÆ Finis.

LIBER MACHABÆORVM.

Cur ex iuſtis antiquæ legis, ſolis Machabæis Eccleſia diem feſtum agit. *Epiſt.* 98. *per tot. Tom.* 1.

Libri MACHABÆORVM & librorum veteris Teſtamenti Finis.

Digitized by Google

EPISTOLA AD ROMANOS,

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 17.

Iuſtus ex fide viuit.

Explicatur ſuprà. *Sap. cap.* 10. *v.* 10. *& Abacuc cap.* 2. *v.* 4.

ROM. Cap. I. *v.* 19.

Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis.

Explicatur ſuprà. *Pſ.* 35. *v.* 6.

ROM. Cap I. *v.* 20.

Inuiſibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur.

EST velut communis quidam liber ſenſibilis, mundus iſte, vt in eo ſapientiam Dei legat quicumque voluerit. Nunc opus habet humana anima velut quodam vehiculo creaturæ, vt ad cognitionem creatoris aſſurgat: Cùm è contra longè beatiùs perfectiùſque Angelica natura in Creatore notitiam habeat creaturæ. Angelicæ felicitatis illud eſt, non fragilitatis humanæ.

Quæramus igitur per ea ſaltem quæ facta ſunt intellectum inuiſibilium Dei: Quæ ſi in cæteris intellecta conſpicit anima, neceſſe eſt vt longè ampliùs conſpiciat, & intelligat multò ſubtiliùs in creatura quæ facta eſt ad imaginem creatoris, hoc eſt in ſeipſa. Nullus Deo vicinior gradus inter omnes quæ ſub ſole habitant creaturas, quàm anima humana *Serm* 9. *de diuerſis num.* 1. Tom 2.

Anima hominis nobiliſſima creatura.

Inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur.

Vnde nos dicimus verbum indicatum, verbum inſpiratum, verbum eructatum. Primum fecit cognitionem, ſecundum conuerſionem, tertium viuificationem. Primum obfuit, ſecundum non profuit, tertium viuificauit. Primum obfuit, quia *cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt.* Secundum profuit, quia non data eſt lex quæ poſſet viuificare. Tertium viuificauit, quia per crucem redemit. Primum totum de foris, ſecundum foris & intus, tertium totum intus.

Verbũ triplex indicatum inſpiratũ eructatum. *Ibid.*

Et nota quia quod eructatur, de plenitudine eructantis cum quodam ipſius ſubſtantiæ ſapore profertur: & idcirco ſapientia incarnata dicitur habens in ſe omnem plenitudinem. In miraculis cognitionem, in doctrina conuerſionem, in paſſione viuificationem. Vnde ait Propheta, *Dominus viuificabit nos poſt duos dies*, ſcilicet cognitionis & conuerſionis; *in die tertia ſuſcitabit nos*, voce Verbi incarnati per primam ſuam reſurrectionem: *Et viuemus in conſpectu eius*, viuificati per paſſionem, ſerenius illuminati per miraculorum cognitionem; *Sequemúrque* vt cognoſcamus Dominum, inſtructi per doctrinæ conuerſionem. *Serm.* 42. *de diuerſis, Tom.* 2.

Oſee 6. v.3.

Nos quidem mortales interim in loco peregrinationis noſtræ, in ſudore vultus noſtri comedere panem noſtrum neceſſe habemus, foris illum in labore & ærumna mendicantes, id eſt, vel à doctis viris, vel à Sacris libris, vel certè *per ea quæ facta ſunt, inuiſibilia Dei intellecta conſpicientes*. Angeli autem in omni plenitudine, etſi non à ſemetipſis, tamen in ſemetipſis, tantâ facilitate, quantâ & felicitate accipiunt vnde & beatè viuunt. *Serm.* 53. *in Cantic. num.* 5. *Tom.*3.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 15. *v.* 2. *Cant. cap.*1. *v.*1. & *Marci cap.* 2. *v.* 9.

ROM. Cap. I. *v.* 21.

Cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt.

Explicatur ſuprà, *Pſal.*41. *v.*1. & *Eſai. cap.*6. *v.* 2.

ROM. Cap I. *v* 30.

Detractores Deo odibiles.

Explicatur ſuprà. *Pſ.*100. *v.*5.

ROMANORVM. Cap. II. *v.* 5.

Secundùm duritiam tuam & cor impœnitens, theſauriſas tibi iram in die iræ.

THeſauriſas tibi theſauros iræ pro prærogatis theſauris miſericordiæ quos contemnis; & vacuas in te miſericordiam Dei. Sed ſecundùm quid? *Secundùm duritiam tuam*, ait *& cor impœnitens.* Quis autem ſcindet duritiam iſtam, niſi qui paſſione ſuâ petras ſcindit? Quis dabit cor pœnitens, niſi à quo eſt omne datum optimum? *Serm.*13. *de diuerſis num.* 2. *Tom.* 2.

ROM. Cap. II. *v.* 15.

Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus.

Explicatur ſuprà. *Deuteron. cap.* 32. *v.* 33.

ROM. Cap. IV. *v.* 25.

Traditus eſt propter peccata noſtra.

Explicatur ſuprà. *Gen. cap.* 4. *v* 10.

ROM. Cap. V. *v.* 4.

Patientia probationem operatur, probatio verò ſpem.

Explicatur ſuprà *Prou. cap.*19 *v.* 11.

ROM. Cap. V. *v.* 5.

QVia *charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis*: amati amamus, amantes ampliùs meremur amari. Si enim cùm adhuc inimici eſſemus; reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, multò magis reconciliati ſalui erimus in vita ipſius. *Epiſt.* 107. *n.*8 *T.*1.

Idem locus explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 6. *v.* 3. & *Cant. cap.*1. *v.*1.

ROM. Cap. V. *v.* 10.

Cùm adhuc inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius.

Explicatur ſuprà *Pſ.*148. *v.* 5.

Digitized by Google

ROM. Cap. V. *v.* 20.

Vbi abundauit delictum ſuperabundauit gratia.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 70. *v.* 15. *Pſ.* 145. *v.* 7. *& Prou. cap.* 17. *v.* 15.

ROM. Cap. VI. *v.* 9.

Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur.

Legimus nonnullorum præceſſiſſe reſurrectiones, aut magis certè ſuſcitationes, ſed iſtius præambulas, quibus & duplici priuilegio noſcitur præeminere Nam cæteri quidem reſurrexerant mortui, iterum morituri, *Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur.* Illi mortui denuò opus habent iterum reſuſcitari; Chriſtus quòd mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel, quòd autem viuit, viuit Deo, viuit in æternitate. Meritò proinde reſurgentium primitiæ Chriſtus; qui ita reſurrexit, vt cadere non adiiciat, qui ſolus attigit immortalitatem. Eſt aliud in quo Reſurrectionis huius innoteſcat gloria ſingularis. Quis enim in cæteris omnibus ſuſcitauit aliquando ſemetipſum? Ineffabile iſtud eſt, vt à morte ſe exciret ipſe qui dormit, ſingulare eſt, non eſt qui faciat, non eſt vſque ad vnum. *Serm.* 1. *in die Paſchæ, n.* 5. *Tom.* 2.

ROM. Cap. VI. *v.* 17.

Iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *v.* 14.

ROM. Cap. VII. *v.* 15.

Non quod volo hoc ago.

Explicatur ſuprà, *Iob* 7 *v.* 20.

ROM. Cap. VII. *v.* 18.

Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio.

Explicatur ſuprà, *Pſ* 118. *v.* 176.

ROM. Cap. VII. *v.* 24.

Infœlix homo quis me liberabit de corpore mortis huius?

Explicatur ſuprà, *Sap. cap.* 9. *v.* 15.

Sciebat nimirum non priùs liberandum ſe eſſe à peſſima illa radice, quæ carni infixa eſt, à lege peccati, quæ eſt in membris noſtris, donec & ab ipſo corpore ſolueretur. Vnde & *cupiebat diſſolui, & cum Chriſto eſſe*, ſciens quod peccatum ſeparans inter nos & Deum, penitus auferri non poterit, donec liberemur à corpore. *Serm.* 6. *de Aduentu Domini num.* 2. *Tom.* 2. *Phil* *v.* 23.

ROM. Cap. VIII. *v.* 7.

Sapientia carnis inimica eſt Deo.

Explicatur ſuprà *Pſ.* 33. *v.* 9. *& Prou. ca.* 9. *v.* 1.

ROM. Cap. VIII. *v.* 9.

Vos in carne non eſtis, ſed in Spiritu.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 4. *v.* 2.

ROM. Cap. VIII. *v.* 15.

Non accepiſtis Spiritum ſeruitutis iterum in timore.

Explicatur infrà 1. *Tim. cap.* 1. *v.* 9.

Rom. Cap. VIII. *v.* 17.

Si compatimur & conregnabimus.

Explicatur ſuprà *Luca cap.* 9. *v.* 23.

Rom. Cap. VIII. *v.* 18.

Non ſunt condignæ Paſsiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Explicatur ſuprà. *Pſal.* 64. *v.* 5 *Pſ.* 90. *v.* 5. & *Cant. cap.* 1. *v.* 12.

Rom. Cap. VIII. *v.* 24.

Spe ſalui facti ſumus.

Explicatur ſuprà, *Sap. cap.* 9. *v.* 15.

Rom. Cap. VIII. *v.* 26.

Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

Explicatur ſuprà. *Pſ.* 36. *v.* 27. & *Cant. cap.* 2. *v.* 12.

Rom. Cap. VIII. *v.* 28.

Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

SOlerter attende quòd non ad libitum famulari, ſed cooperari dicit ad bonum; neque enim ad voluntatem ſeruiunt, ſed ad vtilitatem; non ad voluptatem, ſed ad ſalutem; non ad votum, ſed ad cōmodum noſtrum. Vſqueadeo ſiquidem in hunc modum, omnia nobis cooperantur in bonum; vt inter hæc omnia, etiam ea quæ nihil ſunt numerentur, moleſtia, morbus, & ipſa mors etiam, & peccatum; quæquidem conſtat naturas non eſſe, ſed naturæ corruptiones. An verò ei peccata ipſa non cooperantur in bonum, qui ex eis humilior, feruentior, ſolicitior, timoratior & cautior inuenitur? *Serm.* 1. *de diuerſis, num.* 6. Tom. 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſal.* 85. *v.* 2. & *Pſ* 90. *v.* 2.

Rom. Cap. VIII. *v.* 30.

Quos prædeſtinauit, hos & vocauit, & quos vocauit hos & iuſtificauit. Quos autem iuſtificauit, hos & magnificauit.

NEque enim poterit obtineri magnificatio, niſi iuſtificatio præceſſerit; cùm iſta meritum, illa præmium ſit. *Serm.* 105. *de diuerſis num.* 1. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Sap. cap.* 10. *v.* 10. *Eſai. cap.* 6. *v.* 2 *Malach. cap.* 4. *v.* 2. & 1. *Ioan. chap.* 5. *v.* 18.

Rom. Cap. VIII. *v* 31.

Si Deus pro nobis, quis contra nos?

Explicatur ſuprà *Ioan. cap.* 16. *v.* 33.

Rom. Cap. VIII. *v.* 32.

Proprio filio non pepercit.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 41

Rom. Cap. IX. *v.* 5.

Qui eſt ſuper omnia benedictus in ſæcula.

Explicatur ſuprà, *Luc. cap.* 1 *v.* 28.

Rom. Cap. IX. *v.* 16.

Neque volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei.

Explicatur ſuprà. *Pſ.* 113. *v.* 9.

ROM. Cap. IX. v. 18.

Cui vult miſeretur, & quem vult indurat.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 24 *v.* 18.

ROM. Cap. X. *v.* 4.

Finis legis Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 10. *v.* 15.

ROM. Cap. X. *v.* 8.

Prope eſt verbum in ore tuo.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 8. *v.* 6.

ROM. Cap. X. v. 15.

Quomodo prædicabunt niſi mittantur?

Explicatur ſuprà, *Deuteron. cap.* 15. *v.* 19.

ROM. Cap. X. *v.* 17.

Fides ex auditu.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 42. *v.* 5. & *Cant. cap.* 2. *v.* 8.

ROM. Cap. XI. *v.* 13.

Miniſterium meum honorificabo.

PAulum imitari curato, in honorificando miniſterium tuum. Honorificabis autem grauitate morum, maturitate conſiliorum, actuum honeſtate. Hæc ſunt quæ Officium Epiſcopale maximè nobilitant & ornant. Omnia fac cum conſilio, nec tamen omnium, aut quorumcumque, ſed tantùm bonorum. Bonos in conſilio, bonos in obſequio; bonos habens contubernales, qui vitæ & honeſtatis tuæ & cuſtodes ſint & teſtes. In hoc enim te bonum probabis, ſi teſtimonium à bonis habueris. *Epiſt.* 28. *n.* 2. *Tom.* 1.

ROM. Cap. XI. v. 20.

Noli altum ſapere ſed time.

IN alto poſito, non altum ſapere difficile eſt, & omnino inuſitatum: Sed quantò inuſitatius, tantò glorioſius. Timor de adepta iam altitudine, tædere magis quàm placere faciet altiora. Non vos ergo felicem, quia præeſtis: Sed ſi non prodeſtis, infelicem putate. *De morib. & Offic. Epiſcopor. cap* 8. *Tom.* 4.

ROM. Cap. XI. v. 26.

Sic omnis Iſrael ſaluus fieret.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 58. *v.* 12.

ROM. Cap. XI. v. 36.

Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia.

Explicatur ſuprà, *Exod. cap.* 3. *v.* 14.

ROM. Cap. XII. *v.* 2.

Probetis quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 26. *v.* 4.

ROM. Cap. XII. *v.* 3.

Non plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 1. *v.* 17.

SObria ſiquidem ſapientia eſt in pœnitudine peccatorum præteri- Sapientia eſt

torum, in contemptu præſentium commodorum, in deſiderio futurorum præmiorum. Inueniſti planè ſapientiam, ſi prioris vitæ peccata defleas, ſi huius ſeculi deſideria paruipendas, ſi æternam beatitudinem toto deſiderio concupiſcas. Inueniſti ſapientiam, ſi tibi horum ſingula ſapiunt provt ſunt; vt hæc quidem amara & omnino fugienda, iſta quoque velut caduca & tranſitoria contemnenda, illa verò vt perfecta bona totis appetenda deſideriis, intimo quodam animi ſapore diiudices & diſcernas. *Serm. 7. de diuerſis, num. 4. Tom. 2.*

circa præterita, præſentia & futura.

Prou. 3. v. 13.

Rom. Cap. XII. *v. 17.*

Prouidentes bona non tantùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap. 4. v. 7.*

Rom. Cap. XIII. *v. 1.*

Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.

Explicatur ſuprà, *Eccl. cap. 3. v. 20.*

Rom. Cap. XIII. *v. 1.*

Non eſt poteſtas niſi à Deo.

Explicatur ſuprà, *Lucæ cap 10. v. 16.*

Rom. Cap. XIII. *v. 3.*

Bonum fac & habebis laudem.

Explicatur infrà, *1. Petr. cap 3. v. 13.*

Rom. Cap. XIII. *v. 12.*

Nox præceſſit, dies autem appropinquauit.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 47. v. 10.*

Rom. Cap. XIV. *v. 17.*

Non eſt regnum Dei eſca & potus, ſed iuſtitia & pax, & gaudium in Spiritu ſancto.

Est gaudium de regno Dei, ſed non gaudium carnale, cuius extrema luctus occupat; ſed in quod magis triſtitia vertitur. Vnde autem hoc gaudium interim, niſi de iuſtitia & pace procedit? *Serm. 18. de diuerſis, num. 1. Tom. 2.*

Non eſt regnum Dei eſca & potus.

Quid adhæc dicitis vos guloſi & luxurioſi, quorum Deus venter eſt, quorum omnis vſus aut in ventre, aut ſub ventre eſt? Audite, *quia eſca ventri, & venter eſcis, Deus autem* hunc & has deſtruet. *Serm. 19. de diuerſis, num. 1. Tom. 2.*

Rom. Cap. XIV. *v. 23.*

Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.

Fides falſa fides non eſt. De fide autem vera, non falſa puto dixiſſe Apoſtolum, *omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Non autem ex fide vera bonum creditur quod malum eſt: Eſt enim falſum; peccatum igitur eſt. *De præcepto & diſpenſat. cap. 14. Tom. 4.*

Rom. Cap. XV. *v. 4.*

Per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus.

Explicatur ſuprà, *Pſal. 85. v. 2. & Prou. cap. 19. v. 11.*

Epiſtolæ ad Romanos Finis.

Digitized by Google

EPISTOLA PRIMA AD CORINTHIOS.

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 12.

Ego ſum Pauli, ego ſum Cephæ, ego Apollo.

Explicatur ſuprà, *Deutor. cap.* 25. *v.* 5.

1. COR. Cap. I. *v.* 19.

Perdam ſapientiam ſapientium.

PErdiderunt ſapientiam, quia ſua ſapientia perdidit eos. Quid non perdiderunt, qui ipſi perditi ſunt? An verò non perditi quos neſcit Deus? *Serm.* 74 *in Cant. n* 2. *Tom.* 3.

1. COR. Cap. I. *v.* 30.

Filius Dei factus eſt nobis ſapientia à Deo.

NOn ait ſimpliciter qui factus eſt ſapientia, ſed qui factus eſt nobis ſapientia; quoniam quod erat Angelis, factus eſt & nobis. *Serm* 22. *in Cant. num.* 5. *Tom.* 3.

1. COR. Cap. I. *v.* 31.

Qui gloriatur, in Domino glorietur.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 9. *v.* 14. *Cant. cap.* 1. *v.* 7. *& Eſai. cap.* 42. *v.* 8.

1. COR. Cap. II. *v.* 8.

Si cognouiſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.

Explicatur ſuprà, *Gen cap.* 27. *v.* 27. *&* 1. *Reg. cap.* 2. *v.* 25.

1. COR. Cap. II. *v.* 9.

Oculus non vidit, nec auris audiuit, &c.

SEd reuelauit Deus per ſpiritum ſuum. *Serm.* 10. *in Pſal.* 90. *num.* 1. *Tom.* 2.

Pro bonis terrenis eam paruipendere gloriam, quam *nec oculus vidit, &c.* non tam inſipientiæ quàm infidelitatis eſſe videtur. *De Conuerſ. ad Clericos cap* 8. *Tom.* 4.

Idem locus explicatur ſuprà, *Iob cap.* 14. *v.* 15. *Luca cap.* 6. *v.* 38.

1. COR. Cap. II. *v.* 11.

Quis ſcit hominum quæ ſunt hominis, niſi Spiritus hominis, qui eſt in eo?

QVapropter de his quæ ſunt in homine, poteſt iudicare Spiritus hominis qui in ipſo eſt. Longe verò præſtantius de his ipſis iudicat Deus. *Serm.* 32 *de diuerſis, nu.* 1. *& Serm.* 68. *de diuerſis, num.* 1. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur, *Serm.* 110. *de diuerſis, Tom.* 3.

Digitized by Google

1. COR. Cap. II. *v.* 14.

Animalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei.

NAm ſi Spiritum Chriſti haberet, non tam de carne doleret, quàm gauderet de Spiritu. *Epiſt.* 2. *num.* 5. *Tom.* 1.

Carnalis homo non percipit ea quæ ſunt Spiritus Dei.

Sed iam capiat & carnalis, quia verbum factum eſt caro. Si nihil præter carnem nouit audire, ecce verbum caro factum eſt, audiat illud vel in carne. *Serm.* 3. *in natali Domini*, *n.* 3. *Tom.* 2.

1. COR. Cap. II. *v.* 15.

Spiritualis homo omnia diiudicat.

NOn iudicare hîc poſuit, ſed diiudicare, quod vtique diſcernere & probare eſt. *Serm.* 34. *de diuerſis*, *num.* 3. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 74. *v.* 3.

1. COR. Cap. III. *v.* 2.

Lac vobis potum dedi, non eſcam.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 8. *v* 3.

1. COR. Cap. III. *v.* 9.

Dei ſumus adiutores.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 13. *v.* 1.

1. COR. Cap. III. *v* 8.

Vnuſquiſque mercedem accipiet ſecundum proprium laborem.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *v* 5.

1. COR. Cap. III. *v.* 12. 13. 14. & 15.

Si quis ædificauerit ſuper fundamentum hoc, lignum, fœnum, ſtipulam, &c. Ipſe ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.

FVndamentum Chriſtus eſt, lignum fragile eſt, fœnum molle, ſtipula leuis. *Lignum* ſunt qui fortiter incœperunt, ſed fracti non renodantur. *Fænum* ſunt qui fugiendâ mollitie tepefacti, nec ſummitate digiti (vt dicitur) labores arduos attingere volunt. *Stipula* ſunt qui leuitatis motibus exſufflati, nunquam in eodem ſtatu permanent. Et timendum quidem eſt de iſtis, ſed non deſperandum; quia ſi in fundamento Chriſtum habuerint, hoc eſt in hac via vitam finierint, ſalui erunt, *ſic tamen quaſi per* ignem.

Ignis tria habet, fumum, lucem, ardorem. Fumus excitat lachrimas, lux illuminat, ardor adurit. Ita & qui eiuſmodi eſt, *fumum*, hoc eſt, amaritudinem in mente habere debet, quia tepidus eſt, quia leuis. Sed & *lucem* in ore, vt qualis eſt in mente, talem ſe in confeſſione & dicat & plangat; vt & linguam acuat conſcientia, & conſcientiam arguat lingua. Neceſſe eſt quoque vt *ardorem* ſentiat in corpore, id eſt, pœnitentiæ tribulationem. Sunt & alij qui ædificant ſuper fundamentum hoc aurum, argentum, & lapides pretioſos; qui vehementer incipiunt, non attendentes quid caro poſſit, ſed quid Spiritus velit. *Serm.* 30 *de diuerſis*, *Tom.* 2.

Digitized by Google

1. Cor. Cap. III. v. 19.

Sapientia huius mundi, ſtultitia eſt apud Deum.

Explicatur ſuprà, *Deuter. cap. 32. v. 29. & Prou. cap. 9. v. 1.*

1. Cor. Cap. III. v. 21.

Omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.

ID eſt, ſi, ſicut Chriſtus in omnibus operibus ſuis Patrem ſuum glorificauit, ita & vos in omni actu veſtro eius gloriam quæſieritis. *Epiſt. 383. n. 7. Tom. 1.*

1. Cor. Cap. IV. v. 1.

Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.

MIniſter Chriſti ſic debet conuerſari, vt ex moribus exterioris hominis qui videtur, exiſtimetur compoſitio interioris animi qui non videtur, ne vel ab alio, vel à ſeipſo poſſit iudicari. *Serm. 32. & 68. de diuerſis, num. 1. Tom. 2.*

1. Cor. Cap. IV. v. 3.

Mihi pro minimo eſt vt à vobis iudicer, aut ab humano die: Sed neque meipſum iudico, qui autem iudicat me Dominus eſt.

Iudiciũ triplex. IN his verbis notanda ſunt tria iudicia, humanum, ſuum cuiuſque proprium, & diuinum. Et humanum quidem poteſt iudicare de rebus exterioribus, quæ ſenſibus corporis percipiuntur; de interioribus verò non poteſt. Apoſtolus humanum contemnebat, dicens: *Mihi autem pro minimo eſt vt à vobis iudicer.* Sed neque proprium timebat, qui dicebat, *ſed neque meipſum* iudico. Solum ergo reſtabat diuinum, de quo ait; *qui autem iudicat me Dominus* eſt. *Serm. 32. de diuerſis, num. 1. Tom. 2.*

Idem locus explicatur. *Serm 34. de diuerſis, num. 3 & Serm. 35. de diuerſis, num. 6. Tom. 2. 1. Reg. cap. 16. v. 7. & 4 Reg. cap. 5. v. 26.*

1. Cor. Cap. IV. v. 4.

Nihil mihi conſcius ſum.

Explicatur ſuprà, 1 *Reg. cap. 16. v 7.*

1. Cor. Cap. 4. v. 7.

Quid habes quod non accepiſti?

Explicatur ſuprà. *Iob cap. 10. v. 15. Pſ. 113. v. 9. Cant. cap. 1. v. 7. & Eccl. cap. 20. v. 31.*

1. Cor. Cap. IV. v. 9.

Spectaculum facti ſumus mundo & Angelis & hominibus.

ITa planè & malis, & bonis pariter. Illos enim ſollicitat inuidiæ paſſio, iſtos compaſſio miſericordiæ; vt in nos inceſſanter intendant: Illi quidem defectum noſtrum, iſti profectum deſiderantes. *Serm. 70. de diuerſis. Tom. 2.*

Idem locus explicatur ſuprà. 2. *Reg. cap. 6. v. 22.*

1. Cor. Cap. V. *v.* 2.

Auferte malum ex vobis.

AVferatur ergo malus, ne malos generet: Abſcindatur vt ouis morbida à grege, vt putridum membrum à corpore: & ne timeas eſſe contra charitatem, ſi vnius eiectione, ſcandalum multorum recompenſaretis pace. Melius eſt enim vt pereat vnus quàm vnitas. *Epiſt.* 102 *n.* 2. *Tom.* 1.

1. Cor. Cap. VI. *v.* 12.

Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt.

Explicatur ſuprà *Gen. cap* 2. *v.* 17.

1. Cor. Cap. VI. *v.* 13.

Eſca ventri, & venter eſcis; Deus autem & hunc & has deſtruet.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 1. *v.* 1.

1. Cor. Cap. VI. *v.* 17.

Qui adhæret Deo, vnus cum eo Spiritus efficitur.

ET voluntas eius omnino diuinæ adhærens voluntati fit vna cum ea, vt nihil iam quod contra eam ſit, inueniatur in omnibus creaturis, ſed vniuerſa fiant, vel magis maneant. pro eius arbitrio. *Serm.* 3. *in Feſto omnium Sanctor. n.* 3. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 26. *v.* 4 *& Cant. cap.* 2. *v.* 12.

1. Cor. Cap. VII. *v.* 26.

Bonum eſt homini ſic eſſe.

HOc eſt in virginitate manere. Si de virginibus præceptum haberet, nihil aliud, quàm quod præciperetur, liceret. Nunc verò cùm vtrumque liceat, vel nubere, vel non nubere; quid compendioſius dici potuit, quàm *bonum eſt homini ſic eſſe. Serm.* 96. *de diuerſis, num.* 3. *Tom.* 2.

1. Cor. Cap. VII. *v.* 27.

Alligatus es vxori, noli quærere ſolutionem.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 4. *v.* 6.

1. Cor. Cap. VIII. *v.* 1.

Scientia inflat.

VOlo animam primo omnium ſcire ſeipſam, quod id poſtulet ratio & vtilitatis, & ordinis. Et ordinis quidem; quoniam quod nos ſumus primum eſt nobis: Vtilitatis verò, quia talis ſcientia non inflat, ſed humiliat. *Serm.* 36. *in Cant. num.* 5. *Tom.* 3.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 118. *verſ.* 11.

1. Cor. Cap. VIII. *v.* 12.

Sic in fratrem peccantes, in Chriſtum peccatis.

Explicatur ſuprà, 1 *Regum cap.* 2. *verſ.* 25.

1. COR. Cap. IX. *v.* 14.

Dominus ordinauit iis qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.

NOn quærere aut habere delicias vel ornatum; vt videlicet ſint contenti alimenta corporis, non irritamenta gulæ, aut incentiua libidinis, & quibus tegantur, non quibus ornentur, accipere. *De vita & morib. Clericor. cap* 7. *Tom.* 4.

1. COR. Cap. IX. *v.* 19.

Cùm liber eſſem ex omnibus, omnium me ſeruum feci.

VIdetur & in noſtris aliquando tribulationibus eſſe nonnulla libertas, cùm videlicet pro peccatis proximorum, liberâ & liberali charitate laborem pœnitentiæ ſuſtinemus, lugentes, ieiunantes, vapulantes pro eis, & quæ non rapuimus exſoluentes. *Serm.* 34. *de diuerſis, num.* 2. *Tom.* 2.

1. COR. Cap. IX. *v.* 24.

Omnes quidem currunt, ſed vnus accipit brauium, ſic currite vt comprehendatis.

QVod ſanè ita fiet, ſi nequaquam arbitramini vos comprehendiſſe; ſed obliti quæ retro ſunt, extenditis vos in anteriora. *Epiſt.* 341. *num.* 2. *Tom.* 1.

Idem locus explicatur ſuprà, *Iob cap* 14. *v.* 2. *Pſ.* 13. *v.* 1. & *Ezech. cap.* 18 *v.* 24.

1. COR. Cap. IX *v.* 27.

Caſtigo Corpus meum & in ſeruitutem redigo.

IN ſpirituali exercitio non ſanitatem debemus corpori, ſed ſeruitutem, ſed afflictionem, ſed laborem, iuxta vicem illius ſpiritualis hominis qui dicebat, *Caſtigo corpus meum.* Nec iſtam tantùm cordi puritatem debemus, vt purè & humiliter confiteamur peccata noſtra; ſed vt in intentione, cogitatione & opere hanc circumſpectionem exhibeamus, vt & vita noſtra ſit fructuoſa, & fama glorioſa; non quæ fructificet ſibi, ſed Deo; non quæ glorificet ſe, ſed patrem ſuum qui in cœlis eſt. *Serm.* 16. *de diuerſis num.* 5. *Tom.* 2.

1. COR. Cap. X. *v.* 12.

Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 28. *v.* 12. & *Pſ.* 32. *v.* 6.

1. COR. Cap. X. *v.* 13.

Tentatio vos non apprehendat niſi humana.

QVia humanum eſt peccare, ſed diabolicum eſt in malo perſeuerare. *Serm.* 11. *in Pſal.* 90. *num.* 6. *Tom.* 2.

1. COR. Cap. X. *v.* 21.

Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 33. *v.* 9.

1. Cor. Cap. XI. *v.* 3.

Caput Chriſti Deus.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 18. *v.* 6. *& Hier. cap.* 17. *v.* 5.

1. Cor. Cap. XI. *v.* 31.

Si noſmetipſos dijudicauerimus, non vtique iudicabimur.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 74. *v.* 3.

1. Cor. Cap. XII. *v.* 3.

Nemo loquens in ſpiritu Dei dicit Anathema Ieſu.

IEſus Saluator ſiue ſalus; Anathema ſeparatio interpretatur. Qui verò tibi ſeparationem à ſalute ſubmurmurat, nec Dei ſpiritus eſt, nec à Deo; quia Spiritus ſanctus non diſpergere, ſed colligere venit, qui ſemper reuocat diſperſos Iſraël in terram ſuam. *Serm.* 22. *de diuerſis, num.* 4. *Tom.* 2.

1. Cor. Cap. XII. *v.* 4.

Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 37. *v.* 32. *& Iob. cap.* 13. *v* 22.

1. Cor. Cap. XII. *v.* 8.

Sermo ſapientiæ alij datur, &c.

Explicatur ſuprà. *Eccl. cap.* 20. *v* 32.

1. Cor. Cap. XIII. *v.* 3.

Si tradidero corpus meum ita vt ardeam.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 4. *v.* 1.

CAſtitas ſine charitate, lampas eſt ſine oleo; ſubtrahe oleum lampas non lucet: Tolle charitatem caſtitas non placet. Sed ô *quàm pulchra eſt caſta generatio cum charitate.* Cum illa, inquam, charitate, quam deſcribit Apoſtolus de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. *De morib. & Officio Epiſcopor. cap.* 3. *Tom.* 4. *Sap.* 4. *v.* 5. 1. *Tim.* 1. *v.* 5.

1. Cor. Cap. XIII. *v.* 4.

Charitas patiens eſt, benigna eſt.

CHaritas læſa tamen non prouocat, ſed ſpreta te reuocat; oſtendens tibi in te de ſe veraciter ſcriptum eſſe, *charitas patiens eſt, benigna eſt.* Licet læſa, licet offenſa, ſi conuerſus fueris ad illam, obuiabit tibi quaſi Mater honorificata. Contemptus oblita ſui ruet in amplexum tui, gaudens quem perdiderat, eſſe inuentum; qui mortuus fuerat, viuum. *Epiſt.* 2. *n.* 1. *Tom.* 1.

1. Cor. Cap. XIII. *v.* 5.

Charitas non quærit quæ ſua ſunt.

LIbenter accipio beneficium quod proſit danti. Alioquin non ambulo in charitate illa, quæ non quærit quæ ſua ſunt. Et quidem nobis in hoc benefacitis, ſed vobis melius: Niſi fortè excidit vobis illa ſententia, *Beatius eſt dare quàm accipere. Epiſt.* 100. *Tom.* 1. *Act.* 20. *v.* 35.

1. Cor. Cap. XIII. v. 7.

QVia *charitas omnia credit*, iam omnis ſuſpicio de medio fiat. *Epiſt.* 227. *n.* 1. *Tom.* 1.

1. Cor. Cap. XIII. v. 8.

Charitas numquam excidit.

Explicatur ſuprà, *Iſai. cap.* 6. *v.* 1.

1. Cor. Cap. XIII. *v.* 9.

Ex parte cognoſcimus.

Explicatur ſuprà. *Sap. cap.* 1. *v.* 95.

1. Cor. Cap XIII. *v.* 10.

Cùm venerit quod perfectum eſt, tunc euacuabitur quod ex parte eſt.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 1. *v.* 7.

1. Cor. Cap. XIV. *v.* 15.

Pſallam Spiritu, Pſallam & mente.

Explicatur ſuprà, *Lucæ cap.* 24. *v.* 42.

1. Cor. Cap. XV. *v.* 10.

Non ego, ſed gratia Dei mecum.

PAulus cùm bona plurima, quæ Deus per ipſum fecerat enarraſſet, *non ego*, ait, *ſed gratia Dei mecum.* Potuit dicere per me, ſed quia minus erat maluit, dicere *mecum*; præſumens ſe non ſolùm operis eſſe miniſtrum per effectum: ſed & operantis quodammodo ſocium per conſenſum. *De gratia & lib. arb. cap* 13. *Tom.* 4.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſal.* 13. *v.* 1.

1. Cor. Cap. XV. *v.* 22.

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur.

NOn ſic illi attineo, vt non & iſti. Si illi per carnem, & per fidem huic. Et ſi infectus ex illo originali concupiſcentiâ, etiam & in Chriſti gratia ſpirituali perfuſus eſt. Quid mihi plus imputatur de præuaricatore? Si generatio, regenerationem oppono; niſi quod ſpiritualis eſt iſta, illa carnalis. Nec patitur ratio æquitatis, vt ex æquo contendant, ſed vincat neceſſe eſt Spiritus carnem, & ſit efficacior cauſa, cuius eſt potior natura: quo plus videlicet proſit generatio ſecunda, quàm prima nocuerit. Sanè peruenit delictum ad me, ſed peruenit & gratia. *De erroribus Abailardi cap.* 6. *Tom.* 4.

Adã & Chriſti quomodo differunt.

Quid prodeſt quod nos inſtituit Chriſtus, ſi non reſtituit? Si omne quod profuit Chriſtus, in ſola fuit oſtenſione virtutum; reſtat vt dicatur quod Adam quoque ex ſola peccati oſtenſione nocuerit. Siquidem pro qualitate vulneris allata eſt medicina. *Sicut enim in Adam omnes moriuntur, &c.* Ergo ſicut hoc, ita & illud. Si vita quam dat Chriſtus, non eſt alia quàm inſtitutio eius; nec mors vtique quam dedit Adam, non alia erit ſimiliter quàm inſtitutio eius: vt ille quidem ad peccatum exemplo ſuo; hic verò exemplo & verbo ad bene viuendum & ſe diligendum homines informarent. *De erroribus Abailardi cap.* 9. *Tom.* 4.

1. Cor. Cap. XV. v. 41.

Vt ſtella ab ſtella differt in claritate, ſic erit & reſurrectio mortuorum.

NAm etſi fulgebunt iuſti ſicut ſol in regno patris eorum: Alij tamen aliis ampliùs, pro diuerſitate meritorum. *De vita & morib. Religioſor. cap.* 4. *Tom.* 4.

1. Cor. Cap. XV. v. 45.

Secundus homo factus eſt in ſpiritum viuificantem.

Explicatur ſuprà. *Ezech cap.* 3. v. 19.

1. Cor. Cap. XV. v. 46.

Non priùs quod ſpirituale eſt, ſed quod animale.

QVia carnales ſumus, & de carnis concupiſcentia naſcimur, neceſſe eſt cupiditas vel amor noſter à carne incipiat, quæ ſi recto ordine dirigitur, quibuſdam ſuis gradibus duce gratiâ proficiens, Spiritu tandem conſummabitur; quia *non priùs quod ſpirituale, ſed quod animale, deinde quod ſpirituale*: Et priùs neceſſe eſt *portemus imaginem terreſtris, deinde cœleſtis*. In primis ergo diligit ſeipſum homo propter ſe. Caro quippe eſt, & nil ſapere valet præter ſe. Cùmque ſe videt per ſe non poſſe ſubſiſtere, Deum ſibi quſi neceſſarium incipit per fidem inquirere & diligere. Diligit itaque in ſecundo gradu Deum, ſed propter ſe, non propter ipſum. At verò cùm ipſum cœperit occaſione propriæ neceſſitatis colere & frequentare cogitando, legendo, orando, obediendo, & ſic guſtato quàm ſuauis eſt Dominus, tranſit ad tertium gradum, & diligat Deum, non iam propter ſe, ſed propter ipſum. Sanè in hoc gradu ſtatur, & neſcio ſi à quoquam hominum quartus in hac vita perfectè apprehenditur, vt ſe ſcilicet homo diligat tantùm propter Deum. *Epiſt.* 11. *n.* 8. *Tom.* 1.

Dilectionis hominis gradus quatuor.

Idem locus explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 29. *v.* 26. & *Pſ.* 70. *v.* 15.

1. Cor. Cap. XV. v. 49.

Sicut portauimus imaginem terreni hominis, portemus & imaginem cœleſtis.

DVo homines ſunt, vetus & nouus. Adam vetus, Chriſtus nouus: Ille terrenus, iſte cœleſtis: Illius imago vetuſtas, iſtius imago nouitas. Eſt autem triplex vetuſtas, & è contrario triplex nouitas. Eſt enim vetuſtas in corde, in ore, in corpore: In quibus tribus modis peccauimus, cogitatione, locutione, & opere. In corde ſunt deſideria carnalia & ſecularia, id eſt, amor carnis, & amor ſeculi. Similiter in ore eſt gemina vetuſtas, arrogantia & derogatio. Item gemina in corpore, flagitia & facinora. Hæc omnia ſunt imago veteris hominis, & hæc omnia renouanda ſunt in nobis.

Triplex vetuſtas, & triplex nouitas.

Renouetur ergo cor noſtrum à carnalibus & ſecularibus deſideriis; vt excluſis illis introducatur amor Dei, & amor Patriæ cœleſtis. Recedant ab ore noſtro arrogantia & derogatio, & ſuccedant pro his vera peccatorum noſtrorum confeſſio, & bona de proximis æſtimatio. Pro flagitiis & facinoribus, quæ vetuſtas eſt corporis, aſſumatur continentia & innocentia; vt ſcilicet contrariis virtutibus contraria vitia depellantur. *Serm.* 69. *de diuerſis. Tom.* 1.

Idem locus explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 8. *v.* 6.

1. Cor. Cap. XV. *v.* 51.

Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur.

Explicatur ſuprà, *Eſaiæ capit.* 9. *v.* 6.

1. Cor. Cap. XVI. *v.* 22.

Qui non amat Dominum Ieſum, Anathema ſit.

Valde omnino mihi amandus eſt, per quem ſum, viuo, & ſapio. Si ingratus ſum, & indignus. Dignus planè eſt morte, qui tibi Domine Ieſu recuſat viuere, & mortuus eſt: Et qui tibi non ſapit, deſipit: Et qui curat eſſe niſi propter ſe, pro nihilo eſt, & nihil eſt. *Serm.* 20. *in Cant n.* 1. *To.* 3. Christ amandus.

Epiſtola primæ ad Corinthios Finis.

EPISTOLA SECVNDA AD CORINTHIOS.

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 3.

Pater miſericordiarum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 102. *v.* 17.

2. Cor. Cap. I. *v.* 12.

Gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ.

Conſciētiæ teſtimoniū. Hoc teſtimonium in tribus conſiſtere credo: neceſſe eſt enim primò omnium credere quòd remiſſionem peccatorum habere non poſſis, niſi per indulgentiam Dei: Deinde quòd nihil prorſus habere queas operis boni, niſi & hoc dederit: Poſtremò quòd æternam vitam nullis pores operibus promereri, niſi gratis detur & illa. *Serm.* 1. *in Feſto Annunciat. B. Virg. num.* 1. *Tom.* 2.

Eſt teſtimonium conſcientiæ, in quo gloriatur Apoſtolus, non quod perhibet conſcientia, ſed quod loquitur Spiritus veritatis in ipſa. Eſt ergo teſtimonium conſcientiæ non perhibentis, ſed percipientis. *Serm.* 2. *in Feſto omnium Sanctor. n.* 3. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 44. *v.* 14 *&* *Pſ.* 69. *v.* 14.

2. Cor. Cap. II. *v.* 11.

Non ignoramus cogitationes eius.

Explicatur ſupra, *Pſ.* 10. *v.* 3. *& Pſ.* 90. *v.* 5.

2. Cor. Cap. III. *v.* 6.

Litera occidit.

Explicatur ſuprà, *Lucæ cap.* 24 *v.* 42.

2. Cor. Cap. IV. *v.*17.

Momentaneum hoc & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum pondus gloriæ operatur in nobis.

NOn dixit remunerabitur, ſed *æternum pondus gloriæ* operatur in nobis. Latet gloria, abſcondita nobis eſt in tribulatione, in momentaneo hoc latet æternitas; in hoc leui pondus ſublime, & ſupra modum. *Serm.*17. *in Pſal.* 90. *nu* 3. *Tom* 2.

Perge ergo murmurare & dicere, longum eſt, graue eſt, non poſſum tam immania & tam diuturna portare. Apoſtolus momentaneum & leue perhibet eſſe quod tolerat; & certè needum à Iudæis quinquies quadragenas, vnâ minus accepiſti; & certè needum nocte ac die in profundo maris fuiſti, needum plus omnibus laboraſti; poſtremò needum vſque ad ſanguinem reſtitiſti. Vidè ergo quàm non ſunt condignæ ad gloriam paſſiones. Quod tribulationis eſt, momantaneum eſt & leue; quod gloriæ æternum eſt. Guſtatim pœna bibitur, per minutias tranſit; nam in remuneratione torrens eſt voluptatis, flumen gloriæ, ſed quod fluat, vel effluat. *Serm.* 1. *de diuerſis. num.* 7. *Tom.* 2.

2. Cor. Cap. V. *v.* 6.

Dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 5. *v* 9.

2. Cor. Cap. V. *v.* 14.

Si vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt.

VT videlicet ſatisfactio vnius omnibus imputetur, ſicut omnium peccata vnus ille portauit; nec alter iam inueniatur qui forefecit, alter qui ſatisfecit; quia caput & corpus vnus eſt Chriſtus. Satisfecit ergo caput pro membris, Chriſtus pro viſceribus ſuis. *De errorib. Abailardi cap.* 6. *Tom.* 4.

2 Cor. Cap. V. *v.* 16.

Et ſi cognouimus ſecundùm carnem Chriſtum: ſed nunc iam non nouimus.

Explicatur ſuprà, *Pſ.*70. *v.* 15.

2. Cor. Cap. VI. *v.*1.

Videte, ne in vanum gratiam Dei recipiatis.

Explicatur ſuprà. *Pſ.* 9. *v.* 30.

i.Cor.

2. Cor. Cap. VI. v. 2.

Ecce nunc tempus acceptabile.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 9. v. 38.*

2. Cor. Cap. VI. v. 7.

Per arma iuſtitiæ à dextris & à ſiniſtris.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 90. v. 7.*

2. Cor. Cap. VII. v. 7.

Contriſtati eſtis ſecundùm Deum.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 4. v. 5.*

2. Cor. Cap. VIII. v. 21.

Prouidemus bona, non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus.

Malè prouidet bona coram Deo & hominibus, qui nec Deum timet, nec hominem reueretur. *Epiſt. 126. num. 4 Tom. 1.*

Tribus modis prouidentur bona coram hominibus. Notandum quòd tribus modis prouidentur bona coram hominibus, id eſt, habitu, actione, ſermone. Habitu, ne ſit notabilis; actione, ne ſit reprehenſibilis; ſermone, ne ſit contemptibilis. Tribus etiam modis coram Deo, cogitatione, affectione, intentione. Sunt autem tria iſta in anima: ſed in ea quoque propriis ſingula locis diſtincta videntur. Nam cogitatio in memoria, affectio in voluntate intentio in ratione conſiſtit *Serm. 34. de diuerſis, Tom. 2.*

2. Cor. Cap. X. v. 17.

Qui gloriatur, in Domino glorietur.

Explicatur ſuprà, *Eſai. cap. 42. v. 8. & 1. Cor. cap. 1. v. 31.*

2. Cor. Cap. X. v. 18.

Non qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt.

Explicatur ſuprà. *1. Reg. cap. 16. v. 7. Pſ. 118. v. 14. & Eſai. cap. 42. v. 8.*

2. Cor. Cap. XI. v. 19.

Libenter ſuffertis inſipientes.

Explicatur ſuprà. *Eſai. cap. 26. v. 18. & cap. 28. v. 19.*

2. Cor. Cap. XII. v. 2.

Scio hominem raptum vſque ad tertium cœlum.

Ad ſequendum Ieſum alij trahuntur, qui poſſunt dicere, *trahe me poſt te.* Alij ducuntur, qui dicunt, *introduxit me rex in cellaria ſua.* (*Cant. cap. 1. v. 3.*) Alij rapiuntur, ſicut Apoſtolus eſt ad tertium cœlum. Et (Ad ſequendũ Ieſum alij trahuntur, alij ducuntur, alij rapiuntur.) primi quidem felices, qui in patientia ſua poſſident animas ſuas: ſecundi feliciores, quia ex voluntate ſua confitentur ei: tertij feliciſſimi, qui in profundiſſima Dei miſericordia, quaſi quodammodo ſepulta iam arbitrij ſui poteſtate, in diuitias gloriæ, in ſpiritu

Digitized by Google

ardoris rapiuntur, neſcientes ſiue in corpore, ſiue extra corpus, hoc ſolùm ſcientes quod rapti ſint. *Serm.* 2. *in Aſcenſ Domini, n.* 6. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, 4. *Reg. cap.* 2. *v.* 6.

2. Cor. Cap. XII. *v.* 9.

Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti.

OPtanda infirmitas, quæ Chriſti virtute compenſatur. Quis dabit mihi non ſolùm infirmari, ſed & deſtitui ac deficere penitus à memetipſo, vt Domini virtutum virtute ſtabiliar? Nam virtus in infirmitate perficitur. *Serm.* 25. *in Cant. num.* 7. *Tom.* 3.

Idem locus explicatur ſuprà, *Lucæ cap.* 14. *v.* 11.

2. Cor. Cap. XII. *v.* 9.

Parco, ne quis me exiſtimet ſupra id quod videt in me.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 61. *v.* 10.

2. Cor. Cap. XII. *v.* 7.

Datus eſt mihi ſtimulus carnis.

Explicatur ſuprà. *Pſ.* 9. *v.* 30.

2. Cor. Cap. XII. *v.* 10.

Quando infirmor, tunc fortior ſum.

VIrtus in infirmitate, hoc eſt in humilitate perficitur. *Tract. de morib. & Officio Epiſcopor. cap.* 5. *Tom.* 4.

Secundæ Epiſtolæ ad Corinthios Finis.

EPISTOLA AD GALATAS,

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 10.

Si hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.

SI non places Chriſto, non placas. *De morib. & Officio Epiſc. cap.* 2. *Tom.* 4.

Ad Galatas. Cap. II. *v.* 20.

Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Chriſtus.

MOrtuus ſic vituperantes vt laudantes, ſic adulantes audit vt detrahentes; imò verò nec audit; quia mortuus eſt. Omnino felix mors, quæ ſic immaculatum ſeruat, imò penitus alienum facit ab hoc ſeculo. Sed neceſſe eſt vt qui non viuit in ſe, viuat Chriſtus in illo. Hoc eſt enim quod ait Apoſtolus, *Viuo ego, &c.* Ac ſi diceret, ad alia quidem omnia mortuus ſum, non ſentio, non attendo, non curo: Si qua verò ſunt Chriſti, hæc viuum inueniunt & paratum. Nam ſi non aliud poſſum, ſaltem ſentio, placet quod ad eius honorem fieri video, diſplicent quæ aliter fiunt. *Serm.* 7. *in Quadrageſ. num.* 2. *Tom.* 2.

Mortuus omnia ſpernit.

Digitized by Google

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 30. *v.* 13. & *Eccleſ. cap.* 31. *v.* 8.

GALAT. Cap. IV. *v.* 4.

Quomodo venit plenitudo temporis, miſit Deus Filium ſuum.

NImirum plenitudo & abundantia temporalium, obliuionem & inopiam fecerat æternorum. Opportunè ergo tum aduenit æternitas, quando magis temporalibus præualebat. *Serm.* 1. *de Aduentu Domini num.* 9. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Matt. cap.* 5. *v.* 17.

GALAT. Cap. IV. *v.* 19.

Filioli quos iterum partu'rio.

Explicatur ſuprà, *Matth. cap.* 35. *v.* 40.

GALAT. Cap. V. *v.* 25.

Si viuimus Spiritu, Spiritu & ambulemus.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 117. *v.* 3.

GALAT. Cap. VI. *v.* 1.

Vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in Spiritu lenitatis.

Explicatur ſuprà, 1. *Reg. cap.* 2. *v.* 25.

GALAT. Cap. VI. *v.* 3.

Qui ſe putat aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 5.

GALAT. Cap. VI. *v.* 8.

Qui ſeminat in carne, de carne metet & corruptionem.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 24. *v.* 18. & *Prou. cap.* 4. *v.* 23.

GALAT. Cap. VI. *v.* 14.

Mihi abſit gloriari niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.

NOn ſolùm, inquit, mortuus mundo, ſed & crucifixus, quod eſt ignominioſum genus mortis. Ego illi, pariter & ipſe mihi. Omnia quæ mundus amat crux mihi ſunt; delectatio carnis, honores, diuitiæ, vanæ hominum laudes. Quæ verò mundus reputat crucem, illis affixus ſum, illis adhæreo, illa toto amplector affectu. *Serm.* 7. *in Quadrageſ. num.* 3. *Tom.* 2.

Epiſtola ad Galatas Finis.

EPISTOLA AD EPHESIOS,

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 7.

Habemus redemptionem per ſanguinem Chriſti.

CVR, inquis, per ſanguinem, quod potuit facere per ſermonem? Ipſum interroga. Mihi ſcire licet quod ita, cur ita non licet. *De errorib. Abailardi, cap.* 8. *Tom.* 4.

EPHES. Cap. II. *v.* 14.

Ipſe pax noſtra, qui fecit vtraque vnum.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 1. *v.* 1.

EPHES. Cap. III. *v.* 17.

Habitat Chriſtus per fidem in cordibus noſtris.

ACcepimus ab Apoſtolo, *habitare Chriſtum per fidem in cordibus noſtris.* Vnde videtur non incongruè intelligi poſſe tandiu Chriſtum nobis viuere, quandiu viuit fides. At poſtquam fides noſtra mortua eſt, quodammodo Chriſtus mortuus eſt in nobis. Porrò fidei vitam opera atteſtantur: Sicut enim corporis huius vitam ex motu ſuo dignoſcimus, ita & fidei vitam ex operibus bonis. Itaque vita quidem corporis eſt anima per quam mouetur & ſentit: Vita verò fidei charitas eſt; quia per illam operatur. Vnde & refrigeſcente charitate fides moritur, ſicut corpus animâ recedente. *Serm.* 2. *in die Paſchæ, n.* 1. Tom. 2.

Fides cum operibus.

EPHES. Cap. III. *v.* 18.

Vt poſſitis comprehendere.

Explicatur ſuprà, *Exod. cap.* 3. *v.* 14.

EPHES. Cap. IV. *v.* 8.

Aſcendens Chriſtus in altum.

AScendens in altum Virgo beata dabit ipſa quoque dona hominibus. Quidni daret? Siquidem nec facultas ei deeſſe poterit, nec voluntas. Regina cœlorum eſt, miſericors eſt. Denique Mater eſt vnigeniti Filij Dei *Serm.* 1. *in Aſſumpt. B. Virg. num.* 2. *Tom.* 2.

B. Virginis dona.

Idem locus explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 37. *v.* 32. & *cap.* 49. *v.* 10.

EPHES. Cap. IV. *v.* 10.

Qui deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit.

Explicatur ſuprà, *Eſai cap.* 14. *v.* 13.

EPHES. Cap. V. *v.* 29.

Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 4. *v.* 3.

EPHES. Cap. VI. *v.* 12.

Non eſt nobis colluctatio aduerſùs carnem.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 1. *cap.* 42. *v.* 5. *&* *Pſ.* 9. *v.* 31.

Epiſtolæ ad Epheſios Finis.

EPISTOLA AD PHILIPPENSES,

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 21.

Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 72. *v.* 28.

PHILIP. Cap. I. *v.* 23.

Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto.

Explicatur ſuprà, *Rom. cap.* 7. *v.* 24.

PHILIP. Cap. II. *v.* 7.

In ſimilitudinem hominum factus.

Chriſti Paſſio homini data, non Angelo, nec diabolo.

MIhi data eſt Paſſio Chriſti, quia alteri dari non potuit. Numquid Angelo? Sed ille non eguit. Nunquid diabolo? Sed ille non reſurgit. Denique non in ſimilitudinem Angelorum, abſit autem vt in ſimilitudinem dæmonum, ſed *in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo*, exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens. Filius erat & factus eſt tanquam ſeruus. Non ſolùm formam ſerui accepit, vt ſubeſſet, ſed etiam ſerui vt vapularet, & ſerui peccati vt pœnam ſolueret, cùm culpam non haberet. *In ſimilitudinem*, inquit, *hominum*, non hominis; quia priùs homo nec in carne peccati, nec in ſimilitudine carnis peccati creatus eſt. Chriſtus enim in vniuerſali hominum miſeria preſſiùs & profundiùs ſe immerſit; ne ſubtilis ille diaboli oculus magnum hoc pietatis deprehenderet Sacramentum. Ideo habitu & omni habitu inuentus eſt vt homo: Nec in eo quantum ad naturæ debitum ſignum aliquod ſingularitatis apparuit. Quia enim inuentus eſt, ideo crucifixus. Paucis autem reuelauit ſeipſum, vt eſſent qui crederent; reliquis autem abſconditus eſt, *quia ſi cognouiſſent, numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* Ad hoc etiam illi ſingulari peccato ignorantiam copulauit, vt ſub aliqua iuſtitiæ vin- 1 Cor 2. v. 8.

bra ignorantibus poſſet ignoſci.*Serm.* 4 *Hebdom. Feriæ* 4. *Hebdom. ſanctæ, n*.10.*Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſal.* 35. *v.* 6.

PHILIP. Cap. II. v. 8.

Factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.

Filius didicit obedientiam ex iis quæ paſſus eſt. Audiſti miſeriam, audi & coronam; vidiſti periculum, vide præmium; attendiſti infirmitatem, attende poteſtatem. *Propter quod* (inquit) *& Deus exaltauit illum. Serm.* 41. *de diuerſis, n* 1. Tom. 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Iob cap.* 14, *v.* 2.

PHILIP. Cap. II. *v.* 10.

Quod eſt ſuper omne nomen.

Explicatur ſuprà, 1.*Reg cap.*15.*v.*22. *Eſai.cap.*6.*v.*3. *& Matt.cap.*19.*v.*27.

PHILIP. Cap. II. v. 13.

Deus eſt qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.

Ei à quo bona cuncta procedunt, referamus grates pro bono quod dedit velle; & fundamus preces, vt adiiciat & perficere pro bona voluntate. *Epiſt.* 100. *Tom.* 1.

PHILIP. Cap. III. *v.* 14.

Quæ retro ſunt obliuiſcens, &c.

Nemo eſſe bonus pluſquam oportet poteſt. Bonus erat iam Paulus; & tamen nequaquam contentus, libenter ſe ad ea quæ ante ſe ſunt, extendebat, poſteriora obliuiſcens, & ſeipſo ſemper melior effici ſtudens. Solus Deus melior ſeipſo eſſe idcirco non vult, quia non valet. *Epiſt.*91.*n* 2.*Tom.* 1.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 85. *v.* 2. *& Pſ.* 138. *v.* 16.

PHILIP. Cap. III. *v.* 20.

Conuerſatio noſtra in cœlis eſt.

Explicatur ſuprà, *Sap. cap.* 9. *v.* 15.

PHILIP. Cap. III. v. 21.

Saluatorem expectamus qui reformabit corpus humilitatis noſtræ.

Explicatur ſuprà. *Pſ.* 4. *v.* 3. *Cant. cap.* 2. *v.* 1. *Matt. cap.* 11. *v.* 29. *& Ioan. cap.* 2. *v.* 36.

PHILIP. Cap. IV. *v.* 4.

Gaudete in Domino ſemper, iterum dico gaudete.

Et duplicis huius gaudij materiam ſecutus adiunxit, *modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus, Dominus prope eſt.* Quid modeſtia niſi manſuetudo & patientia eſt? Gaudeamas ergo de his quæ expectamus, quoniam Dominus prope eſt. Iterum gaudeamus de his quæ ſuſtinemus, vt modeſtia noſtra omnibus nota ſit. *Serm.* 18. *de diuerſis, num.* 3. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 2. *v.* 6.

Digitized by Google

PHILIP Cap. IV. *v.* 5.

Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus.

DIgnum eſt enim vt & modeſtia noſtra nota ſit, ſicut Domini noſtri modeſtia cunctis innotuit. Quid enim magis incongruum, quàm vt immoderatè agat homo, conſcius propriæ infirmitatis; quando quidem apparuit inter homines modeſtus Dominus maieſtatis? *Serm.* 4 *in Vigil. Natiuit. Domini, n* 10. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Iob cap.* 14. *v.* 15.

PHILIP. Cap. IV. *v.* 13.

Omnia poſſum in eo qui me confortat.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 23. *v.* 3. & *Cant. cap.* 8. *v.* 5.

Epiſtolæ ad Philippenſes Finis.

EPISTOLA AD COLOSSENSES,

CAPVT III. *Verſ.* 1.

Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens.

IN caſſum laboraret erigere corda noſtra, niſi collocatum in cœlis ſalutis noſtræ doceret auctorem. *Serm.* 1. *de Aduentu Domini*, *nu.* 6. Tom. 2.

Idem locus explicatur ſuprà, 2. *Paralipom. cap.* 20. *v.* 17. & *Cant. cap.* 2. *v.* 12.

COLOSS. Cap. III. *v.* 3.

Vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.

QVia necdum poſſumus contemplari Deum per ſpeciem, vel plenè amplecti per amorem, dedit interim nobis, & ſapere per fidem, & quærere per deſiderium: Per quæ vtique duo, ad eſſe de non eſſe ſecundò reducti, fieri incipiamus initium aliquod creaturæ eius, tranſituri quandoque in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Quod proculdubio erit cùm iuſtitia conuertetur in iudicium, hoc eſt, fides in intellectum, iuſtitia videlicet quæ ex fide eſt, in iudicium plenæ cognitionis: Et item deſiderium peregrinationis in plenitudinem commutabitur dilectionis. Si adhuc abſentes initiat fides & deſiderium, præſentes profecto conſummat intellectus & amor. Sicut autem fides ducit ad plenam cognitionem, ſic deſiderium ad perfectam dilectionem. Et ſicut dicitur, *niſi crediderits non intelligetis*, ſic dici æquè non abſurdè poteſt; Si non deſideraueritis, non perfectè amabitis.

Vitæ præſẽti cõgruit fides & deſiderium.

Eſai. 7. *v.* 9.

intellectus igitur eſt fructus fidei, perfecta charitas deſiderij. *Epiſt.* 18. *num.* 2. *Tom.* 1.

COLOSS. Cap. IV. *v.* 6.

Sermo veſter ſemper in gratia ſale ſit conditus.

Explicatur ſuprà, *Leuit. cap.* 2. *v.* 13.

Epiſtolæ ad Coloſſenſes Finis.

EPISTOLA PRIMA
AD THESSALONICENSES.
CAPVT QVARTVM, *Verſ.* 21.

Operamini manibus veſtris, ſicut præcipimus vobis.

Explicatur ſupra *Ioan. cap.* 2. *v.* 6.

1. THESS. Cap. V. *v.* 19.

Spiritum nolite extinguere.

NEque enim ſecurum eſt extinquere, quod extinctum accendere non ſit tuæ poteſtatis. *Epiſt.* 324. *nu.* 2. *Tom.* 1.

Epiſtolæ primæ ad Theſſalonicenſes Finis.

EPISTOLA SECVNDA
AD THESSALONICENSES.
CAPVT II. *Verſ.* 4.

Ille extollitur ſupra omne quod dicitur Deus.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 14. *v.* 15.

2. THESSAL. Cap. III. *v.* 8.

Non inquieti fuimus inter vos, neque panem gratis manducauimus ab aliquo, ſed in labore & fatigatione, nocte & die operantes, ne quem veſtrum grauaremus.

Explicatur ſuprà, *Ioan. cap.* 2. *v.* 6.

2. THESS.

2. Thessal. Cap. III. v. 10.

Qui non laboret, non manducet.

Explicatur ſuprà. *Gen. cap.* 29. v. 26.

Epiſtolæ ſecundæ ad Theſſalonicenſes Finis.

EPISTOLA PRIMA AD TIMOTHEVM.

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 5.

Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta.

Explicatur *Tract. de morib. & officio Epiſcopor. cap.* 4. & ſuprà, 1. *Cor. cap.* 13. *v.* 3.

1. Tim. Cap. I. v. 9.

Iuſto non eſt lex poſita.

Filij non ſunt ſine lege, niſi fortè aliquis aliter ſentiat, propter hoc quod ſcriptum eſt, *iuſtis non eſt lex poſita*. Sed ſciendum eſt quod alia lex eſt promulgata à Spiritu ſeruitutis in timore, alia à Spiritu libertatis data in ſuauitate. Nec ſub illa coguntur eſſe filij, nec ſine iſta patiuntur. Vis audire quia iuſtis non eſt lex poſita? *Non accepiſtis Spiritum ſeruitutis iterum in timore.* Vis audire quod tamen ſine lege charitatis non ſint? *Sed accepiſtis*, ait, *Spiritum adoptionis filiorum.* Denique audi iuſtum vtrumque de ſe fatentem, & quod non ſit ſub lege, nec tamen ſit ſine lege. *Factus ſum*, inquit, *his qui ſub lege erant, quaſi ſub lege eſſem, cùm ipſe non eſſem ſub lege. His qui ſine lege erant, tanquam ſine lege eſſem; cum ſine Dei lege non eſſem, ſed in lege eſſem Christi.* Vnde aptè non dicitur; iuſti non habent legem, aut iuſti ſunt ſine lege, ſed *iuſtis non eſt lex poſita*, hoc eſt non tanquam inuitis impoſita, ſed voluntariis eò liberaliter data, quò ſuauiter inſpirata. *Epiſt.* 11. *n.* 6. *Tom.* 1.

Rom. 8. v. 15.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 15. *v.* 10.

1. Tim. Cap. I. v. 13.

Miſericordiam conſequutus ſum quia ignorans feci.

Explicatur ſuprà. *Pſ.* 76. v. 11.

1. Tim. Cap. I. *v.* 17.

Soli Deo honor & gloria.

Explicatur ſuprà, *Malach. cap.* 1. *v.* 9.

1. Tim. Cap. XI. *v.* 1.

Obſecro primùm fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones.

Qvatuor mihi videntur orandi modos exprimere hæc verba. Sunt enim quos ad- Quatuor modi orandi

huc peccati conſcientia terret & cruciat, nondum acceptâ reſiſtendi virtute. Illi quia per ſeipſos ad Deum timent accedere, ſtudent quaſi per alios ſupplicare. At verò continendi virtute acceptâ ſecurus accedit, qui ſibi conſcius fuerit pro delictis præteritis veniam quærens, & oratione vtens, quę noſtri oris eſt ratio, quando iam ore ſuo loquitur cum Deo ſuo. De hinc poſtquam in lamentis pœnitentiæ aliquandiu perſeuerans, fiduciam conceperis indulgentiæ, accede iam ad poſtulationes; vt ſecurè tanquam receptus in gratiam Domini, tibi & conſeruis tuis audeas petere quod oportet.

Obſecratio. Oratio. Poſtulatio.

Gratiarū actio. Porrò ad quartum genus orationis quod eſt gratiarum actio, perpaucos attingere credo, & quo rarius, eo precioſius eſt. Prima igitur, id eſt obſectatio, verecundo fiat affecta. Secunda, quam propriè diximus orationem affectu puro. Tertia, id eſt, poſtulatio amplum quærit affectum, & fiduciæ latitudinem. Quarta, quæ eſt gratiarum actio, ipſa debet eſſe deuotione pleniſſimâ, & deliciis affluens. *Serm.* 25. *de diuerſis. Tom.* 2.

Obſecro fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones.

Nam obſecrationes verecundo, orationes puro, poſtulationes amplo, gratiarum actiones fiunt affectu deuoto. *Serm.* 107. *de diuerſis, num.* 1. *Tom.* 2.

1. TIM. Cap. II. *v.* 14.

Adam non eſt ſeductus, mulier autem ſeducta, in præuaricationem fuit.

Explicatur ſuprà. *Gen. cap.* 3. *v.* 1. 6. & 17.

1. TIM. Cap. III. *v.* 6.

Non neophytum, ne ſuperbiam elatus, in iudicium incidat diaboli.

Explicatur ſuprà, *Deuter. cap.* 15. *v.* 19.

1. TIM. Cap. IV. *v.* 14.

Noli negligere gratiam quæ in te eſt.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 9. *v.* 30.

1. TIM. Cap. V. *v.* 18.

Dignus eſt operarius mercede ſuâ.

VT qui altario ſeruit, de altario viuat. Viuat, inquam, de altario, non ſuperbiat, non luxurietur, denique non ditetur, non ſibi de bonis Eccleſiæ ampla palatia fabricet, mutans quadrata rotundis; nec loculos inde congreget, nec in vanitate & ſuperfluitate diſpergat; non extollat de facultatibus Eccleſiæ conſanguineos ſuos, aut neptes (ne filias dixerim) nuptui tradat. Res pauperum non pauperibus dare, par ſacrilegij crimen eſſe dignoſcitur. Sanè patrimonia pauperum, facultates Eccleſiarum, & ſacrilegâ eis crudelitate ſurripitur; quicquid ſibi miniſtri & diſpenſatores, non vtique Domini vel poſſeſſores vltra victum accipiunt & veſtitum. *De vita & morib. Clericor. cap.* 7. *Tom.* 4.

1 *Cor* 9. *v.* 13. Eccleſiaſtici boni deſcriptio.

1. TIM. Cap. V. *v.* 23.

Modico vtere vino.

FRuſtra ſibi quidam blandiuntur de exemplo Pauli hortantis diſcipulum non bibere aquam, ſed *modico* vti *vino propter ſtomachum & frequentes* ſuas *infirmitates*. Qui, attendere debent primùm quidem Apoſtolum minimè ſibi ipſi rem iſtiuſmodi ſuadere; ſed nec diſcipulum æquè expoſcere ſibi. Deinde non monacho hoc intimari, ſed Epiſcopo; cuius vita teneræ adhuc & naſcenti Eccleſiæ pernecesſaria eſſet. Timotheus hic erat. Da mihi alterum Timotheum, & ego cibo eum ſi vis etiam auro, & poto balſamo. *Serm.* 30. *in Cant. num.* 13. *Tom.* 3.

1. TIM. Cap. VI. *v.* 8.

Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti ſimus.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 28. *v.* 20. & *Pſ.* 90. *v.* 5.

1. TIM. Cap. VI. *v.* 9.

Qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueum diaboli.

NOn ait qui ſunt, ſed qui volunt fieri. *Serm.* 35. *de diuerſis, num.* 4. *Tom.* 2. & ſuprà, *Pſ.* 90. *v.* 3.

1. TIM. Cap. VI. *v.* 16.

Lucem habitat inacceſſibilem.

Explicatur ſuprà. *Iob cap.* 7. *v.* 17.

Epiſtola prima ad Timotheum Finis.

EPISTOLA SECVNDA AD TIMOTHEVM.

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 12.

Scio cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſeruare.

DEI promiſſum ſuum appellat depoſitum, & quia credidit promittenti, fidenter promiſſum repetit. Promiſſum quidem ex miſericordia, ſed iam ex iuſtitia perſoluendum. *De gratia & lib. arb. cap.* 14. *Tom.* 4.

2. TIM. Cap. II. *v.* 24.

Seruum Dei non oportet litigare.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 119. *v.* 7.

2. Tim. Cap. III. *v.* 12.

Omnes qui piè volunt viuere, in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 30. *v.* 31. *Pſ.* 9. *v.* 19 *Pſ.* 90. *v.* 15. *& Eſai. cap.* 9. *v.* 6.

2. Tim. Cap. IV. *v.* 7.

Bonum certamen certaui.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 2. *v.* 1.

2. Tim. Cap. IV. *v.* 8.

Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ quam reddet mihi in illum diem iuſtus iudex.

Cui ſanè altera non ſuccedit. *Serm.* 5. *in Vigilia Natalis Domini, n.* 6. *Tom.* 2.

Epiſtolæ ſecundæ ad Timotheum Finis.

EPISTOLA AD TITVM,

CAPVT PRIMVM *Verſ.* 16.

Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.

Explicatur ſuprà, 2. *Paralip. cap.* 20. *v.* 17.

Tit. Cap. II. *v.* 11.

Apparuit gratia Dei Saluatoris noſtri omnibus hominibus erudiens nos, vt abnegantes impietatem, ſobriè & iuſtè & piè viuamus.

Filius Dei apparuit, vt nos adiuuaret & erudiret; quod poteſt, quia eſt virtus patris & ſapientia. Virtus adiuuat, ſapientia erudit. Infirmitati auxilium eſt neceſſarium: Cæcitas eruditione indiget & doctrinâ. Erudiuit ſanè faciens abnegare impietatem & ſecularia deſideria, vt ſobriè & iuſtè & piè viuamus. Impietas erat incredulitas, quia Deum nec credebamus, nec colebamus. Secularia deſideria ſunt *concupiſcentia* carnis, concupiſcentia oculorum & ſuperbia vitæ; 1. *Ioan.* 2. *v.* 16. quæ trahunt & inclinant ad amorem ſeculi. Iſtis abnegatis viuit homo ſobriè refrenans concupiſcentiam carnis, concupiſcentiam oculorum, ſuperbiam vitæ. Poſtquam verò incipit eſſe ſobrius, contra duplicem ebrietatem, duplicem ponit ſobrietatem. Ebrietas exterior voluptatum effuſio; Ebrietas duplex. interior curioſitatum occupatio. E contra ſobrietas exterior voluptatum refrenatio, interior curioſitatum excluſio.

Ita viuit homo ſobriè quantùm ad ſeipſum, iuſtè quantùm ad proximum, cui exhibet quod iuſtum eſt.

Digitized by Google

Iuſtitia eſt in duobus in innocentia & in beneficentia. Innocentia iuſtitiam inchoat, beneficentia conſummat. Piè quantùm ad Deum. Pietas eſt in duobus, vt de nobis non præſumamus, ſed in Deo perfectè confidamus; vt per eam omnia mundi impedimenta vincamus. In Deo non eſt diffidendum, ſed ſecurè & fiducialiter eſt agendum. Ipſe tanquam pius & laudabilis medicus priùs bibit potionem quam parabat ſuis, id eſt, paſſionem & mortem ſuſtinuit; & ſic ſanitatem immortalitatis: Docens ſuos vt confidenter biberent potionem quæ generat ſanitatem & vitam; & qui poſt paſſionem vitâ æternâ viuit, ſpem dat nobis vt idem ſperemus ab eo ſecuri. *Serm.* 54. *de diuerſis, Tom.* 2.

Sobriè, iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo.

Vt videlicet in præſenti ſobrietas obſeruetur; vt iuſtâ ſatisfactione præterita, quæ nobis ſine fructu ſalutis præteriere tempora, redimantur; vt pietatis clypeum imminentibus de futuro periculis apponamus. *Serm.* 2. *in Feſto Sanct. Apoſtolor. Petri & Pauli, num.* 7. *Tom.* 2.

Sobrietas voluptatem carius impugnat, iuſtitia ſeculi vanitatem, dum videlicet cuique reddens quod ſuum eſt, & adulantem deplorat, & compatitur iraſcenti. Exhibeatur ergo ſobrietas nobis, iuſtitia proximo, pietas Deo: Pietas enim cultus Dei eſt. Sanè vt voluptas & vanitas elationem cordis fouere noſcuntur, ſic ſobrietas & iuſtitia pietatem. *De vita & morib. Clericor. cap.* 14. *Tom.* 4.

Idem locus explicatur ſuprà. *Pſ.* 9. *v.* 19. & *Lucæ cap.* 2. *v.* 12.

TIT. Cap. IV. *v.* 4.

Apparuit benignitas & humanitas Saluatori noſtris Dei.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 18. *v.* 6. *Pſ.* 35. *v.* 6. & *Abac. cap.* 3. *v.* 5.

Epiſtolæ ad Titum Finis.

EPISTOLA AD HEBRÆOS,

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 13.

Ad quem Angelorum dixit aliquando, ſede à dextris meis?

Explicatur ſuprà, *Tobiæ cap.* 13. *v.* 22.

HEBR. Cap. I. *v.* 14.

Omnes ſunt adminiſtratorij Spiritus, in miniſterium miſſi propter eos qui hæreditatem capient ſalutis.

Explicatur infrà, *Apocal. cap.* 21. *v.* 2.

HEBR. Cap. II. *v.* 9.

Eum qui modico quàm Angeli minoratus eſt, videmus Ieſum propter paſſionem mortis gloriâ & honore coronatum.

Explicatur ſuprà, *Pſ* 8. *v.* 6.

HEBR. Cap. II. *v.* 16.

Nuſquam Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ.

Explicatur ſupra. *Ioan. cap.* 1. *v.* 14.

HEBR. Cap. II. *v.* 17.

Debuit fratribus per omnia aſſimilari.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 27. *v.* 22.

HEBR. Cap. IV. *v.* 12.

Viuus eſt ſermo Dei & efficax.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 1. *v.* 3.

HEBR. Cap. V. *v.* 4.

Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tamquam Aaron.

Explicatur ſuprà, *Deuter. cap.* 15. *verſ.* 19.

HEBR. Cap. V. *v.* 8.

Didicit ex his quæ paſſus eſt obedientiam.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 2. *v.* 9. *& Ioan. cap.* 1. *v.* 14.

HEBR. Cap. X. *v.* 31.

Horrendum eſt incidere in manus Dei viuentis.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 14. *v.* 5. *& Eccl. cap* 3. *v.* 20.

HEBR. Cap. XI. *v.* 1.

Fides ſubſtantia eſt ſperandarum rerum, argumentum non apparentium.

IN fide ergo, ſicut & in ſpe deficit oculus, auris proficit ſola. *Serm.* 8. *in Pſal.* 90. *n.* 3. *Tom.* 2.

Germana fidei ſpeique cognatio eſt, vt quod illa futurum credit, hæc ſibi incipiat ſperare futurum. Meritò proinde Apoſtolus fidem ſperandarum rerum ſubſtantiam eſſe diffinit, quòd videlicet & non credita nemo ſperare, non plus quàm ſupra inane pingere poſſit. Dicit ergo fides, parata ſunt magna & inexcogitabilia bona à Deo fidelibus ſuis. Dicit ſpes, mihi illa ſeruantur. Nam tertia quidem charitas, curro, mihi ait ad illa. *Serm.* 10. *in Pſal.* 90. *n.* 1. *Tom.* 2.

Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, non inanium phantaſia coniecturarum. Audis ſubſtantiam, non licet tibi in fide putare vel diſputare pro libitu, non hac illacque vagari, per inania opinionum, per deuia errorum. Subſtantiæ nomine aliquid tibi certum fixúmque præfigitur. Certis clauderis finibus, certis limitibus coarctaris. Non eſt enim fides æſtimatio, ſed certitudo. *De errorib. Abailardi cap.* 4. *Tom.* 4.

HEBR. Cap. XI. *v.* 6.

Sine fide impoſſibile eſt placere Deo.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 1. *v.* 3.

HEBR. Cap. XI. *v.* 33.

Sancti per fidem vicerunt regna.

ATtribuitur fidei victoria ; quoties enim tentationi reſiſtis, quoties vincis malignum, noli propriis tribuere viribus, noli in te, ſed magis in Domino gloriari. *Serm.* 1. *in Octaua Paſchæ, n.*2. *Tom.* 2.

HEBR. Cap. XII. *v.* 6.

Flagellat omnem filium quem recipit.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 9. *v.* 34. *& Pſ.* 72. *v.* 5.

HEBR. Cap. XIII. *v.* 8.

Ieſus Chriſtus heri & hodie & in æternum.

HEſternum quidem ab initio ſeculi vſque ad Aſcenſionem Dominicam, hodiernum verò diem exinde vſque ad ſeculi conſummationem ; porrò æternum intellige poſt communem omnium reſurrectionem. *Serm. in Feſto S. Martini, n.* 10. *Tom.* 2.

Epiſtolæ ad Hebræos Finis.

EPISTOLA IACOBI,

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 8.

Vir duplex animo, inconſtans eſt in omnibus viis ſuis.

Explicatur ſuprà, *Sap. cap.* 1 *v.* 1: *& Eccl. cap.* 2. *v.* 14.

IACOBI. Cap. I. *v.* 17.

Omne datum optimum de ſurſum eſt.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 39. *v.*12. *& Pſ.* 58. *v.* 10.

IACOBI. Cap. II. *v.* 20.

Fides ſine operibus mortua eſt.

Explicatur ſuprà, *Exod.* 23. *v.* 15. *& Cant. cap.* 2. *v.* 5.

IACOBI. Cap. III. *v.* 8.

Linguam nemo domare poteſt.

VIdeas multos, ſincerâ licet intentione, & benigno accedant animo, leuiter dicere, quod grauiter audiatur. Volat irreuocabile verbum: Et quod ſanare debuerat, quia mordacius fortè videtur exaſperat & exulcerat magis. *Serm.* 2. *in die Paſchæ, num.* 8. *Tom.* 2.

Digitized by Google

IACOBI. Cap. III. *v.* 17.

Sapientia quæ de ſurſum eſt, primùm quidem pudica eſt. Contra propriæ voluntatis impuritatem. Deinde *pacifica* contra conſilij proprij obſtinatam rebellionem. *Serm.* 3. *in Reſurrect. Domini, n.* 5 *Tom.* 2.

Sapientia quæ à Deo eſt, primùm quidem pudica eſt, deinde pacifica.

Omnem ergo cogitationem in qua hæc duo non concurrunt, à Dei ſapientia alienam eſſe non dubites. Eam ergo quæ pudica videtur, nec ad vitia trahit aperrè, ſed virtutis prætendit imaginem. Tunc demum à Deo noueris eſſe, ſi pacifica ſit, ſi prælati rui atque ſpiritualium fratrum approbatur iudicio; quoniam non faciet Dominus verbum quod non reuelauerit ſeruis ſuis. *Serm.* 24. *de diuerſis, num.* 1. *Tom.* 2.

IACOBI. Cap. IV. *v.* 4.

Omnis qui voluerit amicus eſſe huius mundi, inimicus Dei conſtituitur.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 9. *v.* 34. & *Pſ.* 18. *v.* 14.

IACOBI Cap. IV. *v.* 6.

Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 14 *v.* 15. *Iob cap.* 41. *v.* 10 & *Pſ.* 142. *v.* 2.

IACOBI. Cap. IV. *v.* 7.

Reſiſtite diabolo & fugiet à vobis.

Iſte eſt qui ſtantes in Paradiſo impulit inuidus & euertit, ſed conſentientes, non reſiſtentes. *Serm.* 85. *in Cant. num.* 4. *Tom.* 3.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *verſ.* 14.

IACOBI. Cap. IV. *v.* 17.

Scienti bonum & non facienti, peccatum eſt ei.

Ac ſi per ſimilitudinem dicat, ſumenti cibum & non digerenti, perniciosum eſt ei. Cibus ſiquidem indigeſtus, & qui bonam non habet decoctionem, malos generat humores, & corrumpit corpus, & non nutrit. Ita & multa ſcientia ingeſta ſtomacho animæ, quæ eſt memoria, ſi decocta igne charitatis non fuerit, & ſic per quoſdam artus animæ, mores ſcilicet atque actus transfuſa atque digeſta, quatenus ipſa de bonis quæ nouerit vitâ atteſtante, & moribus bona efficiatur: Nonne illa ſcientia reputabitur in peccatum, tanquam cibus conuerſus in prauos noxioſque humores? An non malus humor peccatum? An non mali humores praui mores? *Serm.* 36. *in Cant. num.* 4. *Tom.* 3.

Scientia cibo comparata.

Idem locus explicatur ſuprà, *Eſai. cap.* 6. *v.* 2.

IACOBI. Cap. V. *v.* 16.

Confitemini alterutrum peccata veſtra.

Explicatur ſupra, *Pſ.* 50. *v.* 5.

Epiſtolæ Iacobi Finis.

EPISTOLA

EPISTOLA PRIMA PETRI,

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 12.

In quem deſiderant Angeli proſpicere.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 6.

1. PETRI. Cap. I. *v.* 18.

Non corruptilibus auro vel argento redempti eſtis.

NOn corruptilibus auro vel argento redemit nos, ſed præcioſo ſanguine ſuo, quem effudit abundè, quia largiter vndæ ſanguinis de corpore Ieſu per quinque partes emanauerunt. *Serm.* 2. *in Feſto Pentecoſt. n.* 8. *Tom.* 2.

1. PETRI. Cap. II. *v.* 2.

Quaſi modo geniti infantes rationabiles ſinè dolo lac concupiſcite.

ITa ſanè vt in eo nequaquam permaneatis, ſed in eo creſcatis in ſalutem. *Serm.* 8. *de diuerſis, num.* 7. *Tom.* 2.

1. PETRI. Cap. II. *v.* 11.

Obſecro vos tanquam aduenas & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſideriis.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 38. *v.* 13.

1. PETRI. Cap. III. *v.* 13.

Quis vobis nocere poterit, ſi boni æmulatores fueritis?

BOnum te æmulatorem probaſti, cui malitia omnino nihil nocuit; vide ne magis profuerit. Scriptum eſt enim. *Bonum fac & habebis laudem ex illa. Serm.* 85. *in Cant. n.* 3. *Tom.* 3. *Rom.* 13. *v.* 3.

1. PETRI. Cap. IV. *v.* 8.

Charitas operit multitudinem peccatorum.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 37. *v.* 3. & *Pſ.* 31. *v.* 2.

1. PETRI. Cap. V. *v.* 7.

Omnem ſollicitudinem veſtram proicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 39. *v.* 18.

1. PETRI. Cap. V. *v.* 8.

Aduerſarius veſter tanquam leo rugiens.

GRatias magno illi leoni de tribu Iuda: Rugire iſte poteſt, ferire non poteſt. Rugiat quantùm vult, tantùm non fugiat ouis Chriſti. Quanta minatur, quanta exaggerat, quanta intentat? Non ſimus beſtiæ, vt nos proſternat vacuus ille rugitus; Sic enim perhibent qui talia curioſiùs veſtigauerunt, ad rugitum leonis nullam beſtiam ſtare poſſe. *Serm.* 13. *in Pſ.* Qui habitat, *num.* 6. *Tom.* 2.

1. PETRI. Cap. V. *v.* 8.

Circuit quærens quem deuoret.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 1. *v.* 7.

Epiſtolæ primæ Petri Finis.

EPISTOLA SECVNDA PETRI,

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 17.

Accipiens à Deo Patre honorem & gloriam, voce delapſa à magnifica gloria.

BEne magnifica gloria, glorificans tam magnificè, in longitudine, in multitudine, in plenitudine claritatis. *Serm.* 17. *in Pſal.* 90. *n.* 2. *Tom.* 2.

Epiſtolæ ſecundæ Petri Finis.

EPISTOLA PRIMA IOANNIS,

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 8.

Si dixerimus quia peccatum non habemus nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.

QVÆ ſola liberat, ſola ſaluat, ſola lauat. *Serm.* 2. *Dominicæ* 1. *poſt Octau. Epiphan. nu.* 6. *Tom.* 2.

1. IOAN. Cap. II. *v.* 6.

Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ipſe ambulauit, & ipſe ambulare.

Explicatur ſuprà, 2 *Paralip cap.* 20. *v.* 17. & *Sap. cap.* 8. *v.* 1.

Digitized by Google

1. IOAN. Cap. II. *v.* 15.

Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 9. *v.* 34.

1. IOAN. Cap. II. *v.* 16.

Quicquid in mundo eſt. concupiſcentia carnis eſt, &c.

Explicatur ſuprà, *Serm.* 11. *in Cant. n.* 6. *Tom.* 3. *De vita & morib. Clericor. cap.* 8. *Tom.* 4. & ſuprà *Gen. cap.* 32. *v.* 7 *& ad Titum cap.* 2. *v.* 11.

1. IOAN. Cap. II. *v.* 17.

Mundus tranſit & concupiſcentia eius.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 1. *v.* 1.

1. IOAN. Cap. III. *v.* 9.

Omnis qui natus eſt, Deo peccatum non facit.

HOc dictum eſt de prædeſtinatis ad vitam; non quod omnino non peccent, ſed quòd peccatum ipſis non imputetur; quod vel punitur condignâ pœnitentiâ, vel in charitate abſconditur. *De gratia & lib. arb. cap.* 9. *Tom.* 4.

1. IOAN. Cap. III. *v.* 15.

Qui odit fratrem ſuum homicida eſt.

QVi hominem odit, homicidam illum veritas ipſa teſtatur. Quid & ille qui bonum odit in homine, numquid non homicida poterit appellari? Adhuc viuit homo, & ille iam reus eſt mortis eius. *Serm.* 14. *in Pſalm.* 90. *n.* 4. *Tom.* 2.

1. IOAN. Cap. IV. *v.* 8.

Deus charitas eſt.

QVid in ſumma Trinitate, ſummam & ineffabilem conſeruat vnitatem, niſi charitas? Nemo tamen me exiſtimet charitatem hîc accipere qualitatem, vel aliquod accidens; alioquin in Deo dicerem (quod abſit) eſſe aliquid, quod Deus non eſt: Sed ſubſtantiam illam diuinam; quod vtique nec nouum, nec inſolitum eſt, dicente Ioanne, *Deus charitas eſt.* Dicitur ergo rectè charitas & Deus & Dei donum. Itaque charitas dat charitatem, ſubſtantialis accidentalem: Vbi dantem ſignificat, nomen eſt ſubſtantiæ; vbi donum, qualitatis. *Epiſt.* 11. *n.* 4. *Tom.* 1. **Charitas ſubſtantialis & accidẽtalis.**

Quid in ſumma & beata illa Trinitate ſummam & ineffabilem illam conſeruat vnitatem, niſi charitas. Nemo tamen me æſtimet charitatem hîc accipere qualitatem, vel aliquid accidens; alioquin in Deo dicerem (quod abſit) eſſe aliquid quod Deus non eſt; ſed ſubſtantiam illam diuinam, dicente Ioanne, *Deus charitas eſt.* Dicitur ergo rectè & charitas, & Deus, & Dei donum. Itaque charitas dat charitatem, ſubſtantialis accidentalem. *Tract. de diligendo Deo cap.* 12. *Tom.* 4.

Idem locus explicatur ſuprà, *Malach. cap.* 1. *v.* 6.

1. IOAN. Cap. IV. *v.* 17.

Sicut ille eſt, & nos ſumus in hoc mundo.

Explicatur ſuprà, *Deuter. cap.* 6. *v.* 4.

Digitized by Google

I. IOAN. Cap. IV. *v.* 18.

Perfecta charitas foras mittit timorem.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *v.* 8.

I. IOAN. Cap. V. *v.* 4.

Omne quod natum eſt ex Deo, vincit mundum, &c.

Explicatur *Serm.* I. *in Octaua Paſchæ per totum, Tom.* 2.

I. IOAN. Cap. V. *v.* 6.

Hic eſt qui venit per aquam & ſanguinem.

Explicatur ſuprà, *Exod. cap.* 2. *v.* 10.

I. IOAN. Cap. V. *v.* 7.

Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo; & tres ſunt qui teſtimonium dant in terra.

Explicatur *Serm.* I. *in Octaua Paſchæ n* 6 *& Serm.* 2. *per totum. Tom.* 2. & ſuprà *Eſai. cap.* 66. *v.* 24.

I. IOAN. Cap. V. *v.* 18.

Omnis qui natus eſt ex Deo non peccat, ſed generatio cæleſtis conſeruat illum.

NOn peccat, inquit, id eſt non permanet in peccato; quia conſeruat illum, vtique vt perire non poſſit, ea quæ falli non poteſt generatio cœleſtis. Siue non peccat, id eſt, tantumdem eſt ac ſi non peccet, pro eo ſcilicet quòd non imputatur ei peccatum; generatio enim cœleſtis in hac parte conſeruat illum. *Serm.* I. *in Septuageſima, n.* I. *Tom.* 2.

Generatio cœleſtis, æterna prædeſtinatio eſt, qua electos ſuos Deus dilexit, & gratificauit in dilecto filio ſuo ante mundi conſtitutionem. Hos ergo aduerti quaſi numquam peccaſſe; quoniam & ſi qua deliquiſſe videntur in tempore, non apparent in æternitate: Quia charitas Patris ipſorum cooperit multitudinem peccatorum. *Serm.* 23. *in Cant. num.* 17. *Tom.* 3.

Generatio cœleſtis eſt æterna prædeſtinatio, qua Deus præuidit nos conformes fieri imaginis filij ſui. Ex his nullus peccat, id eſt, in peccato perſeuerat; quia nouit Dominus qui ſunt eius, & propoſitum Dei manet immobile. Et ſi horrendorum criminum notâ Dauid inuitur; Etſi Maria Magdalena ſeptem dæmoniis cumulatur; Etſi princeps Apoſtolorum in profundum negationis ſubmergitur; non eſt tamen qui de manu Dei poſſit eruere: *Quos enim prædeſtinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iuſtificauit.* Nonne huic adhærere Deo bonum eſt? *Serm.* 4. *de diuerſis, n.* 5. *Tom.* 2. *Rom.* 8. *v.* 30.

Epiſtola prima Ioannis Finis.

APOCALIPSIS,

CAPVT TERTIVM, *Verſ.* 15.

Vtinam calidus aut frigidus eſſes.

HIC oſtenditur apertè quia minùs Deo tepidus places, quàm ſi frigidus eſſes. Alios Deus patienter expectat de frigore, quandoque ad calorem proficere. Te verò indignans, aduertit de calore iam in teporem defeciſſe. Et quia tepidum te inueni, *incipiam*, inquit, *te euomere ex ore meo*. Et meritò; quia tu ad tuum vomitam rediſti; quia tu eius gratiam euomuiſti. *Epiſt.* 2. *nu.* 9. *Tom.* 1.

Apoc. Cap. III. *v.* 19.

Ego quos amo, arguo & caſtigo.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 2. *v.* 12.

Apoc. Cap. III. *v.* 20.

Ecce ſto ad oſtium & pulſo.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 4. *v.* 7.

Apoc. Cap. V. *v.* 5.

Vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid.

OCciſus eſt agnus, ſed leo vicit, leo, inquam, fortiſſimus beſtiarum, qui ad nullius pauebit occurſum, ſcilicet leo de tribu Iuda. Fortis leo eſt, non crudelis, grauis tamen indignatio eius. Sed pro ſuis leo rugiet, non in ſuos. Paueant alieni, tribus Iuda magis exultet. *Radix*, inquit, *Dauid*, non Dauid radix eius, ſed ipſe radix Dauid, quia portat & non portatur. *Et vidi & ecce in medio throni agnum ſtantem tanquam occiſum, &c.* Leonem Ioannes audierat, & agnum vidit. Agnus occiſus eſt, agnus accepit librum, agnus aperuit & apparuit leo. Denique *dignus eſt* (aiunt ſeniores) *agnus qui occiſus eſt, accipere fortitudinem*. Non manſuetudinē amittere, ſed accipere fortitudinem, vt & agnus maneat, & leo ſit. Plus dico, vt mihi videtur, idem etiam liber eſt, qui non poterat aperiri. Quis enim dignus inueniretur aperire hunc librum? Indignum ſe profitetur & ipſe baptiſta, quo inter natos mulierum maior nemo ſurrexit, *non ſum*, inquit, *dignus ſoluere corrigiam calceamenti eius*. Venerat enim ad nos calceata maieſtas, diuinitas incarnata, venerat Dei ſapientia, ſed in libro clauſo vtique & ſignato. Quod ligabat corrigia calceamenti, hoc claudebant ſignacula libri ſeptem: Sunt autem matris deſponſatio, infirmitas corporis, circumciſio, fuga in Ægyptum, trina tentatio in de- *Luc.* 3. *v.* 16.

Digitized by Google

ſerto, ſextum eſt ſignaculum crucis, vbi pependit inter latrones Dominus maieſtatis: Clauſit & ſepultura librum hunc, ſepulto nimirum Domino ſola reſtare deſperatio videbatur. Sed ne fleueris, dignus eſt agnus qui occiſus eſt, leo qui reſurrexit; poſtremò liber ipſe dignus eſt aperire ſeipſum. Reſurgens nimirum à mortuis, reſurgens autem virtute propriâ, indicat manifeſtè quæcumque prædiximus ſignacula, vel operimenta voluntaria, non neceſſaria, nec conditionis fuiſſe, ſed dignationis. *Serm.1. in die Paſchæ, n.9. Tom. 2.*

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſal. 95. v. 10.*

APOCAL. Cap. V. *v.* 5.

Ecce vicit Leo de tribu Iuda: aperire librum & ſoluere ſeptem ſignacula eius.

SEptem ſignacula ſunt temporalis natiuitas, legalis circumciſio, matris purgatio, fuga in Ægyptum, carnis neceſſitudo, baptiſmus, paſſio. Hæc ſiquidem ſunt veræ quædam humanitatis inſignia, quibus ſe tenere ac ligari voluit incarnata Dei ſapientia. Paſſus eſt ergo in cruce impaſſibilis Deus, & in carne noſtra mortali mortuus ac ſepultus immortalis Dei filius. Sed ecce tertiâ die reſurrexit à mortuis: Et qui agnus extiterat in paſſione, Leo factus eſt in reſurrectione, *vicit Leo de tribu Iuda*; quia mortem quam ex infirmitate noſtra pertulit, ex virtute ſua reſurgendo calcauit. Reſurgendo autem & in cœlum aſcendendo, librum aperuit; quia nimirum de auctoritate Sacræ ſcripturæ quod Deus eſſet innotuit. *Serm.57. de diuerſis, Tom. 2.*

APOCAL. Cap. VI. *v.* 9.

Sub altari Dei audiui voces occiſorum.

QVas voces? *Vindica Domine ſanguinem Sanctorum tuorum qui effuſus eſt.* Vox precis, non laudis eſt iſta. *Serm. 3. in Feſto Omnium Sanctor. n 4. Tom. 2.*

Idem locus explicatur ſuprà, *Iob cap. 14. v. 13. & Pſ. 114. v 7.*

APOC. Cap. VI. *v.* 11.

Suſtinete modicum tempus, donec impleatur numerus fratrum veſtrorum.

ACceperunt martyres iam ſingulas ſtolas, ſed non veſtientur duplicibus, donec veſtiamur & nos. *Serm. 2. in Vigil. Natiuit. Domini, n. 5. Tom. 2.*

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ. 30. v. 20. Pſ. 33. v. 9. & Pſ. 83. v. 2.*

APOC. Cap. VIII. *v.* 4.

Aſcendit fumus aromatum in conſpectu Domini de manu Angeli.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 8. v. 6. & Cant. cap. 2. v. 8.*

APOC. Cap. XII. *v.* 1.

Signum magnum apparuit in cælo, mulier amicta ſole, &c.

Explicatur *de B. Virgine Serm. 1. de Virg. Deipara num. 3. Tom. 2.* & ſuprà, *Exod. cap. 3. v. 3.*

Apoc. Cap. XIII. *v.* 1.

BEſtia illa de Apocalipſi, cui datum eſt os loquens blaſphemias, & bellum gerere cum Sanctis, Petri cathedram occupat, tanquam leo paratus ad prædam. *Epiſt* 125. *n.* 1. & *Ep ſt.*126.*num.*7. *Tom.*1.

Apoc. Cap. XIV. *v.* 4.

Virgines ſequuntur agnum quocumque ierit.

SI non potes forſitan ſequi auctorem tuum quocumque ierit, dignare vel ſequi quò tibi condeſcendit. Hoc eſt, ſi non potes ſublimem incedere ſemitam virginitatis, ſequere vel Deum per tutiſſimam viam humilitatis; à cuius rectitudine ſi qui etiam de Virginibus deuiauerint, vt verum fatear, nec ipſi ſequuntur agnum, quocumque ierit. Sequitur quidem agnum coinquinatus humilis, ſequitur & Virgo ſuperbus, ſed neuter quocumque ierit; quia nec ille aſcendere poteſt ad munditiam agni, qui ſine macula eſt; nec is ad eiuſdem manſuetudinem deſcendere dignatur, qua ſcilicet non coram tondente, ſed coram occidente ſe obmutuit. Attamen ſalubriorem elegit ſequendi partem in humilitate peccator, quam in Virginitate ſuperbus, cùm & illius immunditiam ſua humilis ſatisfactio purget, & huius pudicitiam ſuperbia inquinet. *Homil.*1. *ſuper miſſus eſt, n.*8.*Tom.*2.

Apoc. Cap. XIV. *v.* 5.

Sine macula ſunt ante thronum Dei.

SIne macula, inquam, ſed necdum ſine ruga, donec veniat dies cùm ſibi glorioſam Chriſtus exhibebit Eccleſiam non habentem maculam neque rugam. In his namque qui adhuc militant, nec ſine macula quidem Eccleſia eſt. *In Feſto Omnium Sanctor. Serm.* 3. *n.* 2. *Tom.*2.

Apoc. Cap. XIV. *v.* 13.

Beati mortui qui in Domino moriuntur.

Explicatur ſupra, *Numer. cap.* 23. *v.*10.*Pſ* 33.*v.*22 & *Pſal.*115. *v.*6.

Amodo iam dicit Spiritus vt requieſcant à laboribus ſuis.

Poſt mortem non erit nobis requies nec in requie quidem ipſa, à deſiderio gloriæ, à deſiderio reſurrectionis. A labore ergo requieſcunt qui in Domino moriuntur, ſub non requieſcunt interim à clamore; ſed throno enim Dei clamant animæ occiſorum, donec requiem reſurrectio ſequatur. *Serm* 3. *in Dominica Palmar n.*5. *Tom.*2.

Opera illorum ſequuntur illos.

Ad quid ſequuntur, niſi vt laudent eos in portis? Ad quid ſequuntur, niſi vt multiplicentur à fructu eorum. *Serm.*2.*in Feſto Omnium Sanctor.num* 4.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 15. *v.*11.

Apoc. Cap XVII. *v.*15.

Aquæ multæ populi multi.

Explicatur de Moyſe, *Serm.* 1. *in Octaua Paſchæ,n* 5.*Tom.*2.

Digitized by Google

Explicatur etiam de Beatro Petro. *De Conſider. ad Eugenium lib.* 2. *cap.* 8. *Tom.* 4.

Apoc. Cap. XXI. *v.* 2.

Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem deſcendentem.

ADuerte quod deſcendentem dixerit non cadentem. Cecidit enim quondam non minima pars ciuitatis illius: Sed ea quidem minimè ſancta, quippe cui grauiſſimus caſus fuit, quòd totius inimica facta eſt ſanctitatis. Itaque pars illa quæ cecidit, à Deo reparanda eſt, cùm implebit ruinas, & reædificabit muros Hieruſalem; non tamen ex his qui ceciderunt. Hæc autem quæ deſcendens apparuit, iam parata erat, ſicut ſecutus adiunxit, *à Deo paratam.* Siquidem quòd deſcendunt, non cadunt, Angeli ſancti, diuina præparatio facit; à quo nimirum hæc ipſa eis & voluntas præparata eſt & facultas. Vnde non ſolùm adminiſtratorios, ſed & miſſos in miniſterium quoque Apoſtolus teſtatur. *Serm.* 5. *in Dedicat. Eccleſ. num.* 5. *Tom.* 2.

Cadunt Angeli mali deſcendunt boni.

Hebr. 1. *v.* 14.

Apoc. Cap. XXI. *v.* 4.

Abſterget Deus omnem lachrimam ab oculis Sanctorum.

FElices lachrymæ, quas benigna manus Conditoris abſterget: Et beati oculi qui in talibus liquefieri fletibus elegerunt, quàm eleuari in ſuperbia, quàm omne ſublime videre. *De vita & morib. Clericor. cap.* 14. *Tom.* 4.

Apoc. Cap. XXI. *v.* 5.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 16.

Libri Apocalypſis, & Librorum Noui Teſtamenti Finis.

Laus Deo, B. Virgini, Doctorique mellifluo.

Digitized by Google

INDEX MATERIARVM.

P. Paginam, C. Columnam indicat.

Actiua vita. V. contemplatio.

ACTIVA vita & contemplatiua, *Gen. cap. 29. v. 28 pag 39. col. 2. Iob cap. 7. v 4 p. 111. Lucæ cap. 10. v. 38 p. 40. & v. 42. pag 40. col. 2*

ADAM.

In peccato Adami, tres auctores extiterunt Diabolus, Eua, ipſe, *Gen. cap. 3. v. 1* p. 10

Primus homo quatuor virtutibus amictus fuit, ab exordio ſuæ Creationis, videlicet miſericordiâ, veritate, iuſtitiâ, pace, *Gen. cap. 3. v. 10.* p. 15.

Adæ peccatum, *Ibid. & p. ſequent.*

Adam & Chriſtus quomodo differunt. *1. Cor. cap. 15. v. 22. p. 13. c. 2. & Cant. cap 8. v. 6.* p. 318. col. 2

ADVENTVS.

Chriſti aduentus duplex, *Pſal. 67. v. 14.* p. 204

Cur Chriſtus venit in fine temporis, *V. Chriſtus*

Signum aduentus Dei, *Pſal. 96. v. 3. p. 240. col. 2.*

ADVERSITAS.

Solet aduerſitas deſignari per noctem, *Pſ. 90. v. 5.* p. 228

Licet multos frangat aduerſitas, multò plures extollit proſperitas, *Pſ. 60. v. 7.* p. 231. col. 2

AER.

Terram viſitauit Dominus, non aërem, & quare, *Pſ. 32. v. 5.* p. 174

Diabolus eſt in aëre vt inuideat, *v. inuidere.*

AFFECTIO AFFECTVS.

Affectio triplex, prima quam caro gignit, ſecunda quam ratio regit, tertia quam condit ſapientia, *Pſ. 33. v. 9. p. 176*

Affectiones in Chriſto ordinatæ ab vtero, *Cant. cap. 3. v. 2.* p. 315

Affectiones quomodo purgandæ, Quomodo ordinandæ, *Ibid.*

Affectiones ordinatæ virtutes ſunt, *Ibid.*

Amor cæteros animi affectus abſorbet, *Malach. cap. 1. v. 6.* p. 361

AMOR.

Deus hominem vocat, timore, cupiditate, & amore, *Pſ. 33. v. 8.* p. 198

Amoris ordo *Pſ. 70. v. 15.* p 207

Amoris deſcriptio, *Cant. cap. 3. v 3. p. 309. col. 2.*

Amor mons eſt, *Pſ 35. v. 7. p. 179. col. 2.*

Amor cæteros animi affectus abſorber, *V. Affectus.*

AMOR DEI ET CHRISTI, actiuus & paſſiuus.

Dei amor, *Pſ. 261. col. 2. & Cant. cap. 2. v. 12.* p. 306. col. 2

Chriſti amor immenſus, *Pſ.148.v.5.* *p.266*

Dei cognitio & amor, *Pſ.* 110.*v*.10. *p.246.col.2.*

Chriſtus amandus, *Eccl.cap.*12. *v*.13. *p*.180.*col*.2 1.*Cor cap.16.v.22. p.15.col.2*

Eccleſiæ amor erga Chriſtum, *Cant. cap.3.v.5.* *p*.301

ANGELVS.

Labor Angelis placet, *Gen. cap.* 3. *v*.19. *p.20.c.2*

Cur homo redemptus non Angelus, *Gen.cap.40.v.15.* *p. 46. col.2*

Exhibent Angeli iuſtitiam Deo, pacem inter ſe, gaudium ſibi, *Pſ.*10.*v*.8. *p.139. col. 2*

Quomodo Angeli habent corpora, *Pſ.15.v.2.* *p.144.c.2*

Dum peccas videt te Angelus malus, & bonus, videt & bonis & malis maior Angelis Deus, *Pſ.93.v 9.p.328. col. 2*

Cadunt Angeli mali, deſcendunt boni, *Apoc.cap.21.v.2.* *p* 40

Chriſti Paſſio homini data, non Angelo, nec diabolo, *Philip. cap.* 2. *v*. 7. *pag* 21

ANGELVS CVSTOS.

Angelorum cuſtodia, *Gen. cap.* 32. *v*.2. *p.40.col.2*

Angelis cuſtodis præſentia neceſſaria. *Pſ.37.v.12.* *p. 184.& 234*

ANIMA.

Conuerſio animarum opus diuinæ vocis eſt, non humanæ, *Gen.cap.1.v.3. pag.2*

Animæ & verbi cognatio, *Gen.cap* 1. *v*. 3. *p. 3 col.2*

Anima corpori præferenda, *Gen cap.* 6.*v.3 p.27 Pſ. 4 v.3.p 128.col.2.& Pſ.* 117.*v p* 257.*col* 2

Creſcit anima, & quomodo, *Gen. cap.28 v.12.* *p.36*

Cur prior reficiatur anima quàm corpus, *p.128*

Anima quomodo diligenda, *Pſ.*10. *v.6.* *p.138 col.2*

Habet anima corruptionem ſuam, Corruptio animæ tripertita eſt, quadripertita eſt corporis, *Pſ.13.v.3 p.142. col. 2.*

De cute, carne, & oſſibus animæ, *Pſ.33.v.21.p.177.c.2.*

Anima per peccatum diſſimilis Deo, *Ibid.*

Anima vinea eſt, *Pſ.78.v.13.* *p.216*

Tres ſunt Sanctarum ſtatus animarum, 1. in corpore. 2. ſine corpore, 3. in beatitudine. 1. in tabernaculis, 2. in atriis, 3. in domo Dei, *Pſ.83.v.2. p.216*

Animarum triplex eſt natura, *Eccl. cap.* 1. *v*. 18. *p* 277

In anima ſunt cogitatio, affectio, & intentio: cogitatio in memoria eſt, affectio in voluntate, intentio in ratione conſiſtit, *Cant. cap. v 7.* *p.315*

Omnia quæ de ſaluatore legimus medicamina ſunt animarum noſtrarum. *Hier. cap.51.v 9.* *p. 352*

Animæ caſus triplex, 1. à ſeipſa, 2. à ſocietate Angelorum, 3. à viſione Dei, id eſt à libertate, à dignitate, à beatitudine, *Lucæ cap. 9 v.23.* *p.39*

Anima hominis nobiliſſima creatura, *Rom. cap.1.v.20.* *p.1*

Anima prius reparanda quàm corpus, quia prior corruit, *Ioan.cap.* 1. *v.36.pag.51*

A P I S.

Chriſtus eſt apis, qui habet mellis dulcedinem, & aculei punctionem, id eſt, miſericordiam & iudicium. *Pſ.* 118.*v*.70. *p.252.col.2*

APPETITVS.

Appetitus carnalium & ſpiritalium, *Gen. cap.* 27. *v*. 28. *p.35*

AQVA, *V. Lauare.*

Triplicem aquam tibi Saluator apponit, lachrymarum, ſudoris, & ter-

tiam de latere poſt mortem, *Lucæ cap.* 19.*v.*41. *pag.* 47

ASCENDERE ASCENSIO.

Homo ſemper aſcendit, vel deſcendit, *Gen. cap.*28.*v.*12. *p* 35.*col.*2

Diabolus & homo vterque aſcendere præpoſterè voluit; hic ad ſcientiam, ille ad potentiam, ambo ad ſuperbiam, *Pſ* 23 *v.*3. *p.*162

Aſcendere difficile, deſcendere facile eſt, *Lucæ cap.* 11.*v.*14. *pag.*36

ASCENSIO CHRISTI.

Quomodo Chriſtus aſcendit, 4.*Reg. cap.*2.*v.*9. *p.* 98. *col.*2

Chriſti triplex deſcenſio & aſcenſio, *Sap.cap.*8.*v.*1. *p.* 321

BAPTISMVS BAPTISATVS.

Chriſtus circumciſus & baptiſatus, & quare, *Gen.cap.*17.*v.*14.*p.* 29.*col.*2. & *Lucæ cap.* 2. *v.*21. *pag.*

Chriſti circumciſio ſignum amoris, *Pſ.*8.*v* 6. *p.*1

Cur circumciſio & baptiſma diuerſis temporibus, *Ioſue cap.* 5. *v.* 2. *p.* 81.*col.*2.

*Baptiſmus quotidianus quis, Pſal.*6.*v.*2. *p.*129.*col.*2.

BEATVS.

Beatorum viæ & patriæ differentia, *Pſ.*127.*v.*1. *p.*257

BENEDICTIO.

Triplex nobis neceſſaria eſt benedictio, præueniens, adiuuans,& conſummans, 1. miſericordiæ, 2. gratiæ, 3. gloriæ, *Pſ.* 20.*v.*4. *p.*157 *col.*2

BENEFICIVM.

Beneficium propter officium, *Gen. cap.*28.*v.*20. *p.*38

Beneficia Dei erga hominem in creatione, *Gen.cap.*1.*v.*14. *p.*2.*col.*2

Beneficia Dei quatuor erga hominem creationis, conſeruationis, redemptionis, & remunerationis, *Pſal.* 110.*v.*2.*p.*246.& *Ioan.cap* 1.*v.*14.

Chriſti beneficia erga hominem, *Deuter.cap.* 6. *v.*5.*p.*75.*col.*2 *Pſ* 35 *v.*7. *p.*179.*col.*2.& *Pſ.*148.*v.*5, *p* 265.*c.*2

BLASPHEMIA.

Nugæ in ore ſacerdotis, blaſphemiæ ſunt, *V. Nugæ.*

BONVM.

Bonum triplex in hominis voluntate, *Gen..cap.*1. *v.*31. *p* 5.*col* 2

Inter bonos bonum eſſe, ſalutem habet: Inter malos verò & laudem, *Exod cap.*10 *v.*23. *p.* 38 *col.*2

Tribus modis prouidentur bona coram hominibus, habitu, ſermone, actione, 2.*Cor.cap.* 8.*v.* 21. *pag.*17

CAIN.

Cain peccatum, *Gen.cap.*4.*v.* 8. *p.*25. *col.*2

CAPVT.

Caput & pedes Dei, *Pſ.*18 *v.*6. *p.*153

CARO.

Nihil charius animæ carne ſuâ, *Gen.* 40.*v.*13. *p.*45 *col.*2

De carne animæ, *V. anima.*

Carnis infirmitas robur ſpiritus auget, *Pſ.*37.*v.*4. *p.*182

CASTELLVM.

Caſtellum eſt cor, *V. Cor.*

CASTITAS.

Caſtitatis laus, *Gen.cap* 1.*v.*28. *p.*5

Caſtitas ſine charitate, lampas eſt ſine oleo, 1.*Cor.cap.*13.*v.*3. *pag.*12.*c* 2

Caſtitas Turturis, *Cant.*2.*v.*11.*p.*307. *col.* 2

CHARITAS.

Charitas panis eſt, *V Panis.*

Chriſti charitas erga hominem, *Gen. cap.* 2. *v* 21. *p.*9.

Caſtitas ſine charitate, lampas eſt ſine oleo, *V.Caſtitas.*

Charitas ſubſtantialis & accidentalis, 1.*Ioan.cap* 4.*v.*8. *p.* 35

Charitas perfecta, *Pſ* 18.*v.*8.*p.*154.*c.*2

CHRISTVS, *V. Ieſus.*

Chriſti conceptio, *Gen.cap.* 3. *v.*16. *p.* 18.

Digitized by Google

Chriſtus à tribus portatur : Maria portat in vtero, Ioſeph in humero Simeon in brachiis, Maria ſignificat prædicatores, Ioſeph pœnitentes, Simeon operatores, *Matt.ca.25.v.40.p.21*

Affectiones in Chriſto ordinatæ ab vtero, *V. Affectio.*

Chriſtus Filius Dei, & Filius hominis eſt, *Pſ.113.v.24,* *p.148.cap.2*

Adam & Chriſtus quomodo differunt, *V. Adam.*

Chriſtus verus homo, *Pſ.92.v.1 p.238*

Chriſti amor immenſus, *V. Amor Chriſti.*

Chriſti charitas, *V. Baptiſmus & Charitas.*

Chriſtus amandus, *V. Amor Chriſti.*

Omnia quæ de Chriſto legimus medicamina ſunt animarum noſtrarum, *V. Anima.*

Chriſtus reſtaurator peccati Adam, *Gen cap 2.v.18.* *p.8.*

Chriſtus eſt apis, *V. Apis.*

Cur Chriſtus venit in fine temporis, *Pſ.39.v.8.* *p.185*

Chriſti circumciſio & baptiſmus, *V. Baptiſmus.*

Chriſtus eſt paradiſus noſter, *Gen. cap 2.v. 8.p. 6.c. 2. & Eſai. cap. 12.v.3. p.340.*

Chriſtus eſt flos campi, *Cant. cap. 2 v.1.* *p. 297*

Chriſti pulchritudo, *Pſ.44 v 3 p.189*

Chriſtus ſuauis eſt, *Pſal. 33. v.9.p.175 col. 2*

Chriſtus ſponſus noſter, *Numer.cap. 12.v.1 p.69. & Pſ. 44. v 11.* *p.190.c.2*

Chriſtus quater tentatus eſt, *Iob cap. 7. v. 1.* *p.110*

Chriſti humilitas, Iob cap 9.v.17 p.111. Pſ. 18.v.6 p.132 Pſ.35.v.6. *p. 179*

Chriſti innocentia, *Leuit.cap.21.v.41. p.69 col 2*

Comparatio Ioſeph in carcere, & Chriſti in cruce, *Gen. cap.40.v.13.pag. 45.col.2.*

Chriſti paſſi figura, *Gen. cap. 38.v.16. p.44.col.2*

Chriſti paſſio homini data, non Angelo, nec diabolo, *V. Angelus.*

Chriſtus 4. modis coronatus, *Cant. cap 3.v.11.* *p. 313*

Chriſtus ſaccus eſt miſericordiâ plenus, in paſſione concidendus; vt effundatur quod in eo latet pretium noſtrum, *Iob cap 7 v.17.* *p.111. c.2.*

Chriſti Reſurrectio ſingularis, *4. Reg cap.13.v.21.* *p.101.c.2*

Chriſtus magiſter hominum, *Iob cap.21.v.14.* *p.119.c 2*

Chriſti Aſcenſio, *V. Aſcenſio.*

Chriſti, & *Eſai.cap v. 13* *p. 349. col 2*

Chriſtus æqualiter atque indifferenter præſto vbique eſt, diuinæ vtique præſentiâ maieſtatis : Gratiæ tamen exhibitione quibuſdam lõgè, quibuſdam prope eſſe dicitur, *Pſ.9.v.22 p 134*

Ad ſequendum Chriſtum alij trahuntur, alij ducuntur, alij rapiuntur. *2.Cor. cap. 12.v.2.*

Quidam fugiunt Chriſtum, alij præeunt, alij ſequuntur, alij conſequuntur, *Ioan.cap.12.v.26.*

CIBVS.

Scientia cibo comparata, *Iacobi cap. 4.v.17.* *p 32.c.2*

Bonus cibus charitas & ſapientia, *Cant.cap.3.v.9.* *p. 311.col.2*

Contẽplatio cibus eſt, *V. Contemplatio.*

CIRCVMCISIO, *V. Baptiſmus.*

Chriſti circumciſio, *Lucæ cap. 2. v. 21. p.36.*

CLAVSTRVM, *V. Monachus.*

Religionis clauſtralis deſcriptio, *Gen.cap.28 v.17.* *p.37. c.2*

CLERICVS.

Inſolentiæ Clericorum mater eſt negligentia Epiſcoporum, *Exodi cap. 32. v. 6.* *p. 63*

COELVM.

Deus regnat in cœlo, & in terra, & in gehenna, *V. Deus.*

Cœlum non habet infantes, habet Eccleſia, *Pſ.*8.*v.*3. p.131.c.2

Quatuor genera hominum regnum cœlorum poſſidentium, *Matth. cap.* 3. *p.*4.*col.*2.

COGITATIO.

Cogitationes bonæ & malæ, *Gen. cap.* 1. *v.* 7. p.2.c.2

Cogitationum genus triplex, aliæ otioſæ, aliæ violentæ, aliæ immundæ, *Prou.cap.*4.*v.*23. p.269

Cogitationes hominum oculis Dei conſpicuæ, *Eſai. cap.* 1.*v.*2. p.332

COGNITIO DEI, *V. Amor Dei.*

COGNITIO SVI.

Cognitio ſui ſuadetur, *Gen. cap.* 34. *v.* 1. p. 4. c.2

Anima cognoſcere ſe non poteſt niſi pœniteat, pœnitere non poteſt niſi ſe cognoſcat, *Pſ.*31.*v.*1.*p.*171.*col.*2.*& Pſ.* 18.*v.*7j. p.253

Cognitio ſui ſtat in tribus, vt cognoſcat homo quid fecit, quid meruit, quid amiſit. *Cant.cap.*1 *v.*7 *p.*290. *col.* 2

COGNOSCERE.

Quidam ſunt qui à Deo cognoſcuntur, & Deum cognoſcunt: Alij non cognoſcuntur, nec cognoſcunt: Alij cognoſcuntur, quidem, ſed ipſi non cognoſcunt. Alij cognoſcuntur, & tamen cognoſcunt. Cognoſcere Dei eſt felicem facere: Cognoſcere hominis eſt gratias agere, *Pſal.*17. *v.*45. *p.*149.*c.*2.

Sicut per faciem exterior homo cognoſcuntur, ſic per voluntatem demõſtratur interior, *Pſ.*103.*v.*30.*p.*243.*c.*2

COLOR.

Nigra ſunt vitia, virtus candida eſt, *Gen.cap.*1.*v.*4. p.2

Mores habent colores ſuos, *Exod. cap.* 5.*v.*21. p.58

CONCEPTIO.

B.Virginis conceptio, *V. Maria Virgo.*

CONCORDIA.

Concordia commendatur, *Gen. cap.* 4.*v.*10. p 25.c.2

CONFESSIO.

Confeſſio fidelis eſſe debet, *Gen.cap.* 4. *v.*13. p 26

Confeſſio ſuadetur, *Deuter.cap.* 30. *v.* 14.*p.*78 *c* 2 *& Pſ.*31 *v.*3. p 172.c.2

Confeſſio humilis eſſe debet, 1.*Reg. cap.*15.*v.*24. p.90

Abſque confeſſione iuſtus iudicatur ingratus, & peccator mortuus reputatur. Confeſſio igitur eſt peccatoris vita, iuſti gloria, 2.*Reg. cap* 12.*v* 13. *p.*94

Confeſſionis impedimenta quatuor, videlicet, pudor, timor, ſpes, deſperatio, *Iob cap.*6.*v.*16. p.109

Confeſſionis effectus, *Pſal* 31. *v.*1. *p.*173.*& Pſ.*105.*v.*1. *pag.*243.*& Pſal.*13. *v.* 2. p.247.c 2.

Confeſſionis comites, mortificatio & oratio. *Cant. cap* 3.*v.*6. p.310.c.2

Lauat nos Chriſtus in confeſſione. *V. Lauare.*

Confeſſio duplex, 1. in gratiarum actione. 2. in operum exhibitione, *Matth.cap* 10.*v.*32. p. 12

CONSCIENTIA.

Conſcientiæ bonæ deſcriptio, *Pſ.*75. *v.*6. p.215 c.2

Conſcientiæ teſtimonium in tribus conſiſtit, 2.*Cor cap.*1. *v.* 13. p. 15

CONSILIVM.

Conſilij proprij malum, 1.*Reg.cap.*15. *v.* 23. p. 89

CONSVETVDO.

Malæ conſuetudinis deſcriptio, *Prou.cap* 27 *v.*15. p.275

CONTEMPLATIO, *V. Actiua vita.*

Duplex Contemplationis gradus, *Pſ.* 6 *v.*4. p 167.c.2

Habet Contemplatio ſolidum cibum ſapientiæ, *cap.*5.*v.*9. p.311.c.2

Contemplatio tribus modis pro diuerſo ſtatu temporum diſtinguitur,

1. vocatur cibus, 2. potus, 3. ebrietas, *Cant. cap.* 5. *v.* 1. *p.* 316. *c.* 2

CONTINENTIA.

Continentiæ ſeruandæ difficultas, *Gen. cap.* 3. *v.* 1. *p.* 10. *c.* 2.

Continentia panis eſt, *V. Panis.*

CONTRITIO.

Verbum in corde peccatoris operatur ſalutiferam contritionem, *Deuter. cap.* 30. *v.* 14. *p.* 78. *c.* 2

CONVERSIO.

Conuerſio animarum opus diuinæ vocis eſt, *V. anima.*

Quomodo fiat conuerſio, *Pſal.* 11. *v.* 15. *p.* 158

Conuerſionem noſtram præcedunt ſtatus quatuor, *Lucæ cap.* 15. *v.* 12. *p.* 43

Qui nolunt conuerti Deum ignorant, *Pſ.* 145. *v.* 7. *p.* 263. *c.* 2

COR.

Cor humanum caſtellum eſt, *Pſ.* 83. *v.* 6. *p.* 217. *c.* 2

Deus non amat cor titubans, *Pſ.* 103. *v.* 13. *p.* 243. *col.* 2

CORPVS.

Quomodo Angeli habent corpora, *v. Angelus.*

Anima corpori præferenda, *v. Anima.*

Cur prior reficiatur anima quàm corpus, *Ibid.*

Corruptio corporis quadripertita eſt, *Ibid.*

Anima priùs reparanda quàm corpus, quia prior corruit, *Ibid.*

Corporis glorioſi dotes, *Pſal.* 62. *v.* 2. *p.* 202

CORRVPTIO.

Animæ corruptio tripertita, corporis verò quadripertita eſt, *v. Anima.*

CREATIO.

Homo rectus in creatione, *v. Homo.*

CREATVRÆ.

Creaturæ propter hominem, *Gen. cap.* 1. *v.* 14. *p.* 2. *col.* 2

CRESCERE.

Quomodo anima creſcit, *v. anima.*

Chriſtus cùm per naturam diuinitatis non haberet quo creſceret, per deſcenſum quomodo creſceret inuenit, *Lucæ cap.* 14. *v.* 11. *p.* 42

CRVDELITAS.

Adæ crudelitas in vxorem, *Gen. cap.* 3. *v.* 12. *p.* 16. *c.* 2

CRVX.

Comparatio Ioſephi in carcere, & Chriſti in cruce, *v. Chriſtus.*

Crux eſt ſcutum quo circundamur, vt eius 4. cornua, quadrifaria hoſtium tela repellant, *Pſ.* 90. *v.* 5. *p.* 227

CVPIDITAS.

Cupiditas triplex, *Gen. cap.* 7. *p.* 40. *col.* 2

CVRIOSITAS CVRIOSVS.

Curioſitas damnatur, *Gen. cap.* 34. *v.* 1. *p.* 42. & *Prou. cap.* 27. *v.* 15. *p.* 274. *c.* 2

Tria anima curioſa Dei, non ceſſat inquirere, iuſtitiam & iudicium, & locum habitationis gloriæ ſponſi, tanquam viam in qua ambulet, cautelam qua ambulet, & ad quam ambulet manſionem, *Pſ.* 22. *v.* 3. *p.* 159. *c.* 2

Interior curioſitatum occupatio ebrietas eſt, *v. Ebrietas.*

CVTIS.

Animæ cutis, *v. Anima.*

DECIPERE.

Diabolus decipit hominem, *v. Diabolus.*

DEFICERE.

Non proficere deficere eſt, *Gen. cap.* 18. *v.* 12. *p.* 36

DENTES.

Dentium proprietates homines Monaſticæ profeſſionis deſignant, *Cant. cap.* 4. *v.* 2. *p.* 314

DESCENDERE.

Homo ſemper aſcendit, vel deſcendit, *v. Aſcendere.*

Digitized by Google

Aſcendere difficile, deſcendere facile eſt, *Ibid.*

DESIDERIVM.

Vitæ præſenti congruit fides & deſiderium, *Coloſſ.cap.3.v.3.*

DETRACTIO DETRACTOR.

Detractionis nocumenta, *Pſ.13.v.3.* p.143.

Lancea eſt detractoris lingua, quæ tres penetrat vno ictu, *Pſ.56.v.5.p.*200

Aduerſùs detractores, *Pſ.* 100. *v.5.* *p.*241. *c.* 2

DEVS.

Dei deſcriptiones, *Exod.cap.3.v.14.* *Pſ.*52.*c.*2.*Pſ.76.v.*10.*p.*214.*c.* 2. & *Luca* 10. *v.*38. *p* 40

Omnium eſſe Deus eſt, *Exod cap.*33. *v.*20. *p.* 65. *c.*2

Caput & pedes Dei, *v.Caput.*

Tria anima curioſa Dei non ceſſat inquirere, *v. Curioſus.*

Diuerſa Dei nomina, & quare, *Pſ.* 17. *v.* 26. *p.*149

Nominis Dei ſanctificatio, *Eſai.cap.* 6. *v.* 3. *p.*337

Deus quærendus & quomodo, *Pſ.* 23. *v.* 5.*p.*163. *Pſ.*104.*v.*3.*p.*243.*c.* 2. *Pſal.* 104. *v.* 4. *p.* 244. & *Lib. Sap. cap.* 1. *v.*1. *p* 319

Deus ſoli comparatus, *Pſal.*33. *v.* 6. *p.*175

Diſplicet Deo iuſtus ingratus, & peccator ſecurus, *Eſai. cap.* 38. *v.* 10. *p.*343

Deus regnat in cœlo & in terra & in gehenna, *Eſai.cap.*6. *v.*3. *p.*337

DIABOLVS.

Diaboli caſus, *Pſ.*39.*v.*3.*p.*185.& *Eſai. cap.*6.*v.*2. *p.*335

Diabolus præpoſterè aſcendere voluit, *v. Aſcendere.*

Diabolus decipit hominem, *Gen.cap.* 1.*v.*27.*p.*3. & *Gen.cap* 3.*v.*1. *p.*11

Diabolus mendax, *Gen. cap.* 3. *v.* 5. *p.* 12

Peccati diaboli & hominis punitio, *Gen. cap.* 3. *v.* 5. *p.*12

Diabolus eſt in aëre vt inuideat, *v. Inuidere.*

Pharao diaboli figura, *Gen. cap.* 42. *v.*5. *p.*47.*col.*2

Diabolus impellit hominem liuore malitiæ, *v.Impulſor.*

DIES.

Tres ſunt dies hominis Chriſtiani, *v.Paſſio Chriſti.*

DIGNITAS.

Pueros ob ſanguinis nobilitatem, ad dignitates Eccleſiaſticos promoueri res indigniſſima, 1. *Reg. cap* 3. *v.*10. *p* 86.*c.*2

Abſque ſcientia dignitas eſt inutilis, *V.Scientia*

DILECTIO.

Præceptum dilectionis fortiùs obligat fideles nouæ legis quàm antiquæ, *Deuter. cap.* 6. *v.*5. *p* 75.*c.*2

DISPLICERE.

Diſplicet Deo iuſtus ingratus, & peccator ſecurus, *v.Deus.*

DIVITIÆ.

Diuitiarum contemptus, *Pſ* 4. *v.*3. *p.*127.*c.*2. & *Pſ.* 67. *v.*14. *p.*204

Diuitiarum mala, *Eccl. cap.*5. *v.*10. *p.* 278.*c.*2

DOLOR.

Hominum hæreditas labor & dolor, *Gen.cap.* 2.*v.*35. *p.*6.*c.*2

Nemo ſine labore hîc viuit, nemo ſine dolore, *Pſ.*72.*v.*5. *p.*208.*c.*2

DONA SPIRITVS SANCTI.

De 7. Donis Spiritus ſancti, *Prou. cap.*27. *v.*15. *p.*274.*c.*2

B. Virginis dona, *Epheſ.cap.* 4. *v.* 8. *pag.* 20. *col.* 2

DOTES.

Dotes corporis glorioſi, *V. Corpus.*

EBRIETAS.

Contemplatio dicitur ebrietas, *V. Ebrietas.*

Ebrietas duplex, exterior voluptatum effuſio, interior curioſitatum occupatio, *Tit. cap.* 2. *v.* 1. *p.* 28

ECCLESIA.

Eccleſiæ dilatatio, *Exod. cap.* 32. *v.* 32. *p.* 64. *c.* 2

Habet Eccleſia infantes, *V. Cœlum.*

Eccleſiæ amor erga Chriſtum, *Cant. cap* 2 *v.* 5. *p.* 301

Auctoritati Eccleſiæ non reluctari honor eſt, *V. Honor.*

ECCLESIASTICVS.

Eccleſiaſticorum mundanorum deſcriptio, *Cant. cap* 1. *v.* 3. *p.* 287. *c.* 2

Pueros ad dignitates Eccleſiaſticas promoueri res indigniſſima, *V. Dignitas.*

Eccleſiaſtici boni deſcriptio, 1. *Tim. cap.* 5. *v.* 18. *p.* 26

ELECTVS.

Quatuor gradibus diſtinguitur electorum profectus, *Matt. cap.* 22. *v.* 39. *p.* 19 *col.* 2

EPISCOPVS, *V. Paſtor.*

Inſolentiæ Clericorum, mater eſt negligentia Epiſcoporum, *v. Clericus.*

Epiſcopi qualitates, *Act. cap.* 1. *v* 1.

ESSE.

Omnium eſſe Deus eſt, *V. Deus.*

EVA.

B. Virgo Euæ oppoſita, *Gen. cap.* 3. *v.* 12. *pag.* 16

B. Virgo reparatrix peccati Euæ, *v. Maria.*

EVANGELIVM.

Quatuor Euangelia 4 rotis ſimilia, *Pſal.* 147. *v.* 4. *p.* 265

FACIES.

Per faciem exterior homo cognoſcitur, *Pſal.* 130. *v.* 30. *p.* 243 *col* 2

FICTIO.

Fictio licita, *Pſ.* 93. *v* 20. *p.* 239

FIDES.

Fides vmbra eſt, *Pſal.* 118. *v.* 144. *p.* 255

Fides lucem cuſtodit, *Luce cap.* 1. *v.* 35. *p.* 33. *c.* 2

Opera ſine fide nulla, *Gen. cap.* 6. *v.* 3. *p.* 27. & *Cant. cap.* 1. *v.* 3. *p.* 288. *c.* 2

Fides ex auditu & viſu, *Cant. cap* 2. *v.* 12. *p.* 49

Vitæ præſenti congruit fides & deſiderium, *v. Deſiderium.*

Fidei vitam opera atteſtantur, *Epheſ. cap.* 3. *v.* 17. *p* 20

FILIVS.

Quomodo differunt filius, ſeruus, & mercenarius, *Pſ.* 18. *v.* 8. *p.* 154. *c.* 2

FLOS.

Quomodo differunt flores horti & campi, *Gen. cap* 27. *v* 27. *p.* 33. *c.* 2

Chriſtus eſt flos campi, *Cant. cap.* 2. *v.* 1. *p* 297

Flos triplex, Virginitas, Martyrium, actio bona, *Ibid.*

FONS.

De 5. fontibus Chriſti, *Pſal.* 41. *v.* 3. *p.* 187. *c.* 2

FORTITVDO.

Fortitudo panis eſt, *v. Panis.*

GAVDERE.

Nemo eſt qui gaudere non velit, *Eſai cap* 48. *v.* 22. *p.* 347

GENERATIO.

Multæ generationes hominum, *Pſ.* 21. *v.* 6. *p.* 163

GLORIA.

Gloriæ contemptus, *Iob cap.* 7. *v* 20. *p.* 112. *c.* 2. *Pſ.* 4. *v.* 3. *p* 127. *c.* 2. *Pſ.* 113 *v.* 9. *p.* 247 *c* 2. & *Eſai. cap.* 42. *v.* 8. *p.* 346

GLORIARI.

Gloriandum non alterius aut ſui ipſius teſtimonio, ſed Dei, *Eſai. cap.* 42. *v.* 8. *p.* 346. *c.* 2

GRADVS.

Quatuor gradibus diſtinguitur electorum profectus, *v. Electus.*

Humilitatis gradus tres, *v. Humilitas.*

Veritatis agnitio in tribus gradibus conſiſtit, *v. Veritas.*

GRATIA.

Digitized by Google

GRATIA.

Legis & gratiæ differentia, *Exod. cap.32.v.32.* p.64 col.2

Signum gratiæ à Deo humiliari, *Iob cap. 42. v. 10.* p.123

Fruſtra ſperat qui gratiam à ſe repellit, *Pſ.46.v.11.* p.264

Anima cùm ſponſi ſentit gratiam, agnoſcit præſentiam, *Pſ.16.v.8* p.169

Gratiæ triplex operatio. 1 Creatio, 2 Reformatio, 3 Conſummatio, *Pſ.113 v.9.* p.248. c.2

Semper gratia datur humilibus, *Lucæ cap.2.v.12.* p. 35

GRATIAS AGERE.

Cognoſcere hominis eſt gratias agere, *v. Cognoſcere.*

Gratiarum actio quomodo agenda, *Prou.cap 23 v.1.* p. 273.col.2

Gratiarum actio neceſſaria conuerſis, *Luc. cap.17.v.18.* p.45

Quatuor modi orandi, obſecratio, oratio, poſtulatio, gratiarum actio, *v. Oratio.*

HÆREDITAS.

Hominum hæreditas labor & dolor, *v. Dolor.*

HÆRESIS.

Hæreſis deſcriptio *Pſal.7.v.15.* p.31

HOMO.

Rectus homo in creatione, *Eccl.cap. 7.v.30.* p.279

Hominis deſcriptio, *Iob cap.7.v.17. p. 111. Iob cap 7. v. 20.p.112 col. 1 Iob 14. v.1.p 114.col.1. Iob cap. 14. v.2 p. 11 Pſ.48.v.13.* p.194

Homo præpoſterè aſcendere voluit ad ſcientiam, *v. Aſcendere.*

Hominis regeneratio duplex, *Pſ 4. v.4.* p.128

HONOR.

De honore parentum, *Deuter cap 5 v.16.* p.74.c.2

Honoris contemptus, *Pſ. 4.v.3.p.127. col.2*

HORTVS.

Flores horti & campi quomodo differunt, *v. Flos.*

HOSTIS.

Duo nobis aduerſantur hoſtium genera; malum videlicet duplex, quod facimus, & quod patimur. Sunt autem culpa & pœna, *2. Reg. cap.16.v.7. p 94. col.2*

Hominis hoſtes ſunt, caro, præſens ſeculum, principes tenebrarum, *2 Paralip cap 20.v. 7.* pag.103

Iuſtum eſt vt hoſtis Dei, ſit hoſtis meus, *Iob cap. 7.v. 20.* p.111.c.2

HVMILIARE.

Signum gratiæ à Deo humiliari, *v. Gratia.*

HVMILIS.

Ad Deum non ſublimi, ſed humili viâ tenditur *Pſal. 21.v.15.* p.158

Sanctus humilis rarus, *Cant cap. 1. v.14.* pag. 295

Nemo iuſtus niſi humilis, *Cant. cap. 2. v. 1.* p. 298

Semper gratia datur humilibus, *v Gratia.*

HVMILITAS.

Rara humilitas cum ſanctitate, *Gen. cap.22.v.12.* p.52

Rara virtus humilitas honorata, *Lucæ cap.1 v.38.* p.34 c.1

Humilitas magna virtus, *1. Reg. cap. 17 v.52.* p 91.c.2

Sola Deo placet humilitas, ſiuè in Angelo, ſiue in homine, *Pſ 112. v.5. p 247 c.2*

Humilitas gratiam inuenit, *Pſ.142. v. 2* p.261. c.2

Voluntatis humilitas, *Prou. cap. 20. v 13.* p.273

Humilitas vera, *Cant.cap.1.v.11.* p 293. col. 2

Humilitatis gradus tres 1. nolle dominari, 2 velle ſubijci, 3. in ipſa ſubiectione quaſlibet contumelias & iniurias illatas æquanimiter pati,

Digitized by Google

Sap. cap. 8. v. 1. p. 321
Humilitas Virginitati præfertur, *Matt. cap 18. v. 3.* p. 16
Humilitas B. Virginis, *Ibid.*
Humilitas ſuadetur, *Lucæ cap. 14. v. 11.* pag. 42
Humilitas eſt panis, *V. Panis.*
Humilitas exaltat, *Lucæ cap. 14. v. 11.* pag. 43

HYPOCRISIS HYPOCRITA.

Diabolus hypocriſim docuit, *Gen. cap. 3. v. 1.* p. 11. col. 2
Hypocritæ deſcriptio, *Matt. cap. 6. v. 16.* p. 9

IEIVNIVM.

Ieiunium purificat hominem, *Ioan. cap 2. v. 6.* p. 51. col. 1

IESVS, *v. Chriſtus.*

Habet Iudæa quoſdam Ieſus, quorum vacuis gloriatur vocabulis. Illa enim nec lucent, nec paſcunt, nec medentur, 4. *Reg. cap. 4. v. 29.* p. 100
Nomen Ieſu obedientiæ remuneratio eſt, 1. *Reg. cap. 15. v. 22.* p. 89
Nominis Ieſu excellentia, *Eſai cap. 9. v. 6.* p. 338. col. 2

IGNIS.

Ignis duplex, *Deuter. cap. 4. v. 24.* pag. 74
Ignis tria habet, fumum, lucem, ardorem, 1. *Cor. cap 3. v. 12* p. 8. col. 2

IGNORANTIA.

Ignorantiæ peccatum veniam meretur 1. *Reg. cap. 2. v 25.* p. 85 col. 2
Qui nolunt conuerti Deum ignorant, *v. Conuerſio.*
De ignorantia tui ſuperbia venit, *v. Superbia.*

IMPVLSOR.

Tres hominis impulſores, diabolus mundus, homo; Diabolus liuore malitiæ, mundus vento vanitatis, homo ſemetipſum pondere ſuæ corruptionis, *Pſ. 18. v 14.* p. 156. col 2

INFANS.

Cœlum non habet infantes, *v. Cœlum.*

INGRATVS, *v. Gratias agere.*

Abſque confeſſione iuſtus iudicatur ingratus, *v. Confeſſio.*
Diſplicet Deo iuſtus ingratus, *v. Deus.*

INNOCENTIA.

Chriſti innocentia, *v. Chriſtus.*

INVIDERE.

Diabolus eſt in aëre vt videat, ipſaque inuidiâ torqueatur, 2. *Reg. cap. 1. v. 1.* p. 1. col. 2
Quiſquis es qui ſaluti inuides alienæ, parcito vel tuæ. Non enim potes ſimul & inuidere, & viuere, *Sap. cap. 2. v 24.* p. 319. col 2
Iudæus gentili inuidet, *v. Iudæus.*

INVIDIA INVIDVS.

Diabolus ſtantes in paradiſo impulit inuidus, *Gen. cap. 3. v. 1.* p. 11. col. 2
Diabolus inuidiæ infamare voluit Deum, *Gen cap. 3. v. 4.* p. 11. col. 2
Paupertas caret inuidiâ, *v. Paupertas.*

IOANNES BAPTISTA.

Ioannes Baptiſta erat lucerna ardens & lucens, *Pſ 131. v. 17* p 258. col. 2. *& Eccl. cap. 27. v. 12* p. 329
Martyrij Ioannis Baptiſtæ cauſa, *Marci cap. 6. v. 17.* p. 13

IOSEPH.

Comparatio Ioſephi in carcere, & Chriſti in cruce, *v. Chriſtus.*

IRA.

Homines per peccatum filij iræ, *v. Homo.*

IVDÆVS.

Iudæi non ſunt perſequendi, *Pſ. 8. v. 12.* p. 200. col. 2
Iudæus gentili inuidet, *Pſ. 75. v. 2.* p. 211. col 2

IVDICIVM.

Iudicium triplex, humanum, ſuum cuiuſque proprium, & diuinum, 1. *Cor. cap. 4. v 3.* p 9

Digitized by Google

IVDICIVM DIVINVM, *v. Apis.*

Iudicium & miſericordia in Deo, *Pſ.100.v.1.p.241.Pſ 24.v.10.pag.165. Pſ. 24. v.18. p.166 c.2*

IVDICIVM FINALE.

Iudicij finalis deſcriptio, *Pſ.18.v.14. p.156*

IVGVM.

Iugum Chriſti ſuaue, *Deuter. cap. 8. v.3 p.76 Iob cap 5.v 7 p. 07.c.2. Iob cap. 31.v.23.p.121. Pſ.147.v.4. p.264.c.2*

Propria voluntas graue iugum, *Iob cap.7.v.20. & 21. p. 113*

IVSTITIA.

Iuſtitia erga ſugeriorem, inferiorem, & æqualem, *Pſ.88 v.15. p.223*

IVSTITIA ET MISERICORDIA SIMVL IN DEO, *v. Iudicium diuinum.*

IVSTVS.

Abſque confeſſione iuſtus indicatur ingratus, *v. Confeſſio.*

Nemo iuſtus niſi humilis, *v. Humilis.*

Diſplicet Deo iuſtus ingratus, *v. Deus.*

LABOR.

Hominum hæreditas labor & dolor, *v. Dolor.*

Labor Angelis placet, *Gen. cap. 3. v.19. p.20.c.2*

Labor exilii nos admonet & iniquitatis, *Iob cap. 5. v.7. p.107*

Nemo ſine labore hîc viuit, nemo ſine dolore, *v. Dolor.*

LACRYMÆ, *v. Aqua.*

Lacrymarum vſus bonus, *Pſ. 6.v.7. p.130. c 2*

Lauat nos Deus lacrymarum imbre, *v. Lauare.*

Eſt baptiſmus in lacrymarum aſſiduitate, *Pſal.6.v 7. p 130*

LAVARE.

Lauat nos Chriſtus in Confeſſione, lauat nos lacrymarum imbre, lauat ſudore pœnitentiæ: Magis autem lauat nos aquâ illâ prætioſâ, quæ ab eius latere emanauit, *Pſ. 50.v.9 p.196. col. 2*

LAVDARE.

Illorum lauda virtutem, quorum iam certa victoria eſt, *v. Victoria.*

LEX VETVS ET NOVA.

Legis & gratiæ differentia, *v. Gratia.*

Duplex præceptorum genus in lege veteri, *Exod. cap. 2. p. 61. col. 2*

Præceptum dilectionis fortius obligat fideles nouæ legis quàm antiquæ, *v. Dilectio.*

LIBERTAS.

Libertas triplex, arbitrii, conſilii, & beneplaciti: Siue naturæ, gratiæ, & gloriæ, *Gen. cap. 1. v.27. p.4*

LINGVA.

Sileat in nobis lingua maledica, lingua blaſphema, lingua magniloqua, *Exod. cap.16.v.8. p.60. c 2*

Linguæ vtilitas, *Prou. cap. 18. v. 21. p. 272. c.2*

Linguæ cuſtodia, *Math. cap. 10. v 16. p. 11. c. 2*

Octo vitia linguæ, *Ioan. cap. 2. v.6.*

LVX.

Verbum Dei lux vera, *Gen. cap. 42. v. 5. p. 47. c.2*

Fides lucem cuſtodit, *v. Fides.*

MAGNVS, *V. Paruus.*

MAGISTER.

Chriſtus eſt magiſter noſter, *V. Chriſtus.*

MALVS MALVM.

Malum impunitum eſſe non poteſt, *Gen. cap. 3. v 19. p.21.c.2*

Malum duplex, culpa, & pœna, *v. Hoſtis.*

Malorum vnitas mala, *Iob cap. 41. v. 6. p. 122*

MARE.

Mare ſeculi, vado, ponte, naui pertranſitur, *Ezech. cap.14. v.14. p.357*

MARIA VIRGO.

Nomen Mariæ maris ſtella dicitur, *Numer. cap. 24. v. 17. p. 73*

Digitized by Google

Maria Euæ oppoſita, *Gen. cap.* 3. *v.* 12. *p.*16

Figuræ B. Virginis, *Numer. cap.* 17 *v.* 8. *p.*71.*col.*2.& *Iudic cap.*6 *v.*37 *p* 83. *col.* 2

Maria reſtauratrix peccati Euæ, *Gen. cap* 1. *v* 18. *p.*8.*col.*2

Trinitas perſonarum in Maria, *Prou. cap* 9. *v.* 1. *p.* 270

Mariæ humilitas, *v.Humilitas.*

Mariæ dignitas, *Pſ.*84.*v.* 9 *p.*220 *c.*2

Maria prædicatores inſtruit, *Ioan. cap.* 2. *v* 6. *p.*52

Mariæ dona, *v. Donum.*

B. Virgo omnibus prodeſt, *Lucæ cap.* 1. *v.*48. *p.*34.*col.*2

4. Virtutes Cardinales in B. Virgine, *p.* 270. *col* 2

MARTYR MARTYRIVM.

Eſt Martyrii genus effuſio ſanguinis in quotidiana corporis afflictione. *Pſ.*6.*v.*7. *p.*130

Martyr non ſentiet ſua, dum Chriſti vulnera intuebitur, *Pſ.*22.*v.*4. *p* 160

Martyrium facit cauſa, tempus genúſque diſcernunt, *Pſ.*115.*v.*6.*p.*149. *col* 2

Flos Martyrium, *V. Flos.*

MERCENARIVS.

Quomodo differunt filius, ſeruus, & mercenarius, *v. Filius.*

MISERICORDIA.

Saccum plenum miſericordiā Deus Pater miſit in terram, *v.Chriſtus.*

In medio templi miſericordia eſt, non in angulo, *Pſ.* 47. *v.* .0 *p.* 193

Miſericordia triplex, *Pſ*50.*v.*1 *p.*195. *col.* 2

MISERICORDIA ET IVSTITIA ſimul in Deo, *v. Iudicium diuinum.*

MONACHVS, *V.Clauſtrum.*

Perfecti Monachi deſcriptio, *Cant. cap.*4 *v.*2. *p.*314 *c.*2

MONASTERIVM.

Monaſterium lectulus ſponſi eſt, *Cant. cap* 1. *v.*15. *p* 295 *c.*2

MONS.

Primus Angelus & primus homo, per ambitionem ſuam, duos monteſaſcendere voluerunt, 2 *Reg.cap.*1.*v.*21. *p.* 92

Diabolus mons eſt Gelboe, *Ibid.*

MORES.

Habent Mores colores & odores ſuos, *V. Color.*

MORI.

Magna infirmitas mori, *Eſai.cap* 53. *v.* 7. *p.*347.*col.*2

MORTIFICATIO.

Confeſſionis comites mortificatio & oratio, *Cant.cap.*3.*v.*6. *p.*310.*c.*2

MVNDVS.

Impulſores hominis ſunt, diabolus, mundus, ipſe homo, *V. Impulſor.*

Mundus nundinis comparatur, *v. Nundinæ.*

NECESSARIVM NECESSITAS.

Neceſſarium triplex, ſtabile, inuiolabile, incommutabile, *Exod. cap.* 3. *v.* 22. *p.*57

Redemptionis humanæ neceſſitas, *Ioan.cap.*6.*v.*53. *p.*56

NEGLIGENTIA.

Inſolentiæ Clericorum mater eſt negligentia Epiſcoporum, *V. Clericus.*

NOMINA.

Diuerſa Dei nomina & quare, *v. Deus.*

Nominis Dei ſanctificatio, *Ibid.*

Nomen Ieſu, *V. Ieſus.*

Nomen V. Mariæ quid ſignificat, *V. Maria Virgo.*

NOVITAS.

Triplex vetuſtas, & triplex nouitas, 1.*Cor.cap.* 15. *v.*49. *p.*14.*c.*2

NVGÆ.

Nugæ in ore ſacerdotis blaſphemiæ ſunt, *Malach. cap* 2.*v.*7. *p.*362

NVNDINÆ.

Aſpicio genus humanum ab ortu ſolis vſque ad occaſum, huius mundi nundinas perambulares, *Pſ.*4.*v* 3. *p.*127

NVPTIÆ.

Omnes nos ad ſpirituales nuptias

Digitized by Google

vocati ſumus, *Numer. cap.* 11. *v.* 1. *pag.*69.*&* *Pſ.* 44. *v.*11. *p.*190.*c.*2

OBEDIENS OBEDIENTIA.

Obedientia mala deſcribitur, *Gen. cap.*3 *v.*6. *p* 13.*col* 2

Obedientiæ exempla, *Gen. cap.* 22. *v.* 2 *p.*31

Obedientiæ facilitas, *Ibid.*

Obedientia velox, *Exodi cap* 12.*v* 11. *p.*59 c 2. *&* *Pſal* 118. *v.* 32. *p.*251

Obedientiæ veræ deſcriptio, 1.*Reg cap.*3. *v.* 10. *p.* 86 *col.* 2

Perfectæ obedientiæ forma, *Matt. cap.* 4. *v.* 19. *p.*4

Nomen Ieſu obedientiæ remuneratio eſt, *V. Ieſus.*

Obedientia homini ſuadetur, *Lucæ cap.* 10.*v.*16 *p.*39.*col.*2

OFFENDERE.

Tutiùs hominem quàm Deum offendere, 1.*Reg cap.*2.*v.*25. *p* 84

OFFICIVM.

Beneficium propter Officium, *v. Beneficium.*

OPERATIO.

Spiritus ſancti in nobis operatio duplex, *Deuter.cap* 15.*v* 19. *p.*77

OPERA BONA.

Opera ſine fide nulla; ſimiliter fides ſine operibus, *V. Fides.*

Opus bonum flos eſt in thalamo, *Cant.cap* 2.*v* 1. *p.* 297

ORARE ORATIO.

Orationis vis, *Abacuc cap.* 2. *v.*3. *p.*359

Oratio quomodo fieri debet, *Pſ* 41. *v.* 5.*v.* 8. *p.* 188

Confeſſionis comites mortificatio & oratio, *V. Confeſſio.*

Quatuor modi orandi, obſecratio, oratio, poſtulatio, gratiarum actio, 1.*Tim.cap.*2.*v* 1. *p.* 25 *c.*2

Oratio nocturna Deo grata, *Threnor. cap* 3. *v.*25. *p.*353

Oratio ſecreta Deo grata, *Matth. cap.* 6. *v.*6. *p.*8

ORATIO DOMINICA.

Explicatur, *Matth.cap* 6.*v.*6. *p.* 8

OSCVLVM.

Oſculum triplex, pedum, manus & oris, *Cant.cap* .*v.*1. *p.*281 *&* 283

OSSA.

Oſſa animæ, *V. Anima.*

PANIS.

Panis triplex, veritas, charitas, fortitudo, *Lucæ cap.* 11. *v.*5. *p.*40 *c.*2

Panis triplex, continentia, humilitas, charitas, *Ibid.*

PARENTES.

Parentum honor, *V. Honor.*

PARVVS.

Magnus Dominus, vt faceret magnos, factus eſt paruus, *Eſai.cap* 9.*v* 2. *p.* 338

PASSIO CHRISTI, *V. Chriſtus.*

Tres ſunt dies hominis Chriſtiani, videlicet dies Paſſionis Chriſti, dies ſepulturæ, & dies reſurrectionis, *Oſee cap.* 6. *v* 3. *p* 3 9 *c.*2

De remiſſione peccatorum validiſſimum teneo argumentum, Dominicam Paſſionem, *Gen.cap.*4.*v.*10. *p.*26

Chriſti pulchritudo obſcuratur in in paſſione, *V. Pulchritudo Chriſti.*

PASSIONES.

Homines iam paſſionibus deputati ſunt. Erat quando in actione poſitus erat homo, ſi. e paſſione habens actionem, *Gen.cap* 2.*v.*15. *p.* 7

PASTOR, *V. Prælatus.*

Malus Paſtor, *Pſ* 90. *v* 6.*p.*130.*col.*1. *Matt. cap.* 5. *v.*8.*p.* 6. *c.*2. *&* *Act.cap.*1. *v.* 1. *p.* 66

PAVPER PAVPERTAS.

Pauperem æquo animo ferre, virtus patientiæ eſt; ſponte appetere, ſapientiæ laus eſt, *Pſal.* 11.*v* 9. *p.*247

Paupertatis elogium, *Eccl.cap.*31.*v.*8. *p.* 330

Paupertas caret inuidiâ propriâ & alienâ, *Lucæ cap.* 10.*v.*38. *p.*40.

PAX.

Pax cum Deo homini neceſſaria, *Iob cap.7.v.20.* p.112.col.2

Vbi non eſt pax, nec Deus, *Pſ.75.v.5.* p.212.c.2

Pax triplex, ficta vt in Iuda, inordinata vt in Adam & Eua, Chriſtiana in qua Dominus requieſcit, *Ibid.*

PECCATOR.

Abſque confeſſione peccator mortuus reputatur, *V.Confeſſio.*

Diſplicet Deo peccator ſecurus, *Eſai.cap.38.v.10.* p.343

PECCATVM.

Peccatorum inæqualitas, *1.Reg.cap.15.p 89.c.2 & Pſ.50.v.1.* p.195 c.2

Peccati diaboli & hominis punitio, *V.Diabolus.*

PECCATVM VENIALE.

Peccati venialis deſcriptio, *1.Reg.cap.15.v.23.* p.89.col.2

PEREGRINVS.

Peregrini deſcriptio, *Pſ 38.v.13.p.184.col.2*

PERSEVERANTIÆ.

Perſeuerantiæ encomia, *1.Reg.cap.15.v.17.p.88.col.2.Oſee cap.6.v.3.p.359. Ezech.cap.18.v.24 p.357.c.2.& Oſee cap.6.v.3.* p.359

PES.

Caput & pedes Dei, *V.Deus.*

Iuſtitia & miſericordia duo Chriſti pedes, *Pſ.24.v.10.* p.165.col.2

POENITENTIA.

Lauat nos Chriſtus ſudore Pœnitentiæ, *V.Lauare.*

Pœnitentia vnguentum fragrans eſt, *Ioan.cap.12.v.3.* p.59

POENITERE.

Anima pœnitere non poteſt niſi ſe cognoſcat, *V.Cognitio ſui.*

POSSIDERE.

Quatuor genera hominum regnum cœlorum poſſidentium, *V.Cœlum.*

POTENTIA.

Diabolus præpoſterè aſcendere voluit ad potentiam, *V.Diabolus.*

PRÆDICATOR.

Prædicatorum præconia, *Pſal.18.v.8.* p.154.c.2

Prædicatoris deſcriptio, *Cant.cap.2.* p.306.col.2

Maria Prædicatores inſtruit, *v.Maria.*

PRÆLATVS, *V.Epiſcopus.*

Prælatorum Officium, *Ezech cap 14. v.14.* p.357

PROFECTVS PROFICERE.

Profectus Chriſti & hominum quomodo differunt, *Luc.cap.2.v.52.p 37.c.2*

Non proficere deficere eſt, *v.Deficere.*

PROSPERITAS, *v.Aduerſitas.*

Proſperitas periculoſa, *Gen.ca.1.v.5 p.2*

PVNITIO.

Peccati diaboli & hominis punitio, *V.Diabolus.*

QVÆRERE.

Deus quomodo quærendus, *v.Deus.*

REDEMPTIO.

Redemptionis humanæ neceſſitas, *Ioan.cap.6.v.53.* p.56.c.2

REGNARE.

Deus regnat in cœlo, & in terra, & in gehenna, *v.Cœlum.*

RELIGIOSVS, *V.Clauſtrum.*

SANCTITAS SANCTVS.

Rara humilitas cum ſanctitate, *v.Humilitas.*

Qua ratione homo dicitur Sanctus in præſenti vita. *Pſ.8[illegible].v.2.* p.221

SANGVIS.

Sanguinis Chriſti virtus, *Gen.cap.4. v.10.* p.25 col.2

Eſt martyrij genus effuſio ſanguinis in quotidiana corpore afflictione, *V.Martyr.*

SAPIENS SAPIENTIA.

Quomodo inuenitur ſapientia, *Deut.cap 30.v.14.p 78.c.2. & Prou.cap.1.v.20. p.267.col.2*

Sapiens vinea eſt, *Pſ.77.v.47.* p.215

Sapientia cibus eſt, *V.Cibus.*

Sapientia eſt circa præterita, præ-

Digitized by Google

ſentia, & futura, *Rom. cap* 12. *v.* 3 *p* 5 *c.* 2

SAPOR.

Alius eſt ſapor cœli, alius eſt ſapor terræ. Placere nobis non poteſt ſapor cœli, dum ſaporem quærimus coci noſtri, *Exod. cap* 16. *v.* 15. *p.* 61

SCANDALVM.

Scandalum duplex, ignorantiæ & malitiæ, 1. *Reg. cap.* 2. *v.* 25. *p.* 85

SCIENTIA.

Homo præpoſterè aſcendere voluit ad ſcientiam, *V. Diabolus.*

Abſque ſcientia dignitas eſt inutilis, & ſcientia abſque virtute damnabilis, *Pſ.* 35. *v.* 4. *p.* 178. *c.* 2

Scientia cibo comparata, *Iacobi cap.* 4. *v.* 17. *p.* 32. *c.* 2

Importabilis abſque Scientia eſt zelus, *Cant. cap.* 2. *v.* 4. *p* 300

SCRIPTVRA SACRA.

Triplex Scripturæ ſenſus, hiſtoricus, moralis, myſticus, *Cant. cap.* 1. *v.* 3. *p.* 288

SEQVI.

Ad ſequendum Ieſum alij trahuntur, alij ducuntur, alij rapiuntur, 2. *Cor, cap.* 12. *p.* 17. *c.* 2

SERVVS.

Differt ſeruus & mercenarius à filio, *V. Filius,*

SILENTIVM.

Bonum ſilentium à iactantia, bonum a blaſphemia, bonum à murmure & detractione, *Exod. cap* 16 *v* 8. *p.* 60. *c.* 2

SOBRIVS.

Victus Sobrius facit hominem Sanctum, *V Sanctus.*

SOL.

Deus Sol eſt, *Pſ* 33. *v.* 6 *p.* 175 *& Eccl. cap* 7 *v.* 17. *p.* 279

SOLITVDO.

Solitudo mala, *Pſal.* 6. *v.* 7 *p.* 130. *& Pſ.* 106 *v* 4. *p.* 244. *c.* 2

Solitudinis deſcriptio, *Pſal.* 44. *v.* 11. *p.* 191. *c.* 2

Solitudo Spiritus, *Cant. cap.* 1. *v.* 9. *p.* 192. *c.* 2

SPES.

Fruſtra ſperat qui gratiam à ſe repellit, *V. Gratia.*

SPIRITVS.

Spiritus quadruplex, pecoris, noſter, Angelicus, & qui condidit iſtos, *Pſal.* 15. *v.* 2. *p* 144

SPIRITVS SANCTVS.

Spiritus ſancti in nobis operatio duplex, interior & exterior, *Deuter. cap.* 15. *v* 19. *p.* 77

Spiritus ſanctus in nobis operatio duplex: Operatur enim aliud propter nos, aliud propter proximos, *Eccl. cap.* 20. *v.* 37. *p* 327

Septem dona Spiritus ſancti, *v Donum.*

SPONSVS SPONSA.

Chriſtus Sponſus noſter, ſponſa verò nos ipſi ſumus, *Lib num cap* 10. *v.* 2. *p.* 69 *Pſ.* 44. *v.* 11 *p.* 90. *col.* 1. *& Gſee cap.* 2. *v.* 20. *p* 319

Verbum eſt ſponſus animæ, *v. Verbum Deus.*

Dei Sponſa quæ, *Cant. cap* 1. *p.* 283

Sponſa amat caſtè, ſanctè, & ardenter, *Ibid.*

SVDOR.

Lauat nos Chriſtus ſudore pœnitentiæ, *v. Lauare.*

SVPERBIA.

De ignorantia tui ſuperbia, ac de ignorantia venit de ſperatio, *Pſal.* 110. *v.* 10. *p* 246. *c* 2

Fugite Superbiam quæ Angelum in diabolum commutauit, *Eccl. cap.* 10. *v.* 15. *p.* 325 *c.* 2

TENTATIO.

Remedium tentationum Chriſti paſſio *Numer. cap.* 21. *v.* 9. *p* 72

Chriſtus quater tentatus eſt, *Ibid.*

Deus eripit a tentatione, *Pſ.* 17. *v.* 30, *p.* 149. *c.* 2

TIMOR.

Ex notitia tui venit in te timor Dei, *Pſ* 110. *v.* 3. *p.* 246. *col.* 2

Timoris effectus, *Iob cap.* 30. *v.* 31. *p.* 120. *c.* 2

TVNICA.

Tunica inconſutilis, *Gen. cap.* 1. *v.* 27. *p.* 3. *Gen. cap.* 37. *v.* 32. *p* 44 & *Pſal.* 73. *v.* 7. *pag.* 210. *col.* 2

VBERA.

Duo Vbera ſponſæ, *Deuter. cap.* 32. *v.* 31. *p.* 79 *col.*2

Vulnera Chriſti ſunt vbera, *Num. cap.* 21. *v.* 9. *p.* 72

VERBVM.

Verbum triplex, indicatum, inſpiratum, eructatum, *Rom. cap.* 1. *v.*20 *p.*1. *col.*2.

VERBVM DEI.

Vis verbi Dei, *Gen. cap.*1.*v.*3. *p* 2

Verbum Dei lux vera, *v. Lux.*

Verbum Dei cibus eſt, *Pſ.* 118. *v.* 11. *p.* 251

Verbi Dei vtilitates, *Luc cap.*11.*v.*28. *p.*41.*c* 2

VERITAS.

Veritas panis eſt, *v Panis.*

Amara eſt Veritas ſine condimento gratiæ, *Pſ.*29.*v.*6. *p.*169.*col* 2

Veritatis agnitio in tribus gradibus conſiſtit, *Matth. cap.* 5.*v.*7. *p* 6

VICTORIA.

Illorum lauda virtutem, quorum iam certa victoria eſt, *Pſ.*33. *v.*10.*p.*176. *col.* 2

VIGILIÆ.

Vigiliarum neceſſitas, *Ioan.cap* 2.*v.*6. *p.*52.*c* 2

VIRGINITAS.

Flos eſt Virginitas, *V. Flos.*

Humilitas Virginitati præfertur, *V. Humilitas.*

VIRTVS, *v. Victoria.*

Cum dignitate atque ſcientiâ opus eſt virtute, *v. Scientia.*

VIRTVTES CARDINALES.

Quomodo naſcuntur, 4 Virtutes Cardinales, *Cant cap* 3.*v.*2. *p* 3 *c* 2

4. Virtutes Cardinales in B Virgine, *v. Maria.*

VNGVENTVM.

Tria ſunt genera vnguentorum, *Cant. cap.*1.*v.*2. *p* 180.*c.*2

VNITAS.

Malorum Vnitas mala, *v. Malus.*

Vnitas commendatur *Deuter. cap* 6. *v.* 4 *p* 74. *col.* 2. *Pſal.* 132. *v.* 1. *p.* 258. *col* 2 *Cant.cap* 6.*v.*8 *p.*317.*c* 2 & *Ioelis cap.* 1. *v.* 14. *pag.* 358

Vnitas multiplex, *Pſ* 26.*v* 4. *p.*167

VOCATIO DEI.

Deus hominem vocat timore, cupiditate, & amore, *Pſ* 53. *v.* 8. *p* 193 & *Pſ.* 102. *p.* 242

VOLVNTAS.

Propriæ voluntatis malum, *Gen. cap.* 4. *v* 7 *p* 15 & *Gen. cap* 8 *v* 21. *p.*28

Voluntatis humilitas, *V. Humilitas.*

VOX DEI.

Voci Dei præpara aurem interiorem. 1 *Reg. cap.* 3. *v.* 10.*p* 86 & *Pſ.*94. *v.* 10. *p.* 239. *c.* 2

VVLNERA CHRISTI.

Vulnera Chriſti ſunt vbera, *v. Vbera.*

Martyr non ſentiet ſua dum Chriſti vulnera intuebitur, *V. Martyr.*

ZELVS.

Zelus abſque ſcientia, *V. Scientia.*

FINIS.

SANCTI PATRIS
BERNARDI
CLARÆVALLENSIS
ABBATIS PRIMI
BIBLIA,
SIVE COLLECTIO ET EXPLICATIO
omnium locorum Sacræ Scripturæ, quæ ſparſim reperiuntur in omnibus S. Bernardi operibus, Ordine Biblico.

LIBER MATTHÆI. CAPVT I. *Verſu.* 19.

Ioſeph vir eius cùm eſſet iuſtus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam.

BENE cùm eſſet iuſtus, noluit eam traducere; quia ſicut nequaquam iuſtus eſſet, ſi cognitam ream conſenſiſſet: ſic nihilominus iuſtus non eſſet, ſi probatam innoxiam condemnaſſet. *Cùm ergo iuſtus eſſet, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam.* Quare voluit dimittere eam? Propter hoc Ioſeph voluit dimittere eam, propter quod & Petrus Dominum à ſe repellebat dicens, *Exi à me Domine, quia homo peccator ſum.* (Luc. 5. v. 8.) Propter quod & Centurio à Domo ſua eum prohibebat, cùm diceret; *Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum.* (Matt. 8. v. 8.) Ita ergo & Ioſeph indignum & peccatorem ſe reputans, dicebat intra ſe, à tali & à tanta non debere ſibi vltra familiare præſtari contubernium, cuius ſupra ſe mirabilem expaueſcebat dignitatem. Videbat & horrebat diuinæ præſentiæ certiſſimum geſtantemin-

ſigne: Et quia myſterium penetrare non poterat, volebat dimittere eam. Expauit Petrus potentiæ magnitudinem; expauit Centurio præſentiæ majeſtatem; Exhorruit nimirum & Ioſeph, ſicut homo, huius tanti miraculi nouitatem, myſterij profunditatem; & ideo occultè voluit dimittere eam.

Miraris quod Ioſeph prægnantis ſeſe conſortio Virginis iudicabat indignum, cùm audias & ſanctam Eliſabeth eius non poſſe ferre præſentiam, niſi cum tremore quidem & reuerentia? Ait namque, *Vnde hoc*
Luc. 1. v. 43. *mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?*
Ideo itaque Ioſeph voluit dimittere eam, ſed quare occultè & non palam? Ne videlicet diuortij cauſa inquireretur, exigeretur ratio. Quid enim vir iuſtus reſponderet populo non credenti & contradicenti? ſi diceret quod ſentiebat, mox crudeles Iudæi lapidarent illum. Quando namque veritati crederent tacenti in vtero, quam poſtea contempſerunt clamantem in templo? Quid facerent nedum apparenti, cui poſtmodum impias manus iniecerunt etiam miraculis coruſcanti? Meritò ergo vir iuſtus, ne aut mentiri, aut diffamare cogeretur innoxiam, voluit occultè dimittere eam.

Sin verò aliter quis ſentiat, & Ioſeph ſicut hominem dubitaſſe contendat; ſed quia iuſtus erat, noluiſſe quidem habitare cum ea propter ſuſpicionem: nec tamen (quia pius erat) traducere voluiſſe ſuſpectam, & ideo voluerit occultè dimittere eam: Breuiter Reſpondeo etiam ſic dubitationem illam Ioſeph fuiſſe neceſſariam, quæ diuino meruit certificari oraculo, ſic quippe ſcriptum eſt. *Hæc autem eo cogitante*: Scilicet quòd occultè dimitteret eam, *Apparuit ei Angelus in ſomnis dicens: Ioſeph fili Dauid noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Quod enim in ea natum eſt, de ſpiritu ſancto eſt. Homil. 2. ſuper Miſſus eſt, num. 13. Tom. 2.*

Idem locus explicatur infra *Lucæ cap. 1. v. 27.*

MATTHEI. Cap. I. v. 21.

Ipſe ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.

Explicatur ſupra *Ioſue cap. 21. per totum.*

MATTHEI. Cap. II. v. 2.

Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudæorum?

QVàm certa fides, & nihil penitus hæſitans! Non quærunt verum natus ſit, ſed fiducialiter loquuntur, & interrogant ſine dubitatione, vbi ſit qui natus eſt rex Iudæorum. *Serm. 3. in Epiphan. Domini n 3. Tom. 2.*

MATTHEI. Cap II. v. 9.

Ecce ſtella quam viderant in oriente, antecedebat eos.

HInc manifeſtè datur intelligi quoniam humanum flagitantes conſilium, diuinum amiſêre ducatum: Et conuerſos ad terrenum documentum, ſignum cœleſte deſeruit. *Serm. 3. in Epiph. Domini n 4. Tom. 2.*

MATTHEI. Cap. 2. v. 11.

Apertis theſauris ſuis obtulerunt ei aurum, thus & myrrham.

SI ſolum obtuliſſent aurum, videri fortaſsè poterant paupertati

matris voluiſſe conſulere, vt haberet nimirum, vnde paruulum poſſet filium educare. Nunc autem offerentes pariter aurum, thus & myrrham, ſine dubio ſpiritualis oblationis genus inſinuant. Aurum eſt ſubſtantia huius mundi, thus eſt oratio, myrrha afflictio carnis. Duas igitur alas habet oratio noſtra, contemptum mundi, & afflictionem carnis. *Serm. 3. in Epiph. Domini n. 5 Tom. 2.*

Obtulerunt magi Domino aurum, thus, & myrrham. Hæc fortaſſis pro loco & tempore neceſſaria videbantur: Auri pretium ob paupertatem; myrrhæ vnguentum ob infantilis (vt aſſolet) corporis teneritudinem; thuris odoramentum ob ſordidam ſtabuli manſionem. Nos verò quoniam illa iam omnia tranſierunt, offeramus ei acceptabiliora munera, myrrhæ vnctionem in communionem ſocialis vitæ, thuris ſpeciem in ſuaueolentiam bonæ famæ, auri ſplendorem in conſcientiæ puritatem; quo videlicet nec de officioſa conuerſatione familiarem gratiam, nec de laudabili opinione inanem gloriam; ſed honorem Dei, & fratrum vtilitatem quærere ſtudeamus. *Serm. 15. inter paruos. Tom. 2.*

MATTHEI. Cap. III. v. 15.

Sic decet nos implere omnem iuſtitiam.

Explicatur ſupra *Cant. cap. 2. v. 1.*

MATTHEI. Cap. III. v. 17.

Hic eſt filius meus dilectus.

SAtis manifeſtum eſt ex hoc ipſo, quoniam Dei filium neceſſe eſt Deum eſſe. Nam & filios hominum homines, & ipſorum quoque animalium fœtus ex eodem cum eis genere eſſe nemo eſt qui dubitet. *Serm. 3. in Epiphan. Domini num. 7. Tom. 2.*

MATTHEI. Cap. IV. v. 3.

Dic vt lapides iſti panes fiant.

Explicatur ſupra *Pſ. 90. v. 12.*

MATTHEI. Cap. IV. v. 4.

Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.

CVr tantâ varietate diſtraheris, vt modò cibum, modò potum, modò veſtem aut lectum, niſi pro ſola corporis neceſſaria ſuſtentatione requiras, qui in vno, id eſt, in verbo Dei potes hæc omnia inuenire? Manna autem eſt, omnem ſaporem habens, & odoris delectationem, & requies eſt vera, iucunda & ſancta. *Serm. 4. in Pſalm. 90. num. 2. Tom. 2.*

MATTHÆI. Cap. 4. v. 6.

Angelis ſuis mandauit de te.

QVomodo Chriſtus tentatus eſt à Diabolo. *Serm. 14. in Pſalm. 90. num. 8 Tom. 1.*

MATT. Cap. IV. v. 17.

Agite pœnitentiam.

ECce quid loquitur Deus, & diſſimulant multi, & continent aures ſuas, & dicunt, durus eſt hic Sermo. Non ſic impij, non ſic diſſimulare poteritis, cùm ſonabit aſperum illud verbum, & auditio mala, *Ite maledicti in ignem æternum. Serm. 5. de diuerſis n. 2. Tom. 2.*

Ioan. 6. v. 61. *Matth. 25. v. 41.*

MATT. Cap. IV. v. 19.

Venite poſt me faciam vos fieri piſcatores hominum.

Perfe-ctæ obedien-tiæ for-ma. VIs audire perfectæ obedientiæ formam, *Venite poſt me*, faciam de piſcatoribus piſcatores, imò prædicatores. *At illi continuò* nihil diiudicantes aut hæſitantes, non ſolliciti vnde viuerent, non conſiderantes quonam modo rudes homines, & ſine literis prædicatores fieri poſſent, nihil denique interrogantes, ſine omni mora, *Relictis retibus & naui, ſecuti ſunt eum Serm.* 2. *de S. Andrea n.* 2. *Tom.* 2.

MATTHÆI. Cap. V. v. 1.

Videns turbas Ieſus aſcendit in montem.

Explicatur ſupra *Exod. cap.* 24. v. 2. *Pſ.* 138. v. 2 *& Serm.* 1. *in feſto omnium ſanctor. Tom.* 2.

MATT. Cap. V. v. 3.

BEatitudines octo explicantur, *Serm* 4. *de Aduentu Domini n.* 5. *Tom.* 2.

Et ſerm. 1. *in feſto omnium ſanctor. Tom.* 2.

Beati pauperes ſpiritu. Non paupertas virtus reputatur, ſed paupertatis amor. Vnde *Beati pauperes*, non rebus, *ſed ſpiritu. Epiſt.* 100 *Tom.* 1.

Si ſapis, non contemnes eorum amicitiam, quos veritas beatos clamat, & reges pronuntiat cœlorum. *Epiſt.* 103. *n* 1 *Tom.* 1.

Ipſorum eſt regnum cœlorum, iure & merito paupertatis. *Epiſt.* 108. *Tom.* 1.

Ipſorum eſt regnum cœlorum, qui contempſerunt vitam mundi. *Epiſt.* 107. *Tom.* 1.

Iſtorum eſt regnum cœlorum, qui regi terræ in terra viuentium reddere poterunt pro his terrenis vitam & gloriam ſempiternam. *Epiſt.* 209. *Tom.* 1.

Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Huiuſmodi paupertatis voluntariæ videlicet, & ex voluntate neceſſariæ, via ſecura & recta eſt: Alioquin Chriſtus eam non fuiſſet ingreſſus. Cæteræ viæ etſi bonæ ſint, plenæ tamen ſunt latronibus. Semita huius paupertatis, quia ardua eſt, & pauci per eam aſcendunt, inſidias latronum ignorat. Non enim frequenter ponunt latrones inſidias, vbi frequens non eſt tranſitus viatorum. Dico vobis in veritate quæ Deus eſt, & experto credite; quia hæc via quantò arctior, quantò moleſtior videtur in ingreſſu, tantò lætior, tantò iucundior inuenitur in progreſſu. In ingreſſu exigit ambitum, in progreſſu rependit premium: Etenim non ſolùm in futuro vitam æternam poſſidebitis, ſed & in præſenti centuplum accipietis; non ſolùm in bonis ſpiritualibus, ſed & in temporalibus, ſi cor non appoſueritis. Ipſa ſiquidem bona temporalia ſunt, ſi non amantur, licita; ſi amantur, illicita. Siue autem amantur, ſiue non amantur, non multùm expediunt; quia quadam ſui dulcedine cor poſſidentis citò ſubuertunt. *Epiſt.* 385. *num.* 7. *Tom.* 1.

Idem locus explicatur ſupra, *Pſal.* 67. v. 14.

Quatuor ſunt genera hominum regnum cœlorum poſſidentium. Alij violenter rapiunt, alij mercantur, alij furantur, alij ad illud compelluntur. Rapiunt qui dereliquerunt omnia, & ſequuntur Chriſtum, de qui- Quatuor genera hominum regnum cœlorũ

poſſiden- bus dicitur, *Beati pauperes ſpiritu, quo-*
tium. *niam ipſorum eſt regnum cælorum.*

Sunt alij inferioris gradus, à quibus metuntur carnalia, dum eis ſpiritualia ſeminantur: & his loquitur Dominus, *Facite vobis amicos de mam-*
Luc. 16. v. 9. *mona iniquitatis, vt cùm defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.* Tales dicuntur mercatores, quia dant in præſenti pauperibus temporalia quæ poſſident, vt in futuro recipiant ab eis æterna; quæ non niſi per eos habere merentur. Neceſſe eſt autem omnes, qui in futuro iudicio examinandi ſunt, vel eſſe iudicis amicos, vel apud iudicem interceſſores habere amicos. Habent ergo primum beatitudinis locum qui intercedunt: Habent hi pro quibus intercedunt ſecundum.

Sunt alij qui nonnulla bona occultè faciunt, pro quibus merentur regnum cœlorum: ſed tamen furari illud dicuntur, quia laudem humanam vitantes, ſolo diuino teſtamento contenti ſunt. Horum figuram tenuit mulier, quæ fluxum ſanguinis patiens, cogitauit intra ſe dicens, *ſi*
Luc. 8. v. 44. *tetigero fimbriam veſtimenti eius, ſalua ero.* Quo dicto acceſſit occultè, & tetigit, & ſalua facta eſt.

Alij ſunt qui compelluntur, de quibus ſcriptum eſt, *compelle intrare, vt*
Luc. 14 v. 24. *impleatur domus mea.* Compelluntur multi variis neceſſitatibus, & oppreſſionibus afflicti, qui mirâ Dei prouidentiâ, dum temporalem pœnam, ſi non libenter, tamen patienter ſuſtinent; vitam conſequuntur æternam. *Serm. 99. de diuerſis. Tom. 2.*

Beati pauperes ſpiritu. Quis ſpiritu pauperior eo, qui in toto ſpiritu ſuo non inuenit requiem, non inuenit vbi caput reclinet? Sed quia non eſt via ad regnum Dei ſine primitiis regni; nec ſperare poteſt cœleſte regnum, cui nec ſuper propria membra adhuc regnare donatur, ſequitur vox dicens, *Beati mites*: Ac ſi euidentiùs dicat, mitiga efferos voluntatis motus, & crudelem beſtiam manſueſcere cura. Ligatus es, ſoluere ſtudeas, quod rumpere omnino non poſſis. *De conuerſione ad Clericos cap. 7. Tom 4.*

MATT. Cap. V. v. 5.

Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.

LVgeat homo abundanter, quia lugendi tempus aduenit. Lugeat, ſed non ſine pietatis affectu, & obtentu conſolationis: Conſideret nullam ſibi inueniri requiem in ſeipſo, ſed omnia plena miſeriæ & deſolationis. Conſideret, inquam, nec intus, nec ſubtus, nec circa ſe ſibi occurrere conſolationem; vt vel tandem aliquando diſcat quærendam ſurſum, & deſurſum eſſe ſperandam. *De Conuerſ. ad Clericos cap. 11. Tom. 4.*

MATT. Cap. V. v. 6.

Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.

Explicatur ſupra Gen. cap. 3. v. 17. & Eccle. cap. 1. v. 8.

QVi pecuniam diligit non ſatiatur, qui luxuriam diligit non ſatiatur; qui gloriam quærit non ſatiatur. Denique qui mundum amat nunquam ſatiatur. Noui ego homines ſatiatos hoc mundo, & ad eius omnem memoriam nauſeantes. Et facile eſt cuique noſtrum hanc ſatietatem per Dei gratiam obtinere: neque autem parit hanc copia, ſed contemptus. Quis in vobis eſt qui ſatiari cupiat, & deſiderium ſuum optet

Digitized by Google

impleri? Incipiat eſurire iuſtitiam, & non poterit non ſatiari. *De Conuerſ. ad Clericos cap.* 14. *Tom.* 4.

Matt. Cap. V. v. 7.

Beati miſericordes.

Explicatur ſupra *Gen. cap.* 3. *v.* 12.

Veritatis agnitio in trib. gradib. conſiſtit.

Veritatis cognitio in tribus gradibus conſiſtit Inquirimus namque veritatem in nobis, in proximis, in ſui natura: in nobis noſmetipſos diiudicando; in proximis, eorum malis compatiendo, in ſui natura mundo corde contemplando. Obſerua ſicut numerum, ita & ordinem. Primò te doceat veritas ipſa quod priùs in proximis, quàm in ſua debeat inquiri natura. Poſt hoc accipies cur priùs te, quàm in proximis inquirere debeas. In numero ſiquidem beatitudinum, quas ſuo ſermone diſtinxit, priùs miſericordes quàm mundi corde poſuit. Miſericordes quippe citò in proximis veritatem deprehendunt, dum ſuos affectus in illos extendunt; dum ſic per charitatem ſe in illis conformant; vt illorum vel bona vel mala tanquam propria ſentiant. Hâc charitate fraternâ cordis acie mundatâ, veritatem delectantur in ſui contemplari natura, pro cuius amore mala tolerant aliena.

Qui verò ita ſe fratribus non conſociant, ſed è contrario aut flentibus inſultant, aut gaudentibus derogant; dum quod in illis eſt, in ſe eſſe non ſentiunt, quia ſimiliter affecti non ſunt; veritatem in proximis qualiter deprehendere poſſunt? Sicut autem pura veritas, non niſi puro corde videtur, ſic miſeria fratris veriùs miſero corde ſentitur. Sed vt ob alienam miſeriam miſerum cor habeas, oportet vt tuam prius agnoſcas; vt proximi mentem in te inuenias, & ex te noueris, qualiter illi ſubuenias. *De gradib. humilit cap.* 3. *Tom.* 4.

Matt. Cap. V. v. 8.

Beati mundo corde.

Explicatur ſupra Pſ. 17. v. 45. & Pſ. 45. v. 11.

Matt. Cap. V. v. 9.

Beati pacifici quoniam filij Dei vocabuntur.

Eſt enim homo *pacatus*, qui bona pro bonis reddens, quantùm in ſe eſt, nemini vult nocere. Eſt alius *patiens*, qui non reddens mala pro malis, etiam potens eſt ſuſtinere nocentem. Eſt & *pacificus*, qui bona pro malis reddens, in promptu habet & prodeſſe nocenti. *Primus* quidem paruulus eſt, & facilè ſcandaliſatur: nec facilè qui huiuſmodi eſt, in hoc ſeculo nequam & pleno ſcandalis poterit obtinere ſalutem. *Secundus* in patientia ſua poſſidet animam. *Tertius* pacem facit. Meritò proinde beatificatur nomine filij, quòd opus filij impleuerit, vt poſt ſuam non ingratus reconciliationem, etiam alios reconciliet patri ſuo *De Conuerſ. ad Clericos cap.* 8. *Tom.* 4.

Mali paſtoris deſcriptio.

Beati pacifici quoniam filij Dei vocabuntur. Conſidera diligenter non pacidicos, ſed pacificos commendari. Sunt enim qui dicunt & non faciunt. Sanè quemadmodum non auditores legis iuſti ſunt, ſed factores; ſic non annunciatores pacis ſunt beati, ſed actores Vtinam tamen hodie, qui ſine ſumptu Euangelium ponere nolunt, ponerent vel pro ſumptu, vtinam vel Euangelizarent vt manducarent. *Mercenarius*, inquit, *videt lupum venientem & fugit.* Vtinam ho- Ioan. 10 v. 12.

Digitized by Google

die quicunque paſtores non ſunt, mercenarios gregi vellent ſe exhibere, non lupos: Vtinam ipſi non læderent, vtinam non fugerent nemine perſequente, vtinam non exponerent gregem, donec lupus veniens videretur. Nimirum ſuſtinendi fuerant, ſi inuenirentur, præſertim tempore pacis, recipientes mercedem ſuam, & pro mercede ſua ſaltem in cuſtodia gregis laborantes; dummodo non ipſi turbarent gregem, & gratis auerterent à paſcuis iuſtitiæ & veritatis. Nam perſecutio quidem indubitanter mercenarios à Paſtoribus ſegregat & diſcernit. Quando terrenam ſuſtinent perſecutionem propter iuſtitiam, qui terrenam mercedem pluſquam iuſtitiam quærit? *Beati*, inquit, *qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.* Paſtorum hæc beatitudo, non mercenariorum, multominùs latronum eſt, vel luporum. Vſque adeo ſiquidem perſecutionem non ſuſtinent propter iuſtitiam, vt perſecutionem malint, quàm iuſtitiam ſuſtinere. *De Conuerſ. ad Clericos cap.* 22. *Tom.* 4.

Idem locus explicatur ſupra. *Gen. cap.* 4. *v.* 7.

MATT. Cap. V. *v.* 10.

Beati qui perſecutionem patiuntur.

Explicatur ſupra Gen. cap. 4. v. 7.

MATT. Cap. V. *v.* 17.

Non veni legem ſoluere, ſed adimplere.

Bona lex charitas & ſuauis, quæ non ſolùm leniter, ſuauiterque portatur, ſed etiam ſeruorum & mercenariorum leges portabiles ac leues reddit, quas vtique non deſtruit, ſed facit vt impleantur, Dicente Domino, *non veni legem ſoluere, ſed adimplere.* Illam temperat, iſtam ordinat, vtramque leuigat. Nunquam erit charitas ſine timore, ſed caſto; nunquam ſine cupiditate, ſed ordinata. Implet ergo charitas legem ſerui, cùm infundit deuotionem; implet & mercenarij, cùm ordinat cupiditatem. *Epiſt.* 11. *n.* 7. *Tom.* 1.

Qui in plenitudine temporis venit, & in quo habitat plenitudo diuinitatis, nihil nouit niſi plenum. *Gal.* 4. *verſ.* 4.
Nam legem non venit ſoluere, ſed implere. *Serm.* 4. *in Epiphan. Domini n.* 4. *Tom.* 2.

MATTH. Cap. V. *v.* 23.

Si recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid aduerſum te.

Sis humilis ad veniam petendam: ſi tu habes aduerſus illum, ſis facilis ad dandam, & omnia membra erunt in pace. Si enim ad duo iſta charitatē & humilitatem paratiſſimi, non poterimus diſſentionem ſentire. *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.* *Matt.* 11 *verſ.* 29.
Mitis quod pertinet ad charitatem, quia charitas patiens eſt, benigna eſt. Humilis quod ad ipſam verbi ſpectat proprietatem. *Serm.* 19. *De diuerſis num.* 5. *Tom.* 2.

MATTH. Cap. V. *v.* 25.

Eſto conſentiens aduerſario tuo, dum es cum illo in via; ne fortè tradat te iudici, & iudex tortori.

Explicatur ſerm. 85. in Cant, *n.* 1. *Tom.* 3.

MATT. Cap. V. *v.* 45.

Qui facit oriri ſolem ſuum.

Explicatur ſupra. *Pſ.* 18. *v.* 6.

MATTHÆI. Cap. VI. *v. 6.*

Cùm oraueris intra in cubiculum tuum.

Explicatur ſupra Pſ. 44. v. 11.

ORare volentes iubemur intrare cubiculum, vtique ſecreti gratiâ. Id quidem ad cautelam, ne coram orantibus laus humana orationis furetur fructum, fruſtretur effectum. *Serm. 86. in Cant. num. 2. Tom. 3.*

MATT. Cap. VI. v. 9.

Pater noſter qui es in cœlis.

FIdelis oratio, cuius ipſa primordia, & diuinæ adoptionis, & terrenæ peregrinationis admoneant; vt hoc ſcientes, quòd quamdiu non ſumus in cœlo, peregrinamur à Domino, gemamus intra noſmetipſos adoptionem filiorum expectantes, præſentiam vtique patris. *Serm. 2. de Virg. Deipara. n. 1. Tom. 2.*

Quamuis vbique ſit Deus, in cœlo tamen orandus eſt, ibique orationis tẽpore cogitandus. Cœlum enim quadam prærogatiuâ etiam ſedes, ſiue thronus Dei vocatur; quia ad eam comparationem qua Deum in cœlis Angeli ſancti & electorum animæ vident, nos miſeri & peregrini ſuper terram vix ſolùm nomen habere videmur. Sic igitur oret qui orat, tanquam aſſumptus & præſentatus ei qui ſedet ſuper excelſum thronum in Angelis qui minimè ceciderunt, & eleuatum in hominibus quos ſuſcitauit de puluere inopes, & erexit de ſtercore pauperes: Sic, inquam, ſemetipſum conſideret & ſic attendat, tanquam præſentatum Domino maieſtatis. *Serm. 25. De diuerſis num. 9. Tom. 2.*

Idem locus explicatur ſupra. *Pſ 90. verſ. 1. Pſ. 90. v. 14. & Pſ. 90. v. 15.*

MATT. Cap. VI. v. 10.

Adueniat regnum tuum.

IN terra aliena ſumus, in qua non eſt regnum pacis, nec Deus pacis regnat in ea. Nam ſi regnat, quid eſt quod orantes dicimus, *Adueniat regnum tuum?* (*Matt. 6 v. 10.*) Neceſſe igitur eſt abſcondere interim, ſi quid habemus boni, quoniam *theſaurum regni cælorum, qui inuenit homo abſcondit.* (*Matt. 13. v. 44.*) Propter quod etiam corporaliter in clauſtris & ſyluis abſcondimur. Et ſi ſcire quantum in hac aſcenſione lucramur, credo nullum hic eſſe, qui ſi quartam partem eorum quæ facit, in ſeculo actitaret, non adoraretur vt ſanctus, reputaretur vt Angelus: nunc autem quotidie tanquam negligens arguitur & increpatur. Neceſſaria eſt ergo hæc abſconſio, non ſolùm ante oculos aliorum, ſed etiam multò magis ante teipſũ. Hoc enim habet dominica illa ſententia, *Cùm feceritis omnia quæ præcipiuntur vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus; quod debuimus facere fecimus:* (*Lucæ 17 verſ. 10*) Vę enim nobis ſi nõ feciſſemus. Et hęc eſt vtique magna virtus, & ſumma ſecuritas, quando & piè viuis; & tamen plus attendis quæ deſunt tibi, quàm quæ obtinuiſſe videris, oblitus quæ retro ſunt, & extendens te in anteriora. *Serm. 4 in Pſ. 90. n. 3. Tom. 2.*

Regnum hoc needum ex toto peruenit in nos. Quotidie tamen paulatim aduentat, ſenſimque in dies magis ac magis dilatat terminos ſuos, in his duntaxat quorum per Dei adiutorium interior homo renouatur de die in diem. *De gratia & lib. arb. cap. 4. Tom. 4.*

Digitized by Google

4. *Tom.* 4.

Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra. Voluntas Domini, quæ priùs Angelos creauit faciens eoſdem, poſtmodum in eis facta beauit. ſicut enim *Verbum* quod erat in principio, carmen ſuſcipiens dicitur (& verè dicitur) *factum caro*: ſic voluntas illa æterna in Angelo facta eſt, cùm Angelicam omnino in ſe abſorbuit voluntatem. Hoc igitur oramus, vt hæc voluntas ſicut in cœleſtibus facta eſt creaturis, fiat etiam in terrenis, vt ſicut Angelus, ſic & homo adhærens Deo, vnus cum eo ſpiritus ſit. *Serm.* 6. *in quadrageſ. n.* 1. *Tom.* 2.

Ioan. 1. *v.* 14.

Vbique regnat, vbique imperat, vbique maieſtas Dei, ſed gratia fortè non ita. Non, inquam, vbique ſicut poteſtas, ſic & voluntas eius bona & bene placens & perfecta. Alioquin quid eſt quod dicimus, *fiat voluntas tua &c.* Fit enim voluntas eius de omnibus, fit per omnes, non in omnibus tamen. In electis ſpiritibus fit voluntas Dei, quando eis efficitur cum ipſo vna voluntas. *Serm.* 5 *de verbis Eſaiæ. n.* 5. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſupra. *Eſai. cap.* 6. *v.* 3.

MATT. Cap. VI. *v.* 16.

Nolite fieri ſunt hypocritæ triſtes.

NOta quod non dixerit, nolite eſſe ſicut hypocritę triſtes, ſed nolite fieri, hoc eſt fingi. *Tu autē cùm ieiunaueris, vnge caput tuum, & faciem tuam laua.* Exterminant illi faciem, tu autē lauare iuberis. Eſt autem facies, quæ in facie eſt conuerſatio. Hanc fidelis Chriſti ſeruus lauat, ne quod offendiculum præbeat intuenti: Hypocrita magis exterminat, dum ſingularia magis & inuſitata ſectatur. Sed nec caput vngit, cuius affectio elongatur à Chriſto, & vanis fauoribus delectatur. Vngit potiùs ſemetipſum, vt propriæ fragrantiam opinionis reſpergat. Aut certè quia manifeſtum eſt non eſſe caput hypocritæ Chriſtum; nec ſuum tamen qualecumque caput vngere poteſt, cuius mens non propriæ teſtimonio conſcientiæ, ſed adulationibus demulcetur. *Serm.* 1. *in Cap. Ieiunij. n.* 5. *Tom.* 2.

MATT. Cap. VI. *v.* 17.

Vnge caput tuum & faciem tuam laua.

HOc eſt, ſic te irreprehenſibilem foris exhibe, vt diuinam tibi conciliare ſtudeas gratiam; & ante oculos humanos non propriam quæras gloriam, ſed auctoris. Poteſt & alio modo læta facies, conſcientia pura, & vnctum caput intelligi mens deuota. Quod ſi id probas, aduerſus duplex vitium quod maximè ſolent appetere ieiunantes, hæc duo verba, *ablutionis*, & *vnctionis*, dicta videntur. Aliàs enim ieiunat ſtudio vanitatis, & huic dicitur, *faciem tuam laua.* Alius ieiunat cum impatientia & rumore, & huic opus eſt vt *caput vngat.* Eſt autem caput iſtud mens interior, quæ tunc vngitur in ieiunio, cùm ſpiritualiter delectatur in eo. *Serm.* 1. *in capite ieiunij n.* 6. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà. *Pſ.* 44. *verſ.* 8.

MATT. Cap. VI. *v.* 21.

Vbi eſt Theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.

Explicatur ſupra. *Iob cap.* 7. *v.* 17.

MATT. Cap. VI. *v.* 22.

Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit.

NOn eſt verè oculus ſimplex qui fallitur. Fallitur autē tā qui bo-

Digitized by Google

num malum, quàm qui malum bonum putauerit. Ego verò vt interior oculus verè ſimplex ſit, duo illi eſſe arbitror neceſſaria; charitatem in intentione, & in electione veritatem. Nam ſi bonum quidem diligat, ſed verum non eligat; habet quidem zelum Dei, ſed non ſecundùm ſcientiam: & neſcio quemadmodum iudicio veritatis vera eſſe poſſit cum falſitate ſimplicitas. Volens denique ad veram diſcipulos inſtruere ſimplicitatem magiſtra veritas; *Eſtote*, inquit,
Matth. 10. v. 16. *prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.* Præmiſit ergo prudentiam, ſine qua neminem ſatis eſſe poſſe ſimplicem ſciret. Quomodo denique verè ſimplex oculus cum ignorantia veritatis? Aut verò vera poteſt dici ſimplicitas, quam ſimplex ignorat veritas?

Cæterùm ſicut oculum ſimplicem duo iſta faciunt bona, amor boni & cognitio veri: ſic nequam oculum duo è regione mala conſtituunt; cæcitas, qua fit vt veritatem non agnoſcat; & peruerſitas, qua fit vt diligat iniquitatem. *De præcepto & diſpenſatione cap* 14. *Tom.* 4.

MATT. Cap. VI. v. 33.

Primùm quærite regnum Dei.

Explicatur ſupra. *Pſ.* 90. v. 5.

MATT. Cap. VII. *verſ.* 3.

Vides feſtucam in oculo fratris tui.

Explicatur ſuprà. 1. *Reg. cap.* 15. v. 23.

MATT. Cap. VII. v. 5.

Hypocrita eijce primùm trabem de oculo tuo.

QVæris quam trabem? An non grandis & groſſa trabes eſt ſuperbia, qua te putas eſſe aliquid, cùm nihil ſis? Inſaniſſimè tibi tanquam ſanus exultas, & aliis vaniſſimè, trabem portans, de feſtucis inſultas? *De vita & morib. Religioſor. cap.* 5. *Tom.* 4.

Trabes in oculo, ſuperbia in mente eſt, quæ quadam corpulentiâ ſui vanâ, non ſanâ, tumidâ, non ſolidâ, oculum mentis obſcurat, veritatem obumbrat; ita vt ſi tuam occupauerit mentem, iam tu te videre, iam te talem qualis es, vel qualis eſſe potes, non poſſis ſentire: ſed qualem te amas, talem te vel putes eſſe, vel ſperes fore. *De gradib. humilit. cap.* 4. *Tom.* 4.

MATT. Cap. VII. v. 16.

A fructibus cognoſcetis eos.

NOn ex foliis, non ex floribus; ſed ex fructu arbor bona maláue dignoſcitur. Opera ergo & non verba diſcernunt inter filios Dei & filios diffidentiæ. *Epiſt.* 107. *n.* 1. *Tom.* 1.

MATT. Cap. VII. v. 18.

Non poteſt mala arbor fructum facere bonum.

Explicatur ſuprà *Gen. cap.* 3. v. 16.

MATT. Cap. VII. v. 24.

Sapiens ædificat domum ſuam ſupra petram.

Explicatur ſuprà *Pſ.* 26. v. 6.

Digitized by Google

MATT. Cap. VIII. *v.* 3.

Niſi efficiamini ſicut paruulus iſte.

Explicatur ſupra *Iob.* 14. *v.* 15.

MATT. Cap. VIII. *v.* 8.

Domine non ſum dignus.

Explicatur ſuprà. Matt. *cap.*1. *v.*19.

MATT. Cap. IX. *v.* 4.

Quid cogitatis mala in cordibus veſtris?

Explicatur ſuprà, *Eſai. cap.* 1. *v.* 16.

MATT. Cap. IX. *v.* 15.

Nunquid poſſunt filij ſponſi lugere, quandiu cum illis eſt ſponſus?

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 9. *v.* 7.

MATT. Cap. X. *v.* 16.

Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ.

Explicatur ſuprà. *Matth. cap.* 6. *v.*22.

HVmanus animus poteſt falli vel fallere. Cauendum & hoc & illud, quia vtrobiq; periculum: Ad vtrumque cautelam vobis appoſuit qui dixit, *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, &c.* Vt nec prudentiâ decipi, neç ſimplicitas decipere poſſet. *Epiſt.* 327. *Tom.* 1.

Vtilis eſt frater qui tibi loquitur, ſapiens eſt, religioſus ac timens Deũ; plus dico Angelus eſt, & Angelus lucis; etiam ſic caue tibi ne audias vnde læteris. Nec perſonam tibi velim ſuſpectam eſſe, ſed linguam, præſertim in ſermocinatione communi. Bona quidem columbæ ſimplicitas, ſed in hac parte quoque ſerpentis aſtutiam non omittas. Maria ne Angelicum quidem verbum ſine diſcuſſione prætericns, *cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio.* Tu quoque qui crebris experimentis ſaltem ſolerter aduertiſti, quantùm noceant verba; non deſipies ſi ſollicitus fueris, non modò ori circunſpectionem, ſed & auri nihilominus adhibere cautelam. *Serm.* 17. *de diuerſis num.* 5. *Tom.* 2.

Linguæ custodia.

Luc. 1. *v.* 29.

Præmiſit prudentiam ſine qua neminem ſatis eſſe poſſe ſimplicem ſcitet. *De præcepto & diſpenſat. cap.* 14. *Tom.* 3.

MATT. Cap. X. *v.* 22.

Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.

Explicatur ſuprà, *Exod. cap.* 3 *v.* 14. 1. *Reg. cap.*15. *v.*17. & *Ezech. cap.*18. *v.* 24.

MATTH. Cap. 10. *v.* 27.

Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine.

Explicatur ſuprà, *Iudic. cap.* 6. *v.*37. & *infra Ioan. cap.* 15. *v.* 22.

MATT. Cap. X. *v.* 28.

Nolite timere eos qui corpus occidunt.

Explicatur ſuprà, 2. *Reg. cap.*16. *v.*7.

Digitized by Google

MATT. Cap. X. v. 32.

Qui confitetur me coram hominibus, confitebor & eum coram patre meo.

BOnum eſt ergo confiteri Domino in gratiarum actione, bonum eſt quoque confiteri Dominum in operum exhibitione, vt Chriſtus nos confiteatur in diſtricta ſingulorum examinatione. Harum vtrarumque confeſſionum, & eius qua homo confitetur Deum, & eius qua Deus confitetur hominem, ſi vultis eſſe participes; nolite vlteriùs euagari in exterioribus, diffuſi in vanitates, & inſanias ſeculi: ſed reuerſi ad vos intrate ad cor veſtrum; vbi regnum Dei eſt.
Luca 17 *v.* 21. *Regnum enim Dei intra vos eſt.* Quid eſt hoc regnum? Sana & libera voluntas hominis, ita ſe conformans voluntati Dei, vt nihil velit quod ſciat ei diſplicere, nihil nolit quod ſciat ei non placere. Primùm ergo quærite regnum Dei, vt liberetur & ſanetur voluntas veſtra, veneno ſeculi grauiter imbuta, vel corrupta, & omnia corpori neceſſaria adiiciantur vobis. Nolite ſolliciti eſſe de corpore, quod eſt hæreditas vermium, ſed ſolliciti eſtote de anima, quæ *ad imaginem Dei facta eſt*, quomodo reuelatâ facie gloriam Dei ſpeculetur, & in eandem imaginem reformetur, & transformetur à claritate in claritatem, tanquam à Domini ſpiritu. *Epiſt.* 385. *n.* 5. *Tom.* 1.

MATT. Cap. X. v. 41.

Qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet.

MErcedem quippe iuſti dixerim quod iuſtus reputor, non ob aliud, niſi quod iuſtum recepi. *Epiſt.* 11. *n.* 2. Tom. 1.

MATTHÆI CAP. XI. v. 3.

Tu es qui venturus es?

IOannes cùm per diſcipulos Chriſtum interrogaſſet, *tu es qui venturus es, an alium expectamus?* poſt enarrata plura miracula, audiuit, *Et beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me.* In quo nimirum verbo ſignificauit ſe Dominus moriturum, & tali morte quæ poſſet Iudæis eſſe ſcandalum, gentibus ſtultitia. Ad hanc vocem ſponſi gaudens amicus ſponſi alacri animo præceſſit, quo & illum in proximo eſſe venturum, iam dubitare non potuit. *Epiſt* 98. *n* 6. Tom. 1.

MATT. Cap. XI. v. 8.

Qui mollibus veſtiuntur, in domibus regum ſunt.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 11. *v.* 4.

MATT. Cap. XI. v. 12.

Regnum cælorum vim patitur.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 32. *verſ.* 24.

MATT. Cap. XI. v. 25.

Confitebor tibi pater Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Ita pater, quia ſic placitum eſt ante te.

TVo placito ſunt id quod ſunt, non ſuo merito. Nec enim inuenis merita, ſed præuenis. Omnes peccauimus & egemus præueniri. *Epiſt.* 146. *n.* 2. Tom. 1.

Confiteor tibi pater quia abſcondiſti hæc.

Haud dubium quàm veritatis ſe-

creta, *à ſapientibus & prudentibus*, id eſt, à ſuperbis, *& reuelaſti ea paruulis*, hoc eſt humilibus Et in hoc apparet quod veritas quæ ſuperbis abſconditur, humilibus reuelatur. *De gradibus humilitatis cap.* 1 *Tom.* 4.

MATT. Cap. XI. *v.* 27.

Nemo nouit filium niſi pater.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 1. *v.* 1.

MATT. Cap. XI. *v.* 28.

Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos.

TV times deficere, vbi ſe veritas reficere te promittit? Certè ſi tantum te delectat tenebroſa aqua de nubibus aëris, quantò iucundiùs haurias de ſereniſſimis fontibus Saluatoris? *Epiſt.* 106. *n.* 1. *Tom.* 1.

Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Quos veſtræ ſeu alienæ voluntatis dura premit ſeruitus. *Et inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Quantò enim benignior & dulcior eſt diuina clementia quolibet homine, tantò ſuauius eſſe manifeſtum eſt iugum eius cæteris omnibus. *Serm.* 26. *de diuerſis. num.* 4. *Tom.* 2.

Venite ad me, inquit, Quo? Ad me veritatem. Qua? Per humilitatem. Quo fructu? Ego vos reficiam. *De gradib. humilit. cap* 2. *Tom.* 4.

Idem locus explicatur ſuprà. *Iob. cap.* 31. *v.* 23.

MATT. Cap. XI. *v.* 29.

Tollite iugum meum ſuper vos.

AC ſi diceret Dominus, non impono inuitis, ſed vos tollite ſi vultis: Alioquin non requiem, ſed laborem inuenietis animabus veſtris. *Epiſt.* 11. *n.* 6. *Tom.* 1.

Idem locus explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 22. *v.* 2. *Et Pſ* 93. *v.* 20.

MATT. Cap. XI. *v.* 29.

Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.

ADueniens Saluator reformabit corpus humilitatis noſtræ, con- *Philip. 2. v. 21.*
figuratum corpori claritatis ſuæ: Si tamen priùs fuerit cor reformatum, & configuratum humilitati cordis ipſius. Propter quod & dicebat, *diſcite à me quia mitis ſum, &c.* Conſidera ſanè in his verbis, quoniam humilitas duplex eſt; altera cognitionis, altera affectionis, quæ hic dicitur cordis. Priore cognoſcimus quod nihil ſumus, & hanc diſcimus à nobis ipſis, & ab infirmitate propria: poſteriore calcamus gloriam mundi, & hanc ab illo diſcimus, qui *exinaniuit ſemetip-* *Philip. 2. v. 7.*
ſum formam ſerui accipiens. Qui etiam quæſitus in regnum, fugit: Quæſitus ad tanta probra & ignominioſum ſupplicium crucis, ſponte obtulit ſemetipſum. *Serm.* 4. *de Aduentu Domini n.* 4. Tom. 2.

Sicut mater præſumptionis elatio, ſic manſuetudo vera, non niſi ex vera humilitate procedit. *Serm.* 1. *de Virg. Deipara. n.* 12. Tom. 2.

Filius Dei ſe humiliauit non neceſſitate iudicij, ſed noſtri charitate. Poterat nimirum vilem ſe & contemptibilem demonſtrare, ſed planè non reputare, quoniam ſciebat ſeipſum. Voluntate proinde humilis fuit, & non iudicio, qui talem ſe obtulit qualem eſſe neſciuit: Magis autem placuit minimum reputari, qui ſe ſummum non ignorabat. Denique ait, *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.* Corde dixit, cordis affectu, id eſt,

voluntate. Itaque neceſſitatem excluſit, qui voluntatem confeſſus eſt. *Serm.* 42. *in Cant. nu.* 7. *Tom.* 3.

Diſcite à me, non quod ſobrius, aut caſtus, aut prudens, aut aliquid eiuſmodi; ſed *quia mitis ſum & humilis corde.* A me, inquit, diſcite. Non ad doctrinam Patriarcharum, non ad Prophetarum libros ego vos mitto: ſed vobis exemplum, me formam humilitatis exhibeo. Inuiderunt mihi altitudinem quam habeo apud patré Angelus & fœmina: ille potentiæ, illa conſcientiæ. Vos autem æmulamini chariſmata meliora, diſcentes à me quia mitis ſum & humilis corde. *Tract. de morib. & officio Epiſcopor. cap.* 5. *Tom.* 4.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſal.* 39. *v.* 18. *& Matt. cap.* 5. *v.* 23. *& infra Matt. cap.* 18. *v.* 4.

MATTHÆI. Cap. 11. v. 30.

Iugum meum ſuaue eſt.

Explicatur ſuprà, *Iob. cap.* 5. *v.* 7. *Pſ.* 93. *v.* 20. *Pſ.* 147. *v.* 4. *Et Cant. cap.* 1. *v.* 12.

MATTHEI. Cap. XII. *v.* 30.

Qui non colligit mecum, diſpergit.

QVantò magis qui collectos diſpergit? *Epiſt.* 2. *n.* 6. Tom. 1.

MATTHEI. Cap. XII. v. 36.

Omne verbum otioſum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij.

SI de omni vel otioſo verbo quodcumque locuti fuerint homines, Deo ſunt redditur rationem in die iudicij; quandò diſtrictiùs de verbo mendacij, mordaci & injurioſo, de elato vel laſciuo, de adulatorio aut detractorio iudicabuntur? *Serm.* 17. *de diuerſis nu.* 2. Tom. 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Iob cap.* 6. *v.* 16.

MATT. Cap. XII. v. 39.

Generatio praua & adultera ſignum quærit, non ei dabitur niſi ſignum Ionæ Prophetæ.

NOn ſignum deſcenſionis, ſed reſurrectionis. Quod ſi Iudæus non quærit, amplectatur & gaudeat Chriſtianus. *Serm.* 1. *in die Paſchæ n.* 5. *Tom.* 2.

MATTHEI. Cap. XIII. *v.* 33.

Simile eſt regnum cælorum fermento quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus.

Explicatur de carne, anima, & perſona Chriſti. *De conſider. ad Eugen. lib.* 5. *cap.* 10. Tom. 4.

MATT. Cap. XIII. v. 41.

Ibi erit fletus & ſtridor dentium.

FLetus quidem ob ignem qui non extinguitur; ſtridor verò ob vermem qui non moritur. Planè fletus ex dolore, ſtridor dentium ex furore. Fletum nempe tormentorum immanitas, ſtridorem dentium vehementia ipſa tabeſcentis inuidiæ, & obſtinata malignitas extorquebit. *Serm.* 8. *in Pſal.* 90. *v.* 7. To. 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Iob cap.* 6. *v.* 16.

MATTHÆI. Cap. XIII. v. 44.

Simile eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro.

Explicatur *Serm.* 65. *de diuerſis per totum.* To. 2. *Et ſupra Matt. cap.* 6. v. 10.

MATT. Cap. XIII. v. 47.

Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare.

Explicatur *Serm.* 8. *in Pſal.* 9. *n.* 11. To. 2.

MATTHÆI. Cap. XV. v. 8.

Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.

Matt. 1. v. 21. NOuit Dominus Ieſus qui ſunt eius, *ipſe ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Vis ſcire an pertineas ad populum eius, vel potiùs vis eſſe de populo eius? Fac quæ dicit Ieſus, & computabit te in populo ſuo. Fac quæ iubet in Euangelio, quæ iubet in lege & prophetis, quæ iubet per miniſtros ſuos qui ſunt in Eccleſia, & eris de beato populo eius quem elegit in hæreditatem ſibi. *Homil.* 3. *ſuper Miſſus eſt, nu.* 11. To. 2.

MATTHÆI. Cap. XV. v. 14.

Cæci ſunt & duces cæcorum.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 27. v. 29. *Et lib.* 1. *Reg. cap.* 2. v. 25.

MATTHÆI. Cap. XV. v. 36.

Accipiens ſeptem panes fregit.

SEptem panes quibus quatuor hominum millia Saluator legitur ſatiaſſe, à quibus eiuſdem numeri ſportas plenas Apoſtoli reſeruandas ſuſtulerunt, ſtatum beatorum indicant. Nunc enim reficimur panibus iſtis, cum iucunda meditatione beatam ſpem ruminamus, donec veniat, cùm iam non de ſpe, ſed de re ipſa & exhibitione gaudentes, quaſi plenas ſportas recipere pro panibus ſingulis mereamur. *Ser.* 4. *in Feſto omnium Sanctor. n.* 7. To. 2.

MATTH. Cap. XVI. v. 23.

Vade poſt me Satana, quia non ſapis ea quæ Dei ſunt.

QVoties hominibus præeſſe deſidero, toties Deum meũ præire contendo; & tunc verè non ſapio ea quæ Dei ſunt. *Homil.* 1. *ſuper Miſſus eſt. n.* 8. To. 2.

MATTHÆI. Cap. XVI. v. 26.

Quam dabit homo commutationem pro anima ſua?

NEc totus mundus ſufficeret. Magna res anima quæ Chriſti ſanguine redempta eſt. Grauis animę caſus, quæ non niſi Chriſti cruce potuit reparari. Si rurſum corruerit peccato duntaxat ad mortem, vnde iam reparabitur? Nunquid aut alter Chriſtus, aut idem iterum crucifigi habet pro illa? *Epiſt.* 54. To. 1.

MATT. Cap. XVII. v. 2.

Refulſit facies eius ſicut ſol.

CHriſtus aſcendit in montem cum Petro, & Iacobo & Ioanne, vbi & transfiguratus eſt

ante eos. *Refulſit facies eius vt ſol, & veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix.* Reſurrectionis gloria iſta eſt, quam in monte ſpei contemplamur. Vt quid enim aſcendit vt transfiguraretur, niſi vt doceret nos cogitatione aſcendere ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis? *Serm. 4. de Aſcenſ. Domini n. 7. Tom. 2.*

MATTHÆI. Cap. XVIII. v. 3.

Niſi conuerſi fueritis & efficiamini ſicut paruulus iſte.

Explicatur ſuprà, Pſ. 21. v. 15.

MATT. Cap. XVIII. v. 4.

Niſi quis efficiatur ſunt paruulus iſte.

Laudabilis virtus virginitas, ſed magis neceſſaria humilitas: illa conſulitur, iſta præcipitur. De illa
Matt. 19. v. 12. dicitur, *qui poteſt capere capiat;* de iſta dicitur, *niſi quis efficiatur ſicut paruulus iſte*, non intrabit in regnum *cœlorum*. Potes denique ſine virginitate ſaluari, ſine humilitate non potes. Poteſt, inquam, placere humilitas, quæ virginitatem deplorat amiſſam: ſine humilitate autem (audeo dicere) nec virginitas
Humilitas virginitati præfertur. Mariæ placuiſſet. *Super quem*, inquit, *requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum?* Super humilem dixit, non ſuper virginem. Si igitur Maria humilis non eſſet, ſuper eam Spiritus ſanctus non requieuiſſet: Si ſuper eam non requieuiſſet, nec impregnaſſet.
Luc. 1. v. 48. Patet itaque quia vt de Spiritu ſancto conciperet, ſicut ipſa perhibet, *reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ* Deus potiùs quàm virginitatem. Et ſi placuit ex virginitate, tamen ex humilitate concepit. Vnde conſtat quia etiam vt placeret virginitas humilitas proculdubio fecit. Quid dicis virgo ſuperbe? Maria virginem ſe oblita, gloriatur de humilitate, & tu negligendo humilitatem blandiris tibi de virginitate. *Reſpexit*, ait illa, *humilitatem ancillæ ſuæ*. Quæ illa? Virgo vtique ſancta, virgo deuota. Nunquid tu caſtior illâ? vt tu ſcilicet ſine humilitate placere ſufficias ex tua pudicitia, quod illa non potuit ex ſua? Expedit tibi virginem non eſſe, quàm de virginitate inſoleſcere. Non omnium quidem eſt virginitas: multò tamen pauciorum eſt cum virginitate humilitas. Si igitur virginitatem in Maria non potes niſi mirari, ſtude humilitatem imitari, & ſufficit tibi. Quod ſi & virgo & humilis es; quiſquis es, magnus es. *Homilia 1. ſuper Miſſus eſt, nu. 5. To 2.*

Niſi efficiamini ſicut paruulus iſte, non intrabitis in regnum cœlorum. Fortè ſemetipſum dicebat: nimirum ipſe magnus Dominus & laudabilis nimis, ipſe paruulus qui datus eſt nobis: nec tamen magnus interim, ſed paruulus exhibetur, vt ſeipſum faciat gratum, & efficax neceſſariæ paruitatis exemplum. Ad paruulum ergo ſit conuerſio tua, vt diſcas paruulus eſſe, tu quoque cùm conuerteris paruulus fias. Enimvero audi quàm euidenter ipſum tibi (in quo conſtituit formam conuerſionis) paruulum manifeſtat, ſignanter ea quæ ſunt paruuli in ſemetipſo imitanda proponens; *diſcite* *Matt. 11 v. 29.*
à me, inquit, *quia mitis ſum & humilis corde*. Gemina paruitas, humilitas & manſuetudo: & illa interior, iſta exterior paruitas; vtraque tamen non parua virtus eſt; nempe quam paruulus ille tam magnus vnicum magiſterium profitetur. *Serm. 2. in Conuerſ. B. Pauli. n. 1. To. 2.*

MATT.

MATT. Cap. XVIII. v. 6.

Qui ſcandaliſauerit vnum de puſillis iſtis, &c.

Explicatur *Serm. 2. in Feſto S. Michaelis per totum. To. 2.*

MATT. Cap. XVIII. v. 7.

Neceſſe eſt vt veniant ſcandala.

NEc me, vt æſtimo, tangit omnino quod ſequitur. *Væ autem homini illi per quem ſcandalum venit.* Cùm enim carpuntur vitia, & inde ſcandalum oritur, ipſe ſibi ſcandali cauſa eſt qui fecit, quod argui debeat, non ille qui arguit. *Epiſt. 78. n. 10. To. 1.*

Neceſſe eſt vt veniant ſcandala. Neceſſe eſt, ſed non ſuaue. *Epiſt. 189. nu. 1 To. 1.*

MATT. Cap. XVIII. v. 10.

Nolite contemnere vnum ex his puſillis.

Explicatur ſuprà, *1. Reg. cap. 2. v. 25.*

MATT. Cap. XVIII. v. 10.

Angeli ſemper vident faciem patris.

QVem videre perfecta beatitudo, æterna gloria, ſumma voluptas eſt. *Serm. in Feſto B. Martini n. 7. To. 2.*

MATT. Cap. XVIII. v. 20.

Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap. 1. v. 16.*

MATT. Cap. XIX. v. 5.

Relinquet homo patrem ſuum.

Explicatur ſuprà, *Malach. cap. 1. v. 6.*

MATT. Cap. XIX. v. 12.

Qui poteſt capere, capiat.

Explicatur ſuprà, *Matt. cap. 18. v 4.*

MATT. Cap. XIX v. 19.

Non concupiſces, non adulterabis.

Explicatur ſuprà, *Exod. cap. 20.*

MATT. Cap. XIX. v. 21.

Si vis eſſe perfectus, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo.

EST in hac liberali effuſione teſtimonium largitatis diuinæ, & copioſæ retributionis; vt qui ſponte diſtribuit ſua, indubitanter ſperare videatur de manu Domini ampliora. *Serm. 3. de diuerſis nu. 6. To. 2.*

MATT. Cap. XIX. v. 27.

Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te.

Explicatur ſuprà, *Pſal. 18. v. 6.*

NOn ſunt relinquendi, qui ipſi ſe reliquerunt: puſilli Domini ſunt, in ipſum credentes, non debet eos fidelis ſeruus & prudens. *Ep. 273. n. 1. To. 1.*

Deſiderio ſequendi Chriſtum reliquerant omnia. Hortatur generaliter vniuerſos ad eundem odorem iſta ſententia. *Serm. 22. in Cant. num. 11. Tom. 3.*

Familiaris & amica ſaluti obedientia eſt, ſed obedientia firma & ſtabilis, quæ fundata eſt ſupra petram. Vnde vitæ ſaluator prætulit hanc virtutem, eligens magis animam ponere, quàm obedientiam non implere. Poſtremò & ipſum nomen Ieſu, *quod*

Phil. 2. *v.* 10. *eſt ſuper omne nomen, & in quo flectitur omne genu*, obedientiæ remunerio eſt. *De vita & morib. Cleric. cap.* 1. *Tom* 4.

MATT. Cap. XIX. v. 28.

Cùm ſederit filius hominis ſedebitis & vos.

Explicatur ſuprà, *Iob cap* 5. *v.* 7. *Pſal.* 24. *v.* 18. & *Cant. cap.* 2. *v.* 11.

IAm quidem ſedet filius hominis in ſede majeſtatis: ſiquidem aſcendens in cœlum ſedet à dextris Dei. Sed cùm ſederit, dictum eſt, hoc eſt cùm apparuerit ſedens. *De vita & morib Cleric. cap.* 14. *Tom.* 4.

MATT. Cap. XIX. v. 29.

Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem propter nomen meum, centuplum accipiet.

NEminem Chriſtus excipit. Miſeri igitur qui dicunt, præter nos; qui excludunt ſemetipſos, & excipiunt à beneficio generali. Nimirum indignos ſe iudicant multò magis vitæ æternæ, qui nec ipſum quidem centuplum ſperant. Sed quia Deus verax eſt qui promittit, homo itaque mendax eſt qui diffidit. *De vita & morib. Clericor. cap.* 20. *Tom.* 4.

MATT. Cap. 20. v. 7.

Quid hic ſtatis totâ die otioſi?

Explicatur ſuprà, *Exod. cap.* 23. *v.* 15.

MATT. Cap 20. v. 14.

Volo & huic nouiſſimo dare ſimiliter.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 75. *v.* 2.

MATT. Cap. XX. v. 23.

Calicem meum bibetis.

AIt Dominus Iacobo & Ioanni, nec dubium quin de paſſionis calice loqueretur. Demum cùm Petro diceret, *ſequere me*, euidenter eum ad imitationem ſuę prouocans paſſionis, *conuerſus ille vidit diſcipulum, quem diligebat Ieſus ſequentem*, non tam greſſu corporis, quàm promptæ deuotionis affectu. Et bibit ergo Ioannes calicem ſalutaris, & ſecutus eſt Dominum ſicut Petrus, etſi non omnimodo ſicut Petrus. Quod enim ſic manſit, vt non etiam paſſione corporeâ Dominum ſequeretur, diuini fuit conſilij. *Serm. in natali Sanctor. Innocent. n.* 1. *Tom.* 2. *Ioan.* 21 *v.* 19.

MATT. Cap. XXI. v. 1.

Mittit duos diſcipulos.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 11. *v.* 2.

MATT. Cap. XXI. v. 9.

Turbæ quæ præcedebant, & quæ ſequebantur, clamabant dicentes, oſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini.

PAuperi illo qui in ſinu Abrahæ requieſcebat, iam tunc ſanguis *Luc* 16. *v.* 23. Chriſti rorabat, ne flammas ſentiret, quòd & ipſe credidiſſet in eum qui erat paſſurus. Sic de omnibus electis illius temporis ſentiendum, natos quidem & ipſos æquè vt nos, ſub poteſtate tenebrarum, propter originale peccatum; ſed erutos antequam morerentur, & nonniſi in ſanguine Chriſti. Scriptum eſt enim: *Turbæ autem quæ præcedebant, &c.* Ergo Chriſto in carne venienti, & an-

tequam veniret & poſt; benedictum eſt à turbis benedictorum: Quamuis præeuntes plenam minimè tunc conſecuti ſint benedictionem, ſeruatâ nimirum hac prærogatiuâ tempori gratiæ. *De errorib. Abailardi cap. 7. Tom. 7.*

MATT. Cap. XXI. v. 9.

Benedictus qui venit in nomine Domini.

Explicatur *in Serm. 1. de ramis palmarum, n. 2. Et Serm. 2. n. 4. Tom. 2.*

MATT. Cap. XXI. v. 38.

Hic eſt hæres, venite occidamus eum.

SIc Iudæi occiderunt agnum Dei, in ſuam quidem perniciem, ſed in ſalutem noſtram. Illi enim ſanguinem agni fuderunt, nos acceſſimus & bibimus illum. *Serm. 3. in Circonciſ. Domini. n. 4. Tom. 2.*

MATT. Cap. XXII. v. 2.

Simile eſt regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio ſuo.

Explicatur *parabola 4. per totum Tom. 2.*

MATT. Cap. XXII. v. 13.

Conſilium inierunt vt caperent Ieſum in ſermone.

Explicatur ſupra, *Iob cap. 41. v. 5.*

MATT. Cap. XXII. v. 21.

Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari.

QVod ore locutus eſt, mox opere implere curauit. Conditor Cæſaris, Cæſari non cunctatus eſt reddere cenſum. Exemplum enim dedit vobis, vt & vos ita faciatis. *De morib. & officio Epiſcop. cap. 8. Tom. 4.*

MATT. Cap. XXII. v. 39.

Diliges proximum tuum ſicut teipſum.

Explicatur ſuprà, *Pſal. 83. v. 8.*

QVatuor gradibus diſtinguitur omnium electorum profectus. Primò enim fit quiſque amicus ſuæ animæ; ſecundò fit amicus iuſtitiæ; tertiò ſapientiæ, quartò fit ſapiens. In primo profectu vitat omnia quæ animam poſſunt offendere, & diligit ea quæ eam poſſunt mulcere. Horret ergo infernum, & cœlum concupiſcit. Ita poteſt implere illud diuinum præceptum, *diliges proximum* tuum ſicut teipſum. Nam dum ſecundùm carnem ambulat, nullomodo poteſt. Cùm autem ſpiritu Dei agitur, facilè poteſt. Quid enim habent emolumẽti homo, ſi proximus eius ardeat in inferno: aut quid perdidetit ſi ſecum fuerit in Paradiſo? Neque enim talis eſt illa Paradiſi hæreditas, vt poſſidentium numero minuatur. Diligit ergo proximum, quem non vult malum pati, ſicut nec ſeipſum; & quem ſicut ſeipſum vult poſſidere cœlum. *Serm. 103. de diuerſis. Tom. 2.*

MATT. Cap. XXIII. v. 4.

Alligant onera grauia & importabilia, digito autem ſuo nolunt ea mouere.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap. 2. v. 12.*

SErmo quidem viuus & efficax exemplum eſt operis, facilè faciens ſuadibile quod dicitur, dum monſtrat factibile quod ſuadetur.

Digitized by Google

Epiſt. 201. *n.* 3. Tom. 1.

MATT. Cap. XXIV. v. 12.

Quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 41 *v.* 13.

MATT. Cap. XXIV. v. 19.

Væ prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 6, *v.* 16.

MATT. Cap. XXIV. v. 20.

Orate vt non fiat fuga veſtra hyeme vel Sabbato.

FVgite dum tempus eſt acceptabile, & via delectabilis exhibetur. Fugite ſex diebus, quibus operari licet. *Serm* 3. *de diuerſis nu.* 5. To. 2.

MATT. Cap. XXIV. v. 47.

Beatus ſeruus ille, quem cùm venerit Dominus, ſuper omnia bona ſua conſtituet eum.

TVnc enim fidelis ſeruus conſtituitur ſuper omnia bona Domini ſui, cùm in gaudium eius meretur intrare, vt cum eo deinceps lætari in vniuerſis, in cunctis gaudere, in omnibus delectari. *Serm.* 3. *in feſto omnium Sanctor. n.* 3 Tom. 2.

MATT. Cap. XXV. v. 1.

Simile eſt regnum cœlorum decem virginibus quæ accipientes lampades ſuas.

ACcipientes dixit, non accendentes. Quomodo enim accenderunt, quæ non ſumpſerunt oleum ſecum? Aut vbi ignis materia defuit, quomodo ignis fuit? At lucet caſtitas etiam ex ſeipſa. Sed quantò lucidior lampas ardens, quæ ſine igne, tantò pulchrior caſta generatio cum charitate. Sic & à cæteris voluptatibus temperantia & patientia in aduerſitatibus, honeſtas in conuerſatione, & circumſpectio in ſermone; eleemoſina quoque, & eiuſmodi opera pietatis, naturali quadam placere gratiâ, & velut ingenito decore etiam apud fatuas virgines retinere videntur. At quoniam vitrea magis quàm igneâ claritate fulgebant, eo ipſo lampades ſuas arbitrabantur extingui, quo nimirum inanem hunc ſplédorem, ab æterna conſpexerint luce reprobari. *Serm.* 109. *de diuerſis.* To. 1.

MATT. Cap. XXV. v. 34.

Venite benedicti Patris mei.

Explicatur ſuprà, *Sap cap.* 10. *v.* 10.

MATT. Cap. XXV. v. 2.

Quinque erant fatuæ & quinque prudentes.

RElatum eſt mihi te quaſi aſperioris vitæ deſiderio tuum monaſterium velle deſerere, & placuiſſe noſtrum ſuper hoc conſilium eligere, vt quicquid ego laudauerim, id tibi credas expedire. R. tibi, aut de fatuis virginibus vna es (ſi tamen virgo es) aut de prudentibus: ſi de fatuis, congregatio tibi neceſſaria eſt: ſi de prudentibus, tu congregationi. Nam ſi ſapiens & probata es, religio multùm tuâ diſceſſione diffamabitur, & infirmabitur vt timemus. Dicetur quippe quòd bona cùm ſis, bonum ordinem nequaquam deſereres. Quod ſi

fatua cognita es, & recedis, dicemus quod quia cum bonis malè viuere non licet; bonas mala non ferens, quęris vbi viuere liceat vt libet. *Epiſt.* 115. *Tom.* 1.

MATT. Cap. XXV. v. 12.

Neſcio vos.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 28. v. 20.

MATT. Cap. XXV. v. 35.

Eſuriui & dediſtis mihi manducare.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 79. *v.* 3.

MATT. Cap. XXV. v. 40.

Quandiu feciſtis vni ex minimis meis, mihi feciſtis.

Chriſt' à tribus portatur.

QVid eſt quòd Maria portat Ieſũ in vtero, Ioſeph in humero, in Ægyptum ſcilicet iens, & inde rediens: Simeon portat in brachiis? Significant iſti tres, tres electorum ordines: Maria prædicatores, Ioſeph pœnitentes, Simeon bonos operatores. Qui enim alijs euangeliſat, quaſi Ieſum in vtero portat; vt eum alijs, vel potiùs alios ei pariat. De talibus erat B. Paulus qui dicebat, *Filioli mei*, quos iterum parturio, donec Chriſtus formetur in vobis. Qui verò pro Chriſto laboribus fatigantur, meritò iſti portare eum in humeris dicuntur, quibus & ab ipſa veritate dicitur, *qui vult venire poſt me tollat crucem ſuam.* Si quis autem eſt qui porrigat panem eſurienti, potum ſitienti; iſte rectè videtur eum portare in brachiis. Huiuſmodi enim dicturus eſt in iudicio Dominus, *quandiu feciſtis vni ex minimus meis, mihi feciſtis. Serm.* 51. *de diuerſis. Tom.* 2.

Gal. 4. *v.* 19.

Luc 9. *v.* 23.

MATT. Cap. XXV. v. 41.

Ite maledicti in ignem æternum.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 19. *& Matt. cap.* 4. *v.* 17.

MATT. Cap. XXVI. v. 10.

Bonum opus operata eſt.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 44. *v.* 8. *& infra Marci cap.* 16. *v.* 1.

MATT. Cap. 26. v. 34.

Priuſquam Gallus cantet, ter me negabis.

PEccauit Petrus, & non abſque conſenſu propriæ voluntatis; infirmæ quidem & miſeræ, ſed planè liberæ. Peccauit autem non ſpernendo aut odiendo Chriſtum, ſed ſe nimis amando. Si enim Chriſtum non amaſſet, non negaſſet inuitus: verùm ſi ſe ampliùs non amaſſet, non aliquatenus negaſſet. *De gratia & lib. arb. cap.* 12. Tom. 4.

MATT. Cap. 26. v. 38.

Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 92. v. 1.

MATT. Cap. 26. v. 39.

Non quod ego volo.

VOluntas Chriſti bona erat, qua dicebat, *ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte.* Sed ea de qua dicebat, *fiat voluntas tua*, melior erat. *Serm.* 3. *de reſurrect. Domini. n.* 5. Tom. 2.

Idem locus explicatur ſupra. *Eſai. cap.* 38. *v.* 10.

Digitized by Google

MATT. Cap. 26. v. 46.

Surgite eamus.

HAud dubium quin ad paſſionem. *Serm.* 8. *in Cant. num.* 1. *Tom.* 3.

MATT. Cap. 26. v. 75.

Egreſſus foras fleuit amarè.

IN egreſſu confeſſionem oris, in amaro fletu compunctionem cordis intellige. *Serm.* 3. *in Feſto SS. Apoſt. Petri & Pauli. n.* 3. Tom. 2.

MATT. Cap. 27. v. 19.

Nihil tibi & iuſto illi.

Explicatur ſuprà, *Num. cap.* 21. v. 9.

MATT. Cap. 27. v. 32.

Cyrenæum angariauerunt vt tolleret crucem eius.

VÆ portantibus crucem, non ſicut Saluator ſuam, ſed ſicut ille Cyrenæus alienam. *De Vita & morib. Religioſor. cap.* 1. *Tom.* 4.

MATT. Cap. 27. v. 40.

Si Rex Iſraël eſt, deſcendat de cruce.

Explicatur ſuprà *Nu. cap.* 21. v. 9. *Et Pſal.* 95. v. 6.

MATT. Cap. 27. v. 46.

Pater vt quid dereliquiſti me?

Explicatur ſuprà *Eſai. cap.* 6. v. 1.

MATT. Cap. XXVIII. v. 18.

Data eſt mihi omnis poteſtas.

Explicatur ſupra. *Sap. cap.* 8. v. 1.

MATT. Cap. XXVIII. v. 20.

Ecce ego vobiſcum ſum.

Explicatur ſuprà. *Iob cap.* 14. v. 15. *Et Pſ.* 68. v. 3.

Libri Matthæi finis.

LIBER MARCI.

CAPVT I. *Verſ.* 24.

Scio qui ſis Sanctus Dei.

Explicatur ſuprà, *Eſaiæ cap.* 6. v. 3.

IN inuiſibilibus viſibiliū cauſa conſiſtit, vt ſecundùm Apoſtolum, *inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt, à creatura viſibili intellecta conſpiciantur.* Sic nimirum Iudæos olim de inuiſibili peccatorum indulgentia ſanctum

Dei blaſphemantes, ſanitatis corporeæ ſigno viſibili confutauit; *vt ſciatis quia filius hominis poteſtatem habet in terra* dimittendi peccata, tunc ait paralitico; Tolle grabatum tuum & vade in domum tuam. *Serm. in dedicat. Eccleſ. n.* 2. *Tom.* 2.

MARCI. Cap. V. *v.* 13.

Spiritus immundi introierunt in porcos.

Explicatur ſuprà, *Deuter. cap.* 14. *v.* 8.

MARCI. Cap. VI. *v.* 17.

Miſit Herodes & tenuit Ioannem.

Quamobrem? quia Chriſtum prædicabat. Quia vir bonus erat & iuſtus. Imò propter hoc magis recrebatur illum. Sed quoniam arguebat Herodem Ioannes propter Herodiadem; ideo vinctus, ideo & decollatus eſt. Paſſus quidem & ipſe pro veritate, ſed quam zelare videretur, non negare cogeretur. Hinc eſt quòd hæc ipſa tanti martyris paſſio, multorum etiam longè minorum feſtiuitatibus minùs feſtiuè recolitur. *Epiſt.* 98. *n.* 4. *Tom.* 1.

Martyrii Ioãnis baptiſtæ cauſa.

MARCI. Cap. VI. v. 48.

Venit ad eos ambulans ſuper mare.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 90. *v.* 5.

MARCI. Cap. VIII. *v.* 24.

Video homines velut arbores.

Explicatur ſuprà, *Eccle. cap.* 11. *v.* 3.

MARCI. Cap. VIII. v. 33.

Vade retro Satana, non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ hominis.

His verbis Petrus eruditus, & intelligens quid boni haberet mors Chriſti, cœpit totâ animâ prudenter diligere, quem priùs tantùm diligebat dulciter toto corde, necdum verò diligebat totâ virtute. Quod ſi faceret, nec propter mortis diſcrimen eum negaret. At verò poſt reſurrectionem & aſcenſionem, dato deſuper ſpiritu, tunc demum totâ virtute dilexit, pro quo etiam horrendum crucis ſupplicium poſtmodum ſubire non expauit. *Serm.* 96. *de diuerſis num.* 6. *Tom.* 2.

Quid eſt, *non ſapis quæ Dei ſunt*, niſi non ſapienter diligis, humanum ſequens affectum, contra diuinum conſilium? Et vocauit *Satanam*, eo quod ſaluti etſi neſcius aduerſaretur, qui Saluatorem mori prohiberet. *Serm.* 20. *in Cant. nu.* 6. *Tom.* 3.

MARCI. Cap. IX. v. 22.

Omnia poſſibilia ſunt credenti.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 8. *v* 5.

MARCI. Cap. IX. v. 29.

Hoc genus in nullo poteſt exire, niſi in oratione & ieiunio.

Explicatur infra, *Ioan. cap.* 2. *v.* 6.

Marci. Cap. IX. v. 50.

Habete in vobis Sal.

Explicatur ſuprà, *Leuitici cap.* 2. *v.* 13.

Marci Cap. XI. v. 14.

Omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis.

Explicatur ſuprà, *Abacuc cap.* 2. *Verſ.* 4.

Marci Cap. XIII. v. 32.

De die illo vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cælo, neque filius, niſi pater.

QVomodo diem illum ille neſciebat in quo omnes ſapientiæ theſauri ſunt abſconditi. Cur ſe ſcire negabat, quod certum eſt, quia neſcire non poterat? Nunquid fortè mendaciter diſcipulos voluit celare, quod vtiliter non valuit innoteſcere? Abſit. Sicut nihil ignorare poterat, cùm ſapientia ſit, ſic nec mentiri cùm veritas ſit. Sed volens eos ab inutilis inquiſitionis curioſitate compeſcere, quod inquirebant, ſe ſcire negauit: non omnimodo quidem, ſed tali quodam modo, quod negare veraciter potuit. Nam etſi ſuæ diuinitatis intuitu æquè omnia præterita ſcilicet, præſentia atque futura perluſtrando, diem quoque illum palam habebat; non tamen vllis carnis ſuæ ſenſibus experiendo agnouerat.

Denique vt intelligas quòd illâ tantùm cognitione quæ per carnem fit, ſe illum diem neſcire perhibuerit, vigilanter reſpondens non ait, nec ego ſcio; ſed nec ipſe, inquit, *filius* hominis *ſcit*. Quid eſt filius hominis, niſi nomen aſſumptæ carnis? Quo ſiquidem nomine intelligi datur, quia dicens ſe aliquid neſcire, non iuxta quod Deus eſt, ſed ſecundùm hominem loquitur. Aliàs quippe loquens de ſe ſecundùm ſuam diuinitatem, non filius, vel filium hominis: ſed ego, vel me, ſæpius ponere conſueuit: vt ibi, *Amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum*. Ego ſum, ait, non filius hominis eſt. Nec dubium quin de illa eſſentia diceret qua ante Abraham & ſine initio eſt, non qua poſt Abraham, & ex Abraham factus eſt. *De gradibus humilit. cap.* 3. *Tom.* 4. *Ioan.* 8. *v.* 58.

Marci. Cap. XIV. v. 21.

Melius ei fuerat, ſi natus non fuiſſet homo ille.

NOn vtique ſi natus non fuiſſet omnino, ſed ſi natus non fuiſſet homo; ſed verbi gratia aut pecus, aut alia quædam creatura: Quæ quoniam iudicium non haberet, ad iudicium non veniret, ac per hoc nec ad ſupplicium. *Serm.* 35. *in Cant. nu.* 7. *Tom.* 3.

Marci Cap. XIV. v. 38.

Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 7. *v.* 1.

Marci

Marci. Cap. XV. *v.* 39.

Verè hic homo filius Dei erat.

AD vocem credidit, ex voce agnouit filium Dei, & non ex facie. *Serm.* 28. *in Cant. nu.* 4. T*om.* 3.

Marci. Cap. XVI. *v.* 1.

Emerunt aromata.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 1. *v.* 2. *Et Serm.* 90. *de diuerſis num.* 5. *Tom.* 2.

Emerunt aromata vt venientes vngerent Ieſum. Emant aromata ſua tres mulieres, mens, lingua, manus. De his enim vt arbitror, Petrus mandatum accepit tertiò paſcere gregem Domini, paſce mente, paſce ore, paſce opere; paſce animi oratione, verbi exhortatione, exempli exhibitione. Tria autem ſunt mentis, linguæ, & manus aromata. *Serm.* 2. *in Feſto Paſchæ n.* 1. *& ſequentibus.* T*om.* 2.

Ioan. 21 *v.* 14.

Vides quod non vna vel duæ, ſed tres vix ſufficiunt ad emendum tantæ compoſitionis vnguentum. Intelligis quia non pedes aut caput, ſed totum crucifixi corpus ſibi vendicat iſta confectio? Confectio ſine dubio pretioſa, quæ toti ſufficiat corpori creatoris. *Serm. in Feſto B. Mariæ Magdal. n.* 10. T*om.* 2.

Significans tres illæ mulieres, tres in nobis efficientias, quæ ſibi congrua comparant aromata. Quæ ſunt illæ? mens, manus, lingua. Omnis enim qui emit, dat & accipit aliquid: Et quod dat, perdit; vt poſſideat quod accipit. Dat igitur *mens* nummum propriæ voluntatis, & comparat affectum compaſſionis, zelum iuſtitiæ, diſcretionem conſilij. Dat *manus* obedientiam, & emit in tribulatione patientiam, in opere perſeuerantiam, in carne continentiam. Dat lingua nummum confeſſionis, & accipit modum in correctione, copiam in exhortatione, efficaciam in perſuaſione.

Talibus vnguentis compoſitis, dum ad monumentum ſimul venerint, colloquuntur inuicem & dicunt: *Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti?* Lapis iſte eſt, vel nimia triſtitia, vel pigritia, vel duritia, quæ dum cordis aditum obſtruit, fruſtrà ad vngendum mortuum mens, vel manus, vel lingua cum quibuſlibet aromatibus venit. Sed vident lapidem reuolutum, & Angelum teſtem reſurrectionis. *Serm.* 58. *de diuerſis. Tom.* 2.

Mulier primùm vngit pedes, & deinde ipſa vel altera habens alabaſtrum vnguenti, mittit in caput Chriſti. Cæterùm nunc, *emerunt aromata*, emunt non vnguenta, ſed aromata, & motio in obſequium Domini, non facta aſſumitur, ſed nota conficitur: nec ad vngendum tantùm aliquam corporis partem, ſed ſicut ſcriptum eſt, *vt venientes vngerent Ieſum*, quod eſt totius complexio, non partis diſtinctio. Tu quoque ſi te induas viſcera miſericordiæ, non tantùm parentibus, ſiue cognatis tuis, aut, quos tibi vel benefactores tenes, vel benefacturos ſperas; ſed ſtudeas operari bonum ad omnes; ita vt propter Deum, nec inimico officium humanitatis corporale, ſeu ſpirituale negandum ſubtrahendúmque exiſtimes.

Et fortè proinde ob hoc Dominus Ieſus paratam ſibi confectionem expendi noluit in ſuo corpore mortuo,

Digitized by Google

vt ſeruaret et viuo. Viuit enim Eccleſia quę manducat panem viuum qui de cœlo deſcẽdit. Ipſa eſt charius corpus Chriſti, quod ne mortem guſtaret, morti illud alterum traditum fuit. Ipſam vngi, ipſam foueri deſiderat, ipſius infirma membra cupit fomentis accurationibus releuari. Ipſe ergo precioſa vnguenta retinuit, cùm anticipans horam, & accelerans gloriam, mulierum deuotionem non eluſit, ſed inſtruxit. Non recuſans obſequium, ſed reſeruans proficuum. Proficuum dico, non huius materialis vnguenti, ſed planè ſpiritualis, quod in iſto deſignatum eſt. Denique paulò ante cùm in caput eius, aut etiam in pedes funderetur vnguentum, ipſúmque ſatis precioſum, nunquid prohibuit? imò & obſtitit prohibentibus. Nam & Simoni indignanti quòd ſe tangi à peccatrice permitteret, longam texuit reprehenſionis parabolam. Et aliis perditionis vnguentum cauſantibus, reſpondit dicens, *Quid moleſti eſtis huic mulieri? Serm. 12. in Cant. nu. 6. Tom. 3.*

Lucæ 7 v. 46.

Mat. 26 v. 10.

MARCI. Cap. XVI. *v.* 2.

Valde mane veniunt ad monumentum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 47. *v.* 10.

MARCI Cap. XVI. *v.* 14.

Recumbentibus vndecim diſcipulis apparuit illis Ieſus.

Explicatur *Serm. 1. in Aſcenſ. Domini. Tom. 2.*

MATT. Cap. XVI. *v.* 15.

Ite in orbem vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ.

Video Matthæum de telonio ad apoſtolatus culmẽ aſſumptum, qui non priùs audiuit cum cæteris Coapoſtolis ſuis, *Ite in orbem vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ*, quàm egerit pœnitentiam multo tempore ac labore ſequendo Dominum quocunque iret, permanens cum eo in tentationibus ſuis. *Epiſt. 8 n. 2. Tom. 1.*

Num in maiorem gentem potuit quàm in vniuerſitatem mitti Eccleſia? Et facilè vniuerſitas ceſſit portanti pacem, gratiam offerenti. *Serm. 30 in Cant. nu. 5. Tom. 3.*

Pacis fructus.

Idem locus explicatur ſuprà, *Exod. cap. 32. v. 32.*

MARCI Cap. XVI. v. 16.

Qui crediderit & baptiſatus fuerit, ſaluus erit.

Saluator cùm hoc diceret, non repetiit, qui verò baptiſatus non fuerit, ſed tantùm, *qui verò non crediderit*, condemnabitur: nimirum innuens ſolam interdum fidem ſufficere ad ſalutem, & ſine ipſa ſufficere nihil. Quapropter etſi martyrium vicem baptiſmi poſſe implere conceditur; non planè hoc facit pœna, ſed ipſa fides. Nam abſque ipſa quid martyrium niſi pœna? Quæ ergo martyrio præſtat, vt abſque vlla dubietate pro baptiſmate reputetur, ipſa ita infirma & imbecillis per ſe erit, vt quod dare alteri valet, ſola non valeat obtinere. Et prorſus ſanguinis pro Chriſto effuſio magnæ cuiuſdam fidei indubitata probatio, non Deo tamen, ſed hominibus. *Tract. ad Hugonem cap. 2. Tom. 4.*

MARCI Cap. XVI. v. 20.

Prædicauerunt vbique Domino cooperante.

Explicatur ſupra, *Cant. cap. 2. v. 12.*

Libri Marci finis.

Digitized by Google

LIBER LVCÆ.

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 26.

Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo, in Ciuitatem Galileæ, cui nomen Nazareth, ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph, de domo Dauid, & nomen Virginis Maria.

QVID ſibi voluit Euangeliſta tot propria nomina rerum in hoc loco tam ſignanter exprimere? Credo quia noluit nos negligenter audire, quod tam diligenter ſtuduit enarrare. Ait itaq; *Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo.* Non arbitror hunc Angelum de minoribus eſſe, qui qualibet ex cauſa, crebra ſoleant ad terras fungi legatione; Quod ex eius nomine palam intelligi datur, quod interpretatum fortitudo Dei dicitur. Et quia non ab alio aliquo fortè excellentiore ſe (vt aſſolet) ſpiritu, ſed ab ipſo Deo mitti perhibetur; propter hoc ergo poſitum eſt, *à Deo*: Vel ideo dictum eſt à Deo, ne cui vel beatorum ſpirituum ſuum Deus, antequam Virgini, reuelaſſe putetur conſilium, excepto duntaxat Archangelo Gabriele, qui vtique tantæ inter ſuos inueniri potuerit excellentiæ; vt tali & nomine dignus haberetur & nuncio. Nec diſcordat nomen à nuncio, Dei quippe virtutem Chriſtum quem meliùs nunciare decebat, quàm hunc quem ſimile nomen honorat?

Aliter tamen Chriſtus fortitudo vel virtus Dei dicitur, aliter Angelus; Angelus enim tantùm nuncupatiuè; Chriſtus autem etiam ſubſtantiuè. Angelus verò fortitudo Dei appellatus eſt, vel quod huiuſmodi meruerit prærogatiuam officij, quo eiuſdem nunciaret aduentum virtutis: vel quia virginem naturâ pauidam, ſimplicem, verecundam, de miraculi nouitate ne expaueſceret, confortare deberet, quod & fecit. *Miſſus eſt ergo Angelus Gabriel à Deo*, quò? *In Ciuitatem Galileæ cui nomen Nazareth.* In Nazareth nunciatur Chriſtus naſciturus; quia in flore ſperatur fructus proceſſurus: ſed prodeunte fructu flos decidit; quia veritate apparente in carne, figura pertranſiit.

Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo. Ad quem? *Ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph.* Quæ eſt hæc Virgo tam venerabilis, vt ſalutetur ab Angelo; Tam humilis vt deſponſata ſit fabro? Pulchra permixtio virginitatis & humilitatis: nec mediocriter placet Deo illa anima in qua & humilitas commendat virginitatem, & virginitas exornat humilitatem. Audis virginem, audis humilem: ſi non potes virginitatem humilis, imitare humilitatem virginis. *Homilia* 1. *ſuper Miſſus eſt. Tom.* 2.

Miſſus eſt Angelus ad Virginem, id eſt à celſo ad humilem, à Domino ad ancillam, à creatore ad creaturam.

Miſſus eſt ad Virginem carne, virginem mente, virginem profeſſione: nec nouiter, nec fortuitu inuentam, ſed à ſeculo electam, ab altiſſimo prȩcognitam, & ſibi præparatam, ab Angelis ſeruatam, à patribus præfiguratam, à Prophetis promiſſam. *Homil. 2. ſuper miſſus eſt n. 2. Tom. 2.*

Ad Virginem deſponſatam. Quare deſponſatam? Illa fuit ratio deſponſationis Mariæ, quæ & dubitationis Thomæ. Mos ſiquidem Iudæorum erat, vt à die deſponſationis ſuæ, vſque ad tempus nuptiarum, ſponſis ſponſæ traderentur cuſtodiendæ, quatenus earum ipſi eo ſibi pudicitiam curioſiùs ſeruarent, quò ſibi ipſi fideliores exiſterent. Sicut ergo Thomas dubitando, palpando, conſtantiſſimus factus eſt dominicæ confeſſor reſurrectionis: Ita & Ioſeph Mariam ſibi deſponſando, eiúſque conuerſationem in tempore cuſtodiæ ſtudioſiùs comprobando, factus eſt pudicitiæ fideliſſimus teſtis. *Homil. 2. ſuper Miſſus eſt. n. 12. Tom. 2.*

Miſſus eſt Gabriel Angelus à Deo, in Ciuitatem Galilea, cui nomen Nazareth. Miraris quòd Nazareth parua ciuitas, & tanti regis nuncio illuſtretur & tanto? Sed magnus latet in hac parua ciuitate theſaurus, latet, inquam, ſed homines latet, non Deum. An non theſaurus Dei Maria? Vbicunque illa eſt, & cor eius. Nazareth interpretatur flos. Amat florigeram patriam flos de radice Ieſſe, & libenter inter lilia paſcitur flos campi, & lilium conuallium. Commendat enim flores pulchritudo, ſuaueolentia, & ſpes fructus, gratia triplex. Téque florem reputat Deus. Et bene ei complacet in te, ſi tibi nec honeſtæ conuerſationis decor, nec bonæ opinionis fragrantia, nec intentio deſit futuræ retributionis. Fructus enim ſpiritus eſt vita æterna. *Serm. 3. in Annunciat. B. V. n. 7. Tom. 2.*

Miſſus eſt coluber tortuoſus à diabolo, vt venenum per aures mulieris in ipſius mentem transfunderet, & ſic refunderet in totius poſteritatis originem. *Miſſus eſt*, interim, *Gabriel Angelus à Deo*, vt verbum Patris per aurem virginis in ventrem & mentem ipſius eructaret; vt eadem viâ intraret & antidotum, quà venenum intrauerat. A planta pedis vſque ad verticem non erat in nobis ſanitas, erraueramus ab vtero, in vtero damnati antequam nati; quia de peccato, & in peccato concepti. Christus ergo ibi primùm medicinam appoſuit, vbi primus vulneri patebat locus; & ſubſtantialiter vtero virginis illapſus, de Spiritu ſancto conceptus eſt; vt conceptionem noſtram mundaret, quam ſpiritus malus ſi non fecerat, tamen infecerat: vt non eſſet etiam in vtero vita ipſius otioſa, dum nouem menſibus purgat vulnus antiquum. *Serm. 2. in feſto Pentecoſt. n. 4. Tom. 2.*

LVCÆ Cap. I. *v.* 27.

Ad Virginem deſponſatam.

OPortebat enim à Principe mundi aliquandiu celari diuini conſilij ſacramentum. Neceſſariò igitur deſponſata eſt Maria Ioſeph, quando per hoc & à canibus ſanctum abſconditur, & à ſponſo virginitas comprobatur; & virginis tam verecundiȩ parcitur, quàm famæ prouidetur. *Hom. 2. ſuper Miſſus eſt. n. 13. Tom. 2.*

Ad Virginem deſponſatam, cui nomen erat Ioſeph. Virum nominat, non quia maritus, ſed quod homo virtutis erat. Vel potius quia, iuxta alium Euangeliſtam, non vir ſimpliciter, ſed vir eius dictus eſt; meritò appellatur, quod neceſſariè putatur. Debuit ergo *Matt. 1. v. 19.*

vir eius appellari, quia neceſſe fuit & intrari: ſicut & pater Saluatoris non quidem eſſe, ſed dici meruit, vt putaretur eſſe. Nec vir ergo matris, nec filij pater extitit, quamuis certâ & neceſſariâ diſpenſatione vtrumque ad tempus & appellatus ſit & putatus. *Homil.2. ſuper Miſſus eſt n.15 Tom.2.*

Et nomen Virginis, Maria. Hoc nomen interpretatum maris ſtella dicitur: & matri Virgini valdè conuenienter aptatur. Ipſa namque aptiſſimè ſideri comparatur; quia ſicut ſine ſui corruptione ſidus ſuum emittit radium, ſic abſque ſui laſione virgo portauit filium, nec ſideri radius ſuam minuit claritatem, nec virgini filius ſuam integritatem. Ipſa eſt igi-
Nu.24. v.17. tur nobis illa *ſtella ex Iacob* orta, cuius radius vniuerſum orbem illuminat, cuius ſplendor & præfulget in ſupernis, & inferos penetrat. Ipſa, inquam, eſt præclara, & eximia ſtella ſuper hoc mare magnum & ſpacioſum neceſſariò ſublimata, micans meritis, illuſtrans exemplis. Si incurras ſcopulos tribulationum, reſpice ſtellam, voca Mariam. In periculis Mariam cogita, Mariam inuoca. Non recedat ab ore, non recedat à corde: & vt impetres eius orationis ſuffragium, non deſeras conuerſationis exemplum: ipſam ſequens non deuias, ipſam rogans non deſperas, ipſam cogitans non erras. Ipſâ tenente non corruis, ipſâ protegente non metuis, ipſâ duce non fatigaris, ipſâ propitiâ peruenis. *Homil.2. ſuper Miſſus eſt numero* 17. *Tom.* 2.

LVCÆ Cap. I. *v.* 28.

Aue gratiâ plena.

Explicatur ſuprà, *Prouerb. cap.* 9. *v.* 1. *&* *Pſ.*18. *v.*6.

Ingreſſus Angelus ad eam, haud dubium quin ad Mariam, dixit, *Aue gratiâ plena Dominus tecum.* Legimus
& Stephanum plenum gratiâ, & Apoſtolos fuiſſe repletos Spiritu ſancto, *Act.* 6. *v.* 8.
ſed longè diſſimiliter à Maria. Alioquin nec in illo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria; nec illi conceperunt de Spiritu ſancto quomodo Maria. *Dominus tecum.* Quid mirum ſi gratiâ plena erat, cum qua Dominus erat? Sed hoc potiùs mirandum quomodo qui Angelum miſerat ad Virginem, ab Angelo inuentus eſt eſſe cum virgine. *Homil.3. ſuper Miſſus eſt. n.* 2. *Tom.* 2. *v. ſuprà Pſalm.* 18. *v. Exult. vt gigas.*

Dominus tecum. Non dixit Dominus in te, ſed *Dominus tecum:* Deus enim qui vbique æqualiter totus eſt per ſuam ſimplicem ſubſtantiam; aliter tamen in rationalibus creaturis, quàm in cæteris; & ipſarum aliter in bonis, quàm in malis per efficaciam. Ita ſanè eſt in irrationalibus creaturis, vt tamen non capiatur ab ipſis. A rationalibus autem omnibus quidem capi poteſt per cognitionem; ſed à bonis tantùm capitur etiam per amorem. In ſolis ergo bonis ita eſt, vt etiam ſit cum ipſis, propter concordiam voluntatis: Nam dum ſuas voluntates ita iuſtitiæ ſubdunt, vt Deũ non dedeceat velle quod ipſi volunt; per hoc quod ab eius voluntate non diſſentiunt, Deum ſibi ſpecialiter iungunt. Sed cùm ita ſit cum omnibus ſanctis, ſpecialiter tamen cum Maria, cum qua vtique tanta ei conſenſio fuit, vt illius non ſolum voluntatem, ſed etiam carnem ſibi coniungeret, ac ſic de ſua, virginiſque ſubſtantia vnum Chriſtum efficeret, vel potius vnus Chriſtus fieret: Qui etſi nec totus de Deo, nec totus de Virgine: totus tamen Dei, & totus

Digitized by Google

virginis, nec duo filij, ſed vnus vtriuſque filius. Ait itaque, *Dominus tecum*: nec tantùm Dominus filius tecum, quem carne tuâ induis; ſed & Dominus Spiritus ſanctus, de quo concipis; & Dominus Pater, qui genuit quem concipis. Pater, inquam, tecum, qui ad condendum in te mirabile Sacramentum miro modo & ſibi reſerat genitale ſecretum, & tibi ſeruat virginale ſignaculum. Spiritus ſanctus tecum, qui cum Patre & filio tuum ſanctificat vterum; ergo tecum. *Homil. 3. ſuper Miſſus eſt. n.* 4. *Tom.* 2.

Benedicta tu in mulieribus. Libet adiungere quod Eliſabeth ſubiunxit. *Et benedictus fructus ventris tui.* Non quia tu benedicta, ideo benedictus fructus ventris tui; ſed quia ille te præuenit in benedictionibus dulcedinis, ideo tu benedicta. Verè etenim benedictus fructus ventris tui, in quo benedictæ ſunt omnes gentes; de cuius plenitudine tu quoque accepiſti cum cæteris, etſi differentius à cæteris. Ac propterea quidem benedicta, ſed in mulieribus; ille verò benedictus non in hominibus, non inter angelos, ſed *qui eſt*
Rom. 9. v. 5. *ſuper omnia benedictus Deus in ſecula. Homil.* 3. *ſuper Miſſus eſt. num.* 5. *Tom.* 2.

Aue gratiâ plena. Quis vacuam dixerit, quam ſalutat Angelus gratiâ plenam? Neque hoc ſolùm, ſed adhuc quoque in eam ſuperuenturum aſſerit Spiritum ſanctum. Ad quid putas, niſi vt etiam ſuperimpleat eam? Ad quid niſi vt adueniente iam Spiritu plena, ſibi eodem ſuperueniente, nobis quoque ſuper plena, & ſuperfluens fiat, vt de plenitudine tanta omnes accipiamus. *Serm.* 2. *in feſto Aſſumpt. B. Virg. n.* 2. *Tom.* 2.

Aue gratia plena Dominus tecum. Ait Angelus ad Mariam. In plenitudine gratiæ nobiſcum eſt: In plenitudine gloriæ erimus nos cum eo. *Serm.* 17. *in Pſalm.* 90. *nu.* 4. *Tom.* 2.

Aue Maria gratia plena. Bene plena quia Deo & Angelis & hominibus grata, hominibus per fœcunditatem, Angelis per virginitatem, Deo per humilitatem. *Serm.* 47. *de diuerſis. Tom.* 2.

Aue gratia plena Dominus tecum. Cuius ſit, & quanta ſit ipſa gratia ſubiungit dicens, *Dominus tecum.* Opus etiam eiuſdem gratiæ ſubinfertur cùm dicitur, *benedictus fructus ventru tui*; Fructus namque ventris tui, incarnatio eſt verbi. Modus verò tanti operis edocetur vbi dicitur, *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. Serm.* 87. *de diuerſis. nu.* 3. *Tom.* 2.

Aue gratiâ plena Dominus tecum. Quid? Quem modò reliquiſti in cœlo, nunc in vtero reperis. Quonam modo? Volauit & præuolauit ſuper pennas ventorum. Victus es ô Archangele, tranſiliit te qui præmiſit te. *Serm.* 54. *in Cant. num.* 2. *Tom.* 3.

Sola humilitas eſt, de qua omnium plena virtutum Maria gloriandum eſſe putauit. Audito quippe ab Angelo, *Aue gratiâ plena*, quaſi ſolam ex ipſa plenitudine humilitatem in ſe recognoſceret, ſolam rependiſſe ac reſpondiſſe memoratur in gratiam, *Reſpexit*, inquiens, Deus humilitatem ancillæ ſuæ. *Tract. de morib. & officio Epiſcopor. cap.* 5. *Tom.* 4.

LVCÆ Cap. I. v. 29.

Turbata eſt in Sermone eius.

Angelus intuitus Virginem, & varias eam ſecum voluere cogitationes facillimè deprehendens, pauidam conſolatur, confirmat dubiam, ac familiariter vocans ex nomine, be-

nignè ne timeat perſuadet. *Ne timeas,* inquit, *Maria, inueniſti gratiam apud Deum.* O ſi ſcires quanta tua humilitas altiſſimo placeat, quanta te apud ipſum ſublimitas maneat, Angelico te indignam nec alloquio iudicares, nec obſequio! Ad quid enim indebitam tibi dixeris gratiam Angelorum, quę inueniſti gratiam apud Deũ? Inueniſti quod quærebas, inueniſti quod nemo ante te potuit inuenire. *Inueniſti gratiam apud Deum.* Quam gratiam? Dei & hominum pacem, mortis deſtructionem, vitæ reparationem. Hæc eſt ergo gratia, quam inueniſti apud Deum. Et hoc tibi ſignum. *Ecce concipies & paries filium, & vocabis nomen eius Ieſum.* Intellige prudens Virgo ex nomine filij promiſſi, quantam & quàm ſpecialem gratiam inueneris apud Deum. *Hom. 3. ſuper Miſſus eſt n.* 10. *Tom.* 2.

Cogitabat qualis eſſet iſta ſalutatio. Non improbamus tarditatem quæ grauitatem redolet, leuitatis abolet notam. Nam & Maria non ſtatim reſpondit Angelo ſalutanti, priùs cogitans qualis eſſet illa ſalutatio. *Epiſt.* 114. *n.* 2 *Tom.* 1.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſal.* 76. *v.* 5. & *Matth. cap.* 10. *v.* 16.

LVCÆ Cap. I. v. 30.

Ne timeas Maria, inueniſti enim gratiam apud Dominum.

Explicatur ſuprà, *Eccl. cap.* 24 *v.* 9.

QVantam gratiam? Gratiam plenam, gratiam ſingularem. Singularem, an generalem? Vtramque ſine dubio, quia plenam & eo ſingularem quo generalem: Ipſa enim generalem ſingulariter accepiſti. Eo, inquam, ſingularem quo generalem: Nam ſola præ omnibus gratiam inueniſti. Singularem quòd ſola hanc inueneris plenitudinem. Generalem quòd de ipſa plenitudine accipiant vniuerſi. *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.* Singulariter quidem fructus ventris tui eſt; ſed ad omnium quidem mentes, te mediante peruenit. *Serm. 3. in Annunciat. B. Virg. n* 8. *Tom.* 2. *Luc 1. v. 42.*

Ne timeas Maria inueniſti gratiam, vtique quam quærebas. *Serm. 4. in Aſſumpt. B. Virg. num.* 8. *Tom.* 2.

Sola eſt gratia quâ egemus. Prudens virgo non ſapientiam, ſicut Salomon, non diuitias, non honores, non potentiam, ſed gratiam requirebat. Nimirum ſola eſt gratia qua ſaluamur. *Serm. 2. de Virg Deipara n.* 8. *Tom.* 2.

LVCÆ Cap. I. v 32.

Hic erit magnus & filius altiſſimi vocabitur.

AC proinde coaltiſſimus ipſe: neque enim fas eſt, Dei filium degenerem ſuſpicari; ſed æqualis fateri neceſſe eſt altitudinis & eiuſdem penitus dignitatis. Nam & filios principum principes quis neſciat? *Serm. 1. De Aduentu Domini. n.* 2. *Tom.* 2.

Filius altiſſimi merebitur appellari. An non magnus, cuius magnitudinis non eſt finis? Planè magnus, qui tam magnus, quàm altiſſimus, quia & ipſe altiſſimus. Neque enim altiſſimi filius rapinam arbitrabitur eſſe ſe æqualem altiſſimo. Ille merito arbitrandus eſt cogitaſſe rapinam, qui cùm de nihilo in angelicam formam factus fuiſſet; factori ſuo ſe comparans, vſurpauit ſibi quod filij altiſſimi proprium eſt, qui vtique in forma Dei à Deo non factus, ſed genitus eſt. Altiſſimus enim Deus pater quāuis omnipotens ſit, non potuit tamen

Digitized by Google

vel æqualem ſibi condere creaturam, vel inæqualem gignere filium. Fecit itaque Angelum magnum, ſed non quantus ipſe: & ideo nec altiſſimum. Solus autem vnigenitum, quem non fecit, ſed genuit omnipotens omnipotentem, altiſſimus altiſſimum, æternus coæternum, ipſum ſibi per omnia comparari, nec rapinam æſtimat, nec iniuriam. Rectè ergo hic erit magnus, qui filius altiſſimi vocabitur. *Homil. 3. ſuper Miſſus eſt. num. 12.* Tom. 2.

Et dabit illi Dominus Deus ſedem Dauid patris ſui.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 2. v. 6.*

LVCÆ Cap. I. v. 33.

Et regnabit in domo Iacob.

SOlos qui in fide Iacob perfecti inueniendi ſunt, reputa in domo Iacob. Explicatur fuſiùs, *Homil. 4. ſuper Miſſus eſt. n. 2.* Tom. 2.

LVCÆ Cap. I. v. 34.

Dixit autem Maria ad Angelum: quomodo fiet iſtud?

PRimò quidem prudenter tacuit, cùm adhuc dubia cogitabat, qualis eſſet iſta ſalutatio; malens nimirum humiliter non reſpondere, quàm temerè loqui quod neſciret: iam verò ita confirmata, fide ſcilicet depellente timorem, lætitiâ verecundiam dixit ad Angelum, *Quomodo fiet iſtud?* Non dubitat de facto, ſed modum requirit & ordinem. Nec enim quærit an fiet iſtud, ſed *quomodo.* Et reſpondens Angelus, dixit ei: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te.* Priùs quidem in ea fuit per multam gratiam, ſed nunc ſuperuenire nunciatur, propter abundantioris gratiæ plenitudinem, quam effuſurus eſt ſuper illam. Prior quidem gratia eius tantùm repleuerat mentem, ſequens verò etiam ventrem perfudit; quatenus ſcilicet plenitudo diuinitatis, quæ antè in illa, ſicut & in multis Sanctorum ſpiritualiter habitabat, etiam ſicut in nullo Sanctorum corporaliter in ipſa habitare incepit. *Homil. 4. ſuper Miſſus eſt. n. 3.* Tom. 2.

Sequentia ibid. explicantur.

Quæ vel Angelica puritas virginitati illi audeat comparari, quæ digna fuit Spiritus ſancti ſacrarium fieri, & habitaculum filii Dei? Si rerum pretia de raritate penſamus, quæ prima in terris Angelicam propoſuit ducere vitam, ſuper omnes eſt. *Quomodo,* inquit, *fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Immobile propoſitum virginitatis, quod nec Angelo filium promittente aliquatenus titubauit. *Quomodo,* inquit, *fiet iſtud?* Neque enim eo modo quo fieri ſolet in cæteris. Virum penitus non cognoſco, nec filij deſiderio, nec ſpe prolis. *Serm. 4. in feſto Aſſumpt. B Virg. n. 6* Tom. 2.

Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco? Verè ſancta corpore & ſpiritu, & integritatem carnis habens, & propoſitum integritatis. Reſpondens autem Angelus dixit, *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi.* Ne me interrogaueris, inquit, ſupra me eſt, & non potero ad illud, Spiritus ſanctus non Angelus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi, non ego. Ne ſteteris vel inter Angelos virgo ſancta, ſublimius aliquid tuo ſibi miniſterio propinandum terra ſitiens præſtolatur. Paululum cùm pertranſieris eos, inuenies quem diligit anima tua; paululum, inquam, non quia non incompatabiliter ſupereminéat, ſed quòd inter eum & ipſos medium nihil inuenias. *Serm. 2. de Virg.*

Virg. Deipara n. 10. *Tom.* 1.

Lvcæ Cap. I. v. 35.

Spiritus ſanctus ſuperueniet in te.

VNde conceptionis ſanctitas? An dicitur ſanctificatione præuenta, quatenus iam ſancta conciperetur; ac per hoc ſanctus fuerit & conceptus: quemadmodum ſanctificata iam in vtero dicitur, vt ſanctus conſequeretur & ortus? Sed non valuit ante ſancta eſſe, quàm eſſe: ſiquidem non erat antequam conciperetur. An fortè inter amplexus maritales ſanctitas ſe ipſi conceptioni immiſcuit, vt ſimul & ſanctificata fuerit & concepta? Nec hoc quidem admittit ratio. Quomodo namque aut ſanctitas abſque ſpiritu ſanctificante; aut ſancto ſpiritui ſocietas cum peccato fuit; aut certè peccatum quomodo non fuit, vbi libido non defuit? Niſi fortè quis dicat de Spiritu ſancto eam, & non de viro conceptam fuiſſe: ſed id hactenus inauditum. Lego denique ſpiritum ſanctum in eam, non cum ea veniſſe, dicente Angelo, *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te*. Et ſi licet loqui, quod Eccleſia ſentit (& verum ipſa ſentit) dico glorioſam de ſpiritu ſancto concepiſſe, non autem & conceptam fuiſſe; dico peperiſſe virginem, non tamen & partam à Virgine. Alioquin vbi erit prærogatiua matris Domini, qua ſingulariter creditur exultare & munere prolis, & integritate carnis: ſi tantumdem dederis & matri ipſius? Non hoc eſt virginem honorare, ſed honori detrahere. Si igitur ante conceptum ſui ſanctificari minimè potuit, quoniam non erat: ſed nec in ipſo quidem conceptu, propter peccatum quod inerat: reſtat vt poſt conceptum in vtero iam exiſtens, ſanctificationem accepiſſe credatur, quæ excluſo peccato ſanctam fecerit natiuitatem, non tamen & conceptionē.

Solus itaque Dominus Ieſus de Spiritu ſancto conceptus, quia ſolus & ante conceptum ſanctus: Quo excepto, de cætero vniuerſos reſpicit ex Adam natos. Cùm hæc ita ſe habeant, quænam iam erit feſtiuæ ratio conceptionis? Quo pacto, inquam, aut ſanctus aſſeretur conceptus, qui de Spiritu ſancto non eſt: ne dicam de peccato eſt: aut feſtus habebitur qui minimè ſanctus eſt. Libenter glorioſa hoc honore carebit, quo vel peccatum honorari, vel falſa induci videtur ſanctitas. *Epiſt.* 174. *n.* 7. *Tom.* 1.

Idem locus explicatur ſuprà, *Eccle. cap.* 24. *v.* 9.

Et virtus Altißimi obumbrabit tibi. Legitur Spiritus Virgini obumbraſſe, ne vehementiori reuerberata ſplendore, ad candidiſsimam illam lucem, puriſsimúmque fulgorem diuinitatis etiam illius aquilæ poſſet acies hebetari. *Serm.* 5. *in Aſcenſ. Domini. n.* 11. *Tom.* 2.

Bona fidei vmbra quæ lucem temperat oculo caliganti, & oculum præparat luci, ſcriptum eſt enim, *Fide mundans corda eorum*. Fides itaque lucem non extinguit, ſed cuſtodit. Quicquid ſanè eſt illud quod videt Angelus, hoc mihi vmbra fidei ſeruat, fideli ſunt repoſitum, in tempore reuelandum. An non expedit tenere vel inuolutum quod nudum non capis? Denique & mater Domini viuebat in vmbra fidei, cui dictum eſt, *& beata quæ credidiſti.* Habuit & de Chriſti corpore vmbram, quæ audiuit, *& virtus altiſsimi obumbrabit tibi*. Nec enim vilis vmbra, quæ de virtute altiſſimi formatur Et verè virtus in carne Chriſti, quæ virgini

Act. 15. *v.* 9.

Fides lucem cuſtodit.

Luc 1. *v.* 45.

obumbrauit: vt quod impoſſibile erat mortali fœminæ, obiectu tamen inuolueri viuifici corporis ferret præſentiam maieſtatis, & lucem ſuſtineret inacceſſibilem. Virtus planè in qua omnis contraria fortitudo debellata eſt. Et virtus & vmbra fugans dæmones, tutans homines. Aut certè virtus vegetans, vmbra refrigerans. Viuimus proinde in vmbra Chriſti, qui per fidem ambulamus, & carne ipſius paſcimur vt viuamus. *Serm.* 31. *in Cant. num* 10. *Tom.* 3.

Idem locus explicatur ſuprà, *Exod. cap.* 3. *v.* 3. *Et Threnor. cap.* 4 *v.* 20.

LVCÆ Cap. I. v. 37.

Quia non erit impoßibile apud Deum omne verbum.

MOuet me quod ſignanter non ait, quia *non erit impoßibile apud Deum* omne factum, ſed *omne verbum*: Quia quàm facilè poſſunt homines loqui quod volunt, etiam quod nullatenus facere poſſunt, incomparabiliter faciliùs valet Deus opere implere: Quia ſoli Deo idem eſt facere quod loqui, idem loqui quod velle. Siquidem apud Deum nec verbum diſſidet ab intentione, quia veritas eſt; nec factum à verbo, quia virtus eſt: nec modus à facto, quia ſapientia eſt: ac per hoc non erit impoſſibile apud Deum omne verbum. *Homil.* 4. *ſuper Miſſus eſt. n.* 7. *Tom.* 2.

LVCÆ Cap. I. v. 38.

Ecce ancilla Domini, fiat mihi ſecundùm verbum tuum.

SEmper ſolet eſſe gratiæ diuinæ familiaris virtus humilitas. Humiliter ergo reſpondet, vt ſedes gratiæ præparetur. Mater Dei eligitur, & ancillam ſe nominat. Non magnum eſt eſſe humilem in abiectione; magna prorſus & rara virtus humilitas honorata. Et per hoc quod dicit *fiat mihi ſecundùm verbum tuum*, magis intelligenda eſt affectum exprimere deſiderantis, quàm effectum requirere more dubitantis. Quanquam nihil obſtat intelligi, *fiat*, eſſe verbum orantis. Nemo quippe orat, niſi quod credit & ſperat. *Homil.* 4. *ſuper Miſſus eſt num.* 9. *Tom.* 2.

Rara virtus humilitas honorata.

LVCÆ Cap. I. v. 42.

Benedicta tu in mulieribus & benedictus fructus ventris tui.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 6. & *v.* 16. *Iudic. cap.* 6. *v.* 37. *Et Luc. cap.* 1. *v.* 30.

LVCÆ Cap. I. v. 45.

Beata quæ credidiſti.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 2. *v.* 3. *Et Luc cap.* 1. *v.* 35.

LVCÆ Cap. I. v. 48.

Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 24. *v.* 14. *Cant. cap.* 2. *v.* 10. & *Matth. cap.* 18. *verſ.* 4.

LVCÆ Cap. I. v. 48.

Beatam me dicent omnes generationes.

SVnt generationes cœli & terræ. Beatam te dicent omnes generationes, quæ omnibus generationibus vitam & gloriam genuiſti. In te enim Angeli lætitiam, iuſti gratiam, peccatores veniam inuenerunt in æternum. Meritò in te reſpiciunt oculi totius creaturæ, quia in te & per te, & de te benigna manus omnipotentis quicquid creauerat recreauit.

B. Virgo omnibus prodeſt.

Serm. 2. *in Feſto Pentecoſt. n.* 4. Tom. 2.

LVCÆ Cap. II. v. 12.

Inuenietis infantem pannis inuolutum, & poſitum in præſepio.

ET poſt pauca, *Venerunt feſtinantes, & inuenerunt Mariam & Ioſeph, & infantem poſitum in præſepio.* Quid eſt quod ſola ab Angelo commendari videtur humilitas, nec tamen ſola à paſtoribus inueniri? Fortè ſpecialiùs commendat Angelus humilitatem: quia ruentibus cæteris per ſuperbiam, ipſe in humilitate ſtetiſſet. Aut propterea certè cœlitus annunciatur humilitas, quòd hæc quaſi propria virtus diuinæ exhibenda ſit maieſtati. Sola tamen non potuit inueniri: quia ſemper gratia datur humilibus. *Inuenerunt* ergo *Mariam & Ioſeph, & infantem poſitum in præſepio.* Sicut enim Saluatoris infantia manifeſtam prætendit humilitatem, ſic per Virginem continentia, iuſtitia per Ioſeph virum iuſtum, non incongruè deſignatur. Sanè continentiam deberi carni quis neſciat? Iuſtitia verò virtus eſt quod ſuum eſt cuique tribuens, & hæc erga proximos eſt neceſſaria. Porrò humilitas Deo nos reconciliat, Deo facit eſſe ſubiectos, Deo placet in nobis. Itaque qui fornicatur peccat in corpus ſuum: Qui iniurioſus eſt in proximum: qui extollitur, & inflatur in Deum. Fornicator ſemetipſum dehoneſtat, iniurioſus moleſtat proximum, elatus quod in ſe eſt Deum inhonorat. Nec placet ei Angelica diſtributio, dans gloriam Deo, pacem hominibus.

Semper gratia datur humilibus.

Vt ergo inueniatur in nobis ſemper Maria & Ioſeph, & infans poſitus in præſepio, ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo. *Serm.* 4. *in Natali Domini n.* 2. Tom. 2. *Ad Tit.* 2. *v.* 12.

Inuenietis infantem poſitum in præſepio, & hoc vobis ſignum. Vobis humilibus, vobis obedientibus, vobis non alta ſapientibus, vobis vigilantibus, & in lege Dei meditantibus die ac nocte *Hoc,* inquit, *vobis ſignum.* Quod? Quod Angeli promittebant, quod Populi requirebant, quod Prophetæ prædixerant, hoc *fecit Dominus nunc & oſtendit vobis:* in quo recipiant increduli fidem, puſillanimes ſpem, perfecti ſecuritatem. Hoc ergo vobis ſignum. Cuius rei ſignum? indulgentiæ, gratiæ, pacis, & pacis cuius non erit finis. *Serm.* 2. *in Cant. num.* 7. *Tom.* 3.

LVCÆ Cap. II. v. 14.

Pax in terra hominibus bonæ voluntatis.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 19. *Et Gen. cap.* 4. *v.* 6.

QVæ bona, niſi ordinata voluntas? Quænam eſt illa, inquis? Profectò quæ rationi conſentanea eſt. *Serm.* 1. *in feſto S. Andreæ n.* 8. *Tom.* 2.

LVCÆ Cap. II. v. 15.

Transeamus vſque Bethleem, & videamus hoc verbum quod factum eſt, & venerunt feſtinantes.

PRiùs non ſe mouebant, dum verbum erat tantùm apud Deum: At vbi verbum quod erat, caro factũ eſt, tunc venerunt feſtinantes, tunc cucurrerunt. *Serm.* 22. *in Cant. num.* 5. *Tom.* 3.

LVCÆ Cap. II. v. 21.

Poſtquam conſummati ſunt dies octo vt circumcideretur puer, vocatum eſt nomen eius Ieſus.

CIrcumciditur puer & vocatur Ieſus. Quid ſibi vult iſta connexio? Circumciſio nempe magis ſaluãdi, quàm Saluatoris eſſe videtur, & Saluatorem circumcidere decet quàm circumcidi. Sed agnoſce mediatorem Dei & hominum, qui ab ipſo natiuitatis ſuæ exordio, diuinis humana ſociat; ima ſummis. Naſcitur ex muliere, ſed cui fœcunditatis fructus ſic accedat, vt non decidat flos virginitatis. Pannis inuoluitur, ſed panni ipſi angelicis laudibus honorantur. Abſconditur in præſepio, ſed proditur radiante ſtellâ de cœlo. Sic & circumciſio veritatem ſuſceptæ probat humanitatis, & nomen quod eſt ſuper omne nomen, gloriam indicat maieſtatis. Circumciditur tanquam vetus Abrahæ filius; Ieſus vocatur tanquam filius Dei.

Chriſti circumciſio.

Quod vocatum eſt ab Angelo, priuſquam in vtero conciperetur. Poſtquam natus eſt Ieſus vocatur ab hominib⁹, qui vocatus eſt ab Angelo priuſquam in vtero conciperetur. Idem quippe & Angeli Saluator & hominis: ſed hominis ab Incarnatione, Angeli ab initio creaturæ. *Serm. 1. in Circumciſ. Domini n. 2. Tom. 2.*

LVCÆ Cap. II. v. 21.

Quod vocatum eſt ab Angelo priuſquam in vtero conciperetur.

MEritò dum circumciditur puer, qui natus eſt nobis, Saluator vocatur, quod videlicet ex hoc iam cœperit operari ſalutem noſtram, immaculatum pro nobis ſanguinem fundens. Neque enim iam quærere eſt Chriſtianis, cur voluerit Dominus Chriſtus circumcidi: propter hoc ſiquidem circumciſus eſt, propter quod natus, propter quod paſſus. Nihil horum propter ſe, ſed omnia propter electos. Nec in peccato genitus, nec à peccato circumciſus, nec mortuus eſt pro peccato ſuo, magis autem propter delicta noſtra. *Quod vocatum eſt ab Angelo, &c.* Vocatum planè, non impoſitum, nempe hoc ei nomen eſt ab æterno. A natura propria habet vt ſit Saluator; innatum eſt ei nomen hoc, non inditum ab humana vel Angelica creatura. *Serm. 1. in Circumciſ. n. 3. Tom. 2.*

LVCÆ Cap. II. v 24.

Par turturum, &c.

Explicatur ſuprà, *Cant cap. 2. v 12.*

LVCÆ Cap. II. v. 29.

Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundùm verbum tuum in pace.

SEnex ille tam plenus virtutum, quàm dierum, morte iam propinquâ vitam baiulans in manibus, aiebat, *Nunc dimittis ſeruum tuum Domine, ſecundùm verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei ſalutare tuum.* Ac ſi diceret: ſecurus deſcendo in carcerem, qui tam præſto meam ſentio redemptionem. Et hic ergo qui cum tam ſecura iucunditate, & iucunda ſecuritate moritur, meritò in Eccleſia celebrari cum gaudio memoratur. *Epiſt 98. n. 6. Tom. 1.*

Qui tuus eſt non videbit mortem, donec viderit Chriſtum Domini, vt ſecurus dimittatur in pace. Quidni dimittatur in pace, qui Chriſtum Domini habet in pectore? Ipſe enim eſt pax noſtra qui per fidem habitat

in cordibus noſtris. Tu quomodo hinc exibis anima miſera quæ ducem itineris Ieſum ignoras? Ignorantiam enim Dei quidam habent. Vnde hoc? Nempe quia lex venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Medius veſtrûm ſtat, ô miſeri, quem vos neſcitis, vt morientes antequam videritis Chriſtum Dominum, non in pace dimittamini, ſed potiùs rapiamini à rugientibus præparatis ad eſcam. *Serm. 1. in Purific. B. Virg. n. 2. Tom. 2.*

LVCÆ Cap. II. v. 35.

Tuam ipſius animam pertranſibit gladius.

HIc auctor docet B. Virginem fuiſſe pluſquam Martyrem. *Ser. 1. de Virg. Deipara. n. 14. Tom. 2.*

LVCÆ Cap. II. v. 48.

Fili quid feciſti nobis ſic?

A Seculo non eſt auditum, vt aliqua ſimul mater eſſet & virgo. An non Deum & Dominum Angelorum Maria ſuum audacter appellat filium, dicens, *fili quid feciſti nobis ſic?* Quis hoc audeat Angelorum? Paulò poſt ſubdit Euangeliſta, *& erat ſubditus illis.* Quis, quibus? Deus hominibus: Deus, inquam, cui Angeli ſubditi ſunt, cui principatus & poteſtates obediunt, ſubditus erat Mariæ. Nec tantùm Mariæ, ſed etiam Ioſeph propter Mariam. Mirare ergo vtrumlibet, & elige quid ampliùs mireris, ſiue filij benigniſſimam dignationem, ſiue matris excellentiſſimam dignitatem. Vtrinque ſtupor, vtrinque miraculum. Et quod Deus fœminæ obtemperet, humilitas abſque exemplo: & quòd Deo fœmina principetur, ſublimitas ſine ſocio.

Diſce homo obedire, diſce terra ſubdi; erubeſce ſuperbe cinis, Deus ſe humiliat, & tu te exaltas; Deus ſe hominibus ſubdit, & tu dominari geſtiens hominibus, tuo te præponis auctori: Quoties enim hominibus præeſſe deſidero, toties Deum meum præire contendo. *Homilia 1. ſuper Miſſus eſt n. 7. Tom. 2.*

LVCÆ Cap. II. v. 51.

Erat ſubditus illis.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 65. v. 12.*

Maria conſerebat omnia verba hæc conferens in corde ſuo.

Auctor hic docet B Mariam ſilentij cultricem ſtudioſam fuiſſe. *Serm. 1. de Virg. Deipara. n. 11. Tom. 2.*

LVCÆ Cap. II. v. 52.

Ieſus proficiebat ſapientiâ & ætate & gratiâ apud Deum & homines.

QVod de ſapientia & gratia hic dictum eſt, non ſecundùm quod erat, ſed ſecundùm quod apparebat intelligendum eſt; non quia videlicet aliquid ei nouum accideret, quod ante non haberet; ſed quod accidere videretur, quando volebat ipſe vt videretur. Tu homo cùm proficis, non quando, nec quantum vis proficis; ſed te neſciente tuus moderatur profectus, tua vita diſponitur. At verò puer Ieſus qui diſponit tuam, ipſe diſponebat & ſuam: & quando volebat & quibus volebat ſapiens apparebat, quando & quibus volebat ſapientior, quando & quibus volebat ſapientiſſimus, quanquam niſi in ſe nunquam eſſet niſi ſapientiſſimus. Similiter dicendum de gratia. *Homil. 2. ſuper Miſſus eſt, num. 10. Tom. 2.*

Digitized by Google

LVCÆ Cap. III. v. 16.

Non ſum dignus ſoluere corrigiam calceamenti eius.

Explicatur infrà, *Apoc. cap.* 5. *v.* 5.

LVCÆ Cap. VI. v. 12.

Erat pernoctans in oratione Dei.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 44. *v.* 11.

Lvcæ Cap. VI. v. 38.

Menſuram plenam, &c. Dabunt in ſinus veſtros.

1. Cor. 2. v. 9. NEc oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quanta claritas, quanta ſuauitas, quanta iucunditas maneat nos in cognitione. Pax Dei eſt illa, quæ exuperat omnem intellectum, quantò magis omnem ſermonem noſtrum? Quod ergo nulli datum eſt experiri, nullus conetur effari. *Menſuram*, ait Dominus, *plenam & confertam, & coagitatam, & ſuperfluentem dabunt in ſinus veſtros. Plenam* vniuerſitate creaturarum, *confertam* in interiore homine noſtro, *coagitatam* in exteriore, *ſupereffluentem* in Deo ipſo. Ibi cumulus felicitatis, ibi ſupereminens gloria, ibi ſuperfluens beatitudo. *Serm.* 4. *in feſto omnium Sanctorum. n.* 4. *Tom.* 2.

LVCÆ Cap. VII. v. 8.

Homo ſum ſub poteſtate.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 9. *v.* 21.

Lvcæ Cap. VII. v. 22.

Ite renunciate Ioanni.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 2. *v.* 12.

Lvcæ Cap. VII. v. 38.

Lachrymis rigare cœpit pedes eius.

Explicatur ſuprà, *Prouerb. cap.* 12. *v.* 7.

Lvcæ Cap. VII. v. 46.

Sciret vtique quia peccatrix eſt.

Explicatur ſuprà, *Marci cap.* 16. *v.* 1.

Lvcæ Cap. VII. v. 47.

Dimiſſa ſunt ei peccata multa.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 31. *v.* 2.

Lvcæ Cap. VII. v. 48.

Remittuntur tibi peccata.

Explicatur ſuprà, *Abacuc cap.* 3. *v.* 5.

LVCÆ Cap. VIII. v. 6.

Semen cecidit ſupra petram.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 6. *v.* 7.

Lvcæ Cap. VIII. v. 13.

Ad tempus credunt.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 2. *v.* 10.

Lvcæ Cap. VIII. v. 44.

Si tetigero fimbriam veſtimenti eius, ſalua ero.

Explicatur ſuprà, *Matt. cap.* 5. *v.* 3.

Digitized by Google

LVCÆ Cap. IX. v. 23.

Qui vult venire poſt me, abneget ſemetipſum.

AC ſi dicat. Qui me deſiderat, ſe deſpiciat: Qui vult facere voluntatem meam, diſcat frangere ſuam. *Serm.* 2. *de S. Andrea. n.* 5. *Tom.* 2.

Ioan. 14. *v.* 6. Qui vult, veniat poſt me, per me, ad me. Poſt me quia veritas ſum; per me, quia via ſum; ad me quia vita ſum. Tria propoſuit Chriſtus animæ rationali ad imaginem Trinitatis factæ; ſcilicet ſeruitutem, vilitatem, aſperitatem. In abnegatione ſui ſeruitus, in toleratione crucis vilitas, in imitatione Chriſti deſignatur aſperitas: Vt quæ per inobedientiam de ſtatu trinæ felicitatis ceciderat; humiliata afflictione trinæ miſeriæ per obedientiam reſurgat. Ceciderat enim à ſeipſa, à ſocietate Angelorum, à viſione Dei, id eſt, à libertate, à dignitate, à beatitudine. Audiat ergo conſilium, vt abnegando ſemetipſam, id eſt, propriam voluntatem, ſui libertatem recuperet: Tollendo crucem ſuam, id eſt, carnem ſuam cum vitiis & concupiſcentiis crucifigendo, per continentiæ bonum recuperet ſocietatem Angelorum: ſequendo Chriſtum, id eſt, eius paſſionem imitando, recuperet claritatis eius viſionem, quia *ſi compatimur ei, & conregnabimus. Serm.* 63. *de diuerſis. Tom.* 2.

Animæ caſus triplex.

Rom. 8. *v.* 17.

Idem locus explicatur ſuprà, *Matt. cap.* 25. *v.* 40.

LVCÆ Cap. IX. v. 48.

Qui minor eſt inter vos omnes, hic major eſt.

Explicatur ſuprà, *Eccli. cap.* 3. *v.* 20.

LVCÆ Cap. X. v. 16.

Qui vos audit, me audit.

Explicatur ſuprà, 1. *Reg. cap.* 2. *v.* 25. & *Ioan. cap.* 15. *v.* 22.

MEmento quia non eſt poteſtas niſi à Deo, & qui reſiſtit poteſtati, reſiſtit Dei ordinationi. Hæc eſt propria hominis obedientia quam homini debemus, qui homini ſubditi ſumus. Communis eſt etiam iſta inter Deum & hominem; quia quicquid obedientiæ prælatis exhibetur, ei exhibetur qui dicit, *qui vos audit, me audit. Serm.* 41. *de diuerſis num.* 3. *Tom.* 2.

Rom. 13. *v.* 1. *Obediëtia homini ſuadetur.*

LVCÆ Cap. X. v. 23.

Beati oculi qui vident quæ vos videtis.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 118. *v.* 100.

LVCÆ Cap. X. v. 30.

Homo deſcendit de Hieruſalem in Hierico.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 7. *v.* 10. & *v.* 19.

LVCÆ Cap. X. v. 34.

Infundens oleum & vinum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 54. *v.* 22. *Et Abacuc cap.* 3. *v.* 2.

LVCÆ Cap. X. v. 36.

Quis horum tibi videtur fuiſſe proximus.

Explicatur ſuprà, *Eſai. cap* 55. *v.* 6.

LVCÆ Cap. X. v. 38.

Intrauit Ieſus in quoddam caſtellum.

Explicatur de B. Virgine, *Serm.* 1. 3. & 5. *in feſto Aſſumptionis B. Virg. per totum. Tom.* 2. Et ſuprà, *Ioſue cap.* 2. *v.* 1. & *Pſ.* 83. *v.* 6.

Paupertas caret inuidiâ propriâ & alienâ.

CAſtellum vbi Chriſtus intrauit, voluntaria eſt paupertas, quæ habitatores ſuos à gemina impugnatione, qua huiuſmodi amatores expugnantur, reddit ſecuros, ſcilicet propriâ inuidiâ & alienâ. Paupertas enim dum putatur miſera, alienâ caret inuidiâ: & quia eſt voluntaria, nemini quicquam inuidet. Duæ ſorores duas vitas amatorum paupertatis ſignificant. Quidam cum Martha ſolliciti Domino Ieſu duo pulmentaria præparant, ſcilicet correctionem operis cum ſalſamento contritionis; & opus pietatis cum condimento deuotionis. Hi verò qui cum Maria ſoli Deo vacant, conſiderantes quid ſit Deus in mundo, quid in hominibus, quid in Angelis, quid in ſeipſo, quid in reprobis; contemplantur quia Deus eſt mundi rector & gubernator; hominum liberator, & adiutor; Angelorum ſapor & decor; in ſeipſo principium & finis; reproborum terror & horror. In creaturis mirabilis, in hominibus amabilis, in Angelis deſiderabilis, in ſeipſo incomprehenſibilis, in reprobis intolerabilis. *Serm.* 48. *de diuerſis. Tom.* 2.

Actio & contemplatio.

LVCÆ Cap. X. v. 42.

Porrò vnum eſt neceſſarium.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 13. *v.* 1.

Vita actiua & contemplatiua.

Optimam partem elegit Maria. Licet non minoris fortaſsè meriti ſit apud Deum humilis conuerſatio Marthæ: ſed de electione Maria laudatur; quoniam illa quidem omnino (quod ad nos ſpectat) eligenda: Hæc verò ſi iniungitur, patienter eſt toleranda. *Serm.* 9. *de diuerſis num.* 4. *Tom.* 2.

LVCÆ Cap. XI. v. 5.

Amice, commoda mihi tres panes.

QVid eſt quod amicum vnum perhibet adueniſſe, nec tamen contentus eſt quærere panem vnum? Putáſne, tam voracem æſtimabat amicum, vt non poſſet vni ſufficere panis vnus? Nam vni quidem tres apponere panes inconſequens omnino videtur. Puta ergo cum vxore & mancipio hominem adueniſſe, vt ſuum cuique panem apponere velit amicus. Ego quidem amicum venientem ad me, non alium intelligo quàm meipſum: nemo quippe charior mihi, nemo germanior eſt. Ad me ergo de via venit amicus, cùm tranſitoria deſerens ad cor redeo. A die itaque conuerſionis meæ, de via ad me venit amicus: Venit fame laborans; venit neceſſe habens inuenire amicum. Sed heu me pauperem elegit hoſpitem, & vacuum ingreditur habitaculum. Quid faciam huic amico miſero & miſerabili? Omnino enim non habeo quod ponam ante illum. Fateor amicus eſt, ſed ego mendicus & non eſt in domo mea panis.

Digitized by Google

panis. Feſtina, inquit, diſcurre, ſuſcita amicum tuum illum magnum, quo majorem dilectionem nemo habet, neque ſubſtantiam ampliorem. Quære, pete, pulſa; quia omnis qui quærit inuenit, & qui petit accipit, & pulſanti aperietur. Clama & dic, *amice, commoda mihi tres panes.*

Panis triplex veritas, charitas, fortitudo.

Qui ſunt iſti panes? Vtinam mereamur accipere nos. Credo petendos nobis eſſe tres panes, veritatis, charitatis, fortitudinis. His tribus egere me fateor, veniente ad me amico de via cũ vxore & mancipio. Deficit quippe ratio mea (ipſe eſt enim vir) præ ignorantia veritatis; languet & voluntas, præ media affectionis; infirmatur caro, præ inopia fortitudinis: Nam & ratio minùs intelligit quæ agenda ſunt, & voluntas minùs diligit intellecta, & ad hæc etiam corpus quod corrumpitur aggrauat animam, vt non quæcunque volumus illa faciamus. Commoda ergo amice tres panes, vt intelligam, vt diligam, vt faciam voluntatem tuam. *Serm. in Rogationibus. Tom.* 2.

Panis triplex continentia, humilitas, charitas.

Veniens ad nos de via noſter amicus, id eſt, quilibet conuerſus proximus, tribus panibus reficiendus eſt. Primus panis eſt *continentia*, qua reſtringitur corpus, ne deinceps per mortiferas voluptates defluat. Secundus eſt *humilitas*, qua inſtruitur anima, ne de ipſa ſua continentia ſuperbiat. Tertius eſt feruor *charitatis*, quo accenditur ſpiritus, vt vtrumque, id eſt, corpus & animam in caſtitate & humilitate perſeuerantet cuſtodiat. His tribus virtutibus tanquam tribus panibus reficitur homo Dei & roboratur.

Vocatur primus panis carnalis vel corporalis, ſecundus rationalis, tertius ſpiritualis. Hi panes quotiens deſunt, à Deo requirendi ſunt. Meritò autem tres quæruntur, quia tres reficiendi veniunt: Anima quaſi vir, caro quaſi conjunx, ſpiritus velut vtriuſque vernaculus. Et notandum quod non ait, da; *ſed commoda mihi,* quaſi redditurus: Quia Sacerdos peccatori conuertenti debet quidem gratiam diuinitus impetrare, fructum vero eiuſdem gratiæ non ſibi debet, ſed Deo referre. *Serm.* 59. *de diuerſis. Tom.* 2.

LVC. Cap. XI. v. 28.

Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiant illud.

Verbi Dei vtilitates.

VVltis noſſe quàm beati? Primùm quidem ſonans in auribus animæ vox diuina conturbat, terret, dijudicátque: ſed continuò viuificat, liquefacit, calefacit, illuminat, mundat. Denique & cibus noſter eſt, & gladius, & medicina, & conſummatio. Nec mireris quòd verbum Dei iam nunc inueniatur omnia in omnibus eſſe, quontùm ſpectat ad iuſtificationem: ſiquidem & futurum eſt omnia in omnibus ad glorificationem. *Serm.* 24. *de diuerſis. num.* 2. *Tom.* 2.

LVCÆ Cap. XII. v. 2.

Nihil opertum quod non reueletur, vel occultum quod non ſciatur.

ARguentur à luce in lucem prolata opera tenebrarum. *De Conuerſione ad Clericos, cap.* 9. *Tom.* 4.

LVCÆ Cap. XII. v. 4.

Nolite timere eos qui corpus occidunt. Timete autem eum qui poteſtatem habet corpus & animam mittere in Gehennam.

AC ſi manifeſtiùs dicat: Hunc timete, ne illos timeatis. Repleat vos ſpiritus timoris Domini, & timor alienus locũ non habebit in vobis. Nolite iraſci eis qui tranſitoria vobis auferunt, qui conuitia inferũt, qui ingerunt fortè ſupplicia, & poſt hoc faciunt nihil. Oſtendam autem vobis cui debeatis iraſci. Iraſcimini ei, quæ ſola vobis nocere poteſt, ſola facere, vt omnia illa non proſint. Vultis ſcire quænam illa ſit? Iniquitas propria. Ita dico vobis, huic iraſcimini. Nulla enim nocebit aduerſitas, ſi nulla dominetur iniquitas. Qui perfectè huic iraſcitur, cæteris non mouetur, magis & amplectitur ea. *Serm. 13. in Pſalm. 90. n. 5. Tom. 2.*

LVCÆ Cap. XII. v. 35.

Sicut lucernæ ardentes in manibus.

CVſtodiendæ ſunt vigiliæ noctis ſupra gregem cogitationum, & actionum noſtrarum; vt ſi in prima vigilia, vel ſecunda, vel tertia Dominus venerit, paratos nos inueniat. Prima vigilia eſt rectitudo operis: ſecunda puritas intentionis: Tertia eſt cuſtodia vnitatis. *Serm. 3. in Vigil. Natiu. Domini n. 6. Tom. 2.*

LVCÆ Cap. XII. v. 36.

Vos ſimiles hominibus expectantibus Dominum, quando reuertatur à nuptijs.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 45. v. 11.*

LVCÆ Cap. XII. v. 37.

Beatus quem Dominus inuenerit vigilantem.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap. 2. v. 10.*

LVC. Cap. XII. v. 49.

Ignem veni mittere in terram.

Explicatur ſuprà, *Eccl. cap. 27. v. 2. & Eſai. cap. 6. v. 2.*

LVCÆ Cap. XIII. v. 27.

Diſcedite à me omnes operarij iniquitatis.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap. 3. v. 9.*

LVCÆ Cap. XIV. v. 10.

Recumbe in nouiſſimo loco.

VT ſolus videlicet omnium nouiſſimus ſedeas, téque nemini, non dico præponas, ſed nec comparare præſumas. *Serm. 37. in Cant. num. 6. Tom. 3.*

LVC. XIV. v. 11.

Omnis qui ſe humiliat exaltabitur.

PEr humilitatem ad ſublimitatem aſcendatis. Qui aliter vadit, cadit potiùs quàm aſcendit, quia ſola eſt humilitas quæ exaltat. Chriſtus enim cùm per naturam diuinitatis non haberet quo creſceret, vel aſcenderet; quia vltra Deum nihil eſt, per deſcenſum quomodo creſceret inuenit, veniens incarnari, pati, mori, ne moreremur in æternum; pro-

Digitized by Google

pter quod Deus exaltauit illum, quia reſurrexit, aſcendit, ſedet ad dexteram Dei. Vade & tu fac ſimiliter. Neque enim aſcendere potes, niſi deſcenderis; quia vt æternâ lege fixum eſt, *omnis qui ſe humiliat exaltabitur.*

Aſcendere difficile, deſcendere facile eſt. O peruerſitas filiorum Adam, quia cùm aſcendere difficillimum ſit, deſcendere autem facillimum, ipſi & leniter aſcendunt, & difficilius deſcendunt, parati ad honores & celſitudines graduum Eccleſiaſticorum, ipſis etiam Angelicis formidandos. Ad ſequendum autem te Domine Ieſu vix inueniuntur, qui vel trahi patiantur, qui velinr duci per viam mandatorum tuorum. *Serm.* 2. *in Aſcenſ. Domini n.* 6. *Tom.* 2.

Vis videre humilem rectè gloriantem, & verè dignum gloriâ. *Libenter,* (2. *Cor.* 12. *v.* 5.) inquit, *gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti.* Non dicit patienter ſe ferre infirmitates ſuas, ſed & gloriari, & libenter gloriari in illis; probans etiam ſibi bonum eſſe quòd humiliatur; nec ſufficere omninò vt poſſideat animam ſuam tanquam patienter humiliatus, niſi & gratiam accipiat tanquam ſponte humiliatus. (Humilitas exaltat.) Generalem verò hinc audi regulam, *omnis qui ſe humiliat,* ait, *exaltabitur,* ſignificat profectò non omnem exaltandam humilitatem; ſed eam tantùm quæ de voluntate venit non ex triſtitia, nec ex neceſſitate. Nec enim per contrarium omnis qui exaltatur, humiliandus erit; ſed tantùm qui ſe exaltat, humiliabitur; nimirum ob voluntariam vanitatem. Ita ergo non qui humiliatur, ſed qui ſponte ſe humiliat, exaltabitur; vtique ob meritum voluntatis. *Serm.* 34. *in Cant. num.* 4. *Tom.* 3.

LVCÆ Cap. XIV. v. 19.

Iuga boum emi quinque.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 5. *v.* 7. & *Pſ.* 18. *v.* 6.

LVCÆ Cap. XIV. v. 24.

Explicatur ſuprà, *Matt. cap.* 5. *v.* 3.

LVCÆ Cap. XV. v. 7.

Gaudium erit Angelis, &c.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 8. *v.* 3.

LVCÆ Cap. XV. v. 12.

Pater da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit.

Videntur mihi quatuor conuerſionem noſtram præcedere ſtatus, vnus ſub nobis, tres ſub principe mundi huius. (Côuerſionem noſtrã præcedunt ſtatus 4.) Eſt enim anima ſub ſeipſa, cùm propriam ſequitur voluntatem, libertate pernicioſâ gaudens. Hic eſt filius ille prodigus, qui portionem paternæ ſubſtantiæ, quæ ſe contingebat, accepit; ingenium ſcilicet, memoriam, vires corporis, cæteráque ſimilia bona naturæ; quibus non ad diuinam, ſed ad ſuam vteretur voluntatem, eſſétque tanquam ſine Deo in hoc ſeculo. Eſt autem interim homo ſub ſe, cùm propriæ ſatisfaciens voluntati, necdum tamen poſſidetur à vitijs & peccatis: Quoniam qui fecit peccatum, iam non ſui ipſius ſeruus eſt, ſed peccati. Iam tunc ergo proficiſcitur in regionem longinquam, qui priùs quidem ſeparatus erat, ſed necdum elongatus à patre. Acceptâ ſiquidem portione ſubſtantiæ, factus eſt ſui iuris;

& quamuis receſſit ab auctore, proximus tamen fuit, quandiu ab opere non receſſit. Hoc autem tandiu fit dum licita quidem, ſed non expedientia pro ſua ſequitur voluntate. At poſtquam receſſerit, & à ſeipſo, declinans ſcilicet in peccatum, tunc iam in longinquam verè proficiſcitur regionem: Quoniam ab eo qui ſummè & ſingulariter eſt, nihil longius eo quod nullomodo eſt; nihilque remotum magis ab eo, à quo, & per quem, & in quo ſunt omnia, quàm peccatum quod nihil eſt inter omnia.

Porrò iuſtum diuinæ vltionis iudicium eſt, vt fugitiuum patris filium, alter ſibi vſurpet in ſeruum. Vnde & profectus in regionem longinquam vni ciuium legitur adhæſiſſe: Quem ego non alium, quàm vnum ex malignis ſpiritibus intelligendum puto: Qui pro eo quod obſtinatione irreparabili peccant, & tranſierunt in affectum malitiæ & nequitiæ, iam non ſunt hoſpites & aduenæ, ſed quaſi ciues & inhabitatores peccati. Quid eſt autem quod ciui dicitur adhæſiſſe pauper adoleſcens & peregrinus, niſi quod factus eſt ſubditus illi? Denique quemadmodum adhæſit, ſequentia manifeſtant Sic enim habes, *Adhæſit vni ciuium regionis illius, & miſit eum in villam ſuam paſcere porcos.* Et nota quod famis neceſſitate ciui maligno dicitur adhæſiſſe. Periculoſa ſanè & pernicioſa eſuries, quæ liberos ad dicat miſeræ ſeruituti, porcis aſſociet, imò & ſeruos faciat eſſe porcorum. Vnde autem egeſtas tanta ei, qui diues aduenerat, collectis nimirum omnibus, quæ de paterna ſubſtantia in ſuam acceperat portionem? Ex eo ſine dubio quod præmiſſum eſt diſſipaſſe bona ſua viuendo luxurioſè, cùm meretricibus. *Propterea*, inquit, cœpit egere.

Porrò meretrices iſtas concupiſcentias carnis intellige, cum quibus luxurioſè viuendo diſſipat bona naturæ, dum eis abutitur ad voluptatem. Hinc egeſtas ſuccedit pernicioſa, quòd *non ſatietur oculus viſu, nec auris impleatur auditu.* Eccl. 1. v. 8. Mittitur ergo paſcere porcos, corporeos ſcilicet ſenſus, qui volutabro luti, & ſpurcitijs oblectantur. Et vide ne fortè hi ſint porci, quos eiecti ab homine, maligni ſpiritus intrant; eiectum enim à rationali noſtro, id eſt, mente, pecatum ſenſibus corporis hæret.

Quanti, ait, *mercenarij in domo patris mei abundant panibus!* Id eſt conſolantur in innocentia ſua, & fruuntur propriæ conſcientiæ bono; *ego autem hic fame pereo.* Id eſt, inſatiabilibus crucior peccatorum deſiderijs, affectibus vitiorum. *Serm.* 8. *de diuerſis. Tom.* 2.

Lvc. Cap. XV. v. 16.

Cupiebat ſaturari.

Meritò ſiliquas eſurijt & non accepit, qui porcos paſcere maluit, quàm paternis epulis ſatiari. *De Conuerſione ad Clericos cap.* 8. *Tom.* 4.

Lvc. Cap. XV. v. 18.

Pater peccaui in cælum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 31. v. 2.

Lvc. Cap. XV. v. 32.

Perierat & inuentus eſt.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 75. v. 2.

Non quæro cur abieris, ſed quod iam non redieris queror. Non cauſſas diſceſſionis, ſed moras cauſor regreſſionis. Redi & lætus cantabo, *Perierat & inuentus eſt. Epiſt.* 1. *n.* 1. *Tom.* 1.

LVCÆ Cap. XVI. v. 9.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.

Explicatur ſuprà, *Matt. cap.* 5. v. 3.

Paupertatis laus.

REgnum cœlorum pauperum eſt; & eſt regiæ poteſtatis beare pro voluntate amicos. *Facite*, inquit, *vobis amicos*, &c. Vides quia magna dignitas, ſancta paupertas ſit; vt non modò patrocinium ipſa ſibi non quærat, ſed & ferat indigentibus. *Epiſt.* 103. *n.* 1. Tom. 1.

LVCÆ Cap. XVI. v. 19.

Homo quidam induebatur purpurâ & byſſo.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 28. *v.* 20.

LVCÆ Cap. XVI. v. 22.

Et portaretur in ſinum Abrahæ.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 14. *v.* 13. *Pſ.* 90. *v.* 12. & *Matt. cap* 21. *v.* 9.

LVCÆ Cap. XVI. v. 25.

Recordare quia recepiſti bona.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 28. *v.* 20.

LVCÆ Cap. XVII. v. 10.

Cùm feceritis omnia quæ mandata vobis fuerint, dicite, ſerui inutiles ſumus.

Explicatur ſuprà, *Matt. cap.* 6. *v.* 10.

INutiles vos reputatis, & humiles inuenti eſtis. Rectà facere, & inutilem ſe reputare, apud paucos inuenitur, & ideo multi admirantur. Hoc de illuſtribus reddit illuſtriores, ſanctiores de ſanctis. *Epiſt.* 142. *n.* 2. To. 1.

Sed hoc, inquies, propter humilitatem monuit eſſe dicendum. Planè propter humilitatem: ſed nunquid contra veritatem? *Serm.* 17. *de diuerſis num.* 1. Tom. 2.

LVCÆ Cap. XVII. v. 15.

Vnus ex illis vt vidit quia mundatus eſt, regreſſus eſt cum magna voce magnificans Deum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 13. *v.* 1.

LVCÆ Cap. XVII. v. 17.

Nonne decem mundati ſunt?

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 9.

LVCÆ Cap. XVII. v. 18.

Non eſt inuentus qui rediret & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena.

FElix qui ad ſingula dona gratiæ, redit ad eum in quo eſt plenitudo omnium gratiarum: cui dum nos pro acceptis non ingratos exhibemus, locum in nobis facimus gratiæ, vt maiora adhuc accipere mereamur. Omnino enim ſola nos à profectu conuerſationis impedit ingratitudo noſtra, dum quodammodo amiſſum reputans dator, quod ingratus accepit: cauet ſibi de cætero, ne tantò plura amitteret, quantò plura conferret ingrato. Felix proinde qui ſe alienigenam reputans, etiam pro quibuſque minimis beneficijs,

Gratiarum actio.

Digitized by Google

non minimas referr grates, gratuitum eſſe non dubitans, neque diſſimulans quod alieno impenditur & ignoto. *Serm* 27. *in Cant. num.* 7. Tom. 2.

LVCÆ Cap. XVII. v. 21.

Regnum Dei intra vos eſt.

Hoc eſt, non exterius in veſtimentis, aut alimentis corporis, ſed in virtutibus interioris hominis. *De vita & morib. Religioſor. cap.* 5. Tom 4.

Idem locus explicatur ſuprà, *Matt. cap.* 10. v. 32.

LVCÆ Cap. XVIII. v. 11.

Deus gratias ago tibi, quod non ſum ſicut cæteri hominum.

Explicatur ſuprà, *Ioël. cap.* 1. *v.* 14.

Non quid ſibi deeſſet ſcire ſtuduit, ſed exaggerauit meritum ſuum: nec erat ſolida plenitudo ſed tumor. Vacuus proinde rediit: quia plenitudinem ſimulauit. Nam publicanus ille qui exinanire ſeipſum, qui vacuum vas exhibere curauit, gratiam retulit ampliorem. *Serm.* 3. *in Annunciat. B. Virg. n.* 10. Tom. 2.

LVCÆ Cap. XVIII. v. 14.

Publicanus deſcendit iuſtificatus.

Vtile eſt abſcondere magis quàm oſtentare, ſi quid habemus boni. Quam regulam publicanus ille ſeruauit multò meliùs Phariſæo, & ideò deſcendit iuſtificatus ab illo, id eſt, præ illo. *Serm.* 4. *de aduentu Domini n.* 2. Tom. 2.

LVCÆ Cap. XVIII. v. 14.

Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur.

Explicatur *Serm. de diuerſis per totum. Tom.* 2.

LVCÆ Cap. XVIII. v. 28.

Ecce nos reliquimus omnia.

Solo profecto corporalis præſentię amore reliquerant omnia, adeò vt ſalutaris futuræ paſſionis & mortis, ne audire quidem verbum æquanimiter ſuſtinerent; ſed nec gloriam aſcendentis poſtmodum niſi cum graui mœrore ſuſcipere. *Serm.* 20. *in Cant. num.* 7. *Tom.* 3.

LVCÆ Cap. XVIII. v. 41.

Quid tibi vis faciam?

Explicatur ſuprà, 1. *Reg. cap* 3. *v.* 10.

LVCÆ Cap. XIX. v. 5.

Zachæe feſtinans deſcende.

Vide Dominum feſtinanter præcipientem; & hominem feſtinanter obedientem. Animaduertiſti quia & feſtinanter deſcenderit, & gaudenter exceperit. Audiſti obedientiam, audi & obedientiæ remunerationem: *Quia ſalus huic domui facta eſt. Serm.* 41. *de diuerſis num.* 7. Tom. 2.

LVCÆ Cap. XIX. v. 13.

Negotiamini dum venio.

Verbum patris, ſummus ille negotiator, de vltimis cœlorum finibus noſtræ redemptionis pretium apportauit. Fidelis iſta negotiatio &

omni acceptione digniſſima, in qua Rex filius Regis efficitur negotiatio: aurum pro plumbo tribuitur, pro peccatore donatus eſt iuſtus. Quàm vilis negotiatio, vbi filius Dei pro ſeruo traditur, pro creatura creator occiditur, pro mancipio Dominus condemnatur. Tua ſunt hæc Chriſte opera, qui de lumine cœli ad tenebras inferni, à dextra maieſtatis ad miſeriam humanitatis, à gloria patris ad mortem crucis deſcendiſti, hominem redimendo, ſuperando mortem, & mortis auctorem. Libenter amplector negotiationem tuam, quia negotium meum eſt. *Serm.* 42. *de diuerſis num.* 1. *Tom.* 2.

LVCÆ Cap. XIX. v. 41.

Videns Ieſus Ciuitatem fleuit ſuper illam.

Ioan. 11. *v.* 35. SVper Ciuitatem, & ſuper Lazarum fleuiſſe Chriſtum legimus, riſiſſe verò aut iocatum nuſquam. *Serm.* 4. *de aduentu Domini n.* 7. *Tom.* 2.

Triplicem aquam tibi Saluator apponit. Plorat ſuper Lazarum, & ſuper ciuitatem Hieruſalem, & hæc eſt aqua prima. Sudauit imminente iam paſſionis horâ, & hæc eſt aqua ſecunda; non ab oculis tantùm, ſed à toto corpore manans. Iam verò tertia eſt aqua, quæ de latere Chriſti vnâ cum ſanguine emanauit. Tu primam habes ſi rigas lachrimis tuis conſcientiæ tuæ ſtatum, & colore compunctionis præteritorum diluis maculas peccatorum. Secundam aquam habes, ſi in ſudore vultus tui veſceris pane tuo, & labore pœnitentiæ corpus tuum caſtigas. Iam verò ſi proficere potes vſque ad deuotionis gratiam, habes tertiam. Et memento hanc eſſe aquam quæ procedit de latere dormientis, & ſine omni moleſtia fluit. Oportet enim iam mortuum eſſe mundo, qui in hac voluerit gratia delectari. Ergo vt breuiter repetam, *prima* quidem à præteritis delictis abluit conſcientiam, *Secunda*, vt futura caueas extinguit concupiſcentiam. *Tertia*, ſi ad eam peruenire merueris, potat animam ſitientem. *Serm. in feſto S. Clementis n.* 6. *Tom.* 2.

Aqua triplex.

LVCÆ Cap. XX. v. 35.

Neque nubent, neque nubentur.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 1. *v.* 28.

LVCÆ Cap. XXI. v. 19.

In patientia veſtra poßidebitis animas veſtras.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 70. *v* 5. *Pſal.* 75. *v.* 5. *Pſ.* 119. *v.* 7. *& Eccle. cap* 4. *v.* 17.

LVCÆ Cap. XXII. v. 28.

Vos eſtis qui permanſiſtis mecum in tribulationibus.

Explicatur ſuprà, *Eſai. cap.* 6. *v.* 1.

LVCÆ Cap. XXII. v. 33.

Tecum paratus ſum, & in carcerem & in mortem ire.

Explicatur infrà, *Ioan. cap.* 14. *v.* 28.

LVCÆ Cap. XXII. v. 38.

Ecce gladij duo hic.

Ioan. 18 a. 11. CONuerte *gladium iſtum in vaginam.* Tuus ergo & ipſe, tuo forſitan nutu, etſi non tuâ manu euaginandus. Alioquin ſi nullomodo ad te pertineret & is, dicentibus Apoſtolis, *Ecce gladij duo hic*, non reſpondiſſet Dominus, *ſatis eſt*, ſed nimis eſt. Vterque ergo Eccleſiæ, & ſpiritualis ſcilicet gladius, & materialis: ſed is quidem pro Eccleſia, ille verò & ab Eccleſia exibendus eſt. Ille Sacerdotis, is militis manu; ſed ſanè ad nutum Sacerdotis, & iuſſum Imperatoris. *De Conſider. ad Eugen. lib.* 3. *cap.* 3. Tom. 4.

LVCÆ Cap. XXII. v. 43.

Apparuit Angelus confortans eum.

Explicatur *Serm.* 1. *de S. Andrea. n.* 6. *Tom.* 2.

LVCÆ Cap. XXII. v. 46.

Vigilate & orate vt non intretis in tentationem.

Explicatur infrà, *Ioan. cap.* 2. *v.* 6.

LVCÆ Cap. XXII. v. 62.

Egreſſus foras fleuit amarè.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 2. *v.* 10.

LVCÆ Cap. XXIII. v. 28.

Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros.

ORdinem diligenter attende; *Super vos*, inquit, primò, deinde ſuper filios veſtros. Temetipſum attende, vt alii noueris compati, vt arguas in ſpiritu lenitatis. *Serm.* 2. *in feſto Paſchæ n.* 3. To. 2.

Filiæ Hieruſalem nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios voſtros. Etenim ea quæ de me ſunt, finem habent.

Quæ videtis mihi præparari, temporalia ſunt: Quæ non videtis, æterna. Si temporalia ſunt, tranſitoria ſunt: ſi tranſitoria ſunt, & mortalia ſunt: & tranſeundi vel moriendi argumentum hoc ſolum eſt quia videri poſſunt. *Serm. in obitu deuoti Humberti monachi. n.* 7. Tom. 2.

LVCÆ Cap. XXIII. v. 34.

Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.

Explicatur ſuprà, 1. *Reg. cap.* 2. *v.* 25.

FLagellis cæſus eſt, ſpinis coronatus, clauis confoſſus, affixus patibulo, opprobriis ſaturatus: Omnium tamen dolorum immemor, *Ignoſce*, ait, *illis.* Hinc multæ miſeriæ corporis, hinc multæ miſericordiæ cordis. Vincent ne miſeriæ miſericordias, an miſericordiæ miſerias ſuperabunt? Vincant miſericordiæ tuæ antiquæ Domine, vincat ſapientia malitiam. Magna enim illorum iniquitas, ſed nunquid non major pietas tua

tua Domine? Multum per omnem modum. O quàm firmata eſt etiam ſuper impios miſericordia tua! Mira res! ille clamat *ignoſce*, Iudæi *crucifige*. O Charitas patiens, ſed & compatiens! Charitas patiens eſt, ſufficit. Charitas benigna eſt, cumulus eſt. Noli vinci à malo, charitas abundans; ſed vince in bono malum, ſuperabundans eſt. Non enim ſola patientia, ſed & benignitas Dei ad pœnitentiam Iudæos adduxit: quia benigna charitas, etiam quos tolerat, amat: & amat tam ardenter. Patiens charitas diſſimulat, expectat, ſuſtinet delinquentem: ſed benigna trahit, adducit, conuerti facit ab errore viæ ſuæ: denique operit multitudinem peccatorum. O Iudæi lapides eſtis: ſed lapidem percutitis molliorem, de quo reſonat tinnitus pietatis, & ebullit oleum charitatis! Quomodo potabis Domine deſiderantes te torrente voluptatis tuæ, qui ſic perfundis crucifigentes te, oleo miſericordiæ tuæ? *Serm. feriæ 4 hebdom ſanctæ n.* 9. To. 2.

LVCÆ Cap. XXIII. v. 43.

Domine memento mei cum veneris in regnum tuum.

VIdete quàm oculata ſit fides, quàm lynceos oculos habeat: Cognoſcit Dei filium lactantem, cognoſcit in ligno pendentem. Siquidē latro in patibulo, Magi in ſtabulo cognoſcunt. *Serm.* 2. *in Epiphan. Domini n.* 4. *Tom.* 2.

Latro euntem in regnum vidit, quò cùm perueniſſet, ſui memorem eſſe rogauit. Peruenit ergo & ipſe. Sed ſi vis noſſe quàm compendioſa via: eadem die meruit cum Domino eſſe in Paradiſo. *Serm.* 1. *in Dominica palmar. n.* 1. Tom. 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Gen.* Nou. Teſt. *cap.* 14. *v.* 13. *Pſ.* 31. *v.* 2. & *Eſai. cap.* 6. *v.* 1.

LVCÆ Cap. XXIV. v. 5.

Quid quæritis viuentem cum mortuis?

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 3 *v.* 1.

LVCÆ Cap. XXIV. v. 28.

Finxit ſe longius ire.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 93. *v.* 20.

LVCÆ Cap. XXIV. v. 34.

Surrexit Dominus & apparuit Simoni.

MAgna omninò & verè Domino Ieſu digna pietatis dignatio, quod ei quaſi ſingulariter & ante cęteros dignatus eſt apparere, quem prę cętetis de negatione eius rea conſcientia confundebat: vt vbi abundauit delictum, ſuperabundaret & gratia. *Serm.* 3. *in Reſurrect. Domini. n.* 6. *Tom.* 2.

LVCÆ Cap. XXIV. v. 42.

Obtulerunt ei fauum mellis.

OFferamus cum Apoſtolis in cœleſti conuiuio & dominica menſa fauum mellis. Mel in cera, deuotio in litera eſt. Alioquin *litera occidit*, ſi abſque ſpiritus condimento glutieris. Si autem cum Apoſtolo pſallas ſpiritu, pſallas & mente, cognoſces & tu de illius veritate ſermonis, quem dixit Ieſus: *Verba quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.* *Serm.* 7. *in Cant. num.* 6. Tom. 3.

2. Cor. 3. v. 6. *1 Cor. 14. v. 15.* *Ioan. 6. v. 63.*

Libri Lucæ finis.

G

LIBER IOANNIS.

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 10.

In mundo erat.

Explicatur ſuprà, *Exod. cap.* 3. *v.* 14.

IOAN. Cap. I. v. 12.

Quotquot receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 85. *v.* 2.

IOAN. Cap. I. v. 14.

Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.

Explicatur ſuprà, *Hieremi. cap.* 29. *v.* 11.

FEcit te Deus tuus, fecit tam multa propter te, facit propter te, & ſemetipſum: *Verbum caro factum eſt, &c.* Quid adhuc reſtat? Factus eſt ipſe tecum caro vna, te quoque ſecum faciet Spiritum vnum. Non recedant hæc quatuor à corde tuo; Beneficium creationis, beneficium conſeruationis, beneficium redemptionis, & beneficium remunerationis. Hæc non recedant ab ore, non à memoria, non ab affectione. Hæc cogita ſemper, in his iugiter delectare. Memento ſanè quod idem ait, *ſi diligitis me, mandata mea ſeruate.* Serua igitur mandata creatoris tui, ſerua mandata benefactoris tui, redemptoris tui, remuneratoris tui. *Serm.* 14. *in Pſ.* 90. *v.* 3. *Tom.* 2.

Beneficia Dei 4. erga hominem.

Ioan. 14. *v.* 15.

Saluator noſter pati voluit, vt compati ſciret; miſer fieri, vt miſereri diſceret; vt quomodo de eo ſcriptum eſt, *didicit ex his quæ paſſus eſt obedientiam*; ita & miſericordiam diſceret. Non quòd ante miſereri neſciret, cuius miſericordia ab æterno & vſque in æternum: ſed quod naturâ ſciebat ab æterno, temporali didicit experimento.

Hebr. 5. *v.* 8.

Sed fortè durum tibi videtur, quod dixi Dei ſapientiam Chriſtum didiciſſe miſericordiam, quaſi is per quem omnia facta ſunt, aliquid aliquando ignoraſſet ex ijs quæ ſunt. At hoc quod dictum eſt *didicit*, poteſt ita intelligi, vt non ad ipſum caput referatur in ſui perſona: ſed ad corpus eius quod eſt Eccleſia: vt ſit ita ſenſus, *didicit ex ijs quæ paſſus eſt obedientiam*, hoc eſt, obedientiam didicit in ſuo corpore, ex ijs quæ paſſus eſt in capite.

Non nego hunc intellectum quin rectus ſit: ſed ſuperior interpretatio videtur approbari vbi dicitur, *nuſquam Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit: vnde debuit per omnia fratribus ſimilari, vt miſericors fieret.* Puto quod hæc verba ſic ad caput referenda ſunt, vt corpori penitus aptari non poſſint. De verbo vtique Dei dictum eſt quod *non Angelos apprehendit*, hoc eſt, non in vnam ſibi perſonam aſſumpſit, *ſed ſemen*

Hebr. 2. *v.* 16.

Digitized by Google

Abrahæ: Neque enim legitur, verbum Angelus factum eſt, ſed *verbum caro factum eſt*, ex qua debuit per omnia fratribus ſimilari. *De gradib. humilit. cap. 3. Tom. 4.*

IOAN. Cap. I. v. 16.

De plenitudine eius nos omnes accepimus.

Explicatur ſuprà, *Pſ. 83. v. 6.*

IOAN. Cap. I. v. 17.

Lex per Moyſen data eſt.

Explicatur ſuprà, *Exod. cap. 20. per totum. Et Pſ. 143. v. 5.*

IOAN. Cap. I. v. 36.

Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

Anima prior reparanda.

ANima prior reparanda eſt, quam conſtat corruiſſe priorem: Anima ſiquidem corrupta in culpam, fecit vt corpus quoque corrumperetur in pœnam. Denique ſi Chriſti membra volumus inueniri, ſequendum nobis eſt ſine dubio caput noſtrum; vt videlicet prima nobis reparandarum ſit ſollicitudo animarum, pro quibus ipſe iam venit, & quarum priùs mederi ſtuduit corruptioni. Corporis verò curam illi tempori magis reſeruemus, & differamus in illum diem, quo reformandi corporis gratiâ eſt venturus, ſicut meminit Apoſtolus dicens, *Saluatorẽ expectamus qui reformabit corpus humilitatis noſtræ.* (Philip. 3. v. 21.) In priore ſiquidem aduentu Ioannes baptiſta clamat, *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Non dicit morbos corporis, non moleſtias carnis, ſed peccatum, quod eſt morbus animæ, & corruptio mentis. Ecce, qui tollit peccata mundi: Vnde? vtique à manu, ab oculo, à collo, demum etiam à carne ipſa, cui altius infixum eſt. Tollit peccatum à manibus, commiſſa peccata delens; tollit ab oculo, purgans cordis intentionem; tollit à collo, violentam remouens dominationem. *Serm. 6. de aduentu Domini n. 1. Tom. 2.*

IOAN. Cap. I. v. 51.

Videbitis Angelos aſcendentes.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap. 2. v. 3.*

IOAN. Cap. II. v. 3.

Deficiente vino dixit mater Ieſu ad eum, vinum non habent.

QVid de fonte pietatis procederet niſi pietas? Quid, inquam, mirum ſi pietatem exhibent viſcera pietatis? Nonne qui pomum in manu ſua tenuerit dimidiâ die, reliquâ diei parte pomi ſeruabit odorem? Quantùm igitur viſcera illa virtus pietatis affecit, in quibus nouem menſibus requieuit! Nam & ante mentem repleuit, quàm ventrem; & cùm proceſſit ex vtero, ab animo non receſſit. *Serm. 1. Dominicæ poſt Octau. Epiphan. n. 2. Tom. 2.*

Diſce & in matre Domini magnam in mirabilibus fidem habere, in magna fide verecundiam retinere: Diſce verecundiâ decorare fidem, reprimere præſumptionem. *Vinum*, inquit, *non habent.* Quàm breuiter, quàm reuerenter ſuggeſſit, vnde piè fuit ſollicita. Non frontosè acceſſit, non palàm locuta eſt, vt audacter corã omnibus diceret, obſecro fili, deficit vinum, contriſtantur conuiuæ, confunditur ſponſus, oſtende quid poſſis. Sed licèt hæc loqueretur affectus,

Digitized by Google

priuatim tamen potentem pia filium mater adiit, non potentiam tentans, ſed voluntatem explorans. *De gradib. humilit. cap. 22. Tom. 4.*

IOAN. Cap. II. v 4.

Quid mihi & tibi eſt mulier?

Explicatur *Serm. 2. Dominica prima poſt octau. Epiphan. n. 5.* Tom. 2.

IOAN. Cap. II. v. 5.

Quodcumque dixerit vobis, facite.

Explicatur infrà, *Ioan. cap. 2. v 6.*

IOAN. Cap. II. v. 6.

Sex Hydriæ.

PRima hydria compũctio, 2. Confeſſio, 3. Eleemoſina, 4. Remiſſio peccatorum, 5. Afflictio; 6. Obedientia.

Diuinâ virtute aqua mutatur in vinum, quando perfecta charitas foras mittit timorem.

Dicuntur autem lapideæ hydriæ non tam propter duritiam, quàm ſtabilitatem. *Serm. 1. Dominica 1. poſt octau. Epiph. n. 4. Tom 2.*

Si verus Iudæus es non carne, ſed ſpiritu, ſex annis ſeruies, in ſeptimo liber egredieris; in ſex hydriis purificaberis, ſex diebus operaberis, in ſex tribulationibus liberaberis, in ſeptima non tanget te malum Non ſolùm autem liberaberis in eis, ſed & vinum bibes ex eis, vbi cœperis *gloriari non ſolùm in ſpe, ſed etiam in tribulationibus* Hoc enim eſt duplex interim gaudium quod habes in Spiritu ſancto, de memoria futurorum bonorum, & malorum præſentium tolerantia. *Serm. 18. de diuerſis num. 2. Tom. 2.* Rom. 5. v. 2.

Intelligamus has ſex hydrias poſitas, eſſe ſex obſeruantias ſeruis Dei propoſitas: in quibus tanquam Iudæi purificari debeant. Sunt autem iſtæ ſilentium, pſalmodia, vigiliæ, ieiunium, opus manuum, carnis munditia. In hydria *ſilentij* purificamur à peccatis quæ verboſitare contrahimus. Cuius vitii ſunt octo ſpecies Eſt enim verbum ſtultum, vanum, mendax, ocioſum, doloſum, maledicum, impudicum, excuſatorium. Quę nimirum peſtis de loquacitate naſcitur, & per ſilentij cenſuram, aut euetritur funditus, aut certè ne multùm noceat, reprimitur. Silentium. Loquacitatis ſpecies octo.

In *Pſalmodia* fit duplex confeſſio, vbi & peccator de culpis compungitur, & Deo laudes ſuper iudicia iuſtitię ſuæ dicuntur. In hac ergo hydria Iudęus quiſque qui ſcilicet rectè confitetur, purificatur ab immundo ſpiritu blaſphemię, cui ante conuerſionem ſubiacebat. Dum enim ſeipſum laudaret, ac Deum accuſaret, quid aliud quàm blaſphemus erat? Iam verò conuerſus & confeſſus, canticiſq; diuinis inſtructus, correctâ vitâ corrigit & verba, ſéque ipſum accuſans, mala ſibi computat: Deum autem laudans, bonum quod in ſe videt, non ſibi ſed illi applicat: & hoc totum agitur in Pſalmodia. Pſalmodia.

Tertiam hydriam poſui *vigilias*, has ſemper debet comitari orationũ inſtantia; vnde & Dominus legitur in oratione pernoctaſſe: & diſcipulos ſuos exhortans, vtrunque ſimul coniunxit dicens, *Vigilate & orate vt non intretis in tentationem.* Tales vigilię abluunt nos à ſordibus quas contraximus per ſomnolentiam reſoluti, dum obliuione quadam à via ſalutis intepuimus, ac torpuimus. Vigiliæ. Luc 6. v. 12. Luc 22. v. 46.

Quarta hydria eſt *ieiunium*, de quo quis dubitet an & ipſum purificat? Vera eſt illa ſententia, contrariis Ieiunium.

curantur contraria. Si ergo per gulam peccauimus & ingluuiem, quid reſtat niſi vt per abſtinentiam reparemur? Nec ſolùm huius vitij fit per ieiunium purificatio, inſuper & virtus ad expellendos dæmones comparatur, dicente Domino, *hoc genus in nullo poteſt exire niſi in oratione & ieiunio.*

Mar. 9. v. 29.

Opus manuũ. Sequitur quinta hydria, quæ dicitur *opus manuum*, de quo Apoſtolus *operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis.* Audiat eundem ipſum facientem quæ docebat. *Non inquieti fuimus inter vos, neque panem gratis manducauimus ab aliquo, ſed in labore & fatigatione, nocte & die operantes, ne quem veſtrum grauaremus.* Cur hæc tantoperè curauit, niſi quia ſicut bonus & diligens paſtor, hoc ouium ſaluti plurimùm expedire prouidit?

1. Theſſ. 4. v. 11. *2. Theſſ. 3. v. 8.*

Carnis munditia. Reſtat vltima *carnis munditia.* In hac fit purificatio ab illa quinque pertita corporis illecebra, viſus, auditus, guſtus, odoratus, tactus. Et cætera quidem prædicta, id eſt, ſilentium, pſalmodia, vigiliæ, ieiunium, opus manuum exerceri ſine iſta poſſunt. Hinc ergo colligendum eſt quòd ſit neceſſaria huius hydriæ purificatio, quæ ſola omnibus ſupradictis æquipollentem obtinet vim ſalutis. Et notandum quod in his omnibus obſeruantiis quatuor primas debemus nobis, quintam proximo, ſextam Deo. Nam ſilentium, pſalmodiam, vigilias, ieiunium debet quiſque exercere propter ſeipſum, hoc eſt, propter ſuam diſciplinam: opus manuum propter proximum, ne quẽ grauet, ſed magis habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti: carnis munditiam propter Deum, vt illi placeat, & eius voluntatem faciat.

Quod autem illæ hydriæ lapideæ dicuntur, ſignificat quod ſine aliqua difficultate obſeruari non poſſunt, & quod dura & aſpera eſt via quæ ducit ad vitam. Vel certè lapideæ dicuntur propter fortitudinem, ne facilè frangantur aut diſſoluantur, & effundatur liquor gratiæ qui in eis continetur; quod vtique citò contingere poſſet, ſi vel fictiles eſſent & fragilis materię. Vel etiam lapideę, id eſt, Chriſtianæ, à lapide Chriſto, vt ſcilicet in fide Chriſti fiant. *Serm. 55. de diuerſis. Tom. 2.*

IOAN. Cap. II. v. 6.

Capientes ſingulæ metretas binas, vel ternas.

TRes metretę, timores tres, *& impleuerunt eas*, inquit, *vſque ad ſummum.* Non vnus timor, non duo quoque, ſed toti tres ſimul replent vſque ad ſummum. Timendum ergo manente gratiâ, recedente gratiâ. Timendum quoque redeunte gratiâ. Omni tempore time Deum, & ex omni corde tuo, & impleſti hydriam tuam vſque ad ſummum. *Serm. 54. in Cant. num. 14. Tom. 3.* Timor tripl. x.

Huiuſmodi hydrię aliquando ſunt vacuę, aliquando ſunt plenę. Plenę autem aliquando veneno, aliquando aqua, interdum etiam vino. Vacuę quippe & inanes ſunt, cùm pro inani gloria vel aliquo temporali emolumento fiunt. Plenę veneno ſunt, ſi cum murmure & animi rancore geruntur. Aquâ plenę dicuntur, cùm ex timore Dei obſeruantur. Siquidem per aquam timor intelligitur, vnde *Timor Domini* fons vitę. Vino autem plenæ ſunt, cùm timor vertitur in amorem; cùm charitas excludit timorem: cùm ea quæ priùs obſeruabantur timore pœnæ, iam exercentur delectatione & amore iuſtitię. Vt vacuę vel veneno infectę ſint non vult Dominus: vt impleantur aquâ iubet *Prou. 14 v. 27.*

Digitized by Google

Dominus: vt autem aqua in vinum vertatur, hoc facit Dominus.

Sed quibus implere hydrias aquâ imperat Dominus? Miniſtris vtique, quibus tamen Maria primùm ſuggeſ-
Ioan. 2. *v.* 5. ſerit dicens, *quodcumque dixerit vobis facite*. Quo exemplo innuitur quòd officium prædicationis non debent
Maria prædicatores inſtruit. vſurpare ſibi niſi quos Maria, id eſt, mater gratia priùs inſtruxerit. Prędicent ergo mira de dulcedine regni, intentent horrenda de terrore ſupplicij: fit ſummus auditoribus de vtroque timor, ne vel illo fraudentur, vel iſto plectantur: & ita capiunt hydriæ metretas binas. Quid eſt autem vel ternas? Addatur illis duobus tertius timor, & capiunt hydrię metretas ternas. Et illi quidem duo prędicti timores de futuro, ſunt valde vtiles. Sed eſt alius timor de pręſenti multò probabilior, quo timet homo, & ſemper eſt pauidus, ne internâ gratiâ deſeratur. Quiſquis igitur hoc timore repletus fuerit, profectò binis metretas ternas addidit.

Notandum autem quòd cùm hydrię plenę factę ſunt vſque ad ſummum, tunc aqua verſa eſt in vinum bonum: quia nimirum ordo rationis eſt, vt ſi timor eſt initium charitatis, perfectum ſequatur etiam plenitudo dilectionis. *Serm.* 56. *de diuerſis. nu.* 1. *Tom.* 2.

IOAN. Cap. II. v. 7.

Implete hydrias aquâ.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 29. *v.* 23.

IOAN. Cap. II. v. 10.

Omnis homo primùm vinum bonum ponit.

Conſuetudinis eſt ſecularium hominum, vt cùm aliquem honorem adipiſci deſiderant, cęteros ſibi priùs per amorem acquirant: cùm verò adepti fuerint, elati poteſtate; eos ipſos per timorem ſibi poſtmodum ſubiiciunt, quibus priùs priuati, non terrorem, ſed amorem exhibuerant. Iſti ponunt primum bonum vinum, id eſt, amorem: & cùm inebriati fuerint, tunc id quod deterius eſt, id eſt, timorem. E contrario facit ſponſus noſter: ſemper enim ſeruat ad vltimum bonum vinum: quod verò in eius comparatione deterius eſt, ante propinat dicens: *Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in timore.* Si *Eccli.* 2. *v.* 1.
ex timore te feceris ipſius ſeruum, faciet te ex charitate amicum ſuum. Et ſic aqua timoris commutabitur in vinum dilectionis. *Serm.* 56. *de diuerſis num.* 2. *Tom.* 2.

Seruaſti bonum vinum vſque adhuc.

Fel draconum vinum eorum: Semper *Deut.* 32. *v.* 33.
nobis hoc vinum deficiat, quia non eſt hoc vinum bonum. Bonum vinum non ex vinea impuritatis, ſed ex hydria purificationis hauritur. Bonum vinum non ex vua Gomorræ conficitur, ſed ex aqua Iudeæ. *Serm.* 18. *de diuerſis num.* 2. *Tom* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Num. cap.* 13. *v.* 24.

IOAN. Cap. III. v. 5.

Niſi quis renatus fuerit ex aqua.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 17. *v.* 14.

IOAN. Cap. III. v. 13.

Nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo.

Explicatur ſuprà, *Sap. cap.* 8. *v* 1.

Digitized by Google

IOAN. Cap. III. v. 17.

Non venit filius vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 8.

IOAN. Cap. III. v. 20.

Omnis qui malè agit, odit lucem.

Explicatur ſuprà, *Exod. cap.* 3. *v.* 14.

IOAN. Cap. III. v. 31.

Qui de terra eſt, de terra loquitur.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 19.

IOAN. Cap. III. v. 34.

Omnes ad menſuram ſpiritum acceperunt.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 18.

IOAN. Cap. IV. v. 23.

Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.

Explicatur ſuprà, *Thren cap.* 4. *v.* 20.

IOAN. Cap. IV. v. 34.

Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem Patris mei.

CIbus vtique, ſed cibus cordis. Quid enim æquè confirmat & corroborat cor humanum, quid ita in omni neceſſitate confortat & ſuſtentat, vt diuinæ voluntatis executio, velut in quendam animæ ventrem, conſcientiam ſcilicet eius, ingeſta? *Serm.* 3. *in Dominica Palmar. n.* 4. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 37. *v.* 6.

IOAN. Cap. V. v. 4.

Mouebatur aqua & ſanabatur vnus.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 13. *v.* 1.

IOAN. Cap. V. v. 14.

Ecce ſanus factus es, vade & ampliùs iam noli peccare, ne aliquid deterius tibi contingat.

Explicatur ſuprà, *Deuter. cap.* 32. *v.* 39. *Et Pſ.* 9. *v.* 30.

IOAN. Cap. V. v. 22.

Pater non iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit filio.

Explicatur ſuprà, 1. *Reg. cap.* 16. *v.* 7.

IOAN. Cap. V. v. 35.

Ille erat lucerna ardens.

Explicatur ſuprà, *Eccl. cap.* 27. *v.* 12.

IOAN. Cap. V. v. 41.

Ego claritatem ab homine non accipio.

QVàm miſeri qui gloriam quę ab inuicem eſt quærimus, & nolumus eam quæ à ſolo eſt Deo! Sola ſiquidem ea, quam ſolam negligimus, longitudinem habet, ſola repletionem. *Serm.* 17. *in Pſalm.* 90. *n.* 2. *To.* 2.

IOAN. Cap. VI. v. 5.

Cùm ſubleuaſſet oculos, & vidiſſet multitudinem.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 34. *v.* 1.

IOAN. Cap. VI. v. 12.

Colligite fragmenta ne pereant.

Explicatur ſuprà, *Prou. cap.* 23. *v.* 1.

IOAN. Cap. VI. v. 27.

Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 23. *v.* 4.

IOAN. Cap. VI. v. 44.

Nemo venit ad me niſi pater meus traxerit eum.

NEmo ante idoneus Deum quærere quàm habere. Adeſt ergo qui trahit, & quodammodo necdum adeſt, qui non aliò trahit quàm ad ſeipſum. Nunquam enim nec vſquam ſine filio pater adeſt per fidem, vt ad ſpeciem trahat. *Serm.* 37. *de diuerſis num.* 3. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ.* 23. *v.* 6.

IOAN. Cap. VI. v. 53.

Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c.

QVid eſt manducare eius carnem, & bibere ſanguinem, niſi communicare paſſionibus eius, & eam conuerſationem imitari, quam geſſit in carne? Vnde & hoc deſignat illibatum illud altaris Sacramentum, vbi dominicum corpus accipimus: vt ſicut videtur illa panis forma in nos intrare, ſic nouerimus per eam, quam in terris habuit conuerſationem, ipſum intrare in nos, ad habitandum per fidem in cordibus noſtris. *Serm.* 3. *in Pſalm.* 90. *n.* 3. *Tom.* 2.

Tria quædam præcipua in opere noſtræ ſalutis intueor: Formam humilitatis, in qua Deus ſeipſum exinaniuit; charitatis menſuram, quam vſque ad mortem, & mortem crucis extendit: redemptionis ſacramentum, quo ipſam mortem quam pertulit, ſuſtulit. Horum duorum priora ſine vltimo ſic ſunt, ac ſi ſuper inane pingas. Magnum profecto & valde neceſſarium humilitatis: magnum & omni acceptione dignum charitatis exemplum: ſed non habent fundamentum, ac proinde nec ſtatum, ſi deſit redemptio. Volo totis niſibus humilem ſequi Ieſum: cupio eum qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me, quibuſdam brachiis vicariæ dilectionis amplecti: ſed oportet me & agnum manducare Paſchalem. Niſi enim manducauero carnem eius, non habebo vitam in memetipſo. Aliud eſt ſequi Ieſum, aliud tenere, aliud & manducare. Sequi ſalubre conſilium, tenere & amplecti, ſolemne gaudium; manducare, vita beata. Ergo nec humilitatis exempla, nec charitatis inſignia præter redemptionis Sacramentum, ſunt aliquid. *De errorib. Abailardi cap.* 9. *Tom.* 4. Redẽptionis humanæ neceſſitas.

IOAN. Cap. VI. v. 61.

Durus eſt hic ſermo.

Explicatur *Serm.* 97. *de diuerſis nu.* 2. *Tom.* 2. Et ſuprà *Exod. cap.* 16. *v.* 15. *Pſ.* 16. *v.* 4. *Et Matt. cap.* 4. *v.* 17.

IOAN. Cap. VI. v. 63.

Verba quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt: ſpiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 118. *v.* 100. *Hierem. cap.* 17. *v.* 5. *Ezech. cap.* 3. *v.* 19. *Et Lucæ cap.* 24. *v.* 42.

IOAN. VI.

IOAN. Cap. VI. v. 68.

Ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 118. *v.* 103.

IOAN. Cap. VII. v. 24.

Nolite ſecundùm faciem iudicare.

Explicatur ſuprà, *Abacuc cap.* 2. *v.* 4.

IOAN. Cap. VII. v. 34.

Quæretis me, & non inuenietis.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 104. *v.* 3.

IOAN. Cap. VII. v. 37.

Qui ſitit, veniat ad me, & bibat.

Explicatur ſuprà, *Eſai. cap.* 66. *v.* 5.

IOAN. Cap. VIII. v. 5.

In lege Moïſi mandauit huiuſmodi lapidare.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 143. *v.* 5.

IOAN. Cap. VIII. v. 25.

Principium qui & loquor vobis.

Explicatur ſuprà, *Exod. cap.* 3. *v.* 14.

IOAN. Cap. VIII. v. 34.

Omnis qui facit peccatum ſeruus eſt peccati.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 50. *v.* 1.

IOAN. Cap. VIII. v. 44.

In veritate non ſtetit.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 32. *v.* 5. *Pſ.* 110. *v.* 10. & *Eſai. cap.* 6. *v.* 2.

IOAN. Cap. VIII. v. 47.

Qui ex Deo eſt, verba Dei audit.

Explicatur ſuprà, *Eccle. cap.* 9. *v.* 1.

IOAN. Cap. VIII. v. 56.

Abraham exultauit, vt videret diem meum, vidit & gauiſus eſt.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 24. *v.* 2.

IOAN. Cap. VIII. v. 58.

Antequam Abraham fieret, ego ſum.

Explicatur ſuprà, *Marci cap.* 16. *v.* 1.

IOAN. Cap. IX. v. 39.

In hunc mundum veni, vt qui non vident videant.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 27. *v.* 27.

IOAN. Cap. X. v. 11.

Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis.

ANimam pro illis, carnem illis. Illam in precium, iſtam in cibum. Res mira ipſe paſtor, ipſe paſcua eſt, ipſe redemptio. *Serm.* 31. *in Cant. num.* 11. *Tom.* 3.

IOAN. Cap. X. v. 12.

Mercenarius videt lupum venientem, & fugit.

Explicatur ſuprà, *Matt. cap.* 5. v. 9.

IOAN. Cap. X. v. 32.

Multa bona opera oſtendi vobis ex patre meo.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 2. v. 1.

IOAN. Cap. X. v. 37.

Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 18. *v.* 6.

IOAN. Cap. XI. v. 11.

Lazarus amicus noſter dormit.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 115. v. 6.

IOAN. Cap. XI. v. 21.

Domine ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus.

Explicatur *Tract. de gradib. humilit. cap.* 22. *Tom.* 4.

IOAN. Cap. XI. v. 33.

Infremuit Spiritu & turbauit ſeipſum.

NOn conditionis neceſſitate, ſed ſuæ beneplacito voluntatis. *Serm.* 1. *de S. Andrea. n.* 6. *Tom.* 2.

IOAN. Cap. XI. v. 35.

Et l chrymatus eſt Ieſus.

CHriſtus ad tumulum Lazari, nec flentes arguit, nec à fletu prohibuit, inſuper & fleuit cum flentibus. Fuerunt lachrymæ teſtes profectò naturæ, non indices diffidentiæ. Denique & prodijt mox ad vocem eius qui erat mortuus, ne continuò putes fidei præiudicium dolentis affectum. *Serm.* 26. *in Cant. num.* 19. *Tom.* 3.

Idem locus explicatur ſuprà, *Luca cap.* 19. *v.* 41.

IOAN. Cap. XI. v. 39.

Tollite lapidem.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 15. *v.* 10.

IOAN. Cap. XI. v. 39.

Domine iam fœtet, quatriduanus eſt.

QVatuor ſunt dies peccatoris, timoris, laboris, doloris, pudoris. *Serm.* 4. *in Aſſumpt. B. Virg. n.* 3. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Oſee cap.* 6. *v.* 3.

IOAN. Cap. XI. v. 43.

Lazare veni foras.

Explicatur ſuprà, Iob *cap.* 6. *v.* 16. *Et* Pſ. 41. *v.* 8.

IOAN. Cap. XI. v. 48.

Si dimittimus eum ſic, venient Romani.

Explicatur ſuprà, 2. *Reg. cap.* 18. *v.* 12.

IOAN. Cap. XI. v. 50.

Expedit vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

ILlud quia mendacium non erat, non loquebatur de proprio, non à ſemetipſo dicebat. *Serm.* 1. *in die Paſcha n.* 1. *Tom.* 2.

IOAN. Cap. XII. v. 3.

Domus impleta eſt ex odore vnguenti.

PEccatricis manibus diſtillabatur, & extremis membris corporis, id eſt, pedibus fundebatur: Et tamen non vſque adeò contemptibile aut vile fuit, quin totam domum vis aromatum & ſuauitas repleret odoris. Quòd ſi attendamus quanta in vnius peccatoris conuertione fragrantia reſpergatur Eccleſia, & quantis fiat odor vitæ ad vitam quiuis pœnitens, ſi publicè perfectéque pœniteat, profectò & de hoc æquè indubitanter pronunciabimus, quia domus impleta eſt ex odore vnguenti. Denique & ſupernas beatorum manſiones attingit pœnitentiæ odor, ita vt *gaudium ſit inter Angelos Dei* ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Non eſt ergo vilis æſtimanda huiuſcemodi vnctio, cuius odor non ſolùm homines prouocat ad correctionem, ſed & Angelos ad exultationem inuitat. *Serm.* 10. *in Cant. num.* 5. Tom. 3.

Vnguẽtum eſt fragiãs pœnitentia.

Luc. 15. *v.* 10.

IOAN. Cap. XII. v. 26.

Qui mihi miniſtrat, me ſequatur.

A'ij Chriſtũ ſequuntur, alij non.

QVidam ſunt qui non ſequuntur Chriſtum ſed fugiunt: Alij non ſequuntur ſed præeunt: Nonnulli ſequuntur, ſed non aſſequuntur: Alij verò ſequuntur & conſequuntur. Non ſequuntur ſed fugiunt qui necdum peccare deſiſtunt: non ſequuntur ſed præeunt, qui magiſtrorum ſententiis ſuas præferunt. Sequuntur ſed non aſſequuntur, qui ſegniter ac remiſſè agunt, vel vſque ad finem non perſeuerantes de medio itinere reuertuntur. Sequuntur & conſequuntur, qui viam humilitatis eius deuoto mentis affectu perſeueranter imitantur. *Serm.* 61. *de diuerſis* Tom. 2.

Qui mihi miniſtrat me ſequatur, id eſt, me imitetur. Quo fructu? *Vt vbi ſum ego*, inquit, *ibi ſit & miniſter meus.* Fructus itaque huius imitationis manſio eſt æternæ beatitudinis. *ibid.*

IOAN. Cap. XII. v. 32.

Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum.

Explicatur ſuprà, *Num. cap.* 21. *v.* 9.

IOAN. Cap. XII. v. 35.

Ambulate dum lucem habetis.

Explicatur ſuprà, *Pſal.* 138. *v.* 16.

IOAN. Cap. XIII. v. 8.

Si non lauero te, non habebis partem mecum.

DE remiſſione peccatorum quotidianorum, habemus eius Sacramentum, pedum ablutionem, neceſſarium ad ſalutem, quando ſine eo nec ipſe Petrus partem haberet in regno Chriſti & Dei. Vide enim ſi non expauerit Petrus ad tantæ comminationis terrificum verbum, ſi non agnouerit ſalutare eſſe myſterium cui reſpondit: *Domine non tantùm pedes meos, ſed & manus & caput.* Offerenti manus & caput pariter ad abluendum reſponſum eſt; *qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet.* Lotus eſt qui grauia peccata non habet, cuius *caput*, id eſt, intentio, &

manus, id eſt, operatio & conuerſatio munda eſt. Sed pedes qui ſunt animæ affectiones, dum in hoc puluere gradimur, ex toto mundi eſſe non poſſunt, quin aliquando vanitati, aliquando voluptati, aut curioſitati pluſquam oportet cedat animus vel ad horam. *Serm.* 1. *in Cœna Domini n.* 4. *Tom.* 4.

IOAN. Cap. XIII. v. 16.

Non eſt ſeruus major Domino ſuo.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 65. *v.* 12.

IOAN. Cap. XIV. v. 2.

In domo patris mei manſiones multæ ſunt.

Explicatur ſuprà, *Tob. cap.* 13. *v.* 21.

In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Sicut illic multæ manſiones in vna domo, ita hic multi ordines ſunt in Eccleſia vna. *De vita & morib. Religioſor. cap.* 4. Tom. 4.

IOAN. Cap. XIV. v. 6.

Ego ſum Via, Veritas, & Vita.

NOs populus tuus & oues paſcuę tuæ ſequamur te, per te, ad te, quia tu es via, veritas, & vita Via in exemplo, veritas in promiſſo, vita in præmio. *Serm.* 2. *in Aſcenſ. Domini n.* 6. Tom. 2.

Proponit Dominus nobis viæ laborem, laboris mercedem. Viam dicit humilitatem, quæ ducit ad veritatem. Altera labor, altera fructus laboris eſt. Ego ſum via quæ ad veritatem duco: Ego ſum veritas quæ vitam promitto: Ego ſum vita quam do. Clamat errantibus & viam ignorantibus, ego ſum via: dubitantibus & non credentibus, ego ſum veritas. Iam aſcendentibus, ſed laſſeſcentibus, ego ſum vita. *De gradibus humilitatis. cap.* 1. *Tom.* 4.

Idem locus explicatur ſuprà, *Lucæ cap.* 9. *v.* 23.

IOAN. Cap. XIV. v. 10.

Ego in patre, & pater in me eſt.

NOn potuit expreſſiùs ſubſtantiæ vnitas commendari. Vbi enim vterque in altero, niſi quaſi exterius licet, nihil interius cogitari, ſimpliciſſimam magis credi neceſſe eſt in ambobus ſubſtantiæ vnitatem. *Serm.* 5. *de verbis Eſaiæ. n.* 2. *Tom.* 2.

IOAN. Cap. XIV. v. 12.

Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet.

Explicatur ſuprà, 4. *Reg. cap.* 2. *v.* 9.

IOAN. Cap. XIV. v. 15.

Si diligitis me mandata mea ſeruate.

Explicatur infrà, *Ioan. cap.* 1. *v.* 14.

IOAN. Cap. XIV. v. 23.

Ad eum veniemus & manſionem apud eum faciemus.

IAm ſcio vbi præparanda ſit domus Deo, quoniam non capit eum niſi imago ſua. Anima capax illius eſt, quæ nimirum ad eius imaginem eſt creata *Serm.* 2. *in dedicat. Eccleſ. n.* 2. *Tom.* 2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſal.* 88. *v.* 15. *& Pſ.* 118. *v.* 11.

IOAN. Cap. XIV. v. 27.

Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.

Explicatur ſuprà, *Iob cap. 7. v. 20. Et cap. 14. v. 15.*

IOAN. Cap. XIV. v. 28.

Si diligeretis me gauderetis vtique, quia vado ad patrem.

IMò verò quia diligunt, dolent. Et diligunt, & non diligunt; diligunt dulciter, ſed non ſapienter. Nocte verò ipſâ qua tradendus erat Dominus, & dulciter & prudenter diligebat Petrus, cùm diceret, *Tecum paratus ſum & in carcerem, & in mortem ire*: Sed non diligebat fortiter; quoniam qui cecidit, ſtabili non erat ille gradu. Nondum venerat virtus ex alto, qua acceptâ non negauit, ſed liberâ voce vſus: *Vos*, inquit, *iudicate vtrum Deo magis obedire oporteat an hominibus. Serm. 29. de diuerſis num. 5. Tom. 1.*

Lucæ 22 cap. 33.

Act. 5. v. 29.

Si diligeretis me gauderetis vtique quia vado ad patrem.

Apoſtolorum amor ante Chriſti aſcenſum, & qualis.

Quid ergo? Non diligebant de cuius diſceſſione dolebant? Sed diligebant quodammodò & non diligebant. Diligebant dulciter, ſed minùs prudenter. Diligebant carnaliter, ſed non rationaliter. Denique diligebant toto corde, non autem totâ animâ. Dilectio eorum contra ſalutem eorum; vnde & aiebat, *expedit vobis vt ego vadam*; culpans conſilium, non affectum. *Serm. 20. in Cant. num. 5.* Tom. 4.

Ibid.

IOAN. Cap. XIV. v. 28.

Pater major me eſt.

Explicatur ſuprà, *Eſai. cap. 6. v. 1.*

IOAN. Cap. XV. v. 3.

Iam vos mundi eſtis, propter ſermonem quem locutus ſum vobis.

ERgo qui hunc ſermonem non audiunt, immundi ſunt. *Epiſt. 107. n. 12. Tom. 1.*

IOAN. Cap. XV. v. 5.

Sine me nihil poteſtis facere.

SCio me nequaquam poſſe peruenire ad te, niſi gradiendo poſt te: ſed neque hoc quidem, niſi adiutum abs te; ideóque precor vt trahas me poſt te. *Serm. 21. in Cant. num. 3. Tom. 3.*

Idem locus explicatur ſuprà, *Pſ. 9. v. 30. Pſ. 15. v. 11. Pſ. 39. v. 3. & Pſ. 77. v. 39.*

IOAN. Cap. XV. v. 9.

Manete in dilectione mea.

NOn omnes qui habent charitatem, habent & perſeuerantiam in charitate. Alioquin fruſtra commoneret diſcipulos Dominus: *Manete*, inquiens, *in dilectione mea.* Aut enim ſi necdum diligebant, non debuerat dicere: *Manete*, ſed eſtote in dilectione mea. Aut ſi iam diligebant, neceſſe non erat moneri de perſeuerantia. *Tract. de morib. & officio Epiſcopor. cap. 4.* Tom. 4.

IOAN. Cap. XV. v. 13.

Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.

TV maiorem habuiſti Domine, ponens eam etiam pro inimicis. Vix pro iuſtis quis moritur; tu pro impiis paſſus es, veniſti iuſtificare gratis peccatores, ſeruos facere fratres, captiuos cohæredes, exules reges. *Serm. feriæ 4. hebdom. ſanctæ n. 4. Tom. 2.*

IOAN. Cap. XV. v. 15.

Vos dixi amicos, quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci vobis.

Explicatur *Serm. 8. in Cant. num. 7. Tom. 7.*

IOAN. Cap. XV. v. 22.

Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent.

NOn dicit ſimpliciter, & locutus non fuiſſem, ſed interherens eis, *& locutus eis*, inquit, *non fuiſſem*, oſtendens ſine dubio non antè cenſeri inexcuſabiles de contemptu, quàm ad ipſorum vſque notitiam iuſſio peruenirer. Nam ſi locutus quidem fuiſſet, ſed non eis, inobedientiæ culpam ignorantia nihilominus excuſaret. *Nunc autem*, inquit, *quoniam locutus ſum* eis, excuſationem non habent de peccato. Vnde & aiebat: *Ego palam locutus ſum mundo, & in occulto locutus ſum nihil.* Non quod ſuos domeſticos multa in occulto priuatimque non docuerit; ſed quòd tanquam nihilum interim reputaret; & nec pœnam nec præmium ea augere quæ in ſecreto tradebat, iudicaret, donec de medio fierent, & prodirent in lumine. Denique & dicebat, quod *dico vobis in tenebris, dicite in lumine*; vt meritò videlicet iam audientibus obedientiæ vel meritum aſcriberet, vel contemptum, cùm in medio proferrentur. Item *qui vos audit*, inquit, *me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit*: Ac ſi diceret, iudicium meum inter obedientes & contemnentes, non de mea ſecreta traditione, ſed de veſtra publica prædicatione pendebit. *Tract. ad Hugonem cap. 1. Tom. 4.*

[Margin: *Ioan. 18 v. 20.* — *Mat. 10 v. 27.* — *Luca 10 v. 16.*]

IOAN. Cap. XVI. v. 7.

Niſi abiero, Paracletus non veniet ad vos.

DVm enim corporali Chriſti præſentiæ videndo & audiendo delectati ſunt, nunquam eis perfectè datur, ſed ſemper promittitur Spiritus ſanctus. *Etenim*, inquit, *cùm aſſumptus fuero mittam eum ad vos.* Chriſto enim adhuc viuente in carne, nonne Petrus negauit ad vocem ancillæ? Chriſto autem aſſumpto, & miſſo Spiritu ſancto, *ibant gaudentes Apoſtoli à conſpectu concilij*, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Longè ergo eminentior & dulcior virtus Spiritus ſancti, quàm delectatio corporis Chriſti. Quod ſi tam excellentis & beati corporis carnalis delectatio potuit ab Apoſtolis auertere Spiritum ſanctum, ſine cuius affectione, nihil quod bonum eſt, poteſt amari, ſine cuius virtute, nihil ſalutiferi nobis poteſt tolerari, vos ipſi iudicate, an non miſeri ſunt & inſani, qui ad religionem venturi, delicias corporis quærunt? Venientibus quippe ad religionem, non eſt conſideranda carnis fragilitas, vt ei delicatè ſubſeruiatur,

[Margin: *Ibid.* — *Act. 5. v. 41.*]

Digitized by Google

ſed impedimenta feruoris ſpiritus, vt ſollicitè fugiantur. *Epiſt.* 385 *n.*6. *To.*1.

Niſi ego abiero, Paracletus non veniet ad vos. Hoc eſt dicere, ſi non dederitis quod amatis, non habebitis quod deſideratis. Expedit ergo vobis vt ego vadam, vos quoque de terra ad cœlum, de carne ad ſpiritum tranſlaturus: Filius enim ſpiritus, pater ſpiritus, Spiritus ſanctus ſpiritus eſt. Spiritus tamen ſanctus quaſi ſpecialiter ſpiritus dicitur, quod ab vtroque procedat, firmiſſimum & indiſſolubile vinculum Trinitatis: Tanquam propriè ſanctus, quòd ſit donum patris & filij omnem ſanctificans creaturam. *Serm* 3. *in die Pentecoſt. n.*2. *To.*2.

Idem locus explicatur ſuprà, *Threnor. cap.* 4. *v.* 20.

IOAN. Cap. XVI. v. 8.

Ille arguet mundum de peccato.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 36. *v.* 27.

IOAN. Cap. XVI. v. 33.

Confidite ego vici mundum.

HAbet Chriſtus multos milites qui fortiſſimè cœperunt, ſteterunt, vicerunt; paucos autem qui de fuga, conuerſi rurſus ſe periculo ingeſſerint quod declinauerant. Et quia omne rarum prætioſum, gaudeo te de illis poſſe eſſe qui quantò rariores, tantò apparebunt glorioſiores. Solent fortiſſimi milites auditâ buccinâ ante congreſſum trepidare: At vbi ad prælium ventum fuerit, ſpes victoriç, & timor ne vincantur, reddit intrepidos. Quid verò tu trepidas? Quem fratrum vnanimitas armatorum circummuniet, cui Angeli aſſiſtent à latere, quem dux belli Chriſtus prçibit, ſuos animans ad victoriam, & dicens,

Rom. 8. *v.* 31. *Confidite ego vici mundum. Si Chriſtus pro nobis, quis contra nos?* Securus potes pugnare, vbi ſecurus es de victoria. O verè tuta pro Chriſto & cum Chriſto pugna, in qua nec vulneratus, nec proſtratus, nec conculcatus, nec millies ſi fieri poſſit occiſus fraudaberis à victoria, tantùm ne fugias. Sola cauſa qua perdere poſſis victoriam, fuga eſt. Fugiendo potes illam amittere, moriendo non potes; & beatus ſi pugnando moriaris; quia mortuus mox coronaberis. Væ autem ſi declinando pugnam, perdis & victoriam ſimul & coronam. *Epiſt.* 1. *n.* 11. *Tom.* 1.

IOAN. Cap. XVII. v. 1.

Pater clarifica filium tuum.

Explicatur *Serm.* 76. *in Cant. num.* 3. *Tom.* 3.

IOAN. Cap. XVII. v. 3.

Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.

SEd dicit aliquis, ergo & Spiritus ſancti agnitio non eſt neceſſaria; vt cùm dixerit eſſe vitam æternam noſſe & Patrem & Filium, de Spiritu ſancto tacuerit. Eſt vtique: Sed vbi Pater & Filius perfectè agnoſcitur, vtriuſque bonitas, quæ Spiritus ſanctus eſt, quomodo ignoratur? Item cùm dictum eſt, *hæc eſt vita æterna vt cognoſcant te, &c.* Profectò ſi miſſio illa beneplacitum tam Patris benignè mittentis, quàm Filij voluntariè obedientis demonſtrat; non omnino tacitum eſt de Spiritu ſancto, vbi tantæ vtriuſque gratiæ mentio facta eſt. Vtriuſque ſiquidem amor & benignitas Spiritus ſanctus eſt. *Serm.* 8. *in Cant num.* 2. *Tom.* 3.

Digitized by Google

IOAN. Cap. XVIII. v. 11.

Conuerte gladium tuum in vaginam.

ERgo ſuus erat & ille, ſed non ſuâ manu vtique educendus. *Epiſt* 256. *n.* 1. *Tom.* 1.

Nonne copioſiùs triumphat Eccleſia de Iudæis per ſingulos dies, vel conuincens, vel conuertens eos, quàm ſi ſemel & ſimul conſumeret eos in ore gladij? *Epiſt.* 323. *n.* 2. *Tom.* 1.

Idem locus explicatur ſuprà, *Lucæ cap.* 22. *v.* 38.

IOAN. Cap. XVIII. v. 20.

Ego palam locutus ſum mundo, & in occulto locutus ſum nihil.

Explicatur ſuprà, *Ioan. cap.* 15. *v.* 22.

IOAN. Cap. XVIII. v. 36.

Regnum meum non eſt de hoc mundo.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 2. *v.* 6.

IOAN. Cap. XIX. v. 7.

Nos legem habemus, & ſecundùm legem noſtram debet mori.

Explicatur ſuprà, 2. *Reg. cap.* 18. *v.* 12.

IOAN. Cap. XIX. v. 21.

Noli ſcribere Rex Iudæorum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 95. *v.* 10.

IOAN. Cap. XIX. v. 26.

Mulier ecce filius tuus.

O Commutationem; Ioannes tibi pro Ieſu traditur, ſeruus pro Domino, diſcipulus pro magiſtro, filius Zebedei pro filio Dei, homo purus pro vero Deo. *Serm.* 1. *de Virg. Deipara n.* 15. *Tom.* 2.

IOAN. Cap. XIX. v. 28.

Sitio.

CHriſtus in cruce nihil aliud quàm iuſtitiam ſitiebat, qui pro inimicis mori non dubitauit, & orauit pro crucifixoribus ſuis, qui peccatum non fecit, & impoſita ſibi ab aliis patienter audiuit, qui pro reconciliandis ſibi peccatoribus tanta ſuſtinuit. *Serm.* 4. *de aduentu Domini n.* 7. *Tom.* 2.

IOAN. Cap. XIX. v. 30.

Dixit conſummatum eſt, & inclinato capite, tradidit ſpiritum.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 92. *v.* 1. & *Eſai. cap.* 53. *v.* 7.

IOAN. Cap. XX. v. 15.

Domine ſi ſuſtuliſti eum, dicito mihi, & ego eum tollam.

QVem eum Maria? Cùm de nullo feceris mentionem, ad quem relationem facias? Putáſne quòd in omnibus cordibus verſetur ita memoria dilecti tui, ſicut & in conſiſtorio cordis tui? *Et ego*, inquit, *eum tollam.* Mira res! Hominem perfectæ ætatis, virum cuius corpori vix centum libræ ſufficiunt vnguentorum, tenerrima mulier portabis & tolles? Ardens & affecta locutio, quæ de puritatis amore refuſa, promittit quod implere non poteſt. Nihil enim amanti difficile eſſe videtur. *Serm. in Feſto B. Magd. n.* 12. *Tom.* 1. Idem locus explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 1. *v.* 1.

IOAN. Cap. XX. *v.* 17.

Noli me tangere.

HOc eſt, diſſueſce huic ſeducibili ſenſui, innitere verbo. fidei aſſueſce, fides neſcia falli, fides inuiſibilia comprehendens, ſenſus penuriam non ſentit. *Nondum enim aſcendi ad patrem.* Quaſi verò cùm iam aſcenderit, tunc tangi ab ea velit, aut poſſit. Et vtique poterit, ſed affectu, non manu, voto, non oculo, fide non ſenſibus *Serm.* 28. *in Cant n.* 8. *Tom.* 3.

IOAN. Cap. XX. *v.* 22.

Inſufflauit & dixit, accipite Spiritum ſanctum.

Explicatur ſuprà, *Cant. cap.* 1. *v.* 1.

IOAN. Cap. XX. *v.* 28.

Dominus meus, & Deus meus.

Explicatur ſuprà. *Pſ.* 26. *v.* 6.

IOAN. Cap. XX. *v.* 29.

Beati qui non viderunt & crediderunt.

QVaſi non videatur ipſum credere quodammodo iam videre. Sed aduerte diligenter cui & quando dictum ſit, ei vtique qui arguebatur, quod, quia vidiſſet, credidiſſet. Neque enim idipſum eſt vidiſſe, & ideo credidiſſe, quod credendo vidiſſe. *Serm.* 6. *in Vigil. Natiuit. Domini*, *n* 5. *Tom.* 2.

IOAN. Cap. XXI. *v.* 15.

Diligis me plus his?

COngruè de dilectione requiritur, qui paſcendo præponitur gregi. Ille enim præeſſe debet aliis, qui vino charitatis ebriatus æſtuat, immemor ſui; vt non quæ ſua ſunt, ſed magis quæ Ieſu Chriſti. Et nota quia requiſitus Petrus an diligat plus his, tantùm reſpondit ſe diligere, non audens affirmare, quod priùs ſe dixiſſe temerè confundebatur. *Serm.* 29. *de diuerſis, num.* 5. *Tom.* 2.

IOAN. Cap. XXI. *v.* 17.

Petre amas me.

NOn otioſè totiens repetitum eſt, *Petre amas me*, in commiſſione ouium. Et ego quidem id ſignificatum perinde puto, ac ſi illi dixiſſet Ieſus; niſi teſtimonium tibi perhibente conſcientiâ quòd me ames, & valde perfectéque ames, hoc eſt, plus quàm tua, plus quàm tuos, plus quàm & te; vt huius repetionis meæ numerus impleatur; nequaquam ſuſcipias curam hanc, nec te intromittas de ouibus meis, pro quibus ſanguis vtique meus effuſus eſt. *Serm.* 76. *in Cant. num.* 8. *Tom.* 3.

Paſce oues meas.

Ad complementum trinæ illius repetitionis de paſcendis ouibus, paſcas verbo, paſcas exemplo, paſcas & ſanctarum fructu orationum. Manent itaque tria hæc: Verbum, exemplum, oratio: Maior autem his eſt oratio. Nam etſi vocis virtus ſit opus; & operi tamen, & voci gratiam, efficaciamque promeretur oratio. *Epiſt.* 201. *n.* 3. *Tom.* 1.

Paſce oues meas.

QVas? Illius vel illius populos ciuitatis, aut regionis, aut certi regni? *Oues meas*, inquit, cui non planum, non deſignaſſe aliquas, ſed adſignaſſe omnes. Nihil excipitur vbi diſtinguitur nihil. Et forrè præſentes cæteri condiſcipuli erant, cùm committens vni, vnitatem omnibus commendaret in vno grege, in vno paſtore. Inde eſt quòd alij ſinguli ſingulas ſortiti ſunt plebes, ſcientes Sacramentum. Denique Iacobus, qui videbatur columna Eccleſiæ, vnâ contentus eſt Hieroſolimâ, Petro vniuerſitatem cedens.

Digitized by Google

Accipe aliud quod prærogatiua confirmat tibi. Diſcipuli nauigabant, & Dominus apparebat in littore: Sciens Petrus quia Dominus eſt, in mare ſe miſit, & ſic venit ad ipſum, aliis na uigio peruenientibus Quid iſtud? Nempe ſignum ſingularis Pontificij Petri, per quod non nauem vnam, vt cæteri quiſque ſuam, ſed ſeculum ipſum ſuſceperit gubernandum: Mare enim ſeculum eſt; naues Eccleſiæ. *De Conſider. ad Eugen. lib.* 2 *cap.* 8 *Tom.* 4.

Tertiò dictum paſce, nec mulge ſeu tonde vel ſemel additum eſt. Sperer ergo diſcipuli locum, gradum miniſtri, qui Dominicum paſcere gregem ſatagit, quàm tondere. Paſcere verò tripliciter, exemplo conuerſationis, verbo prædicationis, fructu orationis. *De vita & morib. Clericor. cap.* 4. *Tom.* 4.

Idem locus explicatur ſuprà, *Marci cap.* 16. *v.* 1

Euangelij Ioannis Finis.

LIBER ACTVVM APOSTOLORVM.

CAPVT PRIMVM, *Verſ.* 1.

Cœpit Ieſus facere & docere.

Paſtoris deſcriptio.

QVANTVM diſtat inter paſtorem & gregem tantùm debet diſtare inter Epiſcopum & plebem. Stat ille ſublimis & rectus, curuat iſte caput ſolo depreſſus. Ille regit, iſte regitur; ille paſcit, iſte paſcitur; vt ex ipſa forma & habitu vterque diſcernatur. Habet ille in manu virgam qua feriat, vel potiùs ducat & reducat ouem. Quid eſt autem habere in manu virgam, niſi in opere diſciplinam; vt ſubiectos ſuos exemplo magis inſtruat quàm verbo? Erubeſcunt enim ſuperbi eſſe diſcipuli, ſi eos in humilitate præceſſerint magiſtri. Vnde de Domino ſcriptum eſt, *cœpit facere & docere.* Habet etiam baculum, quo feriat lupum. Virgâ ouem, baculo lupum. Hoc eſt mites & obedientes debet leniùs corripere, duro verò corde & improbos acriùs arguere: Cùmque neceſſe fuerit, etiam anathematis ſententiâ ferire. Tenet canem in fune, zelum ſcilicet in diſcretione; ne ſit de illis de quibus ſcriptum eſt. *Habent zelum* (aliàs, æmulationem) *Dei, ſed non ſecundùm ſcientiam.* Habet etiam Paſtor bonus panem in pera, hoc eſt verbum Dei in memoria. *Serm* 100. *de diuerſis, Tom.* 2.

Epiſcopi qualitates.

ACT. Cap. I. *v.* 9.

Videntibus illis eleuatus eſt.

Explicatur ſuprà, 4. *Reg cap.* 2. *v.* 9.

ACT. Cap. I. *v.* 14.

Erant perſeuerantes vnanimiter in oratione.

EXplicatur de magnanimitate, longanimitate & vnanimitate Apoſtolorum poſt Chriſti Aſcenſionem. *Serm.* 43. *de diuerſis, Tom.* 2.

ACT. Cap. I. *v.* 18.

Suſpenſus crepuit medius.

PVlchrè Petrus Apoſtolus teſtatus eſt, quòd in aëre crepuerit medius

aëriarum collega poteſtatum: Vtpote quem veri Dei & veri pariter hominis, qui de cœlo veniſſet operaturus ſalutem in medio terræ: huius inquam proditorem, nec cœlum reciperet, nec terra ſuſtineret. *Serm.* 8. *in Pſ. lm.* 90 *n.*10 *Tom.*2.

Act. Cap. II. *v.* 2.

Factus eſt repente de cœlo ſonus.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 42. *v.* 5.

Act. Cap. II. *v.* 3.

Apparuerunt Apoſtolis diſpertitæ linguæ tanquam ignis.

Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos in igne apparuit, propter lumen pariter & ardorem. Quos enim repleuerit, & ſpiritu feruere, & in veritate cognoſcere facit. *Serm.* 3. *in Feſto Pentecoſt. n* 7.*Tom.* 2.

Act. Cap. II. *v.* 13.

Muſto pleni ſunt iſti.

Quo vino ebrij erant Apoſtoli. *Serm.*3. *in Feſto Pentecoſt. num.* 1. *Tom.* 2.

Act. Cap. IV *v.* 12.

Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.

Explicatur ſuprà, *Pſ.* 90.*v.*14.

Act. Cap. V. *v.*15.

In plateis ponebantur infirmi in lectulis, vt veniente petro, ſaltem vmbra illius obumbraret quemquam illorum.

Explicatur ſuprà, 4.*Reg.cap.*2.*v.*9.

Act. Cap. V. *v.* 29.

Obedire oportet magis Dei quàm hominibus.

Hæc eſt ſpecialis obedientia ad Deum, quæ numquam eſt hominis arbitrio temperanda, ſed incommutabili conſeruanda propoſito. *Serm* 41 *de diuerſis*, *n.*3. *Tom.* 2.

Melius eſt obedire Deo quàm hominibus.

Et ipſis melius magiſtris quàm condiſcipulis; Porro magiſtris melius noſtris quàm extraneis. Quibus autem melius conſtat obedire, ipſis proculdubio & non obedire deteſtabilius eſt. *De præcepto & diſpenſatione*, *cap.* 7. *Tom.* 4.

Idem locus explicatur ſuprà, *Ioan. cap.*14 *v.*28.

Act. Cap. V. *v.* 41.

Ibant gaudentes Apoſtoli à conſpectu conſilij.

Explicatur ſuprà, *Ioan. cap.*16. *v.*7.

Act. Cap. VI. *v* 8.

Stephanus plenus gratiâ.

Explicatur ſuprà, *Pſ.*18.*v.*6.*&* *Lucæ cap.* 1. *v.* 28.

Act. Cap. VII. *v.* 55.

Vidit Ieſum ſtantem à dextris Dei.

Explicatur ſuprà, *Eſai.cap.*6.*v.*2.

Digitized by Google

ACT. Cap. VII. *v.* 57.

Continuerunt aures ſuas.

Explicatur ſuprà, *Gen. cap.* 3. *v.* 12.

ACT. Cap. IX. *v.* 4.

Saule quid me perſequeris, &c.

Explicatur, *Serm.* 1. *in Conuerſione B. Pauli Apoſtoli per totum. Tom.* 2.

Paulus per Filij Dei vocem ad fidem adducitur, vt vas electionis fieret ad portandum nomen eius coram gentibus, & regibus, & filiis Iſraël. Vas dignum, & cœleſtibus ferculis repletum; de quo & ſanus eſcam, & infirmus accipiat medicinam. *Serm.* 1. *in Feſto Sanctor. Apoſtol. Petri & Pauli, n.* 1. *Tom.* 2.

ACT. Cap. IX. *v.* 6.

Domine quid me vis facere?

Explicatur ſuprà, 1.*Reg. cap.* 3 *v.* 10.

ACT. Cap. X. *v.* 38.

Pertranſiit benefaciendo & ſanando omnes.

Explicatur ſuprà, *Iob cap* 14.*v.*2.

ACT. Cap. XIII. *v.* 46.

Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei.

Explicatur ſuprà, *Exod. cap.*32.*v.* 32.

ACT. Cap. XV. *v.* 9.

Fide mundans corda eorum.

Explicatur ſuprà, *Iob cap.* 42.*v.*5.*Pſ.* 17.*v.* 45. *& Luca cap.* 1. *v.*35.

ACT. Cap. XV. *v.* 10.

Quid tentatis Deum, imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum; quod neque Patres noſtri, neque nos portare potuimus?

Explicatur ſuprà, *Exodi cap.*32.*v.*32.

ACT. Cap. XX. *v.* 35.

Beatius eſt dare quàm accipere.

Explicatur ſuprà, 1. *Cor. cap.* 15. *verſ.* 5.

Libri Actuum Apoſtolorum Finis.

Digitized by Google

Digitized by Google

1-6-1